

Howard Phillips
Lovecraft

ÖSSZES MŰVEI
harmadik kötet

Howard Phillips Lovecraft
Összes művei

Harmadik kötet

I. EMLÉKEK AZ ÓVILÁGBÓL

A kutya (1922)

Elkínzott fülemben szüntelenül kísérteties, surrogó és csapongó neszek visszahangzanak, s egy óriási kutya halk, távoli ugatása. Nem álom ez - attól félek, még csak nem is örület -, hisz túl sok minden történt velem ahhoz, hogy megengedjem magamnak ezt a könyörületes kételyt. St. John már csak szétmarcangolt holttetem. Egyedül én tudom miért, és tudásom annyira terjed, hogy agyon fogom löni magam, nehogy ugyanerre a sorsra jussak. A nemezis öngyilkosságra készítő, fekete, formátlan árnyéka a kísérteties fantázia sötét, végtelen folyosóin viharzik keresztül.

Isten irgalmazzon nekem azért az ostobaságért és beteges vágyakozásért, amely ezt az iszonyú balvégzetet hozta kettőnkre! Túltelítődve a prózai világ mindennaposságaival, ahol még a szerelem és a kalandok örömei is csakhamar ízetlenné válnak, St. Johnnal lelkesen űztünk minden olyan esztétikai vagy intellektuális tevékenységet, amely a szabadulást ígért nekünk pusztító unalmunktól.

Csupán a dekadensek komor filozófiája tudott segíteni nekünk, ezt is csak akkor találtuk elég hatásosnak, ha befogadásakor fokoztuk intenzitását és sátáni jellegét. Végül már csak a rendkívüli élmények és kalandok csábereje maradt meg nekünk. Ez a borzalmas érzelmi szükséglet volt az, mely később abba a förtelmes irányba terelt minket, amit még jelenlegi rettegésem közepette is csak szégyenkezve és tartózkodással említek. Az emberi szörnyettek legiszonytatóbb határesete volt ez: a sírrablás méltán undort keltő gyakorlata.

Nem vagyok képes papírra vetni ocsmány expedíciónk részleteit, vagy akár csak részben felsorolni legszörnyűbb trófeáinkat, melyek azt a névtelen múzeumot díszítették, amit a nagy kőházban rendeztünk be. Múzeumunk egy Isten ellen való, elképzelhetetlen hely volt, ahol a neurotikus virtuózok sátáni ízlésével berendezték a borzalom és a bomlás világegyetemét, hogy felizgassuk eltompult érzékeinket. Egy titkos terem volt ez, mélyen-mélyen a föld alatt, ahol óriási, szárnyas, bazaltból és onyxból kifaragott démonok okádtak szélesre tárt,

vigyorgó pofájukból zöld vagy narancsszínű fényt, és sűrített levegővel telt rejtett csövek hozták kaleidoszkópszerű mozgásba a véres temetői leleteket, melyek sűrűn egymás után sorjázva voltak belefonva a buja, fekete függönyökbe. Ezekből a csövekből kívánság szerint olyan szag áradt, ami hangulatunknak a leginkább megfelelt; olykor a sírhalmokon növény sápadt liliumok illata, olykor halott királyok képzelte keleti szentéyeinek bódító tömjénfüstje, és olykor - mily undorral gondolok ma erre! - a felnyitott síriszonyú, felkavaró bűze. E visszataszító helység falai mentén körös-körül antik múmiakoporsók álltak, váltakozva csinos, csaknem élőnek látszó holttestekkel, melyeket a preparátori művészet tökéletesen kitömött és eltarthatóvá tett, és olyan sírkövekkel, amiket a világ legrégebbi temetőiből tulajdonítottunk el. Elszórt falifülkék mindenféle formájú koponyákat és fejeket tartalmaztak, a bomlás különböző stádiumában konzerválva. Megtalálható volt itt híres nemesember félig elrohadt, kopasz feje, de friss, sugárzó, aranyhajú gyermekfők is, amelyek eredeti tulajdonosait csak nemrég temették el.

Voltak itt szobrok és festmények is, mindenféle förtelmes tárgy, néhány közülük a mi alkotásunk St. Johnnal. Egy elzárt mappa, cserzett emberbőrbe kötve, bizonyos ismeretlen és leírhatatlan rajzokat tartalmazott, melyekről az a hír járta, hogy Goya művei, de később nem merté elismerni őket. Voltak még undorító zeneszerszámok, fúvós- és ütőhangszerek egyaránt, amikből St. John és én olykor tobzódóan morbid és kakodémonikus iszonyúságú hangzavart csaltunk elő; míg egy sor berakásos ébenfaszekrényben a sírrablói zsákmány leghihetlenebb és legelképzeltetlenebb kollekciója volt fölhalmozva, amit az emberi örület és perverzitás valaha összegyűjtött. Különösen erről a zsákmányról nem merek beszélni - Istennek hála, volt hozzá bátorságom, hogy megsemmisítsem, jóval azelőtt, hogy eljutottam volna az önmegsemmisítés gondolatáig.

A rablóhadjáratok, melyeken kimondhatatlan kincseinket összegyűjtöttük, mindig művészileg figyelemreméltó események voltak. Mi nem voltunk közönséges sírrablók; csak akkor dolgoztunk, ha a vidék, a környezet, az időjárás, az évszak, a holdfény és saját szeszélyünk megfelelt bizonyos feltételeknek. Az ilyen szórakozás volt számunkra az esztétikai önkifejezés legkitűnőbb formája, és nagy gondot fordítottunk a technikai részletekre. Egy nem megfelelő óra, egy zavaró fényeffektus vagy a nyirkos talajjal való ügyetlen bánásmód szinte teljesen megfosztott minket attól az eksztatikus bizsergéstől, ami a föld egy-egy borzalmas titkának exhumálását követte. Az újszerű helyszínek és csábító események utáni kutatásunk lázas volt és csillapíthatatlan - mindig St. John volt a vezér, és végül ő lett az is, aki előttem ment az úton arra a gúnyosan kihívó, elátkozott helyre, amely a szörnyűséges és elkerülhetetlen romlást hozta ránk.

Micsoda rosszakaró sors csalt minket oda abba a rettenetes temetőbe Hollandiába? Azt hiszem, a sötét híresztelések és legendák voltak azok; történetek egy emberről, aki ugyancsak sírrabló volt a maga idejében, s aki

ellopta egy szörnyű varázslat titkát egy hatalmas nagyúr sírjából. Emlékszem ezeknek az utolsó perceknek a színhelyére - a közönyös, sápadt őszi holdra a sírok fölött, mely hosszú, ijesztő árnyékokat vetett a groteszk fákra, melyek sötétben hajladoztak, míg ágaik lelógtak a gondozatlan gyepre s a düledező sírkövekre; a furcsamód hatalmas denevérek roppant seregére, amik a hold körül csapongtak; a borostyánnal benőtt vén templomra, amely óriási szellemujjként szegeződött a fakó égre; a szentjánosbogarakra, amik halotti tüzekhez hasonlatosan táncoltak a tiszafák alatt egy távoli zugban; rothadás, a növényzet és olyan nehezen megmagyarázható dolgok szagára, melyek messzi mocsarokból és tengerekből felszállván keveredtek össze leheletfinoman az éji széllel; és ami a legrosszabb volt, egy óriási kutya halk, mélyzengésű ugatására, amit nem is láttunk, s a hangját sem tudtuk pontosan kivenni.

Megborzongtunk, amikor meghallottuk ezt a fakó ugatást, emlékeztén a parasztok meséire, kik évszázadokkal ezelőtt pontosan ezek a helyen találták meg azt, akit mi kerestünk, egy leírhatatlan fenevad karmai és fogai által széttépve és szétmarcangolva.

Emlékszem, hogyan dolgoztuk le magunkat ásóinkkal a sírrabló sírjáig, és hogyan képzeltek el önmagunkat, a sírt, a sápadtan alátekintő holdat, a rémisztő árnyékokat, a groteszk fákat, a hatalmas denevéreket, a sok kis táncoló lidércfényt, a rosszulétre ingerlő szagokat, az éji szél halk jajszavát, és a különös, alig hallható, irány nélküli ugatást, melynek tényleges létezéséről még csak meg sem tudtunk bizonyosodni.

Aztán olyan anyagba ütköztünk, ami keményebb volt a nyálkás sárnál, és megpillantottunk egy hosszúkás, korhadt ládát, melyre rászáradtak a régóta háborítatlan talaj ásványkiválásai. Fája hihetetlenül vastag és ellenálló volt, de olyan vén, hogy végül felfeszítettük, hogy végre végiglegeltethessük szemünket a tartalmán.

Sok minden - megdöbbenően sok minden maradt meg abból a dologból az eltelt ötszáz év dacára. A csontváz - noha helyenként összetörte a teremtmény állkapcsa, amely végzett vele - meglepő szilárdsággal egyben maradt, s mi végiglegeltettük tekintetünket a tiszta, fehér koponyán, a hosszú, erős fogakon, az üres szemgödrökön, melyek hajdan ugyanolyan temetői lázban égtek, mint most a miénk. A koporsóban egy különös és egzotikus mintázatú amulett hevert, amit a csendes alvó nyilván a nyakában hordott egykoron. Egy összekuporodott szárnyas kutya vagy egy félig kutyaarcú szfinx furcsán megmintázott figurája volt az, ősi keleti technikával csodálatosan kifaragva egy kis darab zöld jádéból. Arc kifejezése rendkívül visszataszító volt, egyszerre idézte fel az emberben a halál, a bestialitás és a rosszakarát mellékízét. A kis lap peremén - amin kuporgott -, felirat futott körbe, olyan írásjelekkel, amiket sem St. John, sem én nem tudtunk azonosítani, az aljába pedig mintegy mesterpecsétként egy groteszk és ijesztő halálfej volt bevésve.

Mihelyt megpillantottuk az amulettet, azonnal tudtuk, hogy a miénk kell, hogy legyen, hogy kizárólag ez a kincs az a zsákmány az évszázados sírból,

aminek egyszerűen bennünket kell illetnie. Igaz, ismeretlen volt mindenféle olyan irodalom számára, amit a szellemileg egészséges és lélekben kiegyensúlyozott olvasók forgatnak, de mi felismertük benne azt, amire az örült arab, Abdul Alhazred utal tiltott NECRONOMICON-jában; a hozzáférhetetlen közép-ázsiai Lengben honos hullaevő szekta iszonyatos lélek-szimbólumát.

Mi túlságosan is jól tudtuk követni az öreg arab démonológus titokzatos sorait, a sorokat, amelyek - mint írja - azon lények lelkének valamely ismeretlen, természetfölötti megnyilvánulásának kivonatai, akik a holtakat kínozzák és rágcsálják szüntelen.

Megragadván a kis zöld jádedarabot, egy utolsó pillantást vetettünk gazdája kifakult, barlang-szemű arcára, és újra lezártuk a sírt úgy, ahogyan találtuk. Amint elmenekültünk arról a förtelmes helyről, a lopott amulettel St. John zsebében, látni véltük a denevéreket zárt alakban leereszkedni a sírra - amit az előbb raboltunk ki -, mintha valami kárhozatos és szentségtelen táplálékot keresnének. Ám az őszi hold oly haloványan és sápadtan sütött, hogy ebben nem lehettünk bizonyosak.

Alig egy héttel Angliába való visszatérésünk után furcsa dolgok kezdtek történni. Úgy éltünk, akár a remeték, barátok híján, egyedül és minden cselédséget nélkülözve, egy vén udvarház néhány szobájában egy sivár, félreeső ingovány közepén, úgyhogy csak ritkán kopogtatott látogató az ajtónkon.

Most azonban mégis sűrűn megzavart minket valami, ami számunkra gyakori, halk éjszakai kopácsolásnak tűnt, nemcsak az ajtónkon, hanem az ablakokon is, úgy a fenti, mint a lentieken. Egyszer úgy képzeltük, egy nagy, áttetsző test sötétíti el a könyvtáráblakot, amikor a hold fénye rávetül, s egy másik alkalommal surrogó, csapongó neszt véltünk hallani, nem túl messziről. Az alapos vizsgálat egyszer se hozta a legcsekélyebb eredményt sem, s mi kezdtük ezeket az eseményeket a fantáziánk számlájára írni, mely még mindig ott visszhangoztatta fülünkben azt a halk, távoli ugatást, amit vagy hallottunk abban a hollandi temetőben, vagy sem. A jáde-amulett most múzeumunk egyik falifülkéjében állt, s mi időnként egy furcsa gyertyát égettünk előtte. Alhazred NECRONOMICON-jában sokat olvastunk tulajdonságairól, s a szellemlélek kapcsolatáról azokhoz a dolgokhoz, amiket jelképezett, és amit megtudtunk, az ugyancsak nyugtalanított minket.

Aztán eljött az iszonyat.

Szeptember 24-ének éjjelén kopogtak a szobám ajtaján. Abban a hiszemben, hogy St. John az, felszólítottam, hogy kerüljön beljebb, de csupán metsző kacaj válaszolt. A folyosón nem volt senki. Mikor felébresztettem St. Johnt, azt állította, hogy semmit sem tud az egésztől, és ugyanolyan nyugtalan volt, mint én. Ezen az éjszakán a halk, távoli ugatás a mocsár felett cáfolhatatlan és rettegett bizonyossággá vált számunkra.

Négy nappal később, amikor mindketten épp a titkos múzeumban időztünk, halk, óvatos kaparászást hallottunk az egyetlen ajtó mögül, amely a könyvtárból kivezető rejteklépcsőre nyílt. Rémületünk ezúttal kétszeres volt,

mert az ismeretlentől való rettegésen kívül állandóan féltünk attól is, hogy hátborzongató gyűjteményünket felfedezhetik. Leoltottunk minden lámpát, az ajtóhoz siettünk és egy hirtelen mozdulattal feltártuk, mire egyszerre csak megmagyarázhatatlan léghuzatot éreztünk, és mintha lassan hátrálna, nagyon messziről zizegés, kuncogás és tisztán kivehető emberi fecsegés furcsa keverékét hallottuk. Hogy megőrültünk, álmodtunk vagy teljesen józanok voltunk-e, nem mertük eldönteni. Csak egyvalaminek ébredtünk baljós előérzettel teljes tudatára - hogy a nyilvánvalóan testetlen fecsegés HOLLAND nyelvű volt.

Ezt követően egyre fokozódó rettegésben és bűvöletben éltünk. Többnyire abban az elméletbe kapaszkodtunk, hogy életünk természetellenes eltorzulása mindkettőnk az örület küszöbére sodort, de nemegyszer hajlottunk arra a feltételezésre, hogy egy iszonyú és alattomos átok áldozatai vagyunk. A különös jelenségek immár gyakoribbak voltak annál, mintsem hogy számon tarthattuk volna őket. Magányos házunkat betöltötte egy gonosz lény jelenléte, amelynek természetét nem tudtuk meghatározni, és a démoni ugatás minden éjjel ott szárnyalt a széltépázta ingovány felett, napról napra hangosabban. Október 29-én néhány olyan lábnyomot találtunk a nedves földön a könyvtár ablaka alatt, amiket képtelen vagyok leírni. Éppoly rejtélyesek voltak, mint a hatalmas denevérek, amelyek soha nem látott és egyre növekvő számban lepték el a vén udvarházat.

Az iszonyat november 18-án tetőzött, amikor St. Johnt a sötétség beállta után, a sivár vasútállomásról hazafelé jövet egy irtózatos ragadozó megtámadta és darabokra tépte. Kiáltásai a házig hallatszottak, s én a borzalmas esemény helyszínére siettem, még épp idejében ahhoz, hogy meghalljam a szárnyak surrogását, és meglássak egy bizonytalan fekete valamit a felkelő holdkorongra kirajzolódni.

Barátom haldoklott, amikor beszélni kezdtem hozzá, és csak összefüggéstelenül tudott válaszolni. Csupán arra volt képes, hogy ennyit suttojon:

- Az amulett... az az átkozott...

Aztán magába roskadt a szétmarcangolt, mozdulatlan hústömeg. Éjfél tájt temettem el egyik elhanyagolt kertünkben, s holtteste fölött elmormoltam néhány ördögi szertartásszöveget, ami életében olyannyira kedvére volt. És amint kimondtam a démoni szavakat, a távoli lép felől egy óriási kutya halk ugatása ütötte meg a fülem. A hold fenn volt az égen, de én nem mertem felnézni rá. És amikor a haloványan bevilágított ingoványon egy nagy, ködös árnyat láttam buckáról buckára suhanni, becsuktam a szemem és hasra vettem magam a földön. Mikor végül - hogy mennyi idő múlva, nem tudom - remegve föltápáskodtam, visszatámolyogtam a házba, s egy iszonyatos, sokkoló szertartást végeztem el a falifülke zárt jáde-amulett előtt.

Mivel egyedül nem mertem tovább maradni a magányos házban a mocsár közepén, másnap Londonba utaztam. Az amulettet - miután a múzeum

istenkáromló gyűjteményének többi darabját részben elégettem, részben eltemettem - magammal vittem. Ám három éjszakára rá ismét meghallottam az ugatást; egy hét sem telt bele, és minduntalan különös szemeket éreztem magamon, valahányszor sötétben maradtam. Mikor egy este a Viktória rakparton bandukoltam, hogy szippantsak egy kis friss levegőt - amire sürgős szükségem volt -, fekete árnyékot pillantottam meg, amint elsötétíti egy lámpa visszfényét a vízben. Hideg léghuzat söpört el mellettem, erősebb az esti szélnél, s én tudtam, hogy St. John sorsa hamarosan engem is utol fog érni.

Másnap gondosan becsomagoltam a zöld jáde-amulettet, és felszálltam egy Hollandiába tartó hajóra. Hogy nyerek-e valamiféle bocsánatot azzal, hogy visszaviszem néma, alvó tulajdonosának, nem tudtam; ám azt éreztem, hogy most már minden elképzelhető tudatos lépést meg kell tennem, legyen az bármilyen abszurd is. Hogy a kutya valójában micsoda és miért üldöz engem, ezek a kérdések még megválaszolatlanul maradtak; de az ódon temetőben hallottam először az ugatást, és minden rákövetkező esemény, beleértve a haldokló St. John elszuttogott szavait, hozzájárult ahhoz, hogy az átkot az amulett eltulajdonításával hozzam kapcsolatba. Ezért zuhantam a legmélyebb kétségbeesésbe, mikor egy rotterdami vendéglőben felfedeztem, hogy a tolvajok megfosztottak megváltásom egyetlen eszközétől.

Az ugatás másnap éjjel nagyon hangos volt, s reggel iszonyú büntényről olvastam a város leghírhedtebb negyedében. A csöcselék elborzadt, mert a vörös halál kereste föl az egyik rossz hírű hajlékot, félelmetesebb, mint a szomszédságban ezeddig elkövetett bármely rémtett. Egy ismeretlen lény, nyomok hátrahagyása nélkül, egy egész családot darabokra tépett egy mocskos tolvajtanyán, és a környéken lakók egész éjszaka valami halk, mély és kitaró zajt hallottak, ami leginkább egy óriási kutya távoli ugatására emlékeztetett. Így hát végre ott álltam ismét az elvadult temetőben, hol a sápadt hold ijesztő árnyékokat vetett, a kopasz fák komoran hajladoztak a viharvert, elfagyott fű és a repedezett sírlapok fölött, a borostyánnal befutott templom kihívó ujjként meredt a barátságtalan égre, s az éji szél vadul süvöltött a befagyott mocsarak és a jeges tenger felől. Az ugatás még épp elég hangos volt ahhoz, hogy hallani lehessen, amikor odaértem az ódon sírhoz, amit nemrég megbecstelenítettem, és elhessegettem róla egy csapatra váró óriási denevért, melyek kíváncsian csapongtak körülötte.

Nem tudom, miért nem mentem oda; hogy imádkozzak, vagy hogy ostoba könyörgéseket és bocsánatkéréseket locsogjak össze annak a csöndes fehér valaminek, ami odabent pihen - de bármi is volt rá az okom, olyan elkeseredéssel estem neki a félig fagyott talajnak, amely csak részben volt enyém, részben pedig egy önmagamon túli, irányító akaraté. Az ásás sokkal könnyebbnek bizonyult, mint vártam, csupán egyszer kellett félbeszakítanom egy különös esemény miatt, amikor egy sovány keselyű csapott le a hideg égből és addig csipkedte vadul a sír földjét, míg egy ásócsapással agyon nem ütöttem. Végül elértem a hosszúkás, korhadt ládát és eltávolítottam róla a nyirkos földet,

melyre rászáradt a salétrom. Ez volt az utolsó ésszerű cselekedet, amit életemben tettem. Mert az évszázados koporsóban összekuporodva óriási, inas, alvó denevérek egymás mellett szorongó, lidércnyomásos seregével körülvéve, ott feküdt az a csontvázlány, akit a barátommal kiraboltunk, nem tisztán és békésen, ahogyan mi láttuk, hanem alvadt vérrel, meg idegen hús- és hajfoszlányokkal borítva; foszforeszkáló szeme rám tekintett, és metsző, vérfoltos agyaraival gúnyosan mosolygott elkerülhetetlen kárhozatomon. És amint vigyorgó pofájából mély, keserű ugatás zendült fel, akár egy roppant kutyáé, s mint megláttam, hogy vértől ragacsos karmában ott szorongatja az elveszettnek hitt, végzetes jáde-amulettet, felüvöltöttem és elrohantam, mint egy elmeháborodott, sikoltozásom hisztérikus kacajba csapott át.

A viharos szélben örület lobog... karmok és fogak, évszázadokon át hullákon át köszörülve... vértől csepegő halál lovagol elő a denevérek bacchanáliáján, éjsötét romokból és Beliál elsüllyedt templomaiból... Most, hogy e halott csontváz-szörnyeteg ugatása egyre hangosabb és hangosabb lesz, s ezeknek az átkozott bőregereknek a csapongása egyre szorosabb és szorosabb kört von körém, revolverem segítségével fogom a feledést keresni, mely egyedüli menedékem a megnevezetlentől és a megnevezhetlentől...

Kornya Zsolt fordítása

Patkányok a falban (1923)

1923. július 16-án, miután az utolsó munkás is végzett a munkájával, odaköltöztem Exham Prioryba. A helyreállítás hatalmas feladat volt, mivel az épületegyüttesből nemigen maradt más, mint a csupasz falak, de merthogy őseim lakták e helyet, semmilyen költség nem riasztott vissza. Senki sem lakott itt I. Jakab uralkodása óta, amikor is egy rendkívüli borzalmas és teljesen megmagyarázhatatlan természeti tragédia elpusztította a ház urát, öt gyermekét és néhány szolgáját; s a gyanú és rettegés légkörét alakította ki a harmadik fiú, egyenes ági őszám, a szörnyű családfele egyetlen túlélője körül.

Minthogy az egyetlen örökös gyilkosnak bélyegezték, az uradalom visszaszállt a Koronára, és a megvádolt ember nem tett egyetlen kísérletet sem arra, hogy tisztázza magát, vagy visszaszerezze birtokát. Valami olyan iszonyattól hajtva, mely erősebb volt a lelkiismeret-furdalásnál és a törvénytől való félelemnél is, és csak egyetlen dühödt kívánságnak adva hangot, hogy ne is lássa, még az emlékeiből is kiűzze az ódon épületet, Walter de la Poer, Exham tizenegyedik bárója Virginiába menekült, s ott családot alapított, mely egy évszázaddal később már Delapore néven vált ismertté.

Exham Priori lakatlan maradt, bár a későbbiekben hozzácsatolták a

Norrys família birtokaihoz, és sokat tanulmányozták különlegesen összetett architektúrája miatt; az építmény gótikus tornyai szász vagy román stílusú alépítményen emelkedtek, melynek alapjai viszont még régebbi - római, sőt druida vagy ősi kimber - eredetűek voltak, ha hinni lehet a legendának. Az alap nagyon különös építmény volt, egyik oldalán egy tömör mészkő falú szakadékban folytatódott, melynek széléről a kolostor egy kietlen völgyre nézett három mérföldnyire nyugatra az Anchester nevű településtől.

Az építészek és régészek kedvtelve vizsgálgatták elfeledett évszázadok e ritka relikviáját, de a falusi nép gyűlölte. Már évszázadokkal ezelőtt is gyűlölték, mikor az őseim lakták, később pedig viszolyogva figyelték, hogyan borítja el az elhagyatottság mohája és humusza. Még egy napja se voltam Anchesterben, amikor már tudtam, hogy egy elátkozott házba érkeztem. És az elmúlt héten a munkások felrobbantották Exham Priorityt, és gondosan eltüntetik a földről még a nyomait is. Származásom kopár statisztikai adatait mindig is ismertem, egyetemben azzal a ténnyel, hogy első amerikai őszám furcsa gyanú árnyékában érkezett a kolóniákra. Részleteket azonban nem tudtam, a Delapore család múltjáról nálunk soha senki nem beszélt. Ellentétben ültetvényes szomszédainkkal, mi nemigen hencegtünk keresztes hadjáratot viselt őseinkkel, vagy jeles középkori és reneszánsz elődökkel; családi hagyományaink nem maradtak fenn, hacsak abban a lepecsételt borítékban nem, amelyet a polgárháború előtt minden földesúr átadott legidősebb fiának, azzal, hogy halála után felbontandó. A dicső sikereket, melyek emlékét ápolgattuk, a kivándorlás után értük el; egy büszke és tiszteletre méltó, bár némileg tartózkodó és antiszociális virginiai családi ág sikereit.

A háború alatt elpártolt tőlünk a szerencse, és egész létünket megváltoztatta, hogy otthonunk, Carfax leégett a James folyó partján. Élemedett korú nagyapám odaveszett a dühöngő tűzvészben és vele pusztult a boríték is, mely mindannyiunkat a múlthoz kötött. Még ma is úgy él bennem a pokoli jelenet, ahogyan akkor, hétévesen láttam: üvöltöző federalista katonák, sikoltozó asszonyok, bömbölő s imádkozó négerek. Apám a hadseregben szolgált, Richmondot védte. Sok viszontagság után anyám és én átjutottunk a vonalakon, és csatlakoztunk hozzá.

Amikor a háborúnak vége lett, mindannyian északra költöztünk, ahonnan anyám származott; én pedig derék jenkiként nőttem fel, értem meg a középkort és a tisztas jómódot. Sem apám, sem én soha nem tudtuk meg, mit tartalmazott az a csodás titkokat őrző boríték, és amint belemerültem a massachusettsi üzleti élet szürkeségébe, minden érdeklődésemet elveszítettem a titokzatosságok iránt, melyek kétségkívül ott rejteztek távoli családfámon. Csak gyanítottam volna természetüket, milyen boldogan lemondtam volna Exham Priorityről, mohájával, denevéreivel és pókhóléival együtt.

Apám úgy halt meg 1504-ben, hogy semmilyen titkot nem hagyott rám, vagy egyetlen fiamra, Alfredre, a tízéves anyátlan árvára. Ez a fiú volt az, aki a családi információk öröklődésének rendjét felborította, mert bár én csupán

néhány tréfás célzást tettem neki a múltra, ő egy-két igen érdekes ősi legendáról számolt be nekem, amikor az elmúlt háború során 191?-ban Angliába került mint repülőtiszt. A Delapore-oknak láthatóan színes, ugyanakkor rosszat sejtető volt a története, ugyanis a fiam egyik barátja, Edward Norrrys kapitány a Királyi Légierőktől, aki a családi birok közelében élt Anchesterben, említést tett bizonyos paraszti babonákról, amelyeket egyes regényírók a vad és hihetetlen jelzőkkel illettek volna. Maga Norrrys természetesen nem vette őket komolyan; de a fiamat szórakoztatták, és jó témát szolgáltatott leveleihez. Ez a legendárium volt az, mely figyelmemet határozottan felkeltette tengerentúli örökségem iránt, s arra indított, hogy megvásároljam és helyreállítsam a családi székhelyet, melyet Norrrys mutatott meg Alfrednek a maga festői elhagyatottságában és meglepően jutányos áron fel is ajánlotta neki megvételre, minthogy a hely akkori gazdája a nagybácsikája volt.

1918-ban vásároltam meg Exham Priort, de helyreállítási terveimtől majdnem azon nyomban eltérítet, rogy fiam nyomorékként tért haza a háborúból. Az alatt a két év alatt, amíg még élt, semmi más nem foglalkoztatott, csak az ápolása, még üzleti ügyeim irányítását is üzlettársaimra bízta.

1921-ben, egyedül maradván, céltalanul, visszavonult gyárosként, aki már nem is fiatal, úgy döntöttem, hogy hátralevő éveimet új birtokomon töltöm. Decemberben látogattam el Anchesterbe, ahol Norrrys kapitány fogadott, egy dundi, barátságos fiatalember, aki szeretettel emlékezett a fiamra, és biztosított róla, hogy együttműködik velem az egykori tervrajzok és szájhagyományok felkutatásában, ami nélkül a helyreállítási munkákat el se lehet kezdeni. Magára Exham Prioryra érzelmek nélkül tekintetem: düledező középkori romok összevisszasága, melyet zuzmó borít és varjúfészkektől likacsos; igen veszélyes módon egy szakadék fölé építették és elpusztították az emeleteit vagy egyéb belső formáit, csupán a különálló tornyok kőfalainak kegyelmezve.

Miután lassacskán képet nyertem az épületegyüttes azon állapotáról, amelyben őseim több mint háromszáz éve ott hagyták, munkásakat béreltem a helyreállításhoz. Arra kényszerültem, hogy távolabbi vidéken toborozzak embereket, mert az anchesteri falusiakban már-már hihetetlen félelem és irtózat élt a helytől. Ez az érzés oly erős volt bennük, hogy a híre néha eljutott a távolabbról jött munkásokhoz is, akik így nagy számban elszöktek: s a rendháztól éppúgy féltek, mint az ősi családtól.

A fiam célzott rá, hogy látogatásai alkalmával némileg kerültek, mivel de la Poer volt, és most én is enyhén kiközösítettnek éreztem magam, egészen addig, míg meg nem győztem róla a parasztokat, mennyire keveset tudok az örökségemről. Még ezután is mogorván elhúzódtak tőlem, úgyhogy nekem magamnak kellett összegyűjtenem a falusi hagyományokat, csupán Norrrys segítségé-e támaszkodhattam. Amit az emberek feltehetően nem tudtak nekem megbocsátani, az az volt, hogy egy számukra olyannyira irtóztató jelképet akartam helyreállítani; igazuk volt vagy sem, úgy tekintetek Fxham Priory-a, mint ami nem más, mint kísértetek és farkasemberek tanyája.

Miután összeállítottam a Norryrs segítségével gyűjtött legendákat, és kiegészítettem őket néhány történetbúvár eredményeivel, aki a romokat korábban tanulmányozta, arra a következtetésre jutottam, hogy Exham Priory egy történelem előtti templomra épült, druida vagy még korábbi építményre, mely minden bizonnyal a Stonehenge-dzsel lehetett egyidős. Abban, hogy bűnös rítusokat végeztek ott, kevesen kételkedtek, és arról is szóltak kellemetlen történetek, hogy e rítusok a Kübelé-kultuszban folytatódtak, melyet a rómaiak honosítottak meg.

Az alpincében még mindig látható felirattöredékekből félreérthetetlenül ki lehetett olvasni: DIV ... OPS ... MAGNA. MAT ... , a Magna Materről, az Istenanyáról lévén szó, akinek sötét kultuszától hasztalan tiltották el a római polgárokat. Anchester volt a harmadik augustusi légió táborhelye, mint azt sok emlék bizonyítja, és beszélik, hogy Kübelének pompázatos temploma volt, zsúfolásig tömve hívőkkel, akik sötét szertartásokon vettek részt, amelyeket egy frígfai pap celebrált. A történetek terjesztői még hozzáteszik, hogy a régi vallás bukása nem vetett véget a templomi orgiáknak, viszont a papok tovább éltek az új hitben, anélkül, hogy valóban megváltoztak volna. Hasonlóképpen arról is tudni vélnek, hogy a rítusok nem tűntek el a rómaiak hatalmával, és hogy bizonyosan a szászok bővítették ki a templomot, ők adták meg végső formáját, amelyet mind a mai napig megőrzött; s a templomból kultuszközpont lett, amit szinte mind a hét szász királyságban rettegtek. Az időszámítás szerinti ezer táján egy krónika mint gazdag, kőből épült rendházat említi, mely furcsa és hatalmas szerzetesrendnek ad hajlékit; nagy kiterjedésű kertek veszik körül, és nem szükséges falat emelni, hogy távol tartsák a rettegő népet. A dánok se rombolták le, bár a normann hódítást követően iszonyú hanyatlásnak indulhatott, mivel nem volt akadálya, hogy III. Henrik ösömnek, Gilbert de la Poernek, Exham első bárójának adományozza 1261-ban.

Emez időpont előtt nincsen semmi baljós említés a családomról, de aztán valami különös dolog történhetett. Egy 1307-es krónikában már utalás található egy de la Poerre, akit "Isten elátkozott", míg a falusi mendemondák egybehangzóan gonosz és dühödt félelemmel szólnak a kastélyról, mely a régi templom és rendház fölött emelkedett. A kandalló mellett elmondott mesék a legszörnyűbb színben tüntették föl, s a szörnyűségeket csak növelte a rettegő szűkszavúság és a ködös mellébeszélés. Őseimet örökletes démonfajzatként jellemezték, akikhez képest Gilles de Retz és de Sade márki gyöngé kezdőknek tűnnek, és suttogva célozgatnak arra, hogy több generáción keresztül ők voltak felelősek egyes falusiak eltűnéséért.

A leggonoszabbak, nyilvánvalóan, a bárók és közvetlen örököseik voltak; legalábbis róluk suttogtak a legtöbbet. Azt beszélték, hogy ha akadt egy-egy viszonylag egészségesebb hajlamú örökös, az korán és titokzatos körülmények között hunyt el, utat engedve a nála erőszakosabb leszármazottnak. A családban, úgy tűnik, egy belső kultuszt ápoltak, melyet a családfő irányított és amelybe csak a kiválasztottak pillanthattak be. E kultusznak inkább a vérmérséklet,

mintsem a származás volt a természetes alapja, mivel valójában néhány olyan személy vezette be, aki benősült a családba. A Cornwallból származó Lady Margaret Trevor, Godfrey-nak, az ötödik báró másodszülött fiának a felesége a környék gyermekeinek a réme lett, és a walesi határon mind a mai napig ismert, különösen borzalmas régi ballada démoni hősnője. Szintén a balladairodalom őrizte meg, bár kevésbé részletesen Lady Mary de la Poer hátborzongató történetét; a Ladyt, nem sokkal azután, hogy hozzáment Shrewsfield earljéhez, megölte az ura és az anyósa; mindkét gyilkost feloldozta és megáldotta a pap, akinek meggyónták azt, amit váltig tagadtak a világ előtt.

Ezeket a mendemondákat, balladákat persze csak a babonás falusiak terjesztették, engem mégis nagyon zavartak. Különösen az bosszantott, hogy nem kímélik egyetlen őszemet sem, ráadásul vádaskodásaikkal kínosan egybehangzani látszottak egyik közvetlen rokonom viselt dolgai: unokatestvérem, a fiatal Randolph Delapore of Carfax, miután visszatért a mexikói háborúból, a négerek közé ment és fekete mágus lett.

Nem sokat törődtem viszont azokkal a homályos történetekkel, amelyek a mészkőszirt alatti kopár, széljárta völgyben hallható jajgatásokról és vonításokról szóltak, s a tavaszi esők után érezhető temetőszagról, valamint arról a vergődő, visító fehér valmiről, amit egy éjszaka Sir John Clave lova taposott meg a kihalt mezőn, továbbá a szolgáról, aki megőrült egy látomástól, ami fényes nappal tárult elé a rendházban. Az efféle dolgok elcsépelet kísértethistóriák voltak, és én abban az időben kifejezetten szkeptikusan gondolkodtam. Az eltűnt parasztokról szóló beszámolókat már nem lehetett ilyen könnyen semmibe venni, bár nem voltak különösebben kirívóak, ha a középkori szokásokat nézzük. Az illetéktelen kíváncsiskodásért fejvesztés járt, és Exham Priory környékén nem ment ritkaságszámba, hogy levágott fejeket tűztek ki a mára már eltűnt bástyákra.

Néhány mese roppant szemléletes volt, és kezdtem sajnálni, hogy fiatalkoromban nem foglalkoztam többet az összehasonlító mitológiatörté nettel. Itt volt példának okáért az a hiedelem, hogy denevérszárnyú ördögök légiója minden éjszaka boszorkányszombatot rendez a rendházban egész légió, ami magyarázatot adhat arra, miért termeltek olyan aránytalanul nagy bőségben zöldséget a hatalmas kertekben. És mind közt a legélettelibbnek ott volt a patkányokról szóló drámai történet: az egymást taposó, undorító férgek hada, mely három hónappal azután tört elő a kastélyból, hogy a tragédia elnéptelenítette - a vézna, szennyes, kiéhezett had, mely mindent elsöpört, ami az útjába akadt, és felfalt szárnyast, macskát, kutyát, birkát, sőt két szerencsétlen embert is, mielőtt dühét kiadta. E körül a felejthetetlen rágcsálóhad körül különféle mendemondák keringenek: a patkányok ellepték a falusi portákat is, átkot és borzalmat vonva maguk után.

Ez volt az a szájhagyomány, mely rámszakadt, miközben öreges konoksággal erőltettem ősi otthonom helyreállítási munkálatainak befejezését. De egy percig se szabad azt képzelni, mintha kizárólag e mesék hatása alatt

éltem volna. Másfelől ugyanis Norryst kapitány s a régészek vettek körül, akik sokat segítettek, állandóan dicsérték és bátorítottak. Amikor két évvel megkezdése után befejeztük vállalkozásunkat, olyan büszkeség fogott el a termék, a fával burkolt falak, a boltozatos mennyezetek, a díszmű ablakok és a széles lépcsők láttán, ami tökéletesen kárpótolt a helyreállítás elképesztő költségeiért.

A fortélyos mesterek a középkor minden jellegzetességét visszaadták és az új részek észrevétlenül olvadtak egybe az eredeti falakkal és alapokkal. Őseim lakhelyének tökéletes mása volt ez, és már alig vártam, hogy végre visszaszerezem a bennem végződött család becsületét. Itt fogok élni és bebizonyítom, hogy egy de la Poer (ugyanis újra így írtam a nevem) nem feltétlenül gonosz szellem. Jó közérzetemet talán még tovább javította a tény, hogy bár Exham Priory középkori hangulatot árasztott, belső kiképzése igazság szerint tökéletesen új volt, mentes a régi férgektől és a szellemektől úgyszintén.

Amint mondtam, 1923. július 16-án költöztem oda. Háztartásom hét szolgálóból és kilenc macskából állt, az utóbbiakat különösen szeretem. Legidősebb macskám, Nigger-Man hétéves volt, és bostoni otthonomból, Massachusettsből jött velem; a többit akkor szedtem össze, amikor Norryst családjánál laktam, az építkezés alatt.

A következő öt nap nyugodt tevékenységben telt el, időm nagy részét. régi családi adatok egyeztetésével töltöttem. Időközben a hallomás alapján szerzett információimból nagyjából kirajzolódott előttem, hogyan is pusztult el a kastély, és mi késztette menekülésre Walter de la Poert: mindaz, ami feltehetően benne volt azokban az iratokban, amelyek odavesztek a tűzben. Volt némi alapja annak a vádnak, hogy ősem négy szolgálja segítségével álmukban rátört rokonaira és legyilkolta őket, úgy két héttel egy megrendítő felfedezés után, mely megváltoztatta egész viselkedését, de amelyet, legalábbis szándéka szerint, nem osztott meg senki emberfiával, kivéve talán a szolgálakat, akik bűnsegédei voltak, majd nyomtalanul elpárologtak.

Ezt az előre megfontolt mészárlást, melynek a családfő, három fiútestvér és két leánytestvér esett áldozatul, nagyjából megbocsátották a falusiak, és a törvény is olyan lazán kezelte, hogy a tettes végül is tisztelettől övezve, sértetlenül és emelt fővel távozhatott Virginiába; a széltében-hosszában suttogott nézet az volt, hogy megtisztította a földet egy ősi átoktól. Hogy miféle felfedezés válthatott ki ilyen szörnyű tettet, még csak elképzelni se tudtam. Walter de la Poer bizonyára már évek óta ismerte a családjáról keringő baljós mendemondákat, úgyhogy ezek nem adhattak neki friss ösztönzést. Talán szemtanúja volt valami borzalmas, ősi rítusnak, netán rábukkant valami ijesztő és leleplező jelre a kastélyban vagy annak környékén? Úgy hírlett, hogy Angliában félénk, csendes fiatalembernek ismerték. Virginiában se annyira keménynek és keserűnek, mint inkább zaklatottnak és nyugtalannak látszott. Francis Harley of Bellview - egy nemesúr, aki szintén az Újvilágban próbált szerencsét - naplójában úgy beszél róla, mint párját ritkítóan igazságos,

tiszteletre méltó és finom emberről.

Július 22-én történt az első közjáték, melynek akkor alig tulajdonítottunk jelentőséget, de amely rendkívül fontosnak bizonyult a későbbi eseményekkel való kapcsolata folytán. Oly jelentéktelen volt, hogy majdnem elkerülte a figyelmemet, ami az adott körülmények között nem is csoda; hiszen ne felejtjük el, hogy a régi falakat kivéve gyakorlatilag frissen épült, új házban laktam, és kiegyensúlyozott emberek vettek körül, úgyszólván alaptalan lett volna bármiféle aggodalom, a hely rossz híre ellenére is.

Amire később visszaemlékeztem, az csupán a következő: öreg fekete macskám, akinek a hangulatait oly jól ismerem, kétségtelenül annyira élénk és nyugtalan volt, hogy az teljesen ellentmondott a természetének. Szobáról szobára járt, pihenés nélkül, izgatottan, és szüntelenül szaglászva a régi falrészeket. Tisztában vagyok vele, milyen közhelyszerű mindez; mint a kísértethistóriákban az elmaradhatatlan kutya, melymindig morog, mielőtt gazdája meglátná a lepedőbe burkolt alakot - mégse hallgathatok róla.

Másnap egy szolgáló arról panaszkodott, hogy a ház macskái közt nyugtalanság uralkodik. Bejött a dolgozószobámba - egy magas, nyugati fekvésű szoba volt ez az emeleten, bordázott boltívekkel, fekete tölgyfa burkolattal és egy háromszárnyas gótikus ablakkal, amelyből a mészkőszirtre és a kopár völgyre nyílt kilátás -, és miközben beszélt, láttam, hogy a szurokfekete Nigger-Man a szoba nyugati fala mentén settenkedik, és az ódon köveket borító új faburkolatot kaparássza.

Azt mondtam a szolgálónak, hogy bizonyára valami sarkatlan szag árad a régi kövekből, mely az emberi érzékelés számára túl gyenge, de a macskák finom szaglása még az új faburkolaton keresztül is pontosan megérzi. Tényleg így hittem, és amikor a fickó megkockáztatta, hogy talán egerek vagy patkányok lehetnek, kijelentettem, hogy itt már háromszáz éve nincsenek patkányok, és a környék mezei pockai aligha juthattak be ezekbe a magas falakba; ilyen helyekre köztudomásúlag sohasem merészkednek. Aznap délután felkerestem Norry kapitányt, aki biztosított róla: teljesen elképzelhetetlen, hogy mezei pockok ilyen váratlan és példátlan módon befészkeltek volna magukat a kastélyba.

Aznap éjszaka, miután elbocsátottam a komornyikot, egyedül maradtam a nyugati toronyszobában, választott lakhelyemen, ahová a dolgozószobából egy kőlépcsőn és egy rövid karzaton keresztül lehetett eljutni; míg az előbbi részben eredeti állapotában maradt fenn, az utóbbit teljesen felújították. A toronyszoba igen magas, kerek helyiség volt, faburkolat helyett falikárpitok borították, melyeket még magam válogattam ki Londonban.

Miután meggyőződtem róla, hogy Nigger-Man velem van, becsuktam a súlyos gótikus ajtót és fáradtan a gyertyát mímelő villanyégők fényétől, végre lekapcsoltam a lámpát, és a faragott, baldachinos ágyra dőltem. Tiszteletre méltó macskám szokott helyén, a lábamnál hevert. Nem húztam össze a függönyöket és kinéztem a velem szemközti szűk, északi ablakon. Az égen már a hajnal jelei mutatkoztak, és az ablak csodálatos csipkézete szépen kirajzolódott.

Időnként bizonyára elszundítottam, mivel homályosan emlékszem, hogy furcsákat álmodtam; egyszer csak a macska hevesen felszökött pihenőhelyéről. A gyér hajnali fényben csak annyit láttam, hogy fejét előrenyújt

ja, mellső lábai a bokámon, hátsó lábai ugrásra készen. Merőn figyelt egy pontot a falon, az ablaktól kissé nyugatra, egy pontot, ahol az én szemem semmit se tudott kivenni, jóllehet minden figyelmemet odairányítottam.

És miközben figyeltem, rájöttem, hogy Nigger-Man nem fölöslegesen nyugtalan. Hogy a faliszőnyeg valóban megmozdult-e, nem tudnám megmondani. Azt hiszem, igen, nagyon finoman. Amire viszont meg merek esküdni, az az, hogy mögüle patkányok vagy egerek halk, de kivehető neszezését hallottam. Egy perccel később a macska teljes testtel ráugrott a faliszőnyegre, súlyától az érintett darab a padlóra hullt, és egy nyirkos, ódon kőfal vált láthatóvá, itt is, ott is a helyreállítók tapasztásaival; de rágcsáló népségnek semmi nyoma.

Nigger-Man föl s alá járkált a fal előtt, a lehullott faliszőnyeget karmolászta és mancsát időnként megpróbálta bedugni a fal és a tölgyfa padló közé. Nem talált semmit, és egy idő múlva kimerülten visszatért helyére a lábamhoz. Meg se mozdultam, de aznap éjjel többé nem tudtam elaludni.

Reggel minden szolgátót kihallgattam, és kiderült, hogy egyikük se tapasztalt semmi szokatlant, csak a szakácsnő emlékezett az ablak párkányán pihenő macska furcsa viselkedésére. Ez valamikor az éjszaka folyamán vonyítani kezdett, mire a szakácsnő felébredt, még idejében, hogy lássa, amint a macska eltökélten kiszökik a nyitott ajtón, le a lépcsőkön. Az ebédidőt átaludtam, és délután ismét meglátogattam Norrys kapitányt, akit kezdett felettébb érdekelni, amit meséltem. A különös események - oly jelentéktelenek, mégis oly furcsák - megmozgatták a fantáziáját, és előcsaltak belőle néhány helyi kísértethistóriát. A patkányok esetleges jelenléte őszintén megdöbbenette, úgyhogy kölcsönadott néhány csapdát és schweinfurti zöldet, amiket hazatérésem után nyomban elhelyeztettem a szolgálókkal a stratégiailag fontos pontokra.

Korán nyugovóra tértem, hiszen nagyon álmos voltam, de a lehető legszörnyűbb álmok gyötörtek. Mintha irdatlan magasságból néztem volna le egy homályló barlang mélyébe; térdmagasságig mocsok borította, benne egy fehér szakállú démon-disznópásztor terelgette botjával idomtalan, puffadt szörnylények falkáját: e látvány kifejezhetetlen undorral töltött el. Aztán, ahogy a disznópásztor megpihent és elbóbiskolt munkája felett, patkányok hatalmas raja özönlött el a búzló mélységet, hogy felfaljon embert és állatot.

E borzalmas álomból Nigger-Man mozgólódása ébresztett fel, aki szokásához híven a lábamnál aludt. Ezúttal nem kellett kutatnom az okot, miért fúj, miért berzenkedik, s félelmében miért mélyeszi karmait a bokámba, nem sejtve, hogy fájdalmat okoz ezzel, ugyanis a falak a szoba minden oldalán megelevenedtek a hátborzongató hangoktól: a nyüzsgő, kiéhezett, óriási patkányok kaparászásától. Most még hajnali fény sem volt, hogy láthassam a

faliszőnyeg állapotát - a lehullott darabét, mely időközben visszakerült a helyére -, de annyira nem ijedtem meg, hogy ne merjem felkapcsolni a lámpát.

Amint a villany kigyulladt, láttam, hogy a faliszőnyegeken kísérteties hullámozás fut végig, amitől furcsa mintájuk mintha haláltáncot járna. A hullámozás majdnem azonnal abbamaradt, és vele a hang is. Kiugrottam az ágyból, és beledöftem a szőnyegbe a közelben fekvő ágymelegítő hosszú nyelvél és felemeltem egy szőnyegdarabot, hogy lássam, mi rejlik mögötte. Semmi se volt ott, csak a foltozott kőfal, és már a macska se várta oly feszült figyelemmel a természetfeletti jelenségek bekövetkeztét. Amikor megvizsgáltam a szobámban felállított kerek csapdát, minden nyílását lecsapódva találtam, bár semmi jelét nem tapasztaltam, hogy valami belekerült volna, vagy kimenekült volna belőle.

További alvásról szó se lehetett, úgyhogy meggyújtottam egy gyertyát, kinyitottam az ajtót és kiléptem a karzatra, a dolgozószobámba vezető lépcsőkhöz, nyomomban Nigger-Mannel. De még mielőtt odaértünk volna, a macska megelőzött és lenyargalt az ódon lépcsőkön. Miközben magam is lefelé mentem, hirtelen neszeket hallottam a lenti teremből, egyértelműen felismerhető neszeket.

A tölgyfával borított falak mögött nyüzsögtek az iramló patkányok, Nigger-Man egy tehetetlen vadász dühével rohant ide-oda. Mikor a lépcső aljára értem, felkapcsoltam a világítást, ezúttal azonban ez sem szüntette meg a zajt. A patkányok tovább lármáztak, olyan erővel és céltudatosan fut kosva, hogy végül pontosan meg tudtam határozni mozgásuk irányát. Valahonnan föntről lefelé rajzottak ezek a dögök, szünni nem akaró csapatokban, lefele, ki tudja, miféle mélységekbe.

Aztán lépéseket hallottam a folyosóról, és a következő pillanatban két szolgáló nyomta be a súlyos ajtót. Keresztül-kasul kutatták a házat, hogy rájöjjenek a zavar okára, mely az összes macskát vinnyogó pánikba kergette. Azt állították, hogy a macskák megvadulva rohannak le a lépcsőkön, s két lábra emelkedve nyávognak a pince zárt ajtaja előtt. Megkérdeztem a szolgálóktól, hallották-e a patkányokat, de nemleges választ adtak. És amikor felhívtam figyelmüket a burkolat mögötti hangokra, rájöttem, hogy a zaj időközben elült.

A két ember kíséretében lementem a pince ajtajához, de a macskák addigra már szétszéledtek. Elhatároztam, hogy a későbbiekben felderítem az alsó helyiségeket, de egyelőre csupán körbejártam a csapdákat. Mindegyik lezáródott, noha üres volt. Meggyőződtem arról is, hogy a patkányokat senki se hallotta rajtam és a macskákon kívül. Álmatlanul a dolgozószobámban ültem reggelig, s egyre az általam lakott épületről szóló mendemondák jártak a fejemben.

Dél előtt aludtam valamicskét a könyvtárban, hátradőlve egy kényelmes székben, az egyetlenben, amely helyet kapott a középkori stílusban berendezett helyiségben. Később telefonáltam Norry kapitánynak, aki nyomban átjött hozzám, hogy segítsen felderíteni a pincét.

A világon semmi rendellenest nem találtunk, bár nem fojthattuk vissza izgatottságunkat, tudván, hogy e boltívek a rómaiak korából származtak. Római kezek építették az alacsony bolthajtásokat és oszlopokat - nem az ügyetlen szászok által készített elfajzott utánzat volt ez, hanem a cézároknak klasszikusan szigorú és harmonikus alakzatai; s valóban, a falak' bővelkedtek a régészek által jól ismert feliratokban. Ők többször felderítették már a helyet és ilyesmiket találtak: P.GETAE. PROP ... TEMP ... DOHA . . és L. PRAEC ... VS PONTIFI ... ATYS ...

Az Atüzsre való utalás megborzongató, mert olvastam Catullust, és ismertem valamelyest a keleti isten ijesztő rítusait, akinek kultusza összekeveredett Kübeléével. Norrys és én a lámpások fényénél megpróbáltuk megfejteni a különös és majdnem kivehetetlen faragásokat a szabálytalanul négyszögletes kőtömbökön, melyeket általában oltárnak tartanak, de nem jutottunk semmire. Emlékeztünk rá, hogy az egyik kőről - sugárzó napkorongot véstek bele - a tudósok azt tartják, hogy nem római eredetű, vagyis ezeket az oltárokat a római papok csupán átvették egy még régebbi, talán történelem előtti templomból, mely ugyanezen a helyen állt. Az egyik ilyen kőtömbön furcsa barna foltokat fedeztünk fel, amiket nem tudunk mivel magyarázni. A legnagyobb, a terem közepén álló tömb felszíne arra utalt, hogy valamikor tűz égett rajta, valószínűleg áldozati céllal.

Ilyen látványosságok tárultak elénk a kriptában, melynek ajtaja előtt a macskák nyávogtak, s ahol Norrys és jómagam most elhatároztuk, hogy ott töltjük helyben az éjszakát. A szolgálok díványokat hoztak le, s megmondtuk nekik, ne törődjenek vele, bármit csinálnak is éjszaka a macskák. Nigger-Mant pedig beengedtük, részint, hogy segítsen nekünk, részint, hogy legyen társaságunk. Elhatároztuk, hogy a hatalmas tölgyfa ajtót - egy szellőzőnyílásokkal ellátott modern utánzatot - szorosan zárva tartjuk, és, erre ügyeltünk, lámpásokkal szerelkeztünk fel, hogy szükség esetén fényt gyűjthassunk.

A boltíves pince mélyen beépült az épület alapjaiba és kétségtelenül a kietlen völgyre néző mészkőszirtbe is. Hogy ez volt a tülekedő patkányok megmagyarázhatatlan vonulásának Végcélja, abban nem kételkedtem, de hogy miért, azt nem tudnám megmondani. Ahogy ott ültünk várakozva, észrevettem, hogy éber állapotaim időről időre félálommal váltakoznak, melyből a lábamnál heverő macska szorongásos mozdulatai ébresztettek fel.

Álmaim kifejezetten betegesek voltak, és döbbenetesen hasonlítottak az előző éjszakai álmomhoz. Megint láttam a homályos barlangot és a disznópásztort leírhatatlan puffedt bestiáival, amelyek a mocsokban fetrengtek, és amint figyeltem őket, mintha közelebbinek és jobban kivehetőnek tündek volna, olyan jól kivehetőnek, hogy meg tudtam különböztetni egyiket a másiktól. Aztán tisztán felismertem egyikük petyhüdt arcvonásait, és olyan sikollyal ébredtem, hogy Nigger-Man felszökött, míg Norrys kapitány, aki nem aludt, jót nevetett. Talán még jobban nevetett volna - vagy az is lehet, hogy

sokkal kevésbé -, ha tudja, mi okozta a sikolyomat. De aztán átmenetileg én is elfelejtetem az egészet. Az elviselhetetlen borzalmak gyakran irgalmas módon - kikapcsolják az emlékezetet.

Norrys ébresztett föl, amikor a jelenések megkezdődtek. Szokásos rémálomból térített magamhoz, gyengéden megrázott, és azt mondta, hogy figyeljek a macskára. Valóban volt mire figyelni, mivel a zárt ajtó mögött, yent a kőlépcsők tetején lidérces macskanyávogás és kaparászás támadt, miközben Tigger-Man, kinti rokonaira ügyet se vetve, izgatottan rohant körbe a pusztá falak mentén, melyek mögül a rohanó patkányoknak ugyanazt a Babelét hallottam, amely az előző éjjel is felzavart.

Most igazán elfogott a rémület, mert az itt tapasztalt jelenségekre nem volt semmilyen értelmes magyarázat. A patkányok, hacsak nem a macskáéval közös örületem szüleményei voltak, valahogy befúrták magukat a római kori falakba és ott nyüzsögtek a sziklában, amelyet tömör mészkőnek hittem... Vagy talán a víz több mint ezerhétszáz éves munkája kanyargó alagutakat vájt ki, amiket a rágcsálók teste simára és tágasra koptatott... De még így se csökkent kísérteties rémületem; mert ha ezek élő férgek, Norryst miért nem hallja undorító mozgolódásukat? Miért csak Nigger-Manre meg a kinti macskákra hívja fel a figyelmemet és miért találgatja vadul és bizonytalanul, hogy mi hozhatta tűzbe őket?

Miközben elmondtam neki, olyan érthetően, amennyire csak tudtam, mit vélek hallani, fülem még egyszer, utoljára, tompán érzékelte a rohanást, mely egyre csak lefelé irányult, jóval mélyebbre ennél a legmélyebben fekvő pincénél; úgy hallottam, mintha alattunk az egész szikla nyüzsgött volna a rohangáló patkányoktól. Norryst nem volt annyira hitetlen, mint számítottam rá, ehelyett mintha mélyen megrendült volna. Közben fenn az ajtónál elült a macskák lármája, mintha lemondtak volna a patkányokról, mialatt Nigger-Nlanre még újra meg újra rátört a nyugtalanság, és őrzöngve kaparászta a nagy kőoltár talapzatát a terem közepén, Norryst díványa közelében.

Ekkorra nagyon megnőtt bennem az ismeretlentől való félelem. Valami rémisztő dolog történt, és láttam, hogy Norryst kapitányt is, aki fiatalabb, testesebb és feltételezhetően sokkal egyértelműbben anyagelvű ember volt, mint én, éppoly mélyen megrázta a jelenet, mint engem, talán azért, mert életét a helyi legendák meghitt közelségében élte le. Pillanatnyilag semmit se tehattünk, csak figyeltük a nagy fekete macskát, amint csökkenő hevességgel kaparászta az oltár talapzatát, időnként feltréz rám és nyávog, azon a rábeszélő módon, ahogyan szokott, amikor akart tőlem valamit.

Norryst egy lámpát vitt az oltárhoz és megvizsgálta a helyet, ahol Nigger-Man kapart. Csöndben letérdelt, és vakargatni kezdte a mozaikkal kirakott padlón álló tömör, római kor előtti tömbről a hozzánőtt évszázados zuzmót. Semmit se talált, és már éppen azon volt, hogy felhagy a további kísérletezéssel, amikor felfigyeltem egy jelentéktelen körülményre, melytől megborzongtam, noha csak az bizonyosodott be, amit képzeltem.

Figyelmeztettem Norryst, és a felfedezés bűvöletében mindketten mereven figyeltük a majdhogynem észrevehetetlen jelenséget. Mindez ennyi volt csak: az oltár közelében elhelyezett lámpás lángja finoman, de határozottan lobogni kezdett egy addig nem érzékelt léghuzattól, mely csakis a padló és az oltár közötti résből érkezhett, onnan, ahonnan Norryst levakarta a zuzmókat.

Az éjszaka hátralévő részét a fényesen kivilágított dolgozószobában töltöttük és feldúltan vitatkoztunk, mi legyen a következő lépés. Az a felfedezés, hogy egy, a római alapoknál is mélyebben fekvő sírkamra képezi ennek az elátkozott építménynek az alját, egy olyan sírbolt, melyről három

száz év kíváncsi ódondásai még csak nem is álmodtak, akkor is felcsigázta volna a fantáziánkat, ha nem lettek volna balsejtelmeink.

Ámulatunkban azt se tudtuk, melyiket válasszuk a két lehetőség közül: haboztunk, hagyjunk-e fel a kutatással és babonás félelmünknek engedve hagyjuk ott mindörökre a kastélyt, vagy elégítsük ki kalandvágyunkat és szálljunk szembe az ismeretlen mélységekben reánk váró szörnyűségekkel.

Reggelre megegyeztünk, és elhatároztuk, hogy Londonba utazunk, hogy egy csapatnyi archeológust és tudóst toborozzunk, akik alkalmasak rá, hogy megbirkózzanak a rejtéllyel. Meg kell még említenem, hogy mielőtt elhagytuk volna a pincét, sikertelen kísérletet tettünk, hogy elmozdítsuk helyéből a középponti oltárt, melyről immár sejtettük, hogy bejárat a névtelen félelem újabb üregéhez. Hogy mi a nyitja, azt már nálunknál bölcsebbeknek kellett kitalálnia.

Londonban Norryst kapitány és jómagam azzal töltöttük az időnk, hogy ismertettük a tényeket, sejtéseinket és a velük kapcsolatos mendemondákat öt kiváló szaktekintéllyel, akiknek titoktartásában bízni lehetett, ha netán kínos felfedezésekre bukkannánk a kutatás során. Egyáltalán nem gúnyolódtak rajtunk, sőt, mély érdeklődés és őszinte megértés jellemezte őket. Aligha szükséges mindőjüket megneveznem, de azt elmondhatom, hogy köztük volt Sir William Brinton, akinek trójai ásatásai a maguk idejében lázba hozták az egész világot. Amint mindannyian vonatra ültünk Anchester felé, úgy éreztem, ijesztő felfedezések küszöbén állunk, s ezt az előérzetet látszott megerősíteni az a gyászos hangulat is, ami a föld túlsó felén oly sok amerikai a hatalmába kerített elnökük váratlan halála miatt.

Augusztus 7-én este érkeztünk meg Exham Prioryba, ahol is a szolgálók biztosítottak róla, hogy időközben semmi szokatlan nem történt. A macskák, még az öreg Nigger-Man is, tökéletesen nyugodtak voltak, a házban egyetlen csapda se zárult be. Úgy volt, hogy másnap kezdjük a kutatást, s addig is egy-egy kényelmes szobát jelöltem ki vendégeim számára.

En magam a saját toronyszobámban helyezkedtem el, Nigger-Man a lábamnál feküdt. Hamar elaludtam, de nyomasztó álmok rohantak meg. Egy római ünnepséget láttam, olyat, mint Trimalchio lakomája, de valami szörnyűség volt egy letakart tálon. Aztán jött az az átkozott, visszatérő álomom a disznópásztorról meg a szennyes csordájáról a homályos barlangban. Amikor

felébredtem, már fent járt a nap, és lentről a ház megszokott zajai szűrődtek fel. A patkányok - élők vagy szellemlények - egész éjjel nem háborgattak, és Nigger-Man még mindig csendesen aludt. Mikor leértem, ott is mindent ugyanolyan nyugodtnak találtam; az összehívott tudósok egyike, egy Thornton nevű fickó, aki okkult tudományokkal foglalkozott, ezt némileg abszurd módon azzal magyarázta, hogy bizonyos erők meg akartak mutatni nekem valamit, s miután megláttam, elnyugodtak.

Immáron minden készen állt, és délelőtt 11-kor hét tagot számláló csapatunk erős reflektorokkal és ásószerszámokkal felfegyverkezve lement a pincébe és belülről elreteszelte az ajtót. Nigger-Man is velünk volt, miután a kutatókat egyáltalán nem zavarta ingerlékenysége, és őszinte izgalommal várták, hogyan reagál, ha megjelennek a titokzatos rágcsálók. A római feliratokat és a megfejtetlen faragványokat csak futólag vettük szemügyre, mivel a tudósok közül hárman már látták őket, és mindannyian ismerték jellegzetességeiket. Figyelmünket elsősorban a jelentős középponti oltárra fordítottuk, melyet egy óra múlva Sir William Brinton hátrabillentett, s egy számunkra felfoghatatlan természetű ellensúllyal kitámasztott.

Ekkor olyan borzalom tárult elénk, amely teljesen letaglózta volna az embert, ha nem vagyunk némileg felkészülve rá. A mozaikpadlón keletkezett majdnem négyzetes nyíláson keresztül egy kő lépcsősor vált láthatóvá, mely úgy elkopott, hogy már-már csak egy enyhe lejtő volt, amelyen borzalmas összevisszaságban emberi és félembeli csontok heverték: Azok, melyek megőrizték összefüggő csontvázjellegüket, a páni félelem kifejezésébe merevedtek, és mindegyiken ott voltak a rágcsálók marcangolásának nyomai. A koponyák teljes idiotizmusra, kretenizmusra és primitív, félig majomszerű jellegzetességekre utaltak.

A pokoli látványt nyújtó csontokkal borított lépcső mögött, a tömör sziklába vájva, keskeny járat indult lefelé, melyből légáram csapott felénk. E légáram nem az az erős és ártalmas huzat volt, ami egy zárt kriptából jön, hanem valami friss, hűvös szellő. Nem sokáig tévováztunk, megindultunk lefelé a lépcsőkön. Sir William volt az, aki a falakat vizsgálva azt a furcsa észrevételt tette, hogy a járatot, a csapások irányából következtethetően, alulról vájták.

Most nagyon össze kell szednem magam, meg kell válogatnom a szavaimat.

Miután néhány lépést tettünk lefelé a megrágott csontok között, fényt vettünk észre magunk előtt; nem valamiféle misztikus, foszforeszkáló fényt, hanem szűrt nappali világosságot, mely nem jöhetett máshonnan, csak a kietlen völgyre néző szikla ismeretlen réseiből. Hogy az ilyen repedések kívülről nézve elkerülték a figyelmünket, aligha csoda, minthogy nem csupán a völgy volt teljesen lakatlan, hanem a szikla is oly magas volt és oly kiugró, hogy csak egy léghajós tudta volna tüzetesen megvizsgálni a felületét. Még néhány lépés, és lélegzetünk a szó szoros értelmében elállt attól, amit láttunk; a szónak olyan szoros értelmében, hogy Thornton, az okkult tanok szakértője a mögötte álló

elképedt férfi karjaiba tántorodott. Norrys,

akinek kövérkés arca teljesen elfehéredett és petyhüdtté vált, egész egyszerűen artikulálatlanul üvöltöni kezdett, míg én, azt hiszem, levegő után kapkodtam, vagy sziszegtem és eltakartam a szemem.

A mögöttem álló férfi - társaságunk egyetlen nálam idősebb tagja konvencionálisan csak azt hörögte: "Uramisten! ", de a legrekedtebb hangon, amit valaha hallottam. Hét művelt ember közül csupán Sir William Yrinton őrizte meg hidegvérét, ami annál is inkább becsületére válik, mivel ő vezette a csoportot, és a látványt ő pillantotta meg elsőnek.

Iszonyúan magas, félhomályos barlang volt, szemünkkel nem tudtuk befogni hatalmas méreteit; határtalan misztérium és rémisztő sugallat föld alatti világa. Különböző épületek és más építészeti maradványok tűntek fel - elborzadva pillantottam meg néhány furcsa prehisztorikus sírdombalakzatot, durván faragott, körben álló monolitokat, egy alacsony kupolával fedett római romépületet, egy terjedelmes, vesszőből font szász építményt és egy korai angol kunyhót, de mindezek eltörpültek amellet a szörnyű látvány mellett, amit a föld felszíne nyújtott. Mert a lépcsők körül, több yardnyi területen, tébolyító összevisszaságban emberi csontok heverték, vagy legalábbis annyira emberi csontok, amennyire a lépcsőn levők azok voltak. Úgy nyúltak el, mint egy habzó tenger; néhány közülük darabjaira hullott, a többi teljesen vagy részben csontvázra emlékeztetett; ez utóbbiak itt is a démonikus őrjöngés helyzeteibe merevedtek, valami veszéllyel küzdve, vagy kannibál indíttatással ragadva meg egy másik alakot.

Amikor dr. Trask, az antropológus nekigyürközött, hogy azonosítsa a koponyákat, egy olyan visszamaradott keveréket talált, ami teljesen zavarba ejtette. A legtöbb koponya a fejlődés alacsonyabb fokán állt, mint a piltdowni ember, de minden esetben határozottan emberről volt szó. Sok magasabb szinten álló is volt közöttük, néhányuk pedig kifejezetten magasan-fejlett egyed volt. Minden csont össze volt rágva, a legtöbbet a patkányok rágták meg, egyeseket pedig a félembéri csorda más egyedei. Közöttük sok apró patkánycsont is volt, az ősi eposzt lezáró halálos sereg elhullott tagjaié.

Csodálkozom, hogy volt közöttünk, aki túlélte felfedezésünk e szörnyű napját és megőrizte józan eszét. Se Hoffmann, se Huysmans nem lett volna képes hihetlenebb jelenetet elgondolni, eszeveszettebben undorítót és gótikusabban groteszket, mint a félhomályos barlang, mulya mi heten keresztültántorogtunk; valamennyien felfedezéstől felfedezésig botladoztunk és megpróbáltunk még ez egyszer nem gondolni az eseményekre, amik háromszáz, ezer, kétezer vagy tízezer éve mentek itt végbe. R pakol tornáca volt ez, és szegény Thornton ismét elájult, amikor Trask elmondta neki, hogy az itt elpusztult lények közül jó néhány négy lábúként élt az. utolsó húszegynéhány generáció során. Réműlet réműletet követett, amikor elemezni kezdtük az építészeti maradványokat. A négy lábú lényeket - alkalmanként a kétlábúak osztályából kikerült társaikkal együtt - kőketrecekben tartották, melyekből a

legvégén éhségük vagy a patkányoktól való félelmük végső delíriumában bizonyára kitörtek. Hatalmas falkákat tartottak belőlük, s nyers zöldségen hizlalták őket, aminek nyomai - egyfajta mérges takarmányé - még láthatóak voltak a rómaiaknál is régebbi óriási kőtartályok fenekén. Most már értettem, miért voltak őseimnek olyan kiterjedt kertjei - Isten adná, hogy el tudjam feledni! A falkák szerepe egy pillanatig se volt kétséges.

Sir William a római romok között állt reflektorával, és fennhangon tudósított a legmegdöbbentőbb rituáléről, melyet valaha is megismertem; hallhattam a prehisztorikus kultusz áldozati szokásairól is, amit Kübelé papjai átvettek és beleolvasztottak a saját kultuszukba. Norry, aki megjárta az első világháború lövészárkait, roskadozva jött elő az angol kunyhóból. Mészárszék volt benne és konyha - ő is erre számított, de jól ismert angol háztartási eszközöket látni, és meghitt angol krétafirkákat olvasni a falon (néhány közülük 1610-ből származott), több volt, mint amennyit el tudott viselni. Én képtelen voltam bemenni abba a viskóba - abba, melynek démoni működését csak ősem, Walter de la Poer tőre tudta megfékezni.

Ahová be mertem lépni, az az alacsony, vesszőből font szász épület volt, melynek tölgyfa ajtaja leszakadt; bent tíz, rozsdás rácsokkal elválasztott, kőből rakott cellát találtam. Háromnak lakója is volt, mindegyik csontváz magas fejlettségi szinten állt, az egyik mutatóujján pecsétgyűrűt találtam, rajta a saját címerem. Sir William a római kori kápolna alatt egy sírboltot lelt sokkal régebről származó cellákkal, de ezek a cellák üresek voltak. Alattuk egy mély kriptá húzódott, benne szarkofágok, szabályosan elhelyezett csontokkal - néhányukon szörnyű latin, görög és phryg nyelvű feliratok voltak.

Mindezen közben dr. Trask felnyitotta az egyik prehisztorikus sírdombot, és olyan koponyákat hozott fel a fényre, melyek alig voltak emberiebbek egy gorillánál, s melyek leírhatatlan ideografikus véseteket viseltek magukon. Mindezek a szörnyűségeken a macskám higgadtan járt-kelt. Egyszer megláttam, amint iszonyú módon letelepszik egy csonthalom tetején, a titokra kíváncsian, melyek sárga szeme előtt heverték.

Miután egy kicsit kifújtuk magunkat az ijesztő felfedezések után, továbbindultunk a félhomályos vidéken - azon a vidéken, amit oly rettenetesen vetített előre ismétlődő álmom -, az éjfélete barlangnak abba a végtelennek tűnő mélységébe, ahová a sziklás repedésből már nem hatolt el egyetlen fénysugár se. Sohase fogjuk megtudni, miféle vak styxi világok ásítottak jobbra-balra attól a keskeny úttól, amit megtettünk, mert úgy döntöttünk, hogy az efféle titkokat jobb nem tudni: Így is bőven akadt, ami lefoglalja figyelmünket, mivel alig tettünk meg pár lépést, amikor a reflektorok fénye gyalázatos vermek végtelen sorára vetődött, ezekben a vermekben lakmározhattak annak idején a patkányok, és mikor váratlanul megszűnt az utánpótlás, a falánk rágcsálósereg először nyilván az éhező lények eleven falkáira vetette magát, majd kitört a rendházból és megülte a pusztításnak azt a történelmi nevezetességű torát, melyet a parasztok sose fognak elfeledni.

Istenem! Azok az undorító fekete vermek az elfűrészelt, kiszopogatott csontokkal, meglékelt koponyákkal! Azok a lidérces álomra emlékeztető vermek, bennük számtalan elvetemült évszázad pithecanthropoid, kelta, római és angol csontjaival! Egyik-másik verem tele volt, és senki se tudja megmondani, milyen mélyek voltak. A többi, reflektoraink fényében most is feneketlennek tűnt, csak megnevezhetetlen látomások népesítették be. Mi történhetett, gondoltam, azokkal a szerencsétlen patkányokkal, melyek beletántorodtak az ilyen csapdába, miközben a szörnyűséges tartaroszi sötétben vadásztak?

Egyszer csak megcsúszott a lábam egy tátongó szakadék meredélyén, s egy pillanatra megdermedtem a félelemtől. Bizonyára elkalandoztak a gondolataim, mert társaságunkból már senkit se láttam magam mellett a kövérkés Norrrys kapitány kivételével. Aztán egy hang hallatszott a végtelen sötétségből, egy hang, amelyet felismerni véltem, és láttam, hogy öreg fekete macskám elviharzik mellettem, mint egy szárnyas egyiptomi isten, egyenesen bele a sötétség parttalan szakadékába. De én se sokkal maradtam le mögötte, és egy pillanattal később már nem voltak kétségeim. Megint azoknak az ördögfattyá patkányoknak a vérfagyasztó futkosását hallottam, melyek mindig újabb szörnyűségek után kutatnak, és most azt tervelték ki, hogy belesalogatnak a föld középpontjának vigyorgó üregeibe, ahol Nyarlathotep, a tébolyult, arctalan isten üvölt vakon a sötétségben s két tózz, hülye fuvolás kíséri.

A lámpám fénye kialudt, de még mindig rohantam. Hangokat és vonításokat hallottam, visszhangokat, s mindezek mellett egyre csak erősödött annak a szentségtörő, alattomos futkosásnak a zaja; erősödött, egyre csak erősödött, olyan lassú folyamatossággal, ahogyan egy merev, puffadt hulla bukik fel csendesen egy olajosan csillogó folyóban, miközben a víz ónixsz hidak végtelen sora alatt fut tova, és beleömlik egy fekete, rothadó tengerbe.

Valami nekem ütődött; valami puha és kövérkés. Bizonyára a patkányok voltak; a ragacsos, kocsonyás sereg, mely a holtakon és élőkön lakmározik ... Miért ne falnának föl a patkányok egy de la Poert ugyanúgy, ahogy egy de la Poer tiltott dolgokból lakmározott? ... A háború felfalta a fiamat, legyenek mindannyian átkozottak... és a jenkik lángokkal emésztették el Carfaxet és lángok emésztették el Delapore nagyapát és a titkot is ... Nem, nem, ha mondom, nem én vagyok az a démon disznópásztor a félhomályos barlangban! És nem Edward Norrrys arcvonásait viselte az a puffedt bestia. Ki állítja, hogy én egy de la Poer vagyok? A fiam meghalt, ő pedig tovább él ... Egy Norrrysé legyen a de la Poerök birtoka? ... Ez varázslat, ha mondom ... az a pöttyös kígyó ... Légy átkozott, Thornton, majd én megtanítlak elájulni a családom tettei láttán! ... A teringettét, te bűdös állat, majd én mőresre tanítalak!?

Ezt dadogtam, mondják, amikor három órával később rám leltek a sötétben - ott találtak Norrrys kapitány kövérkés, félig felfalt teste fölött kuporogva, miközben saját macskám a torkomnak ugrott és mardosott. Azóta felrobbantották Exham Prioryt, elvették tőlem az én Nigger-Manemet, és

beraktak ebbe a zárt szobába itt Hanwellben, s ijedten sugdolóznak örökletes hajlamaimról és arról, ami velem történt. Thornton a szomszédos szobában van, de nem engedik, hogy beszéljek vele. A kriptá alatti barlanggal kapcsolatos tényeket megpróbálják titokban tartani. Mikor szóba hozom szegény Norryst, egy iszonyú dologgal vádolnak, pedig tudniuk kellene, hogy nem én tettem. Tudniuk kellene, hogy a patkányok voltak; az alattomosan futkosó patkányok, melyek ott rohanganak a szobafalburkolata mögött is, és nagyobb rémségekre akarnak rávenni, mint amilyeneket valaha is ismertem; a patkányok, melyeket ők sohase hallanak; a patkányok, a patkányok a falban.

Máté J. György fordítása

Arthur Jermyn (1920)

Az élet csúf dolog; és mindannak háttéréből, amit tudunk róla, az igazságnak oly démoni töredékei kerülnek felszínre, melyek nemegyszer ezerszer csúfabbá teszik. A tudomány, amely már így is eléggé nyomasztóan hat ránk sokkoló fel-fedezéseivel, egy szép napon talán az emberi faj - már milyen faj mi vagyunk - végső elpusztítója lesz; mert olyan tartalékai vannak nem sejtett borzalmakból, amiket egyetlen halandó agy sem képes elviselni, ha rászabadítják őket a világra. Ha tudnánk, mik vagyunk mi igazából, úgy cselekednénk, ahogy Arthur Jermyn tette; Arthur Jermyn egy éjszaka leöntötte magát benzinnel; és felgyújtotta a ruháját. Senki nem tette urnába az elszenesedett maradványokat, és nem is állított síremléket Arthur Jermynnek, mert találtak bizonyos papírokat és egy bizonyos tárgyat egy ládában, amelyek vágyat ébresztettek az emberekben a feledésre. Egyesek, akik a barátai voltak, azt sem ismerték el többé; hogy valaha is létezett.

Arthur Jermyn kiment a mocsárba, és elégette magát, miután meglátta azt a tárgyat a ládában, ami Afrikából érkezett. Ez a tárgy volt az, nem pedig önnön szokatlan külseje, ami arra indította, hogy véget vessen életének. Más ember aligha bírta volna elviselni az életet; ha olyan különös arcvonásai lettek volna, mint Arthur Jermynnek, ám ő költő volt és tudós, s ez nem érdekelte. A tudomány a vérében rejtett; mert dédapja Sir Robert Jermyn volt, a híres antropológus, míg szépapja, Sir Wade Jermyn egyike volt a Kongó-vidék első kutatóinak, és tudományos igénnyel írt az ott honos törzsekről, állatokról és feltételezhető régi kultúrákról.

Az öreg Sir Wade-et egyfajta intellektuális buzgalom tartotta valósággal megszállva, mely szinte a mániával volt határos; bizarr hipotézisei egy történelem előtti fehér bőrű Kongó-kultúráról gyakran tették nevetség tárgyává, mikor kiadták "Megfigyelések Afrika különböző vidékein" című könyvét.

1765-ben a rettenthetetlen kutatót a huntingdoni bolondokházába csukták.

Az örület ott bujkált minden Jermynben, és az emberek örültek, hogy nem volt túlságosan sok belőlük. A családfa nem hozott oldalhajtásokat, és Arthur volt közülük a legutolsó: A Jermynek sosem néztek ki egészen úgy, mint a többi, normális ember, mindig volt bennük valami rendellenes, ám bár Arthur volt mind közül a legrémesebb, és a régi családi képek Jermyn House-ban a Sir Wade előtti időkből elég jó benyomást keltő arcokat mutattak. Igen, az örület Sir Wade-del kezdődött, akinek hihetetlen afrikai történetei egyszerre nyugtázták le és borzasztották el kisszámú barátait. Megnyilvánult az örület tróféáinak és mintadarabjainak gyűjteményében, mélyek nem voltak olyasfélék, amiket egy normális ember felhalmozna és őrizgetne magának, és legfeltűnőbbben abban a keleti elzártágban mutatkozott meg, amelyben feleségét tartotta. Az asszony, mint mondotta volt, egy portugál kereskedő lánya, akivel Afrikában találkozott, és nem kedveli az angol életformát. Felesége, Afrikában született kisfiukkal együtt, elkísérte 8t második és leghosszabb utazására, és vele ment a harmadikra, az utolsóra is, ahonnan azután nem tért vissza többé. Soha senki nem látta őt közelről, még a cselédek sem, mert különös és heves természete volt. Jermyn House-ban való rövid tartózkodása során egy félreeső szárnyat lakott, és mindenben kizárólag a férje látta el. Sir Wade valóban rendkívül különös volt családjá körüli aggályait illetően, mert mikor visszatért Afrikába, senkinek sem engedte meg, hogy kisfiának gondját viselje, egy visszataszító guineai néger nő kivételével. Mikor Lady Jermyn halála után hazajött, teljességgel maga vette át a gyermek nevelését.

Leginkább azonban Sir Wade történetei voltak azok - különösen, ha előtte ivott egy keveset -, ami miatt barátai örültek tartották. Az értelemnek egy olyan korszakában, mint a XVIII. század, nem volt okos dolog egy tudóstól, hogy kísérteties arcokról és furcsa jelenetekről beszéljen a Kongó sápadt holdja alatt; egy elfelejtett város hatalmas falairól és oszlopairól, düledezően és indákkal benőtten; nyirkos, néma lépcsősorokról, melyek a végtelenbe nyúlnak el a sötétben, feneketlenül mély kincseskamrák és elképzelhetetlen katakombák felé. Különösképpen ostobaság volt olyan teremtményekről beszélni, melyek esetleg arrafelé bolyonganak; élőlényekről, melyek félig az őserdőhöz, félig az Istentől elhagyott vén városhoz tartoznak; meselényekről, melyeket még Plinius is csak kételkedve írt volna le; korcs lényekről, melyek talán azután bukkanhattak fel, miután a nagymajmok lerohanták a haldokló várost, falaival és oszlopaival, boltíveivel és titokzatos faragványjaival együtt. Sir Wade utolsó útjáról hazatérve mégis borzongató és félelmetes élvezettel mesélt ezekről a dolgokról a "Knights Head"-ben, többnyire a harmadik pohár után; eldicsekedett azzal, mit talált az őserdőben, és hogyan lakott a rémisztő "romok között, amiket rajta kívül senki más nem ismert: Végül pedig oly módon beszélt ezekről az élőlényekről, hogy bolondokházába csukták. Nem bánta kelőnősebben. Mióta fia kinőtt a kisgyermekkorból, egyre kevésbé kedvelte az otthonát, míg végül már úgy látszott, egy kicsit fél is tőle. A "Knights Head" volt a fő tartózkodási helye, és

amikor becsukták, valami hálaféleségnek adott kifejezést a védelemért. Három évvel később meghalt.

Wade Jermyn fia, Philipp, rendkívül különös ember volt. Apjához való feltűnő testi hasonlatossága dacára megjelenése és viselkedése sok tekintetben olyan durvavolt, hogy mindenki kerülte. Bár az örültséget, mint egyesek tartottak tőle, nem örökölte, ijesztően ostoba volt, és rövid időközönként csillapíthatatlan dühöngés fogta el. Termetre nézve alacsony volt, de nagyon erős és hihetetlenül ügyes. Tizenkét évvel azután, hogy a cím rászállt, elvette vadórének leányát, egy cigány nőt, mint rebesgették, de még mielőtt a fia megszületett, egyszerű matrózként belépett a tengerészethez, és ezzel betetőzte a vele kapcsolatos közundort, ami furcsa szokásaival és rangon aluli házasságával kezdődött. Az amerikai háború befejeződését követően az a hírvárta róla, matróz egy afrikai kereskedőhajón; sajátos hírnévnek örvendett ereje és mászóteljesítményei miatt, ám egy éjszaka, mikor hajója a kongói tengerparton horgonyzott, mindörökre eltűnt.

Sir Philipp Jermyn fiában a mindenki által elismert családi sajátosság furcsa és végzetes fordulatot vett. Robert Jermyn, aki magas volt és meglehetősen jó külsejű, s testarányainak enyhe szabálytalansága ellenére egyfajta keleti kellem lengte körül, tudósként és kutatóként kezdte az életét. 1815-ben Sir Robert elvette Brightholme hetedik viscountjának egyik leányát, s az ezt követő időszakban három gyermeke született, akik közül a legidősebb és a legfiatalabb bizonyos testi és szellemi fogyatékoságok miatt sohasem mutatkozhatott a nyilvánosság előtt. A tudós, családi balsorsától lesújtva, munkájában keresett vigaszt, és két hosszú expedíciót vezetett Afrika belsejébe. 1849-ben a második fiú, Nevil, egy kimondottan visszataszító személyiség, ki egyesítette Philipp Jermyn nyers természetét a Brightholme-ok dölyfével, megszökött egy közönséges táncosnővel, de mikor a rákövetkező évben visszajött, megbocsátottak neki. Özvegyemberként tért haza Jermyn House-ba, egy kisfiúval, Alfreddel, akiből később egy napon Arthur Jermyn apja lett.

Barátai azt mondták, az egymást követő súlyos gondok sora zavarta meg Sir Robert eszét, mégis csak egy kevés afrikai folklór volt az, ami a szerencsétlenséget okozta. Az idős tudós az onga törzs legendáit és regéit gyűjtötte, közel mind a nagyapja, mind a saját kutatásainak helyszínéhez, abban a reményben, hogy talál valami igazoló adatot Sir Wade hihetetlen elbeszéléseire nézve arról az elveszett városról, amit különös korcsfajzatok népesítenek be. Ugyanis nagyapja furcsa feljegyzéseiben volt egyfajta következetesség, ami arra mutatott, hogy az örült öreg fantáziáját bennszülött mítoszok ébresztették fel. 1852. október 19-én Samuel Seaton kutató egy kézirattal és az ongáknál gyűjtött feljegyzéseivel Jermyn House-ba látogatott, hogy kifejtse ama feltevését, miszerint bizonyos regék, melyek egy fehér majmok által lakott ködös városról szólnak, ahol egy fehér isten uralkodik, az etnológia szempontjából nem lebecsülendő értékkel bírhatnak. Beszélgetés közben e hipotézist kiegészítette néhány részlettel, amelyek bizonyára sohasem

kerültek nyilvánosságra, mert váratlanul rettenetes tragédia történt. Mikor Sir Robert Jermyn kilépett könyvtárszobájából, hátrahagyta ott a megfojtott kutató holttestét, és mielőtt meg tudták volna akadályozni, három gyermekével is végzett; azzal a kettővel, aki sosem került az emberek szeme elé, és a fiával, aki korábban megszökött. Nevil Jermyn a saját, kétéves fia sikeres menekítése közben halt meg, akire szintén kiterjedtek az öregember gyilkos szándékai. Magát Sir Robertet ismételt öngyilkossági kísérletek és annak makacs megtagadása után, hogy egyetlen hangot is kiejtsen a száján, elkülönítésének második esztendejében vitte el egy szívroham.

Sir Alfred Jermynből már negyedik születésnapja előtt baronett lett, hajlamaiban azonban nem feleltek meg magas rangjának. Húszéves korában csatlakozott egy csapat csepűragóhoz, és harminchat évesen elhagyta feleségét és gyermekét, hogy egy amerikai vándorcirkusszal járja a világot. Halála rendkívül visszataszító módon történt. A cirkusz állatai közt, amivel utazott, volt egy hatalmas hím gorilla, valamivel világosabb szőrű, mint az átlag - egy meglepően jó természetű állat, amit az artisták nagyon szerettek. Ez iránt Alfred Jermyn elképesztő érdeklődést tanúsított, és időnként hosszú ideig nézték egymást a rácson keresztül. Egy reggel Chicagóban, mikor a gorilla és Alfred Jermyn egy rendkívül látványos ökölpárbajt próbáltak, az előbbi egy kicsit erősebb ütést mért a botcsinálta idomárra, amivel megsértette annak mind testi épségét, mind pedig méltóságát. Ami ezután következett, arról "A Világ Legnagyobb Látványossága" tagjai nem szívesen beszélnek, Nem voltak felkészülve rá, hogy lássák, amint Alfred Jermyn egy metsző, embertelen sikollyal megragadja otromba ellenfelét, két kézzel a ketrec padlójára dönti és őrjöngve szőrös torkába harap. A gorilla meglepődött, de nem eléggé, és mielőtt a valódi idomár közbeléphetett volna, a testet, amely hajdan egy baronété volt, már nem lehetett felismerni többé.

Arthur Jermyn Sir Alfred Jermyn és egy ismeretlen származású táncosnő fia volt. Mikor a férj és apa cserbenhagyta családját, az asszony magával vitte a gyermeket Jermyn House-ba, ahol már senki sem volt, aki kifogást emelhetett volna jelenlétük ellen. Az anyának mindenestre megvoltak a maga elképzelései arról, mivel tartozik egy nemesember a méltóságának, és gondoskodott róla, hogy fia a lehető legjobb nevelést kapja, amire csak szűkös anyagi eszközeiből telik. A családi jövedelmek vigasztalanul gyérek voltak, Jermyn House pedig szánalmasan dűledezett, de az ifjú Arthur szerette a vén épületet és mindent, ami benne volt. Egyik Jermynhez sem hasonlított, aki valaha is élt, mert 6 költő volt és álmodozó. Néhány szomszédos családban, ahol hallottak az öreg Sir Wade Jermyn táthatatlan portugál feleségéről, úgy vélték, bizonyára az ő romantikus vére tört fel Arthurban újra, a legtöbb ember azonban gúnyosan mosolygott a szépségre való fogékonyságán, és táncosnő anyja számlájára írta az egészet, akit társadalmilag sohasem ismertek el. Arthur Jermyn költői érzékenysége főleg személyes megjelenése miatt volt figyelemre méltó. A legtöbb Jermynnek valahogy furcsa vagy visszataszító arcvonásai voltak, de ez Arthur esetében

különösen feltűnt. Nehéz lett volna megmondani, kire vagy mire hasonlított leginkább, de arckifejezése, hosszú karja és az általa keltett általános benyomás irtózáttal borzongatta meg mindazokat, akik először látták.

Arthur Jermyn szelleme és karaktere azonban kibékült ezzel a külsővel. Tehetséges volt és okos, Oxfordban nagy elismerést aratott, és valószínűnek tűnt, hogy helyre fogja állítani a család szellemi hírnevét. Jóllehet képességei inkább költői, mintsem tudományos természetűek voltak, úgy tervezte, folytatja atyai felmenői munkásságát az afrikai néphittel és régiségekkel kapcsolatban, s ehhez felhasználta Sir Wade valóban csodálatos, bár kissé furcsa gyűjteményét is. A maga ábrándozó módján gyakran gondolt arra a történelem előtti kultúrára, amelyben az örült tudós oly megingathatatlanul hitt, és egyre-másra szőtte a történeteket arról a néhány városról az őserdőben, amit szépapja említett feljegyzéseiben és fogalmazványaiban. Ha azokat a kitételeket olvasta, amelyek az álerdő egy névtelen korcs fájára vonatkoztak, különös érzés fogta el, félig iszonyat, félig vonzalom; végiggondolta e képzet lehetséges indítóokait, és megpróbált fényt deríteni az újabb adatokra, melyeket dédapja és Samuel Ceaton gyűjtött össze az ongák között.

1911-ben, édesanyja halála után, Sir Arthur Jermyn elszánta magát, hogy vizsgálatait a lehetőségek határáig kiterjeszti. Hogy a szükséges pénzt előteremtse, eladta birtoka egy részét, majd felszerelt egy expedíciót és a Kongó-vidékre hajózott. Megegyezett a belga hatóságokkal néhány tapasztalt vezető ügyében, és egy évet töltöttek az ongák és katrik földjén, ahol olyan tudományos adatokra bukkant, melyek minden várakozását fölülmúlták. A katrik közt volt egy Mwanu nevű öreg főnök, akinek nemcsak az emlékezőtehetsége volt kiváló, de az intelligenciája is, és nagyon érdekelték a régi legendák. Ez az öreg megerősített minden történetet, ami addig Jermyn fülébe jutott, s megtoldotta őket saját mondandójával a kővárosról és a fehér majmokról, ahogyan azt neki mesélték.

Mwanu szerint a ködös város és a korcs lények már nem léteznek; sok-sok éve irtották ki őket a harcias n'banguk. Miután ez a törzs a legtöbb épületet lerombolta és a furcsa lényeket elpusztította, magával vitte azt a kitömött istennőt, amit voltaképpen keresett; a fehér majomistennőt, amit a különös teremtések imádtak, s amiről a Kongó-vidéki hagyomány azt állította, egy olyan asszonynak a teste, aki mint hercegnő uralkodott e lények fölött. Mwanunak sejtelve sem volt róla, kik lehettek ezek a fehérbérű, majomszerű teremtmények, de úgy gondolta, ők építették a romvárost. Jermyn nem bocsátkozhatott feltevésekbe, ám a beható kérdezősködés révén megismerkedhetett a kitömött istennő színes legendájával.

A majomhercegnő, mint mondták, egy nagy fehér istennek lett a hitvese, aki nyugat felől érkezett. Hosszú ideig együtt uralkodtak a város fölött, de mikor fiuk született, mindhárman elhagyták őzt. Később az isten és a hercegnő visszatért, és a hercegnő halála után isteni hitvese mumifikáltatta a tetemet, majd egy nagy épületbe zárta, ahol imádták. Aztán - egyedül - elutazott.

A legenda innentől fogva úgy látszik, három változattal szolgál. Az egyik szerint semmi más nem történt, csak az, hogy a kitömött istenné az uralom jelképévé vált, bármelyik törzs is birtokolja. Ezért hurcolták el később a n'banguk. A második történet az isten visszatértéről szól, s haláláról szentélybe zárt asszonya lábainál. Egy harmadik az eltűnt fiú hazatérését beszélte el, aki férfivá vagy majomná vagy istenné növekedett- ahogy vesszük- anélkül, hogy tudatában lenne, kicsoda is ő. Az ötletgazdag feketék a legtöbb motívumot bizonyára azokból az igazi eseményekből merítették, amelyek a szokatlan legenda mögött esetleg meghúzódtak.

Az öserdei város tényleges létezésében, amint azt az öreg Sir Wade írta, Arthur Jermyn már nem kételkedett, és alig csodálkozott, mikor az 1912-es év elején rábukkant maradványaira. Nagyságát illetően a szépatya túlzott ugyan egy kissé, ám a szétszórtan heverő kövek mégis azt bizonyították, hogy nem csupán valami bennszülött falu lehetett. Sajnálatos módon nem találtak semmiféle szobrászmunkát vagy kőfaragást, s az expedíció kicsiny volta megakadályozta azt a vállalkozást, hogy szabaddá tegyék az egyetlen látható lejáratot, amely, úgy tűnt, a Sir Wade említette katakomba-rendszerbe vezet. A fehér majmok és a kitömött istennő ügyét a környék összes bennszülött főnökével megtárgyalták, ám végül mégis egy európaira maradt, hogy az öreg Mwanu adatait kiegészítse. Egy bizonyos M. Verhaeren, belga megbízott egy Kongó-menti kereskedőfaluban, úgy vélte, nemcsak hogy fel tudná kutatni a kitömött istennőt, de akár meg is szerezhetné; az egykoron hatalmas n'banguk ugyanis most Albert király kormányzatának engedelmes alattvalói, és egy kis rábeszélő készséggel rá lehetne bírni őket, hogy megváljanak az iszonyú istenség elhurcolt múmiájától. Mikor Jermyn később visszahajózott Angliába, abban az izgató várakozásban lette ezt, hogy néhány hónapon belül felbecsülhetetlen értékű etnológiai lelethez jut majd, mely igazolni fogja szépapja legfantasztikusabb elbeszéléseit - azaz egyáltalán a legfantasztikusabb elbeszéléseket, amiket ő valaha hallott. Talán csak a Jermyn House környékén élő falusiak ismernek még ezeknél is valószínűtlenebb történeteket, melyek őseiktől maradtak rájuk, akik maguk hallották Sir Wade-et a "Knights Head" asztalánál.

Arthur Jermyn igen türelmesen várta a M: Verhaeren által bejelentett küldeményt, s közben újult buzgalommal tanulmányozta a kéziratokat, melyeket örült szépatya hagyott maga után. Lelkileg egyre inkább kezdte rokonnak érezni magát Sir Wade-del, s kutatta őse angolai magánéletének és afrikai kalandjainak emlékeit. A titokzatos, elzártan élő feleség alakja elevenen élt a szájhagyományban, de Jermyn House-ban való tartózkodásának mégsem maradt egyetlen kézzelfogható nyoma sem. Jermyn azt kérdezte magában, vajon mely körülmény vezetett e nyomok teljes eltörléséhez, és arra a következtetésre jutott, hogy a férj elmebetegsége volt a fő ok. Hiszen szépanyja, emlékeztette magát, állítólag egy Afrikában élő portugál kereskedőnek volt a lánya. Gyakorlatias neveltetése és a fekete földrészről való felszínes ismeretei bizonyára arra indították, hogy kinevesse Sir Wade-et, mikor az a kontinens belsejében történt

élményeiről mesélt neki, s egy ilyen ember ezt valószínűleg sosem tudta megbocsátani. Az asszony Afrikában halt meg, ahová talán a férje cipelte el, azzal a szilárd elhatározással, hogy bebizonyítja neki mindazt, amiről beszélt. Ám ha Jermyn átadta magát ezeknek a gondolatoknak, csak nevetni tudott haszontalanságukon, most, másfél évszázaddal külön szépapja halála után.

1913 júniusában levél érkezett M. Verhaerentől, melyben a kitömött istennő megtalálásáról adott hírt neki. Az illető tárgy, állította a belga, rendkívül szokatlan, olyannyira, hogy pontos besorolása meghaladja egy laikus képességeit. Hogy az emberek vagy a majmok közé tartozik-e, ezt csak egy tudós tudná megállapítani, s a véleményezést nagyon megnehezíti, hogy igen rossz állapotban maradt fenn. A Kongó-vidéki klíma nem kedvez túlságosan a múmiáknak, különösen akkor nem, ha kikészítésük annyira kezdetleges, mint - úgy tűnik - ebben az esetben. A teremtmény nyakában egy aranylánc lóg, azon pedig egy szétnyitható, üres medál, amin egy címer mintája - vehető ki - kétségtelenül egy szerencsétlen utazó amulettje, amit a n'banguk vettek el tőle, és akasztottak szerencsehozó talizmánként az istennőjükre. M. Verhaeren egy tréfás összehasonlítást javasolt a múmia arcának kontúrjaira célozva, avagy sokkal inkább talán humorosan kifejezte abbéli várakozását, hogy vajon milyen benyomást kelt ez majd levelezőtársában; de túlságosan érdekelte őt a dolog tudományos oldala, semhogy sok szót vesztegessen a léha viccelődésre. A kitömött istennő, írta M. Verhaeren, körülbelül egy hónappal a levelei követően fog megérkezni, jól becsomagolva. A ládát az illető tárggyal augusztus 5-ének délutánján szállították Jermyn House-ba, ahol is azonnal abba a nagy terembe vitték, mely az afrikai leletgyűjteménynek adott otthont, miként azt Sir Robert és Arthur Jermyn elrendezte. Ami ezután történt, arra leginkább a cselédek elbeszéléseiből és a később átvizsgált tárgyakból és papírokból lehet következtetni. A különféle hívadások közül a család Soame nevű öreg inasáé a legkimerítőbb és a legösszefüggőbb. E megbízható férfiú szerint Sir Arthur Jermyn mindenkit kiküldött a szobából, mielőtt a ládát felnyitotta volna, de a vésőnek és kalapácsnak rögtön ezután felhangzó lárma arra mutatott, hogy nem halogatta a vállalkozást. Egy ideig semmit sem hallottak - hogy meddig, azt Soame nem tudja pontosan megítélni, de biztosan nem telt még el negyedóra, mikor egy iszonyú sikoly harsant föl, kétségtelenül Jermyn torkából. Közvetlenül ezután Jermyn előbukkant a szobából, és akár egy örült, a ház elülső részébe rohant, mintha szörnyű ellenség lenne a sarkában. Arc kifejezése, mely nyugodt állapotban is épp elég csúf volt, túltett minden leíráson. Mikor már csaknem elérte a bejárati ajtót, úgy tűnt, eszébe jutott valami; futtában megfordult, és végül eltűnt a pincelépcsőn. A cselédek rendkívül megdöbbenek, és odafönt vártakrá a lépcsőfordulóban, ám gazdájuk nem jött fel újra. Némi benzinszag volt minden, ami odalentről felhatolt hozzájuk. A sötétség leszállta után kaparászás hangzott föl a pincéből az udvarra nyíló ajtón, és egy lovászfű látta Arthur Jermynt, tetőtől talpig benzinnel leöntve, hogy csak úgy büzlött, amint titokban eloson, és eltűnik a házat körülvevő tözegetes lármban. Aztán a

legszörnyűbb, mindent betetőző iszonyatos végnek lehettek tanúi. Egy szikra jelent meg a lápon, láng csapott a magasba, s egy emberi tűoszlop emelte karját az égbe. A Jermyn család nem volt többé.

Hogy miért nem gyűjtötték össze, és temették el Sír Arthur Jermyn elszenesedett maradványait? Az ok főleg abban a tárgyban rejlett, amit azután a ládában találtak. A kitömött istennő förtelmes látványt nyújtott, össze. volt zsugorodva, és szétrágták a férgek, de egyértelműen egy ismeretlen fajtájú, mumifikált fehér majom volt, nem olyan szőrös, mint az ismert válfajok, és határozottan közelebb állt az emberhez azoknál - ám valami rettenetes módon. A pontos leírás kevésbé volna örvendetes, két szembeszökő különlegességről azonban említést kell tennünk, mert megdöbbenően fedésbe hozhatók Sir Wade afrikai expedícióinak feljegyzéseivel és a fehér istenről meg a majomhercegnőről szóló Kongóvidéki legendákkal. Az egyik szóban forgó különlegesség a teremtmény nyakában lógó aranymedál, melyen a Jermyn család címere volt látható, a másik pedig M. Verhaeren azon tréfás megjegyzése, miszerint bizonyos hasonlóság áll fenn az eleveniszonyattól megbélyegzett, összezsugorodott arc és nem más, mint az érzelmes Sír Arthur Jermyn, Sír Wade Jermyn és egy ismeretlen asszony szépunokája között. A Királyi Antropológiai Társulat tagjai elégették a förtelmes dolgot, egy kútba dobták a medált, és néhányan közülük még azt sem Vallották be, hogy Arthur Jermyn valaha létezett.

Kornya Zsolt fordítása

A Hold-láp (1921)

Denys Barry elment; hogy minő távoli és félelmetes tájra, azt nem tudom. Vele voltam azon az éjszakán, amelyet az emberek között töltött, és hallottam a jajveszékését, amikor az a dolog érte jött; de Meath megye összes parasztja és rendőre sem találta meg, ahogy a többiek sem, bár hosszan, nagy távolságban keresték. Még most is összeborzadok, amikor a békák brekegnek a morotvákban, vagy magányos helyen pillantom meg a holdat.

Jól ismertem Denys Barryt Amerikából, ahol meggazdagodott, és gratuláltam neki, amikor visszavásárolta az álmos Kilderry mocsárban álló kastélyt. Az apja onnan indult el, és Denys Barry ősei életének színhelyén akarta élvezni a vagyonát. Valaha az ősei uralkodtak Kilderry fölött, fölépítették a kastélyt, abban laktak, de ezek a napok már régen elmúltak, így nemzedékek óta elhagyatottan romladozott. Barry miután visszatért Írországba, gyakran írt nekem, elmesélte, hogy munkája nyomán hogyan nyerik vissza ragyogásukat a kastély szürke tornyai, hogyan kapaszkodik föl a borostyán a helyreállított

falakra, éppen úgy, mint sok évszázaddal korábban, és mint áldják őt a parasztok, mivel tengerentúl szerzett aranyával visszahozta a régi szép napokat. Idővel azonban megszorodtak a gondok, a parasztok nem áldották többé, inkább elmenekültek, mintha a végpusztulás közeledne. Ezután levelet küldött nekem, arra kért, látogassam meg, mivel magányos a kastélyban, nincs kivel beszélgetnie, legföljebb új szolgálóival és béreseivel, akiket északról hozott.

Minden bajnak a lóp volt az oka, mesélte Barry azon az estén, amikor megérkeztem a kastélyba. Nyári napáldozatkor értem el Kilderryt, amikor az ég aranya megvilágította a dombok és ligetek zöldjét, a mocsár kékjét, melynek távoli szigetén különös, vénséges vén rom fénylett kísértetiesen. Nagyon szép volt az a naplemente, de Ballylough parasztjai óvtak tőle, és figyelmeztettek, hogy Kilderryt megátkozták, ezért csaknem összeborzongtam, amikor megláttam a kastély tornyocskáit, amelyeket megaranyozott az égi tűz. Barry automobilja várt rám a ballylough-i állomáson, mivel Kilderrybe nem vezet vasút. A falusiak elkerülték a járművet és az északról szalajtott sofőrt, viszont sápadt arccal suttoztak a fülembé, amikor látták, hogy Kilderrybe tartok. Aznap este találkozásunk után Barry elmesélte, hogy miért.

A parasztok azért hagyták el Kilderryt, mert Denys Barry arra készült, hogy lecsapolja a hatalmas ingoványt. Bármennyire szerette is Írországot, Amerika nem hagyta érintetlenül, és nem tetszett neki, hogy az a szép hely kihasználatlanul marad, holott ki lehetne bányászni a tőzeget, és fel lehetne szántani a helyét. Nem hatottak rá a Kilderryben keringő legendák és babonák, jót nevetett, amikor a parasztok először megtagadták a segítséget, majd elátkozták, és látva hajthatatlanságát, áthurcolkodtak kevés motyójukkal Ballylough-ba. Barry a helyükre északról hozatott napszámosokat, és amikor a cselédség is otthagya, őket is ugyanúgy pótolta. De magányos volt az idegenek között, így hát arra kért, látogassam meg.

Amikor meghallottam, miféle félelmek kergették el az embereket Kilderryből, éppen olyan hangosan nevettem, mint barátom, mivel ezek a félelmek a legbizonytalanabbak, legvadabbak és a lehető legképtelenebbek voltak. Valamilyen lehetetlen mocsári legendához kapcsolódtak, egy kegyetlen őrszellemet emlegettek, amely annak a napnyugtakor látott, távoli szigetnek a különös, ódon romjai között tanyázik. Meséltek újholdkor táncoló fényekről, a meleg éjszakában feltámadó, dermesztő szelekről, suttoztak a víz fölött lebegő fehér kísértetekről, és a posvány felszíne alatt, a mélyben álló képzelt kővárosról. De az volt a legkülönösebb agyém, amelyben kivétel nélkül mindenki egyetértett, hogy átok sújtja azt, aki meg merészeli próbálni a hatalmas, veres fertő lecsapolását. Vannak titkok, mondták a parasztok, amelyeket nem szabad fölfedni; titkok, amelyek az óta hevernek eltemetve, hogy a történelem előtti mesés időkben járvány sújtott le Partholan gyermekeire. A Hódítók Könyve szerint a görögöknek e fiai Tallaghtban temették el, de Kilderry vénjei azt állítják, hogy egyetlen várost megmentett patrónája hold-istennő; az erdős dombok eltakarták őket, amikor Nemed emberei harminc hajójukkal

megérkeztek Szkíthiából.

Ily szófia beszédek vették rá Kilderry lakóit a távozásra, és ezeket hallván nem csodálkoztam többet azon, hogy Denys Barry nem hajlandó meghallgatni őket. Viszont nagyon érdekelték a régiségek, és javasolta, hogy tárjuk föl a romokat, amint a limány teljesen kiszárad. Gyakran meglátogatta a fehér omladékot a szigetekcskén, de noha nyilvánvalóan ősrégi volt, és körvonalai teljesen eltértek az Írországból található többi romfalutól, ahhoz túlságosan lepusztult, hogy meg lehessen állapítani, mikor élte virágkorát. Mostanra a lecsapolás már csaknem megkezdődött, az északi napszamosok hamarosan lehántják a tiltott ingoványról a zöld moszatot és a vörös hangát, elpusztítják az apró, kagylókkal teli erecskéket és a náddal szegélyezett, csendes kék pocsolyákat.

Mire Barry mindezt elmesélte, nagyon elálmosodtam, kifárasztott az egész napos utazás és vendéglátóm késő éjszakáig tartó beszámolója. Egy inas megmutatta a szobámat egy távoli toronyban, amely a falura, a mocsárszéli síkságra és magára a mocsárra nézett; ezért ablakomból a holdfényben láthattam a néma tetőket, ahonnan elmenekültek a parasztok, és most az északról jött napszamosok laktak házaikban; láttam a templom ódon tornyát, és messze a komor morotva mögött a távoli ódondad romokat, amelyek kísértetiesen, féhéren ragyogtak a szigeten. Már félig elalvóban mintha halk hangokat hallottam volna a távolból; vadak és félig-meddig zeneiek voltak, és hátborzongató izgalommal töltöttek el, amely színt hozott álmaimba. De másnap, amikor fölbredtem, éreztem, hogy álmom volt, mert a látomások sokkal csodálatosabbak voltak, mint az éjszakai sípok hangja. A legendák hatására, amelyeket Barry mesélt, elmém alvás közben egy felséges görög városban járt egy zöld völgyben, ahol a márvány utcák, szobrok, villák, templomok, faragványok és feliratok mind Görögország dicsőségéről szóltak. Amikor elmeséltem álmodtam Barrynak, mindketten jót neveltünk; de az én nevetésem volt a hangosabb, mivel ő nyugtalanodott északi munkásai miatt. Már hatodszor aludtak el, nagyon nehezen, kábultan keltek, és úgy mozogtak, mint akik szemhunyaszt sem pihentek, noha előző este korán lefeküdtek.

Azon a délelőttön és délutánon egyedül sétálgattam a napfény aranyozta faluban, itt-ott beszélgettem a tétlen munkásokkal, miközben Barry a lecsapolás terveivel foglalatzkodott. A napszamosok korántsem voltak olyan boldogok, mint lehetek volna, legtöbbjük kínosan érezte magát egy olyan álomtól, amit hiába igyekeztek felidézni. Elmeséltem nekik az álmodtam, de nem érdekelték őket, amíg meg nem említettem a különös hangokat, amelyeket hallani véltem. Akkor különösen néztek rám, és azt mondták, ilyen hangokra ők is emlékeznek.

Este a vacsoránál Barry bejelentette, hogy két nap múlva kezdődik a lecsapolás. Boldog voltam, noha nem tetszett, hogy eltűnik a moha, a hanga és a kis erek és tavacsok, de mind jobban szerettem volna megismerni azokat az ősi titkokat, amelyeket a sűrű tőzeg rejthet. Aznap éjjel álmaimban hallottam a fuvolák sikolyát, a márvány perisztíliumoknak váratlanul és nyugtalanítóan

szakadt vége; láttam, ahogy a völgyben álló városon végigrohan a pestis, azután ijesztően alázúdultak az erdős hegyoldalak, eltemették az utcákon heverő testeket, csupán Artemisz temploma látszott ki a földből egy magas csúcson ahol a hold öreg papnője, Kleisz feküdt hidegen és némán, ezüst fején elefántcsont koronával.

Hirtelen és riadtan serkentem föl. Egy ideig nem is tudtam megmondani, hogy ébren vagyok-e, vagy álmodom. A fuvolák hangja még mindig élesen csengett a fülemben; de amikor a padlón megláttam a hold jeges sugarait és kivettem a gótikus ablak csipkáját, úgy döntöttem, hogy ébren vagyok, Kilderry kastélyában. Azután meghallottam, amint egy távoli lépcsőfordulóban kettőt üt az óra, és már tudtam, hogy nem alszom. A távolból mégis tovább hallottam az egyhangú fuvolaszót; vad, különös dallam volt, a távoli Maenalusban táncoló faunokat juttatta eszembe. Nem hagyott elaludni, türelmetlenül felugrottam és járkálni kezdtem. Véletlenül odamentem az északi ablakhoz, ahonnan kinéztem a néma falura és a mocsár menti síkra. Nem akartam bámészkodni, csupán aludni szerettem volna; de a fuvolák zavartak, és valamit tennem vagy nézmem kellett. Hogyan is sejtettem volna, mit fogok látni?

A holdfényben, amely előntötte a tágas síkságot olyat láttam, amit halandó, ha egyszer megpillantotta, sohasem felejthet el. Messze hangzó nádsípok zenéjére kavargó alakok tömege siklott némán és kísértetiesen a mocsár fölött, olyasfajta orgiában, amelyet a szicíliaiak rendeztek Déméter tiszteletére a régi napokban Cyane mellett az aratás holdjában. A térs síkon, az arany holdsugarban mozgó árnyalakok, és mindenekelőtt az egyhangú, éles fuvolaszó olyan hatással volt rám, hogy szinte megbénultam; rettegésem közben azért észrevettem, hogy ezeknek a fáradhatatlan, gépies táncosoknak a fele a napszámosokból áll, akikről azt hittem, alszanak, a másik fele pedig fehérbe öltözött, különös légi szellemekből akiknek jellege félig-meddig meghatározhatatlan volt, de sóvár najádoknak tűntek, akik a mocsár forrásainál kísértének. Nem tudom, mennyi ideig bámultam ezt a látványt a magányos toronyablakból mielőtt hirtelen álomtalan álomba süllyedtem volna, amiből a magasan álló nap ébresztett föl.

Az első gondolatom ébredés után az volt, hogy félelmeimet és megfigyelésemet elmondom Denys Barrynak, de amint megláttam a napfény izzását a rácsos keleti ablakban, bizonyosra vettem, hogy nem lehet valóság, amit látni véltem. Különös fantazmák üldöznek, de még nem gyengültem le annyira, hogy higgyek bennük; így ez alkalommal megelégedtem annyival, hogy kikérdezzem a napszámosokat, akik nagyon későn keltek, és semmire sem emlékeztek az előző éjszakából, csak ködös álmokra, amelyekben éles hangú sípok szóltak. Ez a kísérteties sípszó nagyon zavart, már arra gondoltam, talán az őszi tücskök ébredtek idő előtt, hogy megzavarják az éjszakát, és látomásokat hozzanak az emberekre. Később, a nap folyamán, amikor néztem Barryt, hogyan futja át a könyvtárban a másnap induló nagy munka terveit, először legyintett meg az a félelem, amely elkergette innen a parasztokat. Valamilyen ismeretlen

okból rettegtem a gondolattól, hogy megzavarják az ősmocsarat és naptalan titkait; szörnyűségeket képzeltem magam elé, amelyek feketén hevernek a tőzeg alatti feneketlen mélységben. Nem tűnt helyesnek, hogy ezeket a titkokat napvilágra hozzuk, és kezdtem azt kívánni, bárcsak lenne valami kifogásom, hogy elhagyhassam a kastélyt és a falut. Odáig mentem, hogy tétován szóba hoztam a dolgot Barrynak, de mivel ő harsogva hahotázott, nem merészkedtem tovább. Így csak hallgattam, amikor a nap ragyogva lenyugodott a távoli dombok fölött, és Kilderry baljósan lángolt a vörös-arany fényben.

Hogy az éjszaka eseményei valóságosak voltak-e, vagy csupán érzékcsalódás áldozata lettem, efelől sohasem leszek biztos. Bizonyára mindent meghaladtak, amit csak álmodni tudunk a természetről és a világegyetemről; ennek ellenére sem tudom mivel magyarázni a későbbi közismert jelenségeket. Korán visszavonultam, de annyira kínozott a félelem, hogy sokáig nem tudtam elaludni a torony nyugtalanító csöndjében. Nagyon sötét volt, noha nem úsztak felhők az égen, a hold már jócskán elfogyott és egészen hajnalig nem is bukkant elő. Ahogy ott feküdtem, Denys Barryra gondoltam, és arra, hogy mi történik a mocsárban, amint eljön a nap, és alig bírtam megállni, hogy kirohanjak az éjszakába, beugorjak Barry kocsijába, és örült tempóban elrobogjak Ballylough felé, el e fenyegető vidékről. De mielőtt a félelmem kikristályosodva cselekvésre ösztönzött volna, elaludtam, és álmomban a völgybéli várost láttam, hidegen, holtan, ocsmány árnyék szemfödele alatt.

Valószínűleg az éles sivítás ébresztett föl, noha nem ezt éreztem elsőnek, amikor kinyitottam a szememet. Úgy feküdtem, hogy a hátamat fordítottam a mocsárra néző keleti ablaknak, ahol a fogyó hold fel fog kelni, ezért szárítottam rá, hogy fényt fogok látni magam előtt a falon - de nem ilyet. Valóban fény izzott előttem a faburkolaton, csak nem olyan, mint a holdé. Szörnyű, átható volt az a vörös izzás, amely a gótikus ablakon bevilágított; az egész szoba lángolt földöntúli ragyogásában. Amit ekkor tettem, az elég sajátságos volt abban a helyzetben, de hát csak a mesékben cselekszenek az emberek kiszámítható módon. Ahelyett, hogy kinéztem volna a mocsáron át az új fény forrása felé, páni félelemben elkaptam tekintetemet az ablakról, és valamely homályos menekülési ösztöntől hajtva ügyetlenül kapkodni kezdtem magamra ruháimat. Emlékszem, megragadtam a kalapomat és a pisztolyomat, de még mielőtt mindennek vége lett volna, mindkettőt el is vesztettem anélkül, hogy az egyiket elsütöttem, a másikat a fejemre tettem volna. Egy idő után a vörös sugárzás vonzása legyőzte félelmemet, és a keleti ablakhoz osonva kinéztem rajta, miközben az örjítő sípolás jajongva verődött vissza a kastély és a falusi házak falairól.

A mocsár felett baljós, harsogóan vérvörös fény lángolt, amely a távoli szigetecske ódon romjaiból zúdult elő. A romok látványát nem tudom leírni - bizonyára megörültem, mivel fenségesnek, épnek tűnt, az épületet ragyogó oszlopsor övezte, koronapárkányának lángokat visszatükröző márványa az ég felé meredt, mint templom orma a hegytetőn. Fuvolák visítottak, megdöndültek

a dobok, és áhítattal, félelemmel bámuló szemem groteszkül szökdécselő, sötét árnyalakokat rajzolt a márvány és a ragyogás hátterére. A hatás titáni - noha kimondhatatlan volt, és én akármeddig bámultam volna, ha baloldalt föl nem erősödik hirtelen a sípolás hangja. Különös, lelkesedéssel elegy félelemtől borzongva átmentem a kör alakú szobán az északi ablakhoz, ahonnan a falura és a mocsár menti síkságra láthattam. Ott megint úgy tágult nagyra a szemem a csodálattól, mintha nem most fordítottam volna hátat egy természetellenes jelenetnek, mivel a hátborzongató, vörös fényvel megvilágított síkon olyan lények körmenete haladt, amelyeneket élő ember legföljebb lidércnyomáskor láthat.

Félig siklottak, félig a levegőben lebegtek a fehérbe öltözött lápi kísértetek, miközben valamely ősi, ünnepélyes szertartásra emlékeztető, fantasztikus alakzatban, lassan hátráltak a csendes vizek és a szigeti romok felé. Hátborzongatóan lengették áttetsző karjaikat a láthatatlan fuvolák gyűlöletes sivítkezésének ütemére a mögöttük nyomakodó napszámosok tömege felé, akik kutya módjára, vakon, gondolkodás nélkül, botladozó lábbal követték őket, mintha egy suta, de ellenállhatatlan démoni akarát vonzaná őket. Miközben a najádok változatlan irányban közeledtek az ingoványhoz, újabb csoport dülöngélt ki részeg cikkcakkban valahonnan egy ajtóból, mely messze az ablakom alatt volt, vakon keresztültámolyogtak az udvaron, át a falu útba eső csücskén, és a síkon csatlakoztak a napszámosok oszlopához. Annak ellenére, hogy jóval alattam voltak, azonnal tudtam, hogy az északról hozott cselédség az, mivel fölismertem a szakács csúnya, esetlen alakját, akinek groteszk formája most elviselhetetlenül tragikusnak tűnt. A fuvolák borzalmasan sivítottak, a szigeti romok felől ismét hallottam a dobok döngését. Ekkorra a najádok némán és kecsesen elérték a vizet, és egyenként beleolvadtak az ősi mocsárba; követőik nem lassítva, ügyetlenül tocsogtak utánuk, és eltűntek a förtelmes buborékok apró örvényében, amelyet alig láthattam a skarlát fényben. Amint az utolsó szánalmas alak, a kövér szakács is nehézkesen elmerült abban a sötét tóban, elhallgattak a fuvolák és a dobok, a romok felől áradó, vakító vörös fény szempillantás alatt kialudt, és a pusztulás faluja ott maradt magányosan, kihaltan az éppen emelkedő hold gyér fényében.

Leírhatatlan zavarodottság vett erőt rajtam. Nem tudtam, megőrültem-e, vagy ép az elmém, alszom, vagy ébren vagyok; csakis az irgalmas tompultság mentett meg. Úgy rémlik, nevetséges dolgokat műveltem, imádkozni kezdtem Artemiszhez, Latonához, Démétérhez, Perszephonéhoz és Plútóhoz. Amint a helyzet borzalma fölébresztette bennem a legmélyebb babonaságot, mindent végigmondtam, ami ifjúságomból megmaradt az emlékezetemben. Éreztem, hogy egy egész falu pusztulásának voltam tanúja, és tudtam, hogy egyedül vagyok a kastélyban Denys Barryval, akinek vakmerősége hozta ránk a végzetet. Ahogy rá gondoltam, újabb rettegés rántott görcsbe, és a padlóra zuhantam; nem ájultam el, de képtelen voltam megmozdulni. Ekkor jeges szélroham támadt a keleti ablak felől, ahol a hold éppen emelkedett, és messze alattam kiáltásokat

hallottam a kastélyból. Hamarosan olyan erőre kapott az ordítózás, amit képtelen vagyok leírni, és még mindig elalélok, ha eszembe jutnak. Annyit mondhatok csak, hogy olyasvalaki adta ezeket a hangokat, akit valaha a barátomnak neveztem.

Egy idő után a hideg léghuzat és a sikoltozás magamhoz téríthetett, mivel a következő benyomásom az volt, hogy örült módjára rohanok tintafekete szobákban és folyosókon, át az udvaron, ki az ocsmány éjszakába. Hajnalban találtak meg, amikor bambán kószáltam Ballylough körül, de nem azok a szörnyűségek zökkentettek ki, amelyeket előzőleg láttam vagy hallottam. Két rémületes eseményről motyogtam, miközben lassan kijöttem a sötétségből, amelyek menekülésem közben estek: jelentéktelen dolgok, mégis szüntelenül kísértének, valahányszor egyedül vagyok mocsaras helyeken, vagy a holdfényben állok.

Ahogy menekültem a mocsár szélén abból az elátkozott kastélyból, új hangot hallottam: közönséges hang volt, mégsem emlékeztetett semmire, amit korábban tapasztaltam Kilderryben. Az állott vízből, amelyben korábban semmiféle állati életnek nem volt nyoma, most egy falkára való síkos, óriás béka gomolygott elő, amelyek élesen, szüntelenül brekegtek, a megszokottnál jóval erősebb hangon. Puffadtan, zölden csillogtak a holdfényben, és mintha a fény forrását bámulták volna. Követtem egy különösen csúf és kövér béka pillantását, és észrevettem a második dolgot, ami elvette a józan eszem.

Szemem mintha gyöngye, remegő fénypásmát látott volna feszülni a távoli szigetecske különös, ódondad romja és a fogyó hold között, amely nem tükröződött a mocsár vizében. És lázas agyam lassan vonagló, vékony árnyat képzelt a sápadt fényút túlsó végébe, egy bizonytalanul eltorzult árnyéket, amely úgy vergődött, mintha láthatatlan démonok vonszolnák magukkal. Eszeveszettségemben valamely szörnyű hasonlatosságot találtam abban az árnyalakban, abban az émelyítő, hihetetlen karikatúrában - istenkáromló torzképét annak, aki Denys Barry volt valaha.

Bihari György fordítása

A gonosz lelkész (1933)

A padlásszobába egy komoly, intelligens külsejű férfi vezetett be, aki egyszerű ruhát és acélszürke szakállt viselt, és imígyen szólt hozzám:

- Igen, ő itt élt, de nem tanácsolom, hogy bármit is tegyen. A kíváncsisága felelőtlenül teszi. Mi sohasem jövünk ide éjszaka, és csupán az ő akaratából őrizzük a szobát így. Ön tudja, hogy ő mit tett. Az a förtelmes társaság végül is átvette az irányítást és mi azt sem tudjuk, hogy hol van eltemetve. Sem a

törvény, sem bármi más nem tudta sehogyan sem utolérni a társaságot. Remélem, hogy sötétedés után nem marad itt. És könyörgöm, azt a dolgot az asztalon, ami úgy néz ki, mint egy gyufásdoboz, hagyja békén. Nem tudjuk, mi az, de gyanítjuk, hogy valami köze van ahhoz, amit ő tett. Mi még meg sem merjük nézni alaposabban.

Kis idő múltán a férfi egyedül hagyott a padlásszobában. A szoba nagyon piszkos, poros és primitíven bútorozott volt, de rendjéből látszott, hogy nem valami kültelki alak tanyája. A polcok tele voltak teológiai és klasszikus könyvekkel, egy könyvszekrény pedig a mágiáról szóló értekezésekkel - Paracelsus, Albertus Magnus, Trithemius, Hermész Triszmegisztosz, Borellus meg mások, különös betűkkel, amelyeket nem tudtam elolvasni. A berendezés igen egyszerű volt. Volt egy ajtó is, de csak egy fülkébe vezetett. Az egyetlen kijárat az a nyílás volt a padlón, amelyhez a kezdetleges, meredek lépcső vitt fel. Az ökörszemablakok és a fekete tölgyfa gerendák hihetetlen régi múltra utaltak. Egyszóval ez a ház az óvilághoz tartozott. Azt hiszem, tudtam, hogy hol vagyok, de nem vagyok képes visszaidézni, amit akkor tudtam. Az biztos, hogy a város nem London volt. Úgy emlékszem, hogy egy kis, tengeri kikötő lehetett.

Az asztalon fekvő kis tárgy módfelett lebilincsel. Azt hiszem, tudtam, hogy mit kell vele tenni, mert előhúztam a zsebemből egy zseblámpát - vagy legalábbis egy zseblámpához hasonló valamit -, és izgatottan próbálgattam a sugarait. A fénye nem fehér volt, hanem ibolyaszínű, és inkább holmi radioaktív sugárzásnak látszott, mintsem igazi fénynek. Emlékszem, hogy nem tekintettem közönséges zseblámpának - valóban, volt egy közönséges zseblámpám is egy másik zsebemben. Sötétedett, és odakint az ősrégi háztetők és kéményfejek igen bizarr látványt nyújtottak az ökörszemablakok üvegén át. Végül összeszedtem a bátorságomat, és a kis tárgyat egy könyvhöz támasztottam az asztalon - azután ráirányítottam a különleges ibolyaszínű fénysugarait. A fény most inkább jégesőnek vagy apró, ibolyaszínű részecskéknek tetszett, sem mint folytonos sugárnak. Amint a részecskék elérték a különös eszköz közepének üveges felületét, sístergő hangot hallattak, mintegy elektroncső sercegése, amelyen szikrák haladnak át. A sötét, üveges felszín rózsaszínűen felparázslott, és egy elmosódott fehér alak kezdett formát ölteni a közepén. Ekkor észrevettem, hogy nem vagyok egyedül a szobában - és a sugárvetítőt visszatettem a zsebembe. De a jövevény nem beszélt - egyetlen egy hangot sem hallottam a közvetlenül ezután következő percek alatt. Mintha egy árnypantomín lett volna az egész, mintha nagy távolságból valami közbenső ködön át - habár ugyanakkor a jövevény és az őt követő többi jövevény is életnagyságban és testközelen bukkant föl, mintha egyszerre lettek volna közel és távol, valami természetellenes geometria törvényeihez alkalmazkodva.

A jövevény vékony, sötét bőrű, közepes termetű ember volt, és az anglikán egyház papi ruháját viselte. Szemmel láthatólag harmincéves lehetett, sápadt, olajbarna arcának vonásai meglehetősen szépek, csak a homloka volt természetellenesen magas. Fekete haja jól vágott és ápolt, látszott, hogy frissen

borotválkozott, bár kéklő álla gyorsan növekvő szakállra utalt. Keret nélküli, acélszáras szemüveget viselt. Alakja és arca alsó részének vonásai mint sok más lelkészé, de a homloka hatalmasan magasabb, az arca sötétebb és intelligensebb - ugyanakkor ravaszabb és álcázottan gonosz. Ebben a pillanatban - miután meggyújtott egy gyöngé fényű olajlámpát - idegesnek látszott, és mielőtt rájöhettem volna, hogy mit csinál, valamennyi mágikus könyvét behajította egy kandallóba a szoba ablak felőli részén (ahol a fal erősen lejtett), amit eddig nem vettem észre. A lángnyelvek mohón emésztették a köteteket - különös színekben csaptak föl, és leírhatatlanul utálatos szagokat bocsátottak ki, amint a furcsa, hieroglifákkal teleírt lapok és szúette borítók megadták magukat az emésztő elemnek. Hirtelen észrevettem, hogy mások is vannak a szobában - komoly tekintetű férfiak egyházi viseletben, akiknek egyike püspöki gallért és térdnadrágot viselt. Bár semmit sem hallottam, hogy valamilyen döntést hoznak, ami nagy fontosságú az elsőnek érkezett számára. Úgy tetszett, hogy gyűlölik, és félnek tőle egyidejűleg, ő pedig mintha viszonzta volna ezeket az érzelmeket. Arca vad kifejezést öltött, de láttam, hogyan reszket a jobb keze, amint megpróbálja megragadni az egyik szék támláját. A püspök rámutatott az üres könyvszekrényre és a kandallóra (ahol a lángok kialudtak egy elszenesedett, semmitmondó massa körül), és valami különös iszonyat látszott rajta. Az elsőnek érkezett ekkor savanyúan elmosolyodott, és bal kezét kinyújtotta az asztalon fekvő kis tárgy felé. Az egyházi személyek menete most vonulni kezdett lefelé a meredek lépcsőn a padló csapóajtóján keresztül, időnként megfordultak, és távozásukkor fenyegető mozdulatokat tettek. A püspök ment el utolsónak.

Az elsőnek érkezett most egy szekrényhez ment a szoba belső részén, és elővett egy kötéltekercset. Egy székre állva a kötélt egyik végét egy kampóhoz erősítette a nagy, szabadon álló központi fekete tölgyfa gerendán, a kötélt másik végéből pedig hurkot kezdett formálni. Megértve, hogy föl akarja akasztani magát, előreléptem, hogy lebeszéljem vagy megmentsem. Meglátott, és abbahagyta az előkészületeket. Valamiféle diadallal nézett rám, ami zavarba ejtett és nyugtalanított. Lassan lelépett a székről és felém suhant, sötét farkasvigyorral. Valahogy halálos veszedelemben éreztem magam, és elővettem a különleges sugárvetítőt, mint valami védelmi fegyvert. Nem tudom, miért gondoltam, hogy ez segíthet rajtam. Bekapcsoltam a lámpát - egyenesen az arcába világítottam, és a sápadt vonások először ibolyaszínű, majd rózsaszín fényben kezdtek izzani. Ujjongó farkasnevetését szörnyű félelem kezdte kiszorítani - de nem szüntette meg teljesen. Megállt az útján, majd vadul hadonászva karjával a levegőben, hátrálni kezdett. Láttam, hogy a padló nyitott lépcsőfeljárója felé imbolyog, figyelmeztetően rákiáltottam, de nem hallott engem. Egy pillanat múlva hátratántorodott a nyíláson keresztül, és eltűnt a szemem elől. Nehezemre esett eljutni a lépcsőfeljáróig, de amikor odaértem, nem találtam összetört testet az alattam lévő szinten. Ehelyett lámpásokkal közeledő emberek zsvaját hallottam, mert a kísérteties csönd varázsa megtört,

és én ismét hangokat hallottam, és rendes három dimenzióban láttam az embereket. Valami nyilván odavonzotta a tömeget ehhez a helyhez. Talán valami zaj, amit én nem hallottam? Ebben a pillanatban a csoportot vezető két ember (szemmel láthatóan egyszerű parasztok) megláttak engem, és bénultan megtorpantak. Az egyik hangosan és visszhangzóan fölkiáltott: - Ahrrh!... Megtörtént? Megint?

Ekkor valamennyien megfordultak, és kétségbeesetten menekültek. Mind, egy kivételével. Mikor a tömeg elment, a komoly, szakállas férfit láttam, aki erre a helyre hozott - amint ott állt egyedül egy lámpással. Zihálva és lebilincselve nézett rám, de félelem nem látszott rajta. Azután megindult a lépcsőn felfelé, hozzám, a padlásszobába. Megszólalt: - Szóval nem hagyta békén! Sajnálom. Tudom, hogy mi történt. Egyszer már megesett, de az az ember megrémült és agyonlőtte magát. Nem lett volna szabad őt visszahoznia. Ön tudja, hogy ő mit akar. De önnek nem szabad megrémülnie, mint annak a másik embernek. Valami nagyon furcsa és rettenetes történt önnel, de nem jutott odáig, hogy kárt tegyen a tudatában és a személyiségében. Ha higgadt marad, és tudomásul veszi, hogy az életét radikálisan át kell alakítania, akkor továbbra is élvezheti a világot és tudományának gyümölcseit. De itt nem élhet, és nem hiszem, hogy vissza akarna térni Londonba. Amerikát ajánlanám. Nem szabad tovább próbálkoznia azzal a tárggyal. Már semmit sem lehet visszacsinálni. Csak tovább rontana a dolgokon, ha bármit tenne vagy felidézne. Nem olyan rossz a helyzet, mint amilyen lehetett volna, de innen azonnal el kell mennie, és soha nem szabad visszatérnie. Inkább köszönje meg az égnek, hogy a dolog nem ment tovább... Olyan nyíltan készítem fel önt a dologra, amilyen nyíltan csak tudom. Egy kis változás történt, a külső megjelenésében. Ő mindig ezt okozza. De egy új országban hozzászokhat. A szoba túlsó felében van egy tükör, most odavezetem. Meg fog rémülni, bár semmi visszataszítót nem fog látni.

Reszkettem a halálos félelemtől, és a szakállas férfinak szinte vinnie kellett a szobán át a tükörhöz, szabad kezében a halvány fényű lámpával (az asztalon álló előbbivel, nem azzal a még halványabbal, amit hozott). Ezt láttam a tükörben: egy vékony, sötét bőrű, közepes termetű embert az anglikán egyház papi ruhájában, szemmel láthatólag harmincéves lehetett, és keret nélküli, acélszáras szemüveg csillogott ravasz, olajbarna, természetellenesen magas homloka alatt. A néma jövevény volt az, aki elégette könyveit. Egész hátralévő életében, külső formámban, ennek az embernek kellett lennem!

Gálvölgyi Judit fordítása

Az alkimista (1908)

Magasan fönt, egy dalmahodó hegy ormán, amelynek lejtőjét talpig elborítják a vén erdő göcsörtös fái, ül koronaként őseim ódon kastélya. Magas mellvédjei századok óta bámulnak le a vad, hegyes-völgyes tájra, otthonul és erődítményül szolgálva a nemes büszke háznak, amely öregebb még a mohos várfalaknál is. Ezek a sok nemzedék viharaitól ragyás, az idő lassú, mégis félelmetes nyomásától málladozó vén tornyok a hűbériség idején a legfélelmetesebb és legrettenetesebb erődjét jelentették egész Franciaországnak. A lőrésekkel csipkézett mellvédek, az emelt pártázatú oromzatok bárókkal, grófokkal, de még királyokkal is dacoltak, téres csarnokai mégsem visszhangozták soha a betolakodók lépéseit.

De ama dicsteljes évek óta minden megváltozott. A majdnem nyomorgásnak nevezhető szegénység és a büszkeség, amely tiltotta, hogy a nevet meghurcolják a kereskedés szennyében, lehetlenné tette, hogy a birtok tulajdonosai fenntartsák a valahai ragyogást; a falakból hulló kövek, a kertekben elvadult növényzet, a száraz, poros várárok, a rosszul kövezett udvar, kint a düledező tornyok, bent a megsüllyedt padlók, a féregrágta falburkolat, a megfakult drapériák szomorú mesét mondtak a nagyság bukásáról. Mint múlt az idő, a né óriási toronyból először az egyik, azután a második lett rommá, míg végül egyetlen torony szolgált otthonul a birtok egykor hatalmas urainak szomorúan lehanyatlott utódai számára.

Ennek a megmaradt toronynak az egyik hatalmas és homályos szobájában láttam meg kilencven hosszú évvel ezelőtt a napvilágot én, Antoine, a boldogtalan és elátkozott de C... grófi család sarja. E falak és a sötét, árnyas erdők, vad szakadékok és a lenti hegyoldal barlangjai között töltöttem életem első, gondtalan éveit. A szüleimet nem ismertem. Az apámat egy hónappal a születésem előtt, harminckét éves korában ölte meg egy kő, amely valahogyan meglazult a kastély egyik elnéptelenedett mellvédjében. Anyám belehalt a szülésbe, a gondozásom és az oktatásom az egyetlen megmaradt szolgára hárult, egy öreg, megbízható, figyelemreméltóan értelmes férfira, akinek emlékezetem szerint Pierre volt a neve. Egyedüli gyerek voltam, társtalanságomat még inkább megnövelte koros gondozóm igyekezete, hogy távol tartson a környék parasztgyerekeitől, akik szétszórt kunyhókban laktak a hegy lábánál elterülő síkságon. Akkortájt Pierre azzal magyarázta ezt az elzártságot, hogy nemes születésemhez nem illik ilyen plebejus társaság. Most már tudom, hogy inkább a fületem akarta megkímélni a családurakat sújtó átokról szóló mihaszna szóbeszédektől, amelyeket éjszakánként suttogva meséltek és tódítottak az egyszerű bérlők a kunyhók kandallótüzénél.

Ilyen elszigetelten és magamra hagyatva, gyermekkorom óráit azzal töltöttem, hogy a kastély árnyas könyvtárának ódon köteteit böngésztem, vagy cél nélkül bolyongtam a csaknem a hegy lábáig érő kísérteties vadon örökös porában. Talán ennek a környezetnek volt a következménye, hogy elmémre korán rátelepedett a búskomorság árnya. Figyelmemet legnagyobb mértékben azok a tudományok és kutatások kötötték le, amelyek a sötéttel, az okkulttal

foglalkoztak.

Családomról feltűnően keveset volt szabad megtudnom, ám ez a kevés is mélységesen lehangolt. Eleinte talán az ébresztette föl bennem a rémületet, amelyet mindig éreztem, ha nagy nemzetségem szóba került, hogy öreg nevelőm szemmel láthatóan vonakodott beszélni velem családunk apai ágáról, ám ahogy mind idősebb lettem, szakadozott mondattörmelékekből, a közeledő szenilitás hozta nyelvbtlásokból sikerült összeraknom, hogy közöm van egy körülményhez, amelyet mindig is különösnek találtam, de most már homályos borzalommal töltött el. A körülmény, amelyre céloztam, a fiatal kor, amelyben családom összes grófjai sorra elhaláloztak. Noha eddig úgy tekintettem, hogy családunk férfiainak életét a természet szabja rövide, ám azután hosszan eltöprengettem ez idő előtti halálokon, és kezdtem kapcsolatba hozni őket az öregember csapongásaival, aki gyakran emlegetett egy átkot, amely századok óta ritkán enged az én címeimet hordozó férfiaknak harminckettőnél több évet. Huszonegyedik születésnapomon az agg Pierre átadott egy családi iratot, amelyről azt mondta, hogy sok nemzedék óta öröklődik apáról fiúra, és minden birtokosa folytatta. Amikor elolvastam, lehető legdöbbenetesebb tartalma megerősítette legsúlyosabb aggodalmaimat. Ez időre a természetfölöttiben való hitem sziklaszilárdan beépült lelkembe, máskülönben megvetéssel elhajítottam volna az összehajtogatott, hihetetlen elbeszélést.

Ez az irat visszavitt a tizenharmadik századba, amikor a vén kastély, amelyben ültem, még rettegett, bevehetetlen erődítmény volt. Egy bizonyos Michel nevű, vénséges-vén emberről szólt, aki a birtok területén kívül lakott, és nem csekély érdemekkel dicsekedhetett, noha alig valamivel emelkedett ki a jobbágyi rendből. A csúfneve Mauvais, vagyis Gonosz volt, és félelmetes hírbe keveredett. Osztályának szokásától eltérve tanult, olyasmiket keresett, mint a Bölcsék Köve, vagy az örök élet elixírje, és az a hír járta róla, hogy sokat tud a fekete mágiáról és az alkímiáról. Ennek a Michel Mauvais-nak volt egy Charles nevű fia, a titkos tudományokban az apjához hasonlóan jártas fiatalember, akit éppen ezért Le Sorcier-nek, vagyis Varázslónak hívtak. Ezt a két embert a becsületes népek elkerülték, mivel ocsmány praktikákat orrontottak körülöttük. Az öreg Michel-ről azt mondták, hogy a feleségét élve égette el az Ördögnek szóló áldozatul, és állítólag számtalan póri kisdud tűnt el rettegett ajtajuk mögött. Mégis, az apa és a fiú sötét természetébe is besütött az emberség egy megváltó sugara; a gonosz öregember szenvedélyesen szerette gyermekét, a fiatal pedig több mint gyermeki szeretettel csüngött atyján.

Egy éjjel a hegyi kastélyban a legvadabb zűrzavar tört ki az ifjú Godfreynek, Henri gróf csemetéjének eltűnte miatt. Egy kutató csapat, élén az őrjöngő apával megrohanta a varázslók kunyhóját, és rajtaütött az öreg Michel Mauvais-en, aki egy rotyogó, hatalmas üst mellett tüsténkedett. A gróf a fékezhetetlen düh és kétségbeesés paroxizmusában minden biztos ok nélkül kezét emelt az agg varázslóra, és mire gyilkos szorítása lazult, áldozata nem volt többé e világon. Ekkor érkeztek a vidáman szolgák, és jelentették, hogy

meglelték az ifjú Godfreyt a hatalmas vár egyik távoli, használaton kívüli kanarájában, de túl későn érkeztek, a szegény Michel addigra ártatlanul jobblétre szenderült. Amúint a gróf és társai kifordultak az alkimista szállásáról, Charles Le Sorcier alakja bukkant elő a fák közül. A körülötte álló szolgahad izgatott fecsegéséből tudta meg, hogy mi történt, először mégis úgy tűnt, nem indítja meg az apja sorsa. Azután lassan odament a grófhhoz és tompa, mégis borzalmas hangon elmondta az átkot, amely attól fogva ránehezedett a C... házra.

*Gyilkos családod egyetlen nemes sarja
Se éljen tovább, tennenmagadnál!*

köpte a szavakat, azután hirtelen hátraugrott a fekete fák közé, előrántott a zubbonyából egy fiolányi szintelen folyadékot, amit apja gyilkosának arcába öntött, mielőtt eltűnt volna az éjszaka tintaszín függönye mögött. A gróf egyetlen szó nélkül meghalt, és másnap el is temették, valamivel több mint harminckét évvel születése után. A gyilkosnak nem találták nyomát, noha parasztok fáradhatatlan csapatai fésülték át a szomszédos erdőket és a hegy körüli mezőket.

Az idő és a felejteni akarás elhalványította az átkot a megboldogult gróf családjának emlékezetében, tehát amikor a címet viselő Godfreyt, a tragédia ártatlan okozóját harminckét éves korában vadászat közben halálos nyíllövés érte, senkinek nem volt más gondolata, mint hogy meggyászolja a halálát. De mikor évek múlva a következő ifjú grófot, név szerint Robertet minden látható ok nélkül holtan találták a szomszédos mezőn, a parasztok suttogni kezdték, hogy elmúlt nagyuruk is a harminckettedik születésnapján halt meg, ami meglepően korai vég. Louis, Robert fia ugyanebben a végzetes korban a várárokba fulladt: és így peregtek a századok a baljós krónikában: Henrikeket, Roberteket, Antoine-okat és Armaindokat ragadott el a halál a boldog, erényes életből, amikor valamivel meghaladták azt a kort, amelyben balszerencsés őszüket meggyilkolták. Mivel nekem alig több mint tizenegy év maradt hátra a létezésből, ez az olvasottak szerint némi biztonságot nyújtott. Az életemnek ezelőtt vajmi kevés értéke volt, most viszont minden eltelt nappal drágábbá vált, ahogy mind mélyebbre és mélyebbre ástam bele magam a fekete mágia rejtett világának misztériumaiba. Amilyen elszigetelten éltem, a modern tudomány nem nagy hatást tett rám, úgy dolgoztam, mintha a középkorban éltem volna, éppen úgy elmerültem benne, ahogy az öreg Michel és az ifjú Charles áshatta be magát a démonológiai és alkímiai tudományokba. De olvashattam amit akartam, semmiképpen sem találtam magyarázatot a családomat sújtó különös átokra. Szokatlanul racionális pillanataimban olyan messzire mentem, hogy természetes magyarázatot kerestem, őseim korai halálát a félelmetes Charles Le Sorcier-nek és utódainak tulajdonítva; mégis alapos nyomozással sem sikerült az alkimista utódainak nyomára jutnom, így visszatértem az okkult tudományokhoz, és ismét igyekeztem megtalálni a varázsigét, amely megszabadítja családomat a szörnyű

tehertől. Egy dologban a végsőkig elszánt voltam. Sohasem nősültem meg, és mivel a családnak más ága nem volt, ilyen módon az átok velem együtt véget ér.

Már a harminchoz közeledtem, amikor az öreg Pierre-t magához szólította a túlvilág. Én magam temettem el az udvar kövezete alá, ahol úgy szeretett sétálgatni életében. Ilyen módon én maradtam az egyetlen emberi teremtmény a hatalmas erődben, és teljes magányomban elmém kezdett föl hagyni a közelgő végzet elleni tiltakozással, csaknem kibékültem a sorssal, amellyel annyi ősem találkozott. Időm nagy részét most azzal töltöttem, hogy felkutattam a vén kastély romos, elhagyatott szobáit és tornyait, amelyeket az ifjúi félelem miatt kerültem, és amelyek némelyikéről az öreg Pierre azt állította, hogy padlatát négyszáz év óta nem tapodta emberi láb. Sok tárgy, amellyel találkoztam, különös és félelmetes volt. Korok porától lepett, hosszú nyirkosságtól szétrothadt bútorokat láttam. Sohasem látott bőségben szőtt be mindent a pókháló, óriás denevérek csapkodtak csontos, rémítő szárnyaikkal az egyébként kihalt homályban.

Gondosan följegyeztem a koromat, még a napokat és az órákat is, mert a könyvtárban álló hatalmas óra ingájának minden lendülése sokat elmondott balvégzetemről. Végül elérkezett az idő, amelyet régen, szorongva vártam. Mivel legtöbb ősmet valamivel előbb ragadta el a vég, mintsem pontosan betöltötték volna Henri gróf korát, minden pillanatban figyeltem, közeledik-e az ismeretlen halál. Hogy az átok milyen módon teljeseedik be, azt nem tudtam; de arra el voltam szánva, hogy nem talál gyáva, védtelen áldozatot. Megújult energiával vettem bele magam a régi kastélynak és tartalmának átvizsgálásába.

Az egyik leghosszabb felfedező utamra indultam, hogy megismerjem a kastély lakatlan részét, alig egy héttel a végzetes időpont előtt, amelyről úgy éreztem, akkor ér véget földi tartózkodásom - mert a legcsekélyebb reményt sem tápláltam az életben maradás iránt -, amikor megtörtént életem legfontosabb eseménye. A délelőtt legnagyobb részét azzal töltöttem, hogy az ódon tornyok legromosabbikának lépcsőin hágtam föl-le. Ahogy alkonyba hajlott a délután, az alsóbb szinteket vettem szemügyre, és leereszkedtem abba a helyiségbe, amely középkori börtönnek tűnt, vagy később áshatták ki löporraktárnak. Amint végigmentem a legalsó lépcső tövében kezdődő salétromfoltos folyosón, a kövezet nagyon nyirkossá vált, és hamarosan észrevettem, hogy fáklyám libegő lángja üres, vizes falról verődik vissza, amely a végét jelentette utamnak. Megfordultam, hogy visszamenjek, amikor a tekintetem kis csapóajtóra hullott, amelynek karikája éppen a lábam alatt volt. Megálltam, némi nehézség árán sikerült is fölemelni. Alatta fekete nyílás tátongott, olyan förtelmes büzt lehelve, amitől a fáklyám sercegni kezdett, és fénye csupán a lefelé vezető lépcső legfelső fokát világította meg.

Mivel fáklyám, amelyet leeresztettem a büzlő mélységbe, kitartóan és egyenletesen égett, elindultam lefelé. Sok lépcsőfok után leértem egy keskeny, kikövezett folyosóra, amely mélyen a föld alatt haladt. Igen hosszú volt és egy tömör tölgyajtóban ért véget, amely csöpögött a nyiroktól, mégis kitartóan

ellenállt minden nyitási próbálkozásomnak. Egy idő után felhagytam kísérleteimmel és elindultam vissza a lépcsőhöz, amikor a legmélyebb és legörjítőbb megrendülést tapasztaltam, amit emberi elme egyáltalán befogadni képes. Minden átmenet nélkül meghallottam, hogy a tömör ajtó lassan, rozsdás eresztékein nyikorogva nyílni kezd. Akkori érzéseimet képtelen vagyok elemezni. Olyan helyen tartózkodtam, amely teljes mértékben kihalt volt, mivel a vén kastélyban semmilyen nyomát nem láttam embernek vagy szellemnek, és ettől olyan borzalom fogott el, amely dacol a pontosabb leírással. Amikor végül megfordultam és szembenéztem a hang forrásával, a szemem majd kiugrott üregéből attól, amit láttam.

Egy emberi alak állt az ódon, gótikus ajtóban. Férfi volt, kerek papi sapkát és hosszú, sötét, középkori köntöst viselt. Hosszú haja és lebegő szakállá szörnyű, mélyfekete árnyalatú és hihetetlenül dús volt. Homloka messze meghaladta a szokásos méreteket; beesett arcát mély ráncok szabdalták; hosszú, karomszerű, görcsös keze olyan halott, márványfehér volt, amilyen szint én még embernél sehol másutt nem láttam. Csontsovány és különös módon hajlott termetű volt, csaknem elveszett különös ruházatának burjánzó redői között. De a legkülönösebb a szeme volt, a feneketlen feketeség kettős kútja, mélységesen bölcs, mégis embertelenül gonosz. Ezek a szemek rám meredtek, és gyűlöletük úgy marcangolta a szívemet, hogy lábam gyökeret vert azon a szent helyen, ahol álltam.

Végül az alak mély hangon megszólalt, én pedig megborzongtam ürességétől és rejtett rosszindulatától. A társalgás egyfajta egyszerűsített latin nyelven folyt, amelyet a tanultabb emberek használtak a középkor folyamán, és számomra is ismerős volt, mivel gyakran volt dolgom a régi alkimisták és démonológusok munkáival. A látomás a házam fölött lebegő átokról beszélt, szólt elkövetkezendő végemről, amely azért következik el, mert ősem gonoszat cselekedett az öreg Michel Mauvais-sel, és mert Charles Le Sorcier bosszújának be kell teljesednie. Elmesélte, hogyan menekült el az ifjú Charles az éjszakába, majd tért vissza évek múlva, hogy egy nyállal megölje Godfreyt, az örökös, amikor elérte azt a kort, amelyben apja a gyilkosságot elkövette; hogyan tért vissza titokban a birtokra és vette be magát ismeretlenül a már akkor is kihalt földalatti kamrába, amelynek keretében most az ocsmány elbeszélő állt, hogyan kapta el a mezőn Robertet, Godfrey harminckét éves fiát, hogyan kényszerítette le a torkán a mérget, majd hagyta ott a mezőn haldokolva, hogy ilyen módon beteljesüljön a bosszú átka. Ezen a ponton továbbra is a képzeletemre kellett hagyatkoznom a mindennél nagyobb rejtély megfejtésében, azaz hogy miként teljesült az átok azóta, hogy Charles Le Sorcier a természet rendjének engedelmessé meghalt, mivel a férfi egy másik történetre tért át, beszámolt a két varázsló, apa és fia mélyenszántó alkimista tanulmányairól, különös részletességgel Charles Le Sorcier kutatásairól az örök élet és ifjúság elixírje után.

Lelkesedése mintha egy pillanatra eltüntette volna szörnyű szemeiből a

fekete rosszindulatot, amely először annyira elrémített, de hirtelen visszatért a gonosz ragyogás, és kígyó sziszegéséhez hasonló hanggal egy üvegfiolát emelt föl, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy ugyanúgy vessen véget az életemnek, ahogy Charles Le Sorcier tette ösömmel hatszáz éve. Az önvédelem valamely ösztönére hagyatkozva leráztam a varázslatot, amely mozdulatlaná bénított, és halódó fáklyámat hozzávágtam a fenyegető teremtményhez. Hallottam, hogy a fiola ártalmatlanul összetörik a folyosó kövein. A különös ember köntöse lángra lobbant és kísérteties fénnel világította meg a szörnyű jelenetet. A rémület és a tehetetlen rosszakarát kiáltása hagyta el lehetséges gyilkosom ajkát. Ez túl sok volt máris feszült idegeimnek, és aléltnan zuhantam a síkos padlóra.

Amikor magamhoz tértem, minden rémítő sötétségbe burkolózott, és elmém; amikor visszaemlékezett a történetekre, nem akart többet tudni; mégis, a kíváncsiságom mindent legyőzött. Ki lehet ez a gonosz ember, kérdeztem magamtól, és hogyan juthatott a kastély falai közé? Miért akar bosszút állni Michel Mauvais haláláért, és hogyan tudott kitartani az átok annyi hosszú századon át Charles Le Sorcier ideje óta? Sok év félelme hullott le a vállamról, mivel tudtam, hogy aki elpusztult, az volt az átokból következő összes veszély forrása; és most, hogy szabad voltam, égtem a vágtyól, hogy többet tudjak meg a félelmetes dologról, amely évszázadokon át üldözte a családomat és még az én fiatalságomat is hosszas lidércnyomássá tette. Elhatároztam, hogy tovább kutatok, ezért acélért és kováért tapogatóztam a zsebemben, és meggyújtottam egy friss fáklyát, amelyet magammal hoztam.

Az új fény mindenekelőtt megmutatta a rejtélyes idegen eltorzult és megfeketedett alakját. Az ocsmány szemek most le voltak zárva. Mivel nem tetszett a látvány, elfordultam, és beléptem a gótikus ajtó mögötti kamrába. Amit itt találtam, leginkább alkímista laboratóriumra emlékeztetett. Az egyik sarokban nagy halom ragyogó sárga fémeket láttam, amely gyönyörűen szikrázott fáklyám fényében. Arany lehetett, de nem álltam meg, hogy megvizsgáljam, mivel nagyon felindult voltam, hiszen olyan sok mindenen mentem keresztül. A szoba másik végében egy nyílás vezetett ki a sötét hegyi erdő egyik szakadékába. Roppant ámulattal fejtettem meg, hogyan is juthatott be a kastélyba, és megfordultam, hogy visszatérjek. Az volt a szándékom, hogy félrefordított arccal megyek el az idegen teteme mellett, de ahogy közeledtem a testhez, úgy rémlett, halk hangokat hallok, mintha még nem halt volna meg teljesen. Döbbenet odafordultam, hogy megvizsgáljam a földön heverő égett és összezsugorodott alakot.

A borzalmas szemek, melyek feketébbek voltak a megégett arcnál, olyan kifejezéssel nyíltak ki, amelyet nem tudtam értelmezni. A repedezett ajak szavakat igyekezett formálni, amelyeket azonban nem értettem. Egyszer kivettem Charles Le Sorcier nevét, azután mintha az "évek" és "átok" szavak hagyták volna el az eltorzult ajkakát. Nyilvánvaló tudatlanságomtól a szurokszín szemek akkorát villantak a gonosszágtól, hogy bármilyen tehetetlennek látszott is ellenfelem, remegni kezdtem.

A roncs, váratlanul összeszedve utolsó erejét, fölemelte siralmas fejét a nyirkos és megsüllyedt kövezetről. Azután amikor engem megbénított a félelem ő megtalálta a hangját, és utolsó lélegzetével vijjogta felém azokat a szavakat, amelyek azóta éjjel-nappal üldöznek.

- Ostoba! - káromta. - Nem is sejtetted a titkomat? Még annyi eszed sincs, hogy fölismerd az akaratot, amely hatszáz hosszú éven keresztül betöltötte a félelmetes átkot családomon? Nem meséltem neked az örök élet elixírjéről, nem tudod, hogy az alkímia titka megoldatott? Én mondom ezt neked! Én! Én! Én! Aki hatszáz éve élek, hogy betöltsen bosszúmat, mert én vagyok Charles Le Sorcier!

Bihari György fordítása

Erich Zann muzsikája (1921)

A lehető legnagyobb gonddal tanulmányoztam a város térképeit, mégsem akadtam többé a rue d'Auseil nyomára. Nem csupán modern térképekkel próbálkoztam, hisz tudom, hogy az elnevezések megváltozhatnak: átbogarásztam az antik anyagot is, személyesen néztem végig minden területet, olyan utcanevet keresve, mely a későbbi rue d'Auseilnek felelhetett meg. Minden igyekezetem ellenére azonban tény marad, zavarba ejtő tény, hogy nem lelem a házat, az utcát, de még a környéket sem, ahol néhány hónappal ezelőtt szegény, metafizikát tanuló egyetemi diákként Erich Zann muzsikáját hallottam.

Nem csodálkozhatom azon, hogy emlékezetem cserbenhagyott, hisz testileg és lelkileg egyaránt megszenvedtem azt az időszakot, amelyet a rue d'Auseilben töltöttem. Tudom, kevés számú ismerősöm sosem keresett fel ott. De hogy nem lelem az utcát, mégis egyszerre különös és zavarba ejtő, hisz alig félórányi járásra lehetett az egyetemtől, és jellegzetességeinek hála, aligha feledheti a környéket az, aki akár egyszer is látta. Mégsem találkoztam senkivel, aki ismerte a rue d'Auseilt.

Málladozó téglájú, bedeszkázott ablakú raktárépületek szegélyezte, sötét vizű folyó partján kezdődött az utca. A folyón fekete kőből összerótt, masszív híd ívelt át. A part mentén örökös félhomály uralkodott, mintha a közeli üzemek füstje homályosította volna el tartósan a napot. Maga a folyó gonoszul búzlótt, efféle szagot sehol másutt nem éreztem még, s meglehet, épp ez segít majd hozzá, hogy egy nap visszataláljak, mert ezt a büzt nyomban felismerném? A hídon túl sínekkel át- meg átszótt, szűk utcák sorakoztak, ezután következett az emelkedő, mely először szelíd kaptatónak tűnt, s csak a rue d'Auseil bejáratánál vált igazán meredekké.

Sosem láttam még olyan szűk, olyan meredek utcát, amilyen ez volt.

Szirtnek is beillett; egyetlen jármű sem juthatott fel rajta. Sok helyütt lépcsősorok kezdődtek, az utca legtetején pedig repkénnyel benőtt fal tornyosult. A burkolat nem volt egyenletes, emitt kőlapok, amott kockakövek sorakoztak, sok helyütt látszott a szürkészöld gyomtól felvert, csupasz föld. A házak magasak voltak, csúcsos tetejűek, hihetetlenül régiek, s örült módon előre vagy hátrafelé, illetve oldalra dőltek. A szemközt fekvő épületek némelyike szinte összeért, amolyan boltozatot formált, napfény alig-alig jutott a kövezetig. Néhol híd kötötte össze a házakat.

Különösképp mély benyomást gyakoroltak rám az utcában lakók. Az okot először abban láttam, hogy mind olyan csöndesek, visszahúzódóak, később abban, hogy mindannyian nagyon öregek. Fogalmam sincs, miért éppen ezt az utcát választottam lakhelyemül: nem lehettem egészen önmagam, amikor mellette döntöttem. Sok szegényes helyen éltem már azelőtt, s pénz híján gyakorta kényszerültem odébbállni. Ekkor választottam azt a düledező házat ott a rue d'Auseilen, a házat, amelynek tulajdonosa a béna Blandot volt. Az utca legtetejétől sorrendben harmadik épület jócskán kimagaslott a többi közül.

Az ötödik emeleten kaptam szobát, magam voltam az egész emeleten: a háznak alig akadt lakója. Azon az éjszakán, amikor megérkeztem, különös muzsikát hallottam kiszűrődni az oromtető alól. Másnap kérdezősködni kezdtem a vén Blandot-nál. A tulajdonos elmondta, hogy egy öreg német hegedűs él odafent, egy különös, néma alak, akit Erich Zann néven ismernek. Esténként egy olcsó kis színház zenekarában játszik, s mert hazaérkezése után szeret tovább muzsikálni, az oromtető alatti, elhagyott szobát választotta, ennek ablakából - az utca lakói közül egyetlenként - kilátása nyílt a romladozó kőfalra és a falon túli tájra.

Eztán minden éjszaka hallgattam Zann muzsikáját, s bár aludni nemigen tudtam tőle, különös volta megragadott. Magam, bár keveset konyítok a zenéhez, bizonyos voltam abban, hogy az általa felidézett harmónia egyetlen azelőtt hallott dallammal sem rokon. Zann kétségtelenül maga komponálta eredeti géniuszra valló darabjait? Minél tovább hallgattam, annál inkább növekedett elragadtatásom, s egy hét múltán elhatároztam, hogy megismerkedem vele.

Egy éjjel, mikor épp hazatért a munkából, elébe toppantam a lépcsőn, elmondtam neki, hogy szeretném megismerni, szeretnék vele lenni, úgy hallgatni játékát. Zann apró termetű, görnyedt és sovány figura volt, elhanyagolt öltözékű, kék szemű, groteszk mitológiai szatírra emlékeztető képű, csaknem tar fejű öregember. Szavaim hallatán egyszerre látszott haragosnak és rémültnek, barátságos viselkedésem azonban végül megnyugtatta. Kelletlenül intett, s én a nyomába szegődtem az oromtetőre vezető meredek, recsegő lépcsősoron. Szobája - egy az oromtető alatti két helyiség közül - a nyugati oldalra nézett, az utca felső végét elzáró fal felé. Hatalmas volt, és még hatalmasabbnak tetszett ridegsége, elhanyagoltsága miatt. Mindössze egy keskeny vaságy, egy ütött-kopott mosdótál, egy kis asztal, egy jókora könyvszekrény, egy vasból való

kottatartó meg három ódivatú szék akadt benne. A kottalapok rendetlen összevisszaságban heverték a padlón. A csupasz falak tán sosem láttak vakolatot; a por meg a pókhálók miatt a szoba elhagyatottnak tűnt inkább, semmint lakottnak. Erich Zann elképzelését a kényelemről kozmosznyi messzeség választotta el a megszokottól.

Intett, hogy üljek le, azután bezárta az ajtót, helyre tette a jókora fareteszt, utána még egy gyertyát gyújtott, odahelyezte amellé, amit magával hozott. Előszedte hegedűjét molyrágta tokjából, s leült vele a legkényelmetlenebb székre. Nem nyúlt a kottatartóért, hanem választást sem kínálva, emlékezetből muzsikálva bűvölt el több mint egy órán át, minden bizonnyal maga szerezte dallamokkal.

A zenében járatlanok előtt hasztalan próbálnám megvilágítani e dallamok lényegét. Holmi fűgát hallhattam, a legmegkapóbb visszatérő témákat, ám e témákból hiányoztak a rémisztő zengetek, melyeket szobámból a megelőző alkalmakkor hallani véltem. Azokat a különös dallamokat megjegyeztem, gyakorta dúdoltam, füttyörészttem kontár módjára magamban, így hát, amikor vendéglátóm letette vonóját, megkértem, idézzen fel néhányat közülük. Szavaim egyszeriben szédülták a ráncok szabdalta szatírcarc játék közben látott nyugalomát: az unott kifejezés helyett Zann vonásairól a dühnek és rémületnek ugyanaz a fura vegyülete süttött felém, melyet megfigyelhettem már, mikor első ízben megszólítottam. Úgy véltem, nógatással hathatok rá, kihasználhatom szenilitása szeszélyességét. Baljósabb hangulatát úgy élesztgettem, hogy elfüttyültem pár taktust a múlt éjszaka emlékezetes dallamaiból. Egyetlen percnél tovább nem próbálkozhattam, mert a néma öreg, alighogy ráébredt, mit füttyülök, leírhatatlan módon eltorzult arccal kapott számhoz hosszú, vénséges, csontos jobbjaival, hogy véget vessen a durva utánczásnak. Ezután, zavarodottságának újabb bizonyítékát adva, ijedten pillantott elfüggönyözött ablakára, akárha holmi betolakodótól rettegne? Abszurd gondolat volt, hisz a padlásszoba elérhetetlen magasságban maradt a szemközti háztetőktől. A ház tulajdonosa elmondotta, ez az egyetlen olyan szoba a meredek utcában, ahonnet az ember átláthat a kilátást elzáró kőfal túloldalára. Zann pillantása most eszembe juttatta Blandot szavait, s szeszélyem vágyat ébresztett bennem a dombon túli vidék, a holdsütötte háztetők, városi fények lélegzetelállító panorámája után, melyben a rue d'Auseil valamennyi lakója közt csupán a mogorva muzsikus gyönyörködhetett. Az ablakhoz indultam hát, s már-már elhúztam a meghatározhatatlan anyagú függönyt, amikor a néma bérlő még a korábbinál is nagyobb rémülettel ismét megállított. Ezúttal már az ajtó felé intett fejével, miközben két kézzel markolászva, idegesen próbált elvonszolni onnét. Megelégettem e bánásmódot, rápirítottam, eresszen el, s közöltem vele, hogy nyomban távozom. Szorítása engedett, undoromat és felháborodásomat látva haragja is elpárolgott. Ismét karon fogott, ám ezúttal barátságosabban, s egy székre ültetett, azután elkeseredett képpel asztalához ment, ahol ceruzájával, az idegenből jöttek csapnivaló franciaságával hosszú szöveget vetett papírra. Üzenetében, melyet

végül átnyújtott, türelemért, bocsánatért esdekelt. Mint írta, öreg már, magányos, ráadásul furcsa félelmek, idegi természetű nyavalyák gyötrik, melyek kialakulásában a zenén kívül egyéb dolgok is ludasak. Örül, hogy végighallgattam játékát, s szívesen lát más alkalmakkor; ügyet se vessek különöseire? Különös dallamait azonban képtelen eljátszani mások előtt, azt sem állhatja, ha mástól hallja őket, nem szenvedheti továbbá, ha szobájában bárki bármihez hozzányúl. Míg a folyosón elébe nem toppantom, nem sejtette, hogy szobámból hallottam zenéjét. Arra kér, állapodjak meg Blandot-val, és vegyek ki szobát az alsóbb emeletek valamelyikén, ahová már nem hallatszanak le éjszakai dallamai. A bérleti díj különbözetét, írta, kifizeti majd.

Miközben a gyatra franciasággal íródott szöveget böngésztem, ellágyultam az öregember iránt. Testi és lelki nyavalyák gyötörték, akárcsak engem; metafizikai tanulmányaim könyörületeségre intettek. A csöndben valami zaj támadt az ablaknál: egy zsalugáter recsenhetett meg az éjszakai fuvallatban, valami okból azonban csaknem olyan hevesen rezzentem össze, mint Erich Zann. Miután végigolvastam üzenetét, kezet ráztam vele, s barátságban váltunk el.

Másnap Blandot drágább szobát adott a harmadik emeleten, egy vén uzsorás meg egy tiszteletre méltó kárpitós lakosztálya mellett. A negyediken senki sem lakott.

Egykettőre ráébredtem, Zann korántsem szomjazik annyira társaságomra, amennyire állította, mielőtt rávett, költözzem le az ötödik emeletről. Nem hívott magához, s mikor mégis felkerestem, kelletlenül bocsátott be, s lélektelenül muzsikált. E látogatások mindig az esti órákban zajlottak; Zann nappal aludt, olyankor senkit nem eresztett szobájába. Szimpátiám nem növekedett irányában, noha padlásszobája és rémisztő muzsikája egyaránt hatott rám. Különös vágy élt bennem, hogy kitekintsek a falon túlra néző ablakon, lepillantsak a dombról, le a mélybe, a csillogó tornyokra, háztetőkre. Egy ízben, míg a színházi előadások folytak, s Zann távol volt, fellopódtam a szobájához vezető lépcsőn, ajtaját azonban zárva találtam.

Sikerült ellenben kimódolnom, miképp hallgathatom továbbra is éjszakai muzsikáját. Előbb ötödik emeleti régi szobámba lopakodtam fel lábujjhegyen, majd, elég bátorságot gyűjtve, felóvakodtam az oromtető alá vivő, recsegő-ropogó utolsó lépcsősoron. Ott, a szűk előtérben, az elreteszelt ajtóval, letakart kulcslyukkal szemközt kuporogva gyakorta jutottak fülembé olyan hangzatok, melyek a ritka csoda és a lappangó titok nehezen meghatározható félelmével töltöttek el. Nem mintha rémületesek lettek volna - hisz nem voltak azok -, ám egyes zengzeteik e földön idegen hangulatot árasztottak, olykor pedig olyan szimfonikus hatást keltettek, melyet bajosan tulajdoníthattam egyetlen ember munkájának. Erich Zann nyilván kivételes géniusz lehetett? Ahogy múltak a hetek, mind vadabbul és vadabbul játszott, viselkedése mind ridegebb, elutasítóbb lett; olyannyira, hogy már nem szemlélhettem számalom nélkül. Egyáltalán nem engedett be szobájába, s kitért előlem, valahányszor a lépcsőn

összetalálkoztunk.

Azután egy éjjel, miközben ajtajánál hallgatództam, a hegedű cincogása hangok bábeli zavarába fült, démoni összhangzatba torkollott. Kész lettem volna kételkedni józan eszemben, az elreteszelt ajtó mögül azonban tüstént siralmas bizonyítékot kaptam az iszonyat valódiságára: artikulátlan, borzasztó kiáltás harsant, amelyet csak egy néma hallathat, s csakis a rettegés, a megszorultság legszörnyűbb pillanatában. Kopogtattam, de nem nyitott ajtót. Ott várakoztam a sötét előtérben, reszkettem a hidegtől és a félelemtől, mígnem meghallottam a boldogtalan zenész erőtlen próbálkozásának neszt: egy székbe fogódzva igyekezett bizonyára a padlóról feltápászkodni. Azt hívén, hogy egy ájulások roham után épp most nyerte vissza eszméletét, ismét kopogtattam, nevemet ismételtettem bátorítón. Hallottam, hogy Zann az ablakhoz támolyog, s hogy becsapja, elreteszeli. Ezután visszacsoszogott az ajtóhoz, melyet reszketegen kinyitva bebocsátott. Érkezésem ezúttal valódi örömmel töltötte el, eltorzult arca megkönnyebbülten felragyogott. Úgy kapaszkodott kabátomba, mint a gyermek anyja szoknyájába.

Szánalmasan vacogott, miközben leültetett egyik székére. Ő maga egy másikra telepedett, háta mögött hegedűje és vonója félrehajítva hevert a földön. Egy ideig tétlenül ült, furcsán bólogatott; paradox módon úgy tetszett, ijedten, erősen fülel. Elégedett lehetett az eredménnyel, mert átült az asztal melletti székre, rövid üzenetet vetett papírra, átnyújtotta, azután újból az asztal fölé hajolt, és sebesen, megállás nélkül írt tovább. A levélkében az irgalmasság nevében - no meg kíváncsiságomra számítva - arra kért, maradjak a helyemen mindaddig, amíg ő elkészíti német nyelvű beszámolóját mindazon csodás és iszonytató eseményekről, melyeknek részese lett. Vártam, az öregember ceruzája pedig egyre szántotta a lapokat.

Tán egy jó órával később történt - én egyre várakoztam, a vén muzsikus meg lázasan dolgozott, s a teleírt lapok halma növekedett -, hogy Zann egyszerre összerázkódott, akárha valami iszonyú megrázkódtatás érte volna. Tüstént az elfüggönyözött ablak felé tekintett, s borzongva fülelt. Aztán nekem is úgy tűnt, hangot hallok. Nem holmi rémítő neszt, inkább valami különösen halk, végtelenül távoli zenei hangot. Mintha a szemközti házak valamelyikében vagy a felmagasló fal általam sosem látott túloldalán szólaltatta volna meg egy zenész. Zannra tett hatása iszonyatos volt. Az öregember elhajította ceruzáját, felpattant, felragadta hegedűjét, s hamarosan vad dallamot indított útnak az éjszakába, a legvadabbat, amit hangszeréből valaha kicsikart, leszámítva tán az elreteszelt ajtó előtt hallottakat.

Hasztalan próbálnám szavakba önteni, miképp játszott Erich Zann ezen a borzalmas éjszakán. Szörnyűbb volt ez mindannál, amit azelőtt hallottam, hisz ez alkalommal láthattam arckifejezését is, s megértettem, hogy játékára a pusztá félelem sarkallja. Zajt akart csapni, hogy elúzzön valamit, esetleg hogy túlharsogjon valami egyebet. Hogy mit, elképzelni se tudtam, noha éreztem, rettentő lehet. Zann muzsikája fantasztikus, lidércálomszerű, hisztérikus volt, ám

a végsőkig hű a különös vénember kimagasló géniuszához. Felismertem a számot: a színházakban oly népszerű, vad magyar tánc volt, mire eszembe ötlött, hogy Zann először játssza egy másik komponista művét.

A hegedű kétségbeesetten, mind hangosabban és hangosabban, mind vadabbul és vadabbul sikongatott. Zann teste szörnyű verítékbe fürdött, s vonaglott, mint valami majomé. Tekintete iszonyodva függött az elfüggönyözött ablak négyszögén. A vad dallam hatása alatt szinte láttam a felhők, tátongó mélységek, pára és villámlás közepette örült módján táncoló kísérteties alakokat, szatírokat, bacchánsokat? Azután, így tűnt legalábbis, egy magasabb, tisztább hang hallatszott, nem hegedűhang. Nyugodtan, megfontoltan, céltudatosan s kihívón szállt messze nyugat felől.

A zsalu rázkódni kezdett a hirtelen támadt éjszakai szélviharban, melyet mintha Zann örült dallamai kavartak volna. Az öregember még önmagán is túltett: olyan hangokat csiholt ki hangszeréből; aminőket sosem hittem hegedűből kicsiholhatónak. A zsalu egyre csattogott, elszabadult és az ablaknak ütődött. Az üveg végül betört, dermesztő szél csapott a szobába, meglebegtette a gyertyák lángját, szerteszórta az asztalon tornyosuló kéziratlapokat, melyeken Zann kezdte felfedni előttem borzalmas titkát. Az öregemberre pillantottam, s láttam, hogy magánkívül van már: két szeme kigúvadt; üvegesen, vakon meredt előre. Kétségbeesett muzsikája gépies, felismerhetetlen hangzavarba torkollt, ennek természetét író toll aligha érzékeltetheti.

Egy az eddigiéknél erősebb, hirtelen szélleket felragadta a kézirat lapjait, s az ablak felé sodorta őket. Kétségbeesve utánvetettem magam a szállongó íveknek, de azok eltűntek, mire a bezúzott üvegtáblaig jutottam. Ekkor ötlött eszembe régi vágyam, hogy kitekintsek ezen az ablakon, a rue d'Auseil egyetlen olyan ablakán, ahonnét megpillanthatom a falon túli lejtőt s az alatt elterülő várost. Hiába volt igen sötét, hisz a város fényei mindig égtek. Arra számítottam, szélben, esőben is megláthatom őket. Mégis, mikor a tetőablakok legmagasabbikán kitekintettem, míg a gyertyalángok hajladoztak, s a nekivadult hegedű versenyt vonított az éjszakai orkánnal, nem láttam várost odalent. Nem láttam az utcalámpák fényének ismerős füzereit, csak határtalan, fekete ürességet. Ezt a felfoghatatlan űrt most mozgás és zene töltötte be minden földi dologhoz hasonlíthatatlanul; ahogy ott álltam, rémülten bámultam, a szél kioltotta mindkét gyertyalángot az ódon oromtető alatt. Könyörtelen, áthatolhatatlan sötétségben hagyott e démoni összhangzat közepette, szemközt a káosszal, hátam mögött az éjbe vonító hegedű pokoli őrzöngésével.

A sötétben hátrahököltem, nem állt módomban világot gyújtani; az asztalnak ütköztem, felborítottam egy széket, végül elértem a feketeség azon részét, ahonnét a megrázó muzsika szállt. Meg kell próbálnom a magam életével együtt megmenteni Erich Zannét, bármilyen erők támadnak ellenünk! Egy ízben úgy éreztem, hűvös valami érint meg, felordítottam, de hangomat elnyomta a hegedű vonítása. A sötétségben egyszerre beleütköztem a vadul dolgozó vonóba, megértettem, közel járok Zannhoz. Előretapogatódtam, megérintettem

az öregember székeinek támláját, azután megleltem, s megráztam a vállát, hogy észhez térítsem.

Nem értem el semmit, hegedűje szüntelenül vonított tovább. Kezem most a fejéhez ért, megfékezte a gépies bólogatást. Fülébe ordítottam, hogy menekülnünk kell az éjszaka ismeretlen teremtményei elől? Nem válaszolt, nem szüneteltette kétségbeesett, leírhatatlan muzsikáját sem, s közben különös szélörvények kavarogtak az oromtető alatti sötétségben, bábeli zűrzavarban. Mikor kezem Zann füléhez ért, magam sem tudtam, miért, összeborzadtam. Nem tudtam, miért, egészen addig, míg végig nem tapogattam merev arcát, e jéghideg, mozdulatlan, lélegzetből kifogyott arcot, melyből vakon meredtek a semmibe a szemek? S ezután, valami csoda folytán, megleltem az ajtót s a jókora fareteszt, azután vad menekülésbe fogtam, menekültem, el attól a sötétben gubbasztó, üveges szemű teremtménytől, el a sátáni vonítástól, a hegedű őrjöngésétől, melynek heve még akkor is fokozódott, mikor megiramodtam.

Ugrálva, lebegve, zuhanvást távolodtam a végtelennek tetsző lépcsősoron, ott, a sötétbe borult házban. Öntudatlanul rohantam ki a meredek, szűk, ódon, csupa lépcső, csupa romladozó épületből az utcára. leszáguldottam a lépcsőkön, végignyargaltam a kőburkolat kockáin, le az alsóbb utcákig, a magas partok közt futó, szennyes folyóig. Átlóholtam a roppant, sötétlő hídon, meg se álltam a túlpárt egyenesebb, tisztább, mindannyiunk által jól ismert utcáig, bulvárjaiig, de magammal cipeltem szörnyű élményemet. És, ahogy visszaemlékszem, szél se rezdült, sütött a telihold, s köröttem ott hunyorgott a város minden fénye.

A legondosabb kutatás és vizsgálódás ellenére azóta sem sikerült újra rábukkanom a rue d'Auseilre, de nem bánom igazán. Sem ezt, sem azt, hogy az elképzelhetetlen semmibe veszték a sűrűn teleírt lapok, melyek megmagyarázhatták volna Erich Zann muzsikáját.

Gáspár András fordítása

II. A TENGER MISZTÉRIUMAI

A templom (1920)

(A Yucatan partján talált kézirat)

1917 augusztus 20-án én, Karl Heinrich von Altberg-Ehrenstein gróf, a

Német Birodalmi Haditengerészet főhadnagya, az U-29 tengeralattjáró parancsnoka, az Atlanti-óceán közelebről meghatározatlan pontján, valahol az északi szélesség 20, és a nyugati hosszúság 35. foka körül, azon a helyen, ahol a tengeralattjáróm magatehetetlenül fekszik a mederben, útjára bocsátom ezt a palackpostát. Teszem ezt azért, mert nyilvánosságra kívánok hozni néhány szokatlan tény; egy olyan eseményt, amit minden valószínűség szerint nem fogok túlélni, mivel a körülmények legalább annyira életveszélyesek, mint amennyire szokatlanok, és nem csupán arról van szó, hogy az U-29 reménytelen helyzetbe került, de a népemre oly jellemző vasakaratom is szájalmasan meggyöngült.

Június 18-ának délutánján, ahogy rádión jelentettem az U-61-nek, Kiel felé vezető utunk során, az északi szélesség 45 fok 16 percénél, a nyugati hosszúság 28 fok 34 percénél megtorpedóztuk a Victory nevű, New Yorkból Liverpoolba igyekvő teherhajót. Hagytuk, hogy a legénység beszálljon a mentőcsónakokba, mert szerettük volna elérni, hogy az akcióról az admirális számára készített filmfelvétel alapján minél kedvezőbb kép alakuljon ki rólunk. A hajó látványosan süllyedt el, először az orra merült víz alá, a far magasan kiemelkedett, a hajótest fokozatosan ereszkedett a hullámok alá. A kameránk minden részletet rögzített, és őszintén sajnálom, hogy a filmtekercs már sohasem fog eljutni Berlinbe. Miután a hajó eltűnt, géppuskáinkkal szétlőttük a mentőcsónakokat, majd lemerültünk.

Amikor napnyugta táján újra felszínre bukkantunk, a fedélzeten megtaláltuk az egyik tengerész holttestét. A keze különös módon markolta az egyik korlátot. A szerencsétlen fickó fiatal volt, a bőre meglehetősen sötét, olasz vagy görög lehetett, és kétségtelenül a Victory legénységéhez tartozott. Azon a hajón próbált menedéket találni, amely elsüllyesztette az övét, de ő is áldozata lett annak az agresszív háborúnak, amibe az angol kutyák, azok a disznók, kényszerítették bele a Vaterlandot. Az embereink átkutatták a holttestet, valami emléktárgyat kerestek nála. A kabátzsebében megtaláltak egy apró elefántcsontszobrot, amely egy fiatal férfi babérkoszorúval koronázott fejét ábrázolta. Tisztársam, Krenzle hadnagy szerint a tárgy nagyon régi, és óriási művészi értéket képvisel, ezért elvette a matrózoktól, és megtartotta magának. Arra, hogy egy afféle szobor hogyan kerülhetett egy közönséges matróz tulajdonába, nem találtunk magyarázatot.

Amikor a halott férfit lehajítottuk a fedélzetről, két olyan dolog történt, ami meglehetősen felizgatta legénységünk tagjait. A fickó szeme csukva volt, de amikor átlökték hulláját a korlát fölött, hirtelen kinyílt. Többen úgy látták, mintha mereven és gúnyosan nézne Schmidtre és Zimmerre, a holttestet tartó két matrózunkra. Müller fedélzetmester - idősebb férfi, babonás elzászi disznó - ettől borzasztóan ideges lett, és még akkor is képtelen volt levenni szemét a hulláról, amikor az már belecsobbant a vízbe. Müller megesküdött, hogy a test, mielőtt elsüllyedt volna, úszó pozícióba lendítette végtagjait, és a hullámok alatt gyorsan elindult dél felé. Klenzével ki nem állhatjuk az ilyen parasztokra

jellemző ostobaságot, ezért szigorú dorgálásban részesítettük a matrózokat, és főként Müllert.

Másnap kisebb zavarunk támadt, mert a legénység néhány tagja gyengélkedett. Minden bizonnyal a hosszú utazás gyengítette meg az idegeiket. Közülük többen rosszul aludtak, rémálmoktól szenvedtek. Néhányuk zavarozottnak, bárgyúnak tűnt. Miután meggyőződtem arról, hogy nem szimulálnak, ideiglenesen felmentettem őket a szolgálat alól. A tenger meglehetősen viharos volt, ezért lemerültünk abba a mélységbe, ahol a hullámok már nem jelenthetnek gondot a számunkra. Itt viszonylagos nyugalomban haladtunk, bál belekerültünk egy olyan, déli irányba tartó áramlatba, amelyet oceanografikus térképeink alapján nem tudtunk beazonosítani. A gyengélkedők nyöszörgése egy idő után határozottan bosszantóvá vált, de mivel a legénység többi tagjára nem gyakorolt demoralizáló hatást, nem, kellett különösebb intézkedéseket fogantatosítanunk. Azt terveztük, hogy helyben maradunk, és elfogjuk a Dacia nevezetű óceánjárót, amelyet New York-i ügynökünk említett jelentésében.

Kora este felmerültünk a felszínre. A tenger már nem volt olyan viharos, mint korábban. Az északi horizonton füstöt láttunk, minden bizonnyal egy csatahajó járt arra. Nem kellett tartanunk tőle, elég távol voltunk, és szükség esetén lemerülhettünk. A csatahajónál sokkalta több aggodalmat okozott Müller fedélzetmester, aki az éjszaka közeledtével egyre eszelősebben beszélt. Úgy viselkedett, akár egy gyermek, halott testekről fecsegett, amelyek mereven bámulják őt, amelyek a tengeralattjárónk ablakai előtt sodródni; testekről, amelyek mereven őt bámulják, amelyeket o (annak ellenére, hogy a tetemek felpuffadtak és bomlásnak indultak) felismerni vélte: állítólag azoknak a hulláját látta, akik a hazánkért végrehajtott, győzedelmes akcióink során haltak meg. Müller fedélzetmester határozottan állította, hogy a hullatömeget az a fiatal fickó vezette, majd megtaláltunk a fedélzeten, akit behajítottunk az óceánba. Szokatlan és visszataszító volt a dolog, ezért úgy döntöttünk, vasra verjük Müllert, és hogy észhez térjen, rámerünk néhány korbácsütést. A legénység tagjainak nem igazán tetszett, hogy megbüntetjük a fedélzetmestert, de mindenképpen fenn kellett tartanunk a fegyelmet. Nem teljesítettünk a legénység tagjaiból verbuválódott, Zimmer matróz által vezetett küldöttségnek azt a kérését sem, hogy a különös csontszobrocskát hajítsuk a tengerbe.

Június 20-ás Böhm és Schmidt matrózok, akik az előző nap gyengélkedtek, váratlanul közveszélyes örültekké váltak. Sajnáltam, hogy tisztjeink között nincs orvos, mert a német élet mindig drága. A két matróz a rendet megbontva, valami iszonyatos átkot emlegetve őrjöngött, ezért igazán drasztikus lépésre kellett elszánnunk magunkat. Az emberek komoran vették tudomásul a dolgot, a közhangulat leromlott, de úgy tűnt, Müller okult a történelemből. Nem okozott több zavart, és este, miután szabadon eresztettük, rendben felvette a szolgálatot.

A következő héten, miközben a Daciát vártuk, valamennyiünkön

eluralkodott az izgatottság. A feszültséget tovább fokozta Müller és Zimmer megmagyarázhatatlan eltűnése. Valószínűleg öngyilkosságot követtek el; talán éppen a félelem kergette őket a halálba, amit képtelenek voltak elfojtani magukban. Eltűntek, bár senki sem látta, hogy a vízbe vetették volna magukat. Az igazat megvallva örültem, hogy megszabadultam Müllertől, mert még né má is rossz hatást gyakorolt a legénységre. Egyébként ekkor már majdnem valamennyi ember hallgatásba burkolózott, mintha mindannyiuknak valami titkos félelem rágta volna a lelkét. Többen megbetegedtek, de szerencsére senki sem okozott zavart. Az állandósuló feszültség Klenze hadnagyra is komoly hatást gyakorolt, már a legapróbb kellemetlenségeken, a legnevetésesebb dolgokon is bosszankodni kezdett. Példának okáért meghökkenítő haragra gerjedt, amikor az U-29 körül növekvő számban delfinek kezdtek gyülekezni, és az is dühítette, hogy fokozódott annak a rejtélyes, déli irányú áramlásnak az ereje, amely a térképeink szerint nem is létezett.

Végül bizonyossá vált, hogy elszalasztottuk a Daciát. Az ehhez hasonló kudarcok nem voltak ismeretlenek előttünk, és az igazat megvallva inkább örömet éreztünk, mint csalódottságot, mert végre visszafordulhattunk, hogy hazatérjünk Wilhelmshavenbe. Június 28-án, délben északkeleti irányba fordultunk, és elindultunk hazafelé, bár a szokatlanul nagy számú delfinsereg komikus módon ezt megpróbálta megakadályozni.

A gépteremben délután kettőkor, váratlanul következett be a robbanás. Korábban senkinek sem tűnt fel a gépek meghibásodása, és az emberek is előírászerűen végezték a munkájukat. Az esemény pillanatában iszonyatos erő rázta meg a hajót. Klenze hadnagy hátrasietett a gépterembe, és felmérte a károkat. Az üzemanyag-tartály és a hajtómű legnagyobb része megsemmisült, Raabe és Schneider gépészek szörnyethaltak. A helyzetünk hirtelen aggasztóvá változott, mert annak ellenére, hogy a vegyi levegőgenerátorok érintetlenek maradtak - hogy továbbra is használhattuk a fel- és lemerüléshez szükséges berendezéseket, és amíg a sűrített levegő és az akkumulátorok kitartottak, nyithattuk és zárhattuk a zsilipajtókat - képtelenek voltunk a haladásra, ráadásul kormányozni sem tudtuk a tengeralattjárót. Tudtuk, ha mentőcsónakon próbálnánk elmenekülni, akkor hamarosan az ellenség, a nagy és dicső német nép ellen acsarkodók kezére kerülnénk. A rádiónk tönkrement, legalábbis a Victory megtámadása után képtelenek voltunk kapcsolatba lépni a Birodalmi Haditengerészet többi tengeralattjárójával.

A baleset után július 2-ig folyamatosan déli irányba sodródtunk. Egyetlen hajóval sem találkoztunk. A delfinek ismét összegyűltek az U-29 körül, és nem tágítottak mellőlünk. Ez már önmagában is különös volt, ha figyelembe vesszük a nagy távolságot, amit ezen idő alatt megtettünk. Július 2-án reggel megláttunk egy amerikai zászló alatt hajózó naszádot. Az emberek izgatottá váltak, arról beszéltek, meg kellene adnunk magunkat. A dolog odáig fajult, hogy Krenze hadnagy kénytelen volt lelőni az egyik matrózt, Traube-t, aki a többiekénél is nagyobb szenvedéllyel sürgette ennek a németekhez nem illő tettek a

végrehajtását. A legénység ezt követően lecsillapodott. Lemerültünk, a hullámok alatt keresztünk menedéket.

Másnap délután déli irányból hatalmas madárcsapat közeledett felénk. Az óceán hullámai fenyegetővé változtak. Lezártuk a zsilipajtókat és vártunk. Nem sokkal később rájöttünk, hogy muszáj lesz lemerülnünk, ha nem akarunk a hullámok játékszereként hánykolódnunk. A berendezésekben csökkent a légnyomást, az akkumulátoraink gyengültek, és lehetőség szerint szeretttük volna elkerülni tartalékaink felélését, de az adott helyzetben nem maradt más választásunk. Lemerültünk, de nem túl mélyre. Néhány órával később, amikor az óceán csillapodott, elhatároztuk, hogy visszatérünk a felszínre. Ekkor újabb problémával találtuk szembe magunkat. A gépészek erőfeszítései ellenére nem sikerült felmerülnünk, a berendezések egyszerűen nem teljesítették parancsainkat. Az emberek egyre idegesebbek lettek, eluralkodott rajtuk a félelem. Szabadulni akartak a "vízalatti" börtönből, és újra arról a bizonyos elefántcsont szobrocskáról kezdtek beszélni, amit Krenzle hadnagy még mindig magánál tartott. Szerencsére a hadnagy automata pisztolyának látványa elég volt hozzá, hogy lehiggadjanak. Annyi munkát adtunk a szerencsétlen flótásoknak, hogy ne legyen idejük ostobaságokkal foglalkozni; a gépek mellé rendeltük őket, bár sejtettük, teljesen hiábavaló abban reménykedni, hogy megtalálják a hibát.

Krenzlével felváltva aludtunk. Az általános lázadás az én pihenőim alatt, július 4-én, körülbelül hajnali ötkor tört ki. A hat megmaradt, matróznak álcázott disznó reménytelennek ítélte a helyzetet, és váratlan dühkitörést produkálva nekiestek a hadnagnak, amiért két nappal korábban nem engedte meg, hogy megadják magukat a jenki naszádnak. Teljes önkívületben átkozódtak és romboltak. Állatként üvöltöttek, és válogatás nélkül összetörték a bútorokat, a berendezéseket; ostobaságokat ordítottak az elefántcsont szobrocskáról meg a sötét bőrű fiatal tengerésztől, aki őket bámulta, miközben elúszott. Klenze hadnagy mintha megbénult volna, képtelen volt a cselekvésre - úgy viselkedett, mint valami puhány, nőies Rajna-vidéki paraszt. Mind a hat matrózt lelőtte. Elkerülhetetlen volt. Ezt követően megvizsgáltam, hogy mindegyikük meghalt-e.

A kettős zsilipajtón keresztül eresztettük ki az óceánba a testeket. Egyedül maradtunk az U-29-ben. Klenze idegesnek tűnt, és keményen ivott. Elhatároztuk, amíg lehet, életben maradunk. Az élelmiszerkészletünk óriási volt, és a palackokban elég sok oxigénünk maradt - a tomboló disznók, az eszement matrózok ezekben szerencsére nem tettek kárt. Az iránytűink, a mélységmérőnk és a többi műszerünk tönkrement, így helyzetünk megállapításakor kizárólag találgatásokra, személyes megfigyeléseinkre, a hajónaplóra, valószínűsíthető sodródásunkra, valamint arra hagyatkozhattunk, amit a tengeralattjáró tornyának megfigyelőablakán keresztül láttunk. Szerencsére az akkumulátoraink még mindig nem merültek le, így működtethettük a belső világítást, és a külső keresőfényeket is. A reflektorral gyakran végigpásztáztuk a tengeralattjáró

környékét, de csak delfineket láttunk, amelyek velünk párhuzamosan haladtak. Tudományos szempontból mindig is érdeklődtem a delfinek iránt, így elég sokat tudok róluk. A közönséges Delphinus delphis cetféle emlős, amely levegő nélkül képtelen létezni. Két órán keresztül figyeltem egyik kísérőnk; ezen idő alatt egyszer sem emelkedett a felszínre levegőt venni.

Telt az idő. Úgy véltük, még mindig déli irányba sodródunk, és közben egyre mélyebbre merülünk. Megfigyeltük a faunát és a flórát, s a könyvekből, amelyeket magammal hoztam az útra, kikerestük azokat a lényeket, amelyekkel találkoztunk. Folyamatos megfigyeléseket végeztem, Klenze hadnagy azonban másképpen reagált a helyzetre, mint én. Az ő agya nem úgy működött, mint a poroszoké; átadta magát az értelmetlen és felesleges tünődésnek és töprengésnek. Furcsa hatást gyakorolt rá az a tény, hogy egyre közelebb kerültünk a halálhoz. Időnként azon kaptam, hogy büntudatosan imádkozik azokért a férfiakért, nőkért és gyermekekért, akiket mi küldtünk le a tenger fenekére. Valószínűleg elfelejtette, hogy minden tett nemes, ha a német állam érdekeit szolgálja. Bizonyos idő után szemmel láthatóan összezavarodott, órákon keresztül dermedten bámulta az elefántcsont szobrocskát, és mesészerű történeteket mondott a tengermélyi elveszett és elfeledett dolgokról. Időnként, pszichológiai kísérletként, bele-beleszóltam a monológjába, kérdéseket tettem fel neki, és nagy figyelemmel végighallgattam az elsüllyedt hajókról szóló előadását, amelyeket különböző költeményekből és történetekből származó idézetekkel tarkított. Rettenetesen sajnáltam, mert nem bírom nézni, ha egy igaz német szenved, de az igazat megvallva nem örültem neki, hogy éppen az o társaságában kell meghalnom. Engem büszkeséggel tölt el a tudat: a Vaterland megőrzi emlékemet, és a fiaimat úgy fogják nevelni, hogy éppen olyan férfiak legyenek, mint én voltam.

Augusztus 9-én megvizsgáltuk az óceán fenekét, végigvilágítottunk rajta reflektorunkkal. A meder sík volt, a legnagyobb részét tengeri növények borították; rengeteg kagylót és puhatestűt láttunk. Néhol nyálkás, meghökkentő alakú, parazitakagylókkal benőtt testeket fedeztünk fel a növények szárai között. Klenze véleménye szerint ezek ősrégi, elsüllyedt hajók roncsai voltak. Az egyik objektum izgalomba hozta a hadnagyot. Az óceán medréből előtüremkedő tárgy a tövénél nagyjából két láb vastag lehetett, lapos oldalai és sima felső felületei tompaszöget bezárva csatlakoztak egymáshoz. Én kijelentettem, hogy ez nem lehet más, csak egy szikladarab felső része, Klenze azonban azt mondta, úgy látja, mintha valamilyen jelek lennének rajta. Kis idő múlva a hadnagy reszketni kezdett, és úgy fordult el az ablaktól, mintha félne valamitől. Megkérdeztem tőle, mi baja van, de nem tudott magyarázattal szolgálni; azt mondta, valószínűleg a sötétség, az óceán méretei, a világtól való elszakítottság, a tengermély misztikuma fejtette ki a hatását. Az elméje kifáradt, de én olyan maradtam, amilyenek egy németnek lennie kell, és felfedeztem két dolgot. Először: az U-29 kitűnően bírta a mélytengeri nyomást; másodszor: a delfinek még mindig körülöttünk voltak, még ebbe a mélységbe is követtek minket, ahol

a legtöbb természettudós szerint már nem létezhetnek felsőbbrendű életformák. Ekkor már biztosra vettem, hogy korábban rosszul becsültem meg mélységünket, de ennek ellenére elég mélyen voltunk ahhoz, hogy mindkét jelenség figyelemreméltó legyen. A sebességünk (korábban a mellettünk elhaladó élőlények mozgásához képest, később pedig az óceánmederhez viszonyítva próbáltam meghatározni) egyenletes maradt.

Augusztus 12-én, délután negyed négykor szerencsétlen Krenzle teljesen elvesztette az eszét. A toronyban volt, a reflektort kezelte, de egyszer csak berontott a könyvtárkabinba, ahol olvasgatással töltöttem az időt. Az arca azonnal elárulta, hogy milyen elmeállapotban van. Most leírom, amit mondott. Az általa hangsúlyosan kiejtett szavakat aláhúzással jelölöm.

"Ő hív! Ő hív! Hallom a hangját! Mennünk kell!" Beszéd közben elvette az asztalról az elefántcsont szobrocskát, zsebre vágta, és megmarkolta a karomat, hogy magával húzzon a fedélzetre. Azonnal megértettem, hogy a zsilipajtó nyitására készül, és arra, hogy magával vonszoljon az óceánba. Egyszerre erőt vett rajta a gyilkolási és az öngyilkos vágy. Váratlanul ért a dolog. Ahogy megpróbáltam ellenállni és lecsillapítani, egyre vadabb lett. "Gyere már", mondta. "Nem várok tovább. Jobb megbánni a bűnt, és bocsánatot nyerni, mint makacskodni és elkárhozni!" Ezután más csillapító taktikához folyamodtam. Közöltem vele, hogy örült, szánalmas eszement. Nem értem el a kívánt hatást. Klenze hadnagy ordítózni kezdett. "Ha örült vagyok, akkor ez kegy! Lehet, hogy az istenek megvetik azt, aki józan bír maradni mígnem bekövetkezik a rettenetes vég! Gyere, és légy örült... addig tedd, amíg o megbocsátón hív!

Ez a kitörés enyhített az agyában felgyülemlett nyomáson, mert amikor befejezte a mondatot, sokkal szelídebb lett. Kérlelni kezdett, ha már nem tartok vele, akkor legalább hagyjam, hogy o elmeheessen. Tudtam, mit kell tennem. Klenze német volt, de csak Rajna-vidéki, ráadásul közember, most pedig potenciális örült. Ha teljesítem öngyilkos kérését, könnyedén megszabadulok attól, akit társnak nem lehet tekinteni, ugyanakkor veszélyforrásnak kellett tartani. Megkértem, mielőtt elmegy, adja át nekem az elefántcsont szobrocskát, de olyan gúnyos röhögéssel válaszolt, hogy nem ismétellem meg a kívánságomat. Ezután megkérdeztem tőle, szeretne-e valamit hátrahagyni, esetleg egy hajfűrtöt, amit hazaviszek magammal Németországba, és eljuttatok a családjához - feltéve, ha megmentenek. Erre a kérdésre megint csak nevetéssel felelt. Ezt követően felkapaszkodott a létrán, én pedig a nyitószerkezethez léptem, és megtettem a szükséges intézkedéseket ahhoz, hogy kijuttassam a halálba. Amikor biztosra vettem, hogy már nem tartózkodik a tengeralattjáróban, gyorsan bekapcsoltam a reflektort, hogy még egyszer, utoljára ránézzenek. Meg akartam győződni arról, hogy a víznyomás valóban összeroppantja-e a testét (elméletileg ennek kellett történnie), vagy esetleg o is ép marad, mint azok a különös delfinek. Sajnos hiába világítottam körbe, nem sikerült megtalálnom a hadnagyot, mert a delfinek úgy összetömörültek a torony körül, hogy mindent

eltakartak a szemem elől.

Azon az estén sajnálattal töltött el a gondolat, hogy nem vettem ki a szobrocskát Krenzle zsebéből. Visszagondolva rá megállapítottam, hogy tetszett. Bár alapjában véve nem rajongok a művészetekért, nem tudtam elfelejteni azt a fiatal, levélkoszorúval koronázott, gyönyörű fejet. Azt is sajnáltam, hogy nincs senki, akivel elbeszélgethetnék. Klenze természetesen nem volt méltó szellemi társam, de egy buta ember társasága is jobb a semminél. Azon az éjszakán nem aludtam túl jól. Azon töprengtem, vajon mikor ér véget az életem. Nagyon kis esélyem volt arra, hogy megmentsenek.

Másnap felkapaszzkodtam a toronyba, és végrehajtottam a szokásossá vált reflektoron körülmélelést. Északi irányban a látvány nagyjából olyan volt, mint az előző négy nap során, amióta megpillantottuk az óceán mederét. Az U-29 sebessége érezhetően csökkent. Ahogy dél felé fordítottam a reflektor fénysugarát, észrevettem, hogy a meder nem sokkal előttem lejtőssé válik. A lejtő bizonyos pontjain meghökkentően szabályos kötömbök álltak, olyan elrendezésben, mintha szándékosan helyezték volna őket oda. A tengeralattjáró eddig a meder fölött, a mélységet tartva sodródott előre, a lejtő elején az orra természetesen nem fordult azonnal lefelé. Ahhoz, hogy lássam, mi van alattam, lejjebb kellett fordítanom a reflektort. A mozdulatot túlságosan hirtelen hajtottam végre - a reflektorból kicsúszott a tápkábel. Bele tellett néhány percbe, mire elvégeztem a javítást, de végül sikerült megvilágítanom az alattam elterülő völgyet.

Általában minden érzelem távol áll tőlem, de bevallom, abban a pillanatban, amikor az elektromos fényben megpillantottam, mi van alattam, szinte alig kaptam levegőt a döbbenettől. Poroszország legjobb Kulturjában tanultam, így nem volt magától értetődő, hogy az ámulat ennyire eluralkodik rajtam, hiszen a geológiával vagy a történelemmel foglalkozók már régóta ténynek tekintik, hogy az óceáni és a kontinentális területek időnként helyet cserélnek egymással - bizonyos földdarabok lesüllyednek, mások felemelkednek. Abban a völgyben ennek bizonyítékát fedeztem fel: romos épületeket láttam, amelyeket valamilyen bámulatos, de meghatározhatatlan építészeti stílust követve hoztak létre. Az építmények némelyike egészen jó állapotban volt. A legtöbbet márványból építhették, a falak fehéren csillámlottak a reflektor fénykévéjében.

A keskeny, tengermélyi völgyben egy hatalmas város állt, a meredek lejtőkön több izolált templomot és kúriát fedeztem fel. A tetők beszakadtak, az oszlopok összeroppantak, de ami ép maradt, abból valami olyan hallatlanul ősi pompa sugárzott, amit semmi sem képes elpusztítani.

Amikor megláttam Atlantiszt, amit korábban pusztán mítosznak tartottam, erős vágyat éreztem arra, hogy felderítsem. A völgy mélyén valamikor folyó hömpölygött - ahogy jobban szemügyre vettem a romokat, felfedeztem a kő- és márványhidak maradványait, a rakodópartokat, az egykor gyönyörű, növényekkel beültetett teraszokat. Annyira fellelkesültem a látványtól, hogy

majdnem eluralkodott rajtam az eszelősség, az a nevetséges szentimentalizmus, ami miatt Klenzét megvettem. Izgalmamban szinte nem is vettem észre, hogy a déli áramlat lassan megszűnik, és az U-29 lassan, ahogy a leszálló repülőgép a kifutópályára, leereszkedik az elsüllyedt városra. Azt is csak később fogtam fel, hogy a különös delfinfalka eltűnt a tengeralattjáróm mellől.

Körülbelül két órával később a tengeralattjáró már a völgy sziklás falának közelében lévő, kikövezett téren hasalt. A hajó egyik oldalából pompás kilátás nyílt a lejtőn álló épületekre és a hajdani folyó partjára. A másik oldalon, meghökkentő közelségben, egy tökéletes állapotban maradt, hatalmas, díszes homlokzatú, a sziklafalból kivájt épület magaslott. Valószínűleg templom volt. Képtelen vagyok megfelelő szavakat találni ennek a titáni építménynek a leírására. A homlokzata (iszonyatosan magas!) mögött valószínűleg csarnokok helyezkednek el - a széles, egymástól távol lévő ablakok legalábbis erre engednek következtetni. A közepén hatalmas ajtó tátong, amelyhez lenyűgöző lépcsősoron lehetett feljutni. Az ajtót aprólékosan kidolgozott domborművek veszik körbe. Az oszlopokat és a frízeket szintén döbbenetesen szép faragványok és vésetek díszítik. A domborműveken valószínűleg idealizált jeleneteket, a furcsa szertartási eszközöket hordozó, valami sugárzó istent imádó papok és papnok felvonulását örökítették meg. A művek kidolgozottsága tökéletes, szellemisége hellenikus, de mégis teljesen egyéni, a stílus véleményem szerint olyan, mintha nem az antik görög művészet közvetlen, hanem legtávolabbi őse lenne. Abban is biztos vagyok, hogy ezt a gigantikus építményt még Földünk szüzi leány korában faragták ki a hegyoldal sziklájából. A völgyoldal szerves részét képezi; elképzelni sem tudom, a belső csarnokokat és termeket hogyan, milyen eszközzel vésték ki a kemény kőből. Talán valami már létező barlangot vagy barlangrendszer alakították át? Sem az idő, sem az óceán vize nem tett kárt ebben a káprázatos templomban - mert ahhoz semmi kétség sem férhet, hogy templom volt -, amely most, évezredekkel elkészülte után zavartalanul, b ékében áll az óceán mélyének néma sötétjében.

Nem tudom, hány órát töltöttem el az elsüllyedt város épületeinek, szobrainak, hídjainak, és a kolosszális, gyönyörű és misztikus templomnak a szemlélésével. Azzal tisztában voltam, hogy a halál egészen közel került hozzám, de a kíváncsiságom egy időre még ezt is elfeledtette velem. Látványra szomjazva forgattam új és újabb pozícióba a reflektort. A fénysugár lehetővé tette a számomra, hogy sok részletet megvizsgáljak, de a sziklatemplom sötétén tátogó szájra emlékeztető kapuján nem tudtam belesni. Egy idő múltán kikapcsoltam a reflektort - takarékoskodnom kellett az energiával. A fénysugár már ekkor jóval gyengébb volt, mint a sodródás hetei alatt bármikor.

A sötétség mintha felszította volna bennem a vágyat, hogy megismerjem a vízmélyi titkokat. Először nekem, egy németnek kell végigmennem azokon az eonok óta elfeledett utcákon!

Elővettem és megvizsgáltam az egyik mélytengeri bűváröltözéket, rászereztem egy hordozható fényszórót és egy levegőgenerátort. Tudtam, a

kettős zsilipkaput egyedül nem lesz könnyű kinyitni, de bíztam benne, hogy sikerül legyőznöm az akadályokat, és a szó legszorosabb értelmében, személyesen végigsétálhatok a halott városban.

Augusztus 16-án sikerült kijutnom az U-29-ból. Óvatosan elindultam a romok között. Az iszappal belepett utcákon az ősi folyó irányába tartottam. Egyetlen csontvázat vagy emberi maradványt sem találtam, viszont óriási archeológiai jelentőségű szobrok és érmék tömkelegére bukkantam. Ezekről a tárgyokról most nem tudok írni - legyen elég annyi, hogy bámulattal és áhítattal töltött el minden, amit az a kultúra állított elő, amely már akkor létezett, amikor Európában barlanglakó ősemberek vadásztak, amikor még senki sem figyelte, a Nílus hogyan ömlik bele a tengerbe. A rejtélyekre azoknak kell fényt deríteniük, akik ennek az írásnak az alapján (ha egyáltalán megtalálják valaha) elindulnak, hogy megkeressék a várost. Amikor az akkumulátoraim kezdtek kimerülni, visszatértem a tengeralattjáróhoz. Úgy döntöttem, a sziklatemplomot másnap fogom megvizsgálni.

Tizenhetedikén még erősebben vágytam rá, hogy felkutassam a sziklatemplom titkait, de óriási csalódásban volt részem. Kiderült, hogy amikor azok a disznók júliusban fellázadtak, megsemmisítették azokat az anyagokat, amelyek a hordozható reflektor feltöltéséhez szükségesek. Határtalan düh uralkodott el rajtam, de német vagyok, így nem veszítettem el a fejem, és nem vágtam neki a sötét templomnak, amelynek kapuja mögött talán borzalmas tengeri szörnyek élnek; amelynek esetleg olyan bonyolult, labirintusszerű a folyosórendszere, hogy sosem kerülnék ki belőle. Csak annyit tehettem, hogy felkapcsoltam a tengeralattjáró reflektorát, és ebben a fénykévében felmentem a templom lépcsőin, hogy megvizsgáljam az ajtó körüli domborműveket. A fénysugár felülről világított le az ajtóra, és bekúszott a sötétbe. Beleestem; abban reménykedtem, hogy meglátok valami érdekeset, de csalódnom kellett. Miután egy bottal óvatosan megböködtem a padlót, beléptem, de csak néhány méternyire merészkedtem be. Életemben először megéreztem a félelem ízét. Kezdem megérteni, hogy annak a szerencsétlen Klenzének miből táplálkoztak az érzelmei, honnan fakadtak hangulatai. A templom szinte vonzott magához, arra csábított. lépjek beljebb, de ugyanakkor egyre növekvő rettegéssel bámultam a mélyén uralkodó sötétségbe. Visszatértem a tengeralattjáróba, kikapcsoltam a világítást és a sötétben leültem gondolkozni. Takarékoskodnom kellett az árammal - még nem tudhattam, mikor lesz szükség rá.

Tizennyolcadikát (szombat volt) teljes sötétségben töltöttem. Gondolatok és emlékek kínoztak, és azzal fenyegettek, hogy megroppantják német akaraterőm gerincét. Klenze megőrült és meghalt, mielőtt eljutott volna az iszonyatosan távoli múltnak ebbe a vészjósló maradványába. Megölte magát, és azt javasolta, tartsak vele. Lehetséges volna, hogy a Sors csak azért tartott vissza annak a lépésnek a megtételétől, mert valami olyasmit tartogat a számomra, ami sokkalta borzalmasabb annál, amiről ember valaha álmodott? Azt hiszem, az idegeim kezdtek felmondani a szolgálatot. De szerencsére sikerült

megszabadítanom magamat annak a hitvány fickónak a gondolatától.

Szombat éjjel képtelen voltam elaludni. Nem törődve a jövővel, felkapcsoltam a világítást. Bosszantott, hogy az elektromos energia közel sem fog addig kitartani, mint a levegő vagy az élelem. Újra foglalkoztatni kezdett az eutanázia gondolata; alaposan megvizsgáltam automata revolveremet. Reggeltájt valószínűleg elaludtam. A lámpákat égve hagytam. Amikor tegnap délután felébredtem, sötét volt. Az akkumulátorok mind kimerültek. Meggyújtottam néhány gyufaszálat. Bántam, hogy korábban elégettük azt a néhány gyertyát, amit magunkkal hoztunk.

Csak néhány gyufaszálat mertem elpazarolni. Miután az utolsó is ellobbant, mozdulatlanul ültem a sötétben. Ahogy a halálra gondoltam, felidéztem az eseményeket, amelyek miatt ide kerültem, és olyan következtetésre jutottam, ami egy nálamnál gyengébb idegzetű és babonásabb embert örületbe kergetne. A sziklatemplom domborművein az a sugárzó isten... Az elefántcsont szobrocska is őt ábrázolta; az a szobor; amit a halott tengerésztől vettünk el, amit az a szerencsétlen Klenze visszavitt magával a tengerbe.

A véletlen egybeesés kissé összezavarta a gondolataimat, de azt nem mondhatnám, hogy megijedtem. Csak az ostoba ember hajlamos arra, hogy természetfölötti dolgokkal teremtsen meg az egyes események közötti összefüggéseket. Az egybeesés valóban különös volt, de én mindig is túlságosan racionálisan gondolkoztam ahhoz, hogy egymáshoz kapcsoljam a logikusan nem összeillő részleteket, vagy hogy ok-okozati láncba állítsam azokat az eseményeket, amelyekben a Victory elsüllyesztése óta részem volt. Mivel éreztem, hogy pihenésre van szükségem, bevettem egy nyugtatót, és elaludtam. Zaklatott idegállapotom visszatükröződött az álmaimban. Hallottam a fuldokló emberek sikolyait, láttam a holtak arcát a tengeralattjáró megfigyelőablakainak másik oldalán. És a halottak arca között ott volt az elefántcsont szobrocska modellje, egy élő, gúnyos arc is...

Gondosan kell fogalmaznom, amikor leírom, mi történt velem ma, ébredés után. Fáradt vagyok, és a sok hallucináció szükségképpen elhomályosítja, összezavarja a tényeket. Pszichológiai szempontból érdekes az esetem, sajnálom, hogy valamelyik kompetens német intézet nem vethet alá tudományos vizsgálatoknak. Amikor kinyitottam a szememet, rögtön feltámadt bennem a vágy, hogy ismét ellátogassak a sziklatemplomhoz. A készítés minden elmúló pillanattal egyre erősebb lett, de a dolog ellenkezőjére ösztönző félelem segítségével automatikusan elnyomtam. Aztán hirtelen, mintha nem merültek volna ki az akkumulátorok, fényt láttam. Ahogy az ablakhoz léptem, és kinéztem a sziklatemplomra, valami foszforeszkáló ragyogás jutott el hozzám a vízen keresztül. Ez ébresztette fel a kíváncsiságomat, mert tudomásom szerint egyetlen mélytengeri organizmus sem képes ilyen erős fény kibocsátására. Mielőtt azonban utána nézhettem volna a dolognak, újabb dolgot éreztem - valami olyasmit, ami annyira irracionális volt, hogy kételkedni kezdtem

érzékszerveim objektivitásában. Akusztikai élmény volt; valami ritmikus, melodikus hang, valami vad, de mégis gyönyörű dallamot hallottam, amely akadálytalanul eljutott hozzám az U-29 teljesen hangszigetelt burkán keresztül. Azzal a meggyőződéssel gyújtottam gyufát, hogy pszichológiai állapotom abnormálissá változott. Készítettem magamnak egy jókora adag szódiumbromid oldatot, ami eléggé lenyugtatta az idegeimet, és szétoszlatta a hangillúziót. Ám a foszforeszkáló fény még ekkor is megmaradt. Komoly erőfeszitésembe került, hogy legyőzzem a gyermekeg késztetést, és ne menjek oda az ablakhoz, ne próbáljam megtalálni a világosság forrását. Iszonyatosan valóságosnak tűnt. A fényben fokozatosan sikerült kivennem magam körül az ismerős tárgyak körvonalait, sőt az üres szódiumbromidos poharat is láttam, amelyből pedig nem őriztem az agyamban vizuális emléket. Ez a jelentéktelennek tűnő részlet arra ösztönzött, hogy végiggondoljam a helyzetet. Átmentem a kabin túlsó végébe, és megérintettem a poharat. Valóban azon a helyen volt. Ekkor felfogtam, hogy a fény valóságos, vagy egy olyan erőteljes, részletes hallucináció része, amelyet képtelen lennék szétoszlalni. Így felhagytam a további ellenállással, felkapaszkodtam a toronyba, hogy kimenjek, és kiderítsem, honnan ered a világosság. Még az is eszembe jutott, hogy valahogyan rám bukkant egy másik tengeralattjáró, amely most kimenthet.

Ezen írás olvasója akkor cselekszik helyesen, ha a következőkben leírtakat nem objektív igazságként fogadja el. Ezek az események bekövetkezésükkel megszegték a természet törvényeit, egy túlterhelt elme kreálmányai. Amikor feljutottam a toronyba, a vízben közel sem volt olyan világos, mint vártam. Egyetlen, foszforeszkáló fény kibocsátására képes állatot vagy növényt sem láttam a közelben, a lejtőn elhelyezkedő városra sűrű sötétség borult. Amit megpillantottam, az nem volt sem látványos, sem groteszk, vagy rémisztő, mégis megfosztott a saját józan elmémbe vetett bizalmamtól. A tengermélyi sziklatemplom ablakai és ajtaja mögül remegő fény áramlott elő, mintha odabent meggyújtottak volna valami óriási oltártűzet.

A későbbi események kaotikusak. Ahogy tétován elindultam a megvilágított ajtó, ablakok irányába, olyan különleges és megdöbbentő látomásaim támadtak, amelyeket még most sem tudok valóságként értékelni. Azt képzeltem, hogy alakokat látok a templomban; álló és mozgó formákat. Újra hallani véltem azt a dallamot, amit ébredésem után már észleltem. Gondolatok és érzések kavarogtak a fejemben, valamennyi a halott fiatalember és a csontszobor körül örvénylett; az isten körül, akinek vonásait az előttem magasló sziklatemplom frízein és oszlopain is felfedeztem. Szerencsétlen Klenzére gondoltam, és eltűnődtem, vajon hol lehet a teste, hol lehet az a szobrocska, amit vissza akart vinni a tengerbe. KlENZE figyelmeztetett, de én nem adtam a szavára, hiszen csak egy puhány Rajna-vidéki volt, aki összeroppant, megőrült az események súlya alatt. Egy porosz könnyedén elviseli az ilyen terheket.

Hogy mi következett ezután? Egyszerű. A vágy, hogy belépjek a templomba, úgy felfokozódott bennem, olyan erőssé vált, hogy képtelen voltam

leküzdeni. Már nem az én kemény, német akaratom irányítja tetteimet; az akaratomnak már csak jelentéktelen dolgokban van szerepe. Klenze megőrült, fejest ugrott a halálba, védtelen testtel kiúszott az óceán mélyén... Én azonban porosz vagyok, értelmes és józan, és amíg lehet, használni fogom azt, amim megmaradt. Amikor rájöttem, hogy muszáj mennem, előkészítettem a bűvárfelszerelésemet, a sisakomat és a levegőgenerátort. Aztán elhatároztam, hogy sietve papírra vetem ezt a krónikát, hátha egy nap kijut a világba. A lapokat palackba dugom, és amikor elhagyom az U-29-et, az áramlatokra bízom.

Nem félek, még annak az örült Klenzének a próféciai sem keltenek bennem rémületet. Amit láttam, az nem lehet valódi, én tudom, ha engedelmességek megbombolt elmém parancsainak, legfeljebb annyi történhet velem, hogy megfulladok, amikor elfogy a levegőm. A templomból kiszűrődő fény illúzió csupán. Nyugodtan fogok meghalni a fekete, elfeledett mélységben. Úgy, ahogy egy némethez illek. Ez a démoni röhögés, amit most, írás közben hallok, csupán saját megkínzott agyam produktuma. Most gondosan felveszem a merülőruhát, és bátran besétálok abba az ősi templomba, bemegyek a megszámlálhatatlanul sok év, a mérhetetlen mélység néma titkai közé.

Szántai Zsolt fordítása

Dagon (1917)

Jó oka van, hogy meglehetősen zaklatott idegállapotban írom e sorokat. Ma éjszaka valami véget fog érni. Az életem... Nincs pénzem, és hamarosan elfogy az a szer, amely elviselhetővé teszi számomra a létezést. Nem bírom tovább a szenvedést, ki fogom vetni magam ennek a manzárszobának az ablakából, és le fogok zuhanni az utcára. Ne higgyék, hogy morfiumfüggőségem miatt hitvány vagy degenerált vagyok. Amikor ezeket a sebtében teleírt oldalakat fogják olvasni, talán ráéreznek, bár teljes egészségemben sohasem foghatják fel, hogy miért muszáj a mindent feledtető halált választanom.

A végtelen Csendes-óceán egyik legnyíltabb és legkevésbé forgalmas részén történt, hogy a postahajó, amelynek én voltam az egyik "szállítmánya", egy német tengeri útonálló áldozatává vált. A nagy háború akkor még éppen csak elkezdődött, az óceánok haramiái erkölcsi szempontból még nem süllyedtek oly mélyre mint később, ennek köszönhetően a hajónkat kifosztották ugyan, de minket, a legénység tagjait és a néhány utast olyan bánásmódban részesítettek, amely a tengeren fogságba esetteknek kijár. Fogvatartóink olyan nagyvonalúan viselkedtek velünk, oly kevéssé korlátozták szabadságunkat, hogy öt nappal elfogásunk után egy kis csónakkal, hosszú időre elegendő élelem és víz birtokában sikerült megszöknöm.

Amikor végül eltávolodtam a németek hajójától, egyszer csak azon kaptam magam, hogy újra szabad vagyok, de fogalmam sincs arról, hol lehetek. Sosem voltam valami ügyes navigátor, a nap és a csillagok állásából csupán azt sikerült megállapítanom, hogy valahol az Egyenlítőtől délre lehetek. Még találgatni sem tudtam, melyik hosszúsági fokhoz vagyok a legközelebb, és sajnálatos módon egyetlen part, egyetlen sziget sem tűnt fel a láthatáron. Az időjárás viszonylag kellemes volt. Néhány napig - nem kísértem figyelemmel az idő múlását - céltalanul sodródtam a perzselő nap alatt, arra várva, hogy összetalálkozzom valami hajóval, vagy hogy a hullámok kivetnek egy olyan földdarab partjára, amelyen életben maradhatok. Ám sem hajó, sem föld nem jelent meg a horizonton. Magányomban, ahogy ott lebegtem a nyomasztóan végtelen vízen, kezdett eluralkodni rajtam a kétségbeesés.

A változás akkor zajlott le, amikor elaludtam. A részleteket már sosem fogom megismerni, mert bár nyugtalanul aludtam és álmok gyötörtek, hosszú ideig nem ébredtem fel. Amikor végül mégis felriadtam, azt kellett látnom, hogy testemet félig már elnyelte egy nyálkás, fekete, pokoli mocsár, amely egyhangú komorsággal terpeszkedett körülöttem, amíg a szem ellátott. A csónakom tőlem nem messze, az oldalára fordultan, megfenekletten hevert.

Aki ezt olvassa, most valószínűleg arra számít, hogy első reakcióm a csodálkozás, esetleg a döbbenet volt, amelyet környezetem váratlan és elképesztő átalakulása váltott ki. Az igazat megvallva az, ami szétáradt bennem, nem elképedés, inkább rémület volt. Félelmemet, azt hiszem, az váltotta ki, hogy a levegőben, a rothadó talajban volt valami fenyegető, valami olyasmi, amitől még a lelkem legmélye is megdermedt. A levegőt elviselhetetlenné tette a bűz, amelynek forrásai a bomlás különböző fázisaiban lévő haltetemek, meg a végtelennek tűnő mocsár undorító iszapjából előtüremkedő, meghatározhatatlan eredetű testek voltak. Talán hiú remény abban bízom, hogy képes leszek a rendelkezésemre álló szavakkal leírni azt a kifejezhetetlen ocsmányságot, azt a förtelmet, amely ezt a kietlen, kopár, teljes csendbe burkolózó vidéket jellemezte. Egyetlen hangot, egyetlen neszt sem hallottam, és a fekete mocsáron kívül semmit sem láttam. Semmi sem moccan, de ez a teljes mozdulatlanság, a táj homogenitása valahogy elviselhetetlen, gyomorforgató félelmet gerjesztett bennem.

A nap perzselőn ragyogott az égen, amelyet felhőtlen könyörtelenségében szinte feketének láttam; mintha a lábaim előtt elterülő tintasötét mocsár tükröződött volna vissza benne. Ahogy a megfeneklett csónakhoz másztam, rájöttem, csupán egyetlen magyarázat van arra, hogyan kerültem a fekete, bűzös iszaptengerbe. Mintha valami példa nélkül álló vulkanikus tevékenység következtében az óceán medrének egy része fellökődött volna a felszínre; mintha ily módon láthatóvá váltak volna azok a földdarabok, amelyek ki tudja hány millió éven át felbecsülhetetlen mélységekben, irdatlanul vastag vízréteg alatt rejtőztek. Oly nagy volt az új föld, amely alám emelkedett, hogy hiába erőltettem a fületem, még halk neszként sem jutott el hozzám az óceán

hullámainak zaja. A döglött, rothadó testek fölött nem jelentek meg az undorító halotti torra érkező, éhes madárcsapatok.

Csak ültem és gondolkoztam, jó néhány óráig el sem mozdultam az oldalára fordultam heverő csónak mellől, amely védelmező árnyékot biztosított a számomra, amikor a kegyetlen sugarakkal tűző nap továbbhaladt égi pályán. Ahogy telt az idő, a talaj vesztett ragacsosságából, és úgy tűnt, nem kell már sokáig várnom arra, hogy olyan szilárdra szikkadjon, hogy elbírja a súlyomat, és elindulhassak körülnézni. Azon az éjszakán keveset aludtam, másnap reggel pedig összekapoltam magamnak egy csomagot, amibe ivóvizet és élelmet tettem. Abban a reményben készültem fel a hosszúnak ígérkező szárazföldi útra, hogy előbb-utóbb meglelem a tengert, és talán rám bukkan valaki, aki megmenthet.

A harmadik reggelre a talaj már olyan kemény volt, hogy minden gond nélkül járhattam rajta. A halbűz őrjítővé fokozódott, de engem ekkor már olyan komor gondolatok foglalkoztattak, olyan elszántan haladtam ismeretlen célom felé, hogy ez a körülmény apró kellemetlenséggé degradálódott. Egész álló nap nyugati irányba haladtam, arrafelé, ahol egy dombszerű képződmény emelkedett ki az egyébként sík iszapsivatagból. Azon az éjszakán letáboroztam, majd a következő napon továbbhaladtam a halom irányába, amely semmivel sem került közelebb hozzám, ugyanolyan messze volt, mint amikor először felfedeztem. A negyedik estére végül eljutottam a tövébe. A dombról kiderült, sokkal magasabb, mint amilyenek a távolból tűnt, ráadásul egy keresztirányú, völgyszerű mélyedésből nőtt ki, így még nagyobbnak látszott, mint amilyen valójában volt. Túlságosan fáradt voltam ahhoz, hogy megmásszam, ezért a lábánál tértem nyugovóra.

Nem tudom, hogy azon az éjszakán miért gyötörtek kivételesen rémséges álmok. Amikor felriadtam, az elképesztően domború, duzzatag hold magasan lebegett a keleti sík vidék fölött. Egész testemet hideg veríték lepte be. Elhatároztam, nem próbálok visszaaludni - az álmaim túlságosan félelmetesek voltak ahhoz, hogy kedvem legyen folytatni a pihenést. Ahogy körülnéztem a holdfényrel megvilágított tájon, rájöttem, milyen ostoba voltam, hogy eddig nappal gyalogoltam. A perzselő, hőséget ontó nap nélkül a mozgás sokkal kevesebb energiát emésztett volna fel. Egyszeriben úgy éreztem, ilyen körülmények között mégis képes leszek végrehajtani azt a feladatot, amitől napnyugtakor még visszariadtam; képes leszek megmászni a dombot. Felvettem a csomagomat, és nekivágtam az emelkedőnek.

Már említettem, valahogy félelmetesnek találtam a sík vidék háborítatlan monotoniját. Félttem addig is, de amikor felértem a domb tetejére és lenéztem a túlsó oldalán lévő szurdokszerű verembe, amelynek fekete mélységéből a hold sugarai képtelenek voltak szétoszlatni a sötétséget, ez a félelem iszonyattá változott. Úgy éreztem, mintha a világ peremén állnék, mintha a végtelen éjszaka felfoghatatlan, határtalan káoszának közepébe bámulnék. A félelem az Elveszett Paradicsomot juttatta az eszembe, és a Sátánt, aki a maga rettenetes

módján átmászik, keresztüljut a sötétség vad birodalmain.

Ahogy a hold magasabbra kúszott az égen, fokozatosan a szemem elé tárult a völgy lejtős fala, amely közel sem volt olyan sima, mint gondoltam. Párkányok és sziklaképződmények dudorodtak rajta, a kövek és a kitüremkedések úgy helyezkedtek el, hogy tisztán látszott: itt meglehetősen könnyen le lehetne jutni. Néhány száz lábnyival lejjebb a lejtő elvesztette korábbi meredekségét, szelídebbé változott. Felpezsdült bennem valami; nem igazán tudom, mi késztetett arra, hogy nekivágjak a lejtőnek, de mászni kezdtem. Eléggé nehezen jutottam túl az első, meredek szakaszon, de aztán egyszer csak ott álltam a szelíd lejtőn, és onnan meredtem az alvilági mélységbe, amelynek sötétjébe a holdfény még mindig nem bírt léket hasítani.

A figyelmemet hirtelen az a hatalmas, különös tárgy ragadta meg, amely az előttem néhány száz lépésnyi távolságban meredeken emelkedő túlsó völgyfal oldalában állt. A tárgy féhéren csillogott a pályája csúcspontja felé tartó hold fényében. Rövid szemlélődés után sikerült meggyőzőnöm magamat arról, hogy csupán egy gigantikus kődarabot vettem észre, amelynek kontúrjait - ezt mindenesetre már az első percek után megállapítottam - nem a természet hozta létre, és nem a természet helyezte éppen oda, ahol állt. Miután alaposabban szemügyre vettem az óriási tárgyat, olyan érzések áradtak szét bennem, amelyeket ehelyütt egyszerűen képtelen vagyok szavakba önteni. Annak ellenére, hogy valóban hatalmas volt, és hogy egy olyan mélységben helyezkedett el, amelyet a világ ifjúkora óta víz borított, szinte biztosra vettem, hogy a különös tárgy egy szépen megformázott monolit, egy olyan kőtömb, amelynek anyaga tanúja volt annak, milyen mesterművek létrehozására képesek azok az élő és gondolkozó lények, akik egykor talán bálványként imádták.

Zavarodottan és rettegve, de ugyanazzal az izgalommal, amellyel a tudósok, az archeológusok tekintenek a frissiben felfedezett leletekre, alaposabban megvizsgáltam a völgyet. A hold ekkor már közel járt a zenithez, és furcsa, szinte élő fénysugarakat vetett a mélységet határoló meredek falakra. A fény felfedte előttem a völgy aljában lévő mederben áramló víztömeget. A különös folyó mindkét irányban a végtelenbe vészett, nyaldosó hullámai majdnem felérték a lejtőnek addig a pontjáig, ahol álltam. A túlsó parton a küklopszi monolit lábait simogatták. Ekkor már azt is láttam, hogy a kőalak felületére jeleket véstek. Írásjelek lehettek, hieroglifák, amelyekhez hasonlókat akkor láttam először. Még a tudományos könyvekben sem talákoztam hasonlókkal. A jelek többsége vízi lények (halak, angolnák, polipok, rákok, puhatestűek, bálnák és hasonlók) leegyszerűsített rajza volt. Némelyik karakter olyan, a modern világban élő emberek számára ismeretlen lényeket ábrázolt, amelyeknek szétbomlott, rothadó tetemével a mocsársíkságon keresztül vezető utam során talákoztam.

Ám nem ezek a jelek, hanem az egyik aprólékosan kidolgozott domborkép volt az, ami óriási, már-már delejező erővel hatott rám. A völgy mélyén áramló folyó fölött is tisztán láttam ezt a meghökkentő méretű

domborművet, amelynek tematikus gazdagsága még egy Doréban is felgerjesztette volna az irigységet. Azt hiszem, ezen a rajzon embereket akartak ábrázolni, vagyis bizonyos típusú embereket. Ennek ellenére az az érzésem támadt a képet szemlélgetve, hogy a lények első pillantásra egy tengermélyi grottában összegyűlt haltömegre, vagy a hullámok alatti monolitikus szentélyben istenüknek hódoló vízi élőlényekre hasonlítottak. A formájukról és az arcukról most nem merek részletesen írni; a pusztá emlékezés kiszívja maradék erőmet. Legyen elég annyi, olyan groteszkek voltak, hogy még Poe vagy Bulwer képzeletében sem születhettek meg hasonlók. A kezük és a lábuk úszóhártyás volt ugyan, de ettől eltekintve, pusztán az alakjukat vizsgálva, emberszerűnek tűntek. Az ajkuk meghökkentően vastag volt, a szemük düledt. Ahogy most visszaemlékszem az arcukra, valamit megállapíthatok: nem lehetett felfedezni rajtuk egyetlen részletet sem, ami kellemesnek nevezhetnénk. Furcsa módon, a képen szereplő többi alakhoz viszonyított arányuk, az emberalakok nagysága nem volt valami pontos. Példának okáért az egyik lény, amely a domborművön éppen megölt egy cethalat, alig valamivel volt kisebb az áldozatánál. A groteszk arányok és a szokatlan testméretek azonnal szemet szúrtak nekem, de akkor még csak arra gondoltam, hogy képzeletbeli lények, valamelyik halászó vagy tengerjáró törzs primitív istenei - egy olyan törzsé, amelynek leszármazottjai talán már hosszú idővel azelőtt eltűntek a föld színéről, hogy Piltdownban vagy a Neander-völgyben megszületett első emberösünk. Ahogy ott álltam, ott bámultam, miközben a hold kísérteties tükörfényeket az előttem húzódó néma csatornára, megdöbbsentem; arra igazán nem számítottam, hogy visszapillantok a múltba, a múltnak abba a szakaszába, amelyről még a legmerészebb antropológusok sem alakították ki elképzelésüket.

Aztán hirtelen megláttam. Csupán egy apró örvény jelezte, hogy a felszín felé emelkedik. Egyszer csak kibukkant a sötét víz fölé. Hatalmas volt, Polüphemus-szerű és ocsmány, a rémálmok iszonyatos szörnyeként lökődött fel a monolithoz, köréje fonta gigantikus, pikkelyes karjait, és miközben lehajtotta undorító fejét, halk hangokat hallatott. Azt hiszem, akkor... elvesztettem az eszem.

Nem igazán emlékszem, hogyan futottam fel a lejtőn, hogyan másztam fel a sziklák között, és hogyan jutottam, hogyan szédelegtem vissza a megfeneklett csónakhoz. Azt hiszem énekeltem közben, és amikor már nem bírtam dalolni, akkor eszelősen vihorásztam. A fergeteges viharról, ami nem sokkal azután tört ki, hogy visszaértem a csónakhoz, nem sok emlékem maradt, de azt tudom, hogy mennydörgést hallottam, meg más olyan hangokat is, amelyeket a Természet csak akkor hallat, ha legvadabb hangulatában van.

Amikor kijutottam az árnyékok közül, az egyik San Francisco-i kórházban találtam magam; annak az amerikai hajónak a kapitánya vitetett oda, amely az óceán közepén futott össze a csónakkal. Delíriumos állapotban voltam, sokat beszéltem, de nem sok figyelmet szenteltek szavaimnak. Megmentőim nem

hallottak arról, hogy a Csendes-óceán térségében földmozgások lettek volna, hogy a meder egy része felemelkedett volna a felszín fölé, én pedig nem tartottam fontosnak, hogy meggyőzzem őket arról, amit láttam, úgysem hinnének nekem. Valamivel később felkerestem az egyik tekintélyes etnológust, és nagy meglepetést okoztam neki az ősi filiszteusok Dagon-legendáira, a Halistenről szóló történetekre vonatkozó kérdéseimmel. Hamar rájöttem, reménytelenül konvencionális, ezért nem erőltettem, hogy magyarázatokkal szolgáljon.

Éjszakánként, kiváltképpen akkor, amikor a hold duzzadtan domborodik az égen, újra látom azt a lényt. Megpróbáltam segítséget kérni a morfiumtól, de a drog csupán ideiglenes enyhülést hozott, és közben a rabszolgájává tett. Ezért most mindennek véget fogok vetni, de előtte még le akartam írni mindazt, amit átéltem; azt szeretném, ha embertársaim tudomást szereznének erről a dologról. Gyakran eltöprengtem azon, hogy az egész talán szintiszta fantazmagória, hogy csak álmot láttam, miközben lázasan, a nap forróságától félig eszméletlenül hevertem az óceánon hánykolódó csónakban, miután megszöktem a német hadfiak fogságából. Sokszor feltettem már magamnak ezt a kérdést, és válaszképpen mindig megjelent előttem az a döbbenetes életszerű látomás. Nem tudok úgy a tengerre, az óceánok mélyére gondolni, hogy ne remegnék meg, hogy ne jutnának eszembe azok a megnevezhetetlen lények és dolgok, amelyek ebben a pillanatban is ott kúsznak, ott másznak és evickélnek a meder nyálkás iszapjában; amelyek most is imádják ősi kőbálványaikat, és rávésik saját képeiket a vízben ázó, tengermélyi obeliszk oldalára. Álmodozni szoktam arról a napról, amikor kiemelkednek a hullámok közül, hogy az egymással vívott háborúskodásban kimerült, életben maradt szájalmas emberek testébe mélyesszék mocskos karmaikat; arról a napról, amikor a szárazföld elsüllyed, és az óceán sötét medre a felszínre bukkan az univerzális káoszban.

Közel a vég. Hangot hallok az ajtó felől; valami hatalmas, csúszós test csapódott neki kívülről. Nem fog megtalálni. Istenem, az a kéz! Az ablak! Az ablak...!

Szántai Zsolt fordítása

Árnyék Innsmouth fölött (1931)

1.

1927-28 telén a szövetségi kormány ügynökei különös nyomozást folytattak Massachusetts államban, a nyilvánosság teljes kizárásával, Innsmouth ódon kikötővárosát illetően. A közvélemény csupán februárban értesült az ügyről, amikor is előbb kiterjedt razziákra és letartóztatásokra került sor, majd -

a megfelelő óvintézkedések mellett - nagyszámú romos, féregrágtá és állítólag üres lakóházat robbantottak fel a rakparton, nehéz erőgépek segítségével is igénybe véve. az újságolvasók többsége az eseményekben nem látott egyebet, mint a szeszcsempészek ellen időnként fel-fellángoló háborúnak egy újabb, bár kétségkívül jelentős összecsapását. Az érdeklődőbb szelleműek azonban elgondolkodtatónak találtak egyes körülményeket - így például feltűnően sok letartóztatás történt, a kivezényelt közegek száma messze meghaladta a hasonló esetekben szokásosat, a foglyok elszállítását pedig teljes titoktartás övezte. Később egyikük sem bukkant föl a környező állami börtönökben, és büntetőeljárás sem indult ellenük, még csak vádemelésre sem történt. Homályos híresztelések kaptak lábra fertőző betegségekről és koncentrációs táborokról, katonai és haditengerészeti fogolytelepekről, ám a helyzet tisztázását szolgáló hivatalos közleménnyel a hatóságok mind a mai napig adósak maradtak. Maga Innsmouth jószerivel a teljes lakosságát elvesztette, a városi közösség csak mostanában kezd - igen lassan - új erőre kapni.

Természetesen számos liberális emberjogi szervezet élt panasszal az illetékes fórumokon, tiltakozásuknak azonban meglepően hamar vége szakadt, miután képviselőiket bizalmas megbeszélésekre invitálták. Egyesek közülük rövid látogatást tettek néhány szigorúan őrzött internálótáborban és elmeógyógyintézetben, ahonnan ugyanolyan hallgatagon és komoran tértek vissza, mint az általuk korábban kárhozottatott intézkedéseket foganatosító hatósági személyek. A mondott szervezetek ezt követően nem hangoztatták tovább alkotmányos aggályaikat. Az újságírókkal némileg nehezebb volt zöldágra vergődni, végül azonban ők is hajlamosnak mutatkoztak a kormánnyal való együttműködésre. Csupán egy szenzációéhségéről és megbízhatatlanságáról hírhedt bulvárlap tett említést arról a tengeralattjáróról, amely a nagy razziaával egyidejűleg állítólag torpedókkal lőtte volna az Ördögzátonyon túl húzódó mélytengeri árkot. Értesüléseit - saját bevallása szerint - néhány meg nem nevezett matróztól szerezte, ám egyöntetű volt a vélemény, hogy csakis koholmányról lehet szó; az illető árok ugyanis több mint másfél mérföldre esett az innsmouthi kikötőtől, vaktában történő lövetése tehát semmiféle értelmes célt nem szolgálhatott volna.

A környékbeli városkák lakóit meglehetősen izgalomba hozta a hír, emlegették is sokat egymás között, véleményüket azonban ritkán osztották meg a kívülállókkal. A halódó, lassan elnéptelenedő Innsmouth ezen a vidéken már legalább egy évszázada élénk szóbeszéd tárgya volt, s igen nehéz volt elképzelni bárminő újdonságot, ami ijesztőbb vagy megrázóbb lett volna a nemzedékek óta szájról szájra szálló pletykáknál. Ám ezek az emberek a hosszú évtizedek során nagyon jól megtanultak hallgatni; hatósági részről semmiféle nyomást nem kellett gyakorolni rájuk, hogy némák maradjanak. Azonkívül igazából meglehetősen keveset tudtak, mert Innsmouth-t nagy kiterjedésű sós mocsarak övezik sivár és lakatlan karéjban, a legközelebbi szomszédos falvakat is mérföldek választják el tőle.

Félreértés ne essék: én vagyok az utolsó, aki helytelenítene a szigorú titoktartást. Igaz, a hatósági intézkedések határozottak és mélyrehatóak voltak, hogy immár aligha származna különösebb kár belőle, ha nyilvánosságra hoznák, mi minden fogadta a razziára induló rendőröket ama mogorva és zárkózott városka rosszhírű házai között. Egyedül a közvélemény általános undorával és elborzadásával kellene számolni - ez azonban önmagában is elegendő a hírzárlat igazolásához. Kétségtelen persze, hogy a történetekre többféle magyarázat is elképzelhető. Egyáltalán nem vagyok biztos benne, hogy engem mindenbe beavattak; és megvannak a magam okai, hogy ne kíváncsiskodjak túlságosan. Több közöm volt ugyanis az üggyhez, mint bárki más kívülállónak, és viszontagságaim során olyan benyomásokat szereztem, amelyek a közeljövőben még igen drasztikus lépések megtételére ösztönözhetnek.

Én voltam az a személy, aki 1927.július 16-án lélekszakadva menekült el Innsmouthból a kora reggeli órákban; az én rémült és helyenként összefüggéstelen beszámolómmá váltotta ki a hatóságok határozott fellépését. Míg az események élénken éltek a köztudatban, hajlandó voltam hallgatni: ámde most, hogy a közvélemény érdeklődése egyéb témák felé fordult, végre engedhetek különös, szorongató vágyamnak, és másokkal is megoszthatom annak a néhány hátborzongató órának a történetét, amit a rosszhírű kikötőváros gonosz árnyékában töltöttem, az enyészet és az elfajzás fojtogató bűzében. A pusztá tény, hogy papírra vetem beszámolómat, segíteni fogom nekem önbizalmam megőrzésében; ezzel is bizonyítom magamnak, hogy nem csupán valami tömeges és ragályos érzékcsalódás első áldozata voltam, mely később oly sok más embert is a legsötétebb lidércnyomások örvényébe taszított. Ezenkívül ily módon talán megacélozhatom lelkierőmet egy döntő fontosságú elhatározáshoz, amelyre az elkövetkezendő napokban óhatatlanul sort kell kerítenem.

Jómagam sokáig semmit sem tudtam Innsmouthról; még a pusztá létezéséről is mindössze egy nappal a sorsdöntő dátum előtt értesültem, amikor életemben először - és mindezidáig utoljára - alkalmam nyílt megpillantani. Huszonnegyedik életévemet betöltvén azzal ünnepeltem nagykorúvá válásomat, hogy városnéző körútra indultam Új-Angliában; a könnyed szórakozást szándékomban állt régiségek bűvárlatával és családtörténeti kutatásokkal is egybekötni. Úgy terveztem, hogy az ódon Newburyportból egyenest Arkhambe utazom, ahol anyai ági őseim éltek. Mivel kocsim nem volt, jobb híján vonaton, villanyvasúton és autóbuszon közlekedtem, mindig igyekezővén a legolcsóbb lehetőséget választani. Newburyportban megtudtam, hogy Arkhambe a legegyszerűbben gőzvasúttal juthatok el; Innsmouthról az állomás jegyárudájában hallottam először, amikor morgolódni kezdtem a borsos viteldíj miatt. A dörzsölt képű, zömök hivatalnok, akinek kiejtésén érezni lehetett; hogy nem idevalósi, megértőnek mutatkozott, és mindjárt javasolt is egy olyan lehetőséget, amit egyik helybéli informátorom sem említett.

- Talán mehetne a régi busszal is - mondta kissé tétován -, ha még jár

egyáltalán. Az egy kis kerülőt tesz Innsmouth felé - biztos hallott már róla -, úgyhogy itt nálunk nem valami népszerű. A busz egy innsmouthi fickóé, azt hiszem, Joe Sargentnek hívják -, de mitőlünk nemigen utaznak rajta, és szerintem Arkhamból sem. Csoda, hogy megéri neki fenntartani. Olcsó járat, de sosincs két-háromnál több utasa; csupa innsmouthi népek. A főtérről indul, Harnmond boltja előtt, délelőtt tízkor és este hétkor, hacsak még nem változtatták azóta a menetrendet. Kész patkányfészek az a batár; én még egyszer: sem ültem benne.

Ekkor említették nekem életemben először a rossz hírű Innsmouth-t. Egy ilyen eldugott városka, amely minden újabb kiadású térképről és útikönyvből hiányzik, egyébként is felkeltette volna az érdeklődésemet, ám a furcsa tartózkodás, ahogy a jegyárus beszélt róla, kimondottan kíváncsivá tett. Úgy okoskodtam, hogy amelyik települést ennyire kirívóan kerülik a szomszédok, az meglehetősen rendhagyó hely lehet; mindenképpen méltó egy kuriózumokat kutató turista figyelmére. Ha úgylis útba esik Arkham felé, miért ne állhatnék meg ott egy napra? Megérdeklődtem hát a vasúti hivatalnoktól, nem tudna-e bővebb felvilágosítást szolgálni, és ő készséggel állt a rendelkezésemre. Megfigyeltem, hogy kissé fellengzősen nyilatkozik azzal a fajta gögös lenézéssel, ahogy a művelt ember tekint a paraszti babonákra.

- Innsmouth? Fura kis városka a Manuxet torkolatánál. Régebben egész népes volt - az 1812-es-háború előtt sok hajó megfordult a kikötőjében -, de az utóbbi száz évben egyre csak hanyatlik. Vasútja nincs: a B&M el sem jutott arra a környékre, a rowley-i szárnyvonalat pedig már évekkal ezelőtt felszámolták.

- Azt hiszem; több benne az üres ház, mint az ember, és munka se nagyon akad, legfeljebb a halászoknak meg a rákfogóknak. A falusiak is inkább ide, Arkhambe meg Ipswichbe járnak piacozni. Innsmouthnak valaha elég sok malma volt, de aztán mind lehúzták a redőnyt csak egy aranyfinomító üzemel még, az is részidősen. Pedig régebben nagy üzlet volt: a gazdája, az öreg Marsh ma se tudja hová tenni a pénzét. Fura vén madár különben, az orrát se dugja ki hazulról. Azt beszélik; vénségére összeszedett valami csúf bőrbetegséget, azért nem mutatkozik nyilvánosan. A finomítót a nagyapjától örökölte Obed Marsh kapitánytól; az anyja viszont külföldi volt, ráadásul színes bőrű, valahonnan a déltengerekről. Lett is nagy felzúdulás, amikor ötven éve feleségül vett egy ipswichi lányt! Errefelé nemigen rajonganak az innsmouthi népekért, és ha valakinek odavalósi vér folyik az ereiben, hát nem büszkélkedik vele. Persze ez kicsit túlzás; fogalmam sincs, hogy fest az öreg Marsh, de a gyerekei meg unokái szerintem nem rosszabbak bárki másnál. Szoktam látni őket néhanapján, bár az idősebbeket mostanában már nem annyira.

- Hogy miért rühellik minálunk úgy az innsmouthiakat? Adok én magának egy tanácsot, fiatalember: ne nagyon foglalkozzon a sok badarsággal, amit az itteniek összehordanak! Csökönys egy népség, nehezen lendülnek bele, de ha egyszer rákezdik, ítéletnapig sem hagyják abba. Innsmouthról már legalább száz éve rebesgetnek mindenfélét, többnyire suba alatt. Szerintem azért titkolóznak

ennyit, mert igazából félnek tőle, mint ördög a szenteltvíztől. Egyik-másik történeten jókat derülne: hogy a vén Marsh kapitány alkut kötött a gonosz lélekkel; hogy mindenféle sátánfiókákat hozott magával az óceánról; hogy az innsmouthi népek ezeket imádják, és negyvenötben még valami istentelen áldozóhelyet is találtak a rakpart környékén... Én mondom, fiatalember, ezeknek agyukra ment a sok boszorkányhistoria! Tudja, én vermonti gyerek vagyok, Pantonben születtem; nekem ugyan nem beszélnek tele a fejemet ilyen ostobaságokkal!

- No persze mesélnek még cifrábbakat is, főleg a pipás öregek, akiknek egyéb dolguk sincs, mint egész nap henyélni meg hazudozni: egy fekete sziklapadról a kikötő előtt, amit ők Ördögzátonynak hívnak. Többnyire víz fölött van, még dagály idején se sokkal alatta, de szigetnek azért nem nevezném. Nohát, ott időnként állítólag egész sereg ördög tivornyázik: sütkéreznek a holdfényben, meg ki-be mászkálnak mindenféle titkos barlangokban. Ebben a barlang-dologban éppenséggel lehet némi igazság, mert a zátony elég nagy és csupa szikla; amikor még jártak hajók arrafelé, nagy ívben elkerülték. Kivéve persze az innsmouthiakat. Merthogy az öreg Marsh kapitányról azt sutyorogták; hogy éjszakánként, amikor a víz alacsonyan állt, ki-kiruccant oda a bárkájával. És ez talán nem is akkora lódítás, mert barlangok, azok tényleg lehetnek a zátonyon; és ha vannak, ki tudja, miféle holmikát rekkenthetett el bennük a vén csirkefogó? Mondják, hogy a kalózsákmányát dugdosta oda; meg persze azt is, hogy az ördögökkel cimborálkodott. Ha engem kérdez, fiatalember, hát szerintem eleve az ő mesterkedései miatt kelt olyan rossz híre a zátonynak.

- Ez még mind a negyvenhatos nagy járvány előtt volt; ami elvitte a város felét. Sohasem derült ki, miféle nyavalya lehetett; nyilván a hajósok hurcolták be valahonnan Kínából vagy a déltengerekről. Mindenesetre csúnya idők jártak akkortájt Innsmouthra, zavargások is voltak a járvány miatt, állítólag hátborzongató dolgokat műveltek egymással az ottani népek. A nyavalyájuk szerencsére nem terjedt túl a városon. Azóta sem tértek magukhoz teljesen belőle: nem hiszem, hogy manapság három-négyszáznál többen lennének.

- De az utálkozás igazi gyökere, fiatalember egyszerűen a faji előítélet; és istenemre mondom; senkit nem tudok hibáztatni érte. Lássá, én magam is rühellem az innsmouthiakat, be nem tenném a lábam a városukba, ha korbáccsal kergetnének se! Ha jól okoskodom a beszédéből, maga nyugatról jött; de azt azért csak tudja, hogy az új-angliai hajók régen elég furá kikötőkben forogtak, és elég furá szerzeteket hoztak magukkal Afrikából, Ázsiából, a Nyugat-Indiákról meg még Isten tudja, honnan. Biztos hallott arról a salemi fickóról, aki kínai feleséggel jött haza a tengerentúlról; valamerre a Cape Cod körül meg állítólag egy egész kolóniára való fidszi pápua tanyázik.

- Nohát, valahogy így áll a helyzet az innsmouthi népekkel is. Persze őket a folyó meg a sós mocsarak mindig elzárták tőlünk, úgyhogy biztosat nemigen lehet mondani. Azt viszont mindenki tudja, hogy a húszas-harmincas években, amikor az öreg Marsh kapitány három hajóval járta a tengert, hazahozott

magával pár csodabogarat. Ezekben az innsmouthiakban van valami furcsa beütés; nem is tudom igazán megmagyarázni, de az ember bőre valahogy zsiborogni kezd tőlük. A Sargent fickóba is szorult belőle egy kevés; majd meglátja, ha felül a buszára. A legtöbbjüknek hosszúkás feje van, lapos orra és merev gülüszeme; kicsit idegesítő, hogy alig pislognak. Aztán a bőrükkel sincs rendben valami. Olyan érdes, mintha ki lenne pikelyesedve, a nyakukon meg kétoldalt ráncokat vet. No és nagyon korán kopaszodnak. Minél idősebbek, annál undokabbak; igazán öreget még nem is láttam közöttük. Biztosan hamar elpatkolnak, mert túl sokszor néznek a pohár fenekére! Annyira rondák, hogy még az állatok is félnek tőlük - az autók előtt rengeteg bajuk volt a lovaikkal.

- Arkhamben, Ipswichben meg nálunk senki nem közösködik velük, és ők se túl beszédesek, ha nagy ritkán betévednek hozzánk. Kivéve persze, ha orvhalászakkal van dolguk; mert akkor aztán méregbe jönnek. Igazán fura, milyen gazdag fogás van Innsmouth körül, pedig a környéken egyébként elég kevés a hal. De próbálja csak meg valaki az ő vizeiken kivetni a hálóját, úgy kipenderítik, hogy attól koldul! Egyébként akiknek errefelé volt dolguk, régebben vasúton jártak; aztán, hogy a szárnyvonalat megszüntették, Rowley-ig gyalogoltak, és ott szálltak fel; manapság meg Sargent buszával jönnek.

- Szálloda? Igen, ha jól tudom, az is akad náluk, bár csak egyetlenegy. Gilman House a neve, és attól tartok, nem az a kimondott palota. Takarékoság ide vagy oda, fiatalember, én nem tanácsolom, hogy kipróbálja. Inkább aludjon meg itt, és menjen holnap délelőtt a tízórás busszal; akkor este nyolckor a másik járattal tovább utazhat Arkhambe. Tudja, két éve elbeszélgettem egy üzemi ellenőrrel, aki a Gilmanben töltött egy éjszakát, és nem őrzött róla szép emlékeket. Fura népek élhetnek odaát, mert ez az ember olyan hangokat hallott a szomszéd szobákból - pedig ki se voltak adva -, hogy a háta borsózott belé. Külföldiül karattyolhattak, mert egy árva szót sem értett belőle, de a legszörnyűbbnek magukat a hangokat találta. Annyira megijedt tőlük - nekem azt mondta, inkább vartyogás volt az, mint beszéd -, hogy nem mert levetkőzni és ágyba bújni. Átvirrasztotta az egész éjszakát; reggel aztán szedte a sátorfáját, amilyen gyorsan csak bírta! Azok a fura hangok majdnem hajnalig brekegtek a fülébe.

- Ez az ellenőr - amúgy Casey-nek hívták - sok egyebet is mesélt Innsmouthról. Állította, hogy a lakók egyfolytában figyelték, feszültek és idegesnek tündek. Képzelteri, fiatalember, hogy milyen ideges lett ettől ő! Az öreg Marsh finomítóját is elég furának találta, azt a rozzant, vén hodályt a Manuxet partján. Amit mondott róla, nagyon egybevágott azzal, amit régebben hallottam. A könyvelést elhanyagolják, az egyenleg gyanús, a számlák között teljes a zűrzavar... Tudja, fiatalember, mindig is rejtély volt, honnan szedi a Marsh család azt a rengeteg nyersaranyat a finomítójába. Vásárolni sose vásároltak sokat, de amikor pár éve készpénzre volt szükségük, hirtelen egész Massachusetts tele lett az aranyégláikkal.

- Nohát, elég sok szóbeszéd kering azokról a fura aranyékszerekről,

amiket néha az innsmouthi matrózok árultak titokban, máskor meg a Marsh atyafiság asszonynépén tünedeztek fel. A vén Obed állítólag valami pogány szigeten szerezte őket. Ezt abból gondolták az okosok, hogy mindig zsákszámra rendelte az üveggyöngyöt meg az efféle kacatokat, amiket a tengerészek a bennszülöttekkel szoktak elcsereberélni. A még okosabbak meg azt hitték - és hiszik még ma is -, hogy valami régi kalózkincset ásva ki az Ördögzátonyon. De most jön a java! Az öreg kapitányt már hatvan éve elvitte a sátán, Innsmouth kikötője dugig van homokkal, nagyobbféle bárka a polgárháború óta nem fordult meg benne; a Marsh család viszont még mindig nagy tételben vásárolja a bennszülött csecsebecsüket! Üvegfigurákat, gumijátékokat, csupa ilyesmit... Isten tudja; mihez kezdenek velük. Talán odaát Innsmouthban már úgy elbutultak a népek, hogy ők aggatják magukra ezt a temérdek kacatot. Tisztára, mint a pápua vadak; én mondom, fiatalember, alig különbek ezek a déltengeri kannibáloknál...

- Úgy tűnik, a negyvenhatos nagy járvány mind kiirtotta a jobb famíliákat. Ez a mai társaság elég rosszféle csürhe, a Marsh család meg a többi tehetősebb népek éppúgy, mint a szegényebbje. Az egész városban összesen tán négyszázan lehetnek, hiába nekik az a sok utca meg ház. Azt hiszem, az efféléket hívják a déli államokban "fehér csöcseléknek"; alattomosak, fittyet hánynak a törvénynek, csupa sötét ügyletben forgolódnak. Az egyetlen tisztas mesterségük a halászat. A tenger valósággal ontja nekik a halat, teherautószám szállítják hozzánk meg Arkhambe. Fura hogy csak náluk ilyen dús a fogás; egyébként az egész partvidéken hanyatlik a halászat.

- Hogy pontosan hányan és kifélék laknak Innsmouthban, azt nem tudja senki; az iskolaszéken meg az adóhivatalban a legkevésbé. A túl kíváncsi látogatókat, akik mindenbe beleütik az orrukat, nagyon nem szenvedhetik. Én már nem egy hatósági emberről hallottam, akinek egyszerűen nyoma veszett odaát. Még azt is rebesgetik, hogy az egyikük megkerült ugyan, de teljesen bomlottan; kénytelenek voltak bedugni Danversbe; a dühöngők közé. Pogányul ráijeszthettek szerencsétlen flótásra.

- Szóval, ha a maga bőrében lennék; semmiképpen nem éjszakáznék náluk, fiatalember. Én sosem jártam Innsmouthban, nem is vonz oda semmi, de nappal szerintem nyugodtan körülnézhet - bár az idevalósi népek úgyis megpróbálják majd lebeszélni róla. Ha szeretné alaposan megismerni a környéket és érdeklík a régi rémtörténetek, Innsmouthnál jobb helyet keresve sem találhat magának.

A hallottakon felbuzdulva a délután maradékát a newburyporti közkönyvtárban töltöttem, ahol kikértem és átolvastam minden föllelhető anyagot Innsmouthról. Megpróbálkoztam a helybéliek kifaggatásával is, különböző korú és nemű személyekkel elegyedtem beszélgetésbe az üzletekben, a szállodákban, az autójavító műhelyben és a tűzoltóállomáson; ám hamarosan rá kellett döbbernem, hogy szóra bírásuk még annál is keményebb dió, mint a vasúti hivatalnok célzásai sejtetni engedték, nekem pedig nincs időm leküzdeni

kezdeti zárkózottságukat. Valahogy bizalmatlanok voltak, mintha mindenki eleve gyanús lenne, aki túlzott érdeklődést tanúsít Innsmouth iránt. A Y.M.C.A.-épületben, ahol az éjszakát töltöttem, a szállóvezető csak annyit mondott, hogy semmi értelme egy ilyen sivár és lepusztult települést fölkeresni; a könyvtáros és a segédje sem bizonyult sokkal segítőkészebbnek. Műveltebb körökben Innsmouth-t szemmel láthatólag a közösségi lét degenerálódásának példaértékű, különösen csúf eseteként tartották nyilván.

Az essexi járás történetét tárgyaló feldolgozásokból; amelyeket a könyvtár polcain találtam, csupán annyi derült ki, hogy a várost 1643-ban alapították, a függetlenségi háborúban valamelyes hírnévre tett szert hajóépítő műhelyei révén, a XIX. században jómódú kikötő volt, később pedig helyi jelentőségű iparközponttá fejlődött, energiaigényét jórészt a Manuxetből fedezve. Az 1846-os járványt csak futólag említették, mintha kínos botránykő vagy szégyenfolt lenne a járás eseménykrónikájában; a vele kapcsolatos zavargásokra mindössze egyetlen tanulmány utalt egy odavetett félmondatban.

A hanyatlás korából kevés konkrét adatot találtam ám az újabb idők története önmagában is eléggé sokatmondó volt. A függetlenségi háború óta a városban egyetlen nagyobb ipari létesítmény üzemelt, a Marsh Refining Company; és a továbbra is virágzó halászat mellett az aranytégla-szállítmányok jelentették az utolsó bevételi-forrást. A halászat azonban egyre kevésbé volt kifizetődő, mert a nagyvállalkozók konkurrenciája mindinkább kezdte éreztetni hatását, az árak évről évre lejjebb szorultak. Az üzletág jövedelmezőségét kizárólag az Innsmouth környéki vizek rendkívüli halbősége tartotta fenn. Bevándorlók szerfölött ritkán telepedtek meg a városban, és még arra is találtam néhány diszkrétén kétértelmű célzást, hogy amikor előbb egy lengyel, majd egy portugál társaság mégis megpróbálkozott ezzel, az őshonos családok igencsak brutális módon bírták őket távozásra.

Az egész anyagban a legérdekesebbnek egy iparművészeti monográfia bizonyult, amely az új-angliai ötvösművességről adott átfogó képet; ebben több ízben is említés esett az aranyékszerek egy rendkívül sajátos és egzotikus típusáról, amely minden bővebb magyarázat nélkül "innsmouthi stílusúnak" volt titulálva. Ezek a műkincsek a jelek szerint egyáltalán nem voltak ismeretlenek a környéken, mi több, a műértő közvélemény meglehetősen tartotta őket; a könyv ugyanis ismételten utalt a newburyporti Történeti Társaság bemutatótermében és az arkhami Miskatonic Egyetem múzeumában kiállított darabokra. A mellékelt ékszerleírások töredékesek és kurtára fogottak voltak, ráadásul eléggé prózai hangvételben fogalmazták őket, szövegükből mégis olyasfajta mellékszöveget véltem kiérezni, amely számomra legalábbis különösnek tűnt. Egyes jelzőket olyan rendhagyónak és provokatívnak találtam, hogy egyszerűen nem bírtam kiverni őket a fejemből, így hát a viszonylag kései időpont dacára elhatároztam, hogy amennyiben megoldható, megtekintem a Newburyportban őrzött ékszerpéldányt. A leírás szerint egy nagyobb méretű darabról volt szó, melynek rendeltetését - az arányaiban mutatkozó furcsaságok miatt - nem lehetett

egyértelműen meghatározni, ám eredetileg feltehetően egyfajta homlokdísznek szánták.

A könyvtáros kérésemre papírra vetett néhány ajánló sort a Történeti Társaság gondnoknőjéhez, bizonyos Miss Anne Tilton-hoz, aki alig pár saroknyira lakott; és az a barátságos, idős hölgy rövid magyarázkodás után volt oly előzékeny, hogy kinyitotta a kedvemért a kiállítótermet, hiszen még nem járt túlzottan későre az idő. A gyűjtemény valóban figyelemreméltónak bizonyult, engem azonban pillanatnyilag kizárólag az a bizarr tárgy érdekelt belőle, amely egy saroktárló üvege alatt csillogott a villanylámpák fényében.

Valószínűleg nem tartozom a sors azon kegyeltjei közé, akiket végletekig finomult szépérzékkel áldott meg a jószerencse; ennek ellenére a lélegzetem is elállt a döbbenettől, amikor megpillantottam a bíborvörös selyempárnán ezt a különös, földöntúli pompát sugárzó műremeket. Még ma sem igazán tudnám megfogalmazni, mit láttam, bár nyilvánvalóan egyfajta diadém volt, amint az a leírásból is kiderült. Kerületét igen nagyinak és furcsamód szabálytalannak találtam, mintha hosszúkás, már-már torznak nevezhető koponyára szánták volna; elől, a homlok fölött, merészen ívelő csúcsba futott. Első ránézésre azt hittem, színaranyból van; közelebről megismerve azonban úgy tűnt, hogy titokzatos, belső ragyogását valami éppoly nemes, ám nehezen azonosítható fémmel való ötvözésnek köszönheti. Jóformán tökéletes állapotban maradt fenn; órákat lehetett volna tölteni a lenyűgöző díszítmények tanulmányozásával, melyek féldomborműves kidolgozásban futottak körbe rajta, s hol bonyolult síkgeometriai mintákba rendeződtek, hol pedig a tenger élővilágából kölcsönzött motívumokat látszottak ábrázolni. Megfogalmazásom azért ilyen bizonytalan, mert a kétféle tematika között az átmenet alig-alig volt tetten érhető; ahol az ember egyik pillanatban még anemónák sűrűjében kergetőző halrajokat vélt látni, ott a következőben már csak egymásba fonódó hullámmnyalábok csillámlottak.

Minél tovább néztem a különös műtárgyat, annál inkább lenyűgözött, s ebbe az elragadtatásba hamarosan egyfajta sajátos nyugtalanság vegyült, amit nehéz lett volna pontosan körülírni vagy megmagyarázni. Először azt hittem, hogy a rendhagyóan egyedi stílus gyakorol rám ilyen hatást. Az összes többi műalkotás, amelyet korábban alkalmam nyílt megtekinteni, valamely történelmileg kialakult kultúrkörbe tartozott, esetleg - modernizáló kísérlet gyanánt - tudatos ellentétben állt a bevett művészeti irányzatokkal. Erről a diadémról sem ezt, sem azt nem lehetett elmondani. Egyrészt szemlátomást nagymúltú esztétikai hagyományok tökéletessé érlelt gyümölcse volt - másrészt viszont végtelenül messze esett minden művészeti stílustól, amiről valaha hallottam vagy olvastam, legyen bár keleti vagy nyugati; antik vagy modern. Talán akkor ragadom meg inkább a lényegét, ha úgy fogalmazok: amikor megláttam, az a határozott benyomásom támadt, hogy a művész, akinek zsenijét e remekmű dicséri, idegen bolygón született.

Nemsokára azonban tudatosult bennem, hogy kényelmetlen

közérzetemnek van egy másik, talán ugyanilyen alapos kiváltó oka is, amely a sajátos díszítmények képi és geometriai elemeire vezethető vissza. Ezek a minták ősrégi titkokat és mérhetetlenül időbeli távlatokat idéztek, nem konkrét részleteikkel; hanem az összességükben keltett hangulattal, s a mélyvízi tematika olyannyira eluralkodott rajtuk, hogy már-már nyomasztónak találtam. Az ábrázolt figurák között akadt néhány gonosz és visszataszító meselény, félig hal- és félig békaszervek; abszurditásukban egy Bosch vagy egy Brueghel ecsetjére méltók. Láttukra rendkívül baljós előérzet fogott el, s nem tudtam szabadulni a gondolattól, hogy tudatalatti emlékeim táplálják - mintha valami ősvilági intés bontakozna ki lomhán sejtjeim és szöveteim mélyén, egyfajta tiltó-vigyázó figyelmeztetés, melyet még barlanglakó őseimtől hagyományozott rám a gondviselő természet. Olykor egyenesen az az érzésem támadt egy-egy kurta pillanatra, hogy ezek a groteszk békahalak körvonaláiban valamiféle rég feledésbe merült, vén és emberidegen rosszindulat tömény kivonata szunnyad.

A diadém baljósan lenyűgöző külsejével méltó ellentétben állt rövid és prózai története, melyet Miss Tilton kérésre készségesen előadott. 1873-ban nevelésügyi ösztöndíjjal kótyavetyélte el a State Street-i zálogházban egy részeg innsmouthi tengerész, aki röviddel ezután halálát lelte valami kocsmái verekedésben. A Történelmi Társaság közvetlenül a becsüstől vásárolta meg, és azonnal kiállította, művészi értékéhez méltó körülmények között. Valószínű származási helyként Kelet-Indiát vagy Indokínát tüntették fel, bár maguk az érintett muzeológusok ismerték volna el legelőször, hogy ez a besorolás távolról sem áll biztos alapokon.

Miss Tilton, aki a diadém eredetéről alkotott elméleteket megpróbálta összhangba hozni váratlan új-angliai felbukkanásával, leginkább arra a feltételezésre hajlott, hogy eredetileg valami egzotikus kalózkincsnek képezhette részét, amelyre az öreg Obed Marsh kapitány talált rá tengeri - kalandozásai során. Elgondolását jelentős mértékben alátámasztotta az a körülmény, hogy a Marsh család, mielőtt értesült a műtárgy kiállításáról, azonmód meghökkenően magas vételárat kínált érte, s ajánlatukat időnként mind a mai napig megismétlik, a Történelmi Társaság udvarias, ám elzárkózó magatartása ellenére.

Miközben a jóasszony kikísért a kiállítóteremből, elmondta nekem, hogy a környék műveltebb köreiben meglehetősen elfogadottnak számító felfogás szerint a Marsh család egy titkos kalózkincsnek köszönhette hirtelen megvagyonosodását. Ő maga sosem járt a rejtélyekkel körülsáncolt Insmouthban, személyes véleménye azonban - melyet örömmel megosztott velem - igen tömören összefoglalható volt: mélységesen undorodott attól a közösségtől, amely alig néhány évtized leforgása alatt képes volt ilyen alacsony kulturális nivóra süllyedni, s még csak meg sem próbálkozott a folyamat megfordításával. Egyúttal biztosított róla, hogy az ördögimádókról szóló sötét híreszteléseknek, melyek az utóbbi időben a várossal kapcsolatban lábra kaptak, bizonyos mértékig hitelt kölcsönöz egy sajátságos, félig-meddig titkos szekta működése, amely igen mélyen gyökeret vert Insmouthban, s mára az összes

hagyományos egyházat kiszorította.

Ezt a kultuszt, mint Miss Tilton közölte velem, "Dagon Ezoterikus Rendjének" hívják, és kétségkívül züllött tanokat hirdet, akár pogánynak is nevezhetőket. Valahonnan keletről szivárgott be a partvidékre, körülbelül egy évszázada, tehát megközelítőleg akkortájt, amikor fölmerült a lehetősége, hogy esetleg felszámolják a helyi halászatot.

Hogy az egyszerű emberek körében a kultusz nagy népszerűségnek örvend, az aligha meglepő, hiszen bevezetése jelentős fellendülést hozott a parti halászatban, s ez az állapot mindmostanáig tart. Dagon Rendje rövid idő alatt komoly befolyásra tett szert a városban, kiszorította a szabadkőműveseket, s istentiszteleteit azóta az ő régi kápolnájukban tartja.

A jámbor Miss Tilton számára ez már önmagában elegendő ok volt, hogy az ódon városra rásüsse a romlás és erkölcstelenség botrányos fertőjének bélyegét, az én lelkesedésemet azonban inkább szította, mint lohasztotta. Építészeti és régiségbúvári érdeklődésemhez immár a kultúrtörténész kíváncsisága is társult; alig bírtam elaludni kis szobámban a Y-M.C.A.-szállóban, s minden ízemben arra vágytam, bár virradna már.

2.

Másnap reggel háromnegyed tízkor már Hammond boltja előtt álldogáltam a régi piactéren kezemben kis kofferemmel, az innsmouthi buszra várva. Ahogy közelgett az indulás perce, felfigyeltem rá, hogy a járókelők sorra feljebb húzódnak az utcán vagy betérnek a piactér túloldalán az Ideal Lunch étkezdébe. Úgy tűnt, a jegyárus a vasútállomáson cseppet sem esett túlzásokba, amikor a helybéliek ösztönös viszolygását emlegette Innsmouth-tól és lakóitól. Kisvártatva egy kicsiny, piszkosszürke autóbusz bukácsolt végig a State Streeten, minden ízében csörömpölve, majd befordult a piactérre, és megállt előttem a járdaszegélynél. Azonnal éreztem, hogy ez az én járatom, és sejtésemet a félig olvashatatlanná koszolódott felirat is megerősítette a szélvédő mögé támasztott táblán: Arkham-Innsmouth-Newport.

A járműben mindössze három utas ült: mogorva, ápolatlan fiatal emberek, egyformán barátságatlan ábrázattal. Mikor a busz megállt, kissé esetlenül lekászálódtak róla, és kínosan óvatos léptekkel - mintha csak tartanának valakitől - elindultak fölfelé a State Streeten. A sofőr úgyszintén leszállt; miközben bement a boltba vásárolni, én a háttérből lopva szemügyre vettem. Ez bizonyára az a bizonyos Joe Sargent lehet, gondoltam, akit a vasúti hivatalnok említett; és mielőtt bármit megfigyelhettem volna rajta, egyszerre csak oly elemi erejű undor fogott el, melyet sem leküzdeni, sem megindokolni nem tudtam. Hirtelen teljesen természetesnek találtam, hogy a helybélieknek semmi kedvük azon buszon utazni, ami ennek embernek a tulajdonát képezi, aminthogy tőlük telhetőleg kerülnek azt a helyet is, ahol ő meg a többi hasonszórú él.

Amikor a sofőr kilépett az üzletből, ismét tanulmányozni kezdtem - most már behatóbban -, s egyúttal megkíséreltem magyarázatot találni iménti

kellemetlen előérzetemre is. Sargent szikár, csontos fickó volt, beesett vállakkal, csaknem hat láb magas; koszos, kék munkásruhát viselt, kirojtosodott szélű golfsapkával. Korát úgy harmincöt évre becsültem; a furcsa, mély ráncok kétoldalt a nyakán idősebbnek mutatták, ez a csalóka benyomás azonban nyomban szertefoszlott, amint tompa, kifejezéstelen arcára emeltem tekintetem. Hosszúkás feje volt, lapos orra, csapott homloka és álla, továbbá feltűnően alulfejlett fülei. Vizenyős-kék szeme düllelten és rezzenetlenül meredt a világba, mintha sohasem szokott volna pislogni. Duzzadt, húsos ajka körül hihetetlen méretűre tágult pórusok pettyezték a bőrét. Az arca szürkés árnyalatban játszott és teljesen szőrtelen volt, eltekintve néhány gyér, szőkés sörtepmattól, melyek elszórt csomókban sarjadtak koponyáján. Karján a bőr itt-ott furamód foltosnak és egyenetlennek tűnt, mintha ekcéma lenne vagy szárazon hámlana. Ormótlan lapátkeze szokatlan, szürke színű volt, csak az erek rajzolódtak ki rajta kékesen. Ujjai az alkar masszív csontozatához képest feltűnően kurtának tűntek, s karomszerűen rágörbültek vaskos tenyerére. Ahogy odaballagott a buszhoz, szemet szűrt nekem kacszázó járása - szörnyűséges lúdtalpa lehetett -, s azt is láttam, hogy a lába nagy és idomtalan. Minél tovább néztem, annál inkább elcsodálkoztam rajta, hol szerezheti be a cipőit.

A fickó határozottan koszosnak látszott, ami tovább mélyítette hirtelen támadó ellenszenvemet. Nyilván sok a barátja a halászbárkák matrózai között, és nagyon kedveli ezt a társaságot; legalábbis nemigen találtam más magyarázatot rá, miként vehette át jellegzetes szagukat. Hogy miféle idegen vérkeverék folyhatott az ereiben, még találgatni sem tudtam. Testalkata és arcvonásai nem vallottak sem ázsiai, sem polinéz, sem levantei, sem néger származásra, mégis azonnal láttam rajta, miért találják errefelé kirívónak a megjelenését. Valószínűtlennek tartottam, hogy bárhol a világon létezne ilyen emberi rassz; ez a meglehetősen visszataszító személy itt előttem inkább hosszas beltenyészet és valamely egészen egyedülálló biológiai degeneráció végtermékének látszott.

Ekkor észrevettem, hogy én leszek az egyetlen utas, s ez némileg gondolkodóba ejtett. Valahogy nem tudtam megbarátkozni a gondolattal, hogy egész úton ezzel az alakkal leszek összezárva. Mikor azonban eljött az indulás perce, elhessegettem kétségeimet, a busz lépcsőjére hágva odanyújtottam neki egy dollárt bankóban, s közben épp csak annyit motyogtam magam elé:

- Innsmouth.

Egy hosszú pillanatig kíváncsian nézett rám, mialatt visszaadta a negyven centemet. Több sorral mögöttem választottam ülőhelyet magamnak, de ugyanazon az oldalon, mert szerettem volna látni útközben a tengerpartot.

A vén járgány hatalmas zökkenéssel megindult; és a kipufogógázok fullasztó fellegében végigrázkódott a State Streeten, az ódon téglaházak között. A járókelőket figyelve az a benyomásom támadt, hogy igyekeznek úgy tenni, mintha a busz nem is létezne. Aztán befordultunk balra, a High Streetre, ahol már gyorsabban haladtunk; kétoldalt egyre-másra suhantak el mellettünk a korai köztársaság tekintélyes, öreg kúriái és a még vénebb parasztházak a gyarmati

időkből. A Parker folyó mentén átvágtunk a Lower Greenen, s végül kijutottunk a nyílt tengerpartra, amely monoton egyhangúsággal nyújtózott előttünk a látóhatárig.

Derült, meleg idő volt, ám a szikkatag fűvel és nyomorék cserjékkel benőtt homokdűnék egyre sivárabb és vigasztalanabb hangulatot árasztottak körülöttünk. Az ablakból láttam a kéken hullámzó óceánt meg a Plum-sziget homokos partvonalát; aztán lekanyarodtunk a Rowleybe és Ipswichbe vezető főútról, egészen tengerközébe kerülve. A házak lassan elmaradoztak, az út állapota arról árulkodott, hogy errefelé alig van autóforgalom. A viharvert távirópóznákon mindössze két párhuzamosan futó drótszál árválkodott. Koronkint rozzant fahidakon hajtottunk át, sekély patakmedrek fölött, melyek csak áradás idején telnek meg vízzel, még jobban elszigetelve ilyenkor a külvilágtól ezt a barátságtalan vidéket.

Az út mentén itt-ott kiszáradt fatörzseket és mállatag támfalakat láttam kimagasodni a futóhomokból, s eszembe ötlött, hogy a történelemkönyvek szerint ez a táj valaha termékeny és sűrűn lakott volt. A fordulópont az 1846-os innsmouthi járvánnyal egyidőben következett be, ami mindjárt alapot szolgáltatott az egyszerű embereknek, hogy a háttérben mindenféle sötét összefüggéseket gyanítsanak, gonosz hatalmak ármánykodásait. A valódi ok persze a tengerparton nyakló nélkül folytatott erdőirtás volt, amely megfosztotta a termőtalajt legfőbb védelmétől a szél meg a futóhomok ellen.

A Plum-sziget végül eltűnt mögöttünk, s baloldalt már csak az Atlanti-óceán hullámzott, amerre a szem ellát. A hepehupás út emelkedni kezdett, engem pedig különös, nyugtalanító előérzet fogott el, amikor a távolban, ahol az út szalagja a látóhatárral találkozott, megpillantottam a magányos dombhátat. Olybá tűnt, mintha buszunk mind följebb és följebb kapaszkodna, végérvényesen elhagyná a biztos ösvényeket, s elmerülne a felső légrétegek, a titkokkal terhes égbolt éteri mélységeiben. A tenger illata baljós sejtelmeket ébresztett bennem; ahogy peregetek a percek, egyre ellenszenvesebbnek találtam a sofőr karómerev hátát és ellapult fejét. Innen hátulról látszott, hogy a tarkója majdnem ugyanolyan szőrtelen, mint az arca, a szürkére pikkelyesedett fejbőrt csak itt-ott takarja egy-egy ritkás, szőke hajcsomó.

Aztán elértük az emelkedő gerincét, és szabad kilátásunk nyílt a mögötte elterülő völgyteknőre, amit a tengerbe ömlő Manuxet vájt ki maga körül, nem sokkal északra a hosszú zátonysortól, mely Kingsport Headnél éri el legnagyobb magasságát, s széles félkörívben folytatódik a Cape Annig. A látóhatár legszélén még éppen ki tudtam venni Kingsport Head ködbe vesző kontúrjait, ahol az a különös, magas ház áll a ködben, melyről oly sok furcsaságot beszélnek az emberek; figyelmemet azonban egyelőre a közvetlenül előttünk kibontakozó panoráma kötötte le. Rádöbentem, hogy végre szemtől szembe kerültem a rossz hírű Innsmouth-szal, a gonosz legendák és ősi titkok hazájával, s a fölötte gomolygó árnyék énrám is átvetült. Nagy kiterjedésű város volt, sűrűn álló

házakkal; mégis, ahogy ránéztem, lefelől az életre utaló nyomok már-már kísérteties hiánya ötlött a szemembe. A kéményerdő fölött csak itt-ott szállongott egy-egy elárvult füstfoslány, a három templomtorony omlatagon és lemeztelenítve magasodott az ólomszürke tenger visszatükröző égboltozatra. Az egyik orma szemmel láthatólag meg volt csonkítva, s ahol a toronyórák számlapjának kellett volna lennie, ott mindegyiken csak sötét, barlanghomályos lyukak ásítottak. Az egymás fölé nyúló nyergestetők és csúcsos palagerincek zűrzavara ijesztő szuggesztivitással idézte föl bennem a féregrágtá bomlás hangulatát, s ahogy tovább zötykölődtünk az egyre rosszabb állapotú úton, láttam, hogy sok háznak beomlott a födele. Megpillantottam néhány hatalmas, négyszögletű, György-kori kúriát is; kupolával és függőerkélyekkel. Ezek általában elég messze estek a tengertől, s olyan is akadt közöttük, amelyik nem tűnt teljesen elhagyatottnak. Aztán észrevettem felszámolt vasútvonal felgazosodva rozsdálló sínpárját; a jobbra-balra dülő, huzaluktól megkopasztott távirópóznákat; az Ipswichbe és Rowley-ba vezető régi szekérutakat, amelyeket szinte már teljesen benőtt a sűrűn burjánzó gyomnövényzet. A legrosszabb állapotok közvetlenül a tengerparton uralkodtak, ám éppen ebben a városnegyedben fedeztem föl egy - fehérre meszelt falú tornyot; a kicsiny gyártelepre emlékeztető kőépület, amelyhez tartozott, aránylag jó karban lévőnek tűnt. Az elhomokosodott kikötőt vénségesen vén hullámtörő ölelte körül. Itt-ott magányosan üldögélő horgászokat láttam rajta, a külső végében pedig egy ódon világítótorony romjait. A gát belső oldalán homokpad képződött, amin néhány düledező halászkunyhó állt, partra húzott lélekvesztők és homárfogó gyékénykasok szabálytalan karéjában. Az egyetlen mélyvízi kifutót ott gyanítottam, ahol a folyó elhaladt a fehér tornyos épület mellett, majd széles ívben délnek kanyarodott, hogy a hullámtörő végénél az óceánba torkolljon.

A partszegély mentén néhol még látni lehetett a régi kőmólókat, bár többségüket alaposan kikezdte már a hullámverés; a legromosabbak a déli fekvésűek voltak. Jóllehet dagály idején érkeztünk; messze kint, a tengeren megpillantottam egy hosszan elnyúló, fekete csíkot. Alig emelkedett ki a vízből, mégis úgy éreztem, mintha zordan lappangó rosszindulatot árasztana. Nyilván ez lehetett a hírhedt Ördögátony. És ami a legfurcsább volt: amikor ránéztem, a gyomromban felkavarodó undorhoz egyfajta delejes vonzódás társult, akárha hangtalan sziréndal csábítana a nyílt vizekre. Ezt a különös érzést még az első benyomásnál is zavaróbbnak és érthetlenebbnek találtam.

Az úton egy lelket sem láttam, pedig most már elhanyagolt parasztházak között haladtunk, melyek az összeomlás különböző stádiumaiban roskadoztak. Aztán végre észrevettem pár lakottnak látszó épületet; legalábbis erre következtettem abból, hogy a törött ablakokat rongyokkal függönyözték el belülről, a gazon udvarokon pedig kagylóhéjak és döglött halak heverték szerteszét. Időnként megpillantottam egy-egy mogorva, ápolatlan alakot, amint a kertek terméktelen ugarját túrja, vagy kagylók után kotorászik a halbűzös tengerparton; néha mocskos, majomképzű gyerekeket is láttam, a gyommal

felvert lépcsőkön játszottak. Ezeknek az embereknek a látványa valahogy sokkal nyugtalanítóbban hatott rám, mint a sivár és elhagyott épületeké. Szinte mindegyikükben volt valami különös, az arckifejezésükben vagy a járásukban, amit képtelen lettem volna közelebről körülírni, mégis egyfajta mélyről jövő, ösztönös viszolygást váltott ki belőlem. Egy pillanatra az a benyomásom támadt, hogy ez a jellegzetes megkülönböztető vonás egy olyan rajzról vagy festményről ismerős nekem, amit különösen megrázó vagy tragikus körülmények között láttam valahol, talán egy régi könyvben; ám ez a déja vu-érzés amilyen hirtelen jött, olyan hamar el is szállt megint.

Ahogy a busz tovább zötyögött a völgyfenék felé, a természetellenes csöndben egyre tisztábban hallottam néhány vízesés monoton csobogását. A koszos, düledező házak közelebb húzódtak egymáshoz, kétfelől közrefogták az utat, és már valamelyest tekintélyesebbnek látszottak, mint amiket magunk mögött hagytunk. A panoráma utcaképpé sűrűsödött körülöttünk; helyenként még a kövezet és a gyalogjárók maradványait is ki lehetett venni. Az épületek szemlátomást mind lakatlanok voltak, itt-ott jókora foghíjak tátongtak közöttük, ahol már csak beomlott kémények és kormos gádorfalak emlékeztettek a hajdani konyhákra és lakoszobákra. Gyakorlatilag mindenhol átható halbúz áradt, méghozzá a legundokabb fajta, amit valaha alkalmam nyílt megtapasztalni.

Átvágtunk néhány kereszteződésen; a balra leágazó utcák a parti halászviskók szennyébe vezettek, a jobboldaliak a romos villanegyedekbe. A városban még nem láttam embereket, ám egyre több apró jel árulkodott róla, hogy ez a környék már nem teljesen kihalt: elfüggönyözött ablakok, néhol egy-egy rozzant autó valamelyik kapualjban. A kövezet és a gyalogjárók elhanyagoltak voltak ugyan, de legalább nem mentek tönkre teljesen; és ugyanez állt az épületekre is, amelyek közül - amennyire meg tudtam állapítani - egy sem látszott fiatalabbnak a XIX. század első felénél. Amikor megpillantottam a letűnt múlt e romlásukban is méltóságteljes tanúit, felébredt bennem a műkedvelő régiségbúvár, és egyszeriben elfeledtem ösztönös irtózásomat a szörnyű bűztől meg a város barátságtalan hangulatától.

Mielőtt azonban célhoz értünk volna, még várt rám egy megrázó élmény, amelynek kellemetlen emlékétől hosszú időn át nem bírtam megszabadulni. A busz éppen egy kör alakú köztéren hajtott át, kétoldalt egy-egy templommal, középen pedig egy kerek díszpázsit porlepte maradványaival. A jobbra nyíló mellékutcában jókora oszlopcsarnokot pillantottam meg; és mivel éppenséggel nem haladtunk nyaktörő iramban, volt időm tüzetesebben szemügyre venni. Az épületfaláról tenyérszerű, elszürkült foltokban hámlott a hajdan bizonyára fehér vakolat, a fekete-arany felirat pedig úgy bepiszkolódott a homlokzatán, hogy csak nagy fáradtsággal tudtam kibetűzni: Dagon Ezoterikus Rendje. Szóval ez volt a szabadkőművesek régi kápolnája, ahová később befészkelte magát a másik kultusz, az állítólagos tengerentúli jövevény...

Miközben a szöveg böngészésével voltam elfoglalva, figyelmemet egyszerre csak egy repedt harang fülsértő kondulása vonta magára a túloldalról,

gyorsan megfordultam hát, és kinéztem az átellenes ablakon.

A hang egy zömök tornyú kőtemplomból jött, amelyről első pillantásra látszott, hogy sokkal fiatalabb a többi környező épületnél. Neogót stílusban emelték, elég esetlenül, és viszonylag magas alagsora volt, amelynek ablakait dísztelen fatáblák zárták el. Bár a toronyóráról a felém eső oldalon hiányoztak a mutatók, tudtam, hogy a disszonánsan zengő harang éppen tizenegyet üt. Aztán teljesen megfélemeztem a pontos időről; mert hirtelen olyan látvány tárult elém - méghozzá szembántó élességgel -, amitől rosszullét fogott el, mielőtt egyáltalán rádöbbsenem volna; mi az.

A templom alagsori kapuja ugyanis nyitva állt, valamelyes betekintést engedve az épület belsejébe; és épp amint odapillantottam, bent egy árnyalak suhant át a bejárat fekete négyszögén. Aligha láthattam tovább szívdobbanásnyi időnél; valószínűleg ezért is ért teljesen váratlanul a leküzdhetetlen erővel rám törő hányinger, melyet csupán akaraterőm végső megfeszítésével sikerült visszatartanom. A dolog annál is megmagyarázhatatlanabb volt, mivel utólag visszagondolva semmi olyasmit nem találtam a látványban, ami undorra vagy megütközésre adhatott volna okot.

Az a valami odalent egy élőlény volt - a buszsofőrön kívül mindeddig az egyetlen, akit a városban láttam -, s ha nem vagyok olyannyira zaklatott, valószínűleg nem talállok benne semmi visszataszítót. Nyilván a lelkipásztor lehetett, aminthogy erre rá is jöttem, mihelyt tovarobogtunk. Talán a ruha miatt nem ismertem rá rögtön - tudniillik nem hagyományos papi öltözéket viselt, hanem valami furcsa, díszes ornátust, amit bizonyára Dagon Rendje vezetett be, mikor a régi egyházak helyébe lépett. Ami ellenállhatatlanul erővel bővölte magára tekintetem, s egyúttal a rosszulléttel határos pánikba kergetett, az a csúcsívbe futó diadém volt a pap homlokán - csaknem tökéletes párja annak a példánynak, amit Miss Tilton mutatott nekem tegnap este. E különös, ám tulajdonképpen csöppet sem meglepő egybeesés oly mértékben izgalomba hozta a fantáziámat, hogy vizionálni kezdtem. Lelki szemeim előtt nyilván megjelent a Newburyportban látott ötvösremek, baljós és kifürkészhetetlen díszítményeivel; testi szemeimmel ugyanakkor a semmitmondó arcú árnyalakot bámultam a templom alagsorában.

Íme, a kézenfekvő és ésszerű magyarázat, hogy miért ruházta fel őt lázasan szárnyaló képzeletem bizonyos hátborzongatóan ismerős vonásokkal, amint bő palástjába burkolózva, kacsázó léptekkel elhaladt a bejárat előtt. Igen, csakis így történhetett, gondoltam a rázkódó buszon; hirtelen ijedelmem utóhatásaival birkózva; egyszersmind szemrehányást tettem magamnak ostoba viselkedésemért. Elvégre mi csodálkozni való van azon; ha egy helyi misztériumkultusz papja olyan jellegzetes stílusú diadémot visel, mely hívei szemében már évszázadok óta szimbolikus jelentőséggel bír, talán mint az ősi kalózkincs maradéka, ami hajdan megvetette a gyülekezet jólétének alapjait?

Most már járókelők is feltűnedeztek az utcákon, jobbára fiatal, ám elég ápolatlan külsejű emberek, magányosan vagy két-három fős, hallgatag

csoportokban. A málladozó épületek földszintjén itt-ott kis boltok bújtak meg ütött-kopott cégtáblák alatt, s miközben tovább zötykölődtünk, láttam egy-két parkoló tehergépkocsit is. A vízcsobogás mind közelebről hallatszott, s hamarosan tekintélyes folyamagy állta utunkat; fölötte széles, vaskorlással ellátott híd feszült, mely a túloldalt jókora köztérbe torkollott.

Amikor csörömpölve áthaladtunk s hídon, a buszból kitekintve gyárépületeket pillantottam meg odalent, a füves partszegélyen. A folyó igen bővízűek tünt amellet meg lehetős veszedelmesnek; innen a hídról három zúgót is ki lehetett venni, egyet bal felé, folyásirányban; a másik kettőt pedig valamivel följobb, átellenben. Mondanom sem kell, a vízesések robaja itt már fülsiketítő volt. Aztán behajtottunk a nagy, félköríves térre a túlparton, s megállapodtunk egy emeletes, kupolával koronázott épület mellett, amelyről sárgás foltokban hámlott a vakolat, s viharvert homlokzatán a Gilman House feliratot viselte.

Örültem, hogy végre kiszabadulhatok a buszból, és tüstént a szálloda elhanyagolt halljába siettem, hogy megőrzésre leadjam a portán a poggyászatot, természetesen kellő térítés fejében. Odabent csak egyetlen embert találtam - egy idősebb férfit, ezúttal a jellegzetes "Innsmouth-arc" nélkül, ahogy a helyi lakosok visszataszító vonásait magamban elneveztem. Viselkedése egyáltalán nem volt ellenszenves, akár még barátságosnak is gyanítható dörmögéssel vette át tőlem a csomagomat és az odanyújtott aprópénzt. Mégsem fordultam hozzá kérdéseimmel, mert eszembe jutott, hogy ebben a szállodában furcsa dolgok szoktak történni. Inkább visszamentem a térre, ahonnan a busz időközben eltűnt, s aprólékos részletességgel tanulmányozni kezdtem az elem tároló látványt.

A kockaköves térség északról közvetlenül a folyóparttal volt határos, délről pedig 1800 közül épült, nyeregtetős téglaházak szegélyezték széles félkörívben. Errefelé több utca ágazott szét sugarasan délkeletre, délre és délnyugatra. Lámpaoszlopot alig-alig láttam rajtuk, azok is alacsonyak és koszosak voltak, olykor még a gázégő is hiányzott belőlük - nem bántam hát, hogy terveim szerint még sötétedés előtt tovább fogok utazni, noha tudtam, hogy telihold lesz az éjjel. Az épületek elég jó állapotban voltak, némelyiknek a földszintjén különféle üzletek működtek: a First National hálózat fűszerboltja, egy nem túl bizalomgerjesztő étterem, egy dohányáruda meg egy halkereskedés. A tér legkeletibb pontján, a folyóparthoz legközelebb eső épületben rendezte be irodáját a városka egyetlen nagyüzeme, a Marsh Refining Company. Láttam még körülbelül tíz járókelőt és négy-öt elszórtan álló gépkocsit meg motorkerékpárt. Nem esett nehezemre rájönni, hogy Innsmouth városközpontjában vagyok. Keleten a tengerből csak elmosódott, szürkés-kék foltok derengtek, három György-kori udvarház romos oromfödele között. A folyó túloldalán, lent a híd lábánál, a lankásan lejtő partszegélyen fehér kőfal vett körül egy tekintélyes épületet, amit a Marsh-féle aranyfinomítónak véltem.

Úgy döntöttem, a First Nationalben kezdem az érdeklődést, mivel ott jó

eséllyel számíthatok rá, hogy az üzletvezető meg az eladók nem lesznek helybéliek. Mint kiderült, az egész személyzetet egyetlen fő alkotta: egy tizenhét év körüli fiú, aki - némi meglepetésemre - igen készségesen; a legcsekélyebb vonakodás nélkül válaszolt a kérdéseimre. Szemlátomást örült a beszélgetésnek, s szavaiból csakhamar kivettem, hogy nem szereti ezt a helyet átható halbűzével és barátságatlan lakóival. Valóságos megkönnyebbülést jelentett neki egy kívülálló váratlan betoppánása. Hamarosan megtudtam róla, hogy arkhami születésű, jelenleg Ipswichben lakik édesanyja rokonainál és egy perccel sem tölt több időt ebben a városban, mint feltétlenül szükséges. A családjának cseppet sem tetszett ugyan, hogy Innsmouth-ban dolgozik, de az igazgatóság ide helyezte át; és ő nem akarta elveszíteni a munkahelyét.

Közölte velem, hogy Innsmouthban nincs sem nyilvános könyvtár, sem idegenforgalmi iroda, de azért majd csak eltájékozódok valahogy. Az utcát, amin az autóbuszom megérkezett, Federal Streetnek hívják. Ettől nyugatra esik a valaha jobb napokat látott előkelő városrész - Broad Street, Washington Street, Lafayette Street, Adams Street -, keletre pedig a parti nyomornegyed. A régi György-kori templomokat arrafelé találom a Main Streeten; de már nagyon régóta elhagyottan állnak. Azon a környéken, különösen a folyótól északra, jobb kerülni a feltűnést, mert az emberek mogorvák és ellenségesek. Rebesgetik, hogy néhány idegennek már szőrén-szálán nyoma veszett.

Ő a saját kárán tanulta meg, hogy egyes helyek úgyszólván tiltott területnek számítanak. Például nem tanácsos kíváncsiskodni sem a Marsh-féle finomítóüzem, sem a még működő templomok körül, de ugyancsak tabu a Dagon-rend oszlopcsarnoka is a New Church Greenen. Ezek a templomok egyébként roppant furcsák - Innsmouthon kívül egyiket sem ismeri el a felekezetük, az istentiszteleteken mindenféle különös díszruhákat és liturgikus elemeket használnak. Bonyolult, titokzatos dogmaik helyenként ködösen célozgatnak bizonyos csodálatos átalakulásokra, melyek révén elérhetővé válik a földi halhatatlanság vagy legalábbis annak egy sajátos formája. A fiút odahaza a saját lelkipásztora - Dr. Wallace az arkhami Egyesült Metodistáktól - óva intette tőle, hogy bármelyik innsmouthi felekezethez csatlakozzék.

Ami a helybélieket illeti, a fiú nem nagyon tudott eligazodni rajtuk. Olyan gyanakvók és emberkerülők, akár az üregi rágcshálók; el sem tudja képzelni, mivel töltik az idejüket, az éjjel-nappal folyó halászaton kívül. Talán mindennap szeszámorban fetrengve horkolnak sötétedésig - ez nem is annyira valószínűtlen, hiszen rendszeresen és irdatlan mennyiségben vedelik a csempészett zugpálínkát. A fiúnak az volt róluk a benyomása, hogy a maguk mogorva módján szorosan összetartanak, láthatatlan kapsokkal egybefűzött testvériséget alkotva, s titokban gyűlölik és lenézik a külvilágot, mintha valami magasabbrendű közösségbe tartoznának. A megjelenésük valóban elég döbbenetes különösen azok a golyvásan düllendő, rezzenetlen szemek; a hangjuk pedig, ha megszólalnak, egyenesen undorító. Hátborzongató hallani a kántálásukat, amikor éjszakánként összegyűlnek a templomaikban - kivált a két

legjelesebb ünnepükön, április harmincadikán és október harmincegyedikén.

Nagyon kedvelik a vizet, sokat úsznak mind a folyóban, mind a kikötőben. Gyakran rendeznek úszóversenyeket az Ördögzátonyig, ami nem kis távolság, közülük azonban szinte senkinek nem jelent különösebb megerőltetést. Igaz, ezt a sportot főleg a fiatalok űzik; ami azt illeti, az idősebb lakosok nagyon ritkán mutatkoznak nyilvánosan. Persze vannak kivételek, de ezek jobbra eleve nem hasonlítanak az innsmouthiak többségére, mint a vén portás a szállodában. Az ember időnként óhatatlanul eltűnődik rajta, hová tűnnek a városból az öregek, és hogy az a bizonyos "Innsmouth-arc" nem valami rút fertőző betegség tünete-e, amely az évek múltával mindjobban elhatalmasodik áldozatain.

A tudomány persze kevés olyan kórt ismer, amely ennyire radikális és mélyreható elváltozásokat volna képes előidézni egy felnőtt ember szervezetében - hiszen egyes torzulások még a csontozatra is kiterjednek, például a koponyaforma esetében. Mindazonáltal ez cseppet sem lenne hihetlenebb vagy megdöbbentőbb a betegség ránézésre is nyilvánvaló tüneteinél. Nem könnyű ebben az ügyben cáfolhatatlan bizonyítékokkal alátámasztott, egyértelmű álláspontra helyezkedni, adta burkoltan értésemre a fiú; mert az innsmouthiak sohasem lépnek bizalmas kapcsolatra senki idegennel, bármilyen sok időt is tölt az illető a városukban.

A fiú biztosra vette, hogy végső stádiumában a kór még az általa látottaknál is borzalmasabb torzulásokat okoz, ezeket a személyeket azonban zár alatt tartják. Fura hangokat hallani néha errefelé, főként a folyótól északra. A düledező tengerparti kalyibákat a föld alatt állítólag titkos alagútszisztem köti össze, amely valóságos tenyészszerke a napfényt nem ismerő korcsoknak. Hogy miféle romlott vér folyik ezeknek az emberszörnyeknek az ereiben, azt lehetetlen megmondani. Hatósági megbízottak és más külvilágiak látogatásakor, mint mesélik, némely különösen visszataszító egyedeket a parti barlangokba rejtik.

Ha ezek után még kíváncsi vagyok valamire, folytatta informátorom, a helybéliek faggatására ne is pazaroljam az időmet: teljességgel értelmetlen próbálkozás volna, s amellet nem is a legbiztonságosabb. Az egyetlen, aki esetleg szóba állna velem; egy hihetetlenül öreg, de máskülönben normális külsejű férfi; aki a szegényházban lakik, a város északi szélén, az idejét pedig az utcákon lófrálva tölti, vagy a tűzoltóállomáson lábatlankodik. Ez a vén csavargó, Zadok Allen, már kilencvenhat éves, kicsit kótyagos fejű és hírhedt iszákos. Mogorva, barátságatlan alkat, folyton hátrafelé pislog, mintha rettentően félne valamitől, és józanon a világ minden kincséért sem váltana szót idegenekkel. Kedvenc mérge csábításának viszont képtelen ellenállni; ha pedig lerészegedik, azon nyomban kiapadhatatlan, bár kissé összefüggéstelen kútfejévé válik a töredékes innsmouthi szájhagyományak.

Amit persze ilyen állapotban összefecseg, abban kevés a használható információ; csupa örült história, ködös-célozgatások mindenféle csodára és iszonyúságra, melyek mind az ő rögeszmés képzelődéséből fakadnak. Soha senki nem hisz neki, de a helybéliek mégsem szeretik, ha leissza magát és

kívülállókkal beszél. Ha például ő akarna valamit megkérdezni Zadoktól, jegyezte meg a fiú, akkor igyekezne úgy rendezni a dolgot, hogy még véletlenül se láthassa senki. Egyébként valószínűleg a vén szeszakán pálinkagőzben párolt kísértethistóriáiból csíráztak ki a legveszettebb pletykák és híresztelések, amik a környéken Innsmouthról keringenek.

A város nem őshonos lakói alig maroknyian vannak. Időnként ugyan előfordul velük, hogy hajmeresztő dolgokat vélnek látni vagy hallani, de ez nem is csoda az öreg Zadok rémmeséi meg a degenerált helybéliek között. Ezek az emberek egyébként sohasem merészkednek ki az utcákra napszállta után; az ilyesmi kimondatlan, ám egybehangzó véleményük szerint nem volna bölcs dolog városban éjszaka áthatolhatatlan sötétség uralkodik.

Ami a gazdaságot illeti - a különös halbőség valóban szinte megmagyarázhatatlan, de a helybéliek egyre kevésbé tudják kihasználni. Az árak zuhannak, a verseny éleződik. A város egyetlen igazi nagyüzeme az aranyfinomító: az irodája itt van mindjárt a sarkon, mutatta a fiú pár lépésre innen. Az öreg Marsh mostanában már egyáltalán nem mutatkozik, bár a finomítóba olykor még beveti magát zárt, lefüggönyözött autóban.

Mindenféle pletyka járja róla, mennyit és hogyan változott. Régebben nagy divatfi hírében állt, és egyesek szerint ma is a kedves Edward-kori kabátját viseli, csipkés kézelőkkel; persze teljesen át kellett szabatnia. Utána egy darabig a fiai vezették az irodát, de az utóbbi időben ők is szép csendben visszavonultak, hogy átengedjék a kormányrudat az ifjabb nemzedéknek. A végén már nagyon furán festettek, főleg az idősebbek; rebesgették, hanyatlik az egészségük.

Az egyik Marsh lányról, egy undok természetű, békaképű nőről informátorom megemlítette, hogy ízléstelen módon ékszerezi magát; rövid kérdezősködés után megbizonyosodtam róla, hogy ugyanolyan különös és egzotikus díszeket hord, mint a newburyporti diadém. A fiú sokszor látta rajta ezeket, és hallotta is róluk, hogy valami titkos kincsből valók, amely eredetileg kalózoké vagy démonoké volt. A lelkészek - papok, tisztelendők, hitszónokok, akárhogy is híják őket itt manapság - szintén hasonló fejdíszet viselnek, bár ők nagyon ritkán mutatkoznak nyilvánosan: lilás ékszereket ebből a típusból a fiú nem látott, noha mesélték neki, hogy Innsmouthban még sok ilyesfélét rejtegetnek.

A Marsh-família egyébként visszavonultan él, akárcsak a város másik három tekintélyes családja: a Waite-ek, a Gilmanek és az Eliotok. Hatalmas, palotának is beillő házakban lakinak a Washington Streeten. Némelyikben állítólag agg rokonokat rejtegetnek; amikor testi elváltozásaik túllépték a nyilvánosság számára még elviselhető határt, megrendezték a halálukat, és hivatalos jegyzőkönyvet fektettek fel róla.

Informátorom figyelmeztetett, hogy az utcákról a legtöbb névtábla hiányzik, majd kérésemre felvázolta egy darab papírra Innsmouth alaprajzát, a főbb utakkal és tájékozási pontokkal egyetemben. Szükségképpen hevenyészett munka volt, ám alapos és áttekinthető. Néhány perces

tanulmányozás után meggyőződtem róla, hogy nagy segítségemre lesz, és hálás köszönettel a kabátzsebembe csúszttam. Ezt követően - nem bízván a város egyetlen éttermének kétes tisztaságában - bőséges készletet vásároltam ebédre sajttropogósból és gyömbérkenyérből. Programom már készen állt: gyalogszerrel bejárom a legfontosabb utcákat; ha közben összefutok egy barátságosabb személlyel - lehetőleg nem helybélivel -, megpróbálok beszélgetésbe elegyedni vele; majd a nyolcórás járattal tovább utazom Arkhambe. Már láttam a városról; hogy a közösségi lét hanyatlásának szélsőséges és mintaértékű példája; nem lévén azonban szociológus, elhatároztam, hogy vizsgálódásaimmal az építészet terére szorítkozom.

Így vette kezdetét szisztematikus, bár érzelmi felhangoktól nem teljesen mentes körsétám Innsmouth szűk, árnyékhomályos útjain. Először is átsétáltam a hídon, majd abba az irányba fordultam, amerről az alsó vízésés robaja hallatszott. A Marsh-féle aranyfinomító mellett elhaladva feltűnt nekem az ipari tevékenységgel járó zajok teljes hiánya. Az épület a lejtős folyóparton állt, nem messze egy másik hídtól, több egybefutó utca csomópontjában: ez valószínűleg a régi városközpont lehetett, amit a függetlenségi háború után helyeztek át a mai Town Square-re.

A Main Street-i hídon ismét átkeltem a Manuxet fölött, s egy teljesen néptelen városrészbe jutottam, ami önkéntelenül megborzongatott. A nyergestetők beroskadt vázai szeszélyes fűrészfog-mintát haraptak a láthatár alsó szegélyébe; egy vén templom csonka tornya kísérteties mementóként magasodott a romok fölé. A Main Street mentén néhány házat úgy-ahogy rendben tartottak, ám a legtöbbször csak ajtóit-ablakait szegezték be, majd sorsára hagyták. A kövezetlen mellékutcákból elhagyott kalyibák bámultak vissza rám vak, fekete ablakszemekkel; nem egy közülük hihetetlen, nyaktörő szögben dőlt oldalra, ahol az alapozása beomlott. A sötétén ásító ablakok tekintete oly hátborzongató volt, hogy keményen meg kellett emberelnem magam, amikor keletnek fordultam, a tengerpart felé. Kétségtelen, hogy a lakatlan házak által keltett iszonyat nem számtani, hanem mértani haladvány szerint növekszik, ahogy a pusztuló épületroncsok egyre szaporodnak az ember körül, s a végén egy néma kísértetváros sivár ölelésében találja magát. A végtelenbe vesző utcák látványa, melyeknek két átellenes oldaláról élettől és értelemmentől megürült romok merednek egymásra hideg döglötthal-szemükkel; a sötét, néptelen termek és szobák porlepte útvesztője, pókhálók és elfeledett emlékek búvóhelye, amely fölött a győztes féreg vette át az uralmat... Mindez olyan mélyen gyökerező, zsigeri szorongást vált ki az emberből, amit a legjózanabb filozófia sem képes feloldani.

A Fish Street ugyanolyan kihalt volt, mint a Main Street, azzal a különbséggel, hogy néhány kő- és téglapépületet - külsejükből ítélve raktárházakat - egészen elfogadható állapotban találtam. A Water Street annyiban szolgált újdonsággal, hogy a part felőli oldalán hatalmas foghíjak tátongtak a régi mólók helyén. Az egész negyedben egyetlen eleven lelket sem

láttam, csak az elszórtan üldögélő horgászokat a messzi hullámtörőn; a csendet a tenger halk, monoton zúgásán kívül csupán a vízesések erejét vesztett moraja zavarta a Manuxet irányából. A város légköre kezdett mind nyomasztóbban nehezedni rám, s miközben óvatosan átkeltem a roskatag Water Street-i hídon - a Fish Street-i, a térképnek megfelelően, romokban hevert -, azon kaptam magam, hogy időnként ideges pillantásokat vetek a hátam mögé.

A folyó északi oldalán az élet - vagy inkább: a nyomor – egyes jeleire bukkantam. Működő halcsomagoló üzemek a Water Streeten; füstölgő kémények és befoldozott tetők hol itt, hol ott; rendszertelenül felhangzó, meghatározhatatlan forrásból származó zörejek: nagy ritkán egy-egy idomtalan árny, amint kacsázó léptekkel belevész valamelyik kövezetlen síkátor homályába. Ezeket a jeleket azonban önnön legnagyobb meglepetésemre, még a déli városnegyed kísérteties kihaltságánál is hátborzongatóbbnak találtam. Először is az emberek itt sokkalta torzabbnak és deformáltabbnak tűntek, mint a városközpontban; amikor rájuk néztem, néha már-már az a rendkívül kényelmetlen érzésem támadt, hogy hajszálnyira járok csupán valami döbbenetes és iszonytató következtetés levonásától, amely magyarázattal szolgálna minden eddig látott furcsaságra, s egy csapásra világosságot gyújtana elmémbe - ám egyszermind valószínűleg az örület homályába borítaná. Az idegen beütés Innsmouth lakóiban itt határozottan érezhetőbb volt, mint a túlparton; illetve - ha az "Innsmouth-arc" tényleg nem a vérkeveredés, hanem valamiféle betegség jele - itt gyűjtötték össze a súlyosabb kórosakat.

Az egyik apróság, ami szerfölött nyugtalanított, a különféle zajok térbeli megoszlása volt. Minden józan meggondolás szerint főként a szemlátomást lakott házakból kellett volna hallatszaniuk; valójában azonban épp néhány olyan épület környékén erősödtek fel leginkább, amiket szembetűnő gonddal zártak el a külvilágtól, vastag deszkák és rozsdás fejű szögek segítségével. Nyikorgás; gurgulázó nyögések; kaparászás; meghatározhatatlan, rekedt, vinnyogó neszek. Szorongásom tovább fokozódott, mikor eszembe jutott, miket mesélt a fűszeresfiú a titkos alagutakról. Óhatatlanul fölmerült bennem a mindedig érdektelennek vélt kérdés, hogy vajon miféle hangokat adhatnak ki az odalent tanyázó korcslányok. Mióta betettem a lábam ebbe a városrészbe, egyetlen emberi szót sem hallottam; és hirtelen azon kaptam magam, hogy rettenetesen vágyom utána.

Megszaporáztam hát a lépteimet, és csak két ízben álltam meg rövidebb időre, hogy megcsodáljak két szép, de erősen romos templomot előbb a Main, majd a Church Streeten. Valótlant mondanék, ha utólag visszatekintve letagadnám, minő megkönnyebbülés fogott el, amikor végre kívül tudtam magam ezen a mocskos, vízparti nyomornegyeden.

Következő logikus úticélom a New Church Green lett volna, de valahogy nem bírtam rávenni magam, hogy ismét elhaladjak a zömök kőtemplom előtt, ahol nemrég megpillantottam a díszruhás pap megmagyarázhatatlan módon ijesztő alakját, homlokán a rejtélyes diadémmal. Azonkívül a fűszeresfiú azt

mondta, hogy a templomok és a Dagon-rend csarnoka környékén nem látják szívesen az idegeneket. Ennek megfelelően északi irányban haladtam tovább a Main Streeten, majd a Main Streetet elérve hátat fordítottam a tengerpartnak, a New Church Greentől biztos távolságban kereszteztem a Federal Streetet, és már ott is voltam az omladozó, régi patríciusnegyedben, ahol az utcák Washington, Lafayette és Adams büszke nevét viselték. Ezek a tekintélyes, öreg sugárutak most hepehupások és gazosak voltak ugyan, egykori tölgyfaárnyas méltóságuk azonban még nem tűnt tova teljesen. Pillantásom udvarházzról udvarházra vándorolt; a legtöbb viharverten, beszegezett ablakokkal málladozott az elvadult kertek közepén, de minden utcán akadt egy-kettő, amelyben szemlátomást laktak. A Washington Streeten négy vagy öt ilyen sorakozott egymás mellett, valamennyi kitűnő állapotban; a pázsiton és a parkokon látszott, hogy gondosan rendben tartják őket. A legfényűzőbb kúriáról, melynek hátsó márványterasa egészen a Lafayette Streetig nyúlt hátra, némi alappal feltételezhettem, hogy az öreg Marsh otthona, az aranyfinomító üzem emberkerülő tulajdonosáé.

Miközben ezeken a zöldellő kertekkel szegélyezett utcákon kóboroltam, egész idő alatt nem talákoztam egyetlen élőlényrel sem, és magamban elcsodálkoztam rajta, hová tűnhettek Innsmouthból a kutyák meg a macskák. A másik dolog, ami zavart és nyugtalanított egy teljesen megmagyarázhatatlan helyi szokás volt: a padlásnyílások és az emeleti ablakok egy részét még a leggondosabban karbantartott udvarházakon is beszögezték és bedeszkták. Innsmouth a lassú halál és az elutasító idegenség városának tűnt, ahol az ember önkéntelenül suttogóra fogja a hangját, és mindenütt mogorva, zárkózott titkolózásba ütközik. Nem tudtam szabadulni a roppant kínos benyomástól, hogy álságos magányomban minden mozdulatomat hideg, düllelt, soha le nem csukódó halszemek tekintete kíséri.

Összereztem a messze balról felhangzó kondulásra, amit még két másik követett, ugyanolyan fülsértő tónusban. Túl jól emlékeztem a neogót kőtemplomra, amelynek zömök tornyában ez a repedt harang szólt. Végigsiettem a Washington Streeten a folyóig, a régi ipari negyedbe. Romba dőlt gyárépületek látványa fogadott, a törmelékhalomok között elgörbült sínparók rozsdálltak; valamivel odébb, az állomás maradványai mögött, a felszámolt vasúti híd földlemezekkel borított traverzei nyúltak elárvultan a folyómeder fölé.

Némi bolyongás után rátaláltam a térképen bejelölt gyaloghídra. Az állapota egyáltalán nem volt bizalomgerjesztő - még egy ósdi figyelmeztető táblát is kitűztek rá -, én azonban vállaltam a kockázatot, és átkeltem rajta a déli partra, ahol ismét az élet jelei mutatkoztak körülöttem. Nehézkes, lomha mozgású alakok húzódtak közeledtemre a málló falú sikátorok árnyékába, s bámultak ki onnan kifürkészhetetlen halszemükkel; más, emberibb arcok hűvös kíváncsisággal fordultak felém. Innsmouth rohamos gyorsasággal kezdett elviselhetetlenné válni; feladtam a további városnéző séta tervét, és abban a reményben tértem rá a központba tartó Paine Streetre, hátha találok valahol egy

motoros járművet, amivel a lehető legsürgősebben eljuthatok Arkham-be. A baljós buszjáratban nem bíztam többé, nem is beszélve arról, hogy az indulás időpontja immár kibírhatatlanul későinek tűnt.

Ekkor pillantottam meg baloldalt a düledező tűzoltóállomást, és a pirospozsgás képű; elvadult szakállú, vizenyős tekintetű öregembert, aki rongyos ruhában ült az épület előtti padon, s élénk beszélgetésbe merült két elhanyagolt külsejű, egyebekben azonban normálisnak látszó tűzoltóval. Villámként vágott belém a felismerés: ez csak Zadok Allen lehet, a félbolond, iszákos aggastyán, aki annyi hihetetlen és hátborzongató történetet ismer az Innsmouth városát homályba borító árnyékról.

3.

Valami perverz ördög mesterkedése lehetett, vagy a felszín alatt munkáló, sötét erők akartak csúfot üzni belőlem fogalmam sincs hát, hogyan történhetett, de tény, hogy ebben a sorsdöntő pillanatban gyökeresen megváltoztattam a terveimet. Már sétám legelején elhatároztam, hogy kizárólag építészeti megfigyelésekre fogok szorítkozni; most pedig azzal a feltett szándékkal igyekeztem vissza a főtérre, hogy amint keríteni tudok valami szállítóeszközt, haladéktalanul elhagyom a halálnak és a bomlásnak ezt a szörnyű városát. Ám az öreg Zadok Allen látványa egészen más mederbe terelte gondolataimat, és ahelyett, hogy tovább siettem volna, bizonytalanul lelassítottam lépteimet.

Biztosítottak róla, hogy a vénember nem tud semmit, csak sötétben célozgat mindenféle hihetetlen, vad és összefüggéstelen dologra; arra is figyelmeztettek, hogy a helybeliek miatt kockázatos vele beszédbe elegyedni. Nekem viszont eszembe jutott, hogy ez az aggastyán élő szemtanúja volt a város hanyatlásának, hogy emlékezete egészen a tengerjáró hajók és a nagy gyártelepek koráig nyúlik vissza - és ennek a csábításnak semmiféle józan okfejtéssel nem lehetett ellenállni. Elvégre a legfurcsább és legzavarosabb mítoszokról gyakran kiderül, hogy valós események szimbolikus átértelmezései vagy allegóriái - az öreg Zadoknak pedig mindent látnia kellett, ami az utóbbi kilencven évben Innsmouthban és szűkebb környékén történt. Az óvatosság és a józan mérlegelés mögött fellobbant a kíváncsiság perzselő lángja; én pedig ifjonti magabiztosságomban meg voltam győződve róla, hogy nemcsak a rémmesébe illő, zavaros történetek áradatát tudom megindítani, némi jóféle szesz segítségével, hanem előbb-utóbb az igazság magvát is kihámozom belőlük.

Tisztában voltam vele, hogy itt és most nem próbálkozhatok; a tűzoltók bizonyára észrevennék és tiltakoznának. Különben is szükség volt bizonyos előkészületekre: elsősorban pálinkát kell kerítenem. Szerencsére ez a fűszeresfiú útmutatása szerint nem jelenthet nehézséget. Aztán feltűnés nélkül addig sétálgatok a tűzoltóállomás körül, míg a vén Zadoknak mehetnékje támad; megvárom, míg kissé eltávolodik, és csatlakozom hozzá. A fiú szerint roppant nyughatatlan természetű, ritkán üldögél egy-két óránál tovább az állomáson.

Házi főzésű pálinkát könnyűszerrel, bár nem éppen olcsón tudtam szerezni, a főtértől egy sarokra, az Eliot Streeten, egy koszos ószeresbolt hátsó helyiségében. Az ápolatlan fickó vonásain, akivel az üzletet megkötöttem, már kezdtek ugyan kiütközni az "Innsmouth-arc" első jellegzetességei, de a maga módján egész udvariasan viselkedett. Nyilván hozzá volt szokva az idegenekhez, mert az átutazóban lévő látogatók - teherautósofőrök, aranyfelvásárlók, egyebek - rendszeresen vásároltak tőle.

A főtérré visszatérvén elégedetten nyugtáztam, hogy a szerencse ezúttal mellém szegődött; mert ki más botorkált elő a Paine Streetről, a Gilman House egyik sarkát megkerülve, mint maga az öreg Zadok Allen, hórihorgasan, csontszikáran, rongyokba burkolózva? Előbb tervemnek megfelelően - a frissen vásárolt pálinkásüveget meglengetve - felkeltettem a figyelmét; mikor aztán láttam, hogy sóvárgó képpel csoszogni kezd felém, nyomban faképnél hagytam, és befordultam a Main Streetre. Arra azért vigyáztam, nehogy lemaradjon; el akartam csalni a legkihaltabb helyre Innsmouthban, amit csak el bírtam képzelni.

A fűszeresfiú térképvázlata alapján a déli part egyik néptelen szakasza felé vettem az irányt, ahol nemrégiben jártam. Akkor egy árva lelket sem láttam a környéken, a távoli hullámtörőn üldögélő horgászokat kivéve, és kissé délebbre húzódva kívül kerülök az ő látókörükön is. Utána már csak két ülőhelyet kell találnom valamelyik elhagyott mólón, és addig faggathatom tanúk nélkül az öreg Zadokot, amíg a kedvem tartja.

Nem sokkal a Main Street előtt halk, ziháló hangon utánam szólt.

- Hé, kölyök!

Gyerekszobája nem volt, az kétségtelen; de az ügy érdekében ezúttal szemrebbenés nélkül napirendre tértem a sértő bizalmaskodás fölött; azon felül jobban belegondolva a déd-, sőt ükunokája lehettem volna. Most már hagytam, hogy utolérjen, és szomjasan meghúzza a pálinkásüveget. Mialatt tovább ballagtunk a sivár kísértetnegyedben, a lehetetlen szögben megdőlt romok között, óvatosan tapogatózni kezdtem, de úgy találtam, az öreg nyelvét nem is olyan könnyű megoldani. Végül rábukkantam egy megfelelőnek tűnő helyre: két roskatag házfal között gazzal fölvert hasadék nyílt a tengerpartra, a túloldalon egy mállatag kőmóló fuldoklott a hínár fojtó ölelésében. Néhány mohlepte kő a víz közelében egészen tűrhető ülőhelyül szolgált; északon egy romos raktárház takart minket a kíváncsi tekintetek elől. Ideális helyszínnek ígérkezett egy hosszú, titkos megbeszéléshez; így hát letereltem magam előtt a partra szomjas kísérőmet, majd lehuppantam a síkos kövekre. Közelebbről szemlélve az eldugott, pusztuló zug már korántsem tűnt olyan jó választásnak: A bomlás és az enyészet hangulata ölmosan nyomasztó volt, a mindent átjáró halbúz szinte kibírhatatlan; én azonban szilárdan elhatároztam, hogy feltett szándékomtól semmiképpen nem hagyom magam eltántorítani.

Körülbelül négy óránk maradt még a beszélgetésre, ha el akarom érni a nyolcas arkhami buszt; bőkezűbben kezdtem hát adagolni a vén potyásnak a

pálinkát, s közben elfogyasztottam saját szerény ebédemet is. Arra persze ügyeltem, nehogy jótékonykodással túllőjek a célon, és Zadok beszédes kedve részeg kábulatba csapjon át. Egy órával később mintha valamelyest oldódott volna konok zárkózottsága, ám legnagyobb csalódásomra továbbra is kitért az Innsmouthra és titokzatos múltjára vonatkozó kérdések elől. Viszont minden egyébről hetet-havat összehordott, miáltal kiderült róla, hogy buzgó olvasója a napi sajtónak, továbbá hajlamos a falusias jellegű, érzelmes filozofálgatásra.

A második óra vége felé aggódni kezdtem, hogy egy üveg pálinka talán nem lesz elég a kívánt hatás eléréséhez, s már azon tűnődtem, itt merjem-e hagyni az öreg Zadokot, amíg én visszaugrok egy másodikért. Ám ekkor közbeszólt a véletlen, s amire én minden faggatózásommal és ravaszkodásommal képtelen voltam, azt egy nevetséges aprósággal helyreigazította. Az asztmásan ziháló aggastyán motyogása váratlan fordulatot vett, jómagam pedig izgatottan hajoltam közelebb, nehogy egyetlen szavát is elszalasszam. Én háttal ültem a halbűzős tengernek, ő viszont szemközt, s ködfátylas tekintete valahogy az Ördögátony hosszú, keskeny csíkjára tévedt, amely a napnak ebben az órájában dolyfösen és kihívóan emelkedett a habok fölé. Szemlátomást felzaklatta a látvány, mert halkán szitkozódni kezdett; tirádája egy idő után bizalmas suttogásba ment át, ráncos arcán sokat tudó mosoly terült szét. Odahajolt hozzám, megragadta kabátom hajtókáját, és amit dühösen az arcomba sziszegett, azt nem lehetett félreérteni.

- Ott kezdődött az egész.. azon az elátkozott, gonosz helyen, ahol eltűnik a tengerfenék. A pokol kapuja... meredeken szakad a mélybe, a mérőönt elnyeli. A vén Obed kapitány bűne... sok mindent talált a déltengereken... többet is, mint kellett volna...

- Mindenkire rossz idők jártak akkor. A kereskedés akadozott, a malmok munka nélkül álltak; még az újak is, alighogy megépültek. A férfinép legjava a tengeren portyázva veszett oda a tizenkettes háborúban, vagy az Elizy-briggel meg a Ranger sónerrel; mindkettő a Gilman-zászló alatt szállt pokolra. Obed Marshnak, neki három hajója volt: a Columby brigantin, a Hetty brigg meg a Sumatry Queen. Egyedül ő húzta ki a csúf időket, egyedül ő csinálta tovább a kereskedést az Indiákkal... bár Esdras Martin bárkája, Malay Bride még huszonnyolcban is nekivágott egyszer...

- Olyan nem születik még egy, mint Obed kapitány... soha többé, a vén sátánfatty! Hehe... Emlékszem, mindig idegen földekről beszélt, és ugyanazzal a huzattal szidta az idevalósi népeket. Birkának meg baromnak meg bávatag bolondnak. A gyülekezet szúrta nagyon a szemét, meg a tisztelendők. Dühöngött, hogy itten most nem tűrni meg szenvedni kell, hanem cselekedni. Azt is mondta még, hamarabb jutnánk egyről a kettőre, ha nemcsak az üres falakhoz nyekeregénk... ha nekünk is olyan isteneink lennének mint másoknak... másoknak, a kanaka népeknek az Indiákon. Merthogy amazok az istenek halat adnak az áldozatokért, és ha valaki imádkozik hozzájuk, hát a saját

szájukkal válaszolnak. - Matt Eliot, a főlegénye, az is sokat beszélt, de ő inkább arról, hogy nem kellene ide mindenféle pogány babonaságok. Ezek ketten, ők együtt hajóztak. Találtak egy szigetet Othaheitétől keletre, ahol sok-sok faragott kő volt, olyan régiek, hogy senki sem emlékezett már rájuk... ahogy Ponapén meg a Karolinákon, csak ezekbe arcok voltak faragva, amiktől úgy néztek ki, mint a nagy szobrok a Húsvét-szigeten. Volt még arrafelé egy kisebb sziget is, tűzhányóval a közepén; azon is láttak romokat, de másféléket, másféle faragással. El voltak kopva teljesen, mintha nagyon sokat lettek volna víz alatt, és gonosz lelkek voltak odafaragva rájuk... nagy, csúf gonosz lelkek... - És azt mondta még Matt, hogy a nagy szigeten a kanakáknak annyi haluk van, amennyit csak ki bírnak fogni, és még annál is több lehetne, ha győznék szusszal. És hogy gyűrűik is vannak, meg karpereceik és fejdíszek, valami fura, sápadt aranyból... és hogy ezekre is csupa ugyanolyan gonosz lélek van faragva, mint a tűzhányós szigeten a nagy kövekre. Hal-békák vagy béka-halak, és a képeken sokszor olyasmiket csinálnak, amit csak az embernek szokás... de meg néha olyasmiket is, hogy azt az embernek sem... Hát ilyen csuda holmikat látott Matt a kanakáknál, és senki sem tudta, honnan van nekik, még a szomszéd kanaka népek se. És a szomszéd kanaka népek azt se értették, hogy odaát miért olyan töméntelen sok a hal, amikor náluk nagyon kevés. Matt, ő sokat törte ezen a fejét, és Obed kapitány is, bizony. És Obed, ő látta azt is, hogy minden évben sok fiatal, erős kanaka eltűnik a szigetről... és hogy az öreg kanakákat nem nagyon szeretik mutogatni... és hogy páran a főbb népekből istentelenül rútak, még ahhoz képest is, hogy kanakák...

- Ahhoz Obed kellett, hogy kigyúrja belőlük az igazat... ahhoz csak ő volt elég ravasz, a sátánfattyá. Hogy csinálta, hogy nem, sose mesélte... de előbb a kereskedést kezdte, a kereskedést a sápadt arannyal. Kérdezte, honnét van; meg hogy kéne még belőle; hogy megveszi mind, hogy fizet érte gazdagon; ad ő üveggyöngyöt zsákszám, csak tudni kéne, honnét van... Addig beszélt, míg a végén kibeszélte a titkot a vén főkanakából. Walakea, úgy hívták, Walakeának. Soha senki nem hitt a cicomás vén ördögnek, csak Obed; de Obed úgy olvasott a népekben, mint a könyvben. Hehe.. Nekem se hisz most senki, ha elmondom ezeket.. még te se fogsz hinni nekem, kölyök... bár ahogy így elnézlek, neked is ugyanolyan olvasós fajta szemed van, mint Obednek...

Az aggastyán rekedt suttogása elhalkult, mintegy jelentőségteljes bevezetés gyanánt; s én azon kaptam magam, hogy baljós előérzet borzongat végig tetőtől talpig, noha tudtam jól, hogy amit hallani fogok, javarészt részeg képzelődés lesz csupán.

- Nohát, fiú, Obed megtudta a cicomás főkanakától, hogy nemcsak magunkfajta népek élnek a földön, hanem másfélék is, egészen másfélék... annyira másfélék, hogy a magunkfajta soha nem is hallott róluk, és ha hallana, se hinné. És úgy látszott, hogy a kanakák minden évben sok-sok fiatal fiút meg lányt küldtek a víz alá valami istenféléknek, amazok pedig halakat adtak nekik cserébe; halakat meg fura, sápadt aranyat. És ezekkel a vízi népekkel ők a kis

szigeten találkoztak először, ahol a tűzhányó is volt, meg a faragott romok. És úgy látszott, hogy a romokba vésett gonosz lelkek, a béka-halak, azok ilyen vízi népek voltak... Talán a sellő-mesék, a vízitündér-mesék meg a többi hasonlók, azok valamikor nagyon régen óroluk szóltak, és nem is voltak mesék, hanem igazságok. Mert nekik odalent a tengerfenéken mindenféle vízi városaik vannak, és egy ilyen vízi városnak volt a darabja a kis sziget is, csak fellökte a vulkán. És úgy látszott, hogy amikor fellökődött, akkor éppen voltak benne vízi népek, és ezek közül páran életben maradtak. Így jöttek rá a kanakák, hogy mi van alattuk, a tengerfenéken. Kezdetben nagyon féltek, de aztán ez elmúlt; és előbb jelekkel beszéltek a vízi népekhez, aztán lassan megértették egymást; és akkor alkut kötöttek.

- A vízi népek, azok szeretik, ha embert áldoznak nekik. Régebben - nagyon-nagyon régen - ezt sokan csinálták, és akkor még a vízi népek gyakran jöttek a felszínre, és nagyon örültek. Aztán - még mindig nagyon régen - történt valami, ami elrontotta a jókedvüket; utána már ritkán jártak fel, és egyre kevesebben adtak nekik embereket. Hogy az áldozatokkal mihez kezdenek, azt nem tudom, és szerintem Obed se firtatta. És úgy látszott, hogy a kanakák ráálltak erre az áldozat-dologra, mert nagyon rossz időket éltek akkor, annyira rosszakat, hogy igazából még sok minden másra is ráálltak volna. És attól fogva évente kétszer nagy ünnepet tartottak, és ilyenkor fiatal kanakákat küldtek a vízi népeknek; meg mindenféle cifraságot, amit faragással csináltak. A vízi népek ezért sok halat adtak cserébe - egyszerűen odaterelték a tengerből -, és néha sápadt aranyat is, de azt nem olyan gyakran.

- Namármost a kanakák, azok előbb a vulkános szigeten találkoztak velük. Kenuval vitték oda az áldozatokat meg a többi holmit, és ha kaptak tőlük valamit cserébe, azt is kenuval hozták vissza... Kezdetben a vízi népek nem mentek az ő nagy szigetükre, de később már akartak. Úgy látszott, jól érezték magukat a kanakák között, amikor együtt voltak velük a két nagy ünnepen. Mert ugye, megélnék ők vízen is, meg szárazon is, mint a békák. És most a nagy szigetre akartak menni, és nemcsak az ünnepeken, hanem egyfolytában. A kanakák mondták nekik, hogy ez nem lesz jó, mert ha a többi szigeten hallani fognak erről, akkor a szomszéd kanakák mind eljönnek kenuval, hogy megöljék őket. A vízi népek erre azt felelték, hogy ez őket nem igazán érdekli, ha pedig mégis érdekelné, akkor ők ölnék meg a felszíni népeket, de nemcsak a kanakákat, hanem úgy általában. Csak azokat hagynák meg, akik valamiféle régi jeleket tudnak mutatni nekik, merthogy ezeket a jeleket még az elveszett Nagy Öregek használták. De azt nem mondták meg, hogy kik ezek az elveszett Nagy Öregek. És mivel egyelőre nem érdekelte őket az ölés, ezért azt csinálták, hogy ha más népek jöttek a nagy szigetre, mindig elbújtak.

- Később, amikor olyanokat kezdtek követelni a kanakáktól, hogy feküdjenek össze velük, amazok kicsit morogtak. Merthogy ezek a vízi népek mégiscsak amolyan békaszerű halfélék. De aztán valahogy megtanultak jó képet vágni hozzá. Tudod, kölyök, mi emberek valami fura rokonságban lehetünk az

ilyen vízi népséggel. Ez talán olyasmi, hogy... hogy ami egyszer a vízből mászott elő, akármilyen régen, annak csak egy kicsi nógatás kell, hogy visszamásszon. És ezek a vízi népek elmagyarázták a kanakáknak, hogy ha ők egymással hálnak, abból olyan felemás gyerek lesz, hogy eleinte teljesen kanakának fog kinézni, aztán egyre kevésbé. A végén meg visszamászik a tengerbe, és megkeresi benne a többieket. És ami a legfontosabb, kölyök: aki átalakul és visszatér a vízbe, az nem fog meghalni. Soha többé. A vízi népek, azok se halnak meg. Mármint maguktól; mert ha agyonverik őket, akkor igen.

- Egyszóval úgy állt a helyzet, fiú, hogy mire Obed megismerte őket, ez a kanaka népség már csurig volt mélytengeri halvérrel. Ha megvénültek és már nagyon látszott rajtuk, a család elrekkentette őket valahová, míg el nem jön az idejük. Persze nem voltak mind egyformák: akadt, aki már poronty korában rútulni kezdett, és akadt olyan is, aki soha nem tért vissza a tengerbe. De a többséggel pont úgy történt minden, ahogy a vízi népek mondták. Akik órájuk hajztak jobban, azok hamar átvedlettek, mások viszont - persze az emberszerűbbje - néha hetven-nyolcvan évig elhúzták a dolgot. Namármost, akik lementek a halak közé, azok utána elég sűrűn hazalátogattak. Úgyhogy ezekkel a kanakákkal megesett, hogy a saját szépajjukkal beszélgettek, aki több száz éve hagyta ott a szárazföldet.

- És ugye, ezek a kanakák már a halált sem vették annyira komolyan, hiszen nem haltak meg úgyszem. Vagyis csak ritkán. Például ha átmentek kenun a szomszéd népekhez rabolni, vagy ha azok jöttek át hozzájuk ugyanezért. Vagy ha feláldozták őket. Vagy forróláztól, kígyómarástól, bujakórtól, ilyesmitől. De miután visszamásztak a vízbe, többé-kevésbé tényleg halhatatlanok lettek. És volt nekik egy furá okoskodásuk, hogy ők eleserélték a halált valami másra, amolyan átalakulásfélére, amiben egy idő után persze már nem láttak semmi borzalmasat. Jó üzletnek hitték; és Obed valami hasonlót gondolhatott, amikor meghányta-vetette magában a vén Walakea meséjét. Amúgy Walakea, ő nem volt halivadék, mert ő főnöki családból származott, és a szigetek főnöki esaládjai csak egymás között házasodtak.

- Ez a Walakea, ez mutatott Obednek mindenféle kanaka ördögösséget. Szertartásokat meg ráolvasásokat meg pár vénséget a faluból, akik nemigen voltak már emberformák. De a vízi népeket, az igaziakat, a tengerből, azokat valahogy nem igazán akarta megmutatni. A végén még adott egy furá kis ficerét is, ólomból vagy miből, hogy ezzel a felszínre lehet hívni őket, ha nagyjából sejted, merrefelé tanyáznak. Csak bedobod a vízbe, és mindenfélét kántálsz hozzá. Walakea szerint belakták már ezek az egész világot, úgyhogy bármelyik tengeren kutatód őket, előbb-utóbb rátalálsz egy fészükre.

- Matt, az öreg Matt rühellte az egészet, ő azt szerette volna, ha Obed vissza se megy a nyavalyás szigetre; de Obed kapzsibb volt a legkapzsibb uzsorásnál, úgy bizony, a sátánfattyá. És úgy számolt, hogy amilyen bagóért szerzi a sápadt aranyat, nagy-nagy pénzt csinálhatna rendszeres fuvarokkal. Ő is ment évekig, és Obed olyan zsírosra hízott rajta, hogy végül beindíthatta az

aranykohóját Waite régi fűrészmalmában. Mert kohó, az nagyon kellett neki, a cifraságok beolvasztására. Ugye, darabonként, ahogy a kanakáktól kapta, nem adhatta el őket; nagyot néztek volna idehaza a népek. Szóval ment minden a kohóba, egyik fuvar a másik után. Az persze megesett néha, hogy valaki a legények közül odébbállt egypár cifrasággal. És Obed, ő mindig kiválogatta, melyik zavarja legkevésbé az itteni népek szemét; és ezeket odaadta a feleségének meg a lányainak, hadd viseljék.

- Aztán, valamikor harmincnyolcban - én hétéves lehettem -, meglepetés várta őt a déltengereken, nagy és csúf meglepetés. Amíg odavolt, a szigeten mind felkoncolták a halvérű kanakákat. Úgy látszott, a szomszédok végül mégis megorrontonák, mi folyik itt, és amúgy istenesen a kezükbe vették a dolgot. Biztos volt nekik olyan régi varázsjelük, amiről a vízi népek mondták, hogy ők csak attól félnek. Ki tudja, mi mindenre teheti rá a mancsát az ilyen kanaka banda, ha a tengerfenék a felszínre böffent mellettük valami szigetet, a vízözönnél vénebb romokkal? Amúgy akik oda ellátogattak, lelkes legények lehettek, nem végeztek félmunkát. Se a nagy szigeten, se a kicsin nem hagytak állva semmit, csak a legnagyobb darab köveket, amiket pusztá kézzel nem bírtak ledönteni. Néhol meg lapos kavicsokat szórtak szét, amolyan medálféléket, valami fura ákombákommal, amit manapság szvasztikának hívnak. Szerintem ez lehet a jele azoknak az Öregeknek. Egyszóval a régi népek mind agyonverve, arany egy szemernyi se, a szomszéd kanakák meg kukkot se tudnak semmiről. Még azt is eltagadták, hogy azon a szigeten valaha emberfélék éltek.

- Ez persze csúnyán főbe kólintotta az öreg Obedet, mert a halvérű kanakákon kívül nemigen volt már neki senkivel kereskedése. Aztán csúnyán főbe kólintotta az egész várost, mert a régi időkben úgy volt, hogy ha a hajósgazda jól járt, jól jártak a legények is; no meg az ellenkezője. A többség nemigen kapálózott, amolyan birkásan fogadták a sorsukat, de kicsit se boldogultak, mert a hal egyre kevesebb lett, és a malmokba se jutott örölnivaló.

- Most, ugye, Obed, ő ekkortájt kezdte szidni a népeket, hogy buta barmok, mit rimánkodtok itten a keresztény istenhez, fütyül az rátok. És azt mondta, ő járt már olyan helyeken, ahol ha nagyon imádkoztál ezért vagy azért, akkor az istenek előjöttek és odaadták. És azt is mondta, hogy ha a férfinép java kiáll mellette, talán csinálhat valamit, és akkor lesz sok-sok halunk meg aranyunk. Persze akik velejártak a Sumotry Queenen és látták a két szigetet, azok tudták, mire gondol; és ezek majdnem mind Obed ellen beszéltek, mert nemigen volt kedvük a vízi népekkel cimborálni. Akik viszont nem értették a dolgot, azoknak egyre jobban tetszett; és ezek folyton faggatták Obedet, mit kéne csinálniuk, hogy megleljék az új hitet, és legyen végre hal meg arany. Merthogy ők szívesen hisznek mindenféle újat, de ha nincs hal meg arany, akkor nem.

Az öregember hangja itt érthetetlen motyogásba fűlt, majd teljesen elhallgatott. Baljós, feszült csend telepedett ránk. Zadok Allen riadtan hátrapislantott a válla fölött, majd visszafordult a távoli, fekete zátony felé, és

megbabonázva meredt rá. Mikor szóltam hozzá, nem válaszolt; tudtam, most hagynom kell, hogy kiürítse a pálinkásüveget. Az eszelős históriát, amit előadott, rendkívül érdekesítőnek találtam, mivel egyfajta ösztönös, mesterkéletlen allegóriát láttam benne, melynek valóságalapja Innsmouth tagadhatatlan furcsasága; ezt színezi és bontakoztatja aztán fantasztikus képzeletvirágokká egy agg, alkoholgőzös elme, amelyben egyrészt ugyan kétségtelenül lappang némi kreativitás, másrészt viszont valóságos kacattára a legkülönfélébb egzotikus mendemondáknak. Természetesen egy pillanatig sem fordult meg a fejemben, hogy valóságnak higgyem ezt a grandiózus rémmesét; ám be kell vallanom, hogy Zadok beszámolója helyenként tényleg megborzongatott, különösen amikor a "sápadt aranyat" emlegette. Ha nem végzek bizonyos előzetes vizsgálódásokat, ezt is habozás nélkül a vén csavargó elmeszüleményének minősíthetném; mivel azonban Newburyportban a tulajdon két szememmel láttam azt a baljós diadémot, amely mintha egyenesen Zadok Allen lidércnyomásaiból öltött volna alakot, ezt a fajta fényűzést nem engedhetem meg magamnak. Persze könnyen előfordulhat, hogy az ékszerek eredetileg valóban valami távoli és titokzatos szigetről kerültek elő; az pedig egyenesen valószínű, hogy a körülöttük keringő hajmeresztő históriák eredetileg nem annyira az én agg potyásom, hanem inkább a néhai Obed Marsh kapitány képzelőerejét dicsérik.

Odanyújtottam Zadoknak az üveget, s ő egyetlen húzásra felhajtotta az utolsó cseppig. Elcsodálkoztam, mennyire bírja a pálinkát, mert alig látszott rajta a hatása; magas, ziháló hangja még csak meg sem kásásodott. Az üveget, miután lenyalta a nyakát, gondosan a zsebébe süllyesztette, majd lassan bólogatva motyogni kezdett a szakállába. Közelebb hajoltam, hogy halljam, ha valami értelmeset találna mondani; a szemem sarkából látni véltem, hogy a ráncos ajkak gúnyos félmosolyra húzódnak a pálinkafoltos szörzet takarásában. Igen - valóban beszélt, nagyrészt még értettem is, mit:

- Szegény Matt... Matt végig ellene volt... megpróbálta maga köré gyűjteni a népeket, beszélgetésre hívott minden papfélét.. tudhatta volna: szél ellen hiába... a metodista lelkészt kiséprűzték a városból, a kongregacionalista már ment magától... és persze ott volt még Babcock tiszteletes a baptistáktól... hogy vele mi lett, nem tudom, de én soha többet nem láttam... az Úr haragja.. taknyos kiskölyök voltam még, de hallottam, amit hallottam, és láttam, amit láttam... Dagon és Astoreth.. Belial és Belzebub... az Aranyborjú és a kánaáni bálványok és a filiszteusok... a Babiloni Parázna... mene, mene, tekel, upharsin... Megint elhallgatott, s vizenyős-kék szemébe nézve már attól tartottam, ezúttal valóban az ájulás környékezi. Mikor azonban vigyázva megráztam a vállát, meghökkentően éber mozdulattal fordult szembe velem, s újabb homályos értelmű szöveget zúdított rám.

- Szóval nem hiszed el, mi? Hehehe... Akkor azt mondd meg nekem, legényke, miért evezett ki Obed kapitány éjszaka huszadmagával az Ördögátonyra? És miféle pogányságokat kántáltak ott olyan harsányan, hogy

amikor megfordult a szél, az egész város zengett tőle? Megmondod, mi? Megmondod? És azt is megmondod, miért járt Obed olyan gyakran a zátony túloldalára, ahol mélyebbre szakad a tengerfenék, mint ameddig a kiáltásod elszáll? Tán csak nem azért, hogy nagy vászonzsákokat dobáljon a vízbe? És mi volt azokban a zsákokban, mi lehetett olyan hosszúkás és merev és nehéz, azt tudod? Úgy bizony! És azt megmondod-e nekem, hová tette az öreg Obed azt a fura kis ólomficerét, amit Walakeától kapott? Na, fiú? És hogy miért üvöltöttek úgy a népek a májusünnepen meg később, mindenszentekkor, mint aki megveszett? És hogy miért a Sumatry Queen régi matrózai lettek az új lelkipásztorok, azt tudod? És hogy miért bújtak folyton vastag palástfélékbe? És hogy honnan szerezték rá a rengeteg aranyat? Na, mit tudsz, kölyök, ki vele?

A vén csavargó átalakulása szinte ijesztő volt. A vizenyős-kék szemekben szilaj, mániákus lángok gyúltak, a piszkosfehér szakáll felborzolódott. Az öreg Zadok valószínűleg észrevette, hogy hátrahőkölök, mert gonosz hangon, kajánul kuncogni kezdett.

- Hehe! Hehe! Rájöttél már, mi? Tán bizony te is amolyan kíváncsi ördögfióka voltál taknyos korodban? Mert én igen. Minden éjjel felmásztam a házunk kupolájába, tengert nézni. Meg egyebeket. Kis porontynak nagy a füle, úgy ám, nekem elhiheted! Nem szalasztottam én el semmit abból, amit a vén Obedről pletykáltak a népek. Hogy a zátonyra mennének egypár legényekkel. Hehe-he! Mit szóltál volna ahhoz az éjszakához, amikor fölcipeltem a kupolába az öregem látcsövét? Úgy éljek, jó sokan tolongtak a zátonyon, pedig egyetlen dereglyével eveztek ki láttam. Mikor aztán feljött a hold, rögtön mind eltisztultak onnan: supp, ugrás lefelé, ki erre, ki arra! Obed, ugye, egyenest a dereglyére huppant a legényeivel, ott várta őket a zátony árnyékában. Node a többi népek, azok a túloldalra ugrottak, fejest a mélyvízbe, és hiába vártam, egyik sem bukkant fel újra... Na, mit szóltál volna hozzá, nyolcéves kis szaros, egyedül kuksolsz éjjel a kupolában, a kezedben a látcső, és te csak nézed, nézed meredten azt a valamit, amit emberfélének hitték, pedig dehogy!... Na, kölyök?... Hehehe...

A vénemberen szemlátomást kitört a hisztéria, s én megborzongtam; meghatározhatatlan, baljós előérzet fogott el. Göcsörtös kezével megmarkolta a vállam, s nekem hirtelen az az érzésem támadt, hogy egyáltalán nem nevetében reszket.

- Na és az hogy tetszene, ha egyik éjjel látnád a derék, öreg Obedet a zátony túloldalán, és ő éppen azzal lenne elfoglalva, hogy vízbe billentsen valamit a dereglyéjéről, valami jó nehéz dolgot, vászonzsákba gyömöszölve? Az ugye megnyugtatóna, ha másnap hallanád, hogy egy fiatal suhanc eltűnt hazuról? Hahó! Van itt valaki, aki látta azóta Hiram Gilmant? A víz fölött bajosan. Hát Nick Pierce-t? Hát Luella Waite-et? Hát Adoniram Southwick-ot, hát Henry Garnsont? Hahó! Hehe... hehe... A kanaka népek jelbeszéddel kezdték. Árnyak a zátonyon, jeleket mutogatnak a kezükkel. Már amelyiknek van.

- Obed kapitány, ő nagyjából ekkor evickélt ki a kátyúból...A három

lányát csudára kirittyentve járatta a népek előtt, mindenféle sápadt fényű aranyholmival cifrázta fel őket, amilyeneket még senki sem látott Innsmouthban, se rajtuk, se másokon. A kohója fölött, ott megint füstölni kezdett a kémény. De a többi népek se jártak rosszul. A temérdek hal csak úgy tódult a kikötőbe; ha ma mondanák, el se hinném, mennyit adtunk el jó pénzért a szomszédságba. A régi vasutat, azt Obed taposta ki nekünk. Pár kingsporti halász hallott a nagy bőségről, és átjöttek hozzánk két szlúppal, de eltévedhettek vagy mi. Nem is látta utána senki őket; biztos vízbe vesztek. Aztán az idevalósi népek megcsinálták a Dagon-rendet, és hogy hajlékuk legyen, hát megvették neki a szabadkőművesektől a nagy Kálvária-páholyt.. Hehehe! Ugye, Matt Elliot, ő szabadkőműves volt, ellenezte is nagyon az üzletet, de nem sokáig, mert eltűnt.

- Namármost, én nem akarok olyasmit mondani, hogy a vén Obed ugyanúgy akarta itten elrendezni a dolgokat, ahogy a kanaka népeknél látta. Énszerintem neki eszében se volt, hogy vérkeverést kéne csinálni; az meg végképpen nem, hogy a porontyaink visszamásszanak a vízbe, és örökéletű halakká változzanak. Ő csak aranyat akart a vízi népektől, sok-sok sápadt aranyat, és ezer hajlandó volt nagy árat fizetni, a sátánfattyá. A többiek meg egyszerűen örültek a nagy fene jólétnek, nem törődtek semmi mással, és kicsit olyanok voltak, mint a vak majom. Egy darabig...

- Mert azért negyvenhatban maguktól is rájöttek, mibe akarják itten belevetni az orrukat. Ugye, nagy ész nem kellett hozzá, csak összeadni kettőt meg kettőt. Túl sok nyomtalan eltűnés; túl sok örült vasárnapi prédikáció; túl sok gyanús szóbeszéd az Ördögzátony körül. Kicsit még, azt hiszem, én is rásegítettem, mert elmondtam Mowry békebírónak a kupolát, meg hogy miket láttam onnan. Egy éjszaka aztán szépen utánamentek a vén Obednek meg a legényeinek a zátonyra; és lőttek is akkor, és dereglyék süllyedtek el. Reggelre Obed börtönben ült, meg rajta kívül még harmincketten; és a város egészen meg volt zavarodva. Mindenki azon törte a fejét, hogy egyfelől mi a pokol folyik itt, másfelől meg miféle kacifántos címen lehetne vádat emelni ellenük. Mert hogy sápadt arany meg vízi népek meg emberáldozat, hát ezt ugye, mégse lehet... Úgyhogy akkor ilyenekről folyt a vita.

- Majmok, vak majmok voltunk megint! Mowry békebíró, szegény, ő olyanokat mondott, hogy a fertőzés góca, és hogy felszámoltuk és kiégettük, és hogy jöhet a papirosmunka. Mindenki csak beszélt és senki sem gondolkodott... Mert ugye, miután Obed meg a legényei lakat alá kerültek, mi semmiféle zsákokat nem dobáltunk a vízbe a zátony mögött. És itten minden csak azon múlt, mikor unnak rá erre amazok odalent...

Zadokon a félelem és a kimerültség jelei mutatkoztak, hagytam hát pihenni egy keveset, noha közben aggodalmas pillantást vettem az óramra. Közben megfordult a dagály, a kikötőben emelkedni kezdett a vízszint, s a hullámok morajától az aggastyán mintha új erőre kapott volna. A dagálynak én is örültem, abban a titkos reményben, hogy sós tenger szagával valamelyest tán

tompítani fogja az orrfacsaró halbúzt. Aztán félretoltam ezeket a gondolatokat, s ismét a fülemet hegyeztem, hogy jobban értem az öreg csavargó halk suttogását.

- Az az iszonyú éjszaka... láttam őket. Fenn voltam a kupolában... seregestül jöttek... hordákban... a zátonyt teljesen ellepték, berajzottak a kikötőbe, felúsztak a folyón... Irgalmas egek, mi zajlott akkor éjjel az utcákon... megdöngették az ajtónkat, de az öregem, ő nem nyitotta ki... aztán kimászott a muskétájával a konyhaablakon, hogy megkeresse Mowry békebíró, és megnézze, mit segíthet... Hegyekben álltak a holtak meg a haldoklók... lövések, sikolyok... üvöltözés az Old Square-en meg a Crown Square-en meg a New Church Greenen... a börtönből kiszabadítva... a kiáltványban... árulásról, szöszegésről.. Később járványnak hazudtuk, mikor jöttek a külső népek, és nem találták a város felét... csak azokat hagyták meg, akik Obeddel tartottak, vagy meg se mukkantak végig... az öregemet nem láttam többet...

Zadok rekedten zihált, egész testéről patakokban dőlt a veríték. Göcsörtös ujjai megszorultak s vállamon.

- Reggelre mindent eltakarítottak... de a nyomaikat, azokat rajtunk hagyták.. Obed, ő rögtön átvette a vezetést.. azt mondta, hogy mostantól nem egészen úgy mennek majd a dolgok, mint régen... az istentiszteleteken ezentúl mások is részt vesznek.. egyes családoknak vendégeket kell az otthonukba fogadniuk.. azt mondta, vérkeveredést akarnak velünk, mint a kanakákkal,.. és hogy ő a maga részéről nem érzi kötelességének, hogy ebben megakadályozza őket... Úgy bizony, ezt Obed kapitány mondta, a vén sátánfatty, ő és senki más!... Teljesen megbomlott, a saját fajtáját semmibe nézte, csak a vízi népeket ajnározta folyton. Azt mondta a nyomorult... hogy ők halat meg aranyat hoztak nekünk... itt az ideje hát... hogy mi is adjuk meg nekik, amit akarnak...

- Szemre semmi se változott, csak az idegenektől lettünk eltiltva. Kerültük is őket utána; megkeserültük volna, ha ellenszegülünk. Aztán, ugye, mindenkinek le kellett tennie Dagon Esküjét, illetve hát az elsőt közülük; mert hogy van második és harmadik is. És később ezeket is letették páran, de már nem mindenki, csak a különleges népek. Ővelük másképpen bánnak; szabadabban mozoghatnak, kapnak aranyat meg más ilyesmit. Namármost a lázadásnak, annak semmi értelme, mert ezek a vízi népek vannak odalent pár millióan. Egyelőre nincs különösebb kedvük hozzá, hogy előjjenek és háborúban irtsák ki az emberféléket, de ha mi itten nekiállunk szurkapiszkálni őket, akkor én szerintem nem lesznek túl fáradtak egy egészen meggyőző főpróbához. Minekünk nincsenek ellenük régi varázsjeleink, mint a déltengeri népeknek; és azokat az istenverte kanakákat aligha tudnánk rábírní, hogy megosszák velünk a titkaikat.

- Csak arra ügyelj feltétlenül, hogy mindig elég áldozatot és bennszülött kacatot kapjanak; meg kikötőhelyet a városban, ha kéri. Ha ez meglesz, békén hagynak. Az idegenek híreket vihetnek a külvilágba, ne közösködj hát velük, kerüld őket - hacsak nem szaglászok. A Húségesek Gyülekezetéből, amely

másképpen Dagon Magasztosabb Rendjének is nevezetik, soha senkit nem ragad el a halál, amiképpen a Gyermekek közül sem; mert mi, Hűségesek és Gyermekek, csupán visszatérünk Hydra anya és Dagon atya páros kebelére, ahonnan az időknek kezdetén az ősisz... Ia! Ia! Cthulhu fhtagn! Ph'nglui mglw'nafh Cthulhu R'lyeh wgah-nagl fhtaga...

Az öreg Zadok most már teljesen összefüggéstelenül hadart mindenféle értelmetlenséget, szája szélét vékony csíkban hab verte ki. Visszafojtott lélegzettel néztem. Szegény, vén nyomorult, gondoltam; íme, a minden észérvnél elrettentőbb példa, hogy egy dús képzelőerővel megáldott, termékeny elmét a téboly micsoda pokoli bugyraiba képes taszítani az alkohol rontó befolyása! Tagadhatatlan viszont, hogy a rögeszmés örület ily megdöbbentő mértékű elhatalmasodásához jelen esetben egy másik tényező is hozzájárult: a környezet sivársága, érzelemmentessége,ingerszegénysége, és - mindennek logikus következményeként - az Innsmouth iránt táplált szenvedélyes, keserű gyűlölet.

Zadok nyöszörögve sírva fakadt; könnyek gördültek le ráncokkal barázdált arcán, hogy aztán a kusza szakállbozontba vesszenek.

- Istenem, mi mindent éltem én át tizenöt éves korom óta! Mene, mene, tekel, upharsin! Mennyi borzalmat és bünt láttam, milyen balsorsokat, micsoda nyomorult népeket! Sokan egyszerűen eltűntek, sokan megölték magukat... és sokan elmentek Arkhambe és Ipswichbe és még messzebbre, és el akarták mondani az igazságot Innsmouthról, és örültek hitték őket mind, ahogy most te is örülnek hiszel engem, kölyök... De uramatyám, amit én itten láttam, ennyi év alatt!... Már rég megöltek volna, mert túl sokat tudok, de én még Obed kezébe tettem le Dagon Esküjét, az elsőt meg a másodikat is, és ezért védve vagyok... mert arra nincs nekik bizonyítékuk, hogy szándékosan beszélek, nem öntudatlanul... és ezért iszom, ezért iszom már évek óta, hogy beszélhessek, és mégse öljenek meg... de a harmadik esküt, azt le nem teszem soha, akkor inkább mégis...

- És tudod, kölyök, itten valahol a polgárháború körül romlottak el végleg a dolgok. Mivelhogy akkortájt kezdtek felnőni a negyvenhat után született porontyok... nem mind ugyan, mert beteges nemzedék volt, nagyon sokan múltak ki kölyökkorukban. Mégse elegen; és meglehet, nem is mindig azok, akiknek kellett volna. Az ég irgalmazzon nekünk, ha olykor tévedésbe estünk; mi megtettünk mindent, ami az erőnktől kitelt. És nehéz volt elválasztani az ocsút a búzától; én nem is nagyon mertem kutakodni, mert féltem. A negyvenhatos éjszaka óta iszonyodom tőlük - a vízi népektől, az igaziaktól. Nem is láttam azóta egyet se, legalábbis tisztavérűt soha.

- Aztán elmentem a háborúba, és ha egy csepp józan ész szorult volna belém, akkor vissza se esz a fene, letelepszem valahol a világ túloldalán. De azt írták hazuról a népek, hogy már nem olyan rossz a helyzet. Persze, hisz egészen hatvanháromig idegen sorkatonaság állomásozott Innsmouthban; azzal nem lehetett mit csinálni, azt a kormány vezényelte ide. A háború után minden ment

tovább a régiben. A népek elmaradoztak; a malmok, az üzletek sorra bezártak; a hajóforgalom megszűnt, a kikötőt eltömte a homok; a vasutat felszámolták... de ők... ők ugyanúgy úszkáltak fel-alá a folyótorkolat meg az átkozott zátonyok között, hogy a Sátán rohasztaná rájuk! És közben egyre több padlásablakot kellett bedeszkázni; és egyre több üres ház telt meg furcsa zajokkal...

- A kinti népeknek persze megvannak rólunk a maguk legendái; te is jól bebiflázhattad őket, kölyök, amilyen veszettségeket itten kérdezzetel. Ritkán látható dolgokról mondáznak, meg azokról a sápadt ékszerekről, amiket még nem olvasztottak be mind, és valahonnan folyamatosan érkezik az utánpótlásuk. Sokat sejtenek; de semmit nem látnak át, mert félnek kinyitni a szemüket. A sápadt aranyról azt hiszik, holmi kalózkincsből való, mirőlunk meg, hogy betegek vagy kevert vérűek vagyunk. A vízi népek, azok persze igyekeznek innen minden idegent messzire riasztani; akit pedig nem sikerül, azt igen hamar kigyógyítják a kíváncsiságból, különösen éjszaka. A kutyák megugatják őket, a lovak megugranak előlük.. de mióta van autó, már evvel sem kell gondolniuk.

- Obed kapitány, ő negyvenhatban újránősült, de a második feleségét, azt sose látta senki. És mondják, hogy Obed nem akarta, de muszáj volt neki, mert a vízi népek igen. Három porontyuk lett... a fiúk, azok eltűntek kölyök korukban... az egyik a tengerbe, az nagyon hamar átvedlett, alig négyévesen... a másik a földre, azt én ástam el, bár igen vinnyogott.. de a lány, azon nem látszott semmi, az ugyanúgy nézett ki, mint bárki más... később átküldték nevelődni az Óvilágba... őt Obed végül a nyakába varrta valami boldogtalan arkhami flótásnak... az persze nem tudott semmit. Ma már ilyesmi nincsen, a külső népek szóba se állnak velünk, nemhogy asszony meg házasság.. Barnabas Marsh, akié mostan a kohó, ő Obed unokája az első feleségétől.. az apja Onesiphorus volt, a legidősebb fiú... de az anyja, az neki is olyasféle volt, hogy nem szerette mutogatni magát.

- Barnabas, az nemsokára átvedlik. Már nem tudja becsukni a szemét, teljesen kijött a formájából. Azt mondják, még ruhában jár, de hamarosan visszamászik a vízbe. Énszerintem már ki is próbálta - néha lemennek körülnézni párszor, mielőtt végleg eltakarodnának. Tíz éve ki se dugta az orrát. Nem tudom, szegény asszony hogy bírja... mert a felesége, az ipswichi lány; emlékszem, mikor Barnabas vagy ötven éve megkérte a kezét, majdhogynem meglincseltek a népek odaát.. bárcsak buzgóbbak lettek volna!... Obed, az meghalt hetvennyolcban, már az utána való nemzedék is odavan... az első asszony gyerekei, azok meghaltak, a többi meg... azt csak a Jóisten tudja...

A beálló dagály morajlása egyre erősödött, s különös hatással volt az öregemberre: könnyes melankóliája apránként feszült félelembe olvadt át. Időnként szünetet tartott, hogy ideges pillantásokat vessen a zátonyra a válla fölött. Bármennyire abszurd és nevetséges volt a története, szorongása lassan kezdett énrám is átragadni. Meg-megcsukló hangjába hisztérikus él költözött; már nem suttogott, hanem szinte kiabált; mintha így próbálna bátorságot önteni magába.

- Hé, kölyök, megkukultál? Csak én koptatom itten a számat? Miért nem mondasz semmit? Na, szeretnél egy ilyen városban élni? Ahol minden pusztul és rohad körülötted... ahol bármerre mész, minden pincében és padláson befalazott szörnyek tappognak és vartyognak és vinnyognak és kaparásznak... Na, mi van? Szeretnél hallani éjszakánként a ricsajt a templomokból? Szeretnél tudni, hogy mik ricsajoznak ottan? És hogy mennyivel nagyobb ricsajt csapnak mindenszentekkor, kinn a zátonyon? Na? Most buggyant vén bolondnak hiszel, mi? Hát akkor tudd meg, kölyök, a legrosszabbat még nem is hallottad!

Zadok most már valóban kiabált, és a tekintetében gyúló eszelős fény jobban nyugtalanított, mint szerettem volna.

- A ménkübe, mit bámulsz így rám? Azt hiszed, megijedek attól az olvasós szemedtől?... Hát én ugyan nem! Obed Marsh a pokolban van, és ottan is marad! Hehe... Ottan marad szemestül. És engem nem bánthatnak... nem csináltam semmit, nem mondtam senkinek semmit... Nézzél már másfele, hogy a ménkü agyon ne vágna, kölyök!...

Nem értettem, mi baja lett velem hirtelen, s aggódva ráncoltam a homlokomat; csak nem most fog kitörni rajta a dühöngés?

- Pokolba hát az egészszel! Ha nem mondtam el senkinek, akkor mostan te leszel az első! Te csak üljél és figyeljél, kölyök... Emlékszel, ugye, mondtam, hogy a negyvenhatos nagy ölés után nem kutakodtam többet.. de ez még nem jelenti, hogy nem is jöttem rá semmire...

- Akarod tudni, mi itten a legnagyobb rémség, kölyök? Hát nem az, amit a vízi népek eddig csináltak - hanem amit ezután akarnak csinálni. Merthogy a tengerfenéki odúikból mindenfélét felhoznak a városba... évek óta így megy, és mostanában már nem ügyelnek annyira. Ha átmész a folyón, a Water Street meg a Main Street között minden ház dugig van velük... a vízi népekkel meg azokkal, amiket odalentről hoztak... és ha egyszer befejezik, akkor... mondom, ha elkészülnek... tudod te, mi az a shoggoth?

- Hé, kölyök, hallasz? Én tudom, hogy micsoda; láttam az egyiket, amikor éjjel... EH-AHHH-AH! E'YAHHH...

A vén csavargó ordítása olyan hirtelen jött, hogy a szívem verése is megállt tőle egy pillanatra; sohasem hittem volna, hogy emberi torokból előbuggyanó hangot így el tud torzítani a félelem. Zadok Allen tekintete valahová a hátam mögé, a halbúzös tengerre szegeződött, a szeme majd kiugrott az üregéből; az arca ógörög színpadli maszkhhoz vált hasonlatossá, vonásaira valósággal ráfagyott a rettegés. Csontos ujjai hihetetlen erővel mélyedtek a vállamba, egyébként azonban szinte sóbálvánnyá dermedt; még akkor sem mozdult, amikor hátrafordítottam a fejem, hogy megnézzem, mitől ijedt meg ennyire.

Nem láttam semmit. A dagály épp tetőzött, a robajló hullámfront félúton járt a part felé, csak egy magányos habfodor szakadt le róla s száguldott előre kissé. Ámde nem nézelődhettem sokáig, mert Zadok rázni kezdte a vállam; engedtem noszogatásának, és odafordultam hozzá. Döbbenetes látványt nyújtott:

az arca mintha darabokra hullott volna, minden ránc és redő más-más ütemre reszketett. A hangja visszatért, bár csupán elhaló suttogásra futotta tőle.

- Eredj innét! Eredj innét, kölyök! Megláttak... fuss az életedért! Ne várj semmire... már tudják... menekülj... gyorsan... tűnj el ebből a városból...

Újabb lomha hullám zúdult a mállatag móló viharvert köveinek, s az eszelős aggastyán suttogása ismét vérfagyasztó, tébolyult sikolyba csapott át.

- E-YAAHHHH!... YHAAAA!

Mielőtt rendbe szedhettem volna felbolydult méhkasként kavargó gondolataimat, eleresztette a vállamat, és eszeveszett iramban meglődült az utca felé. A törmelékhalomok között botladozva megkerülte a romos raktárház sarkát, és eltűnt a szemem elől.

Visszanéztem a tengerre, de nem volt ott semmi. És amikor a Water Streetre kilépve pillantásom végigfutott az elhagyott, néma házak roskatag során, nyomát sem láttam Zadok Allennek.

4.

Nehezen tudnám szavakba önteni, milyen hangulatban hagytam el a felkavaró epizód a színhelyét. Ami történt, az egyszerre volt érthetetlen és szálnalmas, groteszk és ijesztő. Ámbár a fűszeresfiú figyelmeztetése után valami hasonlóra számítottam, a közvetlen élmény mégis igen mély benyomást tett rám, összezavart és felzaklatott. A szövevényes rémhistória persze komolytalan volt, az öreg Zadok azonban oly következetes meggyőződéssel, oly őszinte borzadályal adta elő, hogy az rohamosan fokozódó nyugtalanságot ébresztett bennem; ehhez járult még a város iránt táplált ellenszenvem, amely érkezésem óta csupán erősödött.

Később majd kielemezem Zadok beszámolóját, hátha találok benne valami rejtett, történeti igazságmagot; pillanatnyilag egyéb vágyam sem volt, mint kiverni a fejemből az egészet. Az idő veszedelmesen későre járt: az órák szerint hét múlt tizenöt perccel, és az arkhami busz pontban nyolckor indult a Town Square-ről -, így hát megpróbáltam gondolataimat semleges és praktikus mederbe terelni, s közben kissé sietősebbre vettem az iramot.

Kihalt utcákon, beomlott házfedelek és megroggyant falak között szaporítottam lépteimet a szálloda felé, ahol a poggyászsomát hagytam. Bár a lenyugvó nap aranyfénye andalítóan békés derengésbe vonta a foghíjas cseréptetőket és az ütött-kopott kéményeket, nem tudtam megállni, hogy időnként nyugtalanul hátra ne pillantsak. Nagy megkönnyebbülés lesz elhagyni az örökös félelem árnyékában sorvadó, halbúzós Innsmouth-t; csak azt sajnáltam, hogy ehhez megint be kell szállnom annak a Sargent nevű visszataszító alaknak az autóbuszába. Túl nyaktörő tempót azért nem diktáltam magamnak, hisz minden sarkon akadt valami építészeti érdekesség, amit vétek lett volna nem megsejmelni és úgy számoltam, félóra alatt kényelmesen odaérek.

Elővettem a fűszeresfiú térképét, hogy olyan útvonalat válasszak, amerre

még nem jártam, s a ceruzavázlat rövid tanulmányozása után úgy döntöttem, hogy a Marsh Street helyett ezúttal a State Streeten fogom megközelíteni a városközpontot. A Fall Street-i elágazásnál néhány helybélire lettem figyelmes, akik egy roskatag ház árnyékába húzódva sugdolóztak. Utamat folytatva egyre több ilyen csoport mellett haladtam el, s a Town Square-re érve láttam, hogy a Gilman House bejárata előtt gyülekeznek. Mialatt kikértem poggyászsomat a portáról, végig magamon éreztem a rezzenetlen, düledt, vizenyős szempárok tekintetét, s csak remélni mertem, hogy senkivel sem leszek kénytelen együtt utazni ebből az undorító társaságból.

A busz a vártnál korábban, néhány perccel nyolc előtt csörömpölt be a térre, három utassal. Amikor lefékezett a megállóban, egy sötét képű fickó a járdaszegélyről odasúgott valamit a sofőrnek. Sargent kidobott az ablakon egy postaszákot meg egy újsággöngyöleget, és eltűnt a szállóban; közben az utasok - ugyanazok, akiket aznap reggel Newburyportban láttam - nehézkesen lekászálódtak, és néhány torokhangú szót váltottak az egyik közelben ácsorgó helybélivel. Meg mertem volna esküdni, hogy nem angolul beszéltek. Felszálltam az üres buszra, és megkerestem azt az ülést, ahol idelfelé jövet utaztam; ám alighogy kényelembe helyezkedtem, visszatért Sargent, és rekedtes, vontatott hangon mentegetőzni kezdett.

Attól tart, hogy balszerencsés napot választottam az utazásra. Valami gond van a motorral, és bár Newburyportból sikerült jóval a menetidőn belül ideérnie, azt már nem meri kockáztatni, hogy tovább menjen a busszal Arkhambe. Igen, természetesen megpróbálja kijavítani a hibát, de őszintén szólva kizártnak tartja, hogy még ma este elkészüljön vele. Nem, Innsmouthból ilyenkor már nem közlekednek más járművek, sem Arkhambe, sem máshová. Igen, rettenetesen sajnálja, de valószínűleg kénytelen leszek a Gilmanben éjszakázni. Biztosra veszi, hogy a portás megértő lesz majd, ő már beszélt is vele, hogy engedjen a szokásos díjszabásból, elvégre önhibámon kívül kényszerhelyzetbe kerültem...

Az eseményeknek ez a kedvezőtlen fordulata annyira váratlanul ért, hogy egészen beleszédültem; ugyanakkor - magam számára is meglepően - halálos rettegés fogott el a gondolattól, hogy ebben a barátságtalan, pusztuló városban fog rám esteledni. Zsibbadt, gépies mozdulatokkal nyúltam a poggyászsomért, s utóbb nem is bírtam visszaemlékezni rá, hogyan hagytam el a buszt; alig voltam tudatában a környezetemnek. Ez a különös, félönkívületi állapot csak a szálloda halljában szűnt meg, amikor az első megrázkódtatás után végre szigorúan ráncba szedtem nekiszabadult érzelmeimet. Az éjszakai portás - egy fura külsejű, mogorva fickó - a 428-as szobát javasolta; érdeklődésemre vállvonogatva hozzátette, hogy el fogok férni benne, de vezetékes víz nincs. Mindössze egy dollárt számított fel érte, amit még a körülményeket tekintve is meglehetősen olcsónak találtam.

Newburyportban sok rosszat hallottam erről a szállodáról, de most nem voltam abban a helyzetben, hogy válogatós lehessek; így hát aláírtam a

vendégkönyvet, kifizettem az egy dollárt, és átadtam poggyászatot a portásnak, aki a jelek szerint egymaga alkotta a teljes személyzetet. Savanyú képpel indult meg előttem, hogy a szállásomra vezessen. Egy minden ízében recsegő-ropogó, szúette falépcsőn felkapaszkodtunk a harmadik emeletre; közben elhagytunk néhány folyosót, amelyeket olyan vastagon megült a por, mintha évek óta nem járt volna arra senki.

A szobám a hátsó traktusban volt, két ablakot és néhány olcsó, dísztelen bútordarabot találtam benne. Az ablakok egy elhanyagolt udvarra néztek, amit a másik három oldalról alacsony téglafal vett körül. A távlati kilátás sem volt sokkal lelkesítőbb: az omladozó tetőtengeren túl gyér növényzettel benőtt, hepehupás ingovány nyílt a látóhatárig. A folyosó végéről nyílt a közös emeleti fürdőszoba, amely számomra inkább múzeumi kiállításnak tűnt. Berendezése egy bádognéből és egy ódon márványmosdóból állt, a mennyezet villanyégők pislákoltak, a falat védő faburkolaton körkörös foltokban virágozott a penész a vízvezetékcsövek körül.

Mivel még világos volt, lesétáltam a főtérre, hogy vacsora után nézzek. A Town Square-t továbbra is szokatlanul nagy számban népesítették be a helybéliek, és nem kerülte el a figyelmemet, hogy az ögyelgők közül többen furcsa pillantásokat vetnek felém. A fűszeres időközben bezárt, úgyhogy kénytelen voltam azt a vendéglőt felkeresni, amelyet korábban a nap folyamán egészségügyi megfontolásokról mellőztem. A személyzet két főből állt, az egyik egy kopasz, rossz tartású, golyvás szemekkel bámuló férfi volt, a másik egy lapos orrú néember, hihetetlenül vastag és idomtalan kezekkel. Az étterem önkiszolgáló alapon működött, s megkönnyebbülve láttam, hogy a legtöbb fogást konzervből és tartósított élelmiszerekből készítik. Megelégedtem egy tányér zöldséglevessel és pár szelet kétszersülttel, aztán visszatértem sivar szobámba a Gilmanben. A hallban megakadt a szemem a pult melletti újságállványon, és vettem a sötét képű portástól egy esti lapot meg egy légypiszkos képes magazint.

Mikor odakint sötétedni kezdett, felgyújtottam az ócska vaságy fölé szerelt villanyégőt, és igyekeztem az olvasásra összpontosítani. El akartam foglalni magamat valamivel, nehogy gondolataim túlságosan elkalandozzanak: elvégre ennek az ódon, pestis-bűzös városkának a titkain később is törhetem még a fejem - például ha majd jókora távolság választ tőle. A vén iszákos rémtörténetei nem ígértek kellemes álmokat; vad, zavaros tekintete élénken megmaradt emlékezetemben, folyton betolakodott a gondolataim közé, én pedig ismételt erőfeszítéseket tettem, hogy minél messzebbre hessegessem onnan.

Persze azon sem szabad rágódnom, amit az az üzemellenőr mesélt a newburyporti vasutasnak a Gilman Houseról, hogy éjszakánként milyen furcsa hangokat adnak ki egyes lakói... Igen, a hangokat aztán végképp ki kell vernem a fejemből. Meg az arcot is. Azt az arcot a templomkapu sötétjében; a diadém alatt. Amire emlékezni kellene, hiszen tisztán láttam egy pillanatra, de az agyam valamiért úgy döntött, hogy nem akar emlékezni rá. Talán könnyebb

volna rendben tartanom a gondolataimat, ha ez a szoba nem lenne olyan iszonyúan dohos. A szörnyű dohosság elvegyül a város mindenütt jelenlévő halbűzével, és olyan szagegyveleggé keverednek, amiről az embernek állandóan a halál meg a bomlás jut eszébe.

A másik dolog, ami zavart, hogy az ajtómról hiányzott a retesz. Pedig eredetileg föl volt vele szerelve, ez a nyomokból egyértelműen látszott; mint ahogy az is, hogy nemrégiben eltávolították. Biztos elromlott, mint annyi minden más ebben a roskatag épületben. Idegesen körülnéztem a szobában, és pillantásom megakadt a ruhásszekrény reteszén, amelynek a mérete épp megfelelőnek tűnt; nagyjából kitakarta az ajtólapon éktelenkedő, téglalap alakú foltot. Tevékenykedni kezdtem hát, hogy oldjam egy kicsit a gyötrelmes feszültséget. Szerencsére mindig hordok magammal a kulcskarikámon egy ügyes kis szerkezetet, amelyből háromféle szerszámot lehet kipattintani: dugóhúzó, konzervnyitót és csavarhúzó. Ez utóbbinak a segítségével gyerekjáték volt átszerelni a ruhásszekrény reteszét az ajtóra; hajszálpontosan illett, s mikor munkám végeztével próbát tettem vele, megkönnyebbülten láttam, hogy ugyanolyan tökéletesen ellátja feladatát, mint az eredeti. Ettől határozottan megkönnyebbültem, nem mintha olyan nagy szükségét éreztem volna a kettős bezárkózásnak - kulcsom természetesen volt az ajtóhoz -, hanem mert meddő tépelődés helyett végre tettem valamit a biztonságom érdekében még ha csak szimbolikus értelemben is. A két összekötő ajtón, melyek a szomszéd szobákba nyíltak, rendes retesz volt; ezeket - frissen támadt lelkesedésemben - gondosan megerősítettem.

Nem vetkőztem le; úgy döntöttem, addig fogok olvasni, míg elbágyadok, utána pedig ruhástul alszom, csak a zakómat, a nyakkendőmet meg a cipőmet veszem le előtte. Poggyászomból előkerestem a zseblámpámat, és nadrágom zsebébe csúsztattam, hogy ha később sötétben találnék fölédredni, nehézségek nélkül meg tudjam nézni az időt. Az álom azonban csak nem akart a szememre jönni; és amikor - egy pillanatra abbahagytam a gondolataim elemezgetését, legnagyobb megdöbbenésemre rájöttem, hogy én tulajdonképpen hallgatózom - minden idegszálamat megfeszítve fülelek valamire, amit nem tudnék konkrétan meghatározni, de rettegek tőle. Annak az üzemi ellenőrnek a története jobban felzaklatta a képzeletemet, mint hittem. Újra megpróbáltam olvasni, de nem nagyon haladtam. Valamivel később egyszerre csak apró neszekre lettem figyelmes: halk, óvatos nyikordulásokra a lépcső és a folyosók felől, melyek szabályos időközönként ismétlődtek, de sohasem ugyanott, hanem mindig kicsivel odébb. A ritmus valahonnan ismerős volt, még hozzá egészen zavarbaejtően, kezdetben mégsem tudtam hova tenni; aztán hirtelen minden a helyére ugrott, és rájöttem, hogy lépteket hallok. Az első gondolatom az volt, hogy újabb szállóvendégek érkeztek, ezt azonban hamar elvettem. A lépteket ugyanis nem kísérték beszédhangok; ráadásul ahogy hallgattam : őket, egyre inkább az a benyomásom támadt, hogy ezekben a puha nyikordulásokban van valami alattomoság.

Nem tetszett nekem ez a dolog, és komoly aggályaim támadtak, hogy tanácsos-e egyáltalán elaludnom, nem tenném-e jobban, ha virrasztanék. Ebben a városban elég furcsa szerzetek élnek, és tény, hogy jónéhány utazónak nyoma veszett már errefelé. Talán valami rémregénybe illő szállóba kerültem, ahol megölik a vendégeket a pénzükért? Ez esetben velem nem érdemes vesződniük. Vagy a helybéliek tényleg ennyire betegesen gyűlölik a kíváncsi látogatókat? Felbőszítettem volna őket a városnéző körsétámmal, a térképnézegetésemmel, a sok kérdezősködéssel? Közben az is megfordult a fejemben, hogy elég zilált idegállapotban lehetek, ha egy kis padlónyikorgástól rögtön ilyen gondolataim támadnak. Egy higgadt pillanatomban beláttam, hogy kezd elhatalmasodni rajtam az üldözési mánia; egyúttal heves szemrehányásokkal illetem magam, amiért bűnös ostobaságomban elmulasztottam fegyvert beszerezni az útra.

Így őrlődtem tovább mindaddig, míg örvényébe nem rántott az a fajta testi-lelki kimerültség, amelynek semmi köze alváshoz és álmosághoz. Hirtelen úgy éreztem, lépni is alig bírok. Erőim végső megfeszítésével elreteszelttem az átszerelt ajtót, lekapcsoltam a villanyt, majd zuhanva végigvágódtam a kemény, egyenetlen ágyon - zakóban, nyakkendőben, cipőben, mindenestül. Az éjszaka apró zörejei, amikre fel sem figyeltem eddig, a sötétben tízszerre baljósabbnak és fenyegetőbbnek tünnek, s én kétségek közt gyötrődve ziháltam fekhelyemen. Már bántam, hogy eloltottam a lámpát; ahhoz viszont túl fáradt voltam, hogy felkeljek és újra meggyújtsam.

Aztán, a vaksötétben tipródás hosszú időszakára után, megint felhangzott az ütemes nyikorgás. Lomha egykedvűséggel nyomult előre, fel a lépcsőn, végig a folyosón, közelébb, mint eleddig bármikor. Az ajtóm előtt elhallgatott: és ekkor, szívdobbanásnyi csend után, meghallottam azt a halk, összetéveszthetetlen neszezést, mely mintha kaján kárörömmel igazolta volna minden kínzó balsejtelmemet. Mert a kétség árnyéka sem férhetett hozzá, hogy odakintről valaki az én ajtóm zárját próbálta kinyitni - óvatosan, finoman, tapogatózva - kulccsal.

Hogy a veszélynek ezen első kézzelfogható jelét sokkal inkább higgadtan, semmint fejvesztetten fogadtam, annak magyarázata talán éppen korábbi, körvonalazatlan félelmeimben rejtett. Oktalan rettegésemben ösztönösen felkészültem a fantom ellenség támadására - így hát az új, immár igazi fenyegetés nem ért teljesen váratlanul. Ami nem azt jelenti, hogy számítottam volna rá, sőt! Iszonyúan megrendített, mikor ködös balsejtelmeim a szemem láttára dermedtek közvetlen, kőkemény valósággá; szinte úgy éreztem magam, mint akit letaglóztak. Eszembe sem jutott, hogy ez a motoszkálás a zárral félreértés lehetne. Csakis rosszindulatú szándéokra tudtam gondolni, és halálos csendben vártam a láthatatlan beható következő lépését.

Az óvatos kaparászás egy idő múlva abbamaradt, és hallottam, hogy a látogató kulccsal kinyitja az északról szomszédos szobát, óvatosan a közös válaszfalhoz oson, és próbát tesz az összekötő ajtóval. A retesz persze kitartott, s az ismeretlen két-három perces meddő kísérletezést követően távozott; a

padlónyikorgás után tájékozódva lépésről lépésre nyomon kísérhettem visszaútját a folyosóra. Hamarosan megint halk zördülés ütötte meg a fülem; tudtam, hogy most nyit be a déli szobába. Újabb motoszkálás, ezúttal a másik összekötő ajtón, szintén hiába; újabb visszavonulás, ütemes padlóreccsenésekkel. A nyikorgás ezúttal nem hallgatott el, hanem tovább távolodom a folyosón; a lépcsőhöz érve kis szünetet tartott, aztán elindult rajta lefelé, fokról fokra halkulva. Tehát éji látogatóm rájött, hogy bezárkóztam, és egyelőre feladta; majd visszatér később, talán alkalmasabb időpontban, talán még rosszabbkor.

Az a magabiztos, késedelmet nem tűrő határozottság, amellyel ekkor a cselekvés mezejére léptem, egyértelműen azt bizonyította, hogy titokban már órák óta féltem valamitől, ezért tudat alatt sorra vettem a menekülés valamennyi szóbajöhető útvonalát, és gondosan kielemeztem őket. Az első perctől fogva tisztában voltam vele, hogy az ismeretlen beható személyében a veszélynek nem az a fajtája testesült meg, amelyikkel szembeszáll és leszámol az ember, hanem az a másik, sokkal félelmetesebb változat, amelyikkel szemben nincs helye hősködésnek, az egyedüli megoldás a menekülés, méghozzá a lehető legnagyobb sietséggel. Első feladatomban tehát abban állt, hogy minél gyorsabban kijussak a szállodából, természetesen élve; és ehhez nem vehettem igénybe azt az útvonalat, amely a fölépcsőn és a hallon keresztül vezetett.

Óvatosan ülő helyzetbe emelkedtem, közben felkattintottam a zseblámpámat, és megkíséreltem meggyújtani az ágyam fölé szerelt villanyégőt; fényre volt szükségem, mert át akartam forgatni bőröndöm tartalmát, hogy kiválogassam belőle a legszükségesebb holmikat egy gyors, poggyász nélküli meneküléshez. Hiába nyomogattam azonban a kapcsolót; nem történt semmi; nyilván elvágta a vezetékét. Kétségtelen, hogy nem valamiféle komolytalan kis összeesküvéssel van dolgom, hanem egy elszánt, befolyásos és rögeszmés titkolózó szervezettel, melynek célkitűzéseit egyelőre ugyanúgy nem láttam tisztán, mint ahogy azt sem, voltaképpen mi a bajuk velem.

Miközben ezeket fontolgattam, ujjaimat továbbra is a haszontalanná vált kapcsolón nyugtatva, egyszerre csak tompán felszűrődő padlónyikorgásra lettem figyelmes az alattam lévő emeletről, s mintha még hangokat is hallottam volna, valamiféle beszélgetés töredékes foszlányait. Fülelni kezdtem hát, és hamarosan kissé elbizonytalanodtam, különösen a mélyebb hangokat illetően. Ezeket talán helyesebb lett volna zajoknak nevezni, mivel ami keveset úgy ahogy felfogtam belőlük, az még véletlenül sem hasonlított az emberi beszéd alapvető struktúráira. Többször ismétlődött például egyfajta elnyújtott, rekedt gurgulázás, meg valami sajátos, kuttyanó zaj, ami azt a különös képzetet keltette, mintha a beszélőnek nyálkával lenne tele a szája. Ekkor azonban sietve felhagytam a további hallgatózással, mert eszembe jutott az üzemi ellenőr, és hogy mi mindent hallott ő annak idején ebben a dohos és dögbűzös épületben.

Miután kézilámpásom fényénél alaposan megtömtem a zsebeimet kötszerrel, ragasztószalaggal, szárazelemekkel és egyéb fontosnak vélt

holmikkal, föltettem a kalapomat, és lábujjhegyen az ablakokhoz osontam, hogy felmérjem a menekülés lehetőségeit. Tűzlétrát nem találtam, noha az államilag előírt tűzvédelmi rendszabályok értelmében lennie kellett volna, a sima, dísztelen falon pedig alkalmas kapaszkodók híján lehetetlen volt leereszkedni. Maradt még az ugrás, ami - innen legalábbis - biztos öngyilkosságnak tűnt, hiszen három emeletet zuhanva csapódnék az udvar kövezetének. Szobámtól valamelyest jobbra és balra viszont ódon téglapületek támaszkodtak a szálloda oldalának; sajnos, a tetőzetük ferde lejtésű volt, ámde - természetesen - sokkal közelebb esett az ablakaim magasságához. Megbecsültem a szintkülönbséget, és úgy találtam hogy nem terjed túl az ésszerű kockázat határain. Persze ahhoz, hogy leugorhassak valamelyik háztetőre, előbb a közelébe kellett férköznöm, hiszen most a lehető legalkalmatlanabb helyen tartózkodtam; félúton a kettő között. Néhány pillantással felmértem, hogy ha a siker reményében akarok próbálkozni, legalább két szobával odébb kell jutnom, akár északi, akár déli irányban; homlokomat ráncolva vettem fontolóra a lehetőségeimet.

Úgy véltem, a folyosót igénybe venni szerfölött kockázatos volna; egyrészt odalent nyilván felfigyelnének a lépteimre, másrészt korántsem bizonyos, hogy kívülről be tudnék hatolni a kiszemelt helyiségbe. Ha egyáltalán eljutok valameddig - mert egyelőre még ez is kétségesnek tűnt -, akkor ez kizárólag a sokkal könnyebb szerkezetű összekötő ajtókon keresztül történhet; amennyiben pedig zárok vagy reteszek állják az utamat, kénytelen leszek erőszakkal elhárítani az akadályt, vállamat használva faltörő kos gyanánt. Bízom benne, hogy a feladat nem fogja meghaladni erőmet, elvégre a ház és tartozékai eléggé elhanyagolt állapotban vannak; ám tisztában voltam vele, hogy tevékenységem meglehetősen nagy zajjal jár majd. Tervemet tehát a gyorsaságra és a meglepetés erejére alapoztam; minden azon állt vagy bukott, sikerül-e idejében áttörnöm egy megfelelő ablakhoz. Mihelyt ugyanis az ellenség áttekintést nyer a helyzetről, a főkulccsal már gyerekjáték lesz kinyitni egy olyan ajtót, amely egyenesen hozzám vezet. Szobámnak a folyosóra szolgáló ajtaját mindenesetre eltorlaszoltam a komóddal, melyet apránként, hüvelykről hüvelykre toltam elé, nehogy a zaj árulómmá váljon.

Nem áltattam magamat: tudtam, hogy nincs sok esélyem, és tőlem telhetőleg igyekeztem felkészülni minden váratlan bonyodalomra. Ha sikerül átvergődnöm a háztetőre, gondjaim azzal még korántsem fognak megoldódni: elsősorban le kell jutnom valahogy az utcára, különben soha nem keveredek ki ebből az elátkozott városból. Javamra szólt, hogy a meneküléssel kecsegtető épületek lakatlanok és erősen romosak voltak, ráadásul elég sok tetőablak nyílt rajtuk, talán hogy beengedjék a napfényt; ezek most töröttek, vakon és feketén ásítanak az éjszakai égre.

A fűszeresfiú térképe alapján úgy tűnt, hogy a Gilman House-ból kiindulva déli irányban juthatok ki a leggyorsabban Innsmouthból; ezért először a déli összekötő ajtót vizsgáltam meg. Elhúztam a reteszt, és lenyomtam a kilincset, de nem engedett: zárva volt, s talán egy másik retesz is védte a

túoldalón. Maga az ajtó befelé nyílt, az én irányomban, ami alaposan megnehezítette volna a betörését és felfeszítését egyaránt. A déli útvonal tehát kiesett a számításból. A vasvázás ágyat a biztonság kedvéért óvatosan odataszolgáltam az ajtó elé; ha később esetleg innen akarnak ellenem támadást indítani, akadályozni fogja őket. Utána próbát tettem az északi összekötő ajtóval, amely szintén zárva volt, de kifelé nyílt; és ezzel el is dőlt a kérdés, merre induljak el.

Ha a háztetőkön eljutok a Paine Streetig, ott lemászhatok a földre; az udvaron egy kis szerencsével át tudok rohanni, ha addig nem sérül meg a lábam; ha igen, akkor megpróbálhatom a szélén, házról házra osonva; ha sikerül átcúsznom - attól függ, milyen magasságban -, akkor a Washington Streetre vagy a Bates Streetre lyukadok ki; esetleg Paine Street alsó szakaszára, akkor majd hátrahúzódok kicsit. Valahogy mindenképpen el kell érnem a Washington Streetet, az gyorsan kivisz a városközpontból. A Paine Street felső szakaszát viszont tanácsosabb lesz elkerülni, mert ott a tűzoltóállomás éjjel-nappal ügyeletet tart.

Miközben ilyen gondolatok kergették egymást a fejemben, a baloldali ablaknál álltam, és a roskatag, foghíjas tetőrengeteget néztem, amelyet most cseppfolyós ezüstbe öltöztetett a fogyásnak induló holdkorong. Jobbról a folyómeder fekete sebszája hasított a panorámába; puha, védtelen oldalába elhagyott gyártelepek és törött gépállomások tapadtak, rozsdás piócák gyanánt. A málladozó sín páron és a rowleyi országút maradákn túl ingoványos lapály vette kezdetét; itt-ott magasabb és szárazabb dombocskák tarkították, melyeken sűrű bozót tenyészett. Baloldalt a kísértetváros házai keskenyebb sávot foglaltak el a tájból, mögöttük szurdokok és szélkoptatta sziklák következtek, meg az ipswichi út fehéren csillogó szalagja. A harmadik utat, amely dél felé, Arkhambe vitt - ahová még ma éjjel el kell jutnom -, innen nem láttam, eltakarta a szálloda fala.

Még mindig azon töprengtem, melyik időpont lenne a legalkalmasabb az északi ajtó ellen intézett rohamra - és persze hogyan tudnám a dolgot a lehető legkisebb zajjal megoldani-, amikor egyszerre csak észrevettem, hogy alattam, a második emeleten elhallgatott a furcsa, torz hangok zsinatolása; a lépcsőfokok viszont újra nyikorogni kezdtek, méghozzá ezúttal szaporábban és panaszosabban. A szobaajtó fölött, a szellőzőablak üvegében imbolygó lángnyelv tükörképe lobbant, vörös visszfénye végigcsapott a kinti - falakon. A lépcső megkönnyebbült sóhajjal szabadult meg terhétől; helyette most a folyópadló nyögött fel elgyötörten, már nem halk, óvatos nyikordulásokkal, hanem minden ízében recsegve-ropogva. Elmosódott, nyirkos zajegyveleg közeledett odakint: iszapos motyogás, sár-hangok, hínár-hangok. Aztán valaki keményen, parancsolón megdöngette az ajtómat.

Az első pillanatban földbe gyökerezett a lábam; sóbálvánnyá dermedve, mozdulatlanul álltam az ablaknál, még a lélegzetem is visszafojtottam. Úgy éreztem, örökkévalóságok telnek el; közben az undok halbűz, amely az egész várost átítatta, hirtelen oly töménnyé, oly gyomorhavágóvá sűrűsödött

körülöttem, hogy szédülés fogott el tőle. Aztán az erőszakos zörgetés megisméltődött - s ezúttal nem is maradt abba, mind türelmetlenebbé válva folytatódott. Tudtam, hogy elérkezett a tettek ideje: félrerántottam az északi ajtó reteszét, és nekiveselkedtem a betörésének. Akárki volt odakint, egyre dühösebben követelt bebocsáttatást; reméltem, elég nagy lármát csap közben, hogy elnyomja az én próbálkozásaim zaját. Végre rászántam magam a cselekvésre, és bal vállamat előrefeszítve nekirontottam a vékony deszkalapnak. Visszapattantam róla, de összeszorítottam a fogamat, megökleltem újra... és újra... és újra... Az ajtó jobban bírta, mint hittem volna, de én nem törődtem sem a vérrel, sem a fájdalommal, csak rohmoztam tovább. A hívatlan vendég időközben már tajtékozhatott haragjában, mert ökle alatt kezdett berepedezni a fa, és nem is döngött már, inkább dübörgött.

Az összekötő ajtó végre engedett, ám olyan éktelen recsegés-ropogással dőlt ki a sarkából, hogy azt odakint is hallaniuk kellett. S valóban: a dübörgésből egyszeriben robajlás lett, az ajtólapból deszkaszálak hasadtak be a szobába. Mégsem ettől a durva, erőszakos hangzavartól dobbant akkorát a szívem, mintha ki akarna ugrani a mellkasomból, hanem attól különös, fémes surrogástól, ami a háttérből kísért. Számtalan apró zörejből állt össze ez a hang: fém kattant fémen, fém csendült fémenek... Végig a folyosó mindkét oldalán sok-sok kulcs fordult el sok-sok zárban.

Törött deszkákon átgázolva rontottam be a szomszéd szobába, a folyosóra nyíló ajtóhoz vettem magam, s az utolsó pillanatban - már kattant a zár - csaptam rá belülről a reteszt. Megkönnyebbülésre azonban nem maradt időm, mert a következő szobából - amelyiknek az ablakából át akartam ugrani a háztetőre - már hallottam is a szívszorító zördülést, ahogy a kulcsot a folyosó felől a zárba dugják.

Egy pillanatra a legsötétebb kétségbeesésbe zuhantam, hiszen befejezett ténynek tűnt, hogy csapdába estem egy olyan szobában, amelynek ablakából legfeljebb a halálomba ugorhatok. Eszelős iszonyat rántott görcsbe mindenestül; s ez az érzés helyzetem reménytelenségén kívül egyéb tényezőkből is táplálkozott. Így például mikor átzuhantam ebbe a szobába, a bal kezemben tartott zseblámpa fénykévéje vadul cikázott mindenfelé, s eközben végigcsapott a padlónak egy bizonyos szakaszán. A vastag porrétegben tisztán kirajzolódott ama titokzatos látogató lábnyoma, aki nemrégiben még innen próbált behatolni hozzám; s a látvány sokkját inkább súlyosbította, mint enyhítette, hogy az illető szemlátomást mezítláb volt. Ilyenkor óhatatlanul fölmerülnek az emberben ominózus gondolatok, hogy tudniillik akkor mik döngetik az ajtót és mik forgatják s kulcsokat; s ha mindehhez még az a meggyőződés is járul, hogy - kiúttalan helyzetben lévén - bizonyos személyes találkozások tovább már nem odázhatók... nos, akkor aligha hibáztathatjuk a racionális elmét, ha összeroppan a kihívások alatt; s egy pillanatra elmenekül.

Aminthogy ez történt velem is, s mentette meg minden bizonnyal az életemet; mert az iszonyat mélypontján egyfajta kábult automatizmus uralkodott

el rajtam, amely tovább hajszolt még reménytelen helyzetben is. Gondolkodás nélkül meglódultam tehát a következő összekötő ajtó felé, amely az elérni vágyott ablakot rejtő szobába nyílt. A feladat pofonegyszerűnek tűnt: betörni ezt az ajtót, átugrani a szomszédba, ott ráhúzni a reteszt egy másik ajtóra, ami a folyosóra vezet. Az időtényező, mely mindezen vállalkozásokat teljesen kilátástalannak tüntette föl, számomra akkor nem létezett; mint ahogy olyan apróságok sem foglalkoztattak, hogy a szomszédos szoba nem szükségképpen lesz ugyanolyan alaposan fölverte belső zárakkal és reteszekkel, mint ez itt.

Ekkor azonban segítségemre jött a vakszerencse - az összekötő ajtó ugyanis nemhogy bezárva nem volt, de még becsukva sem, résnyire nyitva állt. Nekifutásom szinte átröpített rajta, s lendületemet odaát sem igyekeztem megfékezni, épp ellenkezőleg: gondolkodás nélkül, vállal-térddel zuhantam neki a másik szoba folyosóra néző ajtajának. Azt ugyanis a túloldaltól épp nyitotta volna valaki, s maga is igyekezett rajta befelé - ámbátor egyelőre semmit sem láttam belőle, mert az ajtólap egészen eltakarta. Valószínűleg ő sem látott engem, mert amikor rögtönzött rohamom teljes testsúlyommal nekisodort az ajtó felém eső oldalának, csupán egy rekedt, torokhangú hörrenésre futotta tőle, aztán visszabukott a folyosóra - én pedig már vágtam is záróállásba az olajozottan helyére csusszanó reteszrudat.

Alig szusszanhattam, máris két újabb ajtó nyílása-csapódása ütötte meg a fülemet. Dél felől fojtott, zavaros gurgulázás hallatszott, mégpedig - ha érzésem nem csalt - annak az összekötő ajtónak a túloldaláról, amit saját szobámban a vasággal torlaszoltam el. Úgy tűnt, az ellenség délen vont a döntő támadáshoz; hevenyészett barikádom nem sokáig fogja feltartóztatni őket. Ám ugyanebben a pillanatban kulcs zörrent az északról szomszédos szoba zárjában, és mostani helyzetemben számomra mindig a legközelebbi támadó jelentette a legnagyobb veszélyt.

Az északi összekötő ajtó tárva-nyitva állt, ám a szomszéd szoba zárjában már forgott a kulcs. Nem tartottam kizártnak, hogy valamiféle nyaktörő akrobatamutatvánnyal még idejében rá tudnám csapni a reteszt - de biztos sem voltam benne, és legjobb esetben is csak annyit érnék el vele, hogy még egy szobát kellene szemmel tartanom. Az egyszerűbb megoldást választottam hát, becsaptam és elreteszelttem előbb az északi, majd a déli összekötő ajtót - aztán az északihoz odatoltam az ágyat, a délihez a komódot, a folyosóra nyílnak a mosdóállvány maradt. Nem láttam más megoldást: hacsak nem óhajtok vége-hossza nincs bújócskába fogni támadóimmal - melynek végeredménye távlatilag aligha lenne kétséges -, akkor kénytelen leszek ilyen hevenyészett védművekre hagyatkozni, amíg megpróbálok átjutni a Paine Street-i épülettömb tetejére. Legkínzóbb aggályom azonban még most, e sorsdöntő pillanatban sem az volt, hogy védelmem gyöngé és sebezhető. A hátamon futkározó borzadályt egy apró és első pillantásra jelentéktelen észlelet váltotta ki: megfigyeltem ugyanis, hogy jóllehet üldözőim hallattak olykor különféle bestiális zajokat, ám érthetően artikulált - másképpen fogalmazva: emberi hangot mindeddig

egyetlenegyét sem.

Miközben torlaszt emeltem a bútorokból, a folyosón éktelenül recsegni-nyikorogni kezdett a padló: odakint sietősen csoszsanó léptek iparkodtak az északról szomszédos szobához, délen viszont a lárma érezhetően alábbhagyott. Ellenségeim nyilván a gyenge összekötő ajtóra akarták összpontosítani erőfeszítéseiket, amelyről tudták, hogy közvetlenül én rám nyílik. Az ablaknál termettem; odalent a holdfény beüzüstözte az épületem tetőgerincét, s én láttam, hogy az ugrás igencsak kockázatosnak ígérkezik, mivel nyaktörően meredek felületen kell majd megvetnem a lábamat.

Miután egy pillantással felmértem a helyzetet, a két ablak közül a délibb fekvésűt választottam ki magamnak; úgy terveztem, a tetőzet belső lejtőjére érkezem majd, s nyomban igyekszem eltűnni a legközelebbi tetőablakon át. A romos tégláépületben természetesen számolnom kell az üldözéssel, reméltem azonban, hogyha észrevétlenül leérek a földszintre, a sötétén ásító kapualjak fedezetében sikerül átlopóznom az árnyhomályos udvaron, s a Washington Stretről már csak idő kérdése, hogy déli irányban kijussak a városból.

Az északi összekötő ajtót egyre elszántabban döngették a túloldalról, s láttam, hogy a szüette deszkázat kezd behasadozni a csapások alatt. Az ostromlók szemlátomást faltörő kost rögtönöztek valami súlyosabb berendezési tárgyból. Ám ágybarikádom egyelőre kitartott, így hát továbbra is volt esélyem a menekülésre. Az ablakot kitarva észrevettem, hogy kétoldalt a karnisról vastag velúrfüggöny lóg rézkarikákon, odakint pedig a falba ágyazott vaskampó segíti a redőny leeresztését. Eszembe villant egy módszer, amellyel talán megtakaríthatnám magamnak a kockázatos ugrást, s nem is haboztam cselekedni. Egyetlen erőteljes rántással letéptem a függönyt a karnissal együtt, két tartókarikát beakasztottam a rozsdás kampóba, majd átnyaláboltam a poros velúrlepleket a nyitott ablakon. A függönyköteg leért egészen a háztetőig, s úgy becsültem, a kampó meg a rézkarikák el fogják bírni a súlyomat. Kibújtam az ablakon, leereszkedtem a hevenyészett kötélhágcsón, és örökre magam mögött hagytam a Gilman House roskatag épületét, a dohos szobákban lappangó morbid rémségekkel együtt.

Biztonságban megérkeztem a meredeken lejtő háztetőre, és a csúszós cserepeken egyensúlyozva sikerült eljutnom a legközelebbi tetőablakig. Innen már meg mertem kockáztatni, hogy egy pillanatra hátranézzek, és láttam, hogy az ablak, amelyiken kimásztam, továbbra is sötét, noha az omladozó kémények erdején túl több épületben baljós fények égnek, így például a Dagon-rend csarnokában, a baptista imaházban és a régi kongregacionalista templomban, amelyről oly hátborzongató emlékeket őriztem. Lent az udvar üresnek tűnt, reméltem hát, hogy sikerül kámforrá válnom, mielőtt üldözőim az egész várost fellármáznák. Zseblámpámmal bevillantottam a tetőablakon; lépcsőt vagy létrát nem találtam; de a padlástér belmagassága nem látszott túl ijesztőnek. Átlendültem az ablakszegélyen, s jókora porfelhőt kavarva értem földet egy sötét helyiségben, szüette ládák és dongahíjas hordók között.

A környezet eléggé kísérteties hangulatot árasztott én azonban már túl voltam azon, hogy ilyesmi miatt aggódjak. Gyors pillantást vettem karórámra - hajnali kettő körül járt az idő -, zseblámpám fénysugarát körbevillantva megkerestem a lépcsőlejáratot, és késelem nélkül megindultam feléje. A lécfokok reccsenve hajlottak be súlyom alatt, de kitartottak, s én az üres hombárként tatóngó első emeleten keresztül lesiettem a földszintre. Minden kihalt volt, lépteimre csak a visszhang felelt. Kisvártatva elértem az épület központi folyosóját, melynek végén halványan derengő téglalap jelezte a Paine Street-i bejárat romos kapuzatát. Én az ellenkező irányban indultam el, s szerencsémre nyitva találtam a hátsó ajtót, ahonnan öt lépcsőfok vezetett a töredezett kövezetű, gyommal felvert udvarra.

A falak itt eltakarták a holdkorongot, de elég szórt fény szüremlett be közéjük, hogy zseblámpám segítségével nélkül is eltájékozódjak. A Gilman House több ablakából világosság áradt, s mintha zavaros hangokat is hallottam volna abból az irányból. Óvatosan átosontam a Washington Street oldalára; több kapualjat is megpillantottam, és úgy határoztam, először a legközelebbivel teszek próbát. Az átjáróban szuroksötét volt, s túlsó végére érve láttam, hogy az utcára nyíló ajtó be van szorulva. Másik házzal kell tehát kísérleteznem, szögeztem le magamban, miközben tapogatózva visszafordultam az udvar felé; a kapualjban azonban hirtelen megtorpantam.

Időközben ugyanis kitárult a Gilman House egyik mellékbejárata és különös alakok tódultak ki rajta nagy tömegben; fel-alá lóbált lámpásaikkal hullámos fénycsíkokat hasítottak a sötétségbe, s időnként förtelmes, vartyogó kiáltásokat váltottak egymással valami bestiális nyelven, amely semmiképpen nem lehetett angol. Szétszéledtek az udvaron, de meglehetősen bizonytalanul mozogtak, s én határtalan megkönnyebbüléssel döbentem rá, hogy nem tudják, hol keressenek; a látványtól mindazonáltal a hideg futkározott a hátamon. Ahhoz ugyan nem volt elég világos, hogy kivehessem a vonásaikat, - görnyedt, kacsázó járásukat azonban valahogy visszataszítónak találtam. És ami a legrosszabb, észrevettem közöttük egy illetőt, aki furcsa palástféleséget viselt, a homlokát díszítő, csúcsos diadém pedig nyugtalanítóan ismerősnek tetszett.

Ahogy üldözőim ellepték az udvart, félelmem fokozódott. Mi lesz, ha ebből az épületből nem tudok kijutni az utcára? Az átható halbűztől egészen felkavarodott a gyomrom, alig bírtam megállni, hogy öklendezésemmel el ne áruljam magamat. Vakon tapogatózva visszafordultam a Washington Street felé, találomra benyitottam egy ajtón a ház belsejébe, s egy üresen kongó szobába jutottam; az ablaktáblák zárva voltak, de nem deszkázták be őket. Zseblámpám fényében addig matattam rajtuk, míg nagy nehezen ki nem nyíltak; a következő pillanatban már másztam is ki az utcára, a fatáblákat gondosan behúзва magam után. A Washington Streeten voltam, és egyelőre egy teremtett lelket sem láttam a közelben, még fényeket sem, ha a holdvilágtól eltekintünk. Több irányból hallottam viszont távoli, elmosódott lármát: nyálkás-rekedt hangokat, sietős téptek csattogását meg valami különös zajt, ami inkább súlyos huppanások

gyors egymásutánjának tűnt, semmint lábdobogásnak. Láthatólag nem volt vesztegetnivaló időm. A város alaprajza tisztán lebegett lelki szemeim előtt, s kimondottan örültem neki, hogy - amint az nem túl jómódú, félreeső településeken gyakorta megesik, kivált ilyen holdfényes éjszakákon - a közvilágítás nem üzemelt. Egyes zajok délről hallatszottak, én azonban kitartottam elhatározásom mellett, hogy arrafelé folytatom menekülésemet. Tudtam, hogy számtalan sötét kapualj kínál majd ideiglenes menedéket, ha az üldözésekre indított személyekkel vagy csoportokkal találkoznék.

Szapura, de elővigyázatos léptekkel indultam el, a lakatlanul málladozó házak árnyékába húzódva. Noha kissé ziháltam fáradtságos tornamutatványaim után, s közben valahol a kalapomat is elvesztenem, nem ríttam ki túlzottan a környezetből; ha egy járókelő téved az utamba, jó esélyem volt rá, hogy nem szúrok szemet neki. A Bates Streeten kénytelen voltam egy vizelettől bűzlő falifülkébe húzódni, míg két idomtalan árnyalak nehézkesen elcsoszogott előttem, de hamarosan folytatni tudtam utamat, egészen addig a pontig, ahol a Washington Street átvág az Eliot Street és a South Street kereszteződésén. Nappal nem jártam erre, ám a fűszeresfiú térképe alapján veszedelmes helynek tűnt, hisz jóformán semmi fedezéket nem nyújtott a holdfény elől. Mégsem lett volna tanácsos a megkerülésével próbálkozni, mivel az összes többi szóba jöhető útvonal lényegesen kockázatosabbnak látszott: vagy túl hosszadalmasak és tekervényesek voltak, vagy még nyíltabb és átláthatóbb terepen vezettek, ahol ki lettem volna téve a felfedeztetés veszélyének. Nem maradt más hátra: vakmerően, minden fedezék nélkül kellett átkelnem a téren, tőlem telhetőleg utánozva az innsmouthiak jellegzetes, kacsázó járását - és persze abban a reményben, hogy nem találkozom senkivel, legalábbis az üldözőim közül.

Hogy milyen méreteket öltött a hajtóvadászat - és egyáltalán mi a céljuk vele - arról a leghalványabb elképzelésem sem volt. Egyelőre nem tűnt úgy, mintha a városban szokatlanul élénk lenne a mozgolódás; számolnom kellett azonban vele, hogy a Gilman House-ból való szökésem híre még aligha terjedhetett messzire. A Washington Streetről mindenképpen muszáj lesz áttérnem egy délibb fekvésű utcára; mert abban nem kételkedtem, hogy az a csoport a szállodából utánam ered. Az átjárós épületben minden csupa por volt; csak idő kérdése, hogy rábukkanjanak a nyomaimra, és azokból könnyűszerrel kikövetkeztethetik, merre tartok.

A kereszteződést, ahogyan számítottam is rá, a hold ezüstös fénye ragyogta be; a közepén rozsdakérges vaskerítés vette körül néhány virágágy elvadult maradványait. Szerencsére senkit sem láttam a környéken, bár a Town Square irányából bizonytalan, egyre erősödő morajt véltem hallani. A South Street ezen a ponton kiszélesedett, és enyhe ívben kanyarodva futott tovább a parti halásznegyed felé, valóságos panorámakilátást nyitva a tengerre. Leszegett fejjel vágtam neki a holdsütötte térnek, és csak remélni mertem, hogy senki sem figyel föl rám a távolból. Akadálytalanul haladtam előre, sehol nem harsant kiáltás, mely arra utalt volna, hogy észrevettek. óvatosan körülkémleltem, s egy

pillanatra önkéntelenül lelassítottam lépteimet, hogy elgyönyörködjek a holdfényes tenger gyönyörű látványában, mely büszkén és fenségesen hullámzott az utca végében. Messze túl a hullámtörőn halovány, fekete csík derengett: az Ördögzátony. Amikor megpillantottam, óhatatlanul eszembe jutottak a sötét mendemondák, amiket az utóbbi napokban hallottam róla - hogy ez a kopár sziklahát valójában titokzatos kapu volna, mely valamiféle torz és természetellenes mélyvízi pokolra nyílik, ahol soha nem látott iszonyúságok tenyésznek.

És ekkor hirtelen ütemes időközönként ismétlődő villanásokra lettem figyelmes a távoli zátonyon. Tisztán láthatóak voltak, félreérthetetlenül tudatos szándék vezérelte őket; és olyan fokú vak borzadállyal töltötték el lelkemet, amely minden józan megfontolást porszemként söpört félre útjából. Izmaidat páni félelem rántotta görcsbe, s hogy nem eredtem futásnak torkom szakadtából üvöltve, azt csupán valamiféle tudat alatt munkáló, elemi óvatosságnak köszönhettem. Ám a következő pillanatban még rosszabb lett a helyzet; mert a Gilman House kupolájából, tőlem északra, egyszerre csak hasonló fényszignálok villantak az éjszakai égre, más ritmus szerint ugyan, de minden kétséget kizáróan a zátony jelzésére válaszolva.

Emlékeztem magam, milyen magányos és sebezhető vagyok a holdvilágos útkereszteződésben, s ez a tudat erőt adott nekem, hogy legyűrjem a tagjaimat hatalmába kerítő reszketést. Újra megszorítottam lépteimet, nem feledkezve meg az ormótlan csoszogás utánzásáról; tekintetemet azonban képtelen voltam elszakítani a pokoli, baljós sziklapadról, mely mintha delejes bűverővel béklyózott volna magához. Hogy mit jelentsen ez az egész, elképzelni sem tudtam; talán valami különös szertartást űzhettek kinn az Ördögzátonyon, esetleg egy bárka köthetett ki rajta. Amikor elértem a díszpázsit roncsait, jobbra fordultam, hogy megkerüljem őket; közben tovább bámultam a kísérteties, nyáréji holdvilágban derengő óceánt, a névtelen és megmagyarázhatatlan forrásból származó fényjelzéseket.

Ekkor robbant elmémbe a legszönyörűbb és legfélelmetesebb látvány, amely szerteszét szaggatta önuralmam utolsó foszlányait, s rohanást nyüszítve kergetett a sötéten tátongó kapualjak és halszemekkel bámuló ablakok közé, a csontvázakra csupasztított szellemutcák néma, lidérces útvesztőjébe. Mert közelebb érve rádöbentem, hogy a holdsütötte habok a zátony és a pad között távolról sem üresek. A tajtékos tengervíz szinte forni látszott; úszó alakok hemzsegték benne tömegével, mint vetésben a sáskák, mint üszkös húsban a nyüvek. Az egész szörnyűséges horda a Város felé tartott, s noha egyetlen kurta pillanatra láttam őket csupán, még ilyen messzeségből is hideglelés borzadály ütött ki rajtam; mert a hullámzásból ki-kibukkanó fejek és karok összetartozása teljességgel lehetetlennek tűnt, hacsak nem tételezünk fel oly idomtalan testi torzulásokat, melyeknek végiggondolásától az emberi elme visszahököl.

Eszeveszett rohanásom mindössze két-három sarokig tartott; mivel bal kéz felől olyasféle láрма ütötte meg a fületem, ami szervezett üldözésre engedett

következtetni. Lépéseket hallottam; torokhangú gurgulázást; a Federal Streeten egy autó zörgött végig köhögő motorral dél felé. Ez minden előzetes tervemet halomra döntötte - hiszen ha a déli országotat elzárták, arra nem juthatok ki Innsmouthból, másfelé kell próbálkoznom. Zihálva megtorpantam, és behúzódtam egy kapualj árnyékába; közben áldottam a szerencsém, amiért idejében eltisztultam a holdfényes útkereszteződésből, mielőtt még üldözőim a párhuzamos utcán odaértek volna.

Következő gondolatom már korántsem hozott ekkora megkönnyebbülést. Mivel a vadászcsapat más útvonalon érkezett, nyilvánvaló volt, hogy nem közvetlenül engem követtek. Nem engem láttak meg, hanem egy általános haditerv értelmében cselekedtek, hogy elvágják menekülésem útját. Ez esetben viszont az Innsmouthból kivezető valamennyi út ugyanígy el lesz zárva, hiszen a helybéliek nem tudhatják, merre próbálok szökni. Ezen a hálón csak akkor nem fogok fennakadni, ha sikerül úgy kivergődnöm a városból, hogy nagy ívben elkerülök minden kiépített utat; ami nem sok jóval kecsegtet, hiszen a környező vidék csupa ingovány és meredek falú szurdok. Egy pillanatra zsibbadt kábulatba zuhantam - részben teljesen reménytelenre fordult helyzetem miatt, részben a mindenfelől áradó halbúztól, mely egyszeriben már-már kibírhatatlanná erősödött.

Aztán eszembe jutott a felszámolt rowleyi vasútvonal, a romba dőlt állomás a folyóvölgy szélén, ahonnan egy elgazosodott, rozsdamatta sín pár fut tovább északnyugatnak. Nincs kizárva, hogy az innsmouthiak erre az útra nem gondoltak, hiszen a sűrűn burjánzó túskebokrok miatt jószerivel járhatatlan volt; mindenképpen kevésbé tűnt valószínűnek, hogy egy szökevény éppen erre próbálna menekülni. A szállodai ablakból a sín pár tisztán kivehető volt, fel tudtam hát idézni magamban, merre keressem. Sajnos, az első néhány mérföldjére meglehetősen jó kilátás nyílt a rowleyi országúttól és a város magasabb pontjairól; de ha ezt a szakaszt kúszva teszem meg, az aljnövényzet talán elrejt a figyelő szempárok elől. Egyébiránt sem kínálkozott más lehetőség; ha szabadulni akarok, meg kell kockáztatnom.

Még mélyebbre húzódtam ideiglenes menedékhelyemen, és zseblámpám segítségével tüzetesen áttanulmányoztam a fűszeresfiú térképét. A legfontosabb probléma a vasút megközelítése volt, és bármennyire sürgetett az idő, nem siettem el a legbiztonságosabbnak ígérkező útvonal kiválasztását. Végül úgy döntöttem, előremegyek a Babson Streetig, ahonnan nyugatnak fordulok a Lafayette Streetre. A két utca ugyanolyan nyílt kereszteződésben metszette egymást, mint amelyik az imént csaknem a vesztemet okozta; ezen azonban nem szükséges átvágnom, elegendő, ha körbeosonok a szélén. Innen cikcakkban haladok tovább a Lafayette, a Bates, az Adams és a Banks Streeten, a folyóvölgy külső ívén, míg el nem érem az elhagyott, beomlott állomásépületet, amit az ablakomból láttam. Azért választottam a Babson Streetet, mert semmi kedvem nem volt visszafelé menet még egyszer átkelni a téren, a South Streetet pedig lehetőség szerint kerülni szerettem volna, mivel túl szélesnek találtam.

Nem halogathattam tovább az indulást. Először is áthúzódtam az utca jobb oldalára, hogy minél kevesebb feltűnéssel térhessek majd rá a Babson Streetre. A Federal Streeten nem szűnt meg a láрма, s hátratekintve mintha fényt láttam volna abban az épületben, amin át kimenekültem az udvar kelepcéjéből. A lehető legsürgősebben el akartam hagyni a Washington Streetet, ezért futólépésre váltottam, forrón remélve, hogy senki sem fog rám felfigyelni. A Babson Street-i sarok közelében az egyik ház legnagyobb réműletemre lakottnak tűnt, legalábbis az ablakai el voltak függönyözve; világosság azonban nem égett benne, s végül baj nélkül túljutottam rajta.

Mivel a Babson Street keresztezte a Federal Streetet, végig ki voltam téve annak a veszélynek, hogy üldözőim messziről fölfedeznek, ezért igyekeztem a roskatag, egyenetlen házsorok árnyékában haladni, s két ízben is behúzódtam a kapualjak sötétjébe, amikor a hátulról felszűrődő zajok egy-egy pillanatra megerősödtek. A tér, amely felé igyekeztem, innen távolabbról kopárnak és kihaltnak tűnt a holdfényben; ugyanúgy nem nyújtott semmi fedezéket; mint az előbb másik, és nagyon örültem, hogy ennek nem a közepén kell átvágnom. Amikor másodjára álltam meg, az a benyomásom támadt, mintha az elmosódott hangok ezúttal nem hátulról hallatszanának. Óvatosan kikémleltem a fal takarásából, s egy ütött-kopott autót pillantottam meg, amint áthajt a téren az Eliot Street felé, mely ezen a ponton egyszerre keresztezte a Babson Streetet és a Lafayette Streetet. Az undok halbűz, mely rövid időre mintha enyhült volna kissé, egyszeriben fojtogatóan töménnyé vált; és alighogy a kocsi eltűnt a sarok mögött, egy sereg ápolatlan, görnyedt torzalak bukkant fel a nyomában, amint nehézkes, csámpás csoszogással igyekeztek utána. Azonnal tudtam, hogy ez csak az ipswichi utat - az Eliot Street egyenes folytatását - őrző csoport lehet. A gyülelész népségből ketten bő lepleket viseltek, egyikük fejét pedig csúcsba futó diadém díszítette, mely sápadt-fehéren csillogott a holdfényben. Ez olyan furcsán mozgott, hogy a hideg futkározott tőle a hátamon járás helyett ugyanis inkább gyors, apró ugrásokkal iparkodott előre.

Miután a csapat utolsó sereghajtói is elhagyták a kereszteződést, rászántam magam utam folytatására. A Lafayette Street sarkáig két másik utca torkolata előtt kellett elhaladnom. Az első éppen az Eliot Streeté volt; itt igencsak megszorítottam a lépteimet, nehogy az esetleges lemaradozók észrevegyenek. Messziről, a Town Square irányából hallottam ugyan valami elmosódott vartyogást, amit mintha lábdobogás kísért volna; de sikerült gond nélkül átérnem a túloldalra. Utána a széles, holdvilágos South Street következett, amitől bizony féltem kissé, nem utolsósorban a tengerre néző panoráma miatt. Könnyen előfordulhat, hogy ezt az utcát figyelik; az Eliot Streetnek két pontjáról is akadálytalanul rá lehetett látni. Megacéloztam magam a feladatra, az utolsó pillanatban úgy döntöttem, visszafogom az iramot, és inkább - ahogyan az előbb is - az innsmouthiak jellegzetes járását utánozva kísérelm meg az átkelést.

Amikor ismét kilátásom nyílt a kikötőre, ezúttal jobb felől, hajszál híján

meg bírtam állni, hogy ne emeljem rá a szememet; végül azonban fölülkerekedett bennem a kíváncsiság. Miközben ormótlan, kacsázó léptekkel igyekeztem a szemközti utcasarok oltalmazó árnyékai felé, óvatos pillantást vettem oldalra. Félig-meddig arra számítottam, hogy valami vitorlás bárkafélét fogok látni, de csalódnom kellett. Tekintetem helyett egy kis evezős dereglyén akadt meg, amely az elhagyott mólók felé tartott, fedélzetén viaszosvászonnal letakart, terjedelmes rakománnyal. Az evezősökből ilyen messziről nem sokat láttam, lomha mozgásuk azonban valahogy rendellenesnek és visszataszítónak tűnt. A csónak mellett figyelmes lettem néhány úszóra is; a távolban feketéllő zátonyon pedig halvány világosság derengett, amely egyáltalán nem hasonlítom a korábban látott fényvillanásokra, s különös színárnyalatát nehezemre esett volna meghatározni. Jobboldalt a Gilman House kupolája sötéten és élettelenül magasodott a roskatag háztetők felé. Az ocsmány halbűzt futó tengeri szellő zilálta szét néhány pillanatra, utána azonban még fullasztóbban telepedett a kísérteties utcákra.

Még nem jutottam el a túlsó sarokig, amikor zavaros, vartyogó zsibongás figyelmeztetett északról, a Washington Street felől egy újabb vadászcsapat közeledésére. Mikor elérték azt a holdfényes kereszteződést, ahol egy tébolyító látvány nemrégiben az idegösszeomlás határára sodort, már alig egy háztömbnyire jártak tőlem, úgyhogy tisztán láthattam őket - és elöntött a jejes iszonyat. Valamennyien torz tagokkal vonszolták deformált testüket, darabos arcvonásaikról bestialitás sugárzott, mintha az egész horda elkorcsosult szubhumánokból állna. A legelől görnyedező férfi kimondottan majomszerű benyomást keltett, karja földig lógott, kifordult kézfeje a kövezetet söpörte; egy másik palástban és diadémmal a fején; lomha ugrásokkal haladt, mint valami hatalmasra puffadt varangy. Valószínűleg ezt a társaságot láttam a Gilman House udvarán - ami egyszersmind azt jelentette, hogy forró nyomon vannak. Mikor néhányan közülük felém fordultak, csaknem lebénított a félelem, valahogy azonban sikerült megőriznem önuralmammat, és tovább csoszogtam célom felé. A mai napig nem tudom, észrevettek-e vagy sem. Ha igen, az álcám megtévesztette őket, mert irányváltoztatás nélkül vágtak át a holdsütötte téren, egyfolytában motyogva-harákolva valami undok, torokhangú nyelven, amit képtelen voltam azonosítani.

Az árnyékba érve ismét futólépésre váltottam, s otthagya el a düledező; romos házakat, melyek vakon meredtek az éjszakába. A következő sarkon befordultam a Bates Streetre, és a déli oldalára húzódva folytattam utamat. Elhaladtam két lakottnak látszó épület mellett - az egyiknek az emeletén világosság derengett - de sehol nem ütköztem akadályokba. Az Adams Streeten már viszonylag biztonságban éreztem magam, így hát a szívverésem is majd' elállt a rémülettől, amikor az egyik sötéten tátongó kapualjból hirtelen egy tagbaszakadt férfi támolygott elém. Szerencsére holtrészegnek bizonyult, és nem jelentett rám veszélyt. Így jutottam el épségben a Banks Streetig, melyet mindkét oldalt üresen roskadozó raktárépületek szegélyeztek.

Ez a kihalt utca közvetlenül a folyómeder mentén futott; egy lelket sem láttam rajta, a vízesések moraja elnyomta lépteim zaját. A romba dőlt vasútállomásig még hosszú út volt hátra, s a roppant raktárak valahogy fenyegetőbb hatást tettek rám viharvert téglafalaikkal, mint az elhagyott lakóházak. Végre megpillantottam a régi állomásépületet - vagyis ami megmaradt belőle -, s habozás nélkül begázoltam a gazos törmelékhalomok közé, hogy a lehető legrövidebb úton jussak el a túloldali vágányig.

A síneket csúnyán szétmarta a rozsdá, de még többé-kevésbé egészben voltak, és a talpfák közül is csak minden második korhadt el teljesen. Rendkívül veszélyes járás esett rajtuk, a futásról végképp le kellett mondanom; de azért igyekeztem, ahogy csak tőlem telt, és egész szépen haladtam. A sín pár egy darabig a folyóágy szélén futott, de végül elértem a hosszú, fedett hidat, mely szédítő magasságban ívelt át a meder fölött. Hogy mi lesz a következő lépésem, az a híd állapotától függött. Amennyiben emberileg lehetséges, át szándékoztam kelni rajta; ha ugyanis járhatatlannak bizonyul, akkor kénytelen lennék folytatni a kockázatos bújócskát Innsmouth utcáin, a legközelebbi használható országúti hídig.

Az öreg híd rozsdáette fémtömege kísértetiesen csillogott a holdfényben; a gyalogjártót biztonságosnak láttam, legalábbis az első néhány méteren. Beléptem a védőfödém alatt honoló sötétségbe, és felkattintottam a zseblámpámat; a fényre hatalmas rajokban riadtak fel a denevérek, s ahogy rémülten tódultak kifelé, csaknem levertek a lábamról. Körülbelül félúton széles hasadék állta utamat a gyalogjárón, s már-már attól tartottam, kénytelen leszek visszafordulni; végül azonban megkockáztattam egy kétségbeesett ugrást, amely szerencsére sikerült.

A hátborzongató alagút túloldalán megkönnyebbülten üdvözöltem a sápadt holdvilágot. A vén sínek felfutottak a River Street meredek emelkedőjén, majd széles ívű kanyart írtak le. Ez a környék már sokkal kevésbé tűnt városiasnak, és az egész Innsmouth-t át- meg átjáró halbűz is mintha enyhült volna valamelyest. A sűrűn burjánzó túskebokrok miatt nehezen haladtam, kegyetlenül megtépázták öltözékemet, ám én ennek ellenére hálás voltam nekik, mert eltakartak a fürkésző szempárok elől. Tisztában voltam vele, milyen jól be lehet látni ezt a terepszakaszt a rowleyi országútról.

Hamarosan kiértem a lápvidékre. A rozsdás sín pár alacsony, gyomos töltésen futott, amin valamivel ritkásabban sarjadt az aljnövényzet. Nem sokkal előttem kerek, kopár dombtönc emelkedett, melyet a vágány vonalában bozóttal benőtt, sekély árok szelt keresztül. Nagyon megörültem ennek a részleges fedezéknek, mert amennyire a térkép alapján meg tudtam állapítani, a rowleyi országút ezen a szakaszon kellemetlenül megközelítette a régi szárnyvonalat. A magaslat túloldalán keresztezte a síneket, majd biztos messzeségbe távolodott tőlük; míg ezt a veszedelmes pontot el nem hagyom, rendkívül óvatosnak kellennem. Ekkorra szerencsére már megbizonyosodtam róla, hogy a régi vasúti pályát nem tartják megfigyelés alatt.

Mielőtt beléptem volna az árokfalak közé, egyszer még hátranéztem a vállam fölött, de nem láttam üldözőket. A pusztuló Innsmouth ódon tornyait és háztetőit mélabús, éteri derengésbe vonta a varázslatos holdvilág, s nekem az jutott eszembe, valahogy így festhettek annak idején, amikor még nem borult rájuk a gonosz árnyék. Aztán, ahogy tekintetem tovább vándorolt, egyszerre csak valami olyasmit pillantottam meg, amit már korántsem találtam ennyire megnyugtatónak, s egy másodpercre mozdulatlaná dermedtem.

Amit láttam - avagy látni véltem -, az nem konkrét, kézzel fogható jelenség volt, hanem egyfajta ködös és zavaró sejtelem, mintha valami hullámzó mozgást észlelnék messze délen, az éjszakai horizont legszélén. Ezt aligha lehetett másképpen magyarázni, mint hogy az ipswichi országúton hatalmas tömeg özönlik kifelé a városból. Ilyen távrolról nem tudtam kivenni a részleteket; ám ahogy ez a horda mozgott, az nagyon nem tetszett nekem. Túl könnyedén, túl olajozottan kígyózott előre, és túl nyirkosan csillogott a hanyatló hold fényében. Különös, alig hallható zajfoszlányok is eljutottak hozzám, noha a szél éppen az ellenkező irányból fújt - bestiális hörrenések valami iszapos hangmocsárból, még annál a szörnyű vartyogásnál is hátborzongatóbbak, amely a Gilman House folyosójáról szüremlett be a szobámba.

Mindenféle kényelmetlen gondolat villant át az agyamon. Eszembe jutottak azok az ijesztő mértékben degenerált innsmouthiak, akiket állítólag a parti nyomornegyed ódon, romos pincéiben rejtegetnek. Lelki szemeim előtt felrémlettek a kikötő vizében úszó alakok. A nyomomban lihegő összes szörnyfalkát számba véve - hiszen bizonyára a többi kivezető utat is őrzik - ez a hajtóvadászat furcsamód népesnek tetszett egy ilyen gyéren lakott városhoz képest.

Honnan került elő ez a temérdek üldöző, akik most ellepik a holdfényes országutat? Lehetséges volna, hogy az évszázadok óta feltérképezetlen katakombákban az élet torz és elkorcsosult formái tenyésznek? Vagy valami loppal érkező hajó egy sereg titokzatos jövevényt tett partra azon a pokoli zátonyon? Kik ezek? Mit akarnak? És ha ekkora tömegben özönlik el az ipswichi utat, nem számíthat-e hasonló erősítésre tőlük a többi vadászcsapat is?

Összeszorított foggal nekiláttam ösvényt vágni magamnak az árokban burjánzó túskebokrok között, ám alig haladtam néhány lépést, amikor egyszerre csak megint mindent eláraszott az az átkozott halbűz; olyan fojtogatóan tömény hullámban tört rám, hogy a szemem könnybe lábadt, a gyomrom görcsbe facsarodott tőle. Talán a szél változott hirtelen keletire, s fúj most a tenger meg a város felől? Csak így történhetett, gondoltam, hiszen a domb túloldaláról hangokat sem hallottam idáig; most pedig - lám - tompa, torokhangú vartyogás ütötte meg a fületem. Másféle zajok is társultak hozzá: gurgulázás és súrlódó neszezés, lábdobogás és ütemes cuppanások, melyek külön-külön nem lettek volna túlságosan ijesztők, így együttesen azonban hihetetlenül undok és förtelmes benyomást keltenek. Minden józan megfontolás ellenére azt a nyálkásan hullámzó tömeget idézték az ipswichi úton.

Aztán a bűz és a lárma egyaránt erősödni kezdett, s én reszketve torpantam meg a bozóttal benőtt mélyedés fedezékében. Eszembe jutott, hogy a rowleyi országút itt hosszú szakaszon közvetlenül a sín pár mellett fut, mielőtt keresztezné és elkanyarodna nyugatnak. Valami közeledett ezen az úton, s nekem nem volt más lehetőségem, mint elrejtőzni és kivárni, míg elvonul bűvőhelyem előtt. Hála az égnek, az innsmouthiak nem használtak vérebeket - nyilván a városukat megülő bűz miatt. Lejjebb csúsztam a töltés homokos oldalán, és meglapultam egy túskebokor mögött. Így aránylag biztonságban éreztem magamat, noha tudtam, hogy amikor üldözőim átkelnek majd a síneken, alig száz lépésre lesznek tőlem. Én látni fogom őket, ők viszont - hacsak a rosszakaró sors nem kegyeli őket valami gonosz csodával - nem láthatnak engem.

Váratlanul irracionális félelem fogott el: előre visszaborzadtam attól a pillanattól, amikor kénytelen leszek rájuk emelni a tekintetem. Undorodva néztem arra a holdfényes földsávra, ahol át fognak haladni, és különös gondolataim támadtak, hogy ez a hely végérvényesen és visszavonhatatlanul bemocskolódik majd tőlük. Alighanem Innsmouth legrútabbul elfajzott torzszüleményei lesznek; talán jobb volna, ha nem tenném ki zaklatott idegeimet újabb megterhelésnek.

A rettenetes bűztől már a rosszullét kerülgetett, a bestiális lárma pedig bábeli zűrzavarrá szilajodott, csupa vartyogás, hörgés, csaholás, kurrogás, semmi olyasmi, ami legalább körvonalakban emberi beszédre emlékeztetett volna. Tényleg az üldözőim adják ki ezeket a hangokat? Vagy mégis kutyákat hoztak magukkal? Utólag belegondolva Innsmouthban szinte nem is láttam állatokat. Futó lábak nem ütnek ilyen zajt; ezek a földön vonszolják magukat vagy puffogva ugrálnak, mint a mérges varangy.. Felkavarodott a gyomrom, és az az érzésem támadt, nem bírnám elviselni a látványukat. Döntöttem: be fogom hunyni a szemem, és nem nyitom ki, míg a pokoli zenebona el nem vonul nyugat felé. A horda már nagyon közel járt, a föld elkínzottan nyögött a súlyuk alatt, nyálkás morgásuk megfertőzte a levegőt. Észre sem vettem, mikor rándult össze a mellkasom, mikor állt el a lélegzetem; utolsó csepp akaraterőmmel is arra összpontosítottam, hogy görcsösen csukva tartsam a szememet.

Hogy valóság vagy lidérces rémálom volt-e, ami ezután következett, nem tudom; elmém mind a mai napig visszaborzad mérlegelésétől. A hatóságok kezdetben beteges lelkű fantasztának tartottak a történeteim miatt, noha roppant gondosan megválogattam, milyen szavakkal adjam elő őket. Sokáig eszükben sem volt drága időt és energiát fecsérelni örült délibábok kergetésére, ám én addig jártam a nyakukra, addig ravaszkodtam és rimáncodtam nekik, míg végül nagy nehezen utánaéztek a dolognak. Álláspontjuk gyökeres megváltozását ékesen példázzák későbbi intézkedéseik, melyek - az igazat megvallva - messze túllépték a jogállamokban érvényes határokat. Úgy látszik hát, mégsem vizionáltam; ahogy telik-múlik az idő, egyre kevésbé vagyok biztos ebben. Talán zaklatott fantáziám vetített elém lázas látomásokat, az ódon, kísérteties,

árnyhomályos város delejes befolyása alatt. Az efféle helyek olykor furcsa hatással vannak az emberre, s könnyen meglehet, hogy nemcsak az én idegeim mondták fel a szolgálatot a halott utcák néptelen labirintusában, ahol roskatag háztetők és félredőlt kémények között az óceán bendőjéből kipálló miazma terjeng. Lehetséges, hogy az Innsmouthra boruló árnyék legmélyén valamiféle járványos örület csírája lappang? Ki tudná biztosan elválasztani a valóságot a lidércnyomástól, miután hallotta a vén Zadok Allen meséjét? A szövetségi ügynökök nem találták meg szegény öreget; rejtély, mi történhetett vele. Mi több, mivel a városi irattár 1846-ban leégett, Zadok Allen pusztá létezésére sincs egyéb bizonyíték, mint az én zaklatott és töredékes emlékképeim; mert a fűszeresfiú tagadja, hogy valaha ismert volna ilyen személyt. Meg vagyok győződve róla, hogy a hatóságok felizgatott képzeletem szüleményének tartják őt, s néha engem is kétségek gyötörnek, nincs-e igazuk. Hol végződik a téboly, és hol kezdődik a valóság? Lehetséges, hogy legfrissebb félelmeim is hagymázás agyam álnok játékaik csupán?

Mégis meg kell próbálnom elmondani, mi volt az, amit aznap éjjel látni véltem a sárga hold gunyoros fényében, az omlatag vasúti töltés tövében kuporogva, egy szúrósan burjánzó tövisbokor mögül. Mert a kísértés persze erőt vett rajtam, és nem bírtam csukva tartani a szemem. Máig vallom, hogy az én helyemben senki eleven ember nem cselekedett volna másként; nincs az a vasakarát, amely önkéntes vakságot és tétlenséget parancsolhatna ránk, miközben alig száz lépésre tőlünk ismeretlen szörnyek hordája vonul el csaholva és vartyogva; hörögve és gurgulázva...

Azt hittem, a velem történtek után fel vagyok készülve a legrosszabbra. Akiket eddig üldözőim közül láttam, mindannyian torzak és visszataszítóak voltak; okkal feltételezhettem, hogy ezek sem lesznek különbek, sőt - inkább még deformáltabbak, még idomtalanabbak. Az ismert alapvonalak elfajzására tehát számítottam; ám az eszembe sem jutott, hogy maguk az alapvonalak is idegenek és felfoghatatlanok lehetnek.

Egészen addig türtőztettem magam, amíg közvetlenül szemből nem hallottam a pokoli hangzavart. Tudtam, mit jelent ez: hogy a horda derékhada most azon a ponton jár, ahol az árokpart belesimul a talajba, és az országút keresztezi a síneket. Ez volt az a pillanat, amikor nem bírtam tovább, és rányitottam szememet a sárgára sápadt holdfényben derengő iszonyatra.

Fogalmam sincs, mi mindent tartogathat még számomra az élet; ám abban bizonyos vagyok, hogy ez a másodperc visszavonhatatlanul lerombolta lelkem egyensúlyát, és örökre eltiporta bennem a természet józan működésébe vetett hitet. Még ha szóról szóra mindent elhiszek a vén Zadok örült zagyválásából, az sem vértezett volna fel eléggé a szörnyű sokk ellen. Nincs az a bomlott képzelgés, nincs az a tébolyult lázalom, nincs az a beteges bódulat, mely a legcsekélyebb mértékben vetekedhetne a valóság démoni torzulatával, amit ott és akkor láttam - vagy látni véltem. Lehetséges, hogy szülőbolygónk sötét és iszapos zugaiban ilyen förtelmek tenyésznek? Lehetséges, hogy az én gyarló

szemem hús-vér alakban lássa, amit az emberiség csupán dekadens lángelmék vízióból és a homályba vesző régmúlt legendáiból ismer?

Szennyes áradatként özönlöttek a rowley-i országúton... ugrálva, vartyogva, hörögve, kúszva-mászva... kísérteties káoszmenet a hold halott fényében... gonosz lárvák groteszk parádéja valami eszelős lidércnyomásból... És néhányan közülük csúcsos diadémot viseltek, hideg és zúzmarafehér fémből, amely vénebb és nemesebb az aranynál... mások pedig lepelként leomló, gazdagon redőzött palástokat... És amelyik legelől haladt, azon csíkos pantalló és Edward-kori kabát volt... a kabát több helyütt furcsán kipúposodott... hogy miben végződik a karja, az nem látszott a csipkés kezelőtől... a vállán valami idomtalan hústömb imbolygott, arcvonások nélkül, tetején puha szőrmekalappal...

Minél kétségbeesettebben próbálom elfeledni őket, annál elevenebben élnek az emlékezetemben. Szürkészöld színűek, csak a hasuk fehér. A bőrük nyirkos-nyálkásan csillog, hátukon pikkelyes gerinctaréj. A fejük halfej, a szemük kétfelé guvad, sohasem pislognak vele. Oldalt, a nyakukon pirosuló szélű kopoltyúlemezek lüktetnek. Úszóhártyás ujjai sokszorosán ízeltek, a végükön kiszélesednek. Ugrálva vagy csúszva közlekednek, néha két lábon, néha négyen, néha lábak nélkül. Egyeseknek mintha több végtagja lenne négynél; a fölös számúak csápszerűen hajlékonyak, nincs rajtuk ujj. Beszélnek egymáshoz, de nem emberi nyelven: gurgulázva, kunyogva, nedves csahintásokkal, hol szájon, hol kopoltyún keresztül...

Akkor láttam őket először - és mégsem voltak számomra ismeretlenek. Nagyon jól tudtam, kicsodák - találkoztam már velük, amikor Newburyportban megsejmeltem egy gonosz diadémot. Itt, a rowley-i országúton élő-eleven valósággá váltak a hideg álaranyba mintázott mélytengeri szörnyek, a "vízi népek", akikről a boldogtalan Zadok Allen mesélt. Most már tudtam, miért iszonyodtam ösztönösen a púpos, homlokdíszes paptól a zömök kőtemplom alagsorában...

Reménytelen vállalkozás lett volna számba venni őket. Nem tízen, százan vagy ezren voltak: vég nélkül rajzoltak az úton, mintha az óceán gyomra okádná ki magából a határtalan sokaságot. Én pedig csupán egyetlen kurta pillantást vethettem rájuk, mert a következő másodpercben egész világomat sötétbe borította az irgalmas ájulás, először életemben.

5.

Langyosan szemerkélő eső térített magamhoz: a vasúti töltés mellett feküdtem az árokban, ázott túskebokrok között, nappali világosságban. Mikor kába fővel kitántorogtam az országútra, a friss sárban egyetlen lábnyomot sem találtam. Az eső elmosta a halbúzt is. Innsmouth megroggyant háztetői és düledező kéményei szürkén rajzolódtak ki a délnyugati égre, de a környező lápvidék teljesen kihaltnak tűnt, egy árva lelket sem láttam. Az óráim még járt, azt olvashattam le róla, hogy nem sokkal múlt dél.

Hogy a tegnapi nap emlékei közül mi volt valóság és mi rémálom, nemigen tudtam volna szétválogatni, azt azonban bizonyosra vettem, hogy az események háttérében valami hajmeresztő szörnyűség lappang. Legsürgősebb tennivalóm felől nem voltak kétségeim: minél előbb ki kell jutnom Innsmouth városának gonosz árnyékából! Elcsigázott, be-begörccsölő tagjaim nem sok jóval kecsegtettek, jelen helyzetemben azonban aligha lehettem tekintettel a fáradtságra és a fájdalomra. Néhány egyszerű, óvatos tornagyakorlattal úgy-ahogy megmozgattam és kilazítottam izmaimat. Továbbra sem éreztem sokkal jobban magam, ám egy idő múlva úgy találtam, hogy gyöngeségem, éhségem, félelmem és zavarodottságom dacára képes vagyok gyalogolni; ezért a bokáig érő sárban vánszorogva megindultam Rowley felé.

Sötétedésre meg is érkeztem a városkába, ahol mindenekelőtt megvacsoráztam, majd - mivel öltözékem minősíthetetlen állapotban volt - beszereztem néhány új ruhadarabot. Az éjszakai vonattal tovább utaztam Arkhambe, ahol másnap hosszas és komoly megbeszélést folytattam néhány köztisztviselővel; ezt később megismételtem Bostonban is. Beszámolóim rendkívül részletesek és alaposak voltak, óvakodtam azonban természetfölöttinek vélhető elemeket keverni beléjük, inkább az eltűnt utazók problémájára meg a járványügyi rendelkezések vétkes elhanyagolására helyeztem a hangsúlyt. Valószínűleg ennek köszönhettem, hogy nem jutottam a Zadok Allen által említett szökevények sorsára, és idővel sikerült leküzdenem a hatósági szervek hivatásszerű tamáskodását. Makacs kitartásom következményei nem ismeretlenek a nagyközönség előtt, s ha a későbbiekben minden elképzeléseim szerint alakult volna, itt le is zárhatnám különös beszámolómat. Tapasztalnom kellett azonban, hogy a féregrágta Innsmouth hosszabb árnyéket vet, mint hittem. Még mindig nem igazán értem, ami azóta történt velem: talán az átéltek hatására kezd eluralkodni rajtam a téboly, de az sincs kizárva, hogy a jövő ennél sokkalta nagyobb borzalmakat - vagy sokkalta nagyobb lehetőségeket - tartogat számomra.

Az események ismeretében bizonyára nem meglepő, hogy Innsmouthból való viharos távozásom után megszakítottam új-angliai tanulmányutamat, s bizonytalan időre elhalasztottam további terveimet a városnézés, az építészet és a régiségbúvárlat terén. Egyelőre ahhoz sem éreztem elegendő bátorságot magamban, hogy megtekintsem azt a furcsa és egzotikus ékszert, amit értesüléseim szerint a Miskatonic Egyetem múzeumában őriztek. Mivel azonban arkhami tartózkodásom a hatósági szervekkel folytatott konzultációk miatt a vártnál hosszabbra nyúlt, egyúttal kihasználtam az alkalmat, hogy elmélyedjek bizonyos régóta esedékes genealógiai és családtörténeti kutatásokban. Sikerült is sok fontos adatot gyűjtenem, persze kellő alaposágú rendszerezés és ellenőrzés nélkül; ám nem kételkedtem benne, hogy később, ha lesz időm módszeresen feldolgozni, ennek a gazdag anyagnak még igen nagy hasznát veszem. A Hagyományörző Egylet kurátora, Mr. E. Lapham Peabody, mindvégig roppantul segítőkésznek mutatkozott, s különösen azután tanúsított élénk érdeklődést

irányomban, amikor megmondta rólam, hogy annak az Eliza Orne-nak vagyok az unokája, aki Arkhamben született 1867-ben, és tizenhét évesen ment férjhez az ohioi James Williamsonhoz.

Kiderült, hogy egy anyai nagybátyám sok-sok évvel ezelőtt már folytatott genealógiai kutatásokat az egylet archívumában; s hogy nagyanyám családja annak idején afféle helyi kuriózumnak számított. Mr. Peabody elmondta, hogy dédapám - Benjamin Orne - kevéssel a polgárháború után meglehetősen nagy vihart kavart a házasságával, a konzervatív helybéli családok főleg az ara homályos származását nehezményezték. Az újú hölgyről annyit lehetett tudni, hogy a New Hampshire-i Marsh família elárvult leánysarja és az Essex járásbeli Marshok kuzinja; de Franciaországban nevelkedett, és nem nagyon ismerte a rokonságát. Megélhetését az a tekintélyes összeg fedezte, melyet gyámja helyezett letétbe a nevére egy bostoni bankban; maga a gyám azonban sohasem mutatkozott Arkhamben, úgyhogy az árvaszék végül a leány francia nevelőnőjére ruházta át felügyeleti jogát. Ez az idős, szikár hölgy rendkívül zárkózott és hallgatag természetű volt, pedig egyesek szerint lett volna mit mesélnie.

A legmeghökkenőbb azonban az volt, hogy a fiatalasszony szüleit - Enoch és Lydia (született Meserve) Marshot - senki sem tudta elhelyezni az ismert New Hampshire-i családfákon. Többen úgy vélekedtek, valamelyik jómódú Marsh természetes leánya lehet - a szeme mindenestre hamisítatlan Marsh-szempár volt. Bizonyára még sok érdekes kombinációt gyártottak volna róla, a további találgatásoknak azonban elejét vette korai halála, mely egyetlen gyermekének - az én nagyanyámnak - születésekor következett be. Miután a közelmúltból eléggé kellemetlen benyomásokot őriztem a Marsh névvel kapcsolatban, nem kifejezetten örültem neki, hogy most a tulajdon családfámról köszön vissza rám; még kevésbé tudott lelkesíteni Mr. Peabody jóindulatú megjegyzése, miszerint le sem tagadhatnám a származásomat, hiszen jómagamnak is jellegzetes Marsh-szemem van. Érzéseimet persze óvakodtam kimutatni, elvégre a jámbor öregúr igen értékes adatokkal szolgált nekem; és nem mulasztottam el bőséges jegyzeteket készíteni Orne-ági felmenőim gazdagon dokumentált múltjáról.

Bostonból egyenesen hazautaztam Toledóba, s később egy teljes hónapot töltöttem Maumee-ben, hogy kissé erőre kapjak és kipihenjem magam a megrázó élmények után. Szeptemberben megkezdtem utolsó évemet az oberlini egyetemen, s a rákövetkező év júniusáig tanulmányaimmal és egyéb sürgetős teendőkkel voltam elfoglalva. A hátborzongató innsmouthi események egyre inkább elhomályosultak emlékezetemben, ámbátor végleg megfeledkezni minden vágyam dacára sem tudtam róluk - már csak azért sem, mert időközben teljes lendülettel folyt az én beszámolóim és állhatatos makacsságom által kiváltott nyomozás, és ennek kapcsán alkalmanként különféle hatósági személyek kerestek föl konzultációs céllal. Július közepe táján - épp egy esztendővel baljós kalandom után - egy hetet töltöttem Clevelandben,

megboldogult édesanyám családjánál. Természetesen kapva kaptam a lehetőségen, hogy további genealógiai adatokat gyűjtsék az ő iratanyagukból, szájhagyományukból és emléktárgy-állományukból, s ezúttal kísérletet tettem egy minden részletre kiterjedő családfa megszerkesztésére is.

Noha a téma nagyon régóta foglalkoztatott, mégsem mondhatnám, hogy igazából élveztem a munkát; a Williamson-ház légköre mindig is nyomasztóan hatott rám. Familiánknak ez az ága nem volt mentes némi morbid beütéstől. Édesanyám sohasem erőltette gyermekkoromban, hogy meglátogassuk a szüleit, ámbar az apját mindig meleg barátsággal fagadta, ha ő keresett föl minket Toledóban. Arkhami születésű nagyanyámat annak idején furcsának, már-már ijesztőnek láttam, és emlékezetem szerint nem szomorkodtam különösebben, amikor hírét vettük váratlan eltűnésének. Nyolcéves lehettem akkoriban; az eset megrázta ugyan a családot, de senki sem tartotta igazán megdöbbenőnek. Általános volt a vélekedés, hogy nagyanyám titkon elemésztette magát, mert nem bírta elviselni legidősebb fiának tragikus elvesztését. Douglas nagybátyám ugyanis agyonlőtte magát, nem sokkal azután, hogy hazatért egy hosszúra nyúló új-angliai utazásról - kétségkívül ekkor fordult meg az Arkhami Hagyományörző Egyletben is.

Ez a bácsikám nagyon hasonlított a nagyanyámra, s talán épp ezért nem kedveltem őt sem. Volt valami nyugtalanító merev arckifejezésükben és rezzenetlen tekintetükben. Ilyen vonást sem édesanyámon, sem Walter bácsikámon nem tudtam felfedezni - legfeljebb később szegény Lawrence kuzinon, Walter bácsi fián. Persze ebben nem lehettem bizonyos, hiszen eléggé régóta nem láttam: négy esztendeje kénytelenek voltunk beutaltatni őt a cantoni elmeagyógyintézetbe. A tragédia valószínűleg hozzájárult édesanyja korai halálához, és boldogtalan apját is egészen összetörte. Nem voltam annyira jó viszonyban az unokatestvéremmel, hogy meglátogassam, és Walter bácsi szerint egyébként sem lett volna értelme: testi-lelki állapota azóta ijesztő mértékben leromlott.

A clevelandi házon most nagyapám osztozott előzvegyült fiával, a régi idők emléke azonban fullasztó lepel gyanánt borult rá. Nem szerettem ezt a helyet, igyekeztem minél hamarabb végezni kutatásaimmal. Nagyapám bőségesen ellátott adatokkal a Williamsonokra vonatkozóan; ami az Orne-ágot illeti, e tekintetben Walter bácsikámra voltam utalva, aki rendelkezésemre bocsátotta teljes forrásanyagát: feljegyzéseket, leveleket, festményeket, családi emléktárgyakat és régi, megbarnult fotográfiákat.

A származásommal kapcsolatos gyanú akkor dermedt bennem jeges iszonyattá, amikor belemerültem az Orne-hagyaték tanulmányozásába. Mint már említettem, nagyanyámat és Douglas bácsikámat sohasem találtam rokonszenvesnek. Most, hogy hosszú évekkel a haláluk után ismét elővettem arcképeiket, kimondhatatlan undor és borzadály fogott el a látványtól. Először nem tudtam mire vélni ezt az érzést, ám valahol a tudatom felszíne alatt mind határozottabb formát öltött egy rémséges párhuzam, amelyet éber énem

kétségbeesett igyekezettel próbált kirekeszteni háborgó elméjéből. Pedig egyértelmű volt, hogy a rég elporladt arcvonások valami olyasmire emlékeztettek, amiről csak a legutóbbi időkben szereztem közvetlen benyomásokat - ám ebbe nem óhajtottam mélyebben belegondolni, nehogy a téboly tátongó örvényébe szédüljek tőle.

A legszörnyűbb sokk azonban akkor ért, amikor a nagybátyám megmutatta nekem az anyjától örökölt családi ékszereket, melyeket egy belvárosi pénzügyi intézet pánccélkamrájában őrzött. Akadt közöttük számos szép és értékes darab - és leghátul egy vén, viharvert ládikó, titokzatos dédanyám hagyatéka. Bácsikám ezt mintha nem szívesen nyitotta volna ki. A benne rejlő ékszerekről azt mondta, hogy groteszkek és már-már visszataszítóak, s tudomása szerint sohasem viselték őket nyilvánosan, bár nagyanyámnak volt egy furcsa szokása: titokban néha feldíszítette magát velük, aztán órákig ült a tükör előtt, és gyönyörködött a látványban. Az ajtót ilyenkor magára zárta. A drágaságokhoz különben mindenféle ködös szóbeszéd tapadt, hogy állítólag balszerencsét hoznak; és a családi szájhagyomány megőrizte dédanyám francia nevelőnőjének rejtélyes kijelentését, hogy csak Európában szabad hordani őket, Új-Angliában nem biztonságosak.

Miközben bácsikám lassan, szemmel láthatólag húzódozva nekilátott kicsomagolni a vészterhes hírű ékszereket, ismételten figyelmeztetett, nehogy visszaborzadjak különös formájuktól és helyenként riasztó ornamentikájuktól. Az elmúlt évtizedekben több művésznek és régiségbúvárnak is megmutatták őket; valamennyien elragadtatással nyilatkoztak róluk, mint rendkívül értékes, egzotikus műreimekekről; ámde azt egyikük sem tudta meghatározni, milyen anyagból készültek és melyik kultúrkörhöz kapcsolhatók. A ládikóban két karpánt van, egy diadém meg egy papi fejékre emlékeztető tárgy; különösen ez utóbbitól nem szabad megijednem, bár minden szakértő elismerte, hogy a homlokrészén a domborított díszítés kissé beteges fantáziára vall.

A kíméletes bevezetőt hallgatva minden erőmmel igyekeztem uralkodni magamon, de arckifejezésem nyilván elárulta fokozódó iszonyódomat. Bácsikám abbahagyta az ékszerek kicsomagolását, és aggódó pillantást vetett rám. Intettem neki, hogy folytassa csak, s ő vonakodva bár, de engedelmeskedett. Szemlátomást számított rá, hogy heves érzelemkitöréssel fogok reagálni a látványra; amikor azonban az első darab - a diadém - előbukkant a puha gyolcsok alól, olyasmiről történt, ami még így is meglepte. Sohasem tartottak gyenge idegzetűnek, ám ebben a pillanatban ugyanúgy aléltan roskadtam össze, mint egy esztendővel korábban, a tüskebokrokkal benőtt vasúti töltésen.

Életem azóta zaklatottan háborgó lidércnyomássá züllött. Rémséges víziók bontakoznak ki előttem, s én nem tudom, hol végződik az iszonyú igazság és hol kezdődik a hagymázás képzelgés. A dédanyámat Marsh-nak hívták, ismeretlen családból származott, a férje Arkhamban élt... és Zadok Allen, az a vén nyomorult, tán nem azt mesélte, hogy Obed Marsh leánya, akit

szörnyeteg anya szült, Arkhambe ment férjhez? Nem szabad adnom a szavára, hiszen iszákos csavargó volt, akkor is összevissza fecsegett, amikor Obed kapitányéhoz hasonlította a szememet.. Azonkívül Zadok Allenről hatóságilag kimutatták, hogy soha nem létezett, tehát teljesen fölösleges azon tépelődnöm, hogy miket mondott nekem képzeletben... Csakhogy Mr. Peabody, az arkhami kurátor tagadhatatlanul valóságos személy, és szerinte is igazi Marsh-szemem van... Megpróbáltam bebizonyítani róla, hogy részeges és megbízhatatlan, de nem sikerült, csak az arkhami hagyományőröket sértettem vele vérig... Lehetséges volna, hogy Obed Marsh volt az ükapám? És ha igen, akkor az ükanyám... irgalmas egek, ki lehetett ő? Lázálom... örület az egész... Azokat a fehérarany borzalmakat biztos valami innsmouthi tengerésztől vásárolta a dédanyám apja, akárki is volt. És a nagyanyám aki eltűnt? meg Douglas bácsi, aki öngyilkos lett? milyen düllelt a szemük a régi képeken... milyen fura ráncokat vet a nyakukon a bőr... Nevetséges: senki nem tehet arról, ahogy kinéz. Csak én képzelek bele az arcvonásaikba mindenféle ostobaságot... mert az ódon, roskatag Insmouth túl hideg árnyékokot vetett a szívemre, túl sötétre színezte a fantáziámat... Igen, ez mindent megmagyaráz; kizárólag az én túlfeszített idegzetem hozza kapcsolatba egymással az össze nem függő dolgokat. Douglas bácsi bizonyára valami poros történelmi emlék után kutatott Új-Angliában; az pedig merő véletlen, hogy éppen onnan visszatérve lőtte föbe magát...

Több mint két évig viaskodtam lappangó félelmeimmel, nagyjából sikeresen. Apám állást szerzett nekem egy biztosítási ügynökségnél, s én beletemetkeztem a hétköznapi rutinfeladataiba. Csakhogy 1930. telén váratlanul különös, visszatérő álmokat kezdtem látni. Először még ritkák és felszínesek voltak, ám ahogy teltek a hetek, egyre gyakoribbá és elevenebbé váltak. Roppant vízmélyi távlatok nyíltak meg előttem, s tengerfenék homályában titáni boltívek emelkedtek; zordan magasodó kőfalak és hínárlepte sziklatömbök útvesztőjében barangoltam, körülöttem groteszk halrajok úszkáltak. Aztán másféle alakok is feltűnedeztek; s ha ébredésem után felidéztem őket, egész testemet kiverte a hideg veríték. Ámde álmomban egyáltalán nem iszonyodtam tőlük - elvégre közéjük tartoztam én is. Púpos leplekben gyülekeztünk a tengerfenék gonosz barlangjaiban, és együtt vartyogtam velük az ősi fohászokat, névtelen isteneket szólítva, akik már akkor is vének voltak, amikor a Föld még nem ismerte az emberi láb nyomát.

Reggelre riadva emlékezetem csupán szétszórt töredékeket őrzött az álmaimból; de ez a kevés is elegendő lett volna hozzá, hogy tébolydába zárjanak vagy lángésznek kiáltsanak ki érte, ha van merszem papírra vetni. Éreztem, hogy valami rettenetes erő vonz a józan életből a túlvilági iszonyat sötéten tátongó szakadékába; és mondanom sem kell, hogy ez szörnyen megviselt. Egészségem rohamos hanyatlásnak indult, külsőm teljesen elvadult; végül kénytelen voltam feladni állásomat, s zárkóztam, mogorva magányba vonultam vissza, testileg-lelkileg megnyomorodva. Legjobban egy különös idegi rendellenesség gyötört, amely előtt teljesen tanácstalanul álltak a szakorvosok: nehezemre esett

becsukni a szemem, s állapotom napról napra rosszabbodott.

Ekkortájt kezdtem egyre nagyobb riadalommal tanulmányozni a tükörképemet. A szervezetemet emésztő kór lassan, türelmesen végezte rajtam romboló munkáját, s az eredmény csöppet sem volt kellemes látvány; néha azonban az a dermesztő benyomásom támadt, mintha a kóros elváltozások valami titokzatos és hátborzongató mintát követnének. Ez a jelek szerint apám figyelmét sem kerülte el, mert észrevettem, hogy mind gondterheltebb pillantásokkal méreget - sőt, olykor mintha félelem költözne a tekintetébe. Mi történik velem? Miért hasonlítok egyre jobban nagyanyámra és Douglas bácsira?

Egyik éjjel rettenetes álmot láttam, amelyben a nagyanyámmal találkoztam a tenger mélyén. Hatalmas palotában lakott, melynek teraszai hínárzöld fényben derengtek. A kertjében várt rám, ahol szivacsosan tenyésző koralltelepek markolázták a vizet lepramarta nyúlványaikkal. Szívesen látott vendégként jártam nála, bár a barátságos fogadtatásba némi gúny is vegyült. Megváltozott.. ahogy megváltozunk mindannyian, akik visszatalálunk a mélybe. Azt mondta, nem halt meg, és nem is fog soha. Beszélt a fiáról is, Douglas bácsiról, aki hosszas kutatás után rábukkant a titokzatos helyre, amit kamaszkora óta keresett, és mindjárt el is menekült onnan, még hozzá az egyetlen hathatós módon: pisztolyt szegezve a saját halántékának. Bűnös ostobaságot cselekedett, hiszen az a hely az ő otthona volt, csak arra várt, hogy befogadja. Nagyanyám nem követte el ezt a hibát; ő a fia nyomdokain járva visszatért igaz hazájába, az övéi közé. Ez lesz az én sorsom is, mondta nekem, és közben olyasmit művelt az arcával, amit valaha bizonyára mosolynak hívtak volna. Sohasem halok meg: alászállok a nyirkos mélységekbe, népem ősi honába, és bölcsességet fogok tanulni a hatalmas aggok ajkáról, akik részvétlen szemmel nézték egykoron az emberiség hajnalát.

Közülük is találkoztam eggyel: azzal, aki hajdan az ő nagyanyja volt. Pth'thya-l'yi nyolcvanezer éven át élt Y'hanthlei-ben, és ide tért vissza Obed Marsh halála után. Y'hanthlei nem pusztult el, amikor a kéreglakók vasba zárt tüzeket köpködtek a vízbe. Megkarcolni tudták csupán. A mélységlakókat nem lehet elpusztítani, bár olykor kénytelenek meghátrálni a Nagy Öregek ősvilági mágiája előtt. Most békén szunnyadnak a tenger ölén; ám egy szép napon majd, ha a csillagok állása kedvezőre fordul, fölserkennek valamennyien, hogy dicsőséges áldozatot mutassanak be a Hatalmas Cthulhu éhének csillapítására. Nem Innsmouth az egyetlen hely; vannak mások is, nagyobbak, régibbek, titkosabbak. A mélység fölfelé tör, és ha szükséges, még mélyebbről hoz segítséget. Ez történik szerte a világon; Innsmouthban csupán a roppant mozaik egyetlen kövecskéje fordult ki a helyéből. Y'hanthleire én szabadítottam rá a kéreglakókat, és ezért vezekelnem kell; de ne féljek, nem szabnak ki rám súlyos büntetést. Megmutatták nekem a shoggothokat, s én eszeveszett sikollyal riadtam föl álmomból, takarómat foszlányokra tépve; ágyammal szemközt, a fali tükörből a jól ismert Innsmouth-arc nézett vissza rám.

Egyelőre nem követtem Douglas bácsikám példáját, és nem lőttem agyon magam. Kis híján megtettem ugyan - még a revolvért is beszereztem hozzá -, az újabb víziók azonban visszatartottak e végzetes lépéstől. Mostanában mintha kevésbé iszonyodnék tőlük, az ismeretlen mélység csábítása fölülkerekedik a régi félelmeken. Álmomban különös dolgokat látok és művelek, és már nem veritékben úszva ébredek belőlük, hanem valami furcsa izgalmi állapotban. Azt hiszem, a legtöbben ott követjük el a hibát, hogy meg akarjuk várni, míg a változás befejeződik. Ez részemről örültség lenne: apám valószínűleg tébolydába csukatna, mint azaz alávaló Walter bácsi tette szerencsétlen kuzinommal. Gyönyörűséges titkok várnak rám a tenger mélyén, soha nem látott csodák, ősi bölcsesség és rettentő hatalom... Ia! R'lyeh! Cthulhu fhtagn! Ia! Ia! Nem és nem... nem fogom föbe löni magam... semmi okom nincs rá... semmi, de semmi okom... Halljátok, nyomorultak? Úgyse tudtok rávenni, hogy föbe lőjem magam!

Megszöktetem az unokatestvéreimet a cantoni örültekházából, és együtt fogunk elmenni a gyönyörű Insmouthba... Insmouth árnyéka ránk borul és menedéket ad? kiúszunk az Ördögzátonyhoz, ahol kapu nyílik az időtlen hazába... alábukunk a tenger homályába, elnyelnek minket a sötéten tátongó szakadékok? odalent, a vak óceán fenekén megleljük majd a haláltalan Y'ha-nthleit, a roppant oszlopokat meg a hínárfátylas boltíveket... és ott fogunk élni a mélységlakók között, ősi dicsőségben pompázva... amíg a csillagok állása kedvezőre fordul... és azután is, mindörökké...

Kornya Zsolt fordítása

Cthulhu hívása (1926)

Nagyon is elképzelhető, hogy valamely roppant Hatalmak vagy Lények életben maradtak, még azokból a távoli időkből, amikor az értelem talán más formákban öltött testet, olyan formákban, amelyek eltűntek a világból az emberiség hajnala előtt, s amelyekről csupán a költészet és a mondák őriztek meg futó emlékképeket, isteneknek, szörnyeknek, mitikus lényeknek nevezve őket.

Algernon Blackwood

I. A dombormű

A legirgalmasabb dolog a világon, azt hiszem, az, hogy az emberi elme képtelen kapcsolatot teremteni a különálló események között. A tudatlanság nyugalmas szigetén élünk a végtelenség fekete óceánjának közepén, s nem úgy rendeltetett, hogy messzire utazzunk innen. A tudományok - melyek közül

mindegyik a maga irányában tör előre - mindeddig nem sokat ártottak nekünk; ám egy napon sor kerül majd a szerteágazó tudás mozaikköveinek összeillesztésére, s ez a valóságnak oly rémületes távlatait fogja megnyitni, hogy vagy eszünket veszítjük e kinyilatkoztatástól, vagy a halálos világosság előtt egy új sötét kor békéjébe és biztonságába menekülünk.

A teozófusok megsejtették a kozmikus ciklus borzalmas kiterjedését, amelynek világunk és az emberi nem csupán futó véletlenjei. Utaltak különös, emberfölötti hatalmak létezésére, olyan szavakkal, melyeknek hallatán megfagyna a vér az ereinkben, ha nem rejtőznének a csalóka, hamis derűlátás leple mögé. Ámde nemcsak ők vetettek egy futó pillantást a tiltott korszakokba, amelyek megborzongatnak, ha rájuk gondolok, és megőrjítenek, ha álmodok róluk. Az ilyen hirtelen felvillanásokat (mint ahogy így van ez a valóság mind rettentő megnyilatkozásával) két teljesen különböző dolog egymás mellé helyezése hozza: az én esetemben egy régi újságcikk összevetése egy halott professzor feljegyzéseivel. Remélem, soha senki nem teszi meg utánam ezt a lépést; én a magam részéről ennek a szörnyűséges láncolatnak egyetlen szemét sem fogom kiadni a birtokomból, ha rajtam múlik. Azt hiszem, a professzor is hallgatni akart arról, amit tudott, és valamennyi feljegyzését megsemmisítette volna, ha nem lepi meg a hirtelen halál.

A DOLOG-gal 1926/27 telén kerültem kapcsolatba, amikor is nagybátyám, George Gammell Angell professzor, a szemita nyelvek kiérdemesült oktatója a Rhode Island-i Providence város Brown Egyetemén, élemedett korában elhalálozott. Angell professzor nagy szaktekintélynek számított az ősi feliratok terén, s gyakran volt utolsó szalmaszála neves múzeumok igazgatóinak; sokak számára emlékezetes 92 éves korában bekövetkezett elhunyt. A haláleset sajátos jelentőségét csak fokozták különös körülményei. A szomorú vég newporti hajóútjáról hazafelé jövet érte az idős professzort; hirtelen összeroskadt, miután több szemtanú vallomása szerint nekiment egy tengerész külsejű négernek, aki a meredek domboldal egy homályos hátsó udvarából került elő, ahol le lehetett rövidíteni a kikötőből az elhunyt William Street-i házához vezető utat. Az orvosok nem találtak semmiféle külsérelmi nyomot; hosszas ötlés-hatolás után oda lyukadtak ki, hogy a halál oka valami rejtett szívkárosodás lehetett, ami a meredek kapaszkodó hatására vált kritikussá az előrehaladott korú professzorra nézve. Akkoriban nem láttam különösebb okát, miért ne elégedjek meg ezzel a magyarázattal; az utóbbi időben azonban hajlok a kételkedésre - és nemcsak arra... Mint nagybátyám örököse és végrendeletének kijelölt végrehajtója - lévén, hogy gyermektelen özvegyemberként érte a halál -, gondosan áttanulmányoztam hátrahagyott papírjait; e célból egész csomaggal hoztam belőlük bostoni lakásomra. Az anyagból később sok minden közzétételre kerül majd, az Amerikai Archeológia Társaság szíves támogatásával; volt azonban egy doboz, amit roppant titokzatosnak találtam, és valami visszatartott tőle, hogy említést tegyek róla másoknak. Zárva volt, és sehol nem leltem a kulcsát,

míg, eszembe nem jutott, hogy próbát tegyek a professzor privát kulcscsomójával is, amit mindig valamelyik zsebében hordott. Ezután valóban sikerült kinyitnom, ám még nagyobb rejtéllyel találtam szemben magam. Mert ugyan miféle jelentőséggel bírhatott az a különös, összefüggéstelen, zavaros dombormű, amit találtam benne? Csak nem dőlt be nagybátyám váratlanul öregkorában valami felületes csalásnak? Szilárd elhatározást tettem, hogy felkutatom azt az egzaltált képfaragót, aki felelős agg rokonom pillanatnyi csúf elmezavaráért.

A dombormű többé-kevésbé négyzet alakú volt, vastagsága kevesebb, mint egy hüvelykre, hossza és szélessége megközelítőleg öt-hat hüvelykre rúghatott; igen valószínűnek tűnt hogy a közelmúltban készítették. A rajta található jelek azonban úgy hangulatosak, mint az általuk sugallt sejtelmek alapján mindennek voltak nevezhetők, csak modernnek nem; mert jóllehet a kubisták és futuristák képei sokszínűek és kalandosak, aligha lehet föllelni bennük azt a rejtett szabályelvűséget, amely a történelem előtti feliratokban bujkál. Márpedig valami írásról volt szó, ahogy a jelek halmozódását elnéztem; ám noha jól ismertem bácsikám iratait és házi gyűjteményét, semmiféle kultúrkörbe nem sikerült besorolnom, de még csak távoli rokonságot sem megállapítani vele.

Ezek fölött a hieroglifák fölött valami olyasmi volt, amit minden bizonytalán képnek szántak, ám impresszionisztikus megformálása megakadályozta, hogy pontosan megállapítsam, mit ábrázol. Valamifajta szörnyetegnek tűnt, vagy olyan szimbólumnak, ami egy szörnyeteget jelképez; alakja csak elképesztően beteges képzelőerőből fakadhatott. Ha azt mondom, hogy a látványra némiképp túlfeszített fantáziámban egyszerre merült föl egy tintahal képe, egy sárkányé, meg egy emberi karikatúráé, akkor azt hiszem, legalábbis távolról megközelítettem a dolgot. A csökevényes szárnyakkal felruházott groteszk, pikkelyes testen csápokkal ellátott, húsos fej imbolygott; és az egésznek az ÖSSZHATÁSA volt az, ami oly rettenetesen ijesztővé tette. Az alak mögött a szobrász mintha ciklopikus falakra tett volna ködös utalást.

A csodaleletet kísérő mellékletek - egy nagy paksaméta kivágott újságcikken kívül - Angell professzor saját, kézírásos jegyzetei voltak, s nem tarthattak igényt különösebb irodalmi színvonalra. A fő dokumentum a CTHULHU KULTUSZ címet viselte, amit kínosan aprólékos kalligráfiával rajzoltak a sűrűn rótt sorok fölé, bizonyára azért, nehogy a döbbenetesen idegen szó helyesírásában hiba essék. A kézirat két részre volt osztva: az elsőnek a címe "1925 - Álmodások és Álomelemzések, H. A. Wilcox, Thomas Street 7. Providence, Rh. I." volt, míg a másodiké "John R. Legrasse felügyelő beszámolója, Bienville St. 121., New Orleans, LA, 1908 A.R.T. konf. - Megjegyzések & Webb professzor híradása". A többi kézirat jobbára rövid feljegyzéseket tartalmazott, néhány közülük beszámoló volt különböző személyek furcsa álmairól, mások idézeteket tartalmaztak teozófus könyvekből és folyóiratokból (különösen W. Scott-Elliott ATLANTISZ ÉS AZ ELVESZETT LEMURIA c. művéből). A fennmaradó részt sietősen papírra vetett megjegyzések tették ki, bizonyos titkos

kultuszokra és hosszú időközön át fennálló, rejtett kapcsolatokra nézvést, vonatkozással olyan mitológiai és antropológiai forrásmunkákra, mint Frazertől AZ ARANYÁG, vagy Miss Murray-tól a BOSZORKÁNYKULTUSZ NYUGAT-EURÓPÁBAN. Az újságkivágások legnagyobbbrészt egyes személyek megtébohydására, illetőleg az 1925 tavaszán fellépő tömegpszichózis és üldözési mánia csúfabb eseteire vonatkoztak.

A nagy kézirat első oldala egy igen különös történetről számolt be. Úgy látszik, hogy 1925 március elsején Angell professzort felkereste egy sötét bőrű, vékony, meglehetősen neurotikus külsejű fiatalember; ő hozta magával a sajátos domborművet, ami még egészen friss és nedves volt. Névjegykártyáján a Henry Anthony Wilcox név állt, s bácsikám fölismerte benne egy gazdag és előkelő családnak amelyhez baráti viszony fűzte - a legifjabb gyermekét. Henry az utóbbi időben szobrászatot tanult a Rhode Island-i művészegyetemen, és az intézmény közelében lakott a Fleur-de-Lys épületben. Wilcox zseniális, de különöc fiatalember volt. Gyermekkorától fogva furcsa történetekkel és különös álmokkal hívta föl magára a figyelmet. Ő pszichikailag túlérzékenynek nevezte magát; a vén kereskedőváros józan fejű lakói egyszerűen kótyagosnak titulálták. Sosem szívelte különösebben az évfolyamtársait, egyre ritkábban mutatkozott társaságban, és már csak a művészellemeknek egy kis köre ismerte őt a közeli városokban, mivel még a konzervatív hagyományait roppantul féltő Providence Art Club is reménytelennek találta.

E látogatása során, írja kéziratában a professor, Henry Wilcox házigazdája régészeti szaktudását kívánta igénybe venni; azt szerette volna, ha megfejtí neki a domborművön található hieroglifákat. Erőltetett, mesterkéltn módon beszélt, ami valami pózt sejtetett, és vajmi kevéssé volt alkalmas rokonszenv keltésére; nagybátyám meglehetősen éles hangon válaszolt neki, mert a dombormű feltűnően friss mivolta mindenféle kapcsolatra utalt, csak éppen régészetre nem. Az ifjú Wilcox felelete, mely akkora hatást tett bácsikámra, hogy később szó szerint idézni tudta, fantasztikusan költőinek bizonyult (ami máskülönben - Wilcoxot ismerve - valószínűleg az egész beszélgetést jellemezte): "A dombormű valóban teljesen új, mert ma éjjel készítettem egy álmom után, amely különös, idegen városokról szólt; márpedig az álmok ősbek a merengő Türosznál, vagy a szfinxnél, mely gondolatokba merülve ül a sivatagban, de még a kertek koszorúzta Babilonnál is!"

Ezen a ponton kezdett tehát bele zavaros elbeszélésébe, mely rejtve lapuló emlékképekig nyúlt vissza, s azonnal felkeltette nagybátyám lázas érdeklődését. Előző éjjel gyenge földrengést regisztráltak, hosszú évek óta az első érzékelhető szeizmikus mozgást Új-Angliában; és Wilcox fantáziája elképesztő ingereket kapott valahonnan. Miután elaludt, soha nem tapasztalt álmot látott egy titáni sziklatömbökből és az egekből alázuhant monolitokból emelt hatalmas sziklavárosról; csöpögő, zöld iszap lepte köveit, és vészjósló borzalmakat rejtett. A falakat és oszlopokat hieroglifák borították, s valahonnan a mélyből - hogy pontosan honnan, azt nem tudta megállapítani - egy HANG döndült föl, ami

nem volt hang, legfeljebb valami kaotikus érzés, melyet csak a legfantáziadúsabb örület képes szavakba önteni; Wilcox egy már-már kiejthetetlen betűkombinációval igyekezett visszaadni: CTHULHU FHTAGN. Ez a két szó volt a kulcsa a roppant érdeklődésnek, ami a professzort váratlan és nyugtalanító módon elfogta. Nyomban nekilátott tudományos részletességgel kikérdezni a szobrászt, és szinte rettegve vetette beható vizsgálat alá a domborművet, amelynek formálásán az egy szál pizsamába öltözött, vacogó fiatalember rajtakapta magát, mikor éber tudata lassan visszatért. Bácsikám, mint Wilcox később beszámolt róla nekem, a korával mentegetőzött, amiért nem ismerte föl azonnal az ábrát és a hieroglifákat. Látogatója a professor számos kérdését rendkívül furcsának találta, mindenekelőtt azokat, amik a szörnyalakot ősi kultuszokkal és társadalmi formákkal próbálták kapcsolatba hozni. Nem értette Wilcox nagybátyám ismételt ígérését sem, hogy hallgatni fog, ha cserébe felvételt nyerhet valamiféle misztikus vagy pogány szektába. Mikor Angell professor végül meggyőződött róla, hogy a szobrász valóban nem tud sem titkos kultuszokról, sem tiltott hagyományokról, nyomatékosan megkérte rá, hogy továbbra is folyamatosan tájékoztassa őt az álmairól. Ebbe Wilcox örömmel beleegyezett, s a kézirat az első konzultációt követően részletesen beszámol a fiatalember mindennapos látogatásairól, melyeknek során újabb és újabb izgalmas töredékekkel szolgált az éjszakai képsorokról; gigászi iszonyat toronylik a fekete égre, roppant monolitokról sötét iszap csepeg, földalatti hangok rágják bele magukat csikorogta az agykéregbe...

A két leggyakrabban előforduló szót a "Cthulhu R'lyeh" hangsorral lehetne megközelítőleg visszaadni.

Március 23-án, írja a kézirat, Wilcox nem jelent meg a szokásos időpontban, s bácsikám utánajárása kiderítette, hogy különös lázroham vett erőt rajta, mire a családjához szállították a Waterman Streetre. Éjszaka több más művészt felriasztott álmából az épületben ordításával, s azóta bizonytalan állapotban lebeg az eszméletlenség és a delírium határán.

Bácsikám haladéktalanul kapcsolatba lépett a családdal, s attól fogva igen lelkiismeretesen nyomon követte Wilcox állapotának alakulását; gyakran felhívta a beteget ápoló Dr. Tobeyt Thayer Street-i rendelőjében.

Az ifjú képfaragó lelke nyilván iszonyatú szörnyűségek között hánykolódott; az orvos néha megborzongott, mikor beszámolt róluk. Nemcsak a korábbi álmok ismétlődése tartozott ide, hanem egészen összefüggéstelen töredékek is fölbukkantak egy gigászi, "mér földmagas" DOLOGGAL, továbbá valami meghatározhatatlan kaparászással és kopogással kapcsolatban. Wilcox sosem nyilatkozott lázálmai során erről a valamiről, ám egyes zavaros szófoszlányok - Dr. Tobey tolmácsolásában - meggyőzték róla a professzort, hogy azonos azzal a kimondhatatlan szörnylénnyel, amelyet a fiatalember megkísérelt képileg ábrázolni álomdomborművén. Egyébként ha az ifjú művész ezt a DOLGOT említette, fűzte hozzá a doktor, az mindig a letargiába való feltartóztathatatlan visszaesést vezette be. Különös volt, hogy a testhőmérséklete

egyáltalán nem haladta meg a normális szintet, ám máskülönben egész állapota inkább igazi lázat sejtetett, mintsem elmezavart.

Április 2-án, délután három óra tájt, Wilcox betegségének hirtelen minden tünete megszűnt. Döböntően ült föl az ágyban, nem értette, miért van otthon, és a leghalványabban sem emlékezett rá, mi történt vele március 22-ének éjszakája óta, akár álmában, akár a valóságban. Miután orvosa egészségesnek találta, három nap múlva visszatért a szálláshelyére; Angell professzor számára azonban érdektelenné vált. Felépülése pillanatától kozmikus álmai nyomtalanul eltűntek, s miután nagybátyám egy hétig teljesen haszontalan értelmetlen nyilvántartást vezetett mindennapos vízióinak soráról, végül felhagyott a további vizsgálatokkal.

Itt ér véget a kézirat első része; ám egyes utalások, amiket bizonyos különálló feljegyzésekre tesz, roppantul elgondolkodtattak - olyannyira, hogy már csak mélyen gyökerező bizalmatlanságom miatt (mely akkoriban életbölcséletem legfőbb alkotóelemének számított) gyanakodtam továbbra is az ifjú művészre. A kérdéses feljegyzések különféle személyek álmairól szóltak ugyanabban az időszakban, amikor a fiatal Wilcoxot éjszakai látomások gyötörték. Bácsikám a jelek szerint haladéktalanul megdöböntően széles körű kérdéseket intézett minden olyan barátjához, akihez különösebb alkalmatlankodás nélkül fordulhatott; megkérte őket, hogy írják le neki az álmaikat, és részletesen számoljanak be róla, ha voltak esetleg különleges vízióik az utóbbi időben. Körkérését úgy látszik, vegyes érzelmekkel fogadták; végül azonban több választ kapott, mint amennyit egy közönséges ember titkár nélkül kiértékelhetett volna. Az eredeti levelezés ugyan nem maradt fenn, ám feljegyzései alapos és valóban átfogó gyűjteményt alkotnak. A társasági és üzleti élet átlagemberei - a hagyományos "föld sója" Új-Angliában - szinte kizárólag negatív válaszokkal szolgáltak, habár egyes esetekben fel-felbukkannak ijesztő, ám formátlan látomások, mindig március 23. és április 2. között - azaz abban az időszakban, mikor a fiatal Wilcoxot hatalmában tartotta a delírium. A tudósokat alig-alig érintette a dolog, noha négy esetben futó benyomások voltak tetten érhető különös, idegen vidékekről, egy ízben pedig iszonyatos félelemről esik szó valami természetfölötti hatalomtól.

A legfontosabb válaszok költőktől és festőktől érkeztek, s meg vagyok győződve róla, hogy ha módjukban áll összehasonlítani vallomásaikat, kitör közöttük a pánik. Az eredeti levelek hiányában felmerült bennem a gyanú, hogy az anyag összeállítója rávezető kérdéseket tett föl, vagy tudat alatt már akkor elhatározta, milyen eredményre fog jutni, amikor megkezdte vizsgálatát. Ezért nem tudtam szabadulni a gondolattól, hogy Wilcox, jól ismervén a bácsikám birtokában lévő adatokat, tudatosan az agg kutató becsapásán fáradozott. A művészek válaszaiból ugyanis ködös, nyugtalanító história körvonalai bontakoztak ki. Február 28-a és április 1-je között jó részük rendkívül bizarr dolgokat álmodott, s az álmok intenzitása Wilcox delíriumával egyidőben a mérhetetlenségig fokozódott. Azoknak, akik adatokkal szolgáltak, több mint

egynegyede számolt be a Wilcox által ecsetelthez hasonló kusza hangokról és jelenetekről. Néhányan bevallották, hogy heves félelmet éreztek a gigászi, névtelen dologtól, amely a rémálmok időszakának vége felé egyre gyakrabban bukkan föl. Egy eset, amellyel a feljegyzések nagy nyomatékkal foglalkoznak, tragikusan végződött. Az áldozaton, egy igen neves építészen, aki komoly hajlamokat árult el a teozófia és okkultizmus iránt, emésztő téboly vett erőt pontosan ugyanazon a napon, amikor Wilcox megbetegedett, s néhány hónap múlva vége-hossza nincs sikoltozás közepette, amelyben könyörgött, hogy mentsék meg őt a pokolszülte szörnyetegektől, el is halálozott. Ha bácsikám feljegyzéseiben neveket is említ, s nem csupán kódszámokat használ, magánjellegű kutatásokat folytattam volna ellenőrzés végett; így azonban csak kevés vizsgálati alanyát sikerült azonosítanom, noha ezek mindenben alátámasztották az általa leírtakat. Gyakran vetődött fel bennem a kérdés, hogy nagybátyám vizsgálatának valamennyi alanyára olyan mély hatást tettek-e a történetek, mint erre a kis csoportra. Mindenesetre jó dolog, hogy sosem fognak magyarázatot kapni élményeikre.

Az újságkivágások, mint már utaltam rá, oktalan pánik, téboly és különö viselkedés eseteiről számoltak be a kérdéses időszak folyamán. Angell professzor egy egész irodát foglalkoztathatott, mert a kivágott újságcikkek mennyisége döbbenetes volt, s a Föld minden vidékét átölelték. Éjszakai öngyilkosság Londonban - egy magányos alvó iszonyatos sikoly kíséretében kiveti magát az ablakon; terjedelmes levél egy dél-amerikai lap szerkesztőségének, amelyben valami fanatikus hátborzongató jövőképet alakít ki álombeli látomásai alapján; egy kaliforniai sürgönyben egy teozófus egyesületről adnak hírt, amely fehér díszruhát ölt, hogy megünnepelje a "dicsőséges beteljesülés" óráját, ám az végül nem következik be; különféle értesülések az indiai bennszülöttek körében május vége táján tapasztalható fokozódó nyugtalanságról. Vudu-hívők őrzöngenek haiti orgiákon, s a fekete-afrikai támaszpontokról jelentések futnak be valami rejtélyes mormogásról a bozótban. Amerikai katonatisztek lázadó törzsekkel bajlódnak a Fülöp-szigeteken; hisztérikus levanteiek terrorizálnak New York-i rendőröket a március 22-éről 23-ára virradó éjszakán. Nyugat-Írországból vad híresztelések és legendák kapnak lábra, s az Ardois-Bonnot iskola egyik festőművésze egy istenkáromló, pogány álmovidéket ábrázoló vásznat akaszt ki az 1926-os párizsi Tavasz Kiállításon. Az ideggyógyintézetekből jelentett esetek annyira megszorodnak, hogy kész csoda, hogy a világ orvosainak közössége nem vette észre ezeket a nyugtalanító párhuzamokat, s nem vont le sötét következtetéseket belőlük. Mindent összevetve az újságkivágások halma iszonyatos volt; s ma már alig tudom elképzelni azt a hetyke racionalizmust, amellyel először félrelöktem őket, akkortájt inkább arra gyanakodtam, hogy az ifjú Wilcox nagyon is jól tudta, milyen ősi, tiltott dolgokról beszél a professzornak.

II. Legrasse felügyelő beszámolója

Az ódon titkok, melyek a szobrász lidércálmait meg a domborművet oly jelentőségteljessé tették nagybátyám szemében, képezték a témáját a hosszú kézirat második felének. Úgy látszik, Angell professzornak már korábban is alkalma nyílt rá, hogy egy pillantást vessen a kimondhatatlan szörnyűségek pokoli kontúrja, s nem első ízben találkozott az ismeretlen hieroglifákkal meg a rejtélyes hangsorral, amelyet a legjobban talán "Cthulhu" alakban lehet visszaadni. Ez a régebbi eset pedig olyan izgalmas és hátborzongató összefüggésben vetődött fel, hogy nem csoda, hogy kérdésekkel kezdte ostromolni az ifjú Wilcoxot.

Nagybátyám korábbi tapasztalata az 1908-as évből, tizenhét esztendővel azelőtről származott, mikor is az Amerikai Régészeti Társulat éves kongresszusát tartotta St. Louisban. Angell professzor, mint elismert szaktekintély, minden tanácskozáson fő helyet foglalt el, s egyike volt azoknak, akikhez a leggyakrabban fordult különféle kérdésekkel és problémákkal a gyűlésen megjelenő számtalan kívülálló. Ezek szóvivője - és rövid időn belül valamennyi résztvevő szemében az érdeklődés középpontja - egy átlagos külsejű, középkorú férfi lett, aki Los Angelesből utazott ide, hogy magyarázatot keressen egy olyan problémára, amellyel máshová nem fordulhatott. Az illető John Raymond Legrasse rendőrfelügyelő volt; magával hozta a tárgyat is, ami miatt jött - egy groteszk, szörnyen visszataszító és szemmel láthatólag elképesztően régi kőszobrocskát, amelynek eredetét nem tudta megállapítani.

Nehogy azt higgyék, hogy Legrasse felügyelő a legcsekélyebb érdeklődést is tanúsította az archeológia iránt. Ellenkezőleg, kíváncsisága kizárólag szakmai okokból táplálkozott. A szobrot, bálványt, fétist, vagy akármi is volt az, néhány hónapja kobozta el egy rendőri akció során a New Orleans-tól délre eső sűrű, erdős mocsarakban, egy vudu összejövétel felszámolása alkalmából. A hozzá kapcsolódó szertartások olyan egyedülálló módon kegyetlenek voltak, hogy a rendőrség valami mindeddig teljesen ismeretlen, sötét kultuszra kezdett gyanakodni, amely ördögibb a legfeketebb afro-amerikai vudu-köröknél is. A szoboralak eredetét egyáltalán nem lehetett megállapítani, ha eltekintünk a foglyokból kiszedett szófukar, hihetetlen beszámolóktól; ezért fordult a rendőrség a történetbúvárokhoz magyarázatért, hátha be tudják sorolni valahová a baljós bálványt - ami talán lehetővé tenné, hogy az egész szektát mindenestül felgöngyölítsék.

Legrasse felügyelő aligha számolt vele, micsoda feltűnést fog kelteni a kérése. A szobrocskára vetett egyetlen pillantás elegendő volt hozzá, hogy az összegyűlt tudósok valamennyien a legnagyobb izgalomba jöjjenek. Egy percnyi időt sem vesztegetve sereglettek a felügyelő köré, és bámulták az aprócska figurát, melynek különös kisugárzása valóban mindeddig ismeretlen, archaikus korokra nyitott szédítő távlatokat. Nincs az az iskolája az ismert szobrászművészetnek, amely formát adhatott volna ennek a rettenetes tárgynak; ám az ásványtanilag meghatározhatatlan fajtájú kőbe evődött porszemcsék

minden jel szent évszázadokat, sőt évezredekét zártak magukba.

A szobor, melyet végül körbeadtak, hogy mindenki alaposan szemügyre vehesse, hét-nyolc hüvelyk magas volt, s művészileg tökéletes. Valami szörnyeteget ábrázolt, amelynek körvonalai homályosan emlékeztettek az emberére, ám tintahalszerű feje volt, amelynek arca kusza csápok zűrzavarából állt; a test pikkelyes, nyálkásnak tűnő törzsben folytatódott, a négy végtagot undorító karmok ékesítették, a háton pedig keskeny szárnyak voltak megfigyelhetők.

Ez a valami, amely mintha hajmeresztő, torz rosszindulattal egyesítette volna magában a különféle természetes alkotóelemeket, betegesen puffadtnak tűnt, s visszataszító pózban gubbasztott egy négyszögletes tuskón vagy emelvényen, amit olvashatatlan írásjelek borítottak. Szárnyának csúcsa az emelvény hátsó szélét érintette, maga a test közepén terpeszkedett, míg a görbe békalábak hosszú, pengeszerű karmai az elülső peremet markolták, félig lelógva róla. A puhatestű fej előrehajlott, úgyhogy az arc csápjai súrolták a hatalmas mellső mancsokat, amik a roppant térden pihentek. Az egész látványban abnormális módon nem volt semmi természetellenes, s annál is inkább titkos félelmeket ébresztett, mivel a szobor eredetét illetően senki nem tudott nyilatkozni. Mérhetetlen, években ki sem fejezhető kora nyilvánvaló volt; mégsem akadt rajta egyetlenegy olyan jegy sem, amely az antik civilizációk - vagy bármely más korszak - valamely ismert kultúrköréhez kapcsolta volna.

Már az anyaga is rejtélyt jelentett, ugyanis a tapadós, zöldesfekete kőnek, amit aranyszínű és irizáló csíkok díszítettek, semmi köze nem volt az evilági ásványtanhoz és geológiához. Titokzatosak voltak a tuskón található írásjelek is; a kongresszus résztvevői közül (noha soraikba tartozott a paleográfia legnevesebb szakértőinek legalább a fele) senki sem tudta kimutatni mégoly távoli rokonságukat sem bármelyik ismert földi nyelvvel. A kő, a szoboralak és a hieroglifák mind valami olyasmire utaltak, amely hátborzongatóan idegen az általunk ismert emberiségtől, s borzalmas módon az életnek oly ősi, vészjósló összefüggéseire engedtek következtetni, melyek teljesen kívül esnek a világról általunk alkotott elképzeléseken.

És mégis, miközben minden résztvevő a fejét rázta, s be kellett vallania a felügyelőnek, hogy tehetetlen, akadt egy ember a gyülekezetben, aki emlékezni vélt valami bizarr, halvány párhuzamra a szörnyalakkal meg az írásjelekkel, és némiképp bátortalanul ugyan, de elmesélte azt a keveset, amit tudott. Ez az ember néhai William Channing Webb volt, az antropológia professzora a Princeton Egyetemen, egy nem csekély hírnévnek örvendő kutató.

Webb professzor negyvennyolc évvel azelőtt részt vett egy expedíción, amely rúnafeliratok után kutatott Grönlandon és Izlandon, bár végül nem járt sikerrel; ám a nyugat-grönlandi partvidék legészakibb részén egy elszigetelt, degenerált eszkimótörzsre vagy szektára bukkant, amelynek vallását - az ördögimádat egy érdekes változatát - különösen vérszomjas és visszataszító vonások jellemezték. Ez a kultusz a többi eszkimók körében teljesen ismeretlen

volt, csak mély borzongással említették, s azt állították róla, hogy iszonyú, ősi időkből maradt fenn, és még a világ teremtése előtt keletkezett. A kimondhatatlan szertartásokon és a rituális emberáldozaton kívül vallási repertoárjába tartoztak bizonyos furcsa imák is, amiket a legfőbb és legöregebb ördöghöz - az eszkimók nyelvén TORNASUK-hoz intéztek, s amikről Webb professzor egy vén ANGEKOK, azaz ördöghitű sámán közreműködésével, fáradságos munka árán fonetikus másolatot készített, melyben igyekezett a szöveg szavait latin betűkkel visszaadni. Ám pillanatnyilag fontosabbnak tűnt az a fétis, amelyet a törzs tisztelt, s amely körül förtelmes táncba kezdett, ha magasan a jégzirtek fölött felizzott az északi fény. A professzor elmondása szerint egy kőből faragott, esetlen domborműről volt szó, amin egy iszonyatos ábra látszott rejtélyes írásjelek körében - és amennyire az érdekes tudós vissza tudott emlékezni rá, minden lényeges vonásában durva párhuzama volt Legrasse felügyelő bestiális bálványának.

Az összegyűlt résztvevők döbbenet és izgatottan fogadták az új adatokat, Legrasse felügyelő azonban a jelek szerint még náluk is nagyobb fontosságot tulajdonított nekik, és azonnal kérdésekkel kezdte ostromolni Webb professzort. Mivel följegyzéseket készített magának az emberei által őrizetbe vett vudu-hivők egyik szertartásáról, esdekelve kérte az öreg tudóst, hogy próbáljon a lehető legpontosabban visszaemlékezni, milyen szavakat vetett papírra az ocsmány eszkimóknál. Ezután a részletek kimerítő összehasonlítása következett, majd egy pillanatra rémült, elképedt csönd állt be, mikor a detektív és az antropológus arra a következtetésre jutott, hogy a két pokoli szertartás szövege - noha szinte világok választják el őket egymástól - csaknem szóról szóra ugyanaz. Amit az eszkimó sámánok és a louisianai mocsári papok furamód hasonló bálványuknak énekeltek, azt talán az alábbi mondattal lehetne leginkább megközelíteni (a szóközök az ima kántálásában tartott rövid szüneteknek felelnek meg):

PH'NGLUI MGLW'NAFH CTHULHU R'LYEH WGAH'NAGL
FHTAGN.

Legrasse egy ponton megelőzte Webb professzort: néhány korcs papból sikerült kiszednie ezeknek a szavaknak a jelentését, ami az idősebb szektatagok előtt még ismeretes volt. A szöveg szerintük körülbelül annyit tesz:

R'LYEH HÁZÁBAN ÁLMODVA VÁR RÁNK A HALOTT
CTHULHU.

Ezután pedig, mivel mindenfelől kérdésekkel ostromolták. Legrasse felügyelő részletesen elmesélte kalandját a mocsárlakókkal; bácsikám e történetnek minden jel szerint nagy fontosságot tulajdonított. Az eset túlszárnyalta a mítoszteremtők és teozófusok legvadabb álmait, s megdöbbentő fokú kozmikus képzelőerőről tett tanúságot azoknak a kitalált páriáknak a körében, ahol az ember ezt a legkevésbé várná. 1907 november 1-jén a New Orleans-tól délre eső mocsarak és lagúnák lakói kétségbeesett beadványt intéztek a hatóságokhoz. A környéken lakó telepések, többnyire a

Lafitte-emberek egyszerű, jámbor leszármazottai, szörnyen rettegetek egy titokzatos valamitől, ami csak éjszaka mutatkozott. Nyilvánvalóan vudu-mágiáról volt szó, de egy minden eddiginél ocsmányabb változatáról; és mióta a baljós tam-tam dobok megkezdték szakadatlan pufogásukat a fekete, elátkozott erdők mélyén, ahová senki emberfia nem merészkedik, több asszony és kisgyerek eltűnt közülük. Tébolyult ordítózásról, fültépő sikolyokról rebesgettek, kísérteties, vad litániákról és pusztulásba csalogató lidércfényekről szóló hírek kaptak lábra; az emberek már nem bírják tovább, tette hozzá a holtra rémült küldött, aki a beadványt hozta.

Így került sor rá, hogy késő délután húsz rendőr vonult ki két lovaskocsival és egy automobillal; vezetőül a reszkető telepes ajánlkozott. Mikor a járható útnak vége szakadt, kiszálltak, és mérföldeken át szótlanul törtek utat maguknak egy hátborzongató cipruserdőben, amely alig-alig látott napfényt, mióta létezik. Visszataszító gyökerek és ellenséges spanyolmoha-indák akadályozták őket minden lépésnél, s itt-ott morbid, hajdani szálláshelyekre utaló nyálkás kőhalmok és rothadó falconkok erősítették bennük azt a baljós előérzetet, amit minden torzan nőtt fa, minden nedvesen csillogó gombafészek sugallt. Végül megpillantották a települést, pár nyomorúságos külsejű kunyhót, ahonnan hisztérikus telepesek özönlöttek elő, hogy a pislákoló lámpások köré tóduljanak. Hallhatóvá vált a távolban a tam-tam dobok tompa pufogása; s ha megfordult a szél, időnként velőtrázó sikolyokat sodort magával. Úgy tűnt, az éj végtelen sötétjén túl valami vörhenyes szikra csillan át a holtsápadt aljnövényzeten. Noha rettegetek tőle, hogy megint magukra maradnak, egyetlen rémült telepes sem mutatkozott hajlandónak egy lépést sem tenni annak a szörnyű kultuszhelynek az irányába, úgyhogy Legrasse felügyelőnek és tizenkilenc társának nem maradt más hátra, mint kalauz nélkül alámerülni a borzalom fekete bugyraiba, ahová előttük emberi lény még nem tette be a lábát.

A terület, ahová a rendőrcsapat most behatolt, mindig is rosszhírűnek számított. Teljesen feltérképezetlen volt, fehér ember még a lábát sem tette be oda, de sötét legendák járták egy titkos tórol, amelyben egy hatalmas, formátlan, fakó, tintahalszerű valami éli életét a halandó szemek elől rejteztve; a telepesek azt rebesgették, hogy éjfélkor denevérszárnyú ördögök rajzanak elő a földmélyi barlangokból, és imádkoznak hozzá. Azt beszélték, ott volt már D'Iberville, La Salle, az indiánok, de még az erdő vadjai és madarai előtt is. Maga volt a testet öltött lidércnyomás, s megpillantani őt egyet jelentett az azonnali halállal; olykor azonban fölkereste az embereket álmukban, ezért tudták, hogy óvakodni kell tőle. A jelenlegi vudu-orgiák valóban ennek az elátkozott területnek a szélén zajlottak, ami már önmagában is elég szörnyű volt: talán pusztá helyszínük jobban megrémisztette a telepeseket, mint az ijesztő sikolyok meg a hátborzongató események.

Csak a legiszonyúbb költészet vagy a téboly szelleme tudná leírni azokat a zajokat, amiket Legrasse emberei hallottak, miközben átküzdötték magukat a

cuppogó mocsáron a vörhenyes fények meg a tompa dobszó irányába. Vannak olyan hangok, amelyek a humán lényekre jellemzők, és olyanok is, amelyek az állatokra; és az embernek végigfut a hideg a hátán, ha az utóbbiakat ROSSZ TOROKBÓL hallja felharsanni. Itt a bestiális őrjöngés találkozott az emberi kicsapongással, s ez a démoni üvöltözés rikoltó eksztázisában tetőzött, amely úgy szaggatta szét foszlányokra a visszhangos éji erdőt, mintha pestisbűzös szélvihar volna, a pokol bugyraiból. A tébolyult ordítózás időnként alábbhagyott, ilyenkor durva hangok rendezett kórusa kezdte kántálni a borzalmas, szertartásos varázsigét: "PH'NGLUI MGLW'NAFH CTHULHU R'LYEH WGAH'NAGL FHTAGN".

Az emberek most az erdőnek egy olyan részébe értek, ahol a fák ritkulni kezdtek, s hirtelen szembetalálták magukat a voltaképpeni kultushellyel. Négyen meginogtak közülük, egy eszméletlenül roskadt össze, kettejüket pedig tébolyult sikoltógörcs kerítette hatalmába, kiabálásukat azonban szerencsére elnyomta a hagymázás kakofónia. Legrasse egy kis Kentucky bourbont erőltetett az ájult rendőr ajkai közé, aztán valamennyien reszketve, az iszonyattól szinte hipnotizáltan meredtek az eléjük táruló képre.

A lápi tisztáson egy megközelítőleg egy ACRE területű, fűvel benőtt sziget emelkedett, amely fátlan volt és viszonylag száraz. Ezen egy hordára való leírhatatlan emberi torzszülött ugrált és vonaglott, akiknek külsejét csak egy Sime vagy egy Angarola ecsetje tudta volna visszaadni. Teljesen pucéran nyerítettek, bőgtek és rángatóztak egy hatalmas tűzgyűrű körül; a lángfüggönyön nyíló rések itt-ott egy gigászi gránitmonolitra engedtek betekintést középen, amelynek csúcsán groteszk kicsinységgel ott trónolt a vészterhes, faragott kőszobrocška. A lángok övezte monolitot tíz faállvány vette körül szabályos közökben, ezekről lógtak fejjel lefelé az eltűntként bejelentett, védtelen telepések ocsmányul megcsonkított holttesteit. A bitók körén belül őrjöngött és bömbölt a bálványimádók serege; a tüzes gyűrű és a tetemek gyűrűje közötti végeérhetetlen bacchanálián a mozgás főiránya balról-jobbra tartott.

Az persze csak visszhang vagy képzelődés lehetett, hogy az egyik rendőr, egy könnyen felizgatható spanyol, tompa válaszokat vélt hallani a szentségtelen imádságra valahonnan a sötét messzeségből, az ősi legendák iszonyú erdejének mélyéről. Később fölkerestem és kifaggattam ezt az embert, bizonyos Joseph D. Galvez; nyugtalanító módon képzeletdúsnak találtam, beszámolójában ugyanis olyan messzire ment, hogy célzásokat engedett meg magának távoli szárnyzuhogásra, rőt szemek csillogására, és valami fakószínű, hegymagasságú tömegre a fák csúcsai mögött - persze arra a következtetésre jutottam, hogy a helybéli telepések túl sokat duruzsolták a fülébe a babonáikat.

Az emberek dermedtsége valójában csak rövid ideig tartott. Noha a tömeg száznál is több korcsfajzatot számlált, a rendőrök bíztak fegyvereik erejében, és elszántan az ocsmány falkára vetették magukat. Öt percig leírhatatlan káosz uralkodott, ökölcsapások zuhogtak, lövések durrantak, meghatározhatatlan

torzalakok igyekeztek eltűnni az erdőben - végül azonban Legrasse negyvenhét dacos foglyot ejtett, akiket, miután felöltöztek, rendőreinek felügyelete mellett felsorakoztatott. Négy bálványimádó holtan hevert a földön, két súlyos sebesültet pedig fogolytársaik vittek rögtönzött hordágyakon. A szobrocskát nagy elővigyázatossággal eltávolították a monolit csúcsáról, és Legrasse őrizetére bízta.

A nagy megerőltetéssel és fáradtsággal járó menetelés után a foglyokat vizsgálatnak vetették alá az ügyészségen; valamennyiükről kiderült, hogy igen alacsony sorú emberek, kevert vérűek és szellemileg kiegyensúlyozatlanok. A legtöbben tengerészek voltak, néhány néger és mulatt pedig - többnyire az Antillákról vagy Latin-Amerikából valók - vudu elemeket vitt az eredetileg heterogén kultuszba. Ám az már a további kérdések föltevése előtt is látszott, hogy az ügynek sokkal mélyebb és ősbibb háttere van az egyszerű fekete-afrikai fetisizmusnál. Bármennyire degeneráltak és tudatlanok voltak ezek a baromra emlékeztető kreatúrák, mégis megdöbbenő makacssággal ragaszkodtak visszataszító hitük központi eszméihez.

Elmondásuk szerint a NAGY ÖREGEKET tisztelik, akik hosszú idővel az ember megjelenése előtt éltek a Földön, s az űrből érkeztek, az akkor még ifjú világra. Az ÖREGEK azóta visszahúzódtak a földkéreg alá és a tenger mélyére; halott testük azonban megosztotta titkaikat egy emberrel, aki ezután máig elevenen élő kultuszt alapított. Ide tartozik az ő szektájuk is, állították a foglyok: mindig létezett és mindig létezni fog, a világ félreeső pusztaságaiban és sötét zugaiban elszórva, míg csak R'lyeh roppant, tengerfenéki városából a felszínre nem emelkedik papjai szavára a hatalmas Cthulhu, és uralma alá nem hajtja az egész földkerekséget. Egy napon, ha a csillagok állása kedvező lesz, szólítani fogja hűséges híveit, és a titkos kultusz minden pillanatban készen áll rá, hogy kiszabadítsa.

Ennél többet nem szabad mondaniuk. Vannak titkok, amiket a legszörnyűbb kínszavakkal sem lehet kicsikarni belőlük. Az ember nincs egyedül a Földön az általa ismert dolgok között; az árnyékból néha különös formák bukkannak elő, hogy próbára tegyék a kishitűeket. Ezek azonban nem azonosak a NAGY ÖREGEKKEL. A NAGY ÖREGEKET halandó szem még sosem látta. A faragott bálvány a NAGY CTHULHUT ábrázolja, de senki sem tudja megmondani, hasonlítanak-e hozzá a többiek. Ma már nincs olyan pap, aki képes lenne elolvasni az írásjelek, ámde néha szó esik bizonyos dolgokról... A szertartásos dal nem tartalmazza a titkot - azt sosem mondják ki fennhangon, mindig csak suttogják. Az ima csupán azt jelenti, hogy "R'LYEH HÁZÁBAN ÁLMODVA VÁR RÁNK A HALOTT CTHULHU".

Mindössze két foglyot találtak elég egészségesnek hozzá, hogy felakasszák őket; a többi különféle intézetekbe küldték. Valamennyien makacsul tagadták, hogy részt vettek volna a rituális gyilkosságokban, s azt állították, hogy ezeket a FEKETESZÁRNYÚÁK követték el, akik az elátkozott erdők mélyéről keresték fel őket gyülekezőhelyükön. Ezeknek a rejtélyes

valakiknek a titkos ösvényeiről azonban nem sikerült megtudni semmi közelebbit. Amit a rendőrség egyáltalán kiderített annak főleg egy vénségesen vén Castro nevű a mesztic volt a forrása, aki azt állította magáról, hogy távoli, idegen kikötőket járt be, és a kínai hegyekben beszélt a kultusz vezetőivel, akik fölülemelkedtek a halálon.

Az öreg Castro homályos emlékezete olyan borzalmas legendákra terjedt ki, amelyek mellett a teozófusok legvadabb elméletei is elhalványulnak, s amelyek ijesztően ifjúnak és mulandónak tüntetik föl az egész emberi világot. Voltak korok amikor más fajok uralták a földet, roppant városaikból, melyeknek a maradványai a halhatatlan kínai szerint még mindig megtalálhatók a csendes-óceáni irdatlan monolitok képében. Ezek a lények valamennyien kihaltak, földtörténeti korokkal az ember születése előtt; vannak azonban bizonyos eljárások, amelyek segítségével, ha a csillagok állása ismét kedvezőre válik az Örökkévaló Ciklus során, új életre lehet kelteni ŐKET. Mert ŐK is a csillagokból jöttek, és magukkal hozták a képmásaikat.

Ezek a NAGY ÖREGÉK nem egészen hús-vér lények, folytatta Castro; van ugyan alakjuk - amit a varázserejű bálvány is bizonyít -, de testük anyaga más. Ha a csillagok állása kedvező, világról világra tudnak járni az űrben; ha azonban kedvezőtlen, akkor nem képesek élni. Am jóllehet ilyenkor nincsenek életben, valójában nem is halnak meg. Mindannyian hatalmas városuk, R'lyeh kőépületeiben pihennek, a Nagy Cthulhu oltalmazó varázsa alatt, dicsőséges feltámadásukra várva, mikor a Föld csillagzatai ismét készek lesznek fogadni ŐKET. Ekkor azonban szükségük lesz valami külső erőre, amely kiszabadítja testüket; mert a mágia, ami védi ŐKET, egyúttal meggátolja azt is, hogy mozogjanak - így hát nem tehetnek egyebet, csak fekszenek a sötétben és gondolkoznak, miközben odakint hosszú évmilliók telnek el. Mindenről tudnak, ami a világegyetemben történik, mivel ŐK nem a szájukkal, hanem a fejükkel beszélnek. Most is egymással társalognak sírjaikban. Aztán, suttozta Castro, az emberek álmukban utasítást kaptak, hogy alapítsanak kultuszt a kis bálványképek tiszteletére, amiket a NAGY ÖREGÉK mutattak meg nekik; ezeket sötét csillagokról hozták magukkal az ősidőkben. Ez a kultusz meg fog maradni mindaddig, amíg a csillagok állása ismét kedvezőre fordul, és a titkos papok előszólítják sírjából a Nagy Cthulhut, hogy új életre hívja alattvalóit, s ismét uralkodjék a világ felett. Az időpontot nem lehet eltéveszteni, mert az ember akkor hasonlatossá válik majd a NAGY ÖREGÉKHEZ, szabad lesz, fölülemelkedik jón és gonoszon; minden törvény és erkölcs érvényét veszti, mindenki kedvére bömbölhet, gyilkolhat és kéjeleghet. Aztán a NAGY ÖREGÉK megmutatják neki, hogyan kell más, új módokon bömbölni, gyilkolni, kéjelegni és élvezkedni, s a Föld emésztő lángra lobban a pusztító szabadság eksztázisában. A kultusznak addig is illendő szertartásokkal ébren kell tartania a NAGY ÖREGÉK emlékezetét, és szakadatlanul jövendőlnie visszatérésüket.

A régi időkben a rejtőző ÖREGÉK beszéltek álmaikban a kiválasztottakhoz, de aztán történt valami. R'lyeh hatalmas kővárosát

monolitjaival és sziklasírjaival együtt elnyelte a tenger; és a titkokkal terhes mély vizek, amiken még a gondolat sem hatol át, elvágják ŐKET a híveiktől. Emlékezetük azonban tovább élt, s a főpapok azt mondják, hogy a város ismét felmerül majd az óceánból, mihelyt a csillagok állása kedvező lesz... Itt a vén Castro sietve megszakította elbeszélését, és sem fenyegetéssel, sem ígéretekkel nem sikerült semmi többet kicsalni belőle. Furcsamód az ÖREGEK méreteiről sem volt hajlandó nyilatkozni. Úgy vélte, a kultusz központja valahol Arábia járatlan pusztaságaiban lehet, ahol Irem, az Oszlopok Városa álmodik a sivatag titkairól. Az európai boszorkányhittel a kultusz semmiféle kapcsolatban nem áll, s általában véve a tagjain kívül senki nem tud róla közelebbit. Könyvekben sem esik róla említés, ám a halált lebíró kínai szerint az örült arab, Abdul Alhazred NECRONOMICON-ja tartalmaz néhány kétértelmű célzást, amit a beavatottak sokféleképpen olvashatnak: ezzel mindenekelőtt a hírhedt, vitatott versre utalt:

*Meghalni nem halhat meg az,
Mi öröklétig áll,
Számlálatlan korok során
Enyészik - a Halál.*

Legrasse, akire mély hatást gyakorolt ugyan a beszámoló, ám semmi esetre sem döbbsentette meg, hiába kutatott a szekta gyökerei után. Az öreg Castrónak kétségkívül igaza volt, mikor azt állította, hogy ez mélységes titok. A Tulane Egyetem szaktekintélyei nem tudtak fényt deríteni az ügyre, sem a kultuszt, sem az istenszobrot illetően, ezért a detektív elhatározta, hogy a legmagasabb fórumhoz fordul, s itt nem másra bukkant, mint Webb professzor grönlandi történetére.

A lázas érdeklődés, amit Legrasse beszámolója és a bizonyítékul szolgáló bálványkép a kongresszuson keltett, jól tükröződik a jelenlevők későbbi levelezésében; a nyilvánosság előtt azonban az esetet alig említették. Akik alkalomadtán ki vannak téve a csalásnak és sarlatánságnak, azoknak első gondolata az elővigyázatosság. Legrasse egy időre kölcsönadta a szobrocskát Webb professzornak, az érdekes tudós halálát követően azonban visszaszolgáltatták neki, és még ma is az ő birtokában van, ahol nemrégiben nekem is alkalmam nyílt megtekinteni. Valóban iszonyú egy tárgy, és kétségtelenül hasonlít a fiatal Wilcox álomdomborművéhez.

Korántsem hökkentett meg, hogy nagybátyámat oly heves izgalom fogta el a szobrász elbeszélésének hallatára, mert - mindannak ismeretében, amit Legrasse a kultusztól kiderített - meglehetősen elképesztő gondolatok vetődhetek föl benne, miután végighallgatta az érzékeny fiatalember beszámolóját, aki nemcsak a mocsárban lelt szobornak és a sátáni grönlandi domborműnek a pontos ábráit álmodta meg, hanem látomásaiban fölbukkant legalább három ugyanazon varázsigének a szavai közül, melyet egyként használtak a korcs eszkimósámánok meg a lápi papok Louisianában. Magától

értetődik, hogy Angell professzor haladéktalanul széleskörű vizsgátokba kezdett: bár én személy szerint még mindig arra gyanakodtam, hogy az ifjú Wilcox valamiképpen értesült a kultuszról, és szórakozásból kitalált egy sor álmot, tovább bonyolítva ezáltal a helyzetet nagybátyám szemében.

Pedig a professzor által összegyűjtött álomleírások és újságcikkek egyértelmű tanúbizonysággal szolgáltak; engem azonban racionális világnézetem és az egész gyanús történet arra ösztönzött, hogy - mint akkor véltem - igen ésszerű következtetésekre jussak.

Miután tehát még egyszer alaposan áttanulmányoztam a kéziratot, s a teozófiai és néprajzi citátumokat összevettem Legrasse beszámolójával a kultuszról, útra keltem Providence-be, hogy fölkeressem a fiatal szobrászt, és megrójam, amiért képes volt ilyen rafinált, de éretlen tréfát üzni egy tudós öregemberrel.

Wilcox még mindig a Thomas Street-i Fleur-de-Lys épületben lakott, a 17. századi breton építészetnek ebben az ízléstelen, viktoriánus utánezében, amely néhány tetszetős, koloniál stílusú ház közé fészkelte be magát a régi dombon, egész Amerika legszebb György-korabeli templomtornyának árnyékában. Munka közben találtam őt a szobájában, és azonnal el kellett ismernem, hogy - a falak mellett sorakozó pasztellak után ítélve - egy rendkívüli szobrászszennel állok szemben. Idővel azt hiszem, nagy hírnévre fog még szert tenni, mint az egyik legjelentősebb DÉCADENT; mert ugyanazokat az álmképeket és fantáziákat formázza agyagba - s kerít majd sort egy szép napon a márványra is - amelyeket Arthur Machen prózája, Clark Ashton Smith versei, Goya grafikái idéznek föl az emberben.

Sötét hajú volt, törekeny alkatú, és kissé elhanyagolt - fáradtan fordult oda hozzám udvarias kopogtatásomra, s fel sem állt, úgy kérdezte meg, hogy mit óhajtok. Mikor közöltem vele, ki vagyok, némi érdeklődés csillant föl a szemében, bácsikám ugyanis annak idején nem kis mértékben fölkelte a kíváncsiságát azzal, hogy szüntelenül boncolgatta különös álmait, ám sosem indokolta meg, hogy miért. E tekintetben én sem szolgáltam neki felvilágosítással, csak igyekeztem körültekintően valami ellentmondáson kapni.

Rövid idő leforgása alatt meggyőződtem teljes őszinteségéről, mert félre nem érhető színezettel beszélt az álmairól. Tudatalatti következményeik igen mélyen befolyásolták a művészetét, s mutatott nekem egy morbid szobortervet, melynek kontúrjaiból olyan sötét kisugárzás áradt, hogy szinte beleborzongtam. Biztos volt benne, hogy saját álomdomborművén kívül soha életében nem látott semmi olyasmit, ami EZT sugallhatta volna neki; a körvonalak szinte maguktól formálódtak a keze alatt. Egyértelműen a szörnyűséges óriásalakra emlékeztetett, amelyről lázálmában fantáziált. Hogy a titkos kultuszról valóban csak annyit tud, amennyit nagybátyám záporozó kérdéseiből kihámozhatott, az hamarosan világossá vált előttem, és elképedve töprengtem el rajta, miféle forrásból juthatott az iszonyú benyomásokhoz.

Különös, költői módon beszélt az álmairól; hajmeresztő kifejezőerőről tett

tanúbizonyosságot, mikor az iszapos, zöld sziklatömbökből emelt komor, titáni árnyékvárost ecsetelte, amelynek geometriájával, mint mondotta, VALAMI NEM VOLT RENDJÉN -, s fojtó szorongással hallottam szájából az Alvilág szakadatlan, hívó szavát:

"CTHULHU FHTAGN, CTHULHU FHTAGN."

Ezek a szavak részei voltak annak a hátborzongató szertartásszövegnek, amely a halott Cthulhu hosszú őrségéről regél R'lyeh sziklaboltívei alatt, s az élmény minden racionalizmusom dacára mélységesen megrázott. Biztos voltam benne, hogy Wilcox egy régi beszélgetés során hallhatott valamit a kultusról, ami utána feledésbe merült kísérteties olvasmányainak és gazdag képzelőerejének dús kavalkádjában. Később aztán, mivel olyannyira felkavaró volt, küszöb alatt mégis kifejezésre jutott az álmaiban, s ez ösztönözte őt a dombormű, majd a hátborzongató szobor megalkotására. Mindent összevetve nem tehetett róla, hogy olyan csúnyán félrevezette bácsikámat. Wilcox nem tartozott az olyasfajta emberek közé, akiket könnyen megkedvelek, kissé öntelt volt és arrogáns; de most már be tudtam látni, hogy mindvégig őszintén viselkedett, és igazi lángelme. Barátságosan elbúcsúztam tőle, s tehetségének kijáró sikert kívántam neki.

Még mindig foglalkoztatott minden, ami a kultusszal összefüggésben állt, s időnként arról álmodoztam, hogy híres ember lesz belőlem, ha fényt derítek eredetére és más vallásokhoz fűződő kapcsolataira. New Orleans-ba utaztam, fölkerestem Legrasse-t és más olyan személyeket, akik annak idején részt vettek a rendőri akcióban vagy látták a szobrot, sőt még a fogságra vetett bálványimádók közül is kikérdeztem azokat, akik még életben voltak. A vén Castro sajnos néhány éve meghalt. Amit ezúttal hivatásos nyomozók szájából hallottam, méghozzá elképesztő elevenséggel - noha tulajdonképpen nem volt egyéb, mint nagybátyám följegyzéseinek minden részletre kiterjedő alátámasztása -, az ismételten megrémített; bizonyos voltam benne, hogy egy sajátos, titkos és igen ősi vallásnak bukkantam a nyomára, amelynek földerítése neves néprajztudóst csinálna belőlem. Felfogásom akkor még teljesen materialista volt BÁRCSAK ÍGY VOLNA EZ MA IS! -, és megmagyarázhatatlan makacssággal teljesen természetesnek vettem az álomleírások és az újságcikkek egyezéseit.

Amire akkortájt kezdtem gyanakodni - és amiben, attól tartok, MA MÁR BIZTOS VAGYOK -, az bácsikám titokzatos halála volt. A rakpartok felől a dombra vezető szűk, keskeny sikátorban esett össze, ahol mindenféle félvér népség nyüzsgött, miután egy néger matróz durván lökött rajta. Nem felejtettem el a louisianai bálványimádók módszereit, és nem lepne meg, ha alattomos cselekről, mérgezett fákról hallanék, melyek éppoly ősiek és kegyetlenek, mint a fénytől irtózó rítusok és a babonáság. Legrasse-nak és az embereinek ugyan nem esett baja, de volt valaki Norvégiában, aki látott bizonyos dolgokat, és most halott. Nem lehetséges-e, hogy bácsikám kutatásai, miután a fiatal szobrász álma új lendületet adott nekik, fölkellették valami sötét hatalom figyelmét? Azt

hiszem, Angell professzornak azért kellett meghalnia, mert túl sokat tudott, és jó úton volt afelé, hogy tovább bővítse ismereteit. Hogy rám is hasonló sors vár-e, azt majd meglátjuk; most már én is sok mindent tudok.

III. Örület a tengerből

Ha az ég valaha teljesítené egy fohászatot, azt kívánnám, bár el tudnám felejtetni egy pusztát véletlenül a következményeit, amely megakasztotta tekintetemet egy porfogónak használt régi újságlapon. Más körülmények között egyáltalán nem törődtem volna vele, hiszen egy ausztrál hírlapnak, a SYDNEY BULLETIN-nek egy régi. 1925. április. 18.-i száma volt az. Nyilván elkerülte a csoport figyelmét, amely megjelenésének idején buzgón gyűjtötte az anyagot bácsikám kutatásaihoz.

Már majdnem felhagytam a vizsgálódásokkal, ami az Angell professzor által "Cthulhu-kultusznak" nevezett jelenséget illeti, s egy tudós barátomnál voltam látogatóban a New Jersey-i Patersonban; a városi múzeum ismert mineralógusánál és kurátoránál. Éppen néhány kiállított ásványt nézegettem, melyek a múzeum egyik tárlójában heverték rendezetlenül a polcon, mikor pillantásom egy különös fényképre esett egy régi újságlapon, amit a közetminták alá terítettek. A már említett SYDNEY BULLETIN volt az: a fotó egy szörnyűséges kőszobrocskát ábrázolt, amely csaknem teljesen megegyezett a Legrasse által a louisianai mocsarakban talált példánnyal.

Lázasan távolítottam el a lapról az értékes köveket, hogy átfuthassam a cikket; de csalódás ért, mert sok érdekeset nem tartalmazott. Amit azonban találtam benne, az végül hallatlan kihatásokkal volt akadozni kezdő kutatásaimra nézve, és gondosan kivágtam az újságból. A cikk a következőképpen hangzott:

REJTÉLYES RONCS A TENGEREN

A VIGILANT mozgásképtelenné vált új-zélandi jachtot vett vontatókötélre - Egy túlélő és egy halott a fedélzeten - Elkeseredett csata és emberhalál a tengeren - A második tiszt nem hajlandó részletes vallomást tenni - Rejtélyes bálvány a kabinban - A vizsgálat folyamatban van.

A Morrison Company teherhajója, a VIGILANT, Valparaisóból hazatérőben ma éjszaka futott be Darling Harbourbe, s egy mozgásképtelenné vált, kimerülésű gőzöst hozott magával vontatókötélre véve: az új-zélandi Dunedinben nyilvántartott, ALERT elnevezésű jachtot. A hajót utoljára április 12-én látták a déli szélesség 34° 21' és a nyugati hosszúság 152° 12' alatt; a fedélzeten egy élő embert és egy halottat találtak.

A VIGILANT március 25-én hagyta el Valparaisót, s április 2-án a szokatlanul erős széllokések és hullámverés miatt pályájától jelentős mértékben eltért déli irányban. A roncsot április 12-én pillantották meg. A fedélzeten egy félig megtévelyodott túlélőt találtak a minden jel szerint több, mint egyhetes emberi tetem mellett. A túlélő egy ismeretlen eredetű kőbálványt szorongatott a kezében, amelyre nézve a Sydney Egyetem, a Királyi Régészeti Társaság és a

College Street-i múzeum semmiféle felvilágosítást nem tudott adni; saját állítása szerint a jacht egyik kabinjában találta, egy faragott szelencében.

Az illető rendkívül különös, kalózkodásokkal és mérsárlásokkal élénkített történetet adott elő. A neve Gustaf Johansen, származására nézve norvég, meglehetősen intelligensnek látszik, és második tisztként szolgált az EMMA elnevezésű kétárbocos aucklandi szkúneren, amely február 20-án indult útnak tizenegy fős legénységgel Callao felé.

Elmondása szerint az EMMA a viharos idő miatt március 1-jén messze letért kitűzött útvonaláról, s március 22-én a déli szélesség $49^{\circ} 51'$ és a nyugati hosszúság $128^{\circ} 34'$ alatt találkozott az ALERT-tel, amelynek legénysége meglehetősen rossz külsejű kanakákból és félvéreből állt. Ezek kategorikusan felszólították a szkúnert a visszafordulásra, amit Collins kapitány megtagadott, mire az ALERT figyelmeztetés nélkül tüzet nyitott. Az EMMA legénysége ellentámadásba ment át, s noha a szkúner léket kapott és süllyedni kezdett, mégis sikerült nekik az ellenséges jacht mellé manőverezni, és megcsáklyázni azt. A fedélzeten harcba bonyolódtak a félvad legénységgel, és kénytelenek voltak valamennyiüket megölni - csaknem állati szintre süllyedt emberekről volt szó, akik, jóllehet túlerőben voltak, nem értettek igazán a fegyveres harchoz. A küzdelem folyamán három ember - köztük Collins kapitány és Green első tiszt - elesett. A megmaradt nyolc tengerész a rangidős Johansen parancsnoksága alatt továbbhaladt a megcsáklyázott jachttal az eredeti irányban, mivel meg szerették volna állapítani, hogy miért akarták feltartóztatni őket.

Másnap kikötöttek egy szigeten (az óceánnak ezen a részén nem tudunk ismert szigetről - kiad. megj.), ahol hatan közülük rejtélyes módon életüket vesztették. Johansen azt állítja, hogy egy szakadékba zuhantak, és nem hajlandó a halálukról közelebbit mondani.

Később megmaradt társával visszatért a jachthoz, és megpróbáltak ismerős vizekre jutni vele, ám az április 2.-i vihar ismét letérítette őket a pályájukról.

Ettől az időponttól fogva április 12-én történt megmentéséig a túlélő semmire nem emlékszik, arra sem, mikor halt meg William Briden fedélzeti matróz. Briden halálának okát nem lehetett megállapítani: feltehetően a kimerültség végzett vele.

Dunedini értesülések szerint az ALERT szigetjáró tehergőzös volt, s a partvidéken igen rossz hírnek örvendett. Egy különös félvér csoport tulajdonát képezte, amelynek gyakori összejövetelei és éjszakai kóborlásai az erdőben nem csekély kíváncsiságra adtak okot: a március elsejei nagy vihar és földrengés után azonnal sietve a tengerre szállt.

Aucklandi munkatársunk megerősítette, hogy az EMMA legénysége igen megbízható hírben állt, Johansent pedig józan, egyenes jellemű embernek jellemzi.

A Tengernagyi Hivatal holnap kezdi meg az ügy kivizsgálását, s minden kísérletet megtesz rá, hogy Johansent bővebb beszámolóra bírja.

Ennyi volt az egész; ennyi meg az ördögi fénykép; de micsoda gondolatokat váltott ki belőlem! Új adatokra bukkantam a Cthulhu-kultusról, amelyek bizonyítják, hogy a tengeren ugyanolyan aktív, mint a szárazföldön. Mi oka volt rá az ALERT legénységének, fedélzetükön borzalmas bálványképükkel, hogy megakadályozzák az EMMA továbbhaladását? Mit rejtett az ismeretlen sziget, ahonnan a szkúner legénységéből hatan nem tértek vissza, és mi volt az, amiről Johansen tengerésztiszt oly makacsul hallgatott? Milyen eredményt hozott a Tengernagyi Hivatal vizsgálata, és mit tudtak Dunedinben a korcs kultusz tevékenységéről? És mind közül a legizgalmasabb kérdés: mit jelentsen az időpontoknak ez a háttérben meghúzódó, távolról sem természetes láncolata, amely tagadhatatlan, baljós összefüggésbe hozza a bácsikám által feljegyzett különféle eseményeket?

Március 1-jén - azaz minálunk február 28-án - kisebb földrengés történik, és vihar támad. Dunedinből teljesen váratlanul útnak indul az ALERT, mintha valami felsőbb utasítást kapott volna, miközben a földgolyó túloldalán a költők és művészek valami különös, iszappal borított monolitvárosról kezdenek álmodni, egy fiatal szobrász pedig álmában domborműbe faragja a szörnyűséges Cthulhu alakját. Március 23-án az EMMA legénysége kiköt egy ismeretlen szigeten, hátrahagyhat halottat: ugyanebben az időpontban tetőznek az érzékeny művészek rémálmai, melyben valami titáni szörnyeteg üldözésétől rettegnek: egy építész megőrül, egy szobrász delíriumba zuhan! És mit takar ez az április másodikai dátum, amikor minden álomnak egy csapásra vége szakad a nyirkos, hideg falak városáról, Wilcox pedig sértetlenül magához tér a különös lázból? Mit jelentsen mindez - és mihez kezdjek a vén Castro célozgatásával a sírjukban beszélgető, csillagszülött ÖREGEKRE és az Ő elkövetkező viláгурalmukra... meg arra a képességükre, hogy URALKODNAK AZ ÁLMOKON? Csak nem imbolygok olyan kozmikus rémségek szélén, melyek messze meghaladják az emberi képzelőerőt? Ha így volna, az iszonyat mégsem hatolt be, csak a tudatunkba, mert a pokoli fenyegetésnek, amely kezdte hatalmába keríteni az emberiséget, hirtelen vége szakadt.

Miután elrendeztem minden szükségeset, még aznap este búcsút vettem a háziúrtól, és vonattal San Franciscóba utaztam. Alig egy hónapra rá Dunedinben voltam, de nem sokat derítettem ki a különös bálványimádókról, akik régebben a kis kikötői lebujokban ögyelegtek: egyesek azonban célzásokat tettek rá, hogy a félvér csoportok a sziget belsejébe telepedtek át, míg mások messzi dobszóról és vörhenyes fényekről számoltak be a távoli dombokon.

Aucklandben megtudtam, hogy Johansen ősz hajjal tért vissza az eredmény nélkül záruló sydneyi tárgyalásról, eladta West Street-i lakását, és Oslóba költözött a feleségével együtt. Élményeiről a barátainak sem mesélt többet, mint a Tengernagyi Hivatalnak, s a legtöbb, amit tehettek értem, az volt, hogy megadták új oslói címét.

Ezután Sydneybe utaztam, s terméktelen beszélgetéseket folytattam egyes

matrózokkal és a Tengernagyi Hivatal bírásaival. Megtekintettem az ALERT-et, amit azóta eladtak, s most kereskedelmi célokat szolgált, de nem találtam rajta semmi érdekeset. A kuporgó, tintahalfejű szobrot a Hyde Park Múzeumban őrizték: hosszan és behatóan tanulmányoztam, s úgy találtam, hogy hajmeresztően tökéletes munka, és ugyanazok a titkok lengik körül, mint Legrasse kisebb példányát: a hátborzongató kor, az ismeretlen alapanyag. A múzeum igazgatója bevallotta nekem, hogy a geológusok számára megoldhatatlan rejtélyt jelent: esküsznek rá, hogy a földön nincsen semmi ehhez hasonlítható kőzet. Borzongva idéztem emlékezetembe, mit mondott a vén Castro Legrasse-nak a NAGY ÖREGÉKRŐL: "A csillagokból jöttek, és magukkal hozták a képmásaikat."

Elmém úgy háborgott, mint még soha; végül elhatároztam, hogy felkeresem Oslóban Johansen. Elutaztam Londonba, ahonnan haladéktalanul a norvég fővárosba hajóztam, s egy napfényes, őszi reggelen kiléptem a díszes rakpartra, az Egeberg árnyékában. A rövid szárazföldi utat konflison tettem meg, s csakhamar bekopoghattam egy csinos kis ház ajtaján. Egy szomorú szemű, gyászruhás asszony nyitott ajtót, s én keserű csalódást éreztem, mikor megtudtam, hogy Johansen halott.

Nem sokkal élte túl a hazatelepülésüket, mondta a felesége; az 1925-ös események a Csendes-óceánon nagyon megviselték. Ő sem tudott többet mondani nekem, mint mások; a férje viszont hagyott rá egy hosszú kéziratot, angol nyelven, amit ő nem ért. Johansen éppen a Göteborg-dokk közelében sétált egy szűk sikátorban, mikor valamelyik padlásablakból véletlenül rázuhant egy papírbála. Két arra járó matróz azonnal felsegítette, de mielőtt a kórházba értek volna vele, kiszenvedett. Az orvosok nem tudták okát adni hirtelen halálának; végül azt mondták, szívgyengeség okozta.

Sikerült meggyőzőnöm róla az özvegyet, hogy közeli barátja voltam halott férjének, úgyhogy átadta nekem a kéziratot; magammal vittem, és már az angliai átkelés alatt nekiláttam elolvasni.

Egyszerű, elég összefüggéstelen történet volt - naiv kísérlet az utólagos naplórásra -, amelyben Johansen igyekezett visszaidézni a borzalmas hajóút minden egyes napját. Nem lenne értelme bemásolnom a beszámolómba, ahhoz túl homályos és terjedelmes, de megpróbálom összefoglalni a legfontosabb elemeit; akkor talán megértik, miért vált annyira elviselhetetlenné számomra a hajófalat nyaldosó hullámok zaja, hogy bedugaszoltam a fületem.

Johansen hál' istennek nem tudott mindent, noha látta a várost és a DOLGOT is; én azonban soha többé nem leszek képes nyugodtan aludni, ha a megszokott életünk színpalái mögött szüntelen ott leselkedő borzalmakra gondolok: az őscsillagokról való kimondhatatlan gyalázatosságokra, melyek az óceán mélyén alusszák álmukat, és a lidércnyomásos kultuszra, amely bármikor kész rá, hogy fölébressze és a gyanútlan világra szabadítsa ŐKET, mihelyt egy újabb földrengés ismét a hullámok fölé emeli szörnyeteg sziklavárosukat.

Johansen utazása úgy kezdődött, ahogy a Tengernagyi Hivatalnak

beszámolt róla. A megrakott EMMA február 20-án hagyta el Aucklandet, és egyenest behajózott a földrengés szülte vihar legszörnyűbb tombolásába - ez volt az az erő, ami kiemelte a tengerfenékről azt az iszonyatot, amely aztán belerágta magát az emberek álmaiba. Mikor sikerült újra irányításuk alá vonniuk a hajót, új útvonalon haladtak tovább, míg március 22-én az ALERT fel nem tartóztatta őket. A kultusz sötét bőrű sátánjait a tengerésztiszt csak mélységes undorral említi. Valami irtózat lengte körül őket, mely szinte kötelességnek tüntette fel elpusztításukat, s Johansen őszinte döbbenettel fogadta, mikor a tárgyalás folyamán kegyetlenséget vetettek a szemére. Aztán, mikor a kíváncsiságtól hajtott matrózok Johansen parancsnoksága alatt tovább hajóztak a csatában elnyert jachton, előbb egy roppant kőoszlopot pillantottak meg a tengerből kimagasodni, majd a déli szélesség $47^{\circ} 9'$ és a nyugati hosszúság $126^{\circ} 43'$ alatt titáni méretű, rothadó iszaptól, hínártól és nyálkától bűzlő falak körvonalai sejlettek föl előttük. Ilyen gyomorkavaró szörnyűséget mióta létezik, csak egyszer hordott a hátán a Föld: R'lyeh kísérteties hullavárosa volt ez, amelyet beláthatatlan korokkal az emberi történelem kezdete előtt emeltek azok a förtelmes óriások, akik a fekete csillagokból ereszkedtek alá a mi világunkra. Itt, az iszapzöld boltívek alatt pihent a Nagy Cthulhu rettenetes hordáival, s innen sugárzottak szét mérhetetlen évezredek óta először azok a gondolatok, melyek rettegéssel és iszonyattal oltották be az érzékenyek álmait, s szigorú utasítással parancsba adták a hívőknek, hogy keljenek zarándokútra az ő kiszabadításukra. Minderről Johansennek sejtelve sem volt, de Isten a megmondhatója, hogy eleget látott!

Azt hiszem, valójában csak egyetlen hegycsúcs emelkedett ki a hullámokból, a rettentő, monolitkoronás citadella, amelyben a Nagy Cthulhu álmodott sírja mélyébe zárva. Ha annak a kiterjedésére gondolok, ami odalent húzódhat meg a vizek rejtekén, már-már emésztő vágy támad bennem, hogy önkezemmel vessek véget az életemnek. Johansent és embereit páni félelem fogta el az ősi démonok nyálkás Babelének kozmikus fensége láttán, és sejtették, hogy amit látnak, az nem a Földről, de nem is bármi más egészséges világról való. A rémült beszámoló minden sorából kitetszik, mennyire iszonyodtak a zöldes sziklatömbök hihetetlen méretétől, a roppant, faragott monolitok szédítő magasságától, s mindenekelőtt a meghökkentő hasonlatosságtól, amely az irdatlan szobrok és az ALERT fedélzetén talált különös bálvány között fennállott.

Johansen nem tudta, mi az a futurizmus, de nagyon közel jut hozzá, mikor a városról beszél; mert ahelyett, hogy precízen leírna valamilyen struktúrát vagy épületet, csak futó benyomásokat rögzít, hajmeresztően nagy szögekről, meg a kőlapokról, melyek túl hatalmasak hozzá, hogy erről a világról származzanak, s hátborzongató ábrák és szentségtörő hieroglifák borítják őket. A szögekkel kapcsolatos megjegyzését azért említem, mert valami olyasmire utal, amire Wilcox is felfigyelt lázálmáiban. Ő azt mondta nekem, hogy az álmában látott városok geometriája abnormális volt, nem euklidészi, s olyan arányokhoz és

dimenziókhöz igazodott, amelyek förtelmes módon elütöttek a számunkra ismertektől. Ugyanezt érezte aznap egy egyszerű tengerész is, csakhogy ő az idegcsikorgató valóságot látta.

Johansen és emberei egy lejtős homokpadon fölkapaszkodva jutottak föl erre az ocsmány Akropoliszra, és csúszós, hullazöld hínárral benőtt titáni kőtömböket másztak meg, melyek talán lépcsőfokok voltak, de nem emberi láb számára. Még a nap is eltorzult az égen, amint küszködve igyekezett átvilágítani a fémessós miazmán, amely méregként szállt föl a természetellenes vizekről; rosszindulat és fenyegetés vigyorgott rúdul a faragott sziklák csalóka szögeiben és sarkaiban, amik első látásra humorúnak, a következő pillanatban domborúnak tetszettek.

Félelem vett erőt az összes kalandoron, pedig még nem láttak mást, csak köveket, hínárt és iszapot. Mindannyian legszívesebben elszaladtak volna, ha nem tartanak a többiek megvetésétől, és csak fél szívvel kutattak valami mozdítható tárgy után - mindhiába -, hogy magukkal vigyék emléke és bizonyítékul.

Rodriguez, a portugál volt az, aki megmászta a monolit sarkát, és lekiáltott, hogy talált valamit. A többiek követték őt, és kíváncsian meredtek a hatalmas, faragott ajtóra, rajta a már ismert polip- vagy sárkánylány domborműves ábrázolásával. Johansen szerint úgy nézett ki, mint egy irdatlan pajta bejárata; mindnyájan érezték, hogy valami kapuféléről lehet szó, erre mutattak körülötte a küszöb és ajtófélfaszerű kőfaragások - csak abban nem tudtak egyetérteni, hogy vízszintes helyzetű-e, mint egy csapóajtó, vagy ferde síkban van, mint egy szabadba nyíló pincelejárát. Ahogy Wilcox is mondta: ennek a helynek a geometriája teljesen ki volt facsarodva. Johansenék nem tudták pontosan, hogy a tenger és a talaj, amin mozognak, valóban vízszintes-e, következésképp minden másnak fantasztikus módon bizonytalan volt a viszonyított helyzete.

Briden több helyen megkopogtatta a követ, de nem járt sikerrel. Aztán Donovan gondosan végigtapogatta az ajtónyílás szélét, minden egyes pontot lelkiismeretesen megvizsgálva. Rettentő magasra mászott a groteszk kőalakzaton - persze, ha az ember akarja, mászásnak nevezi, ha akarja, nem; meglehet, hogy az a valami MÉGIS vízszintes volt -, és mindenkiben fölmerült a kérdés, hogyan létezhet egyáltalán a világon ilyen hatalmas ajtó? Ekkor hirtelen a több ACRE területű kőlap a felső végén egész halkán és finoman engedett a nyomásnak, s ők látták, hogy ki van egyensúlyozva. Donovan lecsusszant az egyik ajtófélfán, s tengerésztársaival együtt figyelte, amint a kapuszörny lassan, félelmetesen nyíltni kezd. Az örült, prizmás torzulásban teljesen természetellenes módon, átlósan mozgott, mintha a fizika és a fénytán minden törvényét a feje tetejére állították volna.

A nyílás koromfekete volt, s szinte tapintható sötétség áradt belőle. Azt mondom, áradt, **ÉS NEM ÁTVITT ÉRTELEMBEN**; mert ez a sötétség füstfelhőként gomolygott elő évezredes börtönéből, s tisztán láthatóan

elsötétítette a napot, ahogy nehézkes denevérszárnyakon emelkedni kezdett a hátrahőkölő égbolt felé. A megnyíló mélységből feltörő bűz elviselhetetlen volt. Végül a jó fülű Hawkins valami ocsmány, csosszanó zajt vélt hallani odalentől. Mindenki feszülten fülelt, még akkor is, mikor a DOLOG nyáladzva előcuppogott, s zöld, kocsonyás tömegét átpréselte a fekete nyíláson az örült város méreggel átjárt levegőjébe.

A szerencsétlen Johansen kézírása szinte olvashatatlanná vált, mikor ehhez a ponthoz ért beszámolójában. A hat ember közül, akik soha nem jutottak vissza a hajóra, kettő abban a szempillantásban szörnyethalt, valószínűleg a pusztas izonyattól. A DOLGOT lehetetlenség volt leírni - nincs az a földi nyelv, amelynek szavai lennének az elképzelhetetlen, bömbölő örületnek ilyen mélységeire, a kozmikus rendnek és az anyag törvényeinek e gyalázatos tagadására. Egy eleven hegy mozgott itt óriás medúzaként, tekergő csápokkal imbolyogva ide-oda. Nagy Isten! Lehet-e csodálkozni rajta, hogy ugyanebben a pillanatban a világ túloldalán megörült egy neves építész, a boldogtalan Wilcoxon pedig hagymázos lázroham tört ki? A bálványképek valósága, a csillagok iszapzöld, nyálkás szüleménye új életre kelt, hogy igényt emeljen arra, ami az övé. A bolygók állása ismét kedvező volt, s aminek előmozdításán egy évezredes kultusz hosszú időn át hiába fáradozott, azt merő véletlenségből elérte egy maroknyi mit sem sejtő tengere. A Nagy Cthulhu évmilliók óta először pillantotta meg a napvilágot... és tombolt pusztító mámorában!

Három ember azonnal eltűnt az iszamós agyarak között, mielőtt akár egy mozdulatot tehettek volna. Isten legyen irgalmas hozzájuk - ha ugyan létezik az univerzumban irgalom! Donovan, Guerrera és Angström voltak azok. Miközben a megmaradt három tengerész fejvesztve menekült a végenincs, hínárlepte kőlapokon a csónak felé, Parker elcsúszott, és Johansen bármire megesküdni, hogy a pokoli falaknak egy olyan szöge nyelte el, amelynek tulajdonképpen nem lett volna szabad léteznie; hegyesszögnek látszott, ám rendelkezett a tompaszögek minden sajátosságával. Így csak Briden és Johansen érte el a csónakot, s eveztek aztán kétségbeesetten az ALERT felé vele, mikor a mérföldnyi nagy, szörnyűséges DOLOG lebukdácsolt a csúszós sziklatömbökön, és habozva a sekély vízbe gázolt. Csak néhány pillanat műve volt menetkész állapotba hozni az ALERT-et, melynek során lázasan rohantak a gőzkazántól a kormányosfülkéig; aztán a hajócsavar lassan kavarni kezdte a mérgező vizet, mialatt a nem evilági hullapart kötömbjei között ott nyáladzott, hörgött és fröcsögött az áldatlan csillagzatokról való DOLOG, mint a menekülő Odüsszeusz hajóját elátkozó Polüphemosz. Majd a Nagy Cthulhu, vakmerőbbnek mutatkozván a hősenek küklopszánál, hatalmas csobbanással belevetette magát a vízbe, s méteres hullámokat kavará, kozmikus erejű csapásokkal üldözőbe vette őket. Briden esztét veszítette, mikor visszanézett rá, s szörnyű, hátborzongató nevetőgörcs fogta el, amelynek nem is vetett véget, csak a halál, valamelyik éjszaka a lázálomban tévelygő Johansen mellett.

Johansen azonban még mindig nem adta föl. Tudta, hogy a DOLOG

könnyedén utoléri az ALERT-et, akármennyire igyekezzen is a jacht; tudta, hogy csak egyetlen esélye mart; teljes sebességre kapcsolt hát, és körbeperdítette a kormánykereket. És miközben a felkavart tenger tajtékos hullámokat vetett, miközben a forró gőz kis híján szétrobbantotta a kazánt, a bátor norvég a hajó orrát egyenesen a kocsonyás, üldöző massa felé fordította, amely úgy emelkedett ki a tisztátalan habokból, akár egy rettenetes, történelem előtti hadigálya. A szörnyűséges polipfej tekergőző csápjai már-már a hajókorlátra fonódtak, ám Johansen rendíthetetlenül tartotta az irányt.

Ekkor szörnyű dörej hallatszott, mintha valami titáni buborék robbant volna szét; nyúlós, epesárga váladék záporozott Johansenre, a kipukkadt holdhaléhoz hasonló; a fedélzetet olyan bűz öntötte el, akárha milliányi sírt nyitottak volna meg körülötte; és felharsant egy hang, melyet a legvakmerőbb krónikás tolla is vonakodna visszaadni, ám leginkább valami szörnyűséges, dühös bömbölésre emlékeztetett. A hajót egy pillanatra maró szagú, zöld felhő burkolta be; aztán már csak a tat mögött gomolygott, ahol - Isten az égben! - a névtelen DOLOG szétrobbantott anyagi burka ködösen bár, de kezdte újra felölteni gyűlöletes eredeti alakját, miközben minden másodperccel nőtt a távolság, amely a lázasan dohogó kazánú ALERT-től elválasztotta.

Ez volt minden. Johansen utána már csak a kabinban talált bálványt bámulta naphosszat, alig evett valamit, és nem sokat törődött a hajón kóválygó, szüntelenül kacagó örültsel sem. A jacht kormányzásával nem is próbálkozott, mert az átéltektől megroppant benne valami. Aztán jött az április 2.-i vihar, s inntől megsűrűsödnek a homályos foltok emlékezetében. Csupán végtelen örvények kísérteties kavargásáról tud, szédítő üstököscsóvák meglovaglásáról az őrjöngve forgó világban, hisztérikus zuhanásról a hold magasságából valami pokoli szakadékba, majd gyomorkavaró emelkedésről a mélységekből a hold felé - s mindezt az újra elszabadult RÉGI ISTENEKNEK még a Tartarosz zöld, denevérszárnyú ördögeinek csúfos, bömbölő kacaja kísérte.

Ezekből a látomásokból a VIGILANT mentette ki, aztán jött a Tengernagyi Hivatal ítélőszéke, a dunedini utcák ismerős arculata, s végül a hazatérés az Egeberg oldalában emelkedő kis házba. Egyszerűen nem mondhatott semmit - örültnék tartották volna. Elhatározta, hogy leírja, amit látott, mielőtt elérné őt a halál; azt viszont nem akarta, hogy a felesége bármit is megtudjon. Nem hiszem, hogy bánta volna a halál kegyelmét; ez volt az egyetlen mód, amellyel megszabadulhatott gyötrelmes emlékeitől.

Ennyi állt a kéziratban, amit elolvastam; most ott van a lezárt dobozban a dombormű és Angell professzor papírjai mellett. Oda fogom tenni ezt az írást is - mint beszámíthatóságom bizonyítékát, melyben összefoglalom mindazt, amire remélem, soha senki nem fog rádöbbenni utánam. Én láttam, miféle borzalmakat rejt az univerzum. s ez megmérgezte számomra a legszebb kék eget, a tavasz legcsodálatosabb virágait is. Persze nem hiszem, hogy még hosszú élet várna rám. Ugyanaz fog történni velem, ami a nagybátyámmal és Johansennel történt. Túl sokat tudok, a kultusz pedig távolról sem pusztult ki még.

És Cthulhu, azt hiszem, még mindig él a sziklás mélységben, mely azóta a kor óta rejti ŐT, amikor még a Nap fiatal volt. Elátkozott városa ismét visszasüllyedt a tengermélyre, mert az áprilisi vihart követően a VIGILANT áthajózott a mondott hely fölé: szolgálai azonban továbbra is itt üvöltenek, táncolnak és gyilkolnak a Föld félreeső erdőiben a bálványok-koronázta monolitok körül. ŐT a citadella elsüllyedtével ismét magába nyelték a fekete ősvermek, különben most rettegés és iszonyat dühöngene a világon. Ki tudhatja, mi vár ránk? Ami egyszer fölmerült, az újra alászállhat, és ami egyszer elsüllyedt, az újra a felszínre emelkedhet. Valami irtózat vár és álmodik a tenger mélyén, s romlás jó az emberek ingatag városaira. Eljön majd az idő... de erre nem szabad gondolnom, s amúgy is képtelen vagyok rá! Imádkozom érte, hogy amennyiben nem élném túl a kéziratot, végrendeletem végrehajtói kellő előrelátásról tegyenek tanúságot, és nem engedik, hogy emberi szemek elé kerüljön.

Kornya Zsolt fordítása

III. A FÉREG MISZTÉRIUMAI

A sír (1917)

Amikor elmesélem a körülményeket, amelyek idevezettek, hogy bezártak a tébolydába, tisztában vagyok vele, hogy jelenlegi helyzetem természetes kételyeket ébreszt elbeszélésem hihetősége iránt. Sajnálatos módon az emberiség zömének szellemi képességei túlságosan korlátozottak ahhoz, hogy türelemmel és értelmesen mérlegelje azokat a hétköznapi tapasztalatoktól távol eső, elszigetelt jelenségeket, amelyeket csupán a pszichológiailag érzékeny egyedek láthatnak és érzékelnek. A tágabb felfogású emberek tudják, hogy nincs éles határ a valós és a valóságon túli között; hogy a dolgok azért látszanak olyannak, amilyenek, mert átszűrődnek az egyén kényes testi-lelki közegén, de a többség földhözragadt anyagiassága örülségnek bélyegzi a túlvilági villanásokat, amelyek áthatolnak az empirizmus közönséges fátylain.

A nevem Jervas Dudley, kora gyermekkoromtól álmodó és látnok vagyok. Mivel volt annyi vagyonom, hogy ne kelljen kereskednem, lelki alkatom viszont sohasem illeszkedett a hivatalos oktatáshoz és a társasági élethez, mindig a látható világtól elkülönülő birodalomban éltem; ifjúságomat és kamaszkoromat ódon, alig ismert könyvek között töltöttem és bebarangoltam ősi fészkeim

környékének mezeit és berkeit. Nem hinném, hogy amit azokban a könyvekben olvastam, azokon a földeken, erdőkben láttam, pontosan az volt, amit más fiúk olvastak és láttak ugyanott; de erről keveset beszélek, mivel a részletes elbeszélés csak megerősítené azokat a kegyetlen rágalmatokat, amelyek időnként megütik a fületem, ha ápolók ólálkodnak körülöttem. Elég, ha elmesélem az eseményeket, anélkül, hogy azokat az okokat elemezném.

Azt mondtam, hogy a látható világtól eltávolodva éltem, de azt nem, hogy egyedül. Erre emberi teremtmény nem képes; élő társak híján elkerülhetetlenül olyan dolgok társaságát keresi, amelyek élettelenek vagy már nem élnek. Közel az otthonomhoz van egy magányos, erdős teknő, ennek félhomályos mélyén töltöttem időm java részét: olvastam, gondolkodtam, álmodoztam. Mohos oldalain tettem meg gyermekkorom első lépéseit, groteszkül kicsavarodott tölgyfái között szövögettem kamaszkorom első ábrándjait. Megtudtam, hogy driádok laknak ezekben a fákbán, gyakran figyeltem szilaj táncukat a fogyó hold halódó fényében - de ezekről a dolgokról most nem szabad szólnom. Csak a magányos sírről mesélek, amely a hegyoldal legsötétebb sűrűségében rejtőzött: a Hyde család elhagyatott kriptája volt, azé a régi, híres családé, amelynek utolsó egyenes ági leszármazottja már sok évtizeddel születésem előtt a sírbolt fekete gyomrában pihent.

A kripta, amelyről beszélek, több nemzedéknyi ködtől és nyiroktól elszíntelenedett, ódon, viharvert gránitból épült. Mivel a domboldalba vajták, csak bejárata látszik. Az ajtó súlyos, félelmes kőlapját, amely rozsdás vas zsanérokra lóg, a fél évszázaddal ezelőtti komor szokás szerint láncokkal és lakatokkal zárták le, de úgy, hogy résnyire nyitva maradt. A sírboltot rejtő magaslat ormát egykor annak a családnak a háza koronázta, amely itt helyezte örök nyugalomra leszármazottjainak maradványait, de már régen áldozatul esett egy villámcsapásból lobbanó tűz lángjainak. A környék öregebb lakói néha fojtott suttogással emlegetik az éjszakai vihart, amely elpusztította a sötét udvarházat, "Isten haragjára" célozgattak olyan módon, ami a későbbi években még tovább növelte azt a mindig erős vonzást, amelyet az erdőtől homályos kripta gyakorolt rám. Csak egyetlen ember halt meg a tűzben. Amikor az utolsó Hyde-ot is eltemették az árnyék és csendesség eme helyére, a hamvak szomorú urnája távoli földről érkezett, ahová a család költözött a leégett udvarházból. Senki sem maradt, hogy virágot helyezzen el a gránit kapubolt előtt; és kevesen mertek dacolni a nyomasztó árnyakkal, amelyek különös módon mindig ott látszanak borongani az esőmarta köveken.

Sohasem felejttem el azt a délutánt, amikor először botlottam bele a halál félig elrejtett épületébe. Nyár közepe volt, amikor a természet alkímiája eleven, csaknem egynemű zöld tömeggé alakítja át az erdei tájat; amikor az érzékeket szinte megmérgezi a nedves zöld lombtömeg háborgó tengere és a talaj meg a vegetáció meghatározhatatlan illata. Ilyen környezetben az elme elveszíti a perspektíváját: idő és tér közönséges, irreális lesz, és egy elfelejtett, történelem előtti múlt visszhangjai dobolnak kitartóan az elbűvölt tudaton.

Egész nap a völgyteknő misztikus ligeteiben bolyongtam; olyan gondolatokon emésztődtem, amelyeket most nem mondok el, olyan dolgokkal társalogtam, amelyeket nem kívánok megnevezni. Tízéves gyermekként százados csodát láttam és hallottam, melyek ismeretlenek a tömeg előtt; bizonyos tekintetben különös módon koraérett voltam. Miután keresztülnyomakodtam két csipkebokor között, hirtelen itt találtam magam a kriptá bejáratánál, és fogalmam sem volt róla, hogy mit találtam. Korántsem láttam gyászosnak vagy szörnyűnek a gránit sötét tömbjeit, a különös módon résnyire nyitva hagyott ajtót, a temetői faragványokat a boltív fölött. Sokat hallottam és képzelegtem a sírokról és kriptákról, de lelki alkatom miatt mindig gondosan távol tartottak a temetőktől és a cintermektől. Engem csak kíváncsivá tett, tünődésre ösztökélt a furcsa kőház az erdős lejtőn; hideg, nyirkos belseje, amelybe hiába próbáltam belesni az ingerkedően hagyott résen, számomra nem jelzett halált vagy bomlást. De abban a kíváncsi pillanatban született meg az az esztelenül képtelen vágy, amely ebbe a bezárt pokolba juttatott. Csak az erdő ocsmány szellemének ösztökélésére határozhattam el, hogy be fogok jutni a hívogató homályba. A nappal fogyó fényében hol a rozsdás láncokat ráztam, hogy hátha ki tudom tární az ajtót, hol apró termetemet próbáltam beszuszakolni a nyíláson; de egyik tervem sem járt sikerrel. Kíváncsian kezdtem, de később már őrjöngtem; amikor a sűrűsödő sötétben hazatértem, megesküdtem a berek száz istenére, hogy kerül, amibe kerül, egy napon átjutok a fekete, dermesztő mélységbe, amely mintha engem hívogatna. A vasszürke szakállú orvos, aki mindennap belép a szobámba, egyszer azt mondta egy látogatónak, hogy ez volt szálnalmas monomániám kezdete; én azonban az olvasóra bízom, ő döntsön, ha végigolvasta történetemet.

A fölfedezésemet követő hónapokat hiábavaló erőfeszítésekkel töltöttem el, amelyekkel a résnyire tárt ajtó bonyolult lakatját próbáltam kinyitni; továbbá óvatosan nyomoztam az építmény természete és története után. Mivel egy kisfiúnak hagyományosan jó a füle, sok mindent megtudtam, bár titkolózó természetem miatt senkinek sem árultam el szándékomat, vagy hogy miről szereztem tudomást. Talán érdemes megemlíteni, hogy egyáltalán nem csodálkoztam vagy rémülődöttem, amikor kiderítettem, milyen természetű építményre leltem. Életről és halálról vallott meglehetősen eredeti nézeteim miatt homályosan összekapcsoltam a hideg anyagot a lélegző testtel; úgy éreztem, a leégett ház híres és baljós gazdái valamilyen módon jelen vannak a kikövezett térben, amelyet fel akartam fedezni. Az ősi csarnokban rég lepergett években tartott furcsa szertartásokról, istentelen tivornyákról motyogott mesék új, tüzes érdeklődést lobbantottak bennem a sírbolt iránt, amelynek ajtaja előtt mindennap órákon át ültem. Egyszer bedobtam egy gyertyát a majdnem zárt ajtó résén, de semmit sem láttam, csupán egy lefelé vezető lépcső első fokát. A hely szaga taszított, mégis vonzott. Éreztem, hogy már korábban is találkoztam vele, egy emlékezésen túli múltban; még azelőtt, hogy enyém lett volna ez a test, amelyben most lakozom.

Egy évvel azután, hogy először megláttam azt a sírt, otthonom könyvekkel zsúfolt padlásszobájában rábukkantam Plutarkhosz Párhuzamos életrajzok című művének féregrágta fordítására. Ahogy elolvastam Thészeusz életét, nagy hatással volt rám a szakasz a nagy kőről, amelyik alatt az ifjú megtalálja sorsának jelképeit, amint elég idős ahhoz, hogy leemelje róluk a hatalmas súlyt. Ez a legenda eloszlatta türelmetlenségemet, amellyel mindenáron be akartam jutni az üregbe, mivel úgy éreztem, hogy erre még nem érett meg az idő. Később, mondtam magamban, ha lesz hozzá kellő erőm és eszem, könnyedén képes leszek kinyitni a súlyos láncokkal lezárt ajtót; addig azonban jobb, ha belenyugszom abba, ami a sors akaratának látszik.

Ennek megfelelően ritkítottam a nyirkos bejáratnál tett látogatásaimat, és több időt töltöttem egyéb épp ilyen különös foglalatosságokkal. Néha éjszaka nagyon halkán fölkeltem és kilopóztam, hogy elmenjek ama temetőbe és sírkertekbe, ahol rokonaim nyugszanak. Hogy ott mit csináltam, arról nem beszélhetek, mivel nem vagyok biztos egyes dolgok valóságos voltában; de azt tudom, hogy az ilyen éjszakai kószalások utáni napokon gyakran megleptem enyéimet, mivel olyan témákról tudtam, amelyeket nemzedékek óta csaknem elfelejtettek. Egy ilyen éjszaka után döbentettem meg az embereket furcsa vélekedésemmel a helyi történelem egyik formálójáról, a gazdag és ismert Squire Brewsterről. 1011-ben hantolták el, és palakő síremléke, amelyre koponyát és lábszárcsontokat véstek, lassacskán kezdett porrá válni. Gyermekes képzelődésemben nemcsak arra tettem esküt, hogy a temetkezési vállalkozó, Goodman Simpson a temetés előtt lelopta az elhunytól ezüstcsatos cipőjét, selyem bugyogóját, szatén alsóneműjét, de arra is, hogy Squire nem halt meg teljesen, és a temetés után kétszer is megfordult koporsójában a sírhant alatt.

Ám sohasem hagyott el a gondolat, hogy be kell jutnom abba a kriptába, és ennek valósággal sarkantyút adott az a váratlan genealógiai fölfedezés, hogy családom anyai ágán csörgedezik egy kevés vér az állítólag kihalt Hyde családból. Én, aki utolsó hajtás voltam apai ágon, ugyancsak utolsó ágacskája voltam annak az ősbibb és sokkal rejtelmesebb vérvonalnak. Kezdtém úgy érezni, hogy az a kripta az enyém és forró lelkesedéssel vártam az időt, amikor átjuthatok azon a kőajtón, lemehetek azokon a nyálkás kőlépcsőkön a sötétbe. Rászoktam, hogy a fületem hegyezzem a résnyire nyitott ajtó előtt, az éjfélel csendes órákat választva erre a különös őrszolgálatra. Mire idősebb lettem, apró tisztást tapostam a sűrűben a domboldal penészfoltos homlokzata előtt, lehetővé téve a környező növényzetnek, hogy körülője a teret, és fölé boruljon, így teremtettem meg a falait és a tetejét egy erdei lugasnak. Ez volt az én templomom, a zárt ajtó a szentélyem, itt elnyújtózhattam a mohos földön, gondolhattam különös gondolatokat, álmodhattam különös álmokat.

Tikkasztóan forró éjszakán történt meg az első megvilágosodás. Elaludhattam a fáradtságtól, mivel az a határozott érzésem volt, hogy ébren hallom a hangokat. Habozok beszélni tónusukról és kiejtésükről; jellegükről nem szólok; annyit azonban mondhatok, hogy szókészlete, kiejtése és

hangképzése nyugtalanító módon bizonyos fokig eltért a megszokottól. A puritán gyarmatosítók bárdolatlanul ejtett szótagjaitól egészen az ötven évvel ezelőtti precíz fogalmazásig az új-angliai dialektus minden árnyalata megtalálható volt abban a sötét konklávében, noha arra csak később jöttem rá. Akkor egy másik jelenség vonta magára figyelmemet, amely olyan röpké volt, hogy nem is mernék megesküdni a valóságára. Alighogy megképzett bennem az ébrenlét benyomása, amikor nagy sietve eloltottak egy fényforrást a megsüppedt kriptában. Nem hinném, hogy megdöbbszemtem vagy pánikba estem volna, de azt tudom, hogy nagymértékben megváltoztam azon az éjszakán. Ahogy hazatértem, a padláson egyenesen odamentem egy korhadozó szekrénykéhez, és abban megtaláltam a kulcsot, amellyel másnap könnyedén kinyitottam az oly sokáig hiába rohamozott akadályt.

A késő délután puha fényében léptem be először az elhagyott lejtőről nyíló kriptába. Varázslat kerített hatalmába, a szívem hevesen vert a nehezen leírható lelkesedéstől. Ahogy becsuktam az ajtót magam mögött, és magányos gyertyám fényénél leereszkedtem a lépcsőkön, úgy tűnt, ismerem az utat; és noha a gyertya sercegett a hely fojtogató miazmáitól, én sajátosan otthon éreztem magam a dohos, hullaházi levegőben. Körülnézve számos márványlapot láttam, rajtuk koporsókat vagy a maradványaikat. Némelyik érintetlen zártságban állt, de a legtöbbje úgyszólván eltűnt, csupán az ezüst fogantyúk és névtáblák maradtak meg belőlük, meg valami furcsa, fehér por. Az egyik lapon Sir Geoffrey Hyde nevét olvastam, aki 1640-ben érkezett ide Sussexből, és néhány év múlva halt meg. Egy feltűnő fülkében kiválóan ép, üres koporsó feküdt, a koporsón egyetlen név, amelynek láttán elmosolyodtam, ugyanakkor megborzongtam. Valamely különös ötlettel fölmásztam a széles kőlapra, elfűjtam gyertyámat és befeküdtem az üres ládába.

A hajnal szürke fényénél tántorogtam elő a sírkamrából, és beláncoltam az ajtót magam mögött.

Többé nem voltam fiatalember, noha csak huszonegy nyár borzongatta porhüvelyemet. Korán kelő falusiak, akik figyelték, amint hazafelé tartok, különösen néztek rám, és álmétkodtak, hogy a duhaj dáridó jeleit látják olyasvalakin, akit józan és elvonult életűnek ismertek. A szüleim előtt csak egy hosszú, frissítő alvás után mutatkoztam.

Ettől fogva minden éjjel meglátogattam a sírt; olyasmit láttam, hallottam, tettem ott, amire nem szabad emlékezni. A bekövetkező változások első jelét a beszédem mutatta, amely mindig is fogékony volt a környezet hatására; hamarosan feltűnő hajlamot mutattam az archaikus fordulatokra. Később furcsa merészség és nemtörődömség lopakodott fellépésembe, és öntudatlanul úgy kezdtem viselkedni, mint egy nagyvilági ember, holott egész életemben kerültem a társaságot. Korábbi hallgatag nyelvem megoldódott, s egy Chesterfield könnyed kecsességével, egy Rochester istentelen cinizmusával pergette a szót. Megmutatózó sajátos műveltségem teljesen elütött ifjúságom fantasztikus, szerzetesi erudíciójától; könyveim előzéklapjait könnyed, alkalmi

epigrammák töltötték meg, Gay, Prior és a legelevenebb augustusi rímfaragók hatását csillogtatva. Egy délelőtt, reggelinél ülve közel kerültem a katasztrófához, amikor érezhetően ittas könnyedséggel szavalni kezdtem egy tizenharmadik századi bacchanália kirobbanó vidámságával, egy csipet György korabeli játékossággal valamit, amit soha, semmilyen könyvben nem jegyeztek föl, és szólott valahogy ilyenképpen:

*Jertek ide, cimborák, sörös korsótokkal,
Nyakaljatok, mígnem végzünk e hordókkal;
Mindenki halmozzon pecsenyét a tányérra,
Egyetek, igyatok, ne üljünk éhomra;
Fürgén töltsd a kupádat,
Az élet csak egy pillanat;
Holt korodban nem ihatsz a királyra s a kurvára!
Azt hírelük, vörös volt az Anakreón orra:
Ugyan mit tesz a vörös orr, ha telik a borra?
Istenuccse! Inkább legyék az enyém is vörös,
Mint liliomfehér - én meg nyavalyatörős!
Gyere, Bözsi leányasszony,
Adj egy csókot, de cuppanjon;
Pokolbéli kocsmárosnak nincsen ilyen lyánya!
Az ifiúr Harry ül, mint puskavessző,
Parókáját elveszítve a pad alá dül ő,
Töltsd meg hát a kupát fürgén, add is körbe -
Bizony jobb a földön fekve, mint lent a gödörbe!
Mulatság és fricska,
Sört a száraz torokba:
Hat lábbal a föld alatt, majd lesz nekünk nemulass!
Hogy az ördög verjen engem kékre! Csak támolygok,
Tereműgyse! Beszéd helyett már alig csácsogok!
Né az uraság székér' küldte Bözsi leányasszonyt;
Én meg hazatérek, mer' nincs otthon az asszony!
Most hát segíts járni,
Mer' nem tudok állni
De azér' mulatok, míg a föld fölött vagyok!*

Ekkortájt keletkezett bennem későbbi félelmem a tűztől és a mennydörgéstől. Korábban hidegen hagyott az ilyesmi, most azonban elmondhatatlan borzadályt okoztak; valahányszor a mennyek elektromos színjátékkal fenyegettek, visszavonultam a ház legmélyebb mélyére. Nappal a leégett ház romos pincéje volt kedvenc tartózkodási helyem, és képzeletben olyanná egészítettem ki, amilyen virágkorában lehetett. Egy alkalommal azzal hökkentettem meg egy falusit, hogy magabiztosan odavezettem egy sekély

pincéhez, amelynek létezéséről, úgy látszik, tudomásom volt, holott nemzedékek óta nem látta és nem ismerte senki.

Végül bekövetkezett az, amitől rég tartottam. Szüleim, megriadva egyetlen fiuk megváltozott viselkedésétől és küllemétől, kezdtek tapintatosan kémkedni mozgásom után, ami katasztrofális következményekkel fenyegetett. Senkinek sem beszéltem a sírboltban tett látogatásaimról, ezt a titkot gyermekkorom óta vallásos rajongással őriztem; de most különös óvatossággal kellett végigkígyóznom a fával benőtt völgy útvesztőjén, hogy lerázhassam lehetséges követőimet. A kriptá kulcsát, amelyről csak nekem volt tudomásom, a nyakamba akasztva egy zsinóron hordtam. Sohasem hoztam ki a sírból semmit, amit falai között találtam.

Egy reggel, amint kiléptem a nyirkos sírból és megfeszítettem a kapu láncát, hogy ne lehessen túl könnyen megmozdítani, az egyik közeli bozótosban észrevettem azt, amitől féltem, egy ember arcát. Közel volt a biztos vég; fölfedezték lugasomat, és kiderült, mi a célja éjszakai útjaimnak. A férfi nem szólított meg, így hát hazasiettem és igyekeztem kihallgatni, hogy mit jelent gondtól megviselt apámnak. Vajon tudomást szerez-e a világ időzéseimről a leláncolt ajtó mögött? Képzelték örömteli meglepetésemet, amikor azt hallottam, hogy a kém óvatos suttogással arról számol be szüleimnek, hogy az éjszakát a lugasban töltöttem a sír mellett, álomtól fátyolos szememet a résnyire nyitott ajtó hasadékára függesztve. Miféle csoda vezette félre ennyire a kémet? Most már meg voltam győződve róla, hogy természetfölötti hatalmak vigyáznak rám. Ez a mennyekből jövő segítség merésszé tett, kezdtem teljes nyíltsággal közelíteni a sírbolthoz, bíztam benne, hogy senki sem veheti észre, amikor belépek. Egy héten át élveztem minden örömét annak a síri vígságnak, amelyet nem szabad leírnom, aztán megtörtént a dolog, és engem idehoztak, a fájdalmak és egyhangúság eme átkozott honába.

Nem lett volna szabad kockáztatnom azon az éjjelen; a felhők mennydörgéssel terhesek voltak, pokoli foszforeszkálás derengett a teknő mélyén bűzlő mocsár fölött. A halottak hívása is megváltozott. A domboldali sír helyett a dombtetőn levő kiégett pince démona intett magához láthatatlan ujjaival.

Ahogy kiléptem a gubancos bozótból a romok előtti síkra, a párás holdfényben olyasmit láttam, amire homályosan mindig is számítottam. A századok óta eltűnt ház ismét felöltötte parancsoló méreteit elbűvölt szemem láttára; minden ablak izzott a számtalan gyertya ragyogásától. A hosszú kocsifölhajtón a bostoni dzsentrik homokfutói sorakoztak, míg a szomszédos udvarházakból gyalogszerrel érkeztek a szép számban érkező rizsporos arslánok. Elvegyültem a tömegben, noha tudtam, hogy sokkal inkább a vendéglátók közé tartozom, mint a vendégekhez. Odabent a szalonban szólt a zene, nevetés harsogott, bor csillant minden kézben. Sok arcot fölismertem, bár még ismerősebbek lettek volna haláltól és bomlástól aszottan és mállottan. A vad, nemtörődöm tömegben én voltam a legvadabb, a legszilajabb. Vidám

káromkodások ömlöttek ajkamról, megdöbbenő kirohanásaimban nem törődtem sem isten, sem ember, sem a természet törvényeivel.

Hirtelen megzendült az ég, túlharsogva még a trágár zshivajt is, és a mennykő egyenesen belevágott a mennyezetbe. A félelem csöndje ülededett a lármás társaságra. Vörös lángnyelvek és égetően tüzes lehelet nyelte el az épületet; a duhajok, megdöbbenve a rájuk szakadt rémségtől, sikoltozva menekültek az éjszakába. Egyedül én maradtam, a székemhez szögezett a bénító félelem, amelyhez hasonlót még sohasem éreztem. Ekkor egy második borzalom is a hatalmába kerítette a lelkemet. Elevenen hamuvá égek, a testem szétszórja a négy szél, sohasem fekhetek a Hyde sírboltban! Talán nem énrám vár ott az előkészített koporsó? Talán nincs rá jogom, hogy az örökkévalóságig ott feküdjek Sir Geoffrey Hyde leszármazottai között? De igen! Követelem a halálhoz való jogomat még akkor is, ha a lelkem korszakokon át kutat egy másik test után, hogy valaki képviselje azon az üres kőlapon a sírbolt üregében. Jervas Hyde sohasem fog osztozni Palinurus szomorú sorsában!

Amint az égő ház kísértete elfakult, két ember karjaiban találtam magam sikoltozva és vadul rúgkapálva, egyikük a kém volt, aki a sírig követett. Az eső zuhogott, a déli látóhatáron villámok lobogtak, amelyek nemrég vonulhattak el a fejünk fölül. Apám a bánattól ráncos arccal állt ott, miközben én követeltem, hogy fektessenek be a sírboltba, és gyakran figyelmeztette fogvatartóimat, hogy a lehető leggyengédebben bánjanak velem. A romos pince padlóján egy megfeketedett kör jelezte a mennyek erőszakos csapását; ezen a helyen egy csapat kíváncsi falusi lámpákkal fölszerelve bámult egy ódon formájú dobozát, amelyet a villámcsapás hozott a felszínre.

Abbahagytam a hasztalan és most már céltalan vonaglást, a leleten bámészkodó embereket figyeltem, és megengedték, hogy én is megnézzem. A doboz, amelynek vasalásait ugyanaz a villámcsapás törte össze, amely a felszínre segítette, számos papírt és értékes tárgyat tartalmazott, de én egyetlen dolgot néztem. Egy porcelán miniatúra volt, egy elegánsan göndörített parókat viselő fiatalember képe, aki alá a J. H. kezdőbetűket írták. Az arca olyan volt, mintha magamat nézném a tükörben.

A következő napon ebbe a ráncos ablakú szobába zártak, azonban bizonyos dolgokról híreket hoz egy koros és együgyű szolga, akivel jól bántam gyermekkoromban, és aki hozzám hasonlóan szereti a temetőket. Amikor a sírkamrában nyert tapasztalataimról mertem beszélni, csak szánakozó mosolyokat kaptam válaszképpen. Az apám, aki gyakran meglátogat, azt erősítgeti, hogy sohasem jutottam át a lezárt bejáraton, megesküdtött rá, hogy mikor megvizsgálta a rozsdás lakatot, látta rajta, hogy legalább ötven éve nem érintette senki. Még azt is hozzátette, hogy az egész falu tudott síri kirándulásaimról, gyakran megfigyelték, amint az elhanyagolt bejárat előtti lugasban alszom, félig nyitott szemmel bámulva a befelé vezető ajtót. Ezekkel az állításokkal szemben nem volt semmilyen kézzelfogható bizonyítékom mivel a lakatkulcsom elveszett a borzalmas éjszaka küzdelmei során. Ami a holtaktól

megtudott furcsaságokat illeti, apám ezeket azzal ütötte el, hogy csak attól van, mert egész életemben faltam a családi könyvtár ódon köteteit. Ha nem lenne öreg szolgám Hiram, mostanra magam is elhittem volna a saját örültségemet.

De a végsőkig hű Hiram hitt nekem, és ez készítet rá, hogy történetemnek legalább egy részét közzétegyem. Egy héttel ezelőtt letörte a lakatot, amely örökre elzárta a sír ajtaját, és egy lámpával leereszkedett a nyirkos homályba. Egy üregben, egy kőlapon különös, de üres koporsót talált, amelynek megfakult lapján egyetlen szó állt: Jervas. Megígérte nekem, hogy ha meghalok, abba az üregbe, abba a koporsóba temetnek el.

Bihari György fordítása

A kriptában (1925)

Amennyire én látom, mi sem abszurdabb, mint az egyszerűség és az egészség, amelyet a lélektan hagyományosan társít a tömeghez. Végy egy kies jenkai környezetet, egy kétbalkezes, bárdolatlan kisvárosi temetkezési vállalkozót, tégy hozzá egy gondatlanságból bekövetkezett kriptai balesetet, és az átlagos olvasó rögtön nem vár többet egy kedélyes, bár groteszk vígjátéki jelenetnél. Pedig Isten tudja, ebben a hétköznapi történetben, amelyet George Birch halála után most végre elmondhatok, van valami, ami mellett derűs ragyogásnak tetszenek legsötétebb tragédiáink.

Birch 1881-ben föl hagyott a mesterségével, de amíg tehetett, nem emlegette, hogy miért. Öreg orvosa, a néhány éve elhunyt doktor Davis ugyancsak hallgatott. A közvélemény szerint az a megrendítő balszerencse volt az oka, hogy Birch kilenc órára bezárta magát a Peck Valley temető hullaházába, és csupán fatálisan kezdetleges mechanikai eszközök igénybevételével tudott szabadulni; de noha ez kétségtelenül igaz, akadtak más és sötétebb indokok is amelyekről Birch csupán részeg delíriumában suttogott, amikor már közeledett a vég. Megbízott bennem, mert az orvosa voltam és mert valószínűleg szükségét érezte, hogy Davis halála után is megbízzon valakiben. Egyedülálló agglegény volt, rokonok nélkül.

Birch 1881 előtt a község temetkezési vállalkozója volt Peck Valleyben, és még a fajtájában is fölöttébb cserzett és primitív példánynak számított. Ma már el se hinnék, legalábbis városban, miféle praktikákat tulajdonítottak neki; de még Peck Valley is megborzongott volna egy kicsit, ha tudja, mily nagyvonalúan értelmezi temetkezési vállalkozójuk az olyan kérdéseket, mint hogy kinek a tulajdona a "hidegágyi" költséges pompa, amit úgymint eltakar a koporsó födele, vagy hogy mennyi méltóság illeti az elhunytakat, amíg tagjaikat összhangba hozzák a ládák nem mindig a legkifinomultabb pontossággal

számított méreteivel. Birch tunya, érzéketlen, szakmai értelemben a legkisebb mértékben sem rátermett ember volt, ám azt mégse hinném, hogy gonosz lett volna, mindössze durva, hanyag és iszákos, amint ezt könnyen elkerülhető balesete is bizonyítja, és még az a legcsekélyebb mértékű képzelet is hiányzott belőle amely az átlagpolgárt megtartja bizonyos ízléshatárok között.

Mivel nem vagyok gyakorlott mesemondó, szinte nem is tudom eldönteni, hol vágjak bele Birch történetébe. Azt hiszem, 1880 hideg decemberében kezdődött, amikor úgy megfagyott a föld, hogy a sírásók megállapították, tavaszig nem tudnak több sírt kiásni. Szerencsére a község kicsi, a halálozás gyér volt, így Birch összes élettelen ügyfele ideiglenes menedékre talált az egyetlen, ódon cinteremben. A dermesztő idő kétszeresen letörte a temetkezési vállalkozót, és úgy tűnt, még önmagát is fölülmúlta hanyagságban. Még sohasem barmolt össze hitványabb, esetlenebb koporsókat, és még sohasem tanúsított ordítóbb érdektelenséget a hullaház egykedvű figyelmetlenséggel csapkodott ajtajának rozsdás zárja iránt.

Végül elkövetkezett a tavaszi olvadás, és a sírokat fáradtságosan előkészítették a Kaszás nyughelyre váró, kilenc néma kévéjének. Birch, noha előre fázott a hurcolkodás és elföldelés nyűgétől, egy kellemetlen áprilisi reggelen mégis nekilátott az átszállításnak, de még délelőtt abba is hagyta, mert a zuhogó eső zavarta a lovát, így csupán egyetlen lélek porhüvelyét helyezte örök nyugalomra, a kilencven-egynehány éves Darius Pecket, akinek sírja nem messze esett a kriptától. Birch úgy döntött, hogy másnap a kisöreg Matthew Fennerrel folytatja, akinek nyughelye szintén a közelben volt, de végül három napig halogatta a munkát, csupán tizenötödikén, Nagypénteken folytatta. Mivel nem volt babonás, egyáltalán nem törődött vele, milyen nap van; még utólag sem volt hajlandó bármiféle jelentőséget tulajdonítani a hét eme baljós hatodik napjának. Az biztos azonban, hogy annak az estének az eseményei gyökeresen megváltoztatták George Birchet.

Április tizenötödikén péntek délután Birch a lóval és a kocsival kiment a kriptához, hogy elszállítsa Matthew Fenner tetemét. Azt később elismerte, hogy nem volt teljesen józan; azonban messze nem nyakalt annyit, mint azután, amikor igyekezett elfelejteni bizonyos dolgokat. Csupán pityókás volt és éppen elég gondatlan ahhoz, hogy felingerelje érzékeny lovát, amely, miközben gazdája veszettül hajtotta fölfelé a ravatalozó irányába, nyerített, kapált és még vadabbul rázta a fejét, mint előző alkalommal, amikor zavarta az eső. Most sütött a nap, ám erős szél fújt; Birch örült, amikor a vasajtót kinyitva menedékre talált a domboldali kriptában. Mást talán nem vidított volna fel a nyirkos, bűzös kamra, a nyolc koporsó rendetlen összevisszaságával, de Birch akkor még kerges ember volt, és csupán azzal törődött, hogy a megfelelő koporsó a megfelelő sírba kerüljön. Nem feledkezett meg a bíráltról, amellyel Hannah Bixby rokonai illették, amikor költözéskor a városba akarták szállítani az elhunytat és a sírkő alatt Capwell bíró koporsóját találták.

A fény gyenge volt, de Birch jól látott, és nem tévesztette meg Asaph

Sawyer koporsója, noha nagyon hasonlított az öregéhez. Eredetileg ezt csinálta Matthew Fennernek, de végül valami különös, érzelmős rohamában kiselejtezte, mint túlságosan otromba és ügyetlen tákolmányt, mert eszébe jutott, milyen jóindulatúan és nagylelkűen viselkedett vele a kisöreg, amikor ő öt éve csődbe ment. Minden ügyességét összeszedve másikat készített az öreg Mattinek, de volt olyan takarékos, hogy a leselejtezett darabot is eltegye és föl is használja, amikor Asaph Sawyer elhunyt valamilyen rosszindulatú lázban. Sawyer nem volt valami kedves ember, sok történet szólt csaknem embertelen bosszúvágyáról és hogy milyen sokáig megőrizte emlékezetében a vélt vagy valós rosszat. Birch minden lelkiismeret-furdalás nélkül jelölte ki végső lakhelyéül a gondatlanul összegányolt koporsót, amelyet most félrelökött, hogy megkeresse a Fennerét.

Éppen megtalálta az öreg Matt koporsóját, amikor az ajtót bevágta a szél, és még az eddiginél is sűrűbb homály borult Birchre. A keskeny világítóablak csak nagyon kevés fényt bocsátott be, a kripta mennyezeti szellőnyílása még annyit se, így Birch otromba tapogatózás közepette volt kénytelen odabotladozni a hosszú ládák között az ajtóhoz. Ebben a hullaházi félhomályban rázta a rozsdás kilincset, lökdöste a vasajtót, és csodálkozott, miért szegült hirtelen szembe a tömör ajtószárny. Ugyancsak ebben a félhomályban kezdte belátni az igazságot, és hangosan elordította magát, mintha a lova odakint mást is tehetett volna, mint hogy részvétlenül nyihogjon válaszul. A rég elhanyagolt zár nyilván eltört, csapdába ejtve a kriptában a gondatlan temetkezési vállalkozót, aki saját nemtörődömségének áldozata lett.

Mindez délután fél négy tájt történt. Birch, lévén egykedvű és gyakorlatias ember, nem sokáig kiabált, inkább körbetapogatózott valamilyen szerszám után, mert emlékezett, hogy a kripta egyik sarkában látott néhányat. Kétségtelen, hogy felfogta volna helyzetének borzalmát és hidegrázós voltát, de a tény, hogy a hétköznapi útvonalaktól ilyen távol esett csapdába, mérhetetlenül felbőszítette. Aznapi munkája sajnálatos módon félbeszakadt, és hacsak a véletlen a közelbe nem csal valamely kóborlót, akár egész éjjel, vagy még tovább is itt rostokolhat. Hamarosan megtalálta a szerszámkupacot, kiválasztott egy kalapácsot meg egy vésőt, majd a koporsók között visszatért az ajtóhoz. A levegő kezdett roppant kellemetlenné válni, de Birch ügyet sem vetett rá munka közben, miközben félig-meddig találomra a súlyos, berozsdállt záron matatott. Sokat adott volna egy lámpáért vagy egy gyertyacsonkért, ám ezek hiányában félig vakon piszmogott, ahogy bírt.

Amikor rádöbben, hogy a zár reménytelenül mozdíthatatlan, legalábbis ilyen sötétben és ilyen hitvány szerszámokkal, körülnézett, más menekülési útvonalat keresve. A kriptát egy domboldalba vájták, így a keskeny mennyezeti szellőnyílás jó néhány méter földet fúrt át, így ebben az irányban fölösleges volt szemlélődni. Mindazonáltal az ajtó fölött a téglahomlokzatba vágott magas, lőrésnyi szellőztető nagyobbítási lehetőséggel kecsgettette a szorgos kezét; Birch tekintete hosszan megpihent rajta, miközben az agyát facsarta, hogy

kiókumlálja, miként érhetné el. A kriptában nem volt semmilyen létraféle, a helyiség végében és oldalában a koporsófülkék, amelyeknek használatával a vállalkozó ritkán fáradozott, nem tették lehetővé, hogy segítségükkel érje el az ajtó fölötti falrész. Csupán a koporsók maradtak, mint lehetséges lépcsőfokok, és ahogy erre rájött, azon kezdett el töprengeni, hogyan tudná a lehető legjobban elrendezni őket. Becslése szerint három koporsónyi magasból már el tudta volna érni a világítóablakot; négyről még inkább. A ládák elég egyenletesek voltak, úgy föl lehet majd tornyozni őket, mint a kockákat, így hát Birch azt kezdte számígtatni, hogy rendezhetné el a nyolc koporsót, hogy négy fok magas lépcsőt alkossanak. Tervezgetés közben szívből kívánta, hogy bárcsak biztonságosabbra ácsolta volna majdani lépcsője fokait. Hogy volt-e fantáziája üres koporsókat kívánni a talpa alá, az erősen kétséges.

Végül úgy döntött, hogy hárommal alapoz a fallal párhuzamosan, arra jön két újabb sor, mindegyikbe kettő-kettő, és a legtetejére marad egy, pallónak. Ez az elrendezés szavatolja a legkényelmesebb följutást ugyanakkor a kívánatos magasságot. Persze még jobb lenne csak kettőt használni az alapozáshoz, és egyet félretenni, arra az esetre, ha a kijutás még nagyobb magasságot kívánná. Így hát a fogoly munkához látott a félhomályban, minden ceremónia nélkül emelgetve a halandóság néma tanúit, amíg apránként föl nem építette törpe Babel-tornyát. Több koporsó megrepedt a vonszolástól, így hát eldöntötte, hogy a kis Matthew Fenner tisztességgel összeácsolt ládáját teszi legfölülre, hogy a lehető legszilárdabb felületen álljon. A félhomályban főképpen a tapintására hagyatkozva próbálhatta kiválasztani a megfelelőt és csakugyan, mintegy véletlenül, akárha valami különös sugallatra akadt a kezébe, amikor oda se figyelve épp be akarta építeni a harmadik sorba egy másik koporsó mellé.

Végre elkészült a torony. Birch letelepedett rögtönzött tákolmánya legalsó lépcsőjére, hogy kissé pihentesse sajtó karját, majd szerszámot fogva óvatosan fölmászott, és odaállt a mellmagasságban levő, keskeny ablak elé. A világítóablakot téglakeretbe foglalták, bizonyos, hogy nemsokára utat tud vésni magának, amin átférhet. Zuhogni kezdtek a kalapácsütések, odakint fölnyerített a ló, amit éppen úgy lehetett bátorításnak, mint gúnynak értelmezni. Mindkét lehetőség megállta volna a helyét, mert a gyatrának tűnő téglafalazás váratlan ellenállása bizonyosan epés ríposzt volt a hiún halandó reményekre, viszont a feladat leküzdése minden lehetséges bátorítást megérdemelt.

Leszállt az alkony, és Birch még mindig dolgozott, most már leginkább vaktában, mert a hirtelen jött felhők eltakarták a Holdat; bár vontatottan haladt, bátorságot öntött belé a nyílás aljának és tetejének bővülte. Bizonyosra vette, hogy éjfélre kijut; bár jellemző módon még ettől a gondolattól sem kezdett borzongani. Nem nyomasztotta sem idő és hely, sem a talpa alatti társaság, filozofikusan vájta a kőkemény falazást, átkozódott, ha egy szilánk az arcába csapódott, és nevetett, amikor az egyik eltalálta egyre izgatottabb lovát, amely a közeli ciprusfánál kapált. Majd a lyuk akkorára nőtt, hogy időnként megpróbálta beleszuszakolni a törzsét, és közben úgy izgett-mozgott, hogy alatta inogtak és

recsegtek a koporsók. Rájött, hogy nem lesz szüksége még egy koporsóra, mivel éppen a megfelelő magasságban volt, hogy azonnal megkísérelje a szabadulást, amint a lyuk mérete lehetővé teszi.

Legalább éjfél volt, amikor végül úgy döntött, hogy most már átfér a nyíláson. A gyakori pihenők ellenére fáradtan és izzadtan ereszkedett le a padlóra és egy kis időre leült a legalsó ládára, hogy erőt gyűjtsön az utolsó próbálkozáshoz, amely után lehuppanhat a földre. Az éhes ló ismételten és úgyszólván háborzongatóan nyerített; a vállalkozó nem bánta volna, ha abbahagyja. Furcsa módon nem lelkesítette a közeli menekülés, csaknem félt az erőfeszítéstől, mivel meglehetősen terebélyes volt, noha alig lépett be az érett korba. Miközben ismét fölfelé mászott a recsegő koporsókon, nagyon erősen érezte a saját súlyát; különösen amikor a legfelsőre érve hallotta azt a fülsértő recsegést, amely a deszka elhasadtáról árulkodott. Úgy tűnt, kárba veszett a tervezgetés, amikor a legmasszívabb koporsót választotta ki a lába alá; amint teljes súlyával ránehezedett, a korhadó fedél engedett és hatvan centivel alább zötytyentette Birchet, olyan felületre, amelyet még ő sem akart elképzelni. Megbokrosodva a hangtól, vagy az előgomolyodó, még a szabadban is érezhető bűztől, a várakozó ló olyan hangot hallatott, amelyet csak sikolynak lehet nevezni, mert nyerítésnek túlságosan rémült volt, és vadul elrobogott az éjszakába, maga után vonszolva a veszettül zörgő kocsit.

Birch ebben a háborzongató helyzetben túl alacsonyan volt ahhoz, hogy könnyen kievickéljen a megnagyított világítóablakon, de azért összegyűjtötte minden erejét egy elszánt próbálkozásra. Megmarkolta a nyílás peremét, és már húzódkodott volna fel, amikor furcsa fékezőerőt tapasztalt, mintha mindkét bokáját visszahúznák. A következő pillanatban, aznap éjjel először, megtudta, mi a félelem: akárhogy küzdött, nem tudott szabadulni az ismeretlen marokból, amely kitartóan fogva tartotta a lábát. Lábikráját szörnyű fájdalom hasogatta, mintha félelmetes sebeket tépnének rajta; agyában kavargó örvénnyé egyesült a rettegés meg a kiolthatatlan materializmus, szilánkokat, kiálló szögeket, vagy a széthasadt láda egyéb alkatrészeit hánytorgatva. Talán sikoltott, de mindenesetre őrzöngve, automatikusan rugdosott és vonaglott, már-már félig ájult állapotban.

Az ösztönei vezették, amíg átpréselte magát a nyíláson, hogy csontrepesztő puffanással hulljon a nedves talajra. Nem tudott járni, és a hold arra a szörnyű látványra bukkant elő, hogy Birch vérző bokával, négykézláb vonszolja magát a temetőcsősz kunyhója felé, eszeveszett sietséggel marcangolva körmeivel a fekete nyálkát, teste azonban olyan őrzítő lassúsággal válaszol a húzásra, amelyet csak akkor szenved el az ember, amikor lidércnyomásos álom fantomjai elől kell menekülnie. Pedig nyilvánvalóan senki sem üldözte; egyedül és életben volt, amikor Armington temetőcsősz a gyenge kaparászásra kinyitotta az ajtót.

Armington besegítette Birchet egy vendégágyba, és kisfiát elszalajtott Davis doktorért. A sérült öntudatánál volt, de nem beszélt összefüggően, csupán olyasmiket motyogott, hogy "Jaj, a bokám!", "Gyerünk!", vagy "...bezárva a

sírba". Ekkor megérkezett orvosi táskájával a doktor, gyors kérdéseket tett föl, eltávolította a beteg felsőruházatát, cipőjét, zokniját. A sebek - mindkét boka ijesztően össze volt marcangolva az Achilles-ín tájékán - nagyon meglepték, mondhatni, megriasztották az öreg orvost. Kérdéseiben már nemcsak a gyógyító aggodalma feszült, keze remegett, miközben bekötötte a megtépett végtagokat, jó alaposan, mintha minél előbb el akarná tüntetni szem elől.

Személytelen orvoshoz képest Davis egészen sajátosan baljós és megrendült keresztkérdésekkel próbálta kiszedni a legyengült temetkezési vállalkozóból a szörnyű élmény minden apró részletét. Főleg azt firtatta aggodalmasan, hogy Birch biztos-e - tökéletesen biztos-e - abban, melyik koporsót tette legfölülre? Hogyan választotta ki, miből gondolta abban a sötétben, hogy csakugyan Fenner koporsója az, és miből tudta megkülönböztetni a rosszindulatú Asaph Sawyer gyatra másolatától? Hogyhogy ilyen könnyen megroggyant Fenner tömör koporsója? Davis, a régi vidéki körorvos természetesen ott volt mindkét temetésen, mint ahogy ő kezelte Fenner és Sawyer halálos betegségeit is. Sawyer temetésén még el is tünődött, hogy hogy fér el a bosszúálló gazda egy akkora koporsóban, mint az apró Fenner?

Davis doktor két óra múlva távozott, arra buzdítva Birchet, hogy a továbbiakban is tartson ki a deszkaszilánkok és szögek hasította sebek története mellett. Mi más lenne, tette hozzá, bizonyítható vagy hihető? De a legjobb minél kevesebbet emlegetni, és nem engedni, hogy más orvos kezelje a sebeket. Birch ezt a tanácsot egy életre megfogadta, addig, míg el nem mondta nekem, és amikor megláttam az akkor már régi, kifehéredett forradásokat, elismertem, hogy bölcsen cselekedett. Lesántult, mivel Achilles-inai megsérültek, de azt hiszem, leginkább lelkileg sántult le. Oly flegmatikusan logikus gondolkozása örökre megrendült; szánsalom volt látni, hogyan reagál bizonyos véletlen célzásokra, mint "péntek", "sír", "koporsó", vagy egyéb, közvetettebb képzettársításokra. A megrémült ló hazatért, de a megrémült elmének ez már sohasem sikerült. Birch otthagya a foglalkozását, de valami továbbra is emésztette. Lehetett egyszerűen félelem, de lehetett olyan félelem is, amelyhez valami különös, megkésett sajnálat elegyedett a hajdani otrombaságok miatt. Italozása természetesen csak súlyosbította, amit enyhíteni lett volna hivatott.

Amikor Davis doktor aznap éjjel otthagya Birchet lámpát vett magához, és elment a régi gyűjtőkriptához. A hold fényesen sütött a szétszórt téglatörmelékre, a roncsolt homlokzatra, a nagy ajtó zárja könnyedén engedett egyetlen külső érintésnek. A régi bonctermi tapasztalatokon edződött orvos bement és körülnézett, elfojtva a látvány és szagok keltette testi-lelki émelygését. Egyszer hangosan fölkiáltott, kicsivel később pedig levegő után kapott, de az szörnyűbb volt, mint a sikoly. Majd visszamenekült az őrházhoz, ahol hivatása minden előírását megszegve fölrázta betegét és rátámadt reszketeg suttogással, amely sziszegő vitriolként marta a megzavarodott Birch fülét:

- Asaph koporsója volt, Birch, ahogy gondoltam! Ismertem a fogait, a felső állkapcsából hiányzott az egyik metszőfog - az Isten szerelmére, sohase

mutogassa ezeket a sebeket! A test elég rossz állapotban van, de micsoda bosszúvágyat láttam az arcán - vagy az egykori arcán!... Tudja, milyen bosszúálló természet volt - hogy tette tönkre az öreg Raymondot harminc évvel a birtokvitájuk után, és hogy taposott rá arra a kutyakölyökre, amely megugatta tavaly augusztusban... Maga volt a megtettesült gonoszság, Birch, és azt hiszem, ez a szemet-szemért bosszúvágy még az időt és a halált is legyőzi! Istenem, a dühe - nem szerettem volna magamra vonni! Miért tette ezt, Birch? Gazember volt, nem hibáztatom érte hogy selejtes koporsóba dugta, de maga mindig túl messzire megy! Jó, takarékoskodni akart, de tudta, hogy az öreg Fenner milyen kis ember volt! Sohasem fogom elfelejteni ezt a képet, amíg élek! Maga olyan erősen rugdosott, hogy Asaph koporsója a földre repült. A feje betört és minden kiborult. Már láttam ilyesmit korábban, de ez túl sok volt. Szemet szemért! Nagy ég, Birch, maga azt kapta, amit megérdemelt! A koponyától is fölfordult a gyomrom, de a másik még rosszabb volt - azok a bokában takarosan levágott lábak, hogy beférjenek Matt Fenner leselejtezett koporsójába!

Bihari György fordítása

Hideg levegő (1926)

Arra kérsz, magyarázzam el, miért félek a hideg huzattól; miért remegek másoknál jobban, ha belépek egy hideg szobába, és miért látszom undorodni és émelyegni, amikor belopózik a hideg az enyhe őszi nap alkonyán. Vannak, akik azt mondják, hogy úgy reagálok a hidegre, mint mások valami rossz szagra, és én vagyok az utolsó, aki ezt az állítást vitatja. El fogom mesélni a legnagyobb szörnyűséget, amellyel valaha találkoztam, és rád bízom, ítéld meg magad, vajon megfelelő magyarázat-e különösségemre.

Tévedés azt hinni, hogy a borzalom elválaszthatatlan a sötétségtől, csendtől és magánytól. Én a délutáni ragyogásban, egy nagyváros lármájában találkoztam vele egy kopott, közönséges panzióban, oldalamon a hétköznapi tulajdonosnővel és két tagbaszakadt férfival. 1923 tavaszán valami vacak, ráfizetéses magazinnak dolgoztam New York városában; mivel képtelen voltam egy tisztességes lakást megfizetni, sodródtam egyik olcsó albérletből a másikba, keresvén egy szobát, amelyben a kellő tisztaság egyesül az elviselhető bútorokkal és a méltányos árral. Ez hamarosan odáig fajult, hogy csupán rossz és rosszabb között választhattam, de egy idő után találtam egy házat a Nyugati Tizennegyedik utcában, amely sokkal kevésbé undorított, mint az addig kipróbált többi.

Négyemeletes, barna kőház volt, láthatóan a negyvenes évekből maradt itt; márvány- és faburkolatának szennyes, szurtos pompája kifinomult ízlésű

jómód lezüllesztéséről tanúskodott. A lehetetlen tapétával és nevetségesen agyoncifrázott stukkó párkányzattal díszített, nagy, magas szobákban lehangoló penész- és árnyalatnyi kellemetlen ételszag lengett, ám a padló tiszta volt, az ágynemű tűrhetően rendes, a forró víz nem túl sűrűn volt hideg és ritkán zárták el, ezért hát úgy véltem, ez legalább elviselhető hely, ahol téli álmodni lehet az ember, amíg fel nem ébred megint. A tulajdonosnő, egy Herrero nevű lompos, csaknem szakállas spanyol asszony nem ingerelt pletykákkal, nem kritizált, amiért sokáig égetem a villanyt harmadik emeleti szobámban; lakótársaim pedig olyan csöndes, zárkózott emberek voltak, amilyent csak kívánhat az ember, főképpen spanyolok, kevéssel a legközönségesebb és -hitványabb réteg fölött. Csupán a főútvonal forgalmának zaja bizonyult bosszantónak.

Három hete laktam ott, amikor az első különös esemény történt. Egy este nyolc óra felé csöpögést hallottam, és hirtelen rádöbbsentem, hogy egy ideje az ammónia éles szagát érzem. Körülnézve láttam, hogy a mennyezet nedves és csöpög; az utca felőli sarokban ázott át. Mivel az ügyet a forrásánál akartam megállítani, lesiettem az alagsorba a tulajdonosnőhöz, aki biztosított róla, hogy hamar megoldja a problémát.

- Doktor Munoz - kiáltotta, miközben előttem sietett fölfelé -, ő locsolta ki a vegyszereit. Nagyon beteg, maga is orvosra szorul, folyton betegebb és betegebb, de nem fogad el mástól segítséget. Nagyon különös a baja, egész nap furcsa szagú feredőket vesz és nem szabad idegeskednie vagy kimelegednie. Minden házimunkát maga csinálja, a kis szobája tele van palackokkal meg gépezetekkel, és orvosként nem is dolgozik. De valamikor nagyon jó orvos volt, az apám Barcelonában hallott róla, egykettőre meggyógyította egy vízvezeték-szerelő sérült karját. Sose nem gyűn ki, csak a tetőre, a fiam, Esteban, viszi neki az ételt meg a tisztát meg a gyógyszereket és vegyszereket. Istenem, mi ammóniákat fölhasznál, hogy hidegen tartsa magát!

Mrs. Herrero eltűnt a negyedik emeletre vezető lépcsőn, én pedig visszatértem a szobámba. Az ammónia nem csöpögött többé, és amikor föltakarítottam, ami lecsöppent, és kinyitottam az ablakot hogy kiszellőztessek, hallottam fentről a tulajdonosnő súlyos lépéseit. Dr. Munoz sohasem zajongott, mindössze valami benzin hajtotta berendezés nesze szűrődött le; lépései csöndesek, visszafogottak voltak. Egy pillanatig eltűnődtem, miféle betegségben szenvedhet ez az ember, és hogy vajon nem üres különcségből utasítja-e vissza a külső segítséget. Mily végtelenül fájdalmas, elmélkedtem közhelyszerűen, ha egy valaha kitűnő személyiség ily mélyre jut.

Lehet, hogy sohasem ismerem meg dr. Munozt, ha egy délelőtt, miközben a szobámban ülve írtam, hirtelen nem kap el egy szívroham. Az orvosok óvtak tőle, tudtam, nincs sok vesztegetni való időm; így, mivel eszembe jutott, hogyan segített a beteg ember egy sebesült munkáson, fölvenszoltam magam az emeletre, és erőltlenül kopogtattam az ajtón, amely az enyém fölött volt. Kíváncsi hang válaszolt kifogástalan angolsággal valahonnan jobbról, megkérdezte a nevemet, foglalkozásomat; amikor ezeket tisztáztuk, odajött és

kinyitott egy ajtót a mellett, ahol várahoztam.

Hideg huzat fogadott; éppen végére járt a tikkasztó június, így reszkettem, amikor átléptem a hatalmas lakosztály küszöbét, amelynek gazdag és ízléses díszítése meglepően hatott a pizok és vedlettség e fészében. Egy összecukható ágy töltötte be nappal a dívány szerepét; a mahagóni bútorok, a fényűző tapéta, a régi festmények és a zsúfolt könyvespolcok sokkal inkább egy úriember dolgozószobájának, mint egy panzió nappalijának hangulatát árasztották. Most láttam, hogy a szobám fölötti hall - a "kis szoba", ahol a Mrs. Herrero által említett palackok és gépezetek voltak - a doktor laboratóriuma; napközben egy tágas szomszédos szobában tartózkodott, amelynek kényelmes fürkái és a szomszédos nagy fürdőszoba lehetővé tették, hogy elrejtse a szekrényeket és minden tolakodóan praktikus tartozékot. Dr. Munoz egészen biztosan előkelő származású, művelt és választékos ember.

Alacsony, de rendkívül arányos termetű alak állt előttem, tökéletesen szabott öltönyét mintha ráöntötték volna. Kurta, acélszürke körszakállal keretezett finom arcán elmélyült, de nem gögös kifejezés ült, mélysötét szemét régimódi csíptető takarta, sasorra árnyalatnyi mór beütést kölcsönzött különben keltibér vonásainak. Borbély aprólékos gondoskodására valló ápolt, dús haját ízlésesen elválasztotta magas homloka fölött; az egész összkép megdöbbentő intelligenciáról, nemes vérről és nevelésről árulkodott.

Mindazonáltal ahogy megpillantottam dr. Munozt a hideg huzatban, olyan viszolygást éreztem, amelyet nem indokolt megjelenése. Nem lehetett más alapja, mint az orvos arcának ónos színe és kezének hideg érintése, bár ezt is megmagyarázhatta közismert betegessége. Az is lehet, hogy a különös hidegtől idegenkedtem; az ilyen dermesztő hideg nem normális dolog egy kánikulai napon, és az abnormális mindig ellenszenvet, bizalmatlanságot és félelmet kelt.

A viszolygást azonban hamarosan elfeledtette a csodálat, a különös orvos rendkívüli ügyessége, amely vértelennek tűnő, jéghideg, reszkető kezének első érintésében megnyilvánult. Egy pillantással fölmérte, mi bajom, és mesteri hozzáértéssel látott el, miközben pallérozott, ám különösen kongó és tompa hangján biztosított róla, hogy ő a halál legkeményebb, fölesküdt ellenfele, és egész vagyona elúszott, barátait mind elvesztette az élethosszanti vakmerő kísérletben, amelyet a halál csúffá tételére és megszüntetésére indított. Mindezt valami jóindulatú fanatizmussal, úgyszólván csapongó bőbeszédűséggel adta elő, miközben meghallgatta a szívemet, és összekeverte a kis laboratóriumból előhozott, megfelelő gyógyszereket. Nyilvánvalóan ritka újdonság lehetett számára ebben a szegényes környezetben egy megfelelő neveltetésű ember, ez fakasztotta föl benne a jobb napok emlékének szokatlan áradatát.

A hangja, bár különös, de legalább vigasztaló volt; még a lélegzetét sem éreztem, miközben finom modorban áradtak belőle a mondatok. Azzal igyekezett elterelni figyelmemet a szívrohamomról, hogy elméleteiről és kísérleteiről beszélt; emlékszem, milyen tapintatosan vigasztalt gyenge szívem miatt, állítván, hogy az akarat és az öntudat erősebb a szerves életnél is, így hát

ha egy alapvetően egészséges és gondosan karbantartott szervezetben tudományos alapokon felfokozzák a képességeket, bizonyos idegi működések megőrizhetők a létfontosságú szervek legkomolyabb leromlása, betegsége, vagy akár működésképtelensége esetén is. Félig tréfásan azt mondta, hogy egy napon arra is megtaníthat, miként kell élni - vagy legalábbis megőrizni egyfajta öntudatos létezést - bármilyen szív működés nélkül! Ő a maga részéről számos betegségben szenved, amelyek szigorú életvitelt parancsolnak, beleértve az állandó hideget. Bármilyen komolyabb és huzamosabb hőemelkedés végzetes hatással lehet rá, így tehát hűvösen - úgy mínusz tíz fokosan - tartja lakását egy ammóniahűtésű rendszerrel; annak benzinüzemű pumpáját hallom időnként lenti szobámban.

Csodálatosan rövid idő alatt enyhült a szívfajásom, és a tehetséges remete híveként és tanítványaként hagytam el a dermesztő helyet. Ezután gyakran tettem nála télikabátos látogatásokat; hallgattam, ahogy titkos kutatásairól, csaknem kísérteties eredményekről mesél, kissé megborzongtam, amikor szemügyre vettem szokatlan és meghökkentően régi könyveit a polcokon. Hozzátehetem, avatott kezelése csaknem végleg kigyógyított betegségeből. Úgy tűnt, nem nézi le a középkoriak ráolvasásait, abban a meggyőződésben, hogy e titokzatos formulák ritka pszichológiai ingereket gyakorolhatnak olyan idegrendszerekre; amelyekből eltűnt a szerves lüktetés. Mélyen megindított elbeszélése az idős dr. Torres de Valenciáról, aki megosztotta vele tapasztalatait, és tizennyolc éve átsegítette egy súlyos betegségen, amikor jelenlegi problémái elkezdődtek. Alighogy megmentette kollégája életét a tiszteletreméltó orvos, máris megadta magát a zord ellenségnek, amellyel harcolt. Talán a feszültség volt túl nagy; dr. Munoz suttogva adta tudtomra - noha a részleteket elhallgatta -, hogy gyógyulásának módszerei a lehető legsajátosabbak voltak, beleértve olyan tevékenységeket és eljárásokat, amelyek az idősebb és konzervatívabb kollégák nemtetszését váltanák ki.

Ahogy teltek a hetek, sajnálattal állapítottam meg, hogy új barátom testileg csakugyan lassan, de félreérthetetlenül hanyatlik, úgy, ahogy Mrs. Herrero célzott rá. Arca egyre sápadtabb lett, a hangja kongóbb, összefolyóbb, mozgása egyre kevésbé összerendezett, elméje és akarata pedig veszített rugalmas kezdeményezőkézségéből. Úgy tűnt, előtte sem maradtak észrevétlenek ezek a változások, és kifejezései, társalgása apránként félelmetesen gunyoros jelleget öltött, ami bizonyos mértékig fölébresztette eredeti viszolygásomat.

Különös szeszélyei támadtak, mindinkább vonzódott az egzotikus fűszerekhez és az egyiptomi füstölökhöz, míg végül a szobája úgy szaglott, mint egy fáraó sírkamrája a Királyok Völgyében. Ugyanakkor egyre fokozottabban igényelte a hideget; közreműködésemmel megnövelte szobájában az ammóniavezetékeket, és addig változtatta a szivattyúkat meg a fagyasztó adagolását, amíg lejjebb nem tudta vinni a hőmérsékletet még vagy tíz-hús fokkal; a fürdőszoba és a laboratórium természetesen kevésbé volt hideg, hogy a

víz ne fagyhasson be, és ne akadályozza a vegyi folyamatokat. A szomszédos lakó panaszkodott a bejárati ajtó alatt kiáramló fagyos huzat miatt; így hát segítettem, hogy súlyos drapériákkal kiküszöböljük ezt a gondot. Munoz doktoron mintha egyre növekvő, eltűzött és beteges rettegés vett volna erőt. Szüntelenül a halálról beszélt, ám csak nevetett kongó hangon, amikor tapintatosan céloztam a temetésre, vagy az ezzel kapcsolatos dolgok elrendezésére.

Szóval meghökkentő, sőt ijesztő társ lett belőle; mégis oly hálás voltam neki a sikeres gyógyításért, hogy nem bízhattam a körülötte levő idegenek gondjára; lelkiismeretesen kitakarítottam mellette, naponta elláttam, vastag felöltőbe burkolózva, amelyet éppen erre a célra szereztem be. Hasonlóképpen elintéztem a bevásárlásait, és néha elakadt a lélegzetem, látván, miféle vegyszereket rendel a patikusoktól és a laboratóriumi műszergyártó cégektől.

Egyre növekvő, megmagyarázhatatlan pánik légköre lengte be a lakást. Mint már említettem, az egész ház dohszagot árasztott, de az ő lakásában a bűz még rosszabb lett, és minden fűszer és füstölő, a kizárólag segítség nélkül, egyedül vett állandó fürdők csípős vegyszerszaga ellenére megértettem, hogy mindez kapcsolatban áll betegségével, és megborzongtam, ha belegondoltam, miféle nyavalya lehet. Mrs. Herrero keresztet vetett a láttán, és minden további nélkül rám hagyta, hogy gondoskodjam a doktorról; még azt sem engedte meg, hogy Esteban fia tovább segítsen Munoznak. Amikor más orvosokat javasoltam, a szenvedő olyan haragra gerjedt, hogy alig bírta fékezni magát. Félt az erős felindulások fizikai hatásaitól, ám akarata és az őt hajtó erő inkább duzzadt, mint fogyott, és nem volt hajlandó az ágyat őrizni. Betegsége korábbi szakaszának kimerültségét ismét fölvaltotta a tüzes tenni akarás, szinte úgy látszott, mintha elszántan dacolna a halál-démonnal, még most is, amikor az ősi ellenség már-már megragadta. Gyakorlatilag felhagyott az étkezés mímelésével, ami különös módon mindig csupán formalitásnak tűnt nála; úgy látszott, egyedül szellemi ereje tartja vissza a teljes összeomlástól.

Azt a szokást vette föl, hogy hosszú dokumentumokat írt, amelyeket gondosan lepecsételt, és engem utasított, hogy halála után küldjem el bizonyos személyeknek, akiket megnevezett - a legtöbb levél Indiába szolt, de volt a címzettek között egy ismert francia orvos, akit mostanában halottnak tartanak, ám elképzelhetetlen dolgokat suttognak róla. A későbbiekben ezeket a leveleket kézbesítés és felbontás nélkül elégettem. Külseje és hangja rendkívül rémítővé vált, alig lehetett elviselni. Egy szeptemberi napon egyetlen véletlenül elcsípett pillantás epileptikus rohamot váltott ki egy férfiban, aki azért jött, hogy megjavítsa a doktor asztali villanylámpáját; Munoz hatékonyan megfékezte a rohamot, miközben vigyázott, hogy ne kerüljön a szerelő látókörébe. A dolog elég különös volt, mert az az ember ehhez fogható rettegések nélkül élte át a világháborút.

Azután október közepén döbbenetes hirtelenséggel csapott le az iszonyatok iszonyata. Egy éjjel tizenegy óra tájt a fagyasztóberendezés

szivattyúja eltört, így három órán belül lehetlenné vált az ammóniás hűtés. Dr. Munoz a padlón kopogva fölhívott magához, és én kétségbeesett igyekezettel próbáltam megjavítani a hibát, miközben vendéglátóm átkozódott, oly élettelen, kerepelő ürességgel, amelyet lehetetlen leírnom. Amatőr javítási kísérleteim kudarcba fulladtak; amikor elmentem a szomszédos éjjel-nappal nyitva tartó kereskedésbe, megtudtuk, hogy reggelig semmit sem lehet tenni, akkor majd szereznek új szelepet. A haldokló remete dühe és félelme groteszk méretűvé dagadt, úgy tűnt, összezúzza azt is, ami megmaradt gyenge fizikumából; egyik görcsös rohamában a szeme elé kapta a kezét, és berohant a fürdőszobába. Szorosan bekötözött arccal tapogatózott elő, sohasem láttam többé a szemét.

A lakás dermesztő légköre érezhetően enyhült. Hajnali öt óra felé az orvos visszavonult a fürdőszobába, nekem pedig megparancsolta, hogy hozzak föl minden jeget, amit be lehet szerezni az éjjel-nappali boltokban és kávéházakban. Amikor visszatértem csüggesztő körutamról és letettem terhemet a zárt fürdőszobaajtó elé, bentől szüntelen csobogást hallottam és "Még, még!", krákolta ki a parancsot egy rekedt hang. Aztán felvirradt a meleg nap, és a boltok sorra kinyitottak. Megkértem Estebant, hogy vagy segítsen jeget beszerezni, miközben én megveszem a szivattyú szelepét, vagy rendelje meg a szelepet, míg én jeget hordok; ő azonban anyja utasítására minden együttműködést visszautasított.

Végül fölbéreltem egy rongyos naplopót, akivel a Nyolcadik Sugárút sarkán találkoztam, hogy továbbra is hozza a betegnek a jeget az általam mutatott kis boltból, magam pedig buzgón nekiláttam, hogy találjak egy szelepet a szivattyúba, és fölfogadjak egy hozzáértő munkást, aki beszereli. Valahogy sose akartam végére érni a munkának, és majdnem úgy dühöngtem, mint a remete, amikor láttam, hogyan peregnék az órák, lihegve, éhomra, hiábavaló telefonálgatással, hektikus rohangálásban egyik helyről a másikra, emerre-amarra, föld alatti és föld fölötti közlekedési eszközökön. Délajt találtam egy megfelelő szerelvényboltot a távoli külvárosban, és csaknem délután fél kettő volt, mire megérkeztem a panzióhoz a szükséges holmival és két tagbaszakadt, értelmes szerelővel. Mindent megtettem, amit tettem, és reméltem, hogy még időben vagyunk.

Ám a fekete rémület megelőzött. A ház a legnagyobb zűrzavarban leledzett, a rémült hangzavarból kihallottam, hogy mély basszushangon imádkozik valaki. Ördögi dolgok voltak a levegőben, a lakók nem győzték morzsolni a rózsafüzéretet, amikor megérezték a doktor ajtaja alól szivárgó szagot. Kevéssel azután, hogy leszállította a második adag jeget, az általam felfogadott naplopó eszelős tekintettel, sikoltozva menekült, nyilván a túlzott kíváncsiság árthatott meg neki. Persze nem zárta be maga mögött az ajtót; az most mégis zárva volt, feltételezhetően belülről. Semmilyen hang sem hallatszott, csak valamilyen névtelen, lassú, kásás csöpögés.

Rövid tanácskozást folytattunk Mrs. Herreroval és a munkásokkal, s noha lelkem belsejét félelem marcangolta, azt javasoltam, törjük be az ajtót; ám a

tulajdonosnő el tudta forgatni a zárban levő kulcsot valamilyen drótból készült szerkezettel. Már korábban kinyitottuk a folyosón levő összes szoba ajtaját és minden ablakot kitártunk. Most, orrunkat kendőkkel védve, remegve behatoltunk az elátkozott déli szobába, amely a kora délutáni nap meleg sugaraiban égett.

Valami sötét, nyálkás nyom vezetett a nyitott fürdőszobaajtótól a hall ajtajáig és onnan az íróasztalig, ahol borzalmas kis tócsába gyűlt össze. Valamit firkáltak ceruzával egy papírdarabra, olyan ocsmányul összemaszatolva, mintha maga a mancs kaparta volna oda sietve az utolsó szavakat. Azután a nyom a dívány felé tartott, és ott leírhatatlan formában ért véget.

Ami a díványon volt, arról nem tudok, nem is merek beszélni. De íme mit böngésztem ki reszketve a ragacsosan összekent papírlapról, mielőtt gyufával pernyévé változtattam volna; mit olvastam el rémülten, miközben a tulajdonosnő és a két szerelő ész nélkül nyargalt ki arról a pokoli helyről, hogy összefüggéstelen történetüket elhabogják a legközelebbi rendőrőrszobán. Az undorító szavak csaknem hihetetlennek tűntek abban a sárga napfényben, miközben autók és teherautók lármája emelkedett föl a zsúfolt Tizennegyedik utcából. Bevallom, én mégis elhittem. Hogy most is hiszem-e, azt, őszintén szólva, nem tudom. Vannak dolgok, amiken jobb nem töprengeni, és csak annyit mondhatok, hogy gyűlölöm az ammónia szagát, és elgyengülök ha szokatlanul hideg huzatot érzek.

"A vég, kezdődött az ocsmány firka, eljött. Nincs több jég - az az ember meglátott és elmenekült. Minden perccel melegebb lesz, és a szövetek nem tartanak ki tovább. Úgy gondolom, tudod - az, amit az akaratőről, az idegekről és a szervek működésének leállta után is megőrzött testről mondtam, nem helytálló többé. Jó elmélet volt, de nem lehet a végtelenségig fönntartani. A fokozatos romlás volt az, amit nem láttam előre. Dr. Torres tudta, de a sokk megölte. Nem bírta, amit meg kellett tennie; elvitt egy furcsa, sötét helyre, ahol megőrzött és föltáplált. De a szervek nem akartak működni többé. Így kellett folytatnom, a saját módszeremmel, mesterséges tartósítással - mert tudod, én akkor, tizennyolc éve, meghaltam."

Bihari György fordítása

Herbert West, az újjáélesztő (1921-22)

1. A sötétség

Csak a legnagyobb borzalommal tudok szólni Herbert Westről, aki a barátom volt az egyetemen és egy másik életben. E borzalmat, melyet nem annyira West mostanában történt kísérteties eltűnte, mint inkább egész életműve

ébresztett, több mint tizenhét éve éreztem először teljes erővel, harmadéves korunkban az arkhami Miskatonic Egyetem orvosi karán. Amíg velem volt, csodálatos és ördögi kísérletei teljesen elbűvöltek, és én voltam legközelebbi társa. Most, hogy eltűnt, a varázslat megtört, a félelem pedig méginkább elhatalmasodott. Az emlékek és a lehetőségek még ocsmányabbak, mint a valóság.

Csak vonakodva ismétlem meg ismeretségünk első szörnyű epizódját, amely életem legnagyobb megrázkódtatását okozta. Mint említettem, akkor esett meg, amikor az orvosi karra jártunk, ahol West már annak idején hírhedtté tette magát a halál természetéről és mesterséges legyőzéséről szóló vad elméleteivel. Nézete, amely széles körű nevetség tárgyát képezte a karon és diáktársai között, az élet mechanikus természetén alapult, és abban állt, hogy az ember mint szerves gépezet, kiszámított kémiai műveletekkel életben tartható, amikor a természetes folyamatok már kudarcot vallottak. West, míg a különböző újraélesztő oldatokkal kísérletezett, olyan végtelen sokaságú nyulat, tengerimalacot, macskát, kutyát ölt meg és kezelte, hogy végül már közutálatnak örvendett az egyetemen. Sokszor csakugyan tapasztalt életjeleket - több esetben heves életjeleket - állítólag döglött állatokon, azonban hamarosan belátta, hogy - már ha egyáltalán megvalósítható - eljárásának tökéletesítésére egy egész élet kutatómunkájára lenne szükség. Hasonlóképpen rájött, hogy mivel ugyanaz az oldat minden szerves képződménynél másként működik, a különlegesebb kísérletekhez emberi alanyokat kell szereznie. Ez volt az az eset, amikor először összeütközésbe került az egyetem vezetésével, és a további kísérleteket nem kisebb hatalmasság tiltotta meg neki, mint maga az orvosi kar dékánja, a tanult, jóindulatú Dr. Allan Halsey, akinek a szenvedők körében végzett munkálkodására Arkham minden régi lakója emlékezett.

Én mindig rendkívül türelmes voltam West kutatásai iránt, és gyakran beszélgettünk elméleteiről, amelyeknek leágazásai és következményei úgyszólván határtalanok voltak. Mivel West Haeckellel együtt vallotta, hogy minden élet kémiai és fizikai folyamatok eredménye, az úgynevezett "lélek" pedig csupán mítosz, hitt benne, hogy a halottak mesterséges újjáélesztése csupán a szövetek állapotától függ; amennyiben maga a bomlás még nem kezdődött meg, és kellően működőképes minden szerv akkor újra lehet indítani azt a különös folyamatot, amelynek a neve: élet. West tökéletesen tisztában volt vele, hogy a mégoly rövid ideje beállt halál is bomlasztani kezdi az érzékeny agysejteket, aminek következtében jóvátehetetlen torzulások állnak be a lelki vagy szellemi életben. Először abban reménykedett, hogy talál olyan vegyületet, amely képes helyreállítani az életet még a halál tényleges beállta előtt, és csupán állatkísérleteinek ismételt kudarcai győzték meg róla, hogy a természetes és mesterséges életjelek összeegyeztethetetlenek. Ekkor rendkívül friss kísérleti alanyokat keresett, közvetlenül az élet megszűnése után fecskendezve be vérükbe oldatait. E körülmény tette közömbösen kételkedővé a professzorokat, mivel úgy vélték, egyetlen esetben sem volt szó valódi halálról. Nem vették a

fáradtságot, hogy közelebbről és ésszerűbben megvizsgálják a jelenséget.

Nem sokkal azután, hogy a fakultás megtiltotta munkáját, West bizalmasan közölte velem: úgy döntött, valamilyen módon friss holttesteket szerez, és titokban elvégzi azon kísérleteit, amelyeket nyíltan nem folytathat többé. Elég hátborzongató volt hallani, miket beszél és gondol, miután az egyetemen sohase magunk szereztük be a kísérleti alanyokat. Valahányszor a hullaház elégtelennek bizonyult, két helyi négerhez fordultunk, akik alig kérdezősködtek. West ekkortájt alacsony, vékony finom arcú, szőke, halványkék szemű, selymes hangú, szemüveges fiatalember volt, akinek a szájából hajmeresztően hangzott, mikor a szegények temetőjének meg a Christ Church sírkertnek az előnyeit hasonlította össze; a Christ Churchben ugyanis gyakorlatilag minden holttestet bebalzsamoztak, ami természetesen tönkretette volna a kutatások eredményét.

Akkoriban serény, lenyűgözött asszisztense voltam, segítettem minden döntésében, nem csupán abban, hogyan szerezzük meg a testeket, de abban is, hol bonyolítsuk le förtelmes munkánkat. Nekem jutott eszembe az üres Chapman tanya a Meadow Hill mögött, ahol a földszintet rendeztük be műtőnek és laboratóriumnak, miután sötét függönyökkel elrejtettük éjjeli tevékenységünk nyomait. Ez a ház minden úttól messze esett, egyetlen másik tanyáról sem lehetett látni, ez azonban még nem tette fölöslegessé az óvintézkedéseket, mert ha véletlenül arra vetődő éjszakai csavargók elkezdenek pletykálni különös fényekről, az katasztrofális hatással lehetett kísérleteinkre. Megegyeztünk, hogy az egészet vegyi laboratóriumnak nevezzük, ha véletlenül fölfedeznek. Fokozatosan berendeztük baljós tudományos munkásságunk színhelyét; a felszereléseket részben Bostonból hoztuk, vagy titokban kölcsönvettünk az egyetemtől, és gondosan álcáztuk, hogy csak a szakértő szem ismerhesse fel őket. Szereztünk továbbá ásókat és csákányokat, hogy elhantolhassuk a tetemeket a pincében. Az egyetemen a krematóriumot használtuk, de ez a berendezés túlságosan drága lett volna titkos kísérleteinkhez. A tetemekkel mindig gond volt, még az apró tengerimalacokéval is, amelyekkel West a panzióbeli szobájában hajtotta végre első titkos kísérleteit.

Hullaevő démonként kísértük figyelemmel a helyi gyászjelentéseket, mivel kísérletünk alanyainak különleges minőségűeknek kellett lenniük. Olyan emberek holttestére volt szükségünk, akiket kevéssel haláluk után temettek el, méghozzá tartósítás nélkül, akik nem szenvedtek semmiféle külsejüket eltorzító betegségben, és biztosan megvolt minden szervük. Leginkább a véletlen balesetek áldozataiban reménykedtünk. Heteken át nem hallottunk megfelelőről, noha olyan gyakran érdeklődtünk a hullaháznál és a kórháznál, látszólag az egyetem nevében, amilyen gyakran tehattük anélkül, hogy gyanút keltettünk volna. Minden esetben az egyetemé volt az elsőség, s így már azt hittük, nyáron is Arkhamben kell maradnunk, amikor csupán néhány nyári kurzust tartanak. Végül azonban kedvezett a szerencse: egy napon hallottunk egy csaknem ideális esetről, amelyet a szegények temetőjében földeltek el: egy izmos ifjú

munkásemberről, aki egy nappal korábban fulladt bele a Summer's Pondba, és a város költségén temették el, a legcsekélyebb késedelem és balzsamozás nélkül. Aznap délután megkerestük az új sírt, és elhatároztuk, hogy kevéssel éjfél után munkához látunk.

Ocsmány munka volt, amit el kellett végeznünk az éjszakai sötétségben, még akkor is, ha akkortájt nem gyötört bennünket az a temetőiszony, amelyet későbbi kísérleteink hoztak meg. Ásót és petróleumos tolvajlámpákat vittünk magunkkal, bár akkortájt már gyártottak elektromos lámpákat, ám azok korántsem voltak olyan üzembiztosak, mint manapság, a wolframizzó feltalálása óta. A kihantolás lassú és keserves volt - félelmetesen költői is lehetett volna, ha művészek vagyunk, nem tudósok -, és örültünk, amikor ásóink fába ütköztek. Amikor teljesen kihantoltuk a fenyőfa ládát, West lemászott és eltávolította a fedelet, majd kiráncigálta és fölnyújtotta a tartalmát. Lenyúltam és kihúztam a porhüvelyt a földből, majd kemény iparkodás következett, hogy a sírnak visszaadjuk korábbi formáját. Meglehetősen felidegesített az ügy, különösen első zsákmányunk merev teste és üres arca, azonban kényszerítettük magunkat, hogy látogatásunk minden nyomát eltüntessük. Amikor az utolsó ásónyi földet is a helyére simítottuk, a testet egy vászonzsákba gyömöszöltük, és elindultunk a Meadow Hill mögötti ódon Chapman tanyára. Az öreg tanyaház rögtönzött boncasztalán, az acetilénlámpa éles fényében a tetem nem tűnt túlságosan kísértetiesnek. Izmos, láthatóan fantáziátlan fiatalember volt, a legnagyobb mértékben munkáskülsejű - széles vállú, szürke szemű, barna hajú - egészséges állat, kifinomult lelki nyavalyák nélkül, valószínűleg a legegyszerűbb, legegészségesebb életműködéssel. Most, lehuny szemmel sokkal inkább emlékeztetett alvóra, mint halottra; mindazonáltal barátom szakértő vizsgálatai nem hagytak kétséget állapot felől. Végre megvolt, amire West mindig vágyott: egy ideális halott, készen az oldatra, amelyet a leggondosabb számításokkal és elméletekkel elegyítettek emberi használatra. Nagyon nagyra nőtt bennünk a feszültség. Tudtuk, hogy aligha van esélyünk teljes sikerre, és nem hessegethettük el hátborzongató félelmeinket arra vonatkozólag, milyen groteszk eredményre juthatunk félsiker esetén. Különösen nyugtalankodtunk a teremtmény elméje és impulzusai miatt, mivel a halál óta eltelt idő alatt az érzékenyebb agysejtek elpusztulhattak. Bennem még mindig éltek furcsa elképzelések az ember "lelkéről", félttem a titkoktól, amelyeket egy halálból visszatérőtől hallhatok. Azon tűnődtem, mit láthatott az elérhetetlen szférákban ez a csendes fiatal, és miről beszélhetne, ha visszatérne az életbe. De tűnődésem nem volt nyomasztó, mivel nagyrészt osztottam barátom anyagelvű világnézetét. Ő nyugodtabb volt nálam, miközben tetemes mennyiségű folyadékot fecskendezett a halott kar vénájába, majd azonnal gondosan bekötötte a vágást.

A várakozás félelmetes volt, de West egy pillanatra sem ingott meg. Időnként megvizsgálta sztetoszkóppal a kísérlet alanyát, filozofikusan tagadva a negatív eredményt. Miután háromnegyed óra telt el az élet legkisebb jele nélkül, csalódottan kijelentette, hogy az oldat nem volt megfelelő, ám elhatározta, hogy

kihasználja az alkalmat, és megváltoztatja a képletet, mielőtt gondoskodnánk kísérteties vendégünkről. Aznap délután sírt ástunk a pincében, és hajnalra meg is akartuk tölteni annak ellenére, hogy zárat szereltünk a házra, mivel a legcsekélyebb esélyét is el akartuk hátrítani egy vérfagyasztó leleplezésnek. Mellesleg holnap éjszakára már megközelítőleg sem lenne ilyen friss a tetem. Így átvittük egyetlen acetilénlámpánkat a laboratórium melletti szobába, otthagya a sötétben boncasztalra fektetett néma vendégünket, és minden energiánkat az új oldat keverésére fordítottuk; West csaknem fanatikus gondossággal méregetett és latolgatott.

A félelmetes esemény nagyon hirtelen és teljesen váratlanul történt. Én az egyik kémcsőből öntöttem valamit egy másikba, West pedig épp alkohollal töltötte föl a forrasztólámpát, amely a gázvezeték nélküli épületben a Bunsen-égőt helyettesítette, amikor a szurokfekete szobából, ahol a tetet hagytuk, a legrémítőbb démoni kiáltássorozat harsant, amit valaha is hallottunk. Akkor sem lehetett volna leírhatatlanabb a hangzavar, ha maga a pokol nyílik meg, hogy föltárja az elátkozottak kínjait, mert a felfoghatatlan kakofóniában egyesült az emberi természet minden természetfölötti rémülete és természetellenes kétségbeesése. Ez nem származhatott embertől, mert az képtelen ilyen hangokra. A későbbi használhatósággal és az esetleges fölfedezésekkel mit sem törődve West és én rémült állatokként ugrottunk a legközelebbi ablakhoz; felborítottuk a csöveket, a lámpát, a retortákat, és kivetődtünk a vidéki éjszaka csillagokkal teli mélyébe. Azt hiszem, magunk is sikoltottunk, miközben őrjöngve botladoztunk a város felé, noha mire elértük Arkham peremét, visszanyertük a nyugalom látszatát - éppen csak annyira, hogy olybá tűnjünk, mintha késői duhajokként térnénk haza valamelyik mulatságból.

Nem váltunk szét, együtt sikerült valahogy eljutnunk West szobájába, ahol hajnalig suttogtunk a gázláng; fényénél. Addigra sikerült kicsit megnyugtatunk magunkat ésszerű elméletekkel és nyomozati tervekkel, így hát átaludtuk a napot, mit sem törődve tanulmányainkkal. De aznap délután egymástól függetlenül két cikk jelent meg az újságban, amelyek ismét elrabolták az álmunkat. A lakatlan vén Chapman tanya formátlan zsarátnokhalommá égett, ami érthető, hiszen nem oltottuk el a lámpát. Továbbá mintha új sírt akartak volna kaparni a szegények temetőjében, hasztalan vájkálva ásó nélkül a földben. Ezt nem értettük, mivel mi nagyon gondosan elsimígtattuk a talajt.

Ezt követően West tizenhét éven keresztül gyakorta sandított a háta mögé, képzelt lépésekre panaszkodva.

2. A betegség-démon

Sohasem fogom elfelejteni azt a tizenhat évvel ezelőtti ocsmány nyarat, amikor Iblisz csarnokaiból szabadult gúnyolódó gonosz ifritként suhant át Arkhamen a tifusz. Legtöbben ama sátáni sorscsapás miatt emlékeznek arra az évre, mert valóban a rettegés tárta szét denevérszárnyait a Christ Church koporsóhegyei fölött; ám nekem az iszonyat ideje volt, az iszonyaté, amelyet

most, Herbert West eltűnése után egyedül én ismerem. Westtel továbbképzésen vettünk részt a Miskatonic orvosi fakultásának nyári kurzusán, és barátom széles körben hírhedté tette magát újraélesztési kísérleteivel. Megszámlálhatatlan apró állat tudományos lemeszárlása után az eszelős tevékenységet látszólag leállította kétkedő dékánunk, Dr. Allan Halsey rendelete; mindazonáltal West tovább folytatott bizonyos titkos vizsgáladásokat hitvány albérletében, majd egy szörnyű, felejthetetlen alkalommal még egy emberi testet is átvitt a szegények temetőjéből a Meadow Hill mögötti tanyaházba.

E förtelmes alkalommal én is vele voltam, így láttam, amint a mozdulatlan vénákba fecskendezi a csodaszert, amely véleménye szerint bizonyos fokig képe s helyreállítani az élet kémiai és fizikai folyamatait. A kísérlet borzalmas véget ért - a félelem önkívületében, amelyet fokozatosan sikerült önnön túlfeszített idegeinknek tulajdonítanunk -, és West soha többé nem tudta lerázni magáról azt az őrjítő érzést, hoxg követik, vadásznak rá. A tetem nem volt elég friss; nyilvánvalóvá lett, hogy a normális szellemi sajátosságok helyreállításához abszolút friss halott szükséges; az öreg ház leégése megakadályozott bennünket a dolog eltemetésében. Pedig jobb lett volna bizonyosan, ha a föld alatt tudhatjuk.

A kísérlet után West egy időre felhagyott kutatásaival, ám ahogy lassan feléledt benne a született tudós lelkesedése, ismét zaklatni kezdte a fakultást, könyörgött, hogy használhassa a bonctermét, hogy kaphasson friss tetemeket életbevágónak tartott munkájához. Ám hiába könyörgött: Dr. Halsey nem változtatott ítéletén, a többi professzor pedig feltétlenül támogatta vezetőjük döntését. Az újjáélesztés radikális elméletében nem láttak mást, mint éretlen hóbortját egy lelkes ifjúnak, akinek kicsiny alakja, szelíd hangja, szőke haja és kék tekintete a szemüveg mögött nem árulta el hideg agyának rendkívüli - csaknem ördögi - erejét. Most is úgy látom magam előtt, amilyen akkor volt, és megremegek. Az arca szigorúbb lett, de sohasem öregedett. Most Seftonban szerencsétlenség történt, West pedig eltűnt.

Utolsó továbbképzésünk vége felé West kellemetlen és harsány vitában csapott össze Dr. Halseyvel, amelyet kizárólag a jóindulatú dékán udvariassága tett lehetővé. West azonban úgy érzékelt, hogy szükségtelenül és értelmetlenül akadályozzák roppant munkájában, amelyet természetesen kedve szerint folytathatott volna a későbbi években, de amelyet akkor akart elkezdni, amikor még a rendelkezésére álltak az egyetem kivételes lehetőségei. Hogy a hagyományhű idősök képesek tudomást sem venni az ő állatkísérleteinek hallatlan eredményeiről, és makacsul tagadják az újjáélesztés lehetőségét, ez kimondhatatlanul undorító és úgyszólván felfoghatatlan volt egy westi logikával gondolkodó ifjú számára. Csak érettebb elmével tudta volna megérteni az ilyen "professzor-doktor" típusú emberek krónikus szellemi korlátait, a sivár puritanizmus nemzedékeinek termékét, ezt a jóindulatú, lelkiismeretes, néha gyengéd és barátságos, mégis mindig szűklátókörű, türelmetlen, megcsontosodott, minden távlat híján levő típust. A kor könyörületesebb e

tökéletlenségükben is fennkölt jellemek iránt, akiknek legsúlyosabb vétke a gyávaság, és legkönyörtelenebb büntetése az általános gúnykacaj szellemi vétkeik - a ptolemaizmus, kálvinizmus, Darwin- és Nietzsche-ellenesség, mindennemű vaskalaposság és szűkkeblűség - fölött. A csodálatos tudományos képességei mellett is nagyon fiatal Westnek kevés türelme volt Dr. Halseyhez és tanult kollégáihoz; egyre növekvő ellenszenvet táplált irányukban, és ezzel együtt valamilyen döbbenetes, drámai módon vágyott bizonyítani elméleteit e korlátolt ellenfeleknek. A legtöbb ifjúhoz hasonlóan csapongó álmokat szőtt a bosszúról, győzelemről és a végső, nagylelkű megbocsátásról.

Ekkor csapott le gyilkos vigyorral a démon a Tartarosz lidércnyomásos üregeiből. West és én éppen a ragály kitörésekor fejeztük be a vizsgaidőszakot, de ott maradtunk a nyári kurzuson, ezért Arkhamban tartózkodtunk, amikor a métely ördögi dühével rázúdult a városra. Noha még nem voltunk orvosdoktorok, már levizsgáztunk, és lelkesen jelentkeztünk közszolgálatra, amint egyre nőtt a betegek száma. A helyzet csaknem kezelhetetlenné vált, a halál túlságosan gyakran sújtott ahhoz, hogy a helyi temetkezési vállalkozók maradéktalanul megbirkózhassanak vele. Sűrűn követték egymást a balzsamozás nélküli temetések, még a Christ Churchben is szaporodtak a sírok, telve bebalzsamozatlan halottak koporsóival. Ez a körülmény nem maradt hatás nélkül Westre, aki gyakran eltűnődött a helyzet iróniáján - ennyi friss példány, mégsem kísérletezhet egyikén sem! Szörnyen agyonhajszoltuk magunkat, a borzalmas szellemi és idegi feszültség betegesen mélabússá tette barátomat.

Ám a gyötrő feszültség nem kímélte West szelíd ellenfeleit sem. Az egyetem bezárt, az orvosi fakultás minden tagja segített a tífuszjárvány leküzdésében. Dr. Halsey különösen kitüntette magát e nemes szolgálatban, teljes odaadással állítván rendkívüli képességeit oly esetek szolgálatába, amelyekről sokakat visszariasztott a veszély vagy a látszólagos reménytelenség. Alig egy hónap alatt a rettenthetetlen dékánból népi hős lett, bár ő láthatólag nem volt tudatában hírnevének, miközben azon igyekezett, hogy ne gyűrje le a testi fáradtság és az idegkimerültség. West nem tudta leplezni csodálatát ellenfelének lelkiereje fölött, de éppen ezért még elszántabban akarta bizonyítani meghökkentő elméleteinek igazságát. Kihasználva az egyetemi munka és a városi egészségügyi előírások zavarosságát, az egyik éjjel egy nemrég elhunyt tetemét becsempészte az egyetem bonctermébe, és jelenlétemben beleinjektálta oldatának új változatát. A lény csakugyan kinyitotta a szemét, de csupán a mennyezetet bámulta lelket bénító rettegéssel, mielőtt öntudatlanságba hullott volna, amelyből semmivel sem lehetett kiemelni többé. West azt mondta, nem volt elég friss - a forró nyár nem tesz jót a tetemeknek. Ez alkalommal csaknem rajtavesztettünk, amikor a hullát elégettük. West úgy vélte, nem tanácsos megismételni merész kalandunkat az egyetemi laboratóriumban.

A járvány augusztusban ért a csúcsára. West és én csaknem belehaltunk, Dr. Halsey pedig tizennegyedikén csakugyan elhunyt. A diákok valamennyien ott voltak a tizenötödikén lezajlott sietős temetésén, hatalmas koszorúval

tisztelegve előtte, noha ez utóbbit csaknem túlszárnyalta az, amelyet Arkham egészséges polgárai és a városi előljáróság küldött. A temetés szinte hivatalos eseménnyé vált, mivel a dékán bizonyosan a közösség jótevője volt. Az elföldelés után mindnyájan valahogy levertek voltunk, és a délutánt a Kereskedelmi Csarnok kocsmájában töltöttük, ahol West, noha megrázta legfőbb ellenlábásának halála, valamennyiünket megborzongatott hírhedett elméleteinek fölemlegetésével. Az este előrehaladtával a legtöbb diák hazament, vagy a dolga után látott; engem azonban West rábeszélte, hogy segítsek neki "eltölteni az éjszakát". Háziasszonya hajnali kettő tájt látott minket, ahogy hazajövünk, egy harmadik embert közrefogva; mondta is a férjének, hogy ugyancsak jól belakomázhattunk és -borozhattunk.

E savanyú matrónának nyilvánvalóan igaza volt, mert hajnali három tájt az egész ház fölriadt a West szobájából hallatszó kiáltozásra, az ajtót betörve pedig ott találtak minket öntudatlanul a vérfoltos szőnyegen, összeverve-karmolva-szabdalva, körülöttünk West palackjainak és eszközeinek széttört maradványaival. Csak egy nyitott ablak jelezte, hová tűnt támadónk, és sokaknak szöget ütött a fejébe, ugyan mint élhette túl az iszonyatos ugrást a második emeletről a lenti gyepre. Volt néhány idegen ruhadarab a szobában, de West, amikor visszanyerte eszméletét, azt mondta, ezek nem az idegené, hanem bakteriológiai elemzés céljából vannak itt, mivel a fertőzés terjedését kutattuk. Utasítást adott, hogy amint lehet, égessék el őket a kandallóban. A rendőrségen mindketten kijelentettük, hogy nem ismerjük társunk személyazonosságát. Mint West idegesen elmondta, egy nyájas idegen volt, akivel valamelyik belvárosi mulatóban találkoztunk. Mindketten meglehetősen félvállról vettük a dolgot, mert sem West, sem én nem akartuk, hogy harcias társunkat üldözőbe vegyék.

Ugyanazon az éjszaka kezdődött a második arkhami borzalom, ami az én szememben elhomályosította magát a ragályt is. A Chris Church temető volt a borzalmas gyilkosság színhelye; egy őrt marcangoltak halálra oly módon, amely nemcsak túlságosan ocsmány ahhoz, hogy leírhassem, de kétséget támasztott azzal kapcsolatban is, hogy ember követte volna el. Az áldozatot éjfél tájt még élve látták - a leírhatatlan szörnyűségre a hajnal derített fényt. Kihallgatták a szomszédos Bolton város cirkuszának igazgatóját, de ő megesküdött, hogy egyetlen vadállat sem szökött meg ketrecéből. Akik megtalálták a tetemet, észrevették, hogy vérnyom vezet a hullaház felé, és közvetlenül a kapu előtt apró tócsa vöröslött. Egy halványabb csapás a fák felé vezetett, de hamarosan elenyészett.

A következő éjjel ördögök táncoltak Arkham háztetőin, és természetellenes téboly üvöltött a szélben. Átok osont át a lázas városon, melyet a mételynél is rosszabbnak tartottak, és némelyek azt suttogták, hogy magának a kórnak a megtestesült démon-lelke. Nyolc házba vitte el a vörös halált egy kimondhatatlan lény, egy hangtalan, szadista szörnyeteg, összesen tizenhét megcsönkített eltorzult testet hagyva maga után. Néhány ember mintha látta volna a sötétben; azt állították, hogy fehér, és olyan, akár egy satnya majom,

vagy ember formájú ördög. Áldozatait nem minden esetben lehetett megtalálni, mert éhes lehetett. Tizennégyyszer ölt, mert a többi három már tetem volt, ragályverte házakban.

A harmadik éjszakán a rendőrség vezette, kétségbeesetten kutató csoportok elkapták a Crane Streeten, a Miskatonic egyetem campusának közelében. A keresést gondosan megszervezték, telefontulajdonosok önkéntes segítségével tartották a kapcsolatot és amikor valaki jelentette az egyetemi negyedből, hogy kaparászást hallott a lehúzott redőnyön, gyorsan kivetették a hálót. Az általános riadó és az óvintézkedések miatt csupán két további élet esett áldozatul, a lény elfogása nagyobb sérülések nélkül történt meg. Végül egy golyóva állították meg, amely nem bizonyult végzetesnek, és általános izgalom és elszörnyedés közepette siettek vele a helyi kórházba.

Ember volt, ezt világosan lehetett látni undorító tekintete, majomszerű némasága és démoni vadsága ellenére. Sebét bekötözték, és a seftoni bolondokházába szállították, ahol aztán tizenhat éven keresztül csapkodta a fejét a cella párnázott falához a minapi balesetig, amikor is kiszabadult, olyan körülmények között, amelyeket kevesen szeretnek emlegetni. De az arkhami üldözők azt találták a legundorítóbbnak, hogy a lény ábrázata gúnyosan, hihetetlenül hasonlított egy tudós, önfeláldozó vértanúéra, akit alig három napja földeltek el, a néhai Dr. Allan Halseyre, a közjó harcosára, a Miskatonic egyetem orvosi fakultásának dékánjára.

Számomra és a most eltűnt Herbert West számára ez volt a csúcsa az undornak és a borzalomnak. Ahogy ma este rá gondolok, megborzongok, jobban, mint azon a reggelen, amikor West azt motyogta a kötése alatt:

- A fenébe, mégsem volt elég friss!

3. Hat lövés a holdfényben

Szokatlan dolog hirtelen hat lövést leadni egy revolverből, amikor egy is megteszi, de sok szokatlan dolog esett meg Herbert West életében is. Például az sem gyakori, hogy egy fiatal orvos kénytelen eltitkolni egyeteme előtt, milyen elvek alapján választja ki otthona és rendelője helyét; Herbert West mégis ezt tette. Amikor ledoktoráltunk a Miskatonic orvosi fakultásán, és általános orvosi praxissal igyekeztünk megszabadulni a szegénységtől, elővigyázatosan elhallgattuk, hogy szállásunkat azért szemeltük ki, mert kellően elszigetelt volt, és a lehető legközelebb esett a szegények temetőjéhez.

Az ilyesfajta szűkszavúság ritkán ok nélküli, és ez volt a helyzet a mi esetünkben is; a ház iránti követelményeinket a fölöttébb népszerűtlen tevékenység indokolta. A külvilág számára csupán orvosok voltunk, de a külszín mögött sokkal hatalmasabb és borzalmasabb célok rejtőztek - Herbert West létezésének értelme az ismeretlen, fekete, tilalmas birodalmak kutatása volt, amelyekben reményei szerint fölfedheti az élet titkát, és örök mozgást indít el a temetői hideg anyagban. Az ilyesfajta kutatás sajátos anyagokat követel, egyebek között friss hullákat; hogy e nélkülözhetetlen dolgokhoz

hozzájuthasson, az embernek félrevonultan kell élnie, nem messze a közönséges temetések színhelyétől.

Westtel az egyetemen ismerkedtünk meg, és én voltam az egyetlen, aki rokonszenveztem borzalmas kísérleteivel. Fokozatosan elválaszthatatlan segítőtje lettem, és akkor is mellette maradtam, amikor befejeztük tanulmányainkat. Nem volt könnyű pacientúrát találni két kezdő orvosnak, de végül az egyetem befolyása lehetővé tette, hogy Boltonban kezdhessünk praktizálni -ez egy ipari város Arkhamnek, az egyetem székhelyének közelében. A boltoni gyapjuszövő a legnagyobb gyár a Miskatonic völgyében, amelynek soknyelvű alkalmazottai sohasem voltak népszerűek a helyi orvosok között. A legnagyobb gondossággal választottuk ki házunkat, végül egy meglehetősen kopottas házikónál kötöttünk ki a Pond Street vége felé; a legközelebbi szomszéd öt telekkel arrébb lakott; a helyi szegények temetőjétől pedig csupán egy mező választott el, amelyet az elég sűrű északi erdő egy sávja osztott ketté. A távolság nagyobb volt, mint szeretttük volna, ám ennél közelebb nem választhattunk volna házat, csupán a mező túloldalán, amely végképp távol esett az iparnegyedtől. Mégsem voltunk elégedetlenek, mivel lakóhelyünk és baljós anyagbeszerzési forrásunk között nem éltek emberek. A gyaloglás kissé sokáig tartott, viszont zavartalanul hurcoláshattuk néma zsákmányainkat.

Praxisunk meglepően széles körű volt az első pillanattól fogva -annyira nagy, aminek örül minden kezdő orvos, és annyira nagy, amelyet unalmas tehernek talál minden tudós, akit valódi érdeklődése egészen másfelé vonz. Az üzem munkássága gyakran fölkeresett minket; számos szervi bajukat nem számítva, bőven akadt dolgunk a késelések és verekedések nyomaival is. Bennünket azonban elsősorban a titkos laboratórium foglalt le, amelyet a pincében szereltünk föl- a laboratórium, amelynek hosszú asztalán az elektromos lámpa fényében, a hajnali órákban gyakran fecskendeztük be West különféle oldatait ama lények vénájába, amelyeket a szegények temetőjéből vonszoltunk magunkkal. West dühödten kísérletezett, hogy találjon valamit, amellyel ismét megindíthatja az ember életjelenségeit, miután a halálnak nevezett dolog egyszer megállította azokat, de a leghátborzongatóbb akadályokba ütköztünk. Az oldatokat más-másképp kellett adagolni a különböző típusoknak; ami megfelelt a tengerimalacoknak, az semmit sem ért embereknél, és a különböző példányok jelentős változtatásokat tettek szükségessé. A hulláknak a lehető legfrissebbeknek kellett lenniük, mivel az agyszövet legcsekélyebb bomlása is lehetetlenné tette a tökéletes újjáélesztést. Az volt a legnagyobb gond, hogyan őrizzük meg kellő frissességüket -West borzalmas tapasztalatokat szerzett egyetemi tanulmányai során kétséges frissességű holttestekkel. A részleges vagy tökéletlen élesztés eredményei sokkal iszonytatóbbak voltak a tökéletes kudarcnál. Mindkettőnknek voltak rémséges emlékei. Már első démoni tapasztalataink óta, amelyeket az arkhami Meadow Hill elhagyatott tanyaházában éltünk át, éreztük a lopakodó fenyegetést; West, aki legtöbb tekintetben nyugodt, szőke, kék szemű tudományos automataként

viselkedett, gyakran bevallotta nekem azt a borzongató sejtelmét, hogy kitartóan üldözik. Félig-meddig érezte is, hogy követik. Az idegfeszültség okozta érzécsalódást még fokozta az a tagadhatatlanul felzaklató tény, hogy életben volt legalább egy újjáélesztett teremtményünk, egy félelmetes húsevő lény a seftoni párnázott cellában. Meg ott volt a másik, az első, amelynek pontos sorsát sohasem tudtuk meg. Boltonban szerencsénk volt a nyersanyaggal, sokkal inkább, mint Arkhamben. Alig egy hete telepedtünk meg, amikor még a temetés éjszakáján hozzájutottunk egy baleset áldozatához, és ő meglepően normális arckifejezéssel nyitotta ki a szemét, mielőtt az oldat csődöt mondott volna. Az egyik karját elvesztette -ha ép lett volna a teste, talán nagyobb sikerrel járunk. Ezután a következő januárig további három esetünk volt, az egyik teljes csőd, egy másikonál izommozgást tapasztaltunk, a harmadik elég borzongató: magától felkelt és hangot adott. Azután elfogyott a szerencsénk; csökkent a temetések száma, és amelyek mégis lezajlottak, azoknak tárgya túl beteg, vagy túlságosan megnyomorodott volt számunkra. Minden halálesetet nyomon követtünk, különös tekintettel a körülményeire.

Mindazonáltal egy márciusi éjszakán váratlanul olyan anyaghoz jutottunk, amelyet nem a szegények temetőjéből kellett kihantolnunk. Boltonban az uralkodó puritán szellem tiltotta az ökölvívást -a szokásos eredménnyel. Az üzemi munkások között általánosan elterjedt a tilalmas és szakszerűtlenül levezetett ökölharc; alkalmanként silány minőségű hivatásosokat is felbéreltek. Ezen a tél végi éjszakán ilyen mérkőzés zajlott, láthatóan katasztrófális eredménnyel, mert két riadt polyák kopogtatott be hozzánk, összefüggéstelen suttogással könyörögve, hogy lássunk el egy nagyon titkos és súlyos esetet. Követtük őket egy elhagyott csűrbe, ahol rémült idegenek ott maradt utóhada bámult egy néma fekete alakot a padlón.

A mérkőzés Kid O'Brien -egy legkevésbé sem hiberniai jelleggel görbült orrú, esetlen és mostanára reszkető ifjú -és Buck Robinson, a "Harlemi Füstös" között zajlott. A négert kiütötték, mint percnyi vizsgálatnál megállapíthattuk, végképp. Visszataszító, gorillaszerű figura volt, rendellenesen hosszú felső végtagokkal, amelyeket kénytelen vagyok mellső lábaknak nevezni, és olyan arccal, amelyről kimondhatatlan kongói rejtelmekre és a kísérteties Hold alatt dübörgő tamtamokra kellett gondolnom. A test életében még pocsékabban festhetett -de hát a világ számos visszataszító dologgal teljes. A szánalmas tömeg rettegett, mivel nem tudták, mire számíthatnak a törvénytől, ha a dolog kipattan; nagyon hálásak voltak, amikor West önkéntelen borzongásom ellenére följánlotta, hogy szépen eltussolja az ügyet -olyan célból, amelyet túlságosan is ismertem.

Fényesen sütött a hold a behavazatlan tájra, ám mi felöltöztettük a feketét, és úgy cipeltük haza kettőnk között a kihalt utcákon és mezőkön át, ahogy ezt már megcselekedtük Arkhamben egy borzalmas éjszakán. Hátulról, a mező felől közelítettük meg a házat, a hátsó ajtón keresztül vittük be a lényt, majd lehurcoltuk a pincébe, és felkészültünk a szokásos kísérletre. Betegesen féltünk

a rendőrségtől, noha úgy időzítettük kirándulásunkat, hogy elkerüljük a körzet egyetlen járőrét. Az eredmény csüggesztően gyenge volt. Akármilyen kísértetiesen festett zsákmányunk, egyáltalán nem reagált a fekete karjába fecskendezett oldatokra, amelyeket fehérek számára kísérleteztünk ki. Így, amint egyre veszedelmesebben közeledtek a hajnali órák, azt tettük vele, mint a többiekkel: átvonszoltuk a mezőn a szegények temetőjéhez közeli erdősávhoz, itt temettük el, egy akkora sírba, amekkorát ki tudtunk kaparni a fagyott földből. A gödör nem volt valami mély, de éppen olyan jól megfelelt, mint az, amelyet korábbi ügyfelünknek ástunk -annak, aki fölemelkedett és hangot adott. Tolvajlámpánk fényében gondosan letakartuk levelekkel, halott ágakkal, meglehetősen biztosra véve, hogy a rendőrség sohasem fogja megtalálni egy ily sűrű s homályos erdősávban. Másnap mind jobban féltem a rendőrségtől, mivel egyik betegem pletykálta, hogy halállal végződő mérkőzést gyanítanak. Westnek még más oka is volt aggodalomra, mert délután egy olyan esethez hívták, amely nagyon baljósan ért véget. Egy olasz nő hisztériás rohamot kapott elvesztett gyermeke, egy ötéves kis fickó miatt, aki kora reggel elbitangolt és nem ért haza ebédre sem, szóval rendkívül riasztó tüneteket produkált, tekintettel gyenge szívére. Nagyon ostoba hisztéria volt, mivel a kisfiú gyakran elkészült korábban is; de az olasz parasztok rendkívül babonásak, és úgy tűnt, ez az asszony éppen olyan komolyan vette az előjeleket, mint a tényeket. Este hét óra tájt meghalt, és őrjöngő férje iszonyú jelenetet rendezett: meg akarta ölni Westet, akit eszelősségében azzal vádolt, hogy nem mentette meg a feleségét. A barátai lefogták, amikor tört rántott, ám embertelen üvöltözéssel, káromkodással és bosszúesküvésekkel búcsúztatta a távozó Westet. Ez újabb szerencsétlenség miatt a fickó láthatólag megfeledkezett gyermekéről, aki éjszakára sem került elő. Szó volt róla, hogy keresésére indulnak az erdőben, de a család legtöbb barátja a halott asszony és az ordító férfi körül sürgölődött. West mindent összevéve szörnyű feszült állapotban lehetett. Egyaránt nyomaszthatták a rendőrséggel és a bolond olasszal kapcsolatos gondolatok.

Tizenegy ára tájban vonultunk vissza, de nem aludtam valami jól. Boltoknak ilyen kisvároshoz mérten meglepően jó rendőrsége volt, és akaratlanul rettegtem tőle, hogy milyen felfordulás lesz itt, ha az előző éjszaka eseményeit lenyomozzák. Ez véget vethetne itteni munkánknak -talán még börtönbe is kerülnénk. Nem tetszett, hogy ilyen szóbeszéd járja mindenféle küzdelmekről. Az ára elütötte a hármat, a hold a szemembe világított, de én csak elfordultam, ahelyett, hogy leeresztettem volna a rolót. Azután kitartó dörömbölés hallatszott a hátsó ajtón.

Csöndesen, kábultan feküdtem, ám West hamarosan bekopogtatott hozzám. Köntöst és papucsot viselt, kezében forgópisztolyt és zseblámpát tartott. A revolverből tudtam, hogy inkább az örült olaszra számít, mint a rendőrségre.

-Jobb, ha mindketten lemegyünk -suttogta. - Nem tehetem meg, hogy nem nyitom ki, beteg is lehet -egy olyan bolond, aki a hátsó ajtónál próbálkozik.

Így hát lábujjhegyen leosontunk a lépcsőn. Félelmünk részint indokolt volt, részint a hátborzongató hajnali órából táplálkozott. A dörömbölés folytatódott, még erősödött is. Az ajtóhoz érve óvatosan elfordítottam a kulcsot, és kinyitottam. Ahogy a holdfény megvilágította az ott álló alakot, West különös dolgot cselekedett. Annak ellenére, hogy nyilvánvalóan veszélyes volt felhívni a figyelmet magunkra, és rájuk zúdítani a rettegett rendőrségi vizsgálatot -ami szerencsére házikónk viszonylagos elszigeteltsége miatt hál' istennek nem következett be -, barátom váratlan izgalommal és sürgősséggel a tár mind a hat lövedékét beleürítette éjszakai látogatónkba.

Mert nem az olasz volt az, nem is rendőr. Ocsmányul sötétlett a kísérteties holdfényben a hatalmas, formátlan lény, amelyet csakis lidércnyomásainkban szoktunk látni: egy üveges szemű, tintafekete látomás, csaknem négy lábon: föld, levelek, ágak borították, búzlótt a rászáradt vértől, és villogó fogai közül valami szörnyű, henger alakú, hófehér tárgyat lógatott, amely pici kézben végződött.

4. A halott üvöltése

A halott üvöltése átható iszonyt ébresztett bennem még Dr. Herbert West iránt is, ami beárnyékolta kapcsolatunk utolsó éveit. Természetes, ha megijedünk egy halott ember üvöltésétől, ami nyilvánvalóan nem kellemes vagy normális esemény; de én szokva voltam a hasonló tapasztalatokhoz, ily módon ezen alkalomból csupán a sajátos körülmények okozták félelmemet.

West sohasem arathatott teljes sikert, mert sohasem jutott kellően friss tetemhez, olyanhoz, amelynek minden sejtje érintetlen, és képes ismét fogadni azt az inapulzust, amely visszalendíti az életnek nevezett mozgásmodba. Fennállt a remény hogy e második, mesterséges élet az örökkévalóságig nyújtható az injekciók megismétlésével, de rájöttünk, hogy a természetes élet nem reagál megfelelően. Hogy fönntarthassuk a mesterséges mozgást, az életet meg kellett szüntetni; a tetemnek nagyon frissnek, ugyanakkor halottnak kellett lennie.

Néha szélsőségesen ocsmány tapasztalatokra tettünk szert a tökéletlen újjáélesztések miatt, amikor a porhüvelyeket beteges, természetellenes és agy nélküli mozgásra készítették az újjáélesztő oldat különböző változatai.

Az egyik lény idegtépően üvöltött; egy másik föl pattant, mindkettőnk eszméletlenülre vert, és iszonyatos ámokfutásba kezdett, mielőtt bekerült volna az örültekháza rácsai mögé; ez az ocsmány afrikai szörnyeteg pedig kiásta magát sekély sírjából, és rémtettet követett el, úgyhogy Westnek kellett lelőnie. Nem sikerült olyan friss holttesthez jutnunk, amely a legcsekélyebb értelmet mutatta volna, amikor felélesztettük, így elkerülhetetlenül kimondhatatlan borzalmakat teremtettünk. Észbontó volt elgondolni, hogy egy, talán két szörnyünk még mindig él - e gondolat árnyékként követett minket, amíg West félelmetes körülmények között el nem tűnt. De az elszigetelt boltoni házikó pincelaboratóriumában elhangzott üvöltés idején félelmünkénél nagyobb volt a

vágyunk a rendkívül friss anyag után. West sokkal mohóbb volt nálam, néha szinte már úgy láttam, mintha epedve lesne minden acélos egészségű élőlényt.

1910 júliusa volt, amikor addigi balszerencsénk a tetemekkel kapcsolatban jobbra fordulni látszott. Hosszabb látogatást tettem szüleimmél Illinoisban, és visszatértemkor Westet rendkívül felajzott állapotban találtam. Izgatottan elmondta, hogy teljesen új látószögből közelítve, nagy valószínűséggel megoldotta a frissesség problémáját: kitalálta a mesterséges konzerválást! Tudtam, hogy valamilyen új és roppant szokatlan balzsamozószeren dolgozik, nem lepett meg, hogy sikerrel járt; de amíg el nem magyarázta a részleteket, nem értettem, hogy egy ilyen anyag miként segítheti a munkánkat, mivel a példányok undok áporodása nagyrészt annak volt köszönhető, hogy későn jutottunk hozzájuk. Ezzel, amint beláttam, West is teljes mértékben tisztában volt; balzsamozóanyaga sokkal inkább a jövőnek szólt, mintsem azonnali használatra, annak a reménynek, hogy a sors ismét utunkba vet valami nagyon friss, temetetlen holtat, ahogyan évekkel korábban történt, amikor Boltonban hozzájutottunk az ökölvívómeccsen megölt négerhez. Végre ránk mosolygott a szerencse, és a pince titkos laboratóriumában ott feküdt egy holttest, amelyen nem kezdhetette meg munkáját a bomlás. Hogy mi történhet az újjáélesztéskor és hogy reménykedhetünk-e elméjének, ép eszének helyreállításában, ezt West sem merte megjósolni. A kísérlet határkövet fog jelenteni munkásságunkban, így West félretette a példányt a visszaérkezésemig, hogy mindketten a szokott módon részesülhessünk a látványosságban.

West elmesélte, hogy jutott az erőteljes férfi teteméhez. A jól öltözött ember épp leszállt a vonatról, hogy elintézzon valami üzleti ügyet a boltoni gyapjúfonodával. Az út hosszú volt a városon keresztül, és amikor a jövevény megállt a házuknál, hogy megtudakolja, merre tovább, a szíve rendetlenkedni kezdett. Visszautasította a gyógyszert, és egy pillanattal később váratlanul holtan esett össze. Mint várható volt, West égi ajándéknak tekintette a testet. Rövid társalgásuk során kiderült, hogy az idegent nem ismerik Boltonban, majd miután West átkutatta a hulla zsebeit, kiderült, hogy a St. Louis-i Robert Leavitt az áldozat, láthatólag magányos ember, akinek eltűnését nem fogják kutatni. Amennyiben nem sikerül újjáélesztünk, senki sem szerez tudomást kísérletünkről. Alanyainkat ugyanis eltemettük a ház és a temető közötti erdősávban. Viszont, ha sikerül újjáélesztünk, a hírünk örökre, ragyogva fennmarad. Így West habozás nélkül belefecskendezte a tetem csuklójába a frissen tartó keveréket, hogy érkezésem után fölhasználhassuk. Westet nem látszott túlságosan zavarni a tetem szívgyengesége, ami szerintem kockáztatta kísérletünk sikerét; remélte, hogy eléri, amit még sohasem ért el: fellobbantja az értelem szikráját, és talán normális élő teremtetést alkothat.

Így hát 1910. július 18-án Herbert West és én ott álltunk a pince-laboratóriumban, és néztük a fehér, néma alakot a kápráztató villanyfényben. A balzsamozó keverék kísérteties hatékonysággal működött, mint elbűvölve megállapítottam, lenézve az erőteljes alakra, amely két hét alatt

se merevedett meg. Odafordultam Westhez, hogy ő erősítsen meg ennek az embernek a halálában. A megerősítést meg is kaptam; West emlékeztetett rá, hogy az újjáélesztő elegyet sohasem használta anélkül, hogy ne ellenőrizte volna gondosan az életjeleket, mivel a szer hatástalannak bizonyult, ha az eredeti életerőből bármennyi is megmaradt. Miközben West folytatta az előkészületeket, rám mély benyomást tett az új kísérlet rendkívüli bonyolultsága; annyira összetett volt, hogy West nem bízhatott meg a sajátjánál nehezkesebb kézben. Nem engedte, hogy megérintsem a testet, először egy szert fecskendezett a csuklóba, csaknem ugyanoda, ahol már kilyukasztotta a bőrt a balzsamozó oldat injektálásával. Mint mondta, ez semlegesíti az előző folyadékot, lehetővé téve, hogy a szervezet normális módon ellazuljon, így a bejuttatott újjáélesztő oldat szabadon kifejtheti a hatását. Kicsivel később, amikor a halott lábak enyhe remegése jelezte a hatást, West erélyesen rányomott egy párnaszerű tárgyat a rángatózó arcra, és nem is vette el, amíg a holttest ismét meg nem nyugodott, készen állva újjáélesztési kísérletünkre. A halvány arcú lelkes férfi most egy utolsó felületes vizsgálatot végzett, ellenőrizve az abszolút élettelenséget, elégedetten hátralépett, végül belefecskendezett a bal karba egy adag gondosan kimért életelixírt; sokkal nagyobb figyelemmel készítette el aznap délután, mint ahogyan az egyetemi időkben csináltuk, amikor még tapasztalatlanul, vaktában tapogatózva dolgoztunk. Nem tudom leírni a vad, lélegzetviesszafojtott feszültséget, amellyel az eredményt vártuk ennél az első, igazán friss tetemnél, az elsőnél, akinél okkal számíthattunk rá, hogy értelmes beszédre nyitja ajkait, talán elmondhatja, mit látott a mérhetetlen mélységben.

West materialista volt, nem hitt a lélekben, minden tudati tevékenységet a testi jelenségek következményének tekintett, így azt sem várta, hogy ocsmány titkok lappanganak a halál sorompóján túli mélységekben és tárnákban. Én elméletben nagyjából egyetértettem vele, mégis megmaradt bennem valami ösztönös nyoma őseim egyszerű hitének; nem tehettem róla, de bizonyos félelemmel, szörnyű várakozással tekintettem a tetemre. Mellesleg nem tudtam kitörölni emlékeimből azt az embertelen sikolyt, amelyet azon az éjszakán hallottunk, amikor első kísérletünket végeztük el az arkhami kihalt tanyán.

Nagyon kevés idő telt el, de máris láttam, hogy a kísérlet nem vallott teljes kudarcot. Árnyalatnyi szín költözött az eddig krétafehér arcba, és szétterjedt a sajátosan dús, homokszínű borosta alatt. West, aki a bal kar pulzusán tartotta a kezét, hirtelen jelentősen bólíntott; csaknem azonnal pára lepté be a halott szája elé tartott tükröt. Ezt néhány görcsös izommozgás követte majd hallhatóvá vált a lélegzés, megmozdult a mellkas. A lehunytt szemhéjakra pillantottam, és mintha remegni láttam volna őket. Azután föl pattantak, megmutatva a szürke, nyugodt, élő szemet, amelyben azonban nem látszott értelem, még kíváncsiság sem.

Pillanatnyi fantasztikus szeszély hatására kérdéseket suttoztam a veresedő fulbe; kérdéseket egy másik világról, amelynek emlékei talán még nem

röppentek el. Az ezt követő rettenet kiűzte őket az elmémből, csak az utolsó emlékezem, amelyet megismételtem: - Hol jártál? - Nem tudom, kaptam-e választ, mivel hang nem hagyta el a jól formált száját; csak azt tudom, hogy abban a pillanatban hitem szerint némán megmozdultak a vékony ajkak, szótagokat formáltak, amelyeket én "csak most"-nak olvastam le, már ha volt egyáltalán bármiféle értelmük vagy jelentésük. Ebben a pillanatban, mint mondom, fűtött az ujjongó meggyőződés, hogy legalább egy nagy célt elértünk; első alkalommal élesztettünk föl egy holttestet, amely valódi értelemmel bíró önálló szavakat mondott ki. A következő pillanatban már nem volt kétségünk a győzelem felől; semmi kétség, az oldat, legalábbis ideiglenesen, csakugyan teljes mértékben betöltötte feladatát, helyreállítva az értelmet, valódi életet támasztott a halál után. Ám erre a győzelemre következett a legnagyobb borzalom; nem annak a borzalma, amit a lény mondott, hanem a tett, amelynek tanúja voltam, és amelyet az a férfi követett el, akivel összekötött a hivatás.

Mert ez a nagyon friss tetem teljes, iszonyatos öntudatra rándult, szeme kitágult a földön látott utolsó jelenet emlékeitől, a levegőbe lökte élethalálharcot vívó kezeit, majd hirtelen visszazuhanva a második, végleges megsemmisülésbe, ahonnan nincs visszatérés, elüvöltötte ama szavakat, amelyek örökké ott csengenek fájó agyamban:

- Segítség! Eredj innen, te istenverte kis kese ördög, vidd innen az átkozott fecskendődet!

5. Az árnyak borzalma

Sok ember beszél ocsmányságokat, a sajtóról nem is szólva, amelyek az első világháború csatateréin estek meg. Némelyiktől rosszul leszek, mások heves hányingert keltenek bennem, ismét másoktól borzongok és a hátam mögé sandítok a sötétben; mégis, a legrosszabbak ellenére is azt hiszem, én számolhatok be a legförtelmesebből: az árnyak döbbenetes, természetellenes, hihetetlen borzalmáról.

1915-ben főhadnagyi rangban szolgáltam a kanadai hadsereg flandriai hadtestében, egyikeként a számos amerikainak, akik követték a kormány hívó szavát az óriások harcába. Nem a saját ötletemből léptem be a hadseregbe, sokkal inkább annak természetes eredményeként, hogy bevonult a férfi, akinek nélkülözhetetlen segédje voltam: a híres bostoni sebész-specialista, Dr. Herbert West. Dr. West alig várta, hogy sebészként részt vehessen egy nagy háborúban, és amikor lehetősége nyílt a bevonulásra, engem is magával vitt, csaknem akaratom ellenére. Okkal lettem volna boldog, ha a háború elválaszt minket; okkal találtam egyre zavaróbbnak West orvosi gyakorlatát és társaságát; de amikor Ottawába ment, és egy kollégája közbenjárására őrnagyi beosztást kapott, nem tudtam ellenállni parancsoló sürgetésének, hogy szokott minőségemben én is kísérem el őt.

Amikor azt mondom, hogy Dr. West alig várta a frontszolgálatot ezzel nem arra akarok célozni, hogy természettől fogva harcias volt, vagy féltette a

civilizációt. Mindig jéghideg intellektuális gépezetként viselkedett ez az alacsony szőke, kék szemű szemüveges ember: azt hiszem, titokban kinevette alkalmankénti harci lázamat és kirohanásaimat a közönyös semlegesség ellen. Mindazonáltal megvolt annak az oka, ha Flandria csataterére kíváncszott, és annak érdekében angyalbőrbe kellett bújni. Nem olyasmi volt ez, amit a legtöbb ember óhajt, inkább az orvostudomány ama különös ágával kapcsolatos, amelyet titokban művelt, és amelyben megdöbbentő, alkalmanként visszataszító sikereket ért el. Végeredményben sem többre, sem kevesebbre nem volt szüksége, mint frissen megölt, és mindenféleképpen megcsonkított emberanyagra.

Herbert Westnek azért volt szüksége friss holttestekre, mivel a halottak újjáélesztése jelentette élete munkásságát. Ezt a tevékenységet nem ismerte az a divatos pacientúra, amely olyan gyorsan épült ki és kapta szájára West nevét, miután megérkezett Bostonba; csupán én bírtam róla tudomással, aki jó ismerőse, legközelebbi barátja és egyetlen segítője voltam az arkhami Miskatonic egyetem orvosi fakultásán eltöltött évek óta. Ama egyetemi napok alatt kezdte el borzalmas kísérleteit, először kis állatokon, azután döbbenetes módon megszerzett emberi porhüvelyeken. Volt egy oldata, amelyet a holttestek vénájába fecskendezett, és ha azok elég frissek voltak, akkor sajátosan reagáltak. Westnek komoly problémát jelentett, hogy megtalálja a megfelelő képletet, mivel minden szervezetnek más-más stimulusra volt szüksége. A rettegés követte Westet, amikor eltöprengett részleges kudarcain, mert kimondhatatlan lények támadtak a tökéletlen oldatokból, vagy a nem kellően friss tetemekből. E kudarcok egy része életben maradt - egy a bolondokházában tartózkodott, mások eltűntek -, és ha West a lehetséges, bár a valóságban mégis elképzelhetetlen eshetőségekre gondolt, gyakran megremegett szokásos egykedvűségének álcája alatt. Hamar megtanulta, hogy a használhatóságnak az abszolút frissesség a legfontosabb feltétele, ezért rémületes és természetellenes praktikákhoz folyamodott a testlopásban. Az egyetemen és a korai időkben, amikor együtt praktizáltunk Bolton iparvárosban, én elbűvölt csodálattal viseltem iránta; de ahogy egyre merészebb lett módszereiben, mardosó félelem kezdett kialakulni bennem. Nem tetszett, ahogyan az egészséges élőkre nézett; azután volt egy lidércnyomásos eset a pince-laboratóriumban, amikor megtudtam, hogy egy bizonyos valaki azért lett élőhalott, mert Westnek szüksége volt rá. Ez volt az első alkalom, amikor képes volt életre kelteni a racionális gondolkodást egy holttestemben; sikere, amelyet ilyen ocsmány áron ért el, teljesen megkeményítette.

Módszereiről, melyeket a következő öt évben alkalmazott, szólni sem merek. A pusztá félelem ereje tartott mellette, és olyan látványoknak voltam tanúja, amelyeket emberi nyelv nem ismételhet el. Fokozatosan kezdtem borzalmasabbnak találni Herbert Westet minden cselekedeténél. Ekkortájt kezdett derengeni bennem, hogy egykori normális tudományos lelkesedése a meghosszabbított élet iránt fokozatosan beteges, kísérteties kíváncsisággá a

vesztőhelyi festőiség iránti titkos vonzalommá fajult. Érdeklődése pokoli és ferde szenvedéllyé torzult a visszataszító és ördögien abnormalis látványosságok iránt; egykedvűen, mohón bámulta a mesterséges szörnyetegeket, amelyek láttán egészségesebb emberek holtan estek volna össze a rémülettől és undortól; sápadt intellektualitása mögött a fizikai kísérletek finnyás Baudelaire-je, a sírok lankadt Elagabalja rejtőzött.

A veszélyek, amelyekkel találkozott, nem rettentették el; a bűnök, amelyeket elkövetett, nem indították meg. Azt hiszem, akkor érte el a csúcst, amikor bebizonyította, hogy az értelmes életet helyre lehet állítani, és új világokat keresett, amelyeket meghódíthatott a különálló testrészek újjáélesztésével. Vad és eredeti elméleteket vallott a szervezet természetes rendszeréről, leválasztott sejtek és idegszövetek független életéről; elért néhány ocsmány eredményt egy leírhatatlan trópusi hüllő majdnem kikelt tojásaiból nyert, mesterségesen táplált, halhatatlan szövet formájában. Két biológiai kérdés volt, amelyeket rendkívüli módon szeretett volna tisztázni: először, hogy lehetséges-e bármilyen minőségű tudatosság és ésszerű cselekvés az agy nélkül, pusztán a gerincvelő és különböző idegdúcok jóvoltából; másodsor, hogy létezik-e bármiféle éteri, érzékekkel föl nem fogható kapcsolat egy test valaha összetartozó, majd sebészeti úton szétválasztott sejtjei között. Az ilyesfajta kutatáshoz bőséges mennyiségben volt szükség frissen leölt ember porhüvelyére, és Herbert West ezért ment el a háborúba.

A szavakba nem foglalhatóan lidércnyomásos eset 1915. márciusában történt egy tábori kórházban, St. Eloi frontvonalai mögött. Még most sem tudom egészen, nem volt-e démoni rossz álm az egész. West magánlaboratóriumot alakított ki a csúrszerű ideiglenes épület egyik keleti szobájában, amelyet azzal az indoklással szerzett meg magának, hogy gyökeresen új gyógymódokat kutat az idáig reménytelen csonkulások kezelésére. Itt végezte véres munkáját, akár egy hentes: sohasem tudtam megszokni azt a közönyt, amellyel bizonyos dolgokat kezelte és osztályozott. Időnként a sebészet valóságos csodáit mutatta be a katonákon; de legfőbb öröme kevésbé nyilvános és emberbaráti természetű volt, és sokat kellett magyarázkodnia bizonyos hangokról, amelyek még az elátkozottak e Bábelében is furcsának tűntek. E hangok gyakran revolverlövések voltak, ami biztosan nem szokatlan a csatatéren, de meglehetősen különös egy kórházban. Dr. West újjáélesztett kreatúrái nem hosszú életre vagy közszereplésre teremtettek. Az emberi eredetű anyagok mellett sok hüllő-embrió-szövetet használt, amelynek tenyésztésében egyedülálló eredményeket ért el. A hüllőszövet az emberénél alkalmasabb volt a szervek nélküli töredékek életének fenntartására, ami barátom jelenlegi tevékenységének középpontját képezte. A laboratórium egyik sötét szögletében nagy födeles kád állt egy keltetőlámpa fölött, tele a hüllőből származó sejtanyaggal, ami szakadatlan osztódással növekedett ocsmányul pufffedezve.

Azon az éjszakán, amelyről beszélek, ragyogó új példányt szereztünk: egy férfit, aki valaha oly nagy testi erővel és fennkölt elmével bírt, ami biztosította

az érzékeny idegrendszert. Meglehetősen ironikus módon ő volt az a tiszt, aki hozzásegítette Westet ehhez az álláshoz, és aki mostanáig a társunk volt. Továbbá valaha titokban az újjáélesztés elméletét tanulmányozta West segítségével. Sir Eric Moreland Clapham-Lee őrnagy, a Különleges Szolgálati Érdemérem birtokosa a legjobb sebész volt a hadosztályunkban, és éppen sietve tartott a St.Eloi állások felé, amikor súlyos támadás érte a főhadiszállást. Aeroplánnal érkezett, amelyet a rettenthetetlen Ronald Hill hadnagy vezetett;akkor lőtték le őket, amikor csaknem elérték céljukat. A zuhanás látványos és félelmetes volt; Hill fölismerhetetlenné vált, ám a nagy sebész tetemét csaknem lenyakazott, ám egyébként sértetlen állapotban adta vissza a roncs. West mohón kaparintotta meg az élettelen porhüvelyt, amely egykori barátjáé, iskolatársáé volt; összeborzongtam, amikor befejezte a nyakazást, majd a fejet elhelyezte a kocsonyás hullószövettel töltött pokoli kádban, későbbi kísérletek céljára, a lefejezett testet pedig a műtőasztalra helyezte. Friss vért fecskendezett bele, összekötött egyes vénákat, artériákat és idegeket a fejetlen nyakon, a vérfagyasztó nyílást pedig letakarta valamilyen tisztí egyenruhát viselő, azonosítatlan egyénről származó bőrrel. Tudtam, mit akar; azt akarta látni, hogy vajon e magasan szervezett test képes-e fej nélkül produkálni bárminemű jelét annak a tudati tevékenységnek, amely megkülönböztette a kitűnő Sir Eric Moreland Clapham-Lee-t. E néma törzs valaha tanulta az újjáélesztést, amelyet most velőtrázó módon bizonyítania kellett.

Még mindig látom Herbert Westet a baljós villanylámpa alatt, ahogyan befecskendezi az újjáélesztő oldatot a fej nélküli testbe. A jelenetet nem tudom leírni - elájulnék, ha csak megpróbálnám, mert örület töltötte meg azt az osztályozott csonkokkal telezsúfolt szobát, amelynek síkos padlóján csaknem bokáig gázoltunk a vérben és a csekélyebb emberi hulladékokban, ahol egy távoli sarok fekete árnyai között ocsmány hulló-borzalmak bugyborogtak, pöfögtek és fortyogtak a halvány zöldeskék láng kísértete fölött.

Az alanynak, ahogyan azt West ismételten megjegyezte, ragyogó idegrendszere volt. Sokat várt tőle; amint rángani kezdett, nyomban lázas érdeklődés gyúlt barátom arcán. Azt hiszem, arra készült, hogy bizonyítékát fogja látni ama egyre erősebb meggyőződésének, hogy a tudatosság, ész és személyiség az agytól függetlenül is létezik, hogy az embernek nincs tudati központja, csupán idegi vezénnyel működő gépezet, amelynek mindegyik része önmagában is nagyjából teljes egész. Egyetlen győzelmes bizonyítással mindjárt átutalja az élet rejtélyét a mítoszok világába. A test most már hevesen rángatózott, majd félelmetes módon vonaglani kezdett mohó tekintetünk előtt. A karok idegesítően mocorogtak, a lábak fölhúzódtak, az izmok visszataszítóan, görcsösen feszültek. Azután a fejetlen lény kitárta karjait, a kétségbeesés félreérthetetlen mozdulatával, a tudatos kétségbeesésével, amely egymagában elegendő volt, hogy igazolja Herbert West minden elméletét. Az biztos, hogy az idegek emlékeztek a férfi életének utolsó cselekedetére; a küzdelemre, amellyel szabadulni akart a zuhanó aeroplánból.

Ami ezután következett, azt sohasem fogom bizonyosan tudni. Lehet, hogy hallucináció volt az egész, amelyet az a sokk idézett elő, hogy rögtön ezután az egész épületet romba döntötte a hirtelen megindult német pergőtűz - ki tudná cáfolni, amikor bizonyíthatóan csupán West és én maradtunk életben? West szívesen fogta fel így, egészen a közelmúltban történt eltűnéséig, de voltak idők, amikor nem volt képes rá; különös ugyanis, hogy mindkettőnknek ugyanolyan érzécsalódása lett volna. Az ocsmány esemény nagyon egyszerű volt, csupán későbbi jelentősége miatt méltó az említésre.

A test az asztalon vak, szörnyű tapogatódzással fölemelkedett, és mi egy hangot hallottunk. Nem hívhatom emberi hangnak, ahhoz túlságosan félelmetes volt. Mégsem a hanghordozása volt a legrémítőbb. Nem is maga az üzenet - mindössze annyit kiáltott: Ugorjon, Ronald, az Isten szerelmére, ugorjon! -, hanem a hang forrása.

A nagy, letakart kád felől jött, az ugráló fekete árnyak kísérteties sarkából.

6. A síri légió

Amikor egy éve eltűnt Dr. Herbert West, a bostoni rendőrség alaposan kikérdezett. Gyanakodtak, hogy valamit elhallgatok, és talán még ennél súlyosabb dolgokat is gondoltak; de nem mondhattam el nekik az igazat, mert úgysem hitték volna el. Azt tudták, hogy West tevékenysége kívül esett a közember által még felfogható határon; ocsmány halottfeltámasztó kísérletei túlságosan kiterjedtek voltak ahhoz, hogy tökéletesen titokban lehetett volna tartani őket; ám a végső, lélekrázó katasztrófa a démoni fantázia olyan elemeit tartalmazta, hogy még én magam is kételkedem abban, amit láttam.

Én voltam West legközelebbi barátja és egyetlen bizalmas segítőtársa. Évekkel ezelőtt az orvosegyetemen találkoztunk, és elejétől kezdve osztoztam szörnyű kutatásaiban. West igyekezett kidolgozni a tökéletes oldatot, amelyet a frissen elhunyt ereibe fecskendezve ismét életre kelthette a holtat; a munka nagy mennyiségű friss tetemet követelt, ami a legelfajzottabb tetteket írta elő. Még döbbenetesebb volt némely kísérletek eredménye: azok a már elpusztult, rémítő húskoloncok, amelyeket West vak, agyitalan, gyomorforgató létre ébresztett. Ez volt a megszokott eredmény mivel a tudat újraélesztéséhez teljesen friss tetemre volt szüksége, hogy a bomlás ne érinthesse az érzékeny agysejteket.

A legfrissebb hulláknak ez a szükséglete, ez okozta West erkölcsi bukását. Nehéz volt ilyesmihez hozzájutnia, és egy iszonyú napon már akkor megszerezte a kísérlet alanyát, amikor az még élt és egészséges volt. Némi küzdelem, egy tű, egy erős alkaloida nagyon friss holttestté változtatta, és egy kurta, emlékezetes pillanatra sikerült a kísérlet; ám West eldurvult, megkérgesedett lélekkel került ki belőle, és hideg szeme néha ocsmány, számító pillantással méregetett olyan embereket, akiknek különösen érzékeny agyuk és egészséges testük volt. A vége felé egyre jobban félttem tőle, mert engem is kezdett így nézegetni. Az emberek, úgy látszik, nem vették észre efféle pillantásait, az én félelmemet viszont igen; és West eltűnte után ez szolgáltatót

alapot bizonyos képtelen gyanúkhöz.

Valójában West sokkal jobban félt nálam; undorító kutatásaival velejárt az ólálkodás, és rettegett minden árnyéktól. Félt többek között a rendőrségtől is, de ennél mélyebb és ködösebb félelmet táplált bizonyos leírhatatlan lények iránt, amelyeket beteges életre keltett, és nem látta, hogy ez az élet eltávozott volna belőlük. Kísérleteit rendszerint egy forgópisztollyal zárta le, de néha nem volt elég gyors. Ott volt mindjárt az első alany amelynek kirabolt sírján később karmokkal marcangolt jeleket láttak. Ott volt aztán annak az arkhami professzornak a teste, amely kannibalizmusba esett, mielőtt elfogták, és személyazonosságát föl nem ismerve a seftoni örültekháza egyik cellájába zárták, ahol tizenhat éven át verte a falat. A legtöbb túlélőről még nehezebb beszélnem - a későbbi években West tudományos lelkesedése egészségtelen, fantasztikus mániává fajult, és leginkább abban jeleskedett, hogy nem ép emberi testeket élesztett újjá, csupán különböző testrészeket, vagy ezeket a részeket nem emberi szerves anyaggal egyesítette. Eltűnté előtt már pokolian undorító dolgokra vetemedett, némelyik kísérlete még célzás formájában sem tűri a nyomdafestéket. A világháború, amelyben mindketten sebészként dolgoztunk, még fel is erősítette ezt a szenvedélyét.

Amikor azt mondom, hogy West ködösebb félelmeket táplált némely alanyával kapcsolatban, ezzel ennek a félelemnek az összetett voltára utalok, vagyis hogy hozzátartozott a tudás, miszerint ily névtelen szörnyek léteznek, másrészt meg a találgatás, hogy milyen testi ártalmat okozhatnának neki bizonyos körülmények között. Még iszonyatosabbá tette a helyzetet a kísérleti alanyok eltűnése, mert West valamennyiük közül csak egynek a helyét ismerte, az örültekháza szárnalmas lakójáét. De élt benne egy ennél kifinomultabb félelem ugyanis roppant fantasztikus eredményre jutott egy különös kísérlet során, amelyet a kanadai hadseregben hajtott végre 1915-ben. West egy súlyos ütközet közepén újjáélesztette Sir Eric Moueland Clapham-Lee őrnagyot, a Különleges Szolgálatért Érdemérem tulajdonosát, egy kollégáját, aki tudott West kísérleteiről. West a fejet eltávolítva vizsgálta annak lehetőségét, hogy mutathatja-e a törzs az értelmes élet jeleit. Éppen akkor járt sikerrel, amikor az épületet elsöpörte a német ágyúzás. A törzs tudatosságra utaló mozdulatokat tett; és ámbátor hihetetlennek tűnik, mindketten gyomorkeverően biztosak voltunk benne, hogy tagolt beszédet hallunk a laboratórium egyik árnyékos sarkában elhelyezett, leválasztott fejtől. Bizonyos értelemben kegyként érkezett a gránát - ámde West sohasem vehette annyira bizonyosra, mint szeretne volna, hogy mi vagyunk az egyedüli túlélők. Gyakran kockáztatott meg hátborzongató feltételezéseket arról, hogy miket tehet egy fejetlen orvos, aki rendelkezik a holtak újjáélesztésének képességével.

West utolsó lakása egy tiszteletre méltó, igen elegáns házban volt, amely Boston legöregebb temetőjére nézett. Pusztán jelképes és fantasztikus esztétikai okokból választotta ezt a helyet, mivel a legtöbb temetés itt még a gyarmati időkben történt, ezért kevés tudományos haszonnal kecsegtetett volna az új

tetemek keresése. A laboratóriumot külföldről hozatott munkások építették a legnagyobb titokban a pincében; volt benne egy nagy kazán is, hogy kényelmesen és tökéletesen el lehessen tüntetni a testeket, testrészeket és testutánszatokat, amelyek a tulajdonos beteges kísérletei és istentelen időtöltései után megmaradtak. A pince kiásása közben a munkások valamely rendkívül régi falazatba ütköztek; kétségtelenül köze lehetett a régi temetőhöz, mégis túlságosan mélyen feküdt ahhoz, hogy bármely ismert sírhellyel kapcsolatba lehetett volna hozni. Némi számolgotás után West úgy vélekedett, hogy titkos kriptáról lehet szó, amely az Averill sír alatt helyezkedik el, ahová 1768-ban temettek utoljára. Vele voltam, amikor megvizsgálta a munkások lapátjai és ásói nyomán előbukkant salétromos, csöpögő falakat, fölkészültem az évszázados sírbolt titkainak feltárlását kísérő, vacogó izgalomra; de most először West újsütetű félelme legyőzte természetes kíváncsiságát; megparancsolta - elárulva, hogy benne is korcsosodik már a régi vakmerőség -, hogy a falazatot hagyják érintetlenül, és vakolják be. Így is maradt egészen ama pokoli éjszakáig, és ez képezte a titkos laboratórium egyik falát. Beszéltem már West hanyatlásáról, de hozzá kell tennem, hogy mindez szellemi, megfoghatatlan dolog volt. Kívülről nem változott, nyugodt maradt, hideg és fiatalos, mintha semmit sem változtattak volna rajta a rettegek és az évek. Még akkor is nyugodtnak látszott, amikor a kiásott sírra gondolt, és hátranézett a válla fölött; még akkor is, ha a kannibálra gondolt, aki a Sefton rácsait rágta és rázta.

Herbert West pusztulása azon az estén kezdődött közös dolgozószobánkban, amikor hol énám vetett kíváncsi pillantásokat, hol az újságra. Egy különös cím keltette fel figyelmét a gyűrött lapon, és mintha névtelen titáni mancs nyúlt volna utána tizenhat év távlatából. Valami félelmetes és hihetetlen történt ötven mérföldnyire a seftoni örültekházában; a szomszédok hüledeztek, a rendőrség nem értette. A hajnali órákban néma férfiak csoportja lépett a birtokra, vezetőjük fölkelte az ügyelteseket. Fenyegetően harcias alak volt, akinek ajkai beszéd közben nem mozogtak, és hangja mintegy hasbeszélői kapcsolatban látszott lenni a magával hurcolt hatalmas, fekete dobozzal. Kifejezéstelen arca csinos volt, sőt, szinte ragyogó szépségű, ám az igazgató valósággal elalélt, amikor fény esett arra az arcra, mivel viaszból készült, festett üvegszemekkel. Valami kimondhatatlan baleset történhetett ezzel az emberrel. Lépteit egy természetesebb férfi irányította, akinek visszataszító, kékes arcát valamely ismeretlen betegség félig felfalta. A beszélő megkérdezte, hol őrzik azt az emberevő szömyeteget, akit Arkhamból hoztak el tizenhat éve. Amikor megtagadták a választ, jelt adott, mire döbbenetes ribillió vette kezdetét. A gonosztevők minden ápolót megverték, megtapostak és megharaptak aki nem menekült el; négyet megöltek, és végül sikerült kiszabadítaniuk a szörnyeteget. Azok az áldozatok, akik képesek voltak hisztérikus roham nélkül felidézni a történeteket, esküdöztek, hogy a teremtmények egyáltalán nem ember módjára viselkedtek, inkább mintha valami elképzelhetetlen gép mozgatta volna őket, amelyet a viaszarcú működtetett. Mire segítség érkezett, nyoma sem volt a

férfiaknak és eszelős támadásuknak.

Attól kezdve, hogy West ezt a cikket elolvasta, egészen éjfélig mintegy bénultan üldögélt. Éjfélkor megszólalt a csengő, ami rettenetesen megijesztette. Ahogyan a rendőröknek is mondtam, az utcán nem állt kocsi; csak egy csoport sajátos külsejű alak, akik nagy szögletes dobozt hoztak magukkal, amelyet leraktak az előszobában, miután egyikük természetellenes hangon felröfönt: - Expressz, fizetve. - Majd szaggatott mozgással kisorjáztak a házból. Utánuk néztem, és furamód úgy rémlett, mintha a házunkkal szomszédos régi temetőbe fordultak volna be. Amikor becsaptam mögöttük az ajtót, West lejött és ránézett a dobozra. Úgy hatvan centiméteres élű kocka volt, és hibátlanul rá volt írva West neve, mostani címe, valamint még valami: "Feladó: Eric Moreland Clapham-Lee, St. Eloi, Flandria." Hat évvel korábban Flandriában egy szétágyúzott kórház omlott rá Dr. Clapham-Lee újjáélesztett törzsére és a fejre, amely - talán - tagolt szavakat mondott.

West most még csak izgatott sem volt. Sokkal kísértetiesebb állapotba került. - Eljött a vég, de azért égessük el ezt - hadarta. Egyfolytában fülelve levittük a tárgyat a laboratóriumba. Nem sok részletre emlékszem - képzelhetik elmeállapotomat - de az bűnös hazugság, hogy Herbert West testét helyeztem a kazánba, amikor begyűjtöttem. Közösen raktuk be a felbontatlan dobozt, rácsuktuk az ajtót, és bekapcsoltuk az elektromosságot. A dobozból egész idő alatt egyetlen hang sem hallatszott.

West volt az, aki észrevette, hogy hullik a vakolat a falnak azon részén, ahol az ódon sírbolt rejlett. El akartam futni, de megállított. Azután apró fekete rést pillantottam meg, jeges, kísérteties szél csapott meg és éreztem a rothadó föld zsigereinek szagát. Nem hallatszott hang, ám amikor kialudt az elektromos ívfény, némán buzgólkodó lények olyan falkáját pillantottam meg az alvilági foszforeszkálásban, amelyeket csupán az örület - vagy valami annál is rosszabb - képes megalkotni. Emberiek, félig emberiek, részben emberiek és egyáltalán nem emberiek voltak, groteszkül heterogén raj. Egyetlen hang nélkül, sorra távolították el az évszázados fal köveit. Azután, amikor a nyílás eléggé kitarult, libasorban beléptek a laboratóriumba. Gyönyörű viaszfejet viselő lény vezette őket. A vezetőt követő eszelős tekintetű szörnyeteg megragadta Herbert Westet. Ő nem ellenkezett, meg se mukkant. Majd valamennyien rávetették magukat és a szemem láttára tépték darabokra, magukkal hurcolva cafatait az elmondhatatlan förtelmek föld alatti kamrájába. West fejét a viaszfejű vezető vitte, akin a kanadai hadsereg tisztje egyenruhája feszült. Miközben eltűntek, észrevettem, hogy a szemüveg mögött a kék szemeket most gyűjtja iszonyú lángra a kétségbeesett indulat.

Reggel a szolgák találtak meg öntudatlan állapotban. West eltűnt. A kazánban csupán azonosíthatatlan hamvakat találtak. A nyomozók kihallgattak, de hát mit mondhatnék? A seftoni tragédiát nem hozzák kapcsolatba Westtel, valamint a dobozt cipelő alakokat sem, akiknek még a létét is tagadják. Meséltem nekik a kriptáról, mire megmutatták az érintetlen vakolatot és

kinevettek. Így hát nem mondtam többet. Úgy vélik, hogy vagy őrült vagyok, vagy gyilkos - valószínűleg meg is őrültem. De nem lennék olyan őrült, ha az az átkozott síri légiónem lett volna olyan hallgató.

Bihari György fordítása

Charles Dexter Ward esete (1927)

I. KÖVETKEZMÉNY ÉS ELŐJÁTÉK

1.

A Rhode Island-i Providence melletti magán-elmegyógyintézetből nemrég eltűnt egy módfelett különös ember. A Charles Dexter Ward névre hallgató egyént megtört szívű édesapja záratta oda kénytelen-kelletlen, akinek a szeme láttára hatalmasodott el fián az elmezavar, és vált egyszerű különcségből sötét mániává, ami nemcsak gyilkos hajlamait dobta felszínre, hanem furcsamód megváltoztatta elméjének tudati tartalmát is. Az orvosok megvallják, hogy teljes tanácstalansággal szemlélik ezt az esetet, amelyben keveredik az általános fiziológiai, valamint a pszichológiai furcsaságok sokasága.

Először is, a beteg különös módon idősebbnek látszott, mint azt huszonhat éve indokolná. Az igaz, hogy az elmezavar fölgyorsítja az öregedést, a fiatalember arca azonban olyan finom jellegzetességeket mutatott, amelyek csak a nagyon öreg embereken jelennek meg. Másodszor, szervi funkcióiban olyan meglepő aránytalanságok mutatkoztak, ami példátlan az orvosi gyakorlatban. Légzése és szív működése meghökkenítő módon nélkülözte az összhangot, hangját elvesztette, s csak suttogva tudott beszélni, emésztése hihetetlenül elhúzódó és renyhe volt, és az alapingerekre való idegi válaszai eltértek mindattól, amit azelőtt akár normális, akár patológus körülmények között följegyeztek. Bőre hideg volt és száraz, akár a hulláé, szövetének szerkezete szerfölött durvának és lazának látszott, Jobb csípőjéről a nagy olajbarna anyajegy is eltűnt, ehelyett egy nagyon különös májfolt vagy feketés stigma jelent meg a mellén, amelynek korábban nyoma sem volt. Általánosságban minden orvos megegyezik abban, hogy Ward anyagcsere-folyamatai példátlanul lelassultak.

Charles Ward lelki alkata is egyedülálló vonásokat mutatott. Őrülségéhez még a legújabb és legrészletezőbb értekezésekben sem lehet hasonlót találni, és ez olyan szellemi képességgel párosult nála, ami lángésszé vagy vezérré tehetné volna őt, ha nem ölt ilyen szokatlan és groteszk alakot. Dr. Willett, Wardék háziorsosa azt állítja, hogy a betegnek rohama óta még fokozódott is általános szellemi képessége, ha az örületi körén kívül eső dolgokra való reagálásait vesszük figyelembe. Igaz, Ward mindig is tudós hajlamú, régészkedő

fiatalember volt, ám legragyogóbb korai munkássága sem tanúskodott arról a bámulatos éleslátásról, amit az elmeorvosok mostani vizsgálataik során fölfedeztek nála. Az ifjú elméje annyira élesnek és fényesnek tűnt, hogy nem volt könnyű megszerezni számára a törvényes elmekórházi beutalást, és csak mások tanúsága és az a körülmény juttatta őt zárt intézetbe, hogy intelligenciáját meghazudtolóan, rendellenesen sok hézag tátongott az ismeretanyagában. Eltűnése pillanatáig kitűnt mindenevő könyvéhségével, és társalgási kedvének is csupán a hangja gyengesége szabott határt; az éles szemű megfigyelők, akik gondolni sem mertek volna, a szökésére, azt jóskolták, hogy nem sok idő kell, és szabadon engedik fogságából.

Mintha egyedül dr. Willettet rémisztette volna Charles Ward esetleges szabadulásának a gondolata, akit ő maga segített erre a világra, és azóta is figyelemmel kísérte testi és lelki gyarapodását. Lelkét egy szörnyű élmény és egy rettenetes fölfedezés nyomta, amit nem mert megosztani szkeptikus kollégáival. De magának dr. Willettnek az ügyben játszott szerepe is fölér egy kisebbfajta rejtéllyel. Ő volt az utolsó ember, aki szökése előtt látta a beteget, és amikor három órával később kitudódott Ward eltűnése, többen visszaemlékeztek arra az iszonyattal elegy megkönnyebbülésre, amellyel arról az utolsó beszélgetésről távozott. De maga a szökés is dr. Waite kórházának megoldatlan rejtélye marad. Mert ugyebár egy húsz méter magasban nyitva hagyott ablak aligha fogható föl magyarázatként, csak annyi bizonyos, hogy a Willett-tel való beszélgetés után az ifjúnak nyoma veszett. Maga Willett semmiféle elfogadható magyarázattal nem tud szolgálni, bár sajtáságos módon a szökéssel mintha kő esett volna le a szívéről. Sőt, sokan úgy érzik, hogy a jó doktor szívesen kiöntené a szívét, ha biztos volna benne, hogy hinnének neki. Wardot a szobájában kereste föl, ám röviddel a távozása után az ápolók hiába kopogtattak az ajtón. Amikor benyitottak, a betegnek hült helyét találták, és csak a nyitott ablakon sodort be a hűvös áprilisi szél a szobába valamilyen finom, kékesszürke port, amelytől csaknem megfulladtak. Igaz, valamivel korábban a kutyák is csaholtak, de ez akkor volt, amikor még Willett a szobában tartózkodott, meg aztán nem láttak semmit, amit elkaptak volna, és utána nyugton maradtak. Ward Apjának azonnal megtelefonálták a dolgot, de ő inkább szomorúnak hatott, semmint meglepettnek. Mire dr. Waite személyesen is felhívta, akkorra dr. Willett már beszélt az apával, és egybehangzóan tagadták, hogy tudtak volna a szökésről, vagy pláne közrejátszottak volna abban. Csupán Willett és az idősebbik Ward meghitt barátaitól sikerült egy-két részletet megtudni, de ezek is olyannyira a zabolátlan fantázia szüleményeinek hatottak, hogy senki sem adott hitelt nekik. Csak egy dolog biztos: mind a mai napig nem sikerült az eltűnt bolond nyomára akadni.

Charles Ward kiskorától kezdve vonzódott a régi dolgokhoz; ebbéli érdeklődésében kétségkívül ösztönzést kapott a nagy múltú várostól, amelyben felnőtt, meg a múltnak azoktól az emlékeitől, amelyek a dombtetői Prospect Streeten lévő ősi ház minden zegét-zugát megtöltötték. A régiségek iránti

rajongása az évek során csak fokozódott, olyannyira, hogy a végén a történelem, a genealógia meg a gyarmati építészet, bútorzat és kézművesség tanulmányozása minden mást kiszorított érdeklődési köréből.

Őrütsége szempontjából fontos, hogy emlékezzünk erre a vonzódására, mert bár nem ez volt annak kizárólagos magja, kimagasló szerepet játszott külső megnyilvánulásában. Azok a hézagok, amiket az elmegyógyászok a tudásanyagában megfigyeltek, mind a mai dolgokra vonatkoztak, de ezt bőségesen ellensúlyozta a régi dolgok annál kiterjedtebb, ám gondosan titkolt és csak ügyes kérdezősködésre előbukkanó ismerete; olyannyira, hogy már-már azt hihette volna az ember, hogy a beteg valamiféle sötét önhipnózis útján szó szerint visszarepült egy régebbi korba. Az volt a furcsa, hogy mintha Wardot többé nem érdekelnék azok a régiségek sem, amelyekben olyan jól eligazodott. Mintha pusztán ismert mivoltuk kioltotta volna irántuk az érdeklődését, és az utóbbi időkben mintha minden erőfeszítését arra összpontosította volna, hogy elsajátítsa a modern időknek azokat a tényeit, amelyek szinte mindenestül és kétséget kizáróan kimosódtak az agyából. Mindent megtett, hogy leplezze a tényét ennek a kimosódásnak, csak hogy minden megfigyelő átlátott a szitán, és észrevette, hogy olvasmányait és beszélgetéseit az a lázas igyekezet fűtötte, hogy önmagáról meg a huszadik század mindennapjainak gyakorlati dolgairól és kultúrájáról magába szívja azokat az ismereteket, amelyeknek - már csak azért is, mert 1902-ben született, és napjaink iskoláiba járt - a birtokában kellene lennie. Az elmegyógyászok most amiatt aggódnak, hogyan fog a szökött beteg ezzel a hiányos ismeretanyagával boldogulni a mai bonyolult világban; a legtöbben azt hiszik, hogy meghúzza magát valamilyen szerény és nem sok követelményt támasztó zugban mindaddig, amíg föl nem tölti magában a korszerű ismeretek tárházát.

Az elmegyógyászok vitatkoznak róla, mikor is kezdődött Ward örütsége. Dr. Lyman, a kiváló bostoni szaktekintély 1919-re vagy 1920-ra teszi azt, amikor a fiú a Moses Brown középiskola utolsó éves diákjaként a múlt tanulmányozását feladva, hirtelen az okkult tudományok felé fordult, és visszautasította a főiskolára való jelentkezést, mondva, hogy őreá sokkal fontosabb egyéni kutatómunka vár. Ez nyilvánvaló következménye volt annak, hogy Ward magatartása akkoriban megváltozott, és ennek legfeltűnőbb jeleként egyre-másra bújni kezdte a város irattárát, és a régi temetőben egy bizonyos 1741-es sír után kezdett kutatni. Ebben a sírban egy Joseph Curwen nevű őse nyugodott, akinek egyes irományaira - saját bevallása szerint - a Stampers-dombon, egy Olney Court-i régi házban, Curwen egykori otthonában, a falburkolat alatt bukkant rá.

Nagyjában-egészében tagadhatatlan, hogy 1919-20 telén Ward nagy változáson esett át; ekkor hagyta abba hirtelen általános régészeti vizsgálódásait, lázasan elkötelezte magát az okkult dolgok iránt, és ezt a mániáját csak ősapja sírjának konok és megmagyarázhatatlan kutatása szakította meg.

Ettől a véleménytől azonban lényegesen eltér dr. Willett felfogása, aki

arra alapozza ítéletét, hogy elejétől végig közelről ismerte a beteget, meg azokra a vérfagyasztó felfedezésére, amelyekre a vége felé bizonyos vizsgálódásai során eljutott. Ezek a vizsgálódások és fölfedezések nem múltak el rajta nyomtalanul: a hangja remeg, ha beszél róluk, és reszket a keze, ha megkísérli papírra vetni őket. Willett elismeri ugyan, hogy az 1919-20-as változást el lehet fogadni, mint annak a progresszív hanyatlásnak a kezdetét, amely az 1928-as rettenetes, szomorú és titokzatos tébolyban kulminált, személyes megfigyelései alapján azonban úgy vélekedik, hogy ennél finomabb megkülönböztetésre van szükség. Készségesen elismeri, hogy a fiú hangulatilag mindig is kiegyensúlyozatlan volt és hajlamos arra, hogy túlzott érzékenységgel és lelkesedéssel reagáljon a környező jelenségekre, azt azonban tagadja, hogy az a korábbi változás az épelméjűségből az örületbe való átmenet jele lett volna; ehelyett hajlandó inkább elfogadni Ward saját nyilatkozatát, hogy akkoriban valami olyasmit fedezett föl vagy fedezett föl újra, ami bizonyára csodálatos és mélyre ható befolyással lesz az emberi gondolkodásra.

Biztosra veszi, hogy a valódi téboly egy későbbi változással következett be: amikor a fiú megtalálta a Curwen-arc képet meg a régi iratokat; amikor különös távoli helyekre utazott, és furcsa, titokzatos körülmények között hátborzongató ráolvasásokat kántált; amikor ezekre a szellemidéző könyörgésekre egyértelmű válaszokat kapott, és gyötrelmes és megmagyarázhatatlan körülmények között megírta azt a zaklatott levelét; amikor a vámpírok garázdálkodni kezdtek, és Pawtuxetet szárnyára kapta a rémhír; és amikor a beteg emlékezetéből kezdtek kihullani a jelen tényei, és ezzel egyidejűleg elvesztette a hangját, és a teste is elszenvedte azokat a megmagyarázhatatlan változásokat, amelyek később oly sokaknak szemet szúrtak.

Willett szenvedélyesen amellet kardoskodott, hogy csak ettől az időtől kezdve lehet kétséget kizáróan kapcsolatba hozni Wardot a lidérces erőkkel, és a doktor hátborzongató bizonyossággal állítja, hogy elegendő szilárd bizonyíték szól a fiatalember döntő fontosságú fölfedezése mellett. Először is, két igen értelmes munkás is szemtanúja volt a Joseph Curwen-féle iratok megtalálásának. Másodsor, a fiú egyszer neki is megmutatta azokat az iratokat és Curwen naplójának egy lapját, és mindkét dokumentum kétséget kizáróan valódinak látszott. A rejtekhely,

ahol állítása szerint Ward rájuk bukkant, szemmel látható valóság, de Willettnak alkalma volt egy alig hihető és talán sohasem bizonyítható környezetben egy nagyon meggyőző utolsó pillantást is vetni rájuk. Azután ott vannak az Orne- és Hutchinson-levelekkel kapcsolatos misztériumok és egybeesések meg a Curwen-féle kézírás problémája és mindaz, amit a nyomozóknak sikerült dr. Allenről földeríteniük. Mindezekhez jön az a középkori írásmóddal írott rémséges üzenet, amelyet Willett, miután megrázó kalandja után eszméletre tért, ott talált a zsebében.

Mindennél meggyőzőbb azonban az a két iszonyú eredmény, amelyet az

orvosnak vizsgálódásai vége felé sikerült bizonyos két formula segítségével kicsikarnia; ezek az eredmények kézzelfoghatóan bizonyították az iratok és rettentő következményeik valóságát, miközben maguk az iratok mindörökre kitöröltettek az emberi tudás kincsesládájából.

2.

Ha visszatekintünk Charles Ward korábbi életére, az ugyanúgy hozzátartozik a múlthoz, mint az általa oly hően szeretett régiségek. 1918 őszén, mivel igen nagy élvezetét lelta a korabeli katonai kiképzésben, beiratkozott az otthonához közeli Moses Brown középiskolába. Az 1819-ben épült régi főépület mindig is lenyűgözte ifjonti régészeti érdeklődését; az Akadémiát övező tágas park pedig tájkép iránti szeretetének hízelgett. A közösségi megmozdulásokban nemigen vett részt; idejét megosztotta az otthon; a hosszú barangolások, az iskola és a kiképzés, valamint a City Hall, a State House, a közkönyvtár, az Atheneum, a Történelmi Társaság, a Brown Egyetem John Carter Brown és John Hay könyvtárai és a Benefit utcában újonnan megnyílt Shepley könyvtár között, ahol régészeti és genealógiai adatok után fürkészt. Az emberek még emlékeznek akkori alakjára, a magas, sovány, szőke, elmélyült tekintetű, kissé görnyedt hátú, meglehetősen hanyag öltözetű fiatalemberre, aki inkább keltette az ártatlan sutaság, mintsem a kellem benyomását.

Sétái mindig a régimúltba tett kirándulások voltak, amelyek során sikerült neki az elbűvölő régi város ezer és ezer emlékéből a régi századok összefüggő és eleven képét életre keltenie. Otthona egy nagy György-kori kúriában volt, a folyó keleti partja fölé magasodó meredek domb tetején, és a zegzugos épület hátsó ablakaiból szédülő tekintetével bebarangolhatta az alsóváros összes tornyait, kupoláit, háztetőit és a felhőkarcolók csúcsait, valamint a mögöttük húzódó bíborszínű dombhátságokat. Itt látta meg a napvilágot, a kétszárnyú téglahomlokzat kedves, klasszicista tornácáról tolt ki először kocsijában a dajkája; el a kétszáz éves kis fehér tanya előtt, amelyet rég magába nyelt a város, és tovább az árnyas kollégiumok fényes és előkelő utcáján, ahol a régi szögletes téglapaloták meg a kisebb faházak súlyos dór oszlopokkal ékesített keskeny tornácaikkal álmodták szolid és exkluzív álmaikat tágas udvaraik és kertjeik közepette.

Végigtolták az álmos Congdon utcán is, amely magas tornácos, keleti házaival egy fokkal lejjebb kanyargott a meredek domb oldalán. A kis faházak itt régibb idők tanúi voltak, minthogy valaha a növekvő város erre a dombra kezdett fölkapaszkodni; ezeken a kirándulásokon a kisfiú magába itta a gyarmati falu különös levegőjét. A dajka meg szokott pihenni a Prospect Terrace padjain, hogy elcsevegjen a rendőrökkel; a gyermek egyik első emléke a ködbevesző háztetők és kupolák, tornyok és messzi dombok nyugat felé eláradó széles tengere, amilyennek egy téli délutánon erről a korlátokkal övezett, tágas teraszról megpillantotta; csupa ibolyaszín rejtelem a vörös és arany, óbor és sejtelmes zöld lázas világvége - naplementében. A kormányzósági palota

hatalmas márványkupolája kimagaslott masszív sziluettjével, a lángoló eget becsíkozó színes felhővonulatok egy helyütt megtörték, és fantasztikus dicsfényt vontak a kupolát megkoronázó szoboralak köré.

Amikor kissé fölcseperedett, elkezdte híres sétáit, eleinte a türelmetlenül magával vonszolt dajkával, később álmodozó magányos mélézésben. Egyre lejjebb merészkedett azon a szinte függőleges domboldalon, minden alkalommal régibb és régiségében érdekesebb szirtjeit fedezve föl az öreg városnak. Óvatosan leereszkedett a meredek Jenckes utca magas hátsó falai és koloniál oromzatai mentén az árnyas Benefit utca sarkáig, ahol egy régi, jón oszlopos kapuzatú faház magasodott előtte, oldalt pedig egy még megmaradt szántófölddarabka elején egy történelem előtti hollandi tetős ház, a másik oldalon pedig a Durfee bíró-féle nagy kúria a György-kori pompa omladozó maradványaival. A környék egyre nyomorúságosabb külsőt öltött, a százados szilfák azonban jótékonyan elleplezték a züllést; a kisfiú gyakorta sétált itt déli irányban a nagy központi kéményes és klasszicista portálú forradalom előtti házak hosszú sorai előtt. Kelet felé mindegyiket a meredély fölé magasodó falú pincék támasztották alá, amelyekbe korláttal ellátott kettős kőlépcsők vezettek le, és a fiatal Charles elképzelte, milyen lehetett, amikor még új volt az utca, és a festett oromfalakat hangsúlyozó vörös párkány és héjazat még nem viselte a romlás ma már olyannyira szembeszökő jeleit.

Nyugat felé a domb csaknem olyan meredeken zuhant alá, mint odafönt, le egészen a patinás Town Streetig, amelyet még az alapítók tűztek ki 1636-ban a folyó partján. Itt a számtalan utcácskában megroskadt, ösöreg házikók kapaszkodtak meg egymás hegyén-hátán; és bármilyen elragadtatással szemlélte is őket, csak nagy sokára merészkedett alá archaikus ferdeségük közé, attól tartva, hogy csak álomnak vagy ismeretlen borzalmak kapujának bizonyulnak. Távolról sem találta olyan félelmetesnek, ha folytatta útját a Benefit utcán, a Szent János-templom tekintetektől elzárt kertjének vaskerítése mellett, elhaladva az 1761-es Colony House háta meg a Golden Ball Inn málladozó tömbje mellett, amelyben valaha Washington is megpihent. A Meeting Street - később Gaol Lane, majd King Street - torkolatánál kelet felé fölnézett a boltozatos lépcsősorra, amelyhez az utca kénytelen volt folyamodni, hogy föl tudjon kapaszkodni a meredeken; lefelé nyugatnak megpillantotta a gyarmati idők régi téglaiskoláját, amint átmosolyog az utca túloldalára a Shakespeare's Head cégtáblájára, amely mögött a forradalom előtt kinyomtatták a Providence Gazette and Country Journalt. Odébb az 1775-ben épült Első Baptista Templom magasodott páratlan Gibbs tornyával, s körötte a György kori tetők és kupolák sokasága. Itt és innen dél felé a környék egyre előkelőbb arculatot öltött, mígnem az egészét megkoronázta a régi udvarházak festői csoportja; nyugat felé azonban még itt is folytatódnak a meredélyen lecsurgó régi keskeny sikátorok, és soktornyos festőiségükben behanyagatlanak a tarka enyészet tengerébe, ahol a bűnös folyópart még őrzi a büszke kelet-indiai napok emlékét soknyelvű bűnével és mocskával, korhadó mólóival, vaksi hajólámpáival és az olyan, máig

fönmaradt utcanevekkel, mint Bála, Aranyrúd, Arany, Ezüst, Tallér, Kéttalléros, Font Sterling, Gulden, Dollár, Hatos és Cent.

Az ifjú Ward, amikor testmagassága és vállalkozó kedve is megnövekedett, olykor le-lemerészkedett a düledező házaknak, roskadozó gerendáknak, omladozó lépcsőknek, vetemedett mellvédeknek, füstös arcoknak és megnevezhetetlen illatoknak ebbe a forgatagába; a South Maintól a South Water utcáig kanyarogva fölkereste a dokkokat, ahol az öböl- és tengerszorosjáró gőzösök még ki-kikötöttek; majd visszafelé északnak fordult, és az alsóbb utcán az 1816-ban épült meredek tetős raktárak mellett kiért a Nagyhíd előtti tágas térségre, ahol az 1773-ból való Vásárcsarnok még mindig szilárdan terpeszkedik régi árkádjain. Itt megállt, és beitta tekintetével a keleti dombra fölkapaszzkodó óváros káprázatos szépségét, ahol a György-kori tornyok erdejét - mint Londont a Szent Pál-székesegyház - megkoronázza az új Christian Science-templom hatalmas kupolája. Leginkább késő délután szeretett ide érkezni, amikor a lemenő nap sugarai aranyba öltöztetik a Vásárcsarnokot, a dombtető régi házait és harangtornyait, és varázslatba vonják az alvó dokkokat, ahol egykor a providence-i India-járó hajók himbálóztak horgonyaikon. A látványban való hosszas elmerengéstől szinte költői révületbe esve, az esti szürkületben az öreg, fehér templom mellett nekivágott hazafelé a meredek sikátoroknak, ahol már pislákoló, sárga fények kezdtek kikandikálni az apró ablakszemeken és a jellegzetes kovácsoltvas korlátú páros lépcsőszárnyak fölött magasan virító félkörös világítóablakokon.

Máskor, különösen a későbbi években, az eleven kontrasztokat kereste; sétája egyik felét a lakásától északnyugatra elterülő, omladozó gyarmati negyedben töltötte el, ahol a domb az alatt kimagasló Stampers Hill-i gettó és négernegyed felé lejt, amelyek körbefogják azt a helyet, ahonnan a forradalom előtt a bostoni gyorskocsi szokott indulni; a másik felét pedig a George, Benevolent, Power és Williams utca környéki elegáns déli negyednek szánta, ahol a régi lejtő változatlanul megőrizte a pompás birtokokat és a fallal kerített kerteket, meg a meredek, zöld fasort, amelyekben még ott lebeg a régmúlt illatok emléke.

Jórészt ezeknek a kóborlásoknak meg az őket kísérő tanulmányoknak a számlájára írandó annak a régiségtani ismeretanyagnak a nagy része, amely végül is kiszorította Charles Ward elméjéből a modern világot, és megtermékenyítette azt a szellemi talajt, amelybe 1919-20-nak azon a végzetes telén aztán behullottak a különös és rémes gyümölcsöt termő magok.

Dr. Willett biztosra veszi, hogy az első változásnak eddig a baljós teléig Charles Ward régészkedő buzgalmában még nyoma sem volt semmilyen morbiditásnak. A sírok akkor még régiségükön és történeti értékükön kívül semmi különösebb vonzerőt nem gyakoroltak rá, és teljesen hiányzott belőle az erőszak és kegyetlenség ösztöne. Ekkor azonban a megelőző év egyik genealógiai fölfedezése alattomban furcsa gyümölcsöt kezdett érlelni; anyai ősei között ugyanis akkoriban bukkant rá egy bizonyos Joseph Curwen nevezetű,

magas kort megélt férfira, aki 1692-ben költözött ide Salemből, és akiről igen különös és hátborzongató történetek légiói keringtek.

Ward ükapja, Welcome Potter 1785-ben elvett egy bizonyos "Ann Tillinghastot, Mrs. Eliza leányát, James Tillinghast kapitány unokáját", akinek az apjáról semmilyen emléket nem őrzött a család. Az ifjú genealógus 1918 végén a városi levéltár egyik eredeti kéziratos kötetében rábukkant egy törvényes névváltoztatásra vonatkozó följegyzésre, amely szerint Mrs. Eliza Curwen 1772-ben hétesztendős kislányával együtt újból fölvette leánykori nevét, a Tillinghastot, azzal az indoklással, hogy "Férjének neve mindenek szemében gyalázatos lőn az ő elhalálózása után napvilágra került okok miatt, a melyek már azelőtt is közszájon forganak, ámbátor az hűségés Hitves addig nem adhatott hitelt nékik, amíg minden kétségek fölött be nem bizonyosodának". Erre a bejegyzésre úgy derült fény, hogy két gondosan egyberagasztott és az oldalak fáradságos átszámolásával egyként kezelt lap véletlenül szétvált.

Charles Ward rádöbbsent, hogy egy eleddig ismeretlen szépapjára sikerült rábukkannia. Ez a fölfedezés kétszeresen is föllelkesítette, mivel már maga is hallott kósza mendemondákat erről a személyről, sőt itt-ott célzásokkal is találkozott olvasmányáiban őróla, akiről olyan kevés nyilvánosan hozzáférhető följegyzés maradt fönn - azokat kivéve, amelyek csak napjainkban váltak közkinccsé - mintha szándékosan ki akarták volna törölni ezt az embert az emlékezetből. Sőt még ami fönn is maradt róla, az oly mértékig furcsa és provokatív jellegű, hogy óhatatlanul fölcsigázta az olvasó kíváncsiságát az iránt, amit a gyarmati írnokok oly gondosan el akartak titkolni és felejtetni, vagy azt a gyanút keltette, hogy a törléseknek meg volt az alapos okuk.

Korábban Ward megelégedett a régvolt Joseph Curwen személyét illető meddő ábrándozással, de miután rájött, hogy maga is rokoni viszonyban van ezzel a láthatóan agyonhallgatott személlyel, módszeresen kutatni kezdte a rá vonatkozó adatokat. Ez a lázas búvárkodás végül is a legmerészebb várakozásait is fölülmúló eredményt hozott, mivel a pókhálós providence-i és egyéb padlásszobákban föllelt régi levelek, naplók és kiadatlan emlékirat-kötegek rengeteg olyan tanulságos részlettel szolgáltak, amelyeket íróik annak idején nem érdemesítettek arra, hogy megsemmisítsék őket. Még olyan messziről is sikerült egy fontos anyagot beszereznie, mint New York, ahol a Fraunces Taverni múzeumban őriznek egyes Rho Island-i gyarmati levelezéseket. Az igazán döntő anyagra azonban, amely dr. Willett határozott véleménye szerint Ward vesztét okozta, 1919 augusztusában lelt rá az Olney Courton lévő omladozó ház falburkolata alatt. Kétségkívül ez nyitotta meg azokat a sötét ösvényeket, amelyek a bányánál is mélyebb szakadékba torkolltak.

II. ELŐZMÉNY ÉS BORZALOM

1.

Joseph Curwen, amilyenek a Ward által hallott és fölkutatott kósza legendákban megtestesült, egy igen meghökkentő, talányos és sötét

borzalmakkal teli egyén volt. A boszorkányüldözés kezdetén menekült Salemből Providence-be - a különöcknek, szabadoknak és szakadóroknak ebbe az egyetemes menedékébe -, mivel tartott tőle, hogy különcsége és szokatlan kémiai és alkimista kísérletei miatt őt is perbe fogják. Harminc körüli, színtelen megjelenésű ember volt ekkor aki hamarosan elnyerte a providence-i szabad polgár státusát, minekutána telket vásárolt Gregory Dexter házának északi szomszédságában, az Olney Street lábánál. Házát a Stamper-dombon, a Town Street - amely később az Olney Court nevet kapta - nyugati oldalán húzta föl; e ház helyébe 1761-ben egy nagyobbat épített, amely még ma is áll.

Joseph Curwennel az első furcsaság az volt, hogy amióta ide érkezett, szinte semmit sem öregedett. Hajózási ügyletekkel kezdett foglalkozni, a Mile-End Cove mellett kikötőhasználatot vásárolt, 1713-ban hozzájárult a Nagy-híd újjáépítéséhez, 1723-ban pedig egyik alapítója volt a dombtetői kongregacionalista szentegyháznak; mindvégig megtartotta azonban az olyan ember meghatározhatatlan külsejét, aki alig lépte túl a harminc-harmincöt évet. Az évtizedek múlásával ez a különös tulajdonsága széles körű érdeklődést gerjesztett; Curwen azonban azzal ütötte el a dolgot, hogy szívós ősoktól származik, és egyszerű életmódja nem koptatja el. A városi népeknek persze furdalta az oldalát, hogyan fér meg ez az egyszerű életmód a zárkózott kalmár megmagyarázhatatlan jövés-menésével meg azzal a különös világossággal, amely az éjszaka minden órájában kiáradt az ablakaiból; ezért inkább hajlottak arra, hogy hervadatlan ifjúságát és hosszú életét egyéb okoknak tulajdonítsák. A legtöbben azt gyanították, hogy a vegyszerek szakadatlan keverésének és kotyvasztásának nem kis köze van Curwen állapotához. A nép számára vette azokat a furcsa anyagokat, amelyeket a hajói Londonból vagy az Indiákról szállítottak neki, vagy amelyeket Newportban, Bostonban vagy New Yorkban vásárolt össze. Amikor pedig az öreg dr. Jabez Bowen Rehobothból ideköltözött, és a Nagy-híd mögött az Egyszarvú és Mozsár cégére alatt megnyitotta apotékáját, megállás nélkül emlegették azt a sok medicinát, acidumot, metallumot, amit a hallgatag remete nyakra-főre vásárolt vagy rendelt nála. Abban a hitben, hogy Curwen valamiféle csodás gyógyerő titkos birtokosa, a legkülönbébb nyavalyákban szenvedő számos beteg kereste fel őt gyógyulást remélve; és bár ő hallgatólagosan megerősíteni látszott őket ebben a hitükben, és sohasem engedte el őket különféle furcsa színű szerek nélkül, az emberek figyelmét nem kerülte el hogy a kezelései ritkán jártak eredménnyel. A vége az lett, hogy amikor már több mint ötven esztendő telt el az idegen fölbukkanása óta, s ez alatt az idő alatt arcban és alakban öt évet sem változott, az emberek sötét dolgokról kezdtek sutyorogni, és maguk is elkerülték az amúgy is magányra vágó különöcköt.

A korabeli magánlevelek és naplók sok egyéb okát is elárulják annak, hogy miért csodálták, félték, és a végén pestisként miért kerülték Joseph Curwent. Hírheedt volt a temetők iránti szenvedélye, ahol éjjel és nappal, sárban és esőben föl-föltünedezett, habár olyasmit senki sem vett észre, amit

hullarablással lehetett volna összefüggésbe hozni. A Pawtuxet Roadon volt egy tanyája, ahol általában a nyarat tölteni szokta, és ahová a nap és az éj legszokatlanabb óráiban látták őt kilovagolni. Itt csupán egy mogorva narragansetti indián házaspárt lehetett látni, akik a szolgálai, paraszti és gondnoki teendőket egyaránt ellátták, a néma férj testét különös sebhelyek borították, a feleségnek pedig feltehetőleg a néger beütés igen visszataszító külsőt kölcsönzött. A tanya toldalékszárnyában volt a laboratórium, a legtöbb kémiai kísérlet színhelye. A kíváncsi hordárok és kocsisok, akik a kis hátsó ajtón flaskákat, zsákokat és ládákat szoktak becipelni, legendákat meséltek egymásnak azokról a fantasztikus üvegcsékről, tégelyekről, lombikokról és olvasztókemencékről, amiket az alacsony, polcos helyiségben megpillantottak, és suttogva azt jósolgatták, hogy a szűkszavú "kimista" - amin ők alkimistát értettek - hamarosan fölfedezi a bölcsök követét. A tanya legközelebbi szomszédai - a négyszáz méternyire lakó Fennerék - még furcsább dolgokat regéltek bizonyos hangokról, amiket állításuk szerint éjszakánként hallottak a Curwen-tanya felől. Kiáltásokról meg kitartó vonításokról beszéltek; de nem tetszett nekik a legelőkön tolongó állatok sokasága sem, minthogy egy öregember meg egy-két szolga hús-, tej- és gyapjúszükségletének kielégítésére korántsem volna szükség ennyi jószágra. Az állomány összetétele hétről hétre változott, mivel állandóan újabb és újabb csordákat vásároltak össze a kingstowni farmerektől. Aztán volt valami gyanúsán visszataszító abban a különálló nagy kőépületben is, amelyen az ablakokat csupán keskeny rések helyettesítették, magasan a tető alatt.

A Nagyhid környéki járókelők sokat mesélhettek volna Curwen Olney Court-i városi házáról is; nem is annyira arról a szép, új épületről, amelyet 1761-ben emelt, amikor már lehetett vagy százéves, hanem arról az első alacsony, manzárdtetős, ablaktalan padlású, deszkaburkolatúról, amelynek a faanyagát lebontása után olyan nagy gonddal elégette. Az igaz; hogy itt kevesebb volt a misztérium, ám a szokatlan órákban kiszűrődő világosság, a két füstös képű idegen titkolózása, akik az egész férfiszolga-állományt kitették, a vénséges vén francia házvezetőnő förtelmes, érthetetlen motyogása, a házban lakó, mindössze négy emberhez képest hatalmas mennyiségű étel, amit oda szállítottak, és a legalkalmatlanabb órákban kiszűrődő fojtott beszélgetés jellege - és ha ehhez még hozzávesszük mindazt, amit a pawtuxeti tanyáról rebesgettek - bőven elegendő, hogy ennek a helynek is rossz híre keljen.

A Curwen-ház jobb körökben is szóbeszéd tárgya volt; hiszen ahogy a jövevény bedolgozta magát a város egyházi és kereskedelmi életébe, oly mértékben tett szert ismeretségekre a jobb körökben is, annál is inkább, mert minden adottsága megvolt hozzá, hogy élvezni tudja azok társaságát és társalgását. Ő maga is közismerten jó családból származott, hiszen a salemi Curwenek vagy Carwenek nem szorultak bemutatásra New Englandben. Így adódott, hogy Joseph Curwen ifjúkorában sokat utazott, egy ideig Angliában is élt, és legalább kétszer megjárta a Keletet; a beszéde pedig, amikor méltónak

tartotta, hogy megszólaljon, a tanult és művelt angol úriember beszéde volt. Curwen azonban valami miatt nem vágyódott társaságra. Bár a látogatót egyenesen sohasem utasította el, minden alkalommal a tartózkodásnak olyan falát vont maga köré, hogy csak kevesen mertek bármit is szóba hozni előtte, ami ne hangozott volna a fülükben ostobaságnak.

Személyét körülengte valami sejtelmes, gúnyos arrogancia, mintha mindenkit unalmas alaknak tartana azokhoz a furcsa és befolyásos emberekhez képest, akik között forgolódott. Amikor a szellemességéről híres dr. Checkley 1783-ban a King's Church lelkészeként idejött Bostonból nem mulasztotta el, hogy fölkeresse azt az embert, akiről oly sokat hallott; ám kurtán-furcsán faképnél is hagyta őt, mivel valamilyen baljós csengést vélt kihallani vendéglátója szavaiból. Charles Ward egyszer azt mondta az apjának, amikor egy téli estén Curwenről beszélgettek, hogy sokat adna érte, ha megtudhatná, mit is mondott az a titokzatos aggastyán annak a virgonc egyházi férfiúnak, de a naplóirok megegyeznek abban, hogy dr. Checkley vonakodott elismételni a hallottakat. A jó embert kegyetlenül megrázta az eset, és attól kezdve sohasem volt képes szóba hozni Joseph Curwen nevét anélkül, hogy el ne hagyja híres jó kedélye.

Ennél kézzelfoghatóbb volt viszont az az ok, ami miatt egy másik előkelő és nemes személyiség elkerülte a dölyfös remetét. 1746-ban Mr. John Merritt, egy irodalomban és tudományokban jártas idősebb angol gentleman ideköltözött Newportból ebbe a városba, amely rangban oly sebesen föléje kerekedett amannak, és egy szép vidéki rezidenciát épített magának a földnyelven, amely manapság a legelőkelőbb villanegyed központjává avanszált. Nagystílú és kényelmes életmódot folytatott, a városban ő tartott először hintót és libériás inasokat, és nagy büszkeségét lelta a távcsövében, a mikroszkópjában, no meg jól összeválogatott angol és latin nyelvű könyvtárában. Meghallván, hogy Providence-ben Curwené a legjobb könyvtár, Mr. Merritt hamarosan tiszteletét tette nála, s mindenki másnál szívélyesebb fogadtatásban részesült. Nem győzte csodálni vendéglátója zsúfolt polcait, amelyeken a görög, latin és angol klasszikusokon kívül jókora helyet foglaltak el a filozófia, matematika és a tudományok művei. Köztük olyan szerzőktől, mint Paracelsus, Agricola, Van Helmont, Sylvius, Glauber, Boyle, Boerhaave, Becher és Stahl. A meghatott Curwen följánlotta, hogy megmutatja a tanyáját meg a laboratóriumát, ahová eddig még senkit sem hívott meg; és Merritt hintáján nyomban útnak is eredtek.

Mr. Merritt bevallása szerint semmi hátborzongatót nem látott a tanyán, ám elég volt megpillantania az első szobában a varázslással, alkémiával és teológiával foglalkozó szakkönyvek címeit, hogy leírhatatlan irtózat vegyen erőt rajta. De az is meglehet, hogy a könyvekkel eldicsekvő házigazda arckifejezése sokban hozzájárult ennek az előítéletnek az eluralkodásához. Ez a bizarr gyűjtemény egy sor alaplívön kívül - és Mr. Merritt riadalma még nem hatalmasodott el rajta annyira, hogy ne tudná őket irigyelni - fősorakoztatta szinte valamennyi ismert kabalistát, démonológust és varázslót, és valóságos

kincsestára volt az alkímia és asztrológia kétes tudományának. Megtalálható volt itt Hermes Trismegistustól Mesnard kiadásában a Turba Philosopharum, Geber Liber Investigationisa, Artephoustól A bölcsesség kulcsa, aztán a kabalista Zohar, Peter Uamm Albertus Magnus kötete, Raymond Lully Ars Magna et Ultima-ja Zestner kiadásában, Roger Bacon Thesaurus Chemicusa, Fludd Clavis Alchimiaeja és Trithemiustól a De Lapide Philosophico. Jócskán képviselve voltak itt a középkori zsidó és arab szerzők, és Mr. Merritt arca elsápadt, amikor egy díszes kötetet leemelve, amely a Qanoon-é-Islam feltűnő címet viselte, kiderült róla, hogy valójában az örült arab szerző, Abdul Alhazred betiltott Necronomiconjával azonos, amelyről néhány évvel korábban, amikor a Massachusetts-Bay tartományban lévő furcsa kis halászfaluban, Kingsportban leleplezték azokat az ismeretlen rítusokat, annyi szörnyűséges dolgot hallott suttozni.

A derék úriembert azonban furcsamód egy különös apróság zökkenetette ki leginkább a lelki nyugalmából. A terjedelmes mahagóniasztalon címlapjával lefelé egy elnyűtt Borellus-kötet hevert, telis-tele Curwen saját kezű rejtélyes széljegyzeteivel és betoldásaival. A könyv valahol a közepe táján volt felnyitva, és az egyik bekezdés misztikus fekete betűsorait egy reszkető kéz tintával olyan vastagon aláhúzta, hogy a látogató nem tudott ellenállni, hogy el ne olvassa. Maga sem értette, hogy egyedül az aláhúzott szöveg tette-e vagy az aláhúzás lázas ereje, a kettő együtt azonban valahogy különös és fejbe kólintó hatással volt rá. Élete végéig nem felejtette el, ahogy emlékezetből bemásolta azt a szöveget a naplójába, és egyszer megpróbálta fölmondani közeli barátjának, dr. Checkleynek, míg észre nem vette, hogy mennyire fölzaklatja vele a nyájas tiszteletest. A szöveg így hangzott:

"Lehetséges az Barmoknak főfő Sóit oly módon preparálni és megőrizni hogy egy ügyes ember a' Műhelyébe gyűjtse össze akár az egész Noé Bárkáját, és kedve szerint felelevenítheti az Hamvaikból egy-egy Állat hű alakját; és hasonló módon az emberi Pornak főfő Sóiból egy Philosophus bűnös halottgyalázás nélkül bármely régmegholt Eleinket életre szólíthatja haló Poraiból, amellyé az Testét elégették vala."

A Town Street déli szakaszán, a kikötőknél suttogták azonban a legsötétebb dolgokat Joseph Curwenről. A tengerészek babonás népség; és azok a viharvert tengeri patkányok, akik a számtalan rum-, rabszolga- és melasz bárkán, a karesú kalózhajókon vagy a Brownok, Crawfordok, és Tillinghastok kétárbocosain szolgáltak, egytől egyig lopva furcsa ördögűző jeleket tettek a kezükkel, amikor megpillantották az ösztövért, megtévesztően fiatalos, szőke és kissé görnyedt alakot, amint belép a Doubloon utcai Curwen-raktárakba, vagy a hosszú rakpartokon beszédbe elegyedik a nagyszámú Curwen-hajó kapitányaival és teherfelügyelőivel. Curwent saját tisztviselői és kapitányai gyűlölték és rettegték, tengerészei pedig csupa szedett-vedett népség volt Martinique-ról, St. Eustatiusról, Havannából vagy Port Royalból. Talán a matrózok gyakori váltása volt az, amiből az öreg iránti

félelem leghevesebb és legkézzelfoghatóbb forrása táplálkozott. Ha a legénység kimenőt kapott a városban, vagy egyeseket ilyen-olyan feladattal partra küldtek, a gyülekezőnél szinte mindig hiányzott közülük egy vagy több ember. Az is szöget ütött az emberek fejébe, hogy ezek a feladatok legtöbbször a Pawtuxet Road-i tanyával voltak kapcsolatban, ahonnan nem sok matrózt láttak valaha is visszatérni; ezért Curwennek egyre nagyobb nehézségébe került megtartani ezt a balkézről összeverbuvált legénységet. Mindig meglépett közülük néhány, mihelyt a fülükbe jutottak a Providence kikötőiben keringő pletykák, a kalmár pedig egyre nehezebben tudta pótolni őket a Nyugat-Indiákról.

1760-ra Joseph Curwen jószerivel számkivetett volt, akit megfoghatatlan rémségekkel és ördögi praktikákkal gyanúsítottak, amelyeket annál félelmetesebbnek éreztek, minthogy az emberek nem tudták felfogni, nevén nevezni vagy rábizonyítani őket. Meglehet, az 1758-ban eltűnt katonák ügye volt az utolsó csepp a pohárban; az év márciusában és áprilisában ugyanis két Új-Franciaországba tartó királyi ezredet szállásoltak el Providence-ben, amelyek valamilyen megmagyarázhatatlan okból a szokásos szökési átlagot jóval meghaladó mértékben megfogyatkoztak. A szóbeszéd szárnyára kapta Curwent, hogy milyen gyakran szóba elegyedett a vörös zubbonyos idegenekkel; amikor pedig ezek kezdtek eltűnedezni, az embereknek eszükbe jutottak a tengerészek körüli furcsaságok. Ki tudja, mivel végződött volna a dolog, ha a két ezredet nem rendelték volna tovább.

Ezenközben a kalmár e világi ügyei virágzásnak indultak. Valóságos monopóliumra tett szert a város salétrom- feketebors- és fahéj-kereskedelmében, míg a Brownok kivételével minden más hajózási vállalkozót megelőzött a rézárak, indigó, gyapot, gyapjú, só, kötél, vas, papír és mindenféle ánglius portéka behozatalában. Olyan kereskedőházak, mint a cheapside-i James Green (cégjele az elefánt), a hídon túli Russellek (aranyas) vagy Clark és Nightingale az új kávéház mellett (serpenyő és hal), szinte teljes egészében az ő árukészletétől függtek; aztán a helyi szeszfőzőkkel, a narragansetti tejesekkel és lótenyésztőkkel meg a newporti gyertyaöntőkkel kötött megállapodása a gyarmat egyik legnagyobb exportörévé tette.

Ha kiközösítették is őt, azért nem volt híján bizonyos közösségi szellemnek. Amikor leégett a gyarmati kormányzóság épülete, szép summával benevezett abba a lutriba, amelynek a bevételeiből aztán 1761-ben fölépítették az új téglaépületet, amely még ma is ott díszel a régi főutcán. Ugyanabban az évben hozzájárult az októberi vihar után a Nagyhid helyreállításához. A Colony House égésekor elpusztult könyvek közül sokat pótolta a könyvtárban, és alaposan kivette a részét abból a sorsjátékból is, amelyből a sáros Market Parade és a hepehupás Town Street új, macskaköves burkolatát kapta, gyalogjáróval avagy "korzóval" a közepén. Ebben az időben építette föl egyszerű, ám nagyszerű új házat is, amelynek a kapuját fafaragás ékesíti. Amikor a whitefieldi hívők 1743-ban elszakadtak dr. Cotton dombtetői egyházától, és a hídon túl megalapították Deacon Snow eklézsiáját, Curwen is velük tartott, jóllehet ezután

hamarosan alábbhagyott a buzgalma és templomba járása. Most azonban ismét jámborságra adta a fejét, mintha csak el akarná oszlatni azt az árnyékot, amely elszigeteltségbe taszította, és amely, ha nem tesz ellene, hamarosan üzleti szerencsáját is kikezdi.

2.

Volt valami egyszerre szájalmas, drámai és megvetésre méltó abban, ahogy ez a külsőre alig középkorú, ám a valóságban nem kevesebb mint százéves, különös, sápatag férfi egyszerre ki akart törni a félelemnek és megvetésnek abból a ködéből, amelyet oly nehéz volt közelebbről meghatározni. A gazdagság és a felszínes gesztusok azonban megtették a hatásukat, és valóban mintha lelohadt volna a vele szembeni idegenkedés, különösen azóta, hogy egyszerre megszűntek a tengerészei között a váratlan eltűnések. Bizonyára arra is jobban ügyelt, hogy temetői kirándulásai titokban maradjanak, mivel soha többé nem kapták rajta efféle barangolásokat; közben ugyanilyen mértékben alábbhagyott a pawtuxeti tanyáról kiszűrődő titokzatos hangok és az ott folyó tevékenység körüli szóbeszéd is. Élelmiszer-fogyasztása és jószágutánpótlása továbbra is rendellenesen magas maradt; azonban egészen napjainkig, amíg Charles Ward a Shepley-könyvtárban át nem tanulmányozta a könyvelését meg a számláit, talán egy elkeseredett fiatalember kivételével senkinek sem jutott eszébe, hogy sötét következtetéseket vonjon le az 1776 előtt behozott guineai feketék nagy száma és azoknak a nyugtalanítóan alacsony száma között, akikről akár a Nagyhid környéki rabszolga-kereskedőktől, akár Narragansett megye ültetvényeseitől tisztességes számlát tudott volna fölmutatni. Egy bizonyos: ez a megvetett alak, ha sarokba szorították, hátborzongató ravaszságról és találékonyságról tett tanúbizonyságot.

Persze ez az elkésett jóvátétel szükségképpen sovány eredménnyel kecsegtetett. Az emberek továbbra is bizalmatlanul elkerülték Curwent, amire vénségére is megőrzött fiatalossága önmagában is elégséges okot szolgáltatott, és be kellett látnia, hogy ezt előbb-utóbb a vagyona is megsínyli. Úgy látszik, sokrétű tanulmányait és kísérleteit, bármik legyenek is azok, csak jelentékeny jövedelemből volt képes fönn tartani; mivel pedig a környezetváltoztatás megfosztaná őt a kivívott üzleti előnyöktől, most nem volna számára hasznos, ha egy másik helyen mindent újra kellene kezdenie. A józan ész azt diktálta hát, hogy próbálja meg helyreállítani a jó viszonyt a providence-iekkel, hogy ne sűgjanak össze a háta mögött, ha meglátják, és ne hozakodjanak elő mindenféle elfoglaltságukra vonatkozó átlátszó kifogásokkal, ha találkozik velük; egyáltalán szűnjék meg közöttük a tartózkodás és feszélyezettség légköre. Az alkalmazottai, akik közül már csak azok a henye és csóró semmirekellők maradtak meg, akiket senki más nem fogadna föl, elég sok gondot okoztak neki; hajóskapitányait és tisztjeit csak úgy tudta megtartani, hogy valamilyen ravasz fogással: jelzáloggal, váltóval vagy valamilyen, a jólétüket nagyon is közelről érintő információval a kezében tartotta őket. A naplóírók némi félő tisztelettel

jegyzték föl, hogy Curwen szinte boszorkányos ügyességgel tudott családi titkokat kétes célokra előásni. Élete utolsó öt évében az volt az emberek érzése, hogy egyik-másik információhoz, amellyel olyan gátlástalanul dobálózott, csakis réges-rég eltemetett emberektől juthatott hozzá közvetlenül.

Ebben az időben a fortélyos tudor egy utolsó, kétségbeesett lépésre szánta el magát, hogy visszanyerje az emberek közötti tekintélyét. Ő, aki eddig szigorú remeteségben élt, most arra adta a fejét, hogy egy előnyös házassági szerződés segítségével olyan lady kezét szerzi meg magának, aki vitán felüli társadalmi pozíciójánál fogva megmenti a házát a kiközösítéstől. Az is lehet, hogy mélyebb okai is voltak a társkeresésnek; olyan okok, amelyek messze kívül estek az ismert kozmikus szférákon, és csak a halála után másfél évszázaddal előkerült iratok kelthették föl irántuk a gyanút; erről azonban sohasem lehet megbizonyosodni. Azzal természetesen tisztában volt, milyen félelem és méltatlankodás fogadná, ha csak úgy közönségesen udvarolni kezdene valakinek, ezért olyan megfelelő jelöltet keresett, akinek a szüleire kellő nyomást tud gyakorolni. Hamarosan rájött azonban, hogy nem is olyan könnyű ilyen jelöltek találni, minthogy nagyon is szigorú követelményeket támasztott az illető hölgy szépségét, erényeit és társadalmi pozícióját illetően. Végül is kutató tekintete megállapodott egyik legjobb és legrégebb hajóskapitányának, egy Dutie Tillinghast nevű, jó családból származó és feddhetetlen életű özvegyembernek a háztartásában, akinek Eliza nevű egyetlen leánya minden kellő előnnyel meg volt áldva, kivéve azt, hogy nincs kilátása örökségre. Tillinghast kapitányt Curwen teljesen a kezében tartotta, aki a Power's Lane tetején lévő kupolás házában lefolyt rettentő kihallgatás után beleegyezését adta az istentelen frigyhez.

Eliza Tillinghast akkor tizennyolc éves volt, és apja korlátozott lehetőségeihez képest jó nevelésben részesült. Stephen Jackson iskolájába járt a Court House Parade-del szemben, és az anyja, mielőtt 1757-ben elvitte őt a himlő, szorgalmasan beavatta kislányát a háziasszonyi teendők minden csínjába-bínjába. Egyik 1757-ben, kilencéves korában készített hímzése ma is megtalálható a Rhode Island-i Történelmi Társaság múzeumában. Édesanyja halála után ő vezette a háztartást, és csak egy idős fekete asszony segített neki. A Curwennel kötendő házasság ügyében keserű vitája lehetett az apjával, erről azonban nem maradt fenn semmilyen följegyzés. Annyi bizonyos, hogy az ifjú Ezra Weedennel, a Crawford cég Enterprise nevű postahajóján szolgáló másodtiszttel kötelességszerűen fölbontotta az eljegyzését, és hogy Joseph Curwennel 1763. március 7-én a város egyik legelőkelőbb társaságának jelenlétében lépett frigyre a baptista templomban; a szertartást az ifjabb Samuel Winson vezette le. A Gazette csak rövid hírben emlékezett meg az eseményről, és azt is kivágták vagy kitepték a legtöbb fennmaradt példányból. Ward csak hosszas kutatás után bukkant rá egy sértetlen példányra egy neves magángyűjtő irattárában, és elszórakozott a szöveg semmitmondó udvariasságán:

Az városunkból való Kereskedő, Mr Joseph Curwen hétfőn este

házasságot kötött Miss Eliza Tillinghasttel, Dutie Tillinghast kapitány leányával, ezen ifjú Hölgygel, kinek Erénye és Szépsége fölékesítendi a házassági Köteléket és megörökítendi annak Boldogságát.

A Durfee-Arnold-levelezés, amelyre Charles Ward röviddel állítólagos első örülsége előtt akadt rá a George Street-i Mellvill S. Peters magángyűjteményében, élénk fényt vet arra a fölzúdulásra, amellyel a közvélemény fogadta ezt az összetákoltt házasságot. A Tillinghastek társadalmi befolyását azonban nem lehetett semmibe venni, és Joseph Curwen hamarosan azt vette észre, hogy a házában olyan emberek adják egymásnak a kilincset, akiket egyébként sohasem tudott volna rávenni arra, hogy átlépjék a küszöbét. Elfogadása azonban nem volt teljes, és társadalmilag az ifjú asszony itta meg az erőszakolt vállalkozás levét; egészében véve azonban némileg leomlott a teljes kirekesztettség fala. A különöc férj az arát és a társaságot egyaránt meghökkentette azzal a túlzó nyájassággal és figyelemmel, amellyel a nejét körülvette. Az Olney Court-i új házban most nem volt tapasztalható semmiféle nyugtalanító jelenség, és bár Curwen ideje nagy részét a pawtuxeti tanyán töltötte, ahová a felesége egyszer sem tette be a lábát, most sokkal inkább, mint hosszú itt lakása alatt bármikor, egy normális polgár benyomását keltette. Csak egyetlen személy maradt meg esküdt ellenségének: az a fiatal hajóstiszt, akivel kurtán-furcsán fölbontatták Eliza Tillinghasttel kötött eljegyzését. Ezra Weeden nyíltan bosszút esküdött, és most ezt az egyébként csendes és galamblelkű ifjút gyűlölet táplálta, ádáz elhatározás fűtötte, ami semmi jóval sem kecségtette a birtokló férjet.

1765. május hetedik napján megszületett Ann, Curwen egyetlen gyermeke, akit John Graves tiszteletes tartott keresztvíz alá a King's szentegyházban, amelynek röviddel házasságkötésük után a férj is meg a felesége is tagja lett, hogy korábbi kongregacionalista, illetőleg baptista hovatartozásukat ezzel kompenzálják. Az erre a születésre, mint ahogyan a két évvel korábbi esküvőre vonatkozó bejegyzést a legtöbb egyházi és városi anyakönyvből eltávolították, és Charles Wardnak csak a legnagyobb nehézséggel sikerült mindkettőt földerítenie, azok után, hogy az özvegy névváltoztatása tudatosította benne saját rokoni kapcsolatát, és fölcsigázta benne azt a lázas érdeklődést, amely örülségében csúcsosodott ki. A születési bejegyzésre elég különös módon a royalista dr. Graves leszármazottaival való levelezés vezette rá; ez a Graves a forradalom kitörése után elhagyta lelkeszi hivatalát, és magával vitte az anyakönyvek másolatát is. Ward azért próbálkozott ezzel a forrással, mivel tudomása volt róla, hogy az ükanyja, Ann Tillinghast Potter epizkopalista felekezetű volt.

Röviddel lánya születése után, amit szokásos tartózkodását meghazudtolva kitörő örömmel fogadott, Curwen elhatározta, hogy megfesteti az arcképét. Ezzel a feladattal egy nagyon tehetséges skót piktort, Cosmo Alexandert bízta meg, aki akkoriban Newportban lakott, és azóta is arról nevezetes, hogy ő volt Gilbert Stuart korai tanára. A portrét a hírek szerint az

Olney Court-i ház könyvtárában az egyik fal burkolatára festette meg, ám a két régi napló közül, amely említést tesz erről, egyik sem adja meg közelebbről a helyet. Ez idő tájt a tévelygő tudor szokatlan szórakozottságot tanúsított, és szinte minden percét a Pawtuxet Road-i tanyán töltötte. Azt mondják, hogy valamiféle visszafojtott izgalom vagy belső feszültség sugárzott róla, mintha valamilyen tüneményes dologra várna, vagy valamilyen különleges fölfedezés küszöbére ért volna. Ebben nagy szerepe lehetett a kémianak meg az alkímiának, minthogy a legtöbb ilyen tárgyú könyvét átszállította a házából a tanyára.

Közéleti érdeklődése nem lohadt le, és minden alkalmat megragadott, hogy segítsen az olyan vezetőknek mint Stephen Hopkins, Joseph Brown és Benjamin West, a város kulturális fényének növelésében, amely akkoriban a szabad művészetek pártolásában messze Newport mögött kullogott. 1763-ban hozzásegítette Daniel Jenckest könyvesboltja megnyitásához, akinek ettől fogva ő volt a legszorgosabb vevője, és hasonlóképpen megtámogatta a vergődő Gazette-et, amelyet szerdánként nyomtattak ki a Shakespeare Feje cégérű nyomdában. A politikában lelkesen támogatta Hopkins kormányzót a Ward-párt ellenében, amelynek Newportban volt a fő ereje; és 1765-ös Hacher 's Hall-beli igazán ékesszóló beszéde, amelyben föllépett az ellen, hogy Észak-Providence önálló várossá alakuljon, és ezzel Ward-párti szavazatot juttasson be a Nemzetgyűlésbe, minden korábbi erőfeszítésénél többet tett azért, hogy lerombolja a vele szembeni előítéletet. Ezra Weeden azonban, aki árgus szemekkel figyelte őt, cinikusan lekicsinyelte mindezt a közéleti nyüzsgést, és nyíltan hangoztatta, hogy mindez nem egyéb, mint a pokol legsötétebb erőivel való trafikálás elleplezésére hivatott álca. A bosszúszomjas ifjú, valahányszor a kikötőben tartózkodott, rendszeresen tanulmányozta az emberét meg a cselekedeteit; éjszakánként órákat töltött éber várakozással a rakpart közelében, és készenlétben tartott ladikjával nyomban a kis hajó nyomába eredt, mihelyt az ide-oda lopakodott az öbölben. Úgyszintén a lehető legszorgosabb megfigyelés alatt tartotta a pawtuxeti tanyát is, és egyszer alaposan összemarták a kutyák is, amelyeket a vén indián házaspár uszított rá.

3.

Joseph Curwen végső átváltozása 1766-ban következett be, méghozzá egy csapásra, és széles körű feltűnést keltett a város kíváncsi népében, ugyanis a feszült várakozás, mint valami elnyűtt kabát, lehullott róla, és hirtelen átadta helyét a tökéletes diadal alig leplezett újdonságának. Curwen láthatóan alig tudta fékezni magát, hogy nagydobra ne verje, mit tudott meg vagy vitt végbe; a titkolózás kényszere azonban úgy látszik legyőzte azt a vágyát, hogy megossa örömét, mert sohasem nyílt magyarázatra a szája. Ez után a változás után, ami valamikor július legelejére eshetett, kezdték megfigyelni azt, hogy az ördögös tudor olyan információkkal döbbsentette meg az embereket, amelyeket látszólag csak rég halott őseiktől csikarhatott ki.

Ez a változás azonban távolról sem vetett véget Curwen lázas, titkos

tevékenységének. Ellenkezőleg, inkább mintha még fokozta volna; hajózási ügyeit ezért egyre inkább ráhagyta a kapitányaira, akiket most már a félelemnek legalább olyan erős kötelékével láncolt magához, mint korábban a csőd fenyegetésével. A rabszolga-kereskedelmet végképp abbahagyta, azzal érvelve, hogy az egyre kevesebb hasznot hajt. Lehetőség szerint minden idejét a pawtuxeti tanyán töltötte, ámbátor hébe-hóba még most is szárnyra keltek olyan hírek, hogy meg-megjelent bizonyos helyeken, amelyek, ha nem voltak is a temetők közelében, mégis kapcsolódtak valahogy a temetőkhöz. Komoly emberek föl is tették magukban a kérdést, hogy mennyire lehet komolyan venni az öreg kalmár viselkedésében bekövetkezett változást. Ezra Weedent, jóllehet tengeri útjai között szükségképpen csak kevés ideje maradt a kémkedésre, a konok bosszúszomj is égette, ami hiányzott a praktikus városi polgárokból és a farmerekből, így hát minden korábbinál alaposabban nagyító alá helyezte Curwen ténykedését.

A furcsa kalmár hajóinak görbe útjai senkinek sem szúrtak szemet az akkori nyugtalan időkben, amikor a gyarmat minden polgára igyekezett kijátszani a normális kereskedelmet akadályozó cukortörvény előírásait. A Narragansett-öbölben a csempészség és az ellenőrzés kijátszása volt a szabály, és mindennapi dolog volt a tiltott áruk éjszakai rakodása. Weeden azonban, aki éjszakáról éjszakára a nyomukban volt a Town Street-i Curwen-rakpartról ellopakodó dereglyéknek és kisebb bárkáknak, hamarosan kész volt megesküdni rá, hogy a sötétben bujkáló kalmár nem csupán őfelsége fegyveres őrhajói éberségét igyekezett kijátszani. Az 1766-os változás előtti időkben ezek a hajók a legtöbbször leláncolt négereket csempészték be az öbölbe és raktak ki Pawtuxettől északra a partnak egy elhagyatott zugában; innen aztán a meredek parton és a szárazföldön át a Curwen-tanyára terelték őket, és bezárták abba a hatalmas kőépületbe, amelyen csak keskeny, tető alatti rések helyettesítették az ablakokat. Az említett változás után azonban az egész programot megmásították. A rabszolgák behozatala egy csapásra megszűnt, és egy időre Curwen éjszakai hajóútjait is fölfüggesztette. Aztán 1767 tavasz táján új tevékenység vette kezdetét. A rakodóhajók ismét kilopakodtak a sötéten hallgató dokkokból, ezúttal azonban messzebbre, alkalmasint egészen Nanquit Pointig leveztek az öbölben, ahol aztán jókora nagyságú és a legkülönfélébb külsejű idegen hajókkal találkoztak, és teherárut rakodtak át róluk. Curwen matrózai azután a megszokott helyen partra rakták ezt a portékát, majd onnan a szárazföldön át a tanyára vitték, és ugyanabban a titokzatos kőépületben raktározták el, amely korábban a négereket is befogadta. A rakomány csaknem kizárólag szögletes és hosszúkás ládából állott, egyik-másik hosszúkás alakjánál és súlyánál fogva nyugtalanítóan emlékeztetett a koporsóra.

Weeden lankadatlan buzgalommal figyelte a tanyát, hosszú időn keresztül egyetlen éjszakát sem mulasztott el, és csak akkor függesztette föl egy-egy hétre a látogatásait, amikor a talajt lábnyom eláruló hóréteg fedte. De még ilyenkor is gyakorta merészkedett a kitaposott úton vagy a folyó jegén, kihasználva a mások

vágta csapást. Amikor pedig tengerészkötelezettségei elszólították az őrszolgálatról, akkor egy Eleazar Smith nevű kocsmai cimboráját bízta meg a megfigyelés folytatásával. E két ember könnyen megtehetné volna, hogy szárnyra bocsát valamilyen rendkívüli szövegbeszédet. Hogy nem tették meg, annak egyetlen oka volt: tudták, hogy a nyilvánosság az áldozatot megriasztotta, és ezzel az ő ténykedésüket is kudarcra kárhoztatta volna. Mielőtt akcióba lépnek, mindenképpen szükségük volt valamilyen kézzelfogható tényre. Amit végül is megszereztek, az eléggé döbbenetes lehetett, mert Charles Ward gyakran emlegette a szüleinek, mennyire sajnálja, hogy Weeden elégette a jegyzeteit. Fölfedezéseikről csak annyit lehet tudni, amit Eleazar Smith nem túlságosan összefüggő naplójában papírra vetett, vagy más napló- és levélírók félénken megismételték a végén mégiscsak megtett vallomásaikból, amelyekből kiderül, hogy a tanya csupán külső héja volt egy nagy és felháborító veszedelemnek, amelynek józan emberi ésszel föl sem lehet fogni a mélységét és kiterjedését.

Weeden és Smith korán rájött, hogy a tanya alatt kiterjedt alagút- és katakombarendszer húzódik, amelyben a vén indiánok és a feleségén kívül népes személyzetnek is laknia kell. A ház maga hatalmas, kürtös kéményével és rombuszrácsos ablakaival a tizenhetedik század közepének jellegzetes csúcsos építménye volt; a laboratórium az északi oldalon helyezkedett el egy melléképületben, ott, ahol a tető csaknem a földre ereszkedett alá. Ez az építmény különállt a többiektől, ám a legkülönbözőbb időben onnan kiszűrődő hangok tanúsága szerint alul titkos folyosón át is meg lehetett közelíteni. Ezek a hangok 1766 előtt fojtott motyogásból, a négeres sugdolózásból és eszeveszett üvöltözésből, valamint különös kántálásokból és könyörgésekből állottak. Ettől kezdve azonban szokatlan és félelmetes jelleget öltöttek, minthogy a beletörődő mormolástól az üvöltöző dühkitörésig, a nyugodt beszélgetéstől a vinnyogó esdeklésig, a ziháló buzgalomtól a tiltakozó felkiáltásokig az egész hangskálát átfogták. Méghozzá különféle nyelveken, amelyeket Curwen mind ismerni látszott, akinek gyakorta föl lehetett ismerni rekedt hangját a válaszokban, korholásokban vagy fenyegetésekben.

Néha úgy tűnt, hogy többen is vannak a házban: Curwen, néhány rab és a rabok őrői. Egyik-másik beszédet sem Weeden, sem Smith nem tudta hová tenni, jóllehet sok-sok külföldi kikötőben megfordultak már, másokat viszont nemzetiségük szerint azonosítani véltek. A beszélgetés mindig valamiféle kérdés-felelet játéknak hatott, mintha Curwen valamilyen információt próbált volna kicsikarni a megrettent vagy ellenkező foglyokból.

Weeden számos kihallgatott szövegbeszédet lejegyzett a füzetében azok közül, amelyek a számára ismert angol, francia és spanyol nyelven folytak; ebből azonban semmi sem maradt fenn. Annyit mindenesetre elárult, hogy néhány kísérteties beszélgetés kivételével - amelyek a providence-i családok múltbéli viselt dolgairól folytak - a számára is érthető legtöbb párbeszéd történelmi vagy tudományos témákat feszegetett, helyel-közzel távoli helyeket és korokat érintve. Egy alkalommal például egy hol dühöngő, hol alázatos alakot

francia nyelven a fekete herceg 1370-es linnoges-i mézárulásairól faggattak, mintha csakis ő ismerhetne bizonyos rejtett összefüggéseket. Curwen arról faggatta a foglyot - ha fogoly volt egyáltalán az illető -, hogy a mézárulási parancsot vajon azért adták-e ki, mert a katedrális alatti régi római kripta oltárán fölfedezték a Bak jelét, avagy mert az Haute Vienne Coven fekete embere kiejtette a száján a Három Szót. Nem kapván választ, a vallató úgy látszik szélsőséges eszközhöz folyamodott, mert egy velőtrázó üvöltés hangzott föl, amit hallgatás, majd nyöszörgés és tompa zuhanás hangja követett.

Ezeknek a párbeszédnek sohasem volt szemtanúja, mivel az ablakokat mindig nehéz függönyök takarták el. Egy alkalommal azonban egy ismeretlen nyelven folytatott társalgás alkalmával egy árnyék vetődött rá a függönyre, amely hallatlanul megdöbbsentette Weeden: emlékeztette őt annak a spektákulumnak az egyik figurájára, amelyet 1764-ben látott a Hacher's Hallban, ahol egy, a pennsylvaniai Germantownba való mutatványos így hirdette egyes mechanikai színházát: "Jeruzsálem híres városának látványa, amelyben be lesz mutatva maga Jeruzsálem, Salamon temploma, az ő királyi trónusával, az ismert tornyok, a dombok, úgyszintén a mi Megváltónknak szenvedései a Getsemane kertjétől a Golgotán való keresztre feszítettségéig; senki érdeklődő el nem mulaszthatja ezen míves figurának elősorolását." Ekkor történt, hogy a hallgatózó, aki közel lopakodván az elülső szoba ablakához, ahonnan a beszéd kiszűrődött, meglepetésében fölkiáltott, és ezzel fölhívta magára a vén indián házaspár figyelmét, akik ráuszították a kutyákat. Ettől kezdve sohasem hallatszott beszélgetés a házból, amiből Weeden és Smith arra következtetett, hogy Curwen mélyebb régiókba helyezte át a tevékenységét.

Hogy ilyen régiók léteznek, azt sok minden nyomatékosan alátámasztotta. Időnként olyan helyeken is fojtott kiáltások és nyögések törtek föl a látszólag szilárd talajból, amelyek minden építménytől távol estek; hátul a folyóparton pedig, ahol a domb meredeken alázuhan a Pawtuxet völgyébe, a bokrok közé rejtve szilárd kőfalba épített boltíves tölgyfa ajtót találtak, amely láthatóan bejáratul szolgált a domb mélyébe vágott üregekhez. Weeden nem tudta volna megmondani, mikor és miként létesíthették ezeket a katakombákat, arra azonban gyakran fölhívta a figyelmet, hogy a folyó felől akárhány munkás könnyen és észrevétlenül odalopakodhatott. Joseph Curwen aztán sok mindenre fölhasználta gyülelési matrózait! Az 1769-es nagy tavaszi esőzések idején a két leskelődő szorgosan figyelni kezdte a meredek folyópartot, hátha a felszínre mosódik valamilyen föld alatti titok, és meg is volt a jutalmuk, mert a mély parti vízmosások rengeteg emberi és állati csontot dobtak napvilágra. Persze sokféle magyarázatot lehetne találni erre egy ilyen helyen, amely egy állattenyésztő farm mögött van, vagy ahol lépten-nyomon régi indián temetkezési helyekre lehet bukkanni, Weeden és Smith azonban levonta a maga következtetését.

1770 januárja volt - amikor Weeden és Smith még mindig nem tudott dűlőre jutni ebben az egész zűrzavaros ügyben - ,hogy a Fortaleza-incidens megesett. A vámőrségi flotta, amelyet felbőszített a Liberty-őrhajó előző nyári

felgyűjtása Newportban, Wallace tengernagy parancsnoksága alatt fokozott éberséggel kezdte ellenőrizni az idegen hajókat; és ekkor történt, hogy őfelsége kétárbocos ágyúnaszádja, a Cygnet, amelynek Harry Leshe kapitány volt a parancsnoka, az egyik nap hajnalán rövid hajsza után elfogta a spanyolországi Barelónában regisztrált Fortaleza nevű dereglyét, amely Manuel Arruda kapitány parancsnoksága alatt - a hajónapló tanúsága szerint - az egyiptomi Grand Cairóból tartott Providence-be. Amikor csempészáru után átkutatták a hajót, fény derült arra a megdöbbentő tényre hogy a hajó rakománya teljes egészében egyiptomi múmiákból állott; a szállítmányt "A. B. C. matrónak" címezték aki Nanquit Port közelében fogja azt rakodóhajóra átrakni, és akinek a személyazonosságát Arruda kapitány becsületbeli kötelességből nem árulta el. A newporti ellentengernagy bíróság tanácstalan volt, mit tegyen, tekintettel arra, hogy a szállítmány elvégre is nem csempészáru, még ha törvénytelen módon, suttymban lopták is be; végül is Robinson vámszedő javaslatára olyan kompromisszumos döntést hozott, hogy szabadon engedte a hajót, de megtiltotta, hogy a Rhode Island-i kikötőkbe belépjen. Később mintha a bostoni kikötőben látták volna a hajót, ámbar senki sem tudta megmondani, mikor vitorlázott be oda. Ez a különös incidens nagy port vert föl Providence-ben, és nem sok ember akadt, aki kétségbe vonta volna, hogy valamilyen kapcsolat van a múmiaszállítmány és az ördögös Joseph Curwen között. Minthogy közismert volt az egzotikus dolgok iránti érdeklődése, és sokan gyanították a temetők iránti vonzódását is, ezért nem volt szükség nagy képzelőerőre, hogy kapcsolatba hozzák őt ezzel a bizarr árurakománnyal, amelyről föl sem tételezték, hogy a városban bárki más a címzettje legyen. Mintha maga Curwen is megérezte volna ezt a gyanakvást, ezért gondoskodott róla, hogy el-elejtsen egy-egy megjegyzést a múmiákon található balzsam vegytani értékéről; talán úgy vélte, hogy ezzel elveszi az eset természetellenes élet, anélkül, hogy beismerné saját érdekeltségét. Weeden és Smith persze egy pillanatig sem kételkedett az eset jelentőségében és a legvadabb találgatásokba bocsátkoztak Curwenről és undok ténykedéséről.

A rákövetkező tavaszon, akárcsak az előző évben, nagy esőzések voltak, és a leselkedők gondos megfigyelés alatt tartották a Curwen-tanya mögötti folyópartot. A víz jókora szakaszokat alámosott, és bizonyos mennyiségű csontot is napvilágra hozott, ám semmilyen föld alatti kamrára vagy vájatra nem derült fény Egymérföldnyivel alább azonban, Pawtuxet falunál, ahol a folyó egy sziklapadról lezúdulva beleömlik a szárazföld közé zárt csendes öbölbe, valamiről suttogtak az emberek. Itt, ahol a rusztikus hídtól festői, vén házikók másztak föl a dombra, és halászbárkák pihentek álmos kikötőikben, híre kelt, hogy furcsa dolgok úszkáltak lefelé a folyón, és az emberek szemébe ötlöttek, mielőtt alábuktak volna a zuhatagon. Persze a Pawtuxet hosszú folyó, és számos sok temetőjű helységen kanyarog keresztül, és persze a tavasz is bővelkedett esőben, a híd környéki halászoknak azonban nem tetszett, ahogy az egyik valami vadul meresztgette a szemét, miközben alázuhant a lenti csendes vízbe,

vagy ahogyan egy másik fölkiáltott, jóllehet egyáltalán nem hasonlított azokra a dolgokra, amelyek rendszeren kiáltozni szoktak. Ez a szóbeszéd arra sarkallta Smith-t - Weeden ugyanis éppen a tengeren hajózott -, hogy a tanya mögötti folyópartra rohanjon, ahol meg is lelte egy jókora omlásnak a helyét. Bejáratnak azonban nyoma sem volt a meredek part belsejében; a miniatűr lavina ugyanis a föld és a fenti növényzet elegyéből szilárd falat emelt maga után. Smith egy-két helyen ásással is próbálkozott, de aztán a sikertelenség - vagy a sikertől való félelem - abbahagyatta vele. Érdekes volna tudni, mit tett volna a célratörő és bosszúvágó Weeden, ha történetesen nincs éppen távol.

4.

1770 nyarán Weeden érkezettnek látta az időt, hogy másokat is beavasson fölfedezéseibe; ekkorra ugyanis nagy mennyiségű tényanyag birtokába jutott, és egy második szemtanú azt az esetleges gyanút is eloszlathatta, hogy féltékenység és bosszú fűti a képzeletét. Elsőnek az Enterprise kapitányát, James Mathewson-t avatta be a bizalmába, aki egyrészt elég jól ismerte őt, hogy ne kételkedjék a szavahihetőségében, másrészt elég nagy befolyással bírt a városban, hogy odafigyeljenek a szavára. A beszélgetés a kikötő közelében, Sabin kocsmájának egy emeleti szobájában esett meg, Smith jelenlétében, aki barátjának szinte minden állítását hitelesítette; és azonnal látszott, hogy Mathewson kapitányra óriási hatással voltak a hallottak. Mint szinte mindenki a városban, ő is sötét gyanút táplált Joseph Curwen iránt, ezért elég volt ez a megerősítés és magyarázat, hogy minden kétsége eloszolják. A tanácskozás végén ünnepélyes komorsággal szigorú titoktartásra intette a két fiatalembert. Megígérte, hogy külön-külön be fog avatni vagy tíz nagy tudású és neves providence-i polgárt, megtudakolja a véleményüket, és meghallgatja esetleges tanácsaikat. A titoktartásra mindenképpen szükség lesz, mivel ez nem olyan ügy, amivel a város rendőrsége vagy a milícia meg tudna birkózni, és mindenekfölött tudatlanságban kell tartani az ingerlékeny tömeget, nehogy ezekben az amúgy is zavaros időkben megismétlődjék a rettenetes salemi pánik, amely alig egy évszázada idesorodta Curwent.

Hite szerint a beavatásra méltó emberek a következők lennének: dr. Benjamin West, akinek a Vénusz legutóbbi átvonulásáról írott cikke tudós és gondolkodó férfiú hírnevét kölcsönözte; James Manning tiszteletes, elnöke a főiskolának, amely mostanában költözött ide Warrenből, és amíg a Presbyterian Lane fölötti dombon el nem készül az épülete, ideiglenesen az új King Street-i iskolában kapott helyet; Stephen Hopkins volt kormányzó, aki tagja a newporti Filozófiai Társaságnak, és széles látókörű ember hírében állott; John Carter, a Gazette kiadója; a négy Brown testvér: John, Joseph, Nicholas és Moses, akik a helyi mágnások körét alkották, és akik közül Joseph afféle amatőr tudós volt; az öreg dr. Jabez Bowen, e nagy műveltségű férfiú, aki első kézből sokat tud mesélni Curwen furcsa beszerzéseiről; és Abraham Whipple kapitány, ez a hírhedetten merész és nagy erejű tengeri farkas, aki minden esetleges akcióban

vezető szerepet játszhat. Egyetértés esetén ezeket az urakat a végén közös tanácskozásra is össze lehet hívni, és rájuk hárul majd annak eldöntése, hogy mielőtt akcióba lépnének, jelentsék-e az ügyet Joseph Wanton gyarmati kormányzónak Newportban.

Mathewson kapitány küldetése a legvérmesebb reményeket is felülmúló sikerrel járt, mert miközben egy-két kiválasztott bizalmasa némi kétségének adott hangot Weeden elbeszélésének kísérteties vonatkozásait illetően, egyetlenegy sem akadt, aki ne tartott volna szükségesnek valamilyen titkos és összehangolt akciót. Senki sem vonta kétségbe, hogy Curwen megfoghatatlan veszedelemmel fenyegeti a város és a gyarmat jólétét, és mindenáron meg kell szabadulni tőle. 1770 decemberének végén a város kiválóságainak egy csoportja összedugta hát a fejét Stephen Hopkins házában, és meghányta-vetette a lehetséges lépéseket. Gondosan elolvasták azokat a följegyzéseket, amelyeket Weeden Mathewson kapitánynak átadott, és őt is meg Smith-t is megidéztek, hogy a részletekről kifaggassák őket. Az összejövétel végére a félelemhez nagyon hasonló érzés hatalmasodott el az egybegyűlteken, habár ezt a félelmet át- meg áthatotta az a komor elszántság amit talán Whipple kapitány nyers és hangos káromkodása fejezett ki leginkább. A kormányzót legjobb kihagyni az ügyből, minthogy nem maradhatnak belül a törvényesség keretein. Curwen, aki ki tudja, milyen és mekkora titkos hatalomnak a birtokában van, nem az az ember, akit ki lehetne utasítani a városból. Nem tudni, mivel vághatna vissza, és ha az ördögös alak be is adná a derekát, eltávolítása csak mások nyakába zúdítaná ezt a tisztázatlan terhet. Törvénytelen idők jártak akkor, és ezek az emberek, akik éveken keresztül kijátszották a királyi vámszedőket ha úgy látják jónak, keményebb eszközök alkalmazásától sem fognak visszariadni. Curwenre a pawtuxeti tanyáján kell lecsapni egy tusákban edzett kalózkülönítménnyel, és adni kell neki egy utolsó lehetőséget, hogy kimagyarázkodjék. Ha az derül ki róla, hogy egy kelekótya, aki azzal szórakozik, hogy különböző hangokon üvöltözik, és magában társalog, akkor szépen zárt intézetbe dugják. De ha valami sötétebb dologra derül fény, és igaznak bizonyulnak azok a föld alatti rémségek, akkor neki is meg mindenkinek, aki ott van vele, pusztulnia kell. Ezt szép csendben el lehet intézni, és még az özvegyének meg az apósának sem kell elárulni, mi lett vele.

Miközben ezeket a komoly lépéseket latolgatták, a várost egy iszonyú és megmagyarázhatatlan esemény rázta meg, ami mérföldnyi körzetben hosszú időre minden más beszédtemát kiszorított. Egy holdvilágos januári éjszaka közepén, amikor a földeket vastag hótakaró borította, a folyón túli domb felől velőtrázó üvöltések sorozata álmos fejekkel töltötte meg az ablakokat; a Weybosset környéki lakosok pedig egy jól megtermett fehér alakot láttak fejvesztve rohanni a Törökfej előtti, úgy-ahogy tisztára takarított térségen keresztül. A távolban kutyák csaholtak, de a fölébredt város ricsaja elhallgattatta őket. Lámpákkal és muskétákkal fölfegyverzett emberek rohantak elő, kutatásukat azonban nem koronázta siker. Másnap reggel viszont egy

tagbaszakadt, izmos ember pucér testére találtak a Nagyhíd déli pillérénel összetorlódott jég hátán, ott, ahol Abbott szeszfőzdéjénél elterpeszkedik a Hosszú kikötő, és ez a lelet véget nem érő találgatások és suttogások témája lett. Nem annyira a fiatalabb, mint inkább az idősebb nép volt az, amely összesúgott-búgott, mivel az az iszonyattól kiguvadt szemű, merev arc csak az aggastyánok emlékezetében pendítette meg a felismerés húrját. Álmélkodva és a félelemtől borzongva lopva összesúgtak egymás között, ugyanis ezek az iszonyatba fagyott arcvonások a megtévesztésig hasonlítottak valakire - egy olyan emberre, aki már ötven éve elköltözött az élők világából.

Ezra Weeden jelen volt a test megtalálásánál, és emlékezve az elmúlt éjszakai kutyaugatásra, a Weybosset Streeten és a Muddy Dock hídon át a hang forrásához sietett. Kíváncsi várakozásában nem is csalódott, mert a lakott település szélén, ott, ahol az utca a Pawtuxet Roadba torkollott, igen különös nyomokra akadt a hóban. A mezítelen óriást számos kutya és csizmás férfi üldözte, és könnyedén meg lehetett különböztetni a véredek és gazdáik visszatérő nyomait is. Az üldözést akkor hagyták abba, amikor túl közel jutottak a városhoz. Weeden komoran elmosolyodott, és fölösleges buzgalomból követte a nyomokat a forrásukhoz. Mint előre gyanította, azok Joseph Curwen pawtuxeti tanyájához vezettek, és sokért nem adta volna, ha az udvart nem taposták volna annyira össze. Ám nappali világosságban akkor sem merészkedett volna oda szaglászni. Dr. Bowen, akinek Weeden tüstént beszámolt fölfedezéséről, fölboncolta a különös tetemet amelyen olyan furcsaságokat fedezett föl, amelyek mélységesen megdöbbentették. A roppant férfi mintha sohasem használta volna az emésztőszerveit, míg az egész bőre szokatlanul durva és laza szövetű volt: Weedennek szöveget ütött a fejébe, amit az öregek sutyorogtak arról, hogy ez a tetem mennyire hasonlít Daniel Greenre, a rég meghalt kovácsra, akinek a dédunokája, Aaron Hoppin mint szállítmányfelügyelő Curwen alkalmazásában áll; ezért mintegy véletlenül el-elejtett egy-egy kérdést, és végül is megtudta, hová temették el Greent. Azon az éjszakan egy tíztagú társaság kereste föl a Herrenden's Lane melletti régi temetőt, és föltárt ott egy sírt, amelyet várakozásuknak megfelelően üresen találtak.

Eközben már rávették a postakocsisokat, hogy tartsák vissza Joseph Curwen leveleit, és nem sokkal a mezítelen holttest esete előtt kezükbe akadt egy levél, amelyet Jedediah Orne adott postára Salemben. Ez a levél alaposan elgondolkoltatta az összeesküdött polgárokat. Egy részlete, amelyet Charles Ward az egyik család magángyűjteményében fedezett föl, így hangzott:

Örömmel tölt el, hogy a Régi Dolgokkal az Te módszered szerint mesterkedsz továbbra is, mindazonáltal ne hidd, hogy Mr Hutchinson Salem Village-ben messzebbre jutott. Mert bizony csak eleven Szörnyetegeket sikerült H.-nak föl hívnia abból amit mi nem tudnánk az ő Teljességekben összevegyűjtenünk. A mit te elküldtél nekem, nem sikeredett, vagy mert hiányzott belőle valami, avagy mert az szavak akár az én mondásomban, akár a te leírásodban nem voltak igazak. Egyedül nem tudok mit tenni. Én nem

ösmerem az Chemiai Tudományokat, bennünket, és gondosan válogasd meg, kiket hívsz föl, mert jól tudod, mit írt Mr Mather a ...-i Magnaliában, és magad is megítélheted, mily híven leírta ama szörnyűséges dolgot. Bizony mondom néked, ne hívjál föl senkit, azkit nem bírsz visszaküldeni; vagyis hogy senki olyant, azki a maga részéről olyasvalakit hívhat föl ellened, azmi ellen a te leghatalmasabb fortélyod is hiábavalónak bizonyulhat. Hívjad föl a kisebbet, nehogy a nagyobb válaszoljon, amely fölébed kerekedhet. Rémülettel olvastam, hogy tudod, mi hogy megértsem Borellust, és megvallom, hogy belezavarodtam a Necronomicon VII. Könyvébe, amit te ajánlál. Tanácsolnám azonban, hogy fogadd meg az Intelmeket, amikkel elláttak volt vagyon Ben Zaristnatmik Ébenfa Dobozában, minthogy rájöttem, ki árulhatta el tenéked. Továbbá arra kérlek téged, hogy Jedediah, nem penig Simon névre írd nékem. Ebben a községben az ember nem élhet meg hosszú életet, te viszont ösmered az én szándékomat, hogy úgy jövék vissza, mint az én Fiam. Óhajtom, hogy ösmertess meg véle, mit tudott meg a fekete Ember a Római Fal alatti Kriptában lévő Sylvanus Cocidiustól, és hálás lennék, ha kölcsön adnád nékem az említett MS-t.

Egy másik, Philadelphiában föladott aláírás nélküli levél ugyancsak elgondolkodtatta olvasóit, különösen annak alábbi részlete:

Tudomásul veszem, hogy mint mondád, csak a te Hajóiddal fogod elküldeni a Számvetéseket, csakhogy nem tudom mindig biztosra venni az érkezésöket. Az említett Dologban még csak egyet kívánok; ámbár biztos akarok lenni abban, hogy helyesen értelek-é. Azt mondod nékem, hogy ha a legjobb eredményt akarjuk elérni, egyetlen Rész sem hiányozhat, csakhogy te is jól tudod, milyen nehéz erről megbizonyosodni. Nagy kockázat és teher az egész Ládát elvinni, az Városban pedig (azaz Szt. Péter, Szt. Pál, Szt. Mária vagy Christus egyházaiban) ez szóba sem jöhet. Ismerem azonban, millyen Tökéletlenségek valának abban, azkit múlt Októberben föltámasztál, és hogy mennyi eleven Példányt kényszerültél alkalmazni, mielőtt 1766-ban föltaláltad az igaz Módszert, ezért mindenben a te utadat fogom járni. Türelmetlenül várom a Hajódat, és naponta fogok érdeklődni Mr. Briddle mólójánál.

Egy harmadik gyanús levél ismeretlen nyelven, sőt ismeretlen írással volt írva. A Charles Ward által megtalált Smith-féle naplóban ügyetlen kézzel ki volt másolva egy gyakran ismétlődő betűcsoport, és a Brown egyetem szakértői annharának vagy abesszinnek vélték az írást, jöllehet a szavakat nem ismerték föl. Ezeket a leveleket nem kézbesítették ki Curwennek, bár az a körülmény, hogy röviddel ezután Jedediah Orne eltűnt Salemből, arról tanúskodik, hogy a providence-i férfiak suba alatt foganatosítottak bizonyos intézkedéseket. A pennsylvaniai Történelmi Társaság levéltárában is akad néhány furcsa levél, amely arról értesíti a címzettet, dr. Shippent, hogy Philadelphiában megbújik egy veszedelmes alak. Ám határozottabb intézkedések is a levegőben lógtak, és Weeden leleplezésének legfőbb következményeit azokban a titkos összejövetelekben kell keresnünk, amelyekre éjszakánként a Brown-féle

raktárakban kerítettek sort a fölesküdt és kipróbált tengerészek és megbízható öreg kalózok. Ezeken lassan, de biztosan kikovácsolódott egy hadjárat terve, amely minden nyomát el fogja tüntetni Joseph Curwen titkos mesterkedéseinek.

Hiába volt minden óvatosság, úgy látszik, Curwen mégis szimatot kapott, hogy valami készül ellene, mert mindenkinek föltűnt szokatlanul gondterhelt arckifejezése. Kocsiját a nap minden órájában látták a városban és a Pawtuxet Roadon, és lassanként lepattogzott róla annak az erőltetett nyájasságnak a máza, amellyel megpróbálta eloszlatni a város előítéletét. A tanya legközelebbi szomszédai, Fennerék egy éjjel nagy fényoszlopot láttak az égre törni annak a titokzatos, magas és keskeny ablakos kőépületnek a tetejéről, és ezzel a hírrel tüstént besiettek John Brownhoz Providence-be. Mr. Brown lett a Curwen kiirtására létrejött válogatott csapat vezetője, aki most elárulta Fenneréknek, hogy hamarosan akcióba lépnek. Ezt szükségesnek látta megtenni, mert úgyszemint tudnák elkerülni hogy ne legyenek tanúi a végső rajtaütésnek, amelyet azzal indokolt, hogy Curwen a newporti vámhivatal kéme ezért minden providence-i hajós, kalmár és farmer feni rá a fogát. Nem tudni, hogy a szomszédok, akik már oly sok fura dolgot láttak a tanyán, bevették-e ezt a mesét, de az biztos, hogy Fennerék minden rosszat el tudtak képzelni egy ilyen fura alakról. Mr. Brown megkérte őket, hogy tartsák szemmel a Curwen-tanyát, és rendszeresen tegyenek jelentést mindenről, amit ott tapasztalnak.

5.

A szokatlan fényoszlop azt a gyanút keltette, hogy Curwen résen van, és váratlan dolgokra készül, ezért az eltökélt polgárok csapata elhatározta, hogy meggyorsítja a gondosan kitervelt akció végrehajtását. Smith naplója szerint 1771. április 12-én, este tíz órakor mintegy száz ember gyülekezett Thurstonnak a hídon túli Weybosset Pointon lévő, Arany Oroszlánhoz címzett kocsmája nagytermében. A neves személyiségek hangadó csoportjából John Brownon, a vezetőn kívül operáló műszereit tartalmazó táskájával együtt megjelent dr. Bowen; Manning elnök, aki odahaza hagyta híres (az egész gyarmat legnagyobb) parókáját; fekete köpenybe burkolva Hopkins kormányzó, tengerész fivérével, Esehhel együtt, akit a többiek beleegyezésével csak az utolsó pillanatban avatott be; John Carter, Mathewson kapitány és Whipple kapitány, akire a tulajdonképpeni rajtaütést végző csapat parancsnoksága várt. Ezek a vezetők még egy utolsó tanácskozássra elvonultak a hátsó szobába, minekutána Whipple kapitány megjelent a nagyteremben összegyűlt matrózok előtt, és még egyszer utoljára megeskette és eligazította őket.

Eleazer Smith a vezetőkkel maradt a hátsó szobában, ahol együtt várakoztak Ezra Weedenre, aki azt a feladatot kapta, hogy szemmel tartsa Curwent, és jelentse, ha elindul a kocsija a tanyára.

Fél tizenegy tájban feldübörgött a híd, majd az utcán folytatódott a kocsi zörgése, vagyis most már meg sem kell várni Weeden jelentését, hogy a kárhozott ember elindult elvetemült ördögösségének utolsó éjszakájára. Egy

perccel később, amikor a távolodó kocsi elhaló zörgése már a Muddy Dock hídról szűrődött ide, megjelent Weeden is, mire a támadók némán katonai alakzatba sorakoztak az utcán, ki-ki flintát, sörétes puskát vagy bálnaszigonyt cipelve a vállán. Weeden és Smith a rajtaütökhöz csatlakozott, és az összeesküvő polgárok közül rajtuk kívül bevetésre készen itt volt még Whipple kapitány, a vezérük, Eseh Hopkins kapitány, John Carter, Manning elnök, Mathewson kapitány és dr. Bowen; ezenkívül Moses Brown, aki csak a tizenegyedik órában jelent meg, és így nem vett részt a kocsmái megbeszélésen. Ezek a szabad polgárok és száz matrózuk haladék nélkül nekivágtak a hosszú menetnek, komor arcukon némi nyugtalanság is tükröződött, amint maguk mögött hagyták a Muddy Dockot, és a szelíden emelkedő Broad Streeten fölkapaszkodtak a Pawtuxet Road felé. Elder Snow templomát elhagyva néhányan visszafordultak, hogy még egy utolsó pillantást vessenek a kora tavaszi csillagok fényében nyújtózó Providence városára. A tornyok és a csúcstetők sötét sziluettjei rárajzolódtak az ég kárpitjára, és a Híd északi oldalánál megbúvó tengeröböl felől sós párát hozott föl a szellő. A Vega már fölkapaszkodott a vízen túli domb fölé, amelyen a fák koronái alkotta taréjt megtörte a befejezetlen egyetemi épület tetőzete. A domb lábánál és az oldalára fölkapaszkodó keskeny sikátorok mentén az óváros, Old Providence aludta álmát; az ő biztonsága és épsége érdekében készülnek most ezt a szörnyű és roppant szentségtörést megsemmisíteni.

Egy és negyed óra múlva a rajtaütők az előzetes megállapodásnak megfelelően megérkeztek a Fenner-tanyára, ahol meghallgatták még egy utolsó beszámolót kiszemelt áldozatukról. Az több mint félórása ért ki a tanyára, és röviddel utána még egyszer az égre szökkent a furcsa fénycsóva, ezenkívül azonban egyetlen ablakból sem szűrődött ki világosság. Az utóbbi időben már megszokták ezt. Míg a beszámolót hallgatták, az emberek déli irányban újabb erős fényt láttak fölragyogni, és egyszerre rádöbbenek, hogy félelmetes és természetellenes csodák közelébe férkőztek. Whipple kapitány három szakaszra osztotta csapatát: egy húsztagú különítmény levonul a partra, és megakadályozza, hogy Curwen esetleg erősítést kapjon a tengerről, és ott marad, amíg szükség esetén a főerőkhöz nem rendeli küldönc útján; egy másik húsztagú csapat Eseh Hopkins kapitány vezetésével a Curwen-tanya hátában lelopakodik a folyópartra, és fejszékkel vagy löporral betöri a magas, meredek partoldalon lévő tölgyfa ajtót; a harmadik pedig felvonul a ház és melléképületei ellen. Ennek a csapatnak az egyharmada Mathewson kapitány vezetésével a magas és keskeny ablakos titokzatos kőépületet rohamozza meg, a másik harmadot maga Whipple kapitány vezeti föl a főépület ellen, míg a megmaradó harmad gyűrűt von az egész épületsoport köré, amíg föl nem hangzik a támadásra szólító riadó.

A folyóparti különítmény egy sípjelre betöri a domboldali ajtót, majd lesben áll, és elfog mindent, ami belülről kitörhet. Két sípjelre benyomul az ajtón, és megtámadja az ellenséget, vagy csatlakozik a többi ostromlóhoz. A

kőházhoz kirendelt csapat hasonlóképpen cselekszik: az első sípjelre utat vág az épület belsejébe, a másodikra pedig tovább nyomul előre a föld belsejébe vezető akármilyen folyosón, és csatlakozik a katakombákban várható általános vagy főütközethez. A három sípjelből álló harmadik vagy vészjelzés mozgósítja őrszolgálatáról a közvetlen tartalékot; ez a húsz ember kétfelé oszlik, és a főépületen, illetőleg a kőházon keresztül lehatol az ismeretlen mélységekbe. Whipple kapitány szilárdan meg volt győződve a katakombák létezéséről, és a tervek kidolgozásánál nem is számolt más lehetőséggel. Erős és messze hangzó síppal látta el magát, és nem tartott attól, hogy megzavarják vagy félreértik a jelzéseit. A mólóhoz küldött végső tartalék természetesen jórészt kívül esik a síp hallótávolságán, ezért lesz szükség küldöncre, ha rászorul a segítségére. Moses Brown és John Carter Hopkins kapitánnyal a folyóhoz ment, míg Manning elnök Mathewson kapitány kőházi különítményéhez csatlakozott. Dr. Bowen és Ezra Weeden Whipple kapitány csapatával maradt, amely magát a tanyaházat fogja megostromolni. A támadás akkor veszi kezdetét, mihelyt Hopkinstól megérkezik a futár Whipple kapitányhoz a hírral, hogy a folyóparti különítmény elfoglalta hadállását. A vezér ekkor leadja egyetlen, hangos sípjelét, mire a három előretolt egység egyszerre támadásba lendül. A három szakasz röviddel éjjel egy óra előtt elhagyta a Fenner-tanyát; az első, hogy őrizze a mólót, a második, hogy lehatoljon a folyóvölgybe, a domboldali ajtóhoz, és a harmadik, hogy részekre válva elfoglalja állásait a Curwen-tanya épületei ellen.

Eleazar Smith, aki a partőrséghez csatlakozott, naplójában beszámol az esemény nélküli menetelésről, majd a hosszú várakozásról az öböl melletti szirten, amit egyszerre egy jelzősíp távoli hangja, majd rákövetkezően ugyanabból az irányból tompa kiáltozás, üvöltözés és löporrobbanás furcsa keveréke tört meg. Később valaki mintha távoli puska lövéseket is hallott volna, még később Smith füléhez is eljutott a magasból valamilyen titáni szavak mennydörgésszerű lüktetése. Már pirkadt, amikor egy elgyötört futár tágra meredt szemmel és az öltözékéből undorító bűzt árasztva megérkezett hozzájuk, és közölte velük, hogy csendben menjenek haza, és soha egy szóval se említsék az éjszakai kalandot és azt az embert, akit Joseph Curwennek hívtak. Volt valami a küldönc megjelenésében, ami minden szónál ékeesebben meggyőzte őket; valami, ami titokzatos módon kiégett belőle, vagy örökre bevésődött a lelkébe, és mindörökre elválasztotta tőlük ezt a sokak által jól ismert, egyszerű matrózt. Később ugyanezt tapasztalták régi cimboráikkal is, amikor újból összetalálkoztak velük, akik megjárták a borzalmaknak azt a bugarát. A legtöbben mintha elveszítettek vagy éppen nyertek volna valami megmérhetetlent és leírhatatlant. Olyasmit láttak, hallottak vagy tapasztaltak ők, ami nem embernek való, és amit sohasem lesznek képesek elfelejteni. Ezeknek az embereknek soha egy fecsegő szó nem hagyta el az ajkát, mert még a legközönségesebb emberi ösztönt is legyűri az iszonyat. Abból az egy szál hírnökből olyan leírhatatlan iszonyat áradt át rájuk, ami valósággal lepecsételte az ajkukat. Nagyon kevés az a szóbeszéd, amit ők indítottak volna útnak;

Eleazar Smith naplója az egyetlen írott emlék erről az expedícióról, amely az Arany Oroszlánból a csillagok fényében hadra kelt.

Charles Ward azonban ezenkívül talált még némi homályos utalást a Fenner-levelezésben is, amelyre New Londonban akadt rá, ahol tudomása szerint a család egyik ága élt. Úgy látszik, Fennerék, akiknek a házából odalátszott a pusztulásra ítélt, távoli tanya, végignézték az ostromló sereg elvonulását, és tisztán hallották Curwen kutyáinak dühös acsarkodását és az első éles sípszót, amely jelt adott a rohamra. Az első sípszó után megismétlődött a kőépületből az égre törő fényoszlop, és nyomban ezután az általános támadásra jelt adó sietős sípjelzés nyomán távoli muskétaropogás, majd egy velőtrázó üvöltés hangzott föl, amelyet Luke Fenner, a levél írója ezekkel a betűkkel próbált visszaadni: "Waaaahrrrr-R'waaahrrr". Volt azonban valami ebben a kiáltásban, amit semmilyen szóval nem lehet visszaadni, és a levélíró megemlíti, hogy a hang hallatára az anyja elájult. Az üvöltés később valamivel halkabban megismétlődött, amit további, a korábinál tompább puskaropogás, majd a folyó irányából hangos löporrobbanás követett. Egy órával később minden kutya rémült csaholásba kezdett, és a föld alól tompa moraj tört fel, amelytől táncolni kezdtek a gyertyatartók a kandallópárkányon. Erős kénszag terjengett, és Luke Fenner apja váltig erősködött, hogy hallotta a harmadik vészjelzést is, bár a többiek ezt nem erősítették meg. Újból fölhangzott a muskéták tompa ropogása, amit a korábbiaknál kevésbé átható, ám annál rémisztőbb mély kiáltás követett; egyfajta torokból jövő, gonoszul képlékeny köhögés vagy hörgés, amelynek nem annyira akusztikai értéke, mint inkább elnyújtott volta és lélekbe markoló iszonyata adta meg üvöltésjellegét.

Ezután ott, ahol a Curwen-tanya lehetett, megjelent egy égő alak, amelyet rémült emberek kétségbeesett kiáltozása követett. Muskéták villantak és dördültek, és a lángoló alak a földre zuhant. Újabb lángoló alak tűnt föl, és tisztán ki lehetett venni egy emberi kiáltást. Fenner azt írta, hogy néhány őrjöngő szót is meg tudott különböztetni:

"Mindenható, óvd meg a te bárányodat!" Újabb lövések dörrentek, és a második égő alak is elterült. Ezután mintegy háromnegyed órára csönd állt be, amikor a kis Arthur Fenner, Luke kisöccse fölkiáltott, hogy a távoli elátkozott tanyáról "vörös ködöt" látott fölcsapni a csillagos égre. A gyereken kívül ezt senki sem tudja tanúsítani, Luke azonban megemlíti egy fontos körülményt, nevezetesen, hogy ugyanabban az időben a szobában tartózkodó három macska háta fölúpósodott, és a szőrük égnek meredt a görcsös rémülettől.

Öt perccel később hideg szél kerekedett, és a levegőt olyan túrhetetlen bűz árasztotta el, hogy a parti különítmény vagy Pawtuxet falu éber lakói csak a tenger túláradó frissessége miatt nem vehették észre. Ez a bűz semmihez sem hasonlított, amit a Fenner család valaha is megtapasztalt, és valamiféle torokszorító, megfoghatatlan, a sírgödör vagy a kripta keltette félelemnél is nagyobb rettegéssel töltötte el az embereket. Röviddel ezután hangzott föl az iszonytató hang, amelyet egyetlen boldogtalan fültanú sem fog soha elfelejteni.

A hang, akár az utolsó ítélet harsonája, a magas égből mennydörgött alá, és tovagördülő visszhangja megremegtette az ablakokat. Mély volt és dallamos, erős, akár az orgona basszus sípjai, ugyanakkor gonosz, akár az arabok titkos könyvei. A szavakat senki sem ismerte föl, mert valamilyen ismeretlen nyelven hangzottak el, Luke Fenner azonban megpróbálta visszaadni az ördögi szózatot, imígyen: "DISZMISZ - DZSESET- BONEDOSZEFEDUVEMA - ENTEMOSSZ". Egészen 1919-ig egyetlen ember sem volt képes az emberi tudás tárházban rátalálni ennek a nyers átíratnak a mására, csak Charles Ward ismerte föl bennük hátborzongva azokat szavakat, amelyeket Mirandola borzadva úgy bélyegzett meg, mint a fekete mágia legiszonyatosabb ráolvasását.

A Curwen-tanyáról egy félreismerhetetlen emberi kiáltás vagy mély, többszólamú sikoly válaszolt erre a gonosz csodára, mire a rettenetes bűz egy hasonlóképpen elviselhetetlen miazmával egészült ki. A sikolyhoz is csatlakozott egy határozottan megkülönböztethető, hosszan elnyújtott, hol magasba szökő, hol mélybe zuhanó kántáló üvöltés. Időnként már-már a beszéd határát súrolta, bár aki hallotta, egyetlen érthető szót sem tudott volna megkülönböztetni; egyszer pedig valósággal hisztérikus ördögi kacajba csapott át. Ekkor emberi torkok tucatjaiból a halálos rettegés és a mélységes örület üvöltése szakadt föl olyan erővel, hogy a mélyek mélyéből is tisztán és erőteljesen hangzott; utána sötétség és csend borított be mindent. Kavargó, maró füst oltotta ki a csillagokat, jóllehet lángot nem lehetett látni, és másnap egyetlen épületen sem lehetett fölfedezni a tűz nyomait.

Hajnaltájt két riadt, iszonyatos és leírhatatlan bűzt árasztó hírnök zörgetett be Fennerékhez, és jó pénzért egy kis hordó rumot kért. Egyikük közölte a családdal, hogy a Joseph Curwen-afférnek vége, és hogy az éjszaka történekről hallgassanak, mint a sír. Bármily arrogánsnak hatott is ez a rendelkezés, a hírnök megjelenése minden neheztelést elaltatott, és félelmetes tekintéllyel ruházta föl őt; ennek köszönhető, hogy mindössze Luke Fennernek ezek a titkos levelei - amelyeknek a megsemmisítését kérte connecticuti rokonától - maradtak fenn az események egyedüli hírmondóiként. Csak az mentette meg a dolgot a jótékony feledéstől, hogy a rokon nem engedelmeskedett a kérésnek, és a levelek mégis fennmaradtak. Charles Wardnak sikerült még egy részlet birtokába jutnia, annak köszönhetően, hogy a pawtuxeti polgárok megrögzötten kutattak őseik emlékei után. A falu egyik lakosa, az öreg Charles Slocum elmondta, hogy a nagyapja még emlékezett egy különös szóbeszédre bizonyos összeégett és torz holttestről, amelyre egy héttel azután akadtak rá a mezőn, hogy Joseph Curwen halálát bejelentették. A mendemondát az tartotta elevenen, hogy ez a tetem, amennyire összeégett és eltorzult alakjából föl lehetett ismerni, nem volt egészen ember, de egyetlen olyan állatra sem hasonlított, amilyennel a pawtuxetiek személyesen vagy olvasmányaikban valaha is találkoztak.

6.

Annak a rettenetes rajtaütésnek egyetlen résztvevőjéből sem lehetett soha

egyetlen szót sem kivenni az esetről, és a legkisebb hírtöredék is azok révén maradt fenn, akik nem voltak tagjai a harcoló különítménynek. Van valami félelmetes abban a kínos igyekezetben, amellyel ezek a rajtaütők a legkisebb részletet is megsemmisítették, ami akár a leghomályosabban is utalna az eseményre.

Nyolc matróz esett el, és bár a holttestüket nem szolgáltatták ki, hozzátartozóik belenyugodtak abba, hogy a vámosokkal történt összetűzésnek estek áldozatul. Ezzel magyarázták azt a rengeteg sebet is, amit dr. Jabez Bowennek, a rajtaütés résztvevőjének el kellett látnia. Nehezebb volt megmagyarázni az összes résztvevőből áradó orrfacsaró bűzt, ami még hetekig szóbeszéd tárgya volt. A vezető polgárok közül Whipple kapitány és Moses Brown szenvedte el a legsúlyosabb sebeket, és a feleségek leveleiből kiderül az az értetlenség, amit férjeik titkolózása és sebeik féltékeny takargatása keltett bennük. Lelkileg minden résztvevő megöregedett, megfontolttá vált és megrendült. Szerencsére egytől egyig szívós, gyakorlatias és egyszerű, hagyományos hitelveket valló polgárok voltak, mert egy szemlélődőbb, komplikáltabb elme aligha állta volna a sarat. Az ügy legjobban Manning elnököt viselte meg, de ő is kilábalt a legmélyebb árnyékból, és az emlékeket imádságba fojtotta. A vezetők mindegyikére mozgalmas élet várt a későbbiekben, és talán szerencse is, hogy ez így alakult. Alig telt el egy év, és Whipple kapitányt máris ott látjuk a csöcselék élén, amely felgyújtotta a Gaspee nevű vámörhajót, és ebben a merész kiállításban bizonyára fölfedezhetjük azt a törekvést, hogy elfojtsa magában a nyugtalanító emlékeket.

Joseph Curwen özvegyének átadtak egy szokatlan alakú, lezárt ólomkoporsót, amelyet úgy látszik, ott találtak készen a helyszínen, és azt mondták, hogy a férje holtteste van benne. Azt állították, hogy a vámórséggel folytatott csatározásban esett el, és nem tanácsos nagyon firtatni a részletet. Ennél többet egyetlen száj sem ejtett Joseph Curwen sorsáról, és Charles Ward is mindössze egy apró morzsából próbálta rekonstruálni a történeteket. Ez is csak egy vékonyka fonal volt, egyetlen passzusnak a reszketeg aláhúzása abban az elkobzott levélben, amelyet Jedediah Orne írt Curwennek, és amelyet Ezra Weeden részlegesen lemásolt. Ez a másolat Smith leszármazottjainak a birtokában maradt fenn; és nem tudni, vajon Weeden adta-e át a társának az események után, mintegy néma bűnjeleként annak, ami megesett, vagy - és ez a valószínűbb - már eleve Smith birtokában volt a szöveg, és ő maga húzta alá azokat a sorokat, annak alapján, amit agyafűrt találgatással és ügyes kérdezősködéssel kiszedett a barátjából. Íme az aláhúzott rész:

Bizony mondom néked, ne hívjál föl senkit; azkit nem bírsz visszaküldeni; vagyishogy senki olyant, azki a maga részéről olyasvalakit hívhat föl ellened, azmi ellen a te leghatalmasabb fortélyod is hiábavalónak bizonyulhat. Hívjad föl a kisebbet, ne- hogy a nagyobb válaszoljon, amely fölébed kerekedhet.

Ennek a passzusnak a fényében, no meg azt a lehetőséget is figyelembe

véve, hogy ez a sarokba szorított ember végső kétségbeesésében ki tudja, milyen ördögi szövetségesekhez folyamodhatott, Charles Ward nem is volt olyan biztos benne, hogy valamelyik providence-i polgár végzett Joseph Curwennel.

A rajtaütést vezető férfiak befolyása nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a halott minden emlékét kitöröljék Providence életéből és évkönyveiből. Eleinte még nem vették olyan szigorúan a dolgot, és hagyták, hogy az özvegy, valamint annak apja és gyermeke sötétben tapogatózzon a dolog lényegét illetően; Tillinghast kapitány azonban szemfüles ember volt, és hamarosan elég mendemondát szedett össze ahhoz, hogy rémülten követelje a lányától meg az unokájától, hogy változtassák meg a nevüket, égessenek el minden könyvet és megmaradt iratot, és kaparják le a nevet Joseph Curwen sírkövééről. Jól ismerte Whipple kapitányt, és bizonyára mindenki másnál többet ki tudott szedni ebből a nyers tengeri medvéből arról, hogy milyen véget is ért az az elátkozott varázsló.

Ettől kezdve egyre szigorúbban ügyeltek rá, hogy Curwen minden emlékét kitöröljék, és ez a tisztogató akció közmegegyezéssel a végén a városi irattárra és a Gazette kartotékaira is kiterjedt. Szellemében hasonlított ez ahhoz a hallgatáshoz, amely kegyvesztettsége után tíz évig Oscar Wilde nevét övezte, méretében pedig annak a bűnös Runagur királynak a sorsához Lord Dunsany történetében, akiről az istenek nemcsak azt döntötték el, hogy szűnjék meg létezni, hanem azt is, hogy sohasem létezett.

Mrs. Tillinghast - ahogy az özvegyet 1772 után ismerték - eladta az Olney Court-i házat, és 1817-ben bekövetkezett haláláig a Power's Lane-en lakott az apjánál. A pawtuxeti tanyát, amelyet minden jótét lélek messzire elkerült, átadták az enyészetnek, amely aztán megfoghatatlan gyorsasággal el is hatalmasodott rajta. 1780-ra már csak a kő- és téglafalak álltak, 1800-ra pedig ezek is alaktalan romhalmazzá dőltek össze. Senki sem vett bátorságot ahhoz, hogy áthatoljon a sűrű folyóparti bozóton, hogy földerítse a domboldalon rejtőző ajtóbejáratot, és senki sem próbált pontos képet alkotni arról, hogyan is vágta ki magát Joseph Curwen a maga földidézte borzalmak közül.

Csak az öreg tengeri medvét, Whipple kapitányt hallották néha a jó fülű cimborák az orra alatt dörmögni: "A himlő essen abba a..., mi a fenén nevetett, mikor úgy üvöltött. Mintha tartogatott volna még az átkozott... valamit a tarsolyában. Biz' isten egy fél tallérért fölperzselném a... házat."

III. KUTATÁS ÉS FÖLIDÉZÉS

1.

Amint láttuk, Charles Ward 1918-ban fedezte föl, hogy Joseph Curwen leszármazottja. Nincs mit csodálkozni, hogy azonnal élénk érdeklődést mutatott minden iránt ami a régmúlt titokkal kapcsolatos, hiszen minden kósza szóbeszéd, amit Curwenről hallott, most egyszerre elevenen érintette őt, akiben Curwen vére folyt. Nincs az a lelkes és képzelettel megáldott származástanász, aki ne állt volna nyomban neki, hogy szorgosan és módszeresen összegyűjtsön minden Curwenre vonatkozó adatot.

Kezdeti bűvárokodásában kísérletet sem tett a titkolózásra, ennél fogva még dr. Lyman sem nagyon merné az 1919 vége előtti időre datálni az ifjú megőrülését. Gondolatait szabadon megosztotta a családjával - jóllehet az anyja nem volt túlságosan elragadtatva egy olyan őstől mint Curwen - meg a fölkeresett múzeumok és könyvtárak munkatársaival. Akkor sem rejtette véka alá a szándékát, amikor egyes családokat megkeresett a feltehetően birtokukban levő följegyzések végett, és osztozott velük abban a kissé lemosolygó kételkedésben, amellyel a régi napló- és levélírók beszámolóit kezelték. Gyakran hangot adott élénk kíváncsiságának, mi is történt valójában másfél évszázaddal korábban a pawtuxeti tanyán, amelynek hasztalan próbálta megtalálni a helyét, meg hogy miféle ember is lehetett az a Joseph Curwen.

Amikor a kezébe került Smith naplója és iratanyaga, és megismerte Jedediah Orne levelét, elhatározta, hogy elmegy Salembé, és utánanéző Curwen korábbi ténykedésének és ottani kapcsolatainak; erre az útra az 1919-es húsvéti szünetben kerített sort. Az Essex Intézetben - amelyet már jól ismert az omladozó, csúcsos, puritán oromzatoknak és egymáshoz bújó hollandi tetőknek ebben az elbűvölő, régi városában tett korábbi útjaiból - nagyon szívélyesen fogadták, és sikerült is jelentékeny mennyiségű Curwen-adatot kibányásznia. Kiderítette, hogy őse a várostól tizenegy kilométernyire lévő Salem-Village-ben (ma Danvers) látta meg a napvilágot 1662. vagy '63. február tizennyolcadikán (régí idő szerint), és hogy tizenöt éves korában elszökött a tengerre, és csak kilenc év múlva tért vissza egy született angol beszédével, öltözködésével és viselkedésével, és magában Salemben telepedett le. Abban az időben nem sokat törődött a családjával, és idejének nagy részét az Európából magával hozott furcsa könyvekkel meg azokkal a különös vegyszerekkel töltötte, amelyeket Angliából, Franciaországból és Hollandiából szállítottak neki a hajók. Bizonyos vidéki útjai sok sűgás-bűgásra adtak okot, és a szóbeszéd összefűgésbe hozta azokat a hegyekben megfigyelt éjszakai tüzekkel.

Curwennek csak két közeli barátja volt: a Salem-Village-be való Edward Hutchinson és a salemi Simon Orne. Ezekkel gyakran látták őt együtt a közlegelőn, és elég sűrűn össze is jártak. Hutchinsonnak az erdő alján volt a háza, és a jóérzésű emberek nem nagyon szívelték őt a házából éjszakánként kiszűrődő hangok miatt. Híre kelt, hogy különös látogatók fordultak meg nála, és az ablakaiból kihatóló világosság nem volt mindig egyazon színű. Határozott ellenszenv övezte őt a régi halott emberekre és rég feledett eseményekre vonatkozó ismeretei okán és amikor elkezdődött a boszorkánypánik, neki is nyoma veszett, és azóta sem hallottak felőle semmit. Abban az időben Joseph Curwen is elköltözött, ám hamarosan megtudták, hogy Providence-ben telepedett le. Simon Orne egészen 1720-ig Salemben maradt, amikor az emberek kíváncsiságát fölcsigázta azzal, hogy látszatra nem fogott rajta a kor. Ekkor eltűnt, harminc évvel később azonban megjelent a pontos hasonmása és önjelölt fia, hogy bejelentse igényét a vagyonára. Az igényt Simon Orne saját kezűleg írott dokumentumai alapján jogosnak ismerték el és Jedediah Orne egészen

1771-ig Salemben lakott, amikor is a providence-i polgároknak Thomas Barnardhoz és másokhoz írt bizonyos levelei nyomán csendben eltették őt láb alól.

Mindezekről a különös eseményekről voltak bizonyos dokumentumok az Essex Intézetben, a bíróságon, a telekkönyvben; voltak köztük olyan ártatlan iratok, mint ingatlanügyletek és adásvételi szerződések, de akadtak ennél sokkal pikánsabb titkos ügyirattöredékek is. Előfordult négy-öt kétséget kizáró utalás a boszorkányperek irataiban is, így például egy bizonyos Hepzibah Lawson eskü alatt vallotta 1692. július tizedikén, a Hathorne bíró vezette Oyer és Terminen-i bíróság előtt, hogy "negyven boszorkányok és az Fekete Ember találkozni szokott a Mr. Hutchinson háza mögötti erdőben"; és egy bizonyos Amity How az augusztus nyolcadikai tárgyaláson kijelentette Gedney bíró előtt, hogy "Mr. G. B. (George Boroughs) azon az éjszakán ráhelyezte az Ördög Jelét Bridget S.-re, Jonathan A.-ra, Simon O.-ra, Deliverance W.-re, Joseph C.-re, Susan P.-re, Mehitable C.-re és Deborah B.-re". Aztán ott volt egy összeírás Hutchinson ördögös könyvtáráról, amelyet eltűnése után vettek föl, meg egy, az ő kezétől való befejezetlen, rejtjeles iromány, amelyet senki sem tudott megfejteni. Ward csináltatott erről a kéziratról egy fénymásolatot, és mihelyt ezt kézhez kapta, alkalomadtán próbálkozott a rejtjellel. Augusztustól kezdve lázasan nekiveselkedett, és a szavaiból meg a magatartásából joggal lehet arra következtetni, hogy októberre vagy novemberre sikerült megfejtenie. Hogy valóban így van-e, azt sohasem árulta el.

A legnagyobb érdeklődésre azonban az Orne-anyag tartott számot. Wardnak nem sok idejébe telt, hogy a kézírás azonossága alapján rájöjjön valamire, amit már amúgy is sejtett a Curwenhez írott levélből, nevezetesen, hogy Simon Orne és állítólagos fia egy és ugyanaz a személy. Amint Orne megírta a levélben, nem nagyon biztonságos sokáig Salemben élni, ezért egy harmincéves külföldi utazást tett, és csak egy új emberöltő képviselőjeként tért vissza, hogy bejelentse jogát a birtokára. Orne láthatóan nagy gondot fordított rá, hogy levelezése nagy részét megsemmisítse, az 1701-es akciót szervező polgárok azonban megtaláltak néhány levelet és iratot, és megőrizték azokat, amelyek fölkellették a kíváncsiságukat. Ezek között voltak az ő és mások kezétől származó titkos formulák és diagramok, amelyeket most Ward gondosan lemásolt vagy lefényképezett; ezenkívül egy szerfölött titokzatos levél, amelynek az írójában a kutató a szerződések tárában őrzött iratok alapján határozottan fölismerte Joseph Curwent.

Ez a Curwen-levél, jóllehet a keletkezés éve nincs rajta feltüntetve, láthatóan nem azonos azzal, amelyre válaszul Orne megírta azt az elkobzott episztolát, és Ward bizonyos belső jelek alapján nem sokkal 1750 utánra datálta. Talán nem lesz fölösleges, ha idemásoljuk a levél teljes szövegét, hogy némi képet kapjunk ennek az embernek a stílusáról, aki olyan sötét és iszonyú sorsot ért meg. A címzett "Simon"-nak szólítja, ám (Ward nem tudta eldönteni, hogy Curwen vagy Orne kezétől-e) a szó át van húzva.

Providence, május 1.

Testvérem!

Tisztelt régi Barátom, igaz Respectus és legjobb kívánság Önéki, azkinek örök Hatalmáért szolgálunk. Tudatom Véled, hogy mostanság megtaláltam, mit tegyek az végső Szükség esetében. Én nem követem a Te példádat, hogy éveim száma mián eltávozzak innen, mivelhogy Providence nem üldözi csahos Ebként és nem viszi Ítélobírótság elé a szokatlan Dolgokat. Engem elfoglalnak az Hajók és az Kalmár ügyek, ezért nem tehetek úgy, miként Te tevél, ezenkívül a pawtuxeti tanyám alatt, mint Te is jól tudod, ott vagy az, mi nem várhat, amíg én más orcában megtérek.

De mint mondtam, én sem várom felkészületlenül az Balszerencsés Időket, és régóta dolgozom azon, hogyan térhetnék vissza a Vég után. Tegnap éjjel rátalálék azokra az Igékre, amelyek fölhozzák Yogge-Sothhthe-ot, és én először pillantám meg az orcát, amelyről Ibn Schacabac beszél a ...-ben. És Ő azt mondta, hogy a Liber Damnatus III. zsoltára adja meg a kulcsot. Amikor a Nap az V Ház-ban, a Saturnus a III. ban léssen, rajzold meg a Tűz ötágú csillagát, és háromszor mondd el a kilencedik Verset. Ezt a Verset ismételd el minden Nagypénteken és Halottak napján, és az Dolog tenyészni fog a Külső Sphérákban.

És a régi Magból megszületend egy, azki vissza fog nézni, ámbár nem fogja tudni mit keres.

Ám minden hiába, ha nem léssen utód és a Sók vagy az Sók elkészítésének módja nem lesz készen az ő kezei számára. És meg kell vallanom, hogy én nem tettem meg a szükséges Lépéseket és nem sokra jutottam. A processus átkozottul nehezen elvégezhető, és oly töméntelen speciment emészt el, hogy hiába vagynak az Indiákról való tengerészeim, alig tudok elegendőre szert tenni. Az emberek kezdenek kíváncsiskodni, bár el tudom őket háritani. A Dzsentri rosszabb, mint a Köznép, mivel az cselekedeteikben körültekintőbbek és jobban elhiszik, amit mondanak. A Tiszteletes és Mr. Merritt sajnálatosképpen elejtett néhány szót, eddig azonban nincs nagy veszély Az Kémiai Anyagokhoz könnyű hozzájutni, mert két jó patikárius is van a Városban, dr. Bowen és Sam Carew. Elindultam Borellus nyomán és segítségemre van Abdul Al-Hazred, az ő VII-dik Könyve. Ha jutok valamire, Véled is megosztom. Ezenközben pedig ne mulaszd el használni az Szavakat, melyeket itt megadok jól és helyesen, de ha látni akarod Őt, használd az írást azon a darab - melyet ide tettem ezen Levél mellé. Mondd el az Verseket minden Nagypénteken és Mindenszentek estéjén, és ha a Te Magod nem szakad meg, "idő múlásával eljő az, ki visszafog nézni és felhasználja azokat a Sókat vagy Sóra való Materiákat, a'miket Te hátrahagysz néki." Jób XIV. XIV.

Örvendezek, hogy ismét Salemben vagy és reménylem, hogy hamarost megláthatlak. Jó Istállóm vagy az, és szándékomban áll, hogy veszek egy Kocsit, egy már van (Mr. Merittnek) Providence-ben, habár az utak rosszak. Ha

utazáshoz volna kedved, ne kerülj el engem. Bostonból vedd a Dedhamon, Wrenthamon és Attleborough-n keresztül vezető Postautat, mindhárom Városban jó fogaók vagynak. Wrenthamben szállj meg Mr. Balcoméban, ahol az ágyak jobbak, mint Hatchéban, de egyél a másokban, mert az étek ott jobb. Providence felé a Patucket zuhatagnál fordulj le a Mr. Sayles fogadója melletti útra. Az én Házamat megleled a Towne Streetről nyíló Epenetus Olney-féle fogadóval szemben; az Olney's Court É-i oldalán az első. A Boston Store-tól a távolság cca. XLIV mérföld.

*Uram, maradok régi és igaz Barátod és Szolgád Almonsin-Metratonban.
Josephus C.*

*Simon Orne Úrnak,
William's Lane, Salemban.*

Különös módon Ward először ebből a levélből tudta meg Curwen providence-i házának pontos helyét, ugyanis az addig föllelt irományok nem adtak erre vonatkozóan pontos fölvilágosítást. Ez a fölfedezés kétszeresen is meglepő volt, mivel Curwen újabb házaként, amelyet 1761-ben a régi helyén építtetett, azt az Olney Court-i rozoga építményt nevezte meg, amelyet Ward jól ismert Stampers Hill-i múltkutató barangolásaiból. Csak néhány utcával volt lejjebb saját domboldali házuknál, és jelenleg egy néger család lakott benne, amely közmegebecsülésnek örvendett alkalmi mosási, takarítási és fűtői szolgálataiért. Ward-ra mély benyomást tett, amikor a távoli Salemben váratlanul megbizonyosodott róla, hogy ez az ismerős nyomortanya saját családjának a történetében is szerepet játszik, és elhatározta, hogy hazatérése után nyomban nekilát a ház földérintésének. A levél misztikusabb elemei, amelyekben valamiféle hóbortos szimbolizmust vélt fölfedezni, őszintén zavarba ejtették, bár kíváncsi borzongással ismerte föl a bibliai utalásban - Jób könyve 14. rész 14. Vers - az ismerős ígét: "Ha meghal az ember, vajjon feltámad-é? Akkor az én hadakozásom minden idejében reménylenék, míglen elkövetkeznék az én elváltozásom."

2.

Az ifjú Ward kellemes izgatottságtól fűtve tért haza, és a rákövetkező szombatot az Olney Court-i ház hosszú és tüzetes tanulmányozásának szentelte. A vénségtől málladozó épület sohasem volt palota, hanem az ismert providence-i gyarnati stílusban kivitelezett szerény két és fél emeletes városi faház, sima, csúcsos tetővel, nagy központi kéménnyel; művészi faragású kapuzatát legyező alakú világítóablak, háromszögletű oromfal és csinos dór gyámoszlopok övezték. Külsőleg nem sok változáson esett át és Wardot elfogta az érzés, hogy itt áll egy közvetlen tanúja előtt azoknak a sötét dolgoknak, amelyekbe belevetette magát.

A jelenlegi néger lakókat ismerte, és a vén Asa meg vaskos felesége,

Hannah, túlradó udvariassággal kalauzolták végig a házon. Belül több volt a változás, mint amit a külső elárult, és Ward sajnálkozva állapította meg, hogy a finom míves csiga- és kazettadíszítésű kandallópárkány fele és a szekrényajtók kagylómintás burkolata eltűnt, míg a nemes tölgyfaburkolat és párkányzat javarészt össze volt karcolva, vésve és vagdosva vagy olcsó tapétával átragasztva. Végeredményben a szemle nem adott annyit mint amennyit Ward remélt tőle, de legalább átélte azt az izgalmat, hogy ezek között az ősi falak között járhat, ahol szörnyeteg őse, Joseph Curwen élt valaha. Borzongva fedezte föl, hogy a régi rézkopogtatóról gondosan lecsiszolták a név kezdőbetűit.

Ezt követően Ward egészen az iskolaév végéig minden idejét a Hutchinson-féle rejtjel másolatának és a helyben összegyűjtött Curwen-adatoknak szentelte. Amaz még mindig nem adta meg magát; emezekből viszont oly sokat megtudott, vagy oly sok, más helyütt rejtező adatra vonatkozó hivatkozást talált, hogy elhatározta: New Londonba és New Yorkba megy, és megkeresi azokat a leveleket, amelyeknek az adatok szerint ott kell rejtőzniük. Ez az út nagyon gyümölcsöző volt, mert ez adta kezébe a Fenner-leveleket a pawtuxeti tanya elleni támadás hátborzongató leírásával, valamint a Nightingale-Talbot-leveleket, amelyekből tudomást szerzett a Curwen-könyvtár falburkolatára festett arcképről. Ez az arckép dolog különösképpen fölcsigázta a kíváncsiságát, mivel sokért nem adta volna, ha megtudja, hogyan is festett az a Joseph Curwen; ezért elhatározta, hogy másodszor is átvizsgálja az Olney Court-i házat, nem maradt-e valami nyoma a régi arcvonásoknak a pergő festékrétegek vagy a penészes tapéták alatt.

Ennek a kutatásnak Ward augusztus elején ejtette szerét, amikor tüzetesen átvizsgálta a ház minden olyan szobájának a falát, amely elég tágasnak látszott ahhoz, hogy helyet adhatott a rossz emlékű építető könyvtárának. Kitüntető figyelmet szentelt a még megmaradt kandallópárkányok fölötti nagyméretű paneleknek, és heves izgalom fogta el, amikor körülbelül egy óra elteltével az egyik tágas földszinti helyiség kandallója fölött, a széles falrészén, a többszörös festékréteg lehántása után észrevehetően sötétebbnek látta a falfelületet, mint a szokásos belső festék vagy a faburkolat eredeti színe lehetett. Még egypár próba a vékony késsel, és most már biztos volt benne, hogy egy nagyméretű olajfestményre bukkant. Az ifjú igazi tudósi önmérséklettel nem kockáztatta meg, hogy a késsel nekiesve azon nyomban feltárja és megvizsgálja a rejtett képet, hanem elvonult a felfedezése színhelyéről, hogy szakértő segítség után nézzen. Három nap múlva visszatért egy nagy tapasztalatú művésszel, Mr. Walter Dwight-tal, akinek a College Hill lábánál van a műterme és ez a rutinos képrestaurátor aztán megfelelő módszerrel és vegyszerekkel nyomban munkához is látott. Az öreg Asa meg a felesége egészen izgalomba jött ezektől a szokatlan látogatóktól, és kellő kártérítésben részesültek családi tűzhelyük megbolygatásáért.

A restaurálás előrehaladtával Charles Ward növekvő érdeklődéssel figyelte, ahogy a vonások és árnyalatok fokozatosan előtűnnek hosszú

rejtőzésükből. Dwight alulról kezdte a munkát, ezért - minthogy a portré háromnegyedes hosszúságú volt - az arc még sokáig nem bukkant elő.

Annyi már látható volt, hogy a kép egy szikár, jóvágású férfit ábrázol, aki sötétkék kabátban, hímzett mellényben, fekete szatén térdnadrágban, fehér selyemharisnyában ül egy faragott széken az ablak előtt, amelyen át kikötőkre és hajókra látni. Amikor a fej is kiszabadult, szembetűnt a gondozott Albemarle-paróka keretezte sovány, nyugodt, jellegtelen arc, amely valahogy mind Ward, mind a művész számára olyan ismerősnek tűnt. Ám csak a legutolsó pillanatban állt el a lélegzete a restaurátornak és megbízójának, mert annak a ványadt, sápadt arcnak a vonásai akkor döbbsentették rá őket, micsoda drámai tréfát űzött az öröklés. Mert csak az utolsó olajfürdő és a finom kaparóvas utolsó simítása hozta végleg napvilágra az évszázadok óta rejtve maradt arcot, hogy most Charles Dexter Ward, a múlt idők vándora, szörnyeteg ükapjának a képében döbbsenten ráismerjen saját, eleven arcására.

Ward elhozta a szüleit, hogy nekik is eldicsekedjen a föltárt csodával, és az apja nyomban eltökélte, hogy megvásárolja a képet, jóllehet az a szilárd falburkolatra volt ráfestve. A szembeötlő korkülönbség ellenére csodába illő volt a kép és a fiú közötti hasonlóság; rögtön látszott, hogy az öröklődés valamilyen trükkje folytán Joseph Curwen testi vonásai másfél század múltán pontosan megisméltődtek. Nem mondható, hogy Mrs. Ward emlékeztetett volna az őséire, tudott azonban olyan rokonokról, akik viseltek néhányat a fia és a régvolt Curwen közös arcvonásaiból. Az asszony nem örült a fölfedezésnek, és arra biztatta a férjét, hogy inkább égesse el a képet, de ne hozza haza. Azt bizonygatta, hogy van benne valami tisztátalan, nemcsak magában a képben, hanem abban, hogy annyira hasonlít Charlesra. Mr. Ward azonban gyakorlatias és hajlíthatatlan férfiú volt - textilgyáros nagyszámú szövödével a Pawtuxet-völgyben lévő Riverpoint környékén -, és nem hagyta magát asszonyi aggályoskodástól befolyásolni. A képnek a fiára való hasonlatossága lenyűgöző hatással volt rá, és úgy vélte, a fia megérdemli, hogy megajándékozza vele. Mondani sem kell, hogy Charles a legmesszebbmenőkig osztotta ezt a véleményt, így hát pár napra rá Mr. Ward fölhajtotta a ház tulajdonosát, egy patkányarcú, torokhangú akcentussal beszélő, apró emberkét, és egy nagylelkűen megajánlott összeggel elejét véve a kenetes alkudozásnak, megvásárolta az egész kandallópárkányt meg a fölötte lévő falburkolatot a képpel együtt.

Most már csak az volt hátra, hogy lefejtsék a burkolatot és átszállítsák a Ward-házba, ahol megtették az előkészületeket a kép gondos restaurálására, hogy aztán elhelyezzék Charles harmadik emeleti könyvtár- és dolgozószobájában egy elektromos álkandalló fölé. A kép eltávolítását Charles felügyeletére bízták, aki augusztus huszonhetedikén a Crooker lakberendező cég két szakemberével megjelent az Olney Court-i házban, ahol nagy gonddal és precizitással lefejtették a kandallópárkányt és a fölötte lévő képhordozó panelt, és fölrakták a cég teherautójára. A panel mögött ott maradt a kémény csupasz

téglafala, amelyen az ifjú Wardnak a szemébe tűnt egy harminc centiméteres kocka alakú üreg, pontosan az arckép feje mögötti részen. Az ifjú kíváncsian az üreghez lépett és bekukucskált, hogy mi célt szolgálhat vagy mit rejtegethet ez a mélyedés. Vastag por- és koromréteg alatt néhány megsárgult papírlapot, egy vastag, durva füzetet meg némi porladt textilfoszlányt talált, amely annak a szalagnak a maradványa lehetett, amellyel egykor átkötötték az iratokat. A por és hamu nagyját lefújva fölemelte a füzetet, és kisilabizálta a fedelén lévő nagybetűs címet. A kézírásra ráismert az Essex Intézetben talált levelek alapján, amit a cím is meg- erősített: "A Providence-ültetvényeken lakó, Salemből való nemes Jos. Curwen Naplója és Fő jegyzései".

Az izgalomtól repeső Ward megmutatta fölfedezését a mellette álló két kíváncsi munkásnak. Ezek tanúsága megingathatatlan erővel bír a lelet jellegét és valódiságát illetően, és dr. Willet övelük támasztja alá azt az elméletét, hogy az ifjú még nem volt örült, amikor legfőbb különcségeit elkezdte. A többi iraton is fölismerhető volt Curwen kézírása; az egyiket különösen vészjóslóvá tette a felirata: "Annak, azki utánam jövend, és miként lehet úrrá az Időn és a Spherákon". A következő rejtjelben íródott; Ward azt remélte, hogy ugyanabban, mint a Hutchinson-féle, amely mindeddig kifogott rajta. A harmadik - amely ujjongásra készítette a kutatót - a rejtjel kulcsának látszott, míg a negyedik és az ötödik "Edw. Hutchinson, Armiger", illetve Tek. Jedediah Orne", "avagy az ő Leszármazottuknak vagy "Leszármazottaiknak, vagy azok Képviselőinek" volt címezve.

A hatodik és utolsón a következő felírás volt olvasható:

"Joseph Curwen és az ő Élete és Utazásai az 1676-dik és 1687-dik esztendőik között: hová utazott, hol szállt meg., kiket látott, és mit tapasztalt."

3.

Most elérkeztünk ahhoz az időponthoz, amelytől az elmeorvosok konzervatívabb iskolája Charles Ward tébolyát számítja. Az ifjú kíváncsian belelapozott a frissen fölfedezett füzetbe és a kéziratokba, és úgy látszik, olyasmit talált bennük, ami mélyen megrendítette. Mert amikor a munkásoknak megmutatta az iratok címeit, féltékenyen ügyelt rá, hogy magát a szöveget eltakarja, és olyan izgatottság fogta el, ami aligha magyarázható a lelet régészeti és származástani jelentőségével. Hazaérve csak kelletlenül adott számot az eseményről, mintha tudatni akarná ugyan a dolog rendkívüli fontosságát, anélkül azonban, hogy magukat a tárgyi bizonyítékokat elővezetné. Szüleinek még a címeiket sem mutatta meg, csupán annyit közölt velük, hogy rábukkant néhány Joseph Curwen kezével írott dokumentumra, "nagy részük rejtjelezve van" és csak nagyon gondos tanulmányozás derítheti ki, hogy van-e jelentőségük. Az sem valószínű, hogy a munkásoknak annyit is megmutatott volna, ha nem tanúsítanak akkora leplezetlen kíváncsiságot. Nyilván el akarta kerülni, hogy a vonakodásával gyanút keltsen, és még jobban a szájukra vegyék az esetet.

Charles Ward egész éjjel fönnmaradt a szobájában, és elmerült a frissen

talált füzet és az iratok olvasásában, és még a reggel is a papírok fölé görnyedve találta. Amikor az anyja aggódva benyitott hozzá, türelmetlenül azt követelte, hogy az ételt is hozzák föl a szobájába; és délután is csak rövid időre bújt elő, amikor az emberek meghozták a dolgozószobájába a Curwen-képet meg a kandallópárkányt. A következő éjszaka ruhástól szundított kicsit, majd lázasan birkózott a rejtjeles kézirat megfejtésével. Reggel az anyja látta, hogy a Hutchinson-féle titkosíráson dolgozik, amelyet korábban többször megmutatott neki, kérdésére azonban a fia azt felelte, hogy a Curwen-kulcs nem illik hozzá. Délután abbahagyta a munkáját, és elbűvölten figyelte a munkásokat, akik a befejezéséhez közeledtek kép és faépítménye elhelyezésének egy ügyesen valóság-hű elektromos farakás fölött; az álkandallót és a párkány egy kissé kiemelték az északi falból, mintha a kéményt akarnák mögötte érzékeltetni, és oldalt a szoba burkolatával megegyező lambériával vonták be. A képet hordozó fatáblát elfűrészelték és sarokpántokkal látták el, hogy mögéje polcokat lehessen elhelyezni. Amikor az emberek elvonultak, munkájával beköltözött a dolgozószobájába, és ott nekiült az iratoknak, egyik szemével a rejtjelet vizsgálva, másikkal az arcképre sandítgatva, amely korosító, századokat idéző tükörként nézett vissza rá. A szülők, amikor később visszaidézték fiuk ekkori viselkedését, érdekes részleteket említettek az ifjú titkolozási fogásairól. A szolgák elől ritkán dugott el valamit, amin éppen dolgozott, joggal föltételezve, hogy Curwen cirkalmas és régies kézírása túl kemény dió nekik. A szüleivel azonban körültekintőbb volt, és hacsak a kérdéses kézirat nem volt rejtjeles vagy rejtélyes szimbólumok és ismeretlen hieroglifák tömkelege (mint például amilyenek az "Ahhoz, azki eljövend" stb. című látszott), valamilyen keze ügyében lévő papírlappal eltakarta, amíg a látogatója magára nem hagyta. Éjszakára egy antik szekrénybe zárta el őket, de ugyanitt helyezte el azokat akkor is, valahányszor eltávozott a szobából. Hamarosan eléggé szabályos munka- és szokásrendet alakított ki magának, de mintha felhagyott volna hosszú kószálásaival és egyéb külső tevékenységével. Az iskola, ahol maturandus évét kezdte el, halálosan untatta, és gyakran hangoztatta, hogy nem érdekli az egyetem. Őreá - szokta mondogatni - fontos szakkutatások várnak, amelyek több ösvényt nyitnak előtte a tudományos és klasszikus ismeretek felé, mint a világ bármely egyeteme.

Persze csak olyasvalaki volt képes hosszabb ideig észrevétlenül folytatni ezt, aki amúgy is mindig kitűnt szorgalmával, különködésével és zárkózottságával. Ward alkatánál fogva tudós volt és remete, ezért a szülők inkább sajnálkoztak, mintsem meglepődtek fiuk elzárkózásán és titkolozásán. Ugyanakkor az apa és az anya egyaránt furcsállotta, hogy kincsesládájából egy morzsányit sem mutatott meg nekik, és arról sem adott számot, mit sikerült neki megfejtenie. Ő azzal mentegette vonakodását, hogy szeretné kivárni, amíg valamilyen összefüggő felismerésről tud számot adni, ám ahogy múltak a hetek, és mindenféle közlés elmaradt, az ifjú és családja között kezdett kialakulni valamiféle feszélyezett tartózkodás, amit az anya részéről az is erősített, hogy

nem titkolt ellenérzéssel fogadott mindenféle Curwenre vonatkozó bűvárkodást.

Októberben Charles Ward újból elkezdte a könyvtárakat bűjni, csak hogy most már nem a korábbi évek régészeti témái érdekelték. Most a boszorkányság és mágia, az okkultizmus és a demonológia kötötte le a figyelmét; és amikor a providence-i forrásokat már kimerítette, felült a bostoni vonatra, és kiaknázta a Copley Square-i nagykönyvtár, a harvardi Widener-könyvtár, a brooklyni Zion Research Library kincseit; ezekben a könyvtárakban több bibliai tárgyú ritkaságot is őriznek. Rengeteget vásárolt is és egész polcrendszerrel állított be a dolgozószobájába titokzatos tárgyú szerzeményei számára; a karácsonyi vakáció alatt pedig más vidékekre, köztük Salembé is elutazott, ahol az Essex Intézetben megnézett bizonyos följegyzéseket.

1920. január közepe táján Charles viselkedésében megjelent a diadalérzet vonása, aminek nem adta magyarázatát, ám többé nem látták őt a Hutchinson-rejtjel fölé görnyedni. Ehelyett kettős tevékenységbe kezdett: a vegytani kísérleteket adatfeltáró kutatással párosította; az egyikre laboratóriumot rendezett be a ház használaton kívüli padlásán, a másikra átböngészte Providence egész népesedési adattárát. A helybéli vegyszer- és laborfelszerelés-kereskedők, akiket később megkérdeztek, meghökkentően furcsa és értelmetlen anyagok és műszerek egész listájáról adtak számot, amiket náluk vásárolt; a State House, a City Hall és a különféle könyvtárak munkatársai viszont mind megegyeznek a fiú második számú érdeklődését illetően. Megszállottan és lázasan kutatott ugyanis Joseph Curwen sírhelye után, amelyről egy korábbi nemzedék bölcsen levakarta a nevet.

A Ward család lassan-lassan arra a meggyőződésre jutott, hogy valami nincs rendjén a fiúval. Charlesnak korábban is megvoltak a dilijeit, és gyakran váltogatta vesszőparipáit, ez a növekvő titokzatoskodás és különködés azonban még őtöle is sok volt. Iskolai feladatait csak tessék-lássék végezte el, és bár egy vizsgán sem bukott meg, látható volt, hogy a régi szorgalomnak vége. Most más dolgok kötötték le, és ha nem tartózkodott egy rakás idejétmúlt alkimista könyv társaságában az új laboratóriumában, akkor vagy a városban bűjta a régi temetkezési nyilvántartásokat, vagy a dolgozószobájában görnyedt az okkult tudományok kötetei fölé, ahol Joseph Curwen meghökkentően - sőt mondhatni egyre inkább - hasonlító arca bámult le rá nyájasan az északi fal nagy kandallópárkánya fölül.

Március végén Ward levéltári bűvárkodását kiegészítette a város régi temetőiben való kísérteties kószalásaival. Ennek okára csak később derült fény, amikor a City Hall tisztviselői elárulták, hogy a fiú valószínűleg ráakadt egy fontos nyomra. Ugyanis Joseph Curwen sírja helyett egyszerre egy bizonyos Naphthali Field temetkezési helyét kezdte kutatni; és a vizsgálók meg is találták ennek magyarázatát, és rábukkantak egy olyan töredékes utalásra amely valahogy túlélte a Curwenre vonatkozó adatok megsemmisítésére kezdeményezett általános kampányt és amely szerint a Curwen földi maradványait tartalmazó különös ólomkoporsót "Naphthali Field ...-ben lévő

sírjától 10 lábba D-re és 5 lábba Ny-ra" földelték el. A fönmaradt töredék nem jelölte meg magát a temetőt, ami nagyon megnehezítette a kutatást, és Naphthali Field sírja ugyanolyan rejtély maradt, akár Curwené, arra azonban nem volt érvényes a föliratok eltüntetése, ezért joggal lehetett föltételezni, hogy ha a nyilvántartás elenyészett is, magára a sírkőre rá lehet akadni. Ezért járta aztán a temetőket amelyekből a Szent János (korábban Király)-templom temetőkertjét és a Swan Point közepén lévő régi kongregacionalista temetkezési helyet eleve kizárta, minthogy egyéb adatok tanúsága szerint az egyetlen Naphthali Field (meghalt 1729-ben), akinek a sírja számításba jöhet baptista volt.

4.

Május vége felé történt, hogy az idősebbik Ward kérésére és azoknak a Curwenre vonatkozó adatoknak a hatására, amiket a család még a titkolózás előtti korszakában kiszedegetett Charlesból, dr. Willett beszélt a fiatalember fejével. Az interjúból azonban nem sok kerekedett ki, mivel Willettnak az volt az érzése, hogy Charles tökéletesen ura önmagának, és igazán fontos dolgokkal foglalatoskodik; de legalább a titkolózó ifjú rákényszerült arra, hogy valamilyen ésszerű magyarázatát adja mostani viselkedésének. A nehezen zavarba hozható, egykedvű, sápatag Ward szívesen beszélt a tevékenységéről, bár annak tárgyát nem árulta el, Kijelentette, hogy az őstől ráhagyományozott irományok a korai tudományra vonatkozó figyelemreméltó titkokat tartalmaznak jórészt rejtjelezve, és a horderejüket csak Bacon páter fölfedezéseihez lehet mérni, de előfordulhat, hogy még azokon is tútesznek. Ám azok csak akkor nyernek értelmet, ha egybevetjük egy azóta teljesen elavult tudással, ezért ha most rögtön a világ elé tárnánk őket, amely csak a modern tudományt ismeri, megfosztanánk minden hatásuktól és drámai jelentőségüktől. Ha el akarjuk helyezni őket az emberi gondolkodás történetében, akkor előbb valakinek el kell végeznie ezt a viszonyítást, olyannak, aki jól ismeri azokat a viszonyokat, amelyek között kifejlődtek, és Ward most ennek a korrelációs feladatnak szenteli magát. Azon igyekszik, hogy mielőbb elsajátítsa a régi időknek azokat az elhanyagolt tudományait, amelyek nélkül nem lehet helyesen értelmezni a Curwen-anyagot, és bízik benne, hogy idejében ki tud rukkolni a világ előtt fölfedezésével, amely hallatlanul érdekes lesz az egész emberiség és az emberi gondolkodás számára. Még Einsteinnek sem sikerült, dicsekedett Ward, mélyebben fölforgatni jelenkori világfelfogásunkat.

Ami pedig a temetői kutatásait illeti, ezek tárgyát egy pillanatig sem titkolta, ám azt nem árulta el, hogy mennyire jutott, csak annyit mondott, hogy jogos föltevése szerint Joseph Curwen megcsónkított sírkövén még ott vannak azok a misztikus jelek, amelyeket végakarata szerint véstek oda, és tudatlanul rajtahagytak azok, akik a nevét levakarták, és amelyek elengedhetetlenül szükségesek rejtjelrendszerének megfejtéséhez. Szerinte Curwen gondosan meg akarta őrizni a titkait, ennek okából szerfölott különös módszert eszelt ki az adatok szétszórására. Amikor dr. Willett arra kérte, hogy mutassa meg neki a

misztikus dokumentumokat, Ward csak hímezett-hámozott, és megpróbálta olyan dolgokkal kiszűrni a doktor szemét, mint a Hutchinson-féle titkosírás meg az Orne-féle formula és diagramok fotómásolatai; a végén azonban néhány eredeti Curwen-anyag címlapjait is megmutatta - így a "Napló és Följegyzések"-et, a titkosírást (amelynek a címe is rejtjeles), valamint a formulákkal teli üzenetet "Annak, azki utánana jövend" -, és azt is megengedte, hogy bepil- lantson az ismeretlen írásjelekkel írott dokumentumokba.

Egy gondosan megválasztott közömbös helyen a naplót is szétnyitotta, és hagyta, hogy Willett egy pillantást vessen Curwen angol nyelvű folyamatos kézírására. A cirkalmas kaparásból a doktort nagyon közelről megcsapta a tizenhatodik századnak az írásmódból és a stílusból egyaránt kiáramló levegője, annak ellenére, hogy az író jócskán megérte a tizennyolcadik századot; és ez elég volt arra, hogy Willett egykettőre meggyőződjék a dokumentum eredetiségéről. A szöveg viszonylag semmitmondó volt és Willettnak csak egy rövid részlet maradt meg az emlékezetében:

"1754. oct. 16-dika, szerda. Wahefal nevezetű egyárbocosom megjöve Londonból XX új emberekkel, kiket az Indiákon szedének föl, valamint Martinecóból való spanyolokkal és Surinamból való hollandusokkal. Az hollandusok dezertálni akarának, mert valami rosszat hallottak ezekről a Vállalkozásokról, én azonban maradásra fogom bírni őket. Knight Dexter úr Babér és Könyv cégérű boltja részére 120 db Camblet, 100 db különféle Cambletin, 20 db kék düftin, 100 db Shalloon, 50 db Calamancoco, 300 db Shendsoy és Humhum. Green úrnak az Elefánthoz részére 50 gall.fazék, 20 serpenyő, 15 lábas, 10 fogóvas. Perrigo úr részére 1 árkészlet. Nightingale úr részére 50 rizsma fólió papiros. Múlt éjjel háromszor elmondtam a SABAOTH-ot, de senki sem jelent meg. Transylvániából H. úrtól várok üzenetet, habár nehéz őt megközelítenem és szerfölött különös, hogy nem bírja megosztani vélem, azmit oly jól használt e száz esztendőök alatt. Simon nem írt az elmúlt V hétben, de hamarosan várok tüle levelet."

Amikor dr. Willett ehhez a ponthoz ért, és továbblapozott, Ward résen volt és szinte kitépte a kezéből a füzetet. Az átfordított oldalon a doktornak csak két rövid mondatot sikerült elolvasnia, ezek azonban különös módon szilárdan megragadtak az emlékezetében. A két mondat így hangzott: "V nagypénteken és IV mindenszentek estéjén elmondám az Liber Damnatusból való verset, és reménylem, hogy az Valami tenyészik a Spherákon kívül. Ez előfogja hívni Őt, azki eljövend, ha sikerül elérnem, hogy légyen, és ő gondolni fog az elmúlt Dolgokra és visszafog tekinteni az éveken át, evégből nékem készen kell lennem az Sókkal avagy Azzal, amivel azokat meg lehet teremteni."

Willett ennél többet nem tudott kivenni, de ez a rövid pillantás is elég volt neki ahhoz, hogy új és megfoghatatlan borzadállyal ruházza föl a kandalló fölül nyájasan alátekintő Joseph Curwen vonásait. Ettől kezdve folyton az a különös képzet üldözte - jóllehet orvosi tudománya azt súgta neki, hogy ez csak képzelődés -, hogy az arckép szemei igyekeztek követni, vagy ténylegesen

kövezték is az ifjú Wardot, amint az ide-oda járkált a szobában. Távozás előtt a doktor megállt a kép előtt, és figyelmesen tanulmányozta az arcot, amely oly varázssos módon hasonlított Charlesra, és emlékezetébe véste a titokzatos fakó arc minden apró részletét, egészen a sima jobb szemöldök fölötti apró sebhelyig vagy gödröcskéig. Meg kell hagyni, gondolta, hogy Cosmo Alexander méltó festőfia volt Skóciának, amely Raeburnöt adta a világnak, és méltó tanára volt neves tanítványának, Gilbert Stuartnak.

Miután a doktor megnyugtatta Wardékat, hogy Charles értelmét nem fenyegeti veszély, és igazán fontos kutatásokkal foglalkozik, jóval megértőbben fogadták júniusban az ifjú elhatározását, hogy nem akar beiratkozni az egyetemre. Kijelentette, hogy sokkal fontosabb tanulmányok várnak rá, és jelezte, hogy a következő évben szeretne külföldre utazni olyan adatok megszerzése végett, amelyek Amerikában nem találhatók meg. Az idősebbik Ward, miközben ezt a kívánságot abszurdumnak nyilvánította egy tizennyolc éves ifjú részéről, az egyetemre vonatkozó elhatározását beleegyezően tudomásul vette, minek folytán a Moses Brown School nem túlságosan fényes elvégzése után Charles három évet kapott, hogy elmélyüljön az okkult tudományok tanulmányozásában és a temetők kutatásában. Tudomásul vették fiuk különtségét, aki még a korábnál is jobban elvonult a család barátai elől, nyakig belemerült a munkájába, és csak hébe-hóba tett egy-egy kirándulást más városokba, hogy ismeretlen följegyzésekben bűvárokodjék. Egy alkalommal délre utazott, hogy beszéljen egy különös, öreg mulattal, aki egy mocsár közepén bújta meg, és akiről az egyik újságban érdekes cikk jelent meg. Máskor egy apró falucskát keresett föl a díronacki hegyekben, ahonnan szokatlan szertartásokról szóló híreket kapott szárnyra a fáma. A szülők azonban még mindig nem engedték el az Óvilágba, ahová annyira vágyott.

Amikor azonban 1923 áprilisában nagykorú lett, és anyai nagyapjától kisebb vagyont örökölt, Ward végre rászánta magát az addig elérhetetlen európai útra. Útitervéről csak annyit árult el, hogy kutatómunkája sokfelé fogja szólítani, de megígérte, hogy mindenről hűségesen be fog számolni a szüleinek. Amikor ezek belátták, hogy a fiukat nem tudják szándékától eltántorítani, fölhagytak az ellenkezéssel, és tőlük telhetően még egyengették is az útját így hát júniusban a fiatal ember atyai és anyai áldástól kísérve útra kelt Liverpool felé, sőt az anyja Bostonig is elkísérte, és a charlestowni White Star mólóról búcsút intett a tenger távolába enyésző hajónak. A levelek hamarosan hírül adták, hogy biztonságban megérkezett, és nem akarván a család barátait háborgatni, megfelelő szállást talált Londonban a Great Russell Streeten, és mindaddig itt marad, amíg egy bizonyos területen ki nem meríti a British Museum készleteit. Mindennapi életéről keveset tudósított, mert nem is nagyon volt mit írnia. Tanulmányai és kísérletei kitöltötték minden idejét, említést tett a laboratóriumáról, amelyet egyik szobájában rendezett be. Szülei megnyugvással vették tudomásul, hogy új érdeklődése mennyire lekötötte az elméjét, amit abból is kikövetkeztettek hogy a fiuk egy szóval sem említette, mintha a fényes, öreg város műemlékeit járná, és

elcsábítanak az égre rajzolódó ősi kupolák és tornyok és a váratlanul elé táruló látvány hol csalogatja, hol ámulatra készíti a vándort.

1924 júniusában rövid levélben tudatta, hogy Párizsba költözött, ahová már korábban is tett egy-két rövid kiruccanást a Bibliothèque Nationale-ban föllelhető anyagok kedvéért. Ettől kezdve három hónapon keresztül csak levelezőlapokat küldött egy Rue St.-Jacques-i címről, és jelezte, hogy egy meg nem nevezett magángyűjtemény kéziratárában végez speciális gyűjtőmunkát. Nem kötött ismeretséget, és egyetlen utazó sem számolt be arról, hogy találkozott volna vele. Ezután félbeszakadtak a levélküldemények, és Wardék csak októberben Prágából kaptak tőle egy képeslapot, amelyben tudatta, hogy azért jött ide, ebbe az ősi városba, mert beszélni akar egy bizonyos aggastyánnal, aki állítólag az utolsó élő birtokosa néhány nagyon érdekes középkori ismeretnek. Egy újvárosi címet adott meg, ahonnan a következő év januárjáig ki sem mozdult, amikor is néhány Bécsben keltezett lapban azt tudatta, hogy átutazóban tartózkodik ebben a városban egy keleti tartomány felé, ahová egyik levelezőtársa és az okkult tudományok szerinti kollégája hívta meg.

A következő lap az erdélyi Kolozsvárról érkezett, és arról adott hírt, hogy Ward közeledik úticélja felé. Egy bizonyos Ferenczy báróhoz készül, akinek Rákostól keletre, a hegyekben van a birtoka, és Rákosra, a nemes úr címére írjanak neki. Egy héttel később már Rákosról küldött lapot, amelyben beszámolt róla, hogy vendéglátója kocsival várta őt a faluban, és most indulnak a hegyekbe. Jó ideig ez volt az utolsó hír felőle, és egészen májusig egy sorban sem válaszolt szülei sürgető leveleire, ekkor is csak azért, hogy lebeszélje az anyját, aki felajánlotta, hogy a nyáron, amikor Európába készülnek, találkozhatna a fiával Londonban, Párizsban vagy Rómában. Azt írta, hogy kutatómunkájának természete nem engedi, hogy mostani helyét elhagyja, Ferenczy báró kastélya pedig nem tud vendégeket fogadni. Ugyanis a hegyekben, sűrű rengeteg közepén, egy sziklaszirt tetején rejtőzik, és a helybéli nép is essze elkerüli az egész vidéket, ezért normális emberek nagyon feszélyezve éreznék ott magukat. Ráadásul a báró nem az az ember, aki jóérzésű és konzervatív új-angliai úriembereknek megnyerhetné a tetszését. Külseje és viselkedése bővelkedik furcsaságokban, a kora pedig nyugtalanítóan élemedett. jobb lenne - írta Charles -, ha a szülei megvárnák, amíg ő visszatér Providence-be, ami már nincs is olyan nagyon messze.

Erre a visszatérésre azonban egészen 1925 májusáig várni kellett, amikor is az ifjú vándor, hírnökként előreküldött néhány levelezőlap nyomában a Homeeric fedélzetén csendben besurrant New Yorkba, ahonnan autóbusszal tette meg a hosszú utat Providence-ig, és útközben szomjasan magába itta a hullámzó, zöld dombokat, a virágzó kertek illatát, a tavaszi Connecticut fehér tornyos kisvárosait; csaknem négyévi távollét után először ízelve az ősi New England ízeit. A szíve gyorsabban vert, amikor a busz keresztezte a Pawcatuck folyót, és megérkezett a tavasz végi délután varázsos aranyában fürdő Rhode Islandbe, és hiába merült bele nyakig a titkos tudományokba, a lélegzete is elállt

a gyönyörűségtől, amikor a Reservoir és Elmwood sugárúton begördült Providence- be. A négyszögű tér magasából, ahol a Broad, a Weybosset és az Empire utcák találkoznak, a lángoló naplementében megpillantotta elől és odalent az óváros jól ismert, kedves házait, kupoláit és tornyait, és furcsán kóvályogni kezdett a feje, amikor a jármű befutott vele a Biltmore mögötti végállomásra, és a folyó mögött a szemébe ötlött az öreg domb a rajta ülő nagy kupolával és lágy, tető szabdalta zöldjével; odébb pedig a First Baptist Church a gyarmati időkről való magas tornyával, amelyet a varázsos esti fény rózsaszínűre festett a meredek háttér friss tavaszi zöldje előterében.

Jó öreg Providence! Ez a város meg hosszú, megszakítás nélküli történetének titokzatos erői gyúrták őt életre és vonzották vissza olyan csodák és titkok felé, amelyeknek nincs az a próféta, aki megjövendölhetné a határait. Itt rejteznek azok a titkok, a csodás és félelmetes titkok, amelyekre évek vándorlása és szorgalma fölkészítette őt.

Egy taxi átrepítette a Post Office Square-en, ahonnan egy pillantást vetett a folyóra, a régi vásárcsarnokra meg az öböl csúcsára, majd fölkaptatott vele a Waterman Street meredek - szerpentinjén a Prospect Streetre, ahonnan a Christian Science-templom hatalmas, fénylő kupolájával és a naplemente izzásában lángoló jón oszlopaival integetett észak felé. Aztán nyolc blokkon keresztül gyermekkorának szép, régi palotái meg az öreg téglajárda, amelyet ifjú lábai oly sokszor tapostak. Végül jobbra a kis, fehér, benőtt tanyaház, bal kéz felől pedig görög oszlopos verandájával és tekintélyt parancsoló kapufülkéjével a nagy téglaház, ahol megszületett. Alkonyodott, mire Charles Dexter Ward megérkezett az otthonába.

5.

A dr. Lymanél valamivel kevésbé konzervatív elmeorvosok Ward európai útjához kötik igazi tébolyának kezdetét. Elismerve, hogy útra keléskor még épelméjű volt, visszatérése utáni viselkedése azonban állításuk szerint végzetes változásról tanúskodik. Dr. Willett viszont még ezt az állítást sem hajlandó elfogadni. Szerinte ez később következett be, és a fiatalember furcsaságait ekkor még azoknak a külföldön elsajátított rítusoknak tulajdonítja, amelyek, meg kell hagyni, eléggé szokatlanok, ám semmiképpen sem vallanak lelki torzulásra. Maga Ward, bár korosabbnak és megállapodottabbnak látszott, mindennapi viselkedésében ekkor még normálisnak tűnt: Willett többször is beszélt vele, és mindannyiszor olyan kiegyensúlyozottnak mutatkozott, amit semmilyen - még a kezdeti stádiumban lévő - örült sem képes hosszú ideig megjátszani. Ebben az időben csak egy dolog volt, ami az örület gyanúját fölkelte nála: azok a hangok, amelyek Ward padláslaboratóriumából a nap minden órájában kiszűrődtek, ahová szinte állandóan elzárkózott. Csak a kántálások és citálások meg a háttorzongató ritmikus szavalások hallatszottak ki onnan, és bár ezekben mindig fölismerték Ward saját hangját, volt ebben a hangban és a fölmondott szövegben valami, amitől megfagyott a hallgatókban a

vér. Észrevették, hogy Nig, a ház tiszteletreméltó és szeretett fekete macskája bizonyos hangokra szemmel láthatóan fölpuposította a hátát és fölborzolta a szőrét.

Időnként szerfölött furcsa szagok is kiszivárogtak a laboratóriumból. Csak ritkán voltak orrfacsaróak, a legtöbbször azonban volt bennük valami méla, megfoghatatlan varázs, ami fantasztikus látomásokat gerjesztett föl. Aki beszippantotta ezeket az illatokat, egy pillanatra végeláthatatlan délibábokat látott föl villanni maga előtt, különös dombokat és szfinxeknek meg szárnyas pegazusoknak végtelenbe nyúló sorait. Ward nem kezdte újra régi barangolásait, ehelyett szorgalmasan bújta a magával hozott szokatlan könyveket, és belemerült hasonlóképpen szokatlan otthoni bűvárkodásaiba, és váltig bizonygatta, hogy az európai források hallatlanul kitágították munkája horizontját, és nagy felfedezések előtt nyitották meg számára az utat. Éltesebb korában meghökkentően megnőtt a hasonlósága a könyvtárszobában függő Curwen-portréhoz, és dr. Willett, ha meglátogatta, gyakorta megállt ez utóbbi előtt és elálmélkodott ezen a kiköpött hasonlóságon; már csak az arckép jobb szeme fölötti gödröcske különböztette meg a rég halott varázslót az élő ifjútól. Furcsa dolgok voltak ezek a Willett-féle látogatások, amelyekre az idősebb Wardék kérésére vállalkozott a doktor. Ward sohasem zárkózott el előle, ám a doktor nem tudott a fiatalember lelke mélyére hatolni. A doktor gyakran látott ott fura dolgokat: groteszk kis viaszfigurákat a polcokon vagy az asztalokon, a nagy szoba padlójának szabaddá tett középső részén pedig krétával vagy szénrel rajzolt körök, háromszögek, ötágú csillagok félig letörölt maradványait. Éjszakánként pedig folyvást zengett a ház azoktól a szavalásoktól és ráolvasásoktól; a vége az lett, hogy alig lehetett megtartani a szolgálakat, és elejét venni a Charles örültségéről szóló suttozásoknak.

1927 januárjában különös eset történt. Az egyik éjjel, úgy éjfél tájt, miközben Charles rituális kántálása hátborzongató kádenciájával betöltötte az egész házat, az öböl felől hirtelen hideg szélroham söpört végig a tájon, és a szomszédságában mindenki megérezte, hogy gyengén megremeg a föld. Ezzel egy időben a macskán iszonyú félelem lett úrrá, a kutyák pedig mérföldes körzetben vad csaholásba kezdtek. Mindez csak előjáték volt egy vakító villámhoz, amelyet olyan rettenetes dörrenés követett, hogy Mr. és Mrs. Ward azt hitte, a házukba csapott bele a mennykő. Mindketten fölrohantak a lépcsőn, hogy megnézzék, milyen kárt tett a villám, Charles azonban már ott várt rájuk a padlásajtóban, sápadtan és baljós eltökéltséggel, arcán szinte félelmetesen elegyedett a diadal a komolysággal. Megnyugtatta a szüleit, hogy a házat nem érte semmi kár, és a vihar hamarosan elül. Azok az ablakon kinézve valóban megbizonyosodtak róla, hogy a fiuk igazat mond, mivel a villámlás egyre távolodott, és a fákat sem hajlítgatta már a tenger felől betört különös, fagyos szélroham. A mennydörgés is tompa morájjá szelídült, és hamarosan el is halt. Előbújtak a csillagok, és Charles Ward arcán a diadal bélyege egy egészen sajátos kifejezésbe merevült.

Ezt az esetet követően jó két hónapig Ward a szokásosnál kevesebb időt töltött a laboratóriumában. Szokatlan érdeklődést tanúsított az időjárás iránt, és különösen azt szerette volna tudni, hogy mikor enged ki a földből a tél fagya. Március vége felé éjjel után eltávozott a házból, és csak hajnaltájt tért vissza, amikor is az anyja, aki nem tudott aludni, dohogó motorzajra lett figyelmes a kocsibejárat felől. Fojtott káromkodások hallatszottak, és Mrs. Ward az ablakhoz sietve négy sötét alakot vett észre, akik Charles irányításával egy hosszú, súlyos ládát emelnek le egy teherautóról és cipelnek be az oldalajtón. Hallotta az emberek nehéz lélegzését és súlyos lépteit a lépcsőn, majd a padlásról egy tompa robajt; ezután a lépések megint a lépcsőn dübörögtek, a négy ember újból megjelent a ház előtt, és elhajtott a teherautóval.

Másnap Charles újrakezdte szigorú padlásremeteségét, még a laboratóriumi ablakok fekete sötétítő függönyeit is lehúzta, és úgy hallatszott, mintha valamilyen fémtárggyal bajlódna. Senkinek sem nyitott ajtót, és makacsul visszautasította a felkínált ételt. Délutánban csikorgás, majd egy szörnyű kiáltás és zuhanás hangja hallatszott, ám amikor Mrs. Ward bezörgetett a fia ajtaján, az nagy sokára bágyadtan kiszólt, hogy nincs semmi baj. Az az orrfacsaró, kibírhatatlan bűz is, amely most kiáramlik, mondta, teljesen ártalmatlan, de sajnos elkerülhetetlen. Most mindennél fontosabb, hogy magára hagyják, később azonban le fog menni vacsorázni. Estefelé, miután elült a zárt ajtó mögül kiszűrődő különös sístergő hang, végre rendkívül elcsigázott állapotban megjelent a fiú, és megtiltotta, hogy bárki bármilyen ürüggyel betegye a lábát a laboratóriumába. Ez már egy új titkolózási politika kezdetét jelentette; ettől kezdve ugyanis az égvilágon senkinek sem engedte meg, hogy belépjen a titokzatos manzárdolgozóba vagy a belőle nyíló kamrába, amelyet kiürített, úgy-ahogy berendezett és hálólhelyiségként hozzácsatolt sérthetetlen magánbirodalmához. Mindaddig itt lakott a lenti könyvtárból fölcipelt könyvek társaságában, amíg meg nem vette a pawtuxeti házat, ahová aztán összes tudományos cókmojkját áthurcolta.

Este Charles a család többi tagjának az orra elől kézbe kaparintotta az újságot, és mintegy véletlenül kitépett belőle egy darabot. Később Willett a háztartás különböző tagjai segítségével azonosította a dátumot, és a Journal szerkesztőségében egy sértetlen példányban megállapította, hogy a kitépett részen eredetileg az alábbi rövid hír volt olvasható:

ÉJSZAKAI TURKÁLÓKAT KAPTAK RAJTA AZ ÉSZAKI TEMETŐBEN

Robert Hart az Északi temető éjjeliőre ma reggel egy néhány emberből álló társaságot meg egy teherautót vett észre a temető legrégibb parcellájában, de azok úgy látszik megijedtek, és dolguk végezetlenül elfutottak.

A felfedezés körülbelül négy óraker történt, amikor Hart motordübörgésre lett figyelmes a kunyhója előtt. Kinézvén, néhány ölnyire onnét egy nagy teherautót vett észre a főúton, ám nem tudott a közelébe férközni, mert a kavicsos út elárulta a lépteit. Az emberek nagy sietve fölraktak egy nagy ládát a

teherautóra, és mielőtt megakadályozhatta volna, elhajtottak az utca felé; de mivel egyetlen ismert sírt sem bolygattak meg, Hart úgy véli, hogy ezt a ládát akarták elföldelni.

Az emberek már jó ideje dolgozhattak, mire Hart fölfedezte őket, mivel egy jókora gödröt talált a főúttól messzebb, Amosa Field parcellájában, ahol a régi sírkövekből már rég nem maradt semmi. A gödör, amely nagyságra és mélységre akkora volt, mint egy sírgödör, üres volt, és a nyilvántartásban szereplő egyetlen temetkezési hellyel sem volt azonosítható.

Riley őrmester a kettes őrszobáról megszemlélte a helyszínt, és annak a véleményének adott hangot, hogy a gödröt szeszcsempészek áshatták azzal a bűnös szándékkal, hogy ravaszul oda rejtsek el az italt, ahol senki sem keresné. Kérdésre Hart azt állította, hogy a teherautó a Rochambeau Avenue irányába menekült el, bár ezt nem állította teljes bizonyossággal.

A rákövetkező néhány napban a családja nem sokat látott Charles Wardból. Miután hálósobával is kiegészítette padlásbirodalmát, alig bújt onnan elő, az ételt is az ajtó elé rendelte, és csak akkor vette be, amikor a szolgáló eltávozott. A formulák egyhangú mormolása és a bizarr ritmusok kántálása fel-felújult, közben pedig a véletlen hallgatózók üvegek összekoccanását, vegyszerek sistergését vízcsobogást vagy gázláng lobogását vélték kihallani. Az ajtó körül időnként meghatározhatatlan, a korábbiaktól teljesen eltérő illatok keringtek, és ha az ifjú remete rövid időre kidugta az orrát, lényéből akkora feszültség sugárzott, ami a legvadabb találgatásokra adott okot. Egyszer fogta magát, és elrohant az Athenaeumba egy könyvért, máskor pedig Bostonból hozatott ide küldönccel egy fölöttébb obskurus kötetet. Baljós feszültség lebegett a fiú körül, és mind a család, mind dr. Willett tanácstalan volt mit tegyen, vagy mire vélje az egész dolgot.

6.

Aztán április 16-án különös fordulatot vett a dolog. Bár minőségileg látszatra semmi sem változott, mennyiségileg annál rémesebb volt a változás, aminek dr. Willett valahogy nagy jelentőséget tulajdonít. Aznap nagypéntek volt, a szolgák szemében sokatmondó nap, ám a többiek természetesen csak legyintenek a véletlen egybeesésen. Késő délután az ifjú Ward szokatlanul hangosan valamilyen formulát kezdett kántálni, s közben valamit égetett, mert az egész házat betöltötte az orrfacsaró bűz. A formula olyan tisztán kihallatszott a zárt ajtó mögül, hogy a hallban aggodalmasan hallgatózó Mrs. Ward akaratlanul emlékezetébe véste, és később dr. Willett kérésére papírra vetette. A szövegről, amely itt következik, a szakértők elmondták dr. Willetnek, hogy egy hozzá nagyon hasonlót lehet találni "Eliphas Levi" misztikus írásaiban; ez volt az a titokzatos lélek, aki a tiltott ajtó repedésén átsurránva megpillantotta túlnan az úr félelmetes mélységeit:

Per Adonai Eloim, Adonai Jehova,

*Adonai Sabaoth, Metraton Ou Agla Methon,
verbum pythonicum, mysterium salamandrae,
centventus sylvorum, antra gnomorum,
daemonia Coeli God, Almonsin, Gibor,
Jehosua, Evam, Zarúathnatmik, Ueni, veni, veni.*

Ez szünet és változtatás nélkül így folytatódott két órán át, amikor a környék összes kutyája fergeteges vonításba kezdett. A vonítás erejére következtetni lehet abból, hogy mekkora helyet foglalt el a másnapi újságokban, a Ward-háztartás tagjainál azonban mindent elnyomott az a búz, amihez foghatót sem azelőtt, sem azóta nem szagolt közülük senki. E dögletes áradatot egyszerre villámhoz hasonló fellobbanás szelte ketté, amelynek vakító fényét csak a nappali világosság nyomta el; erre következett a hang, amely mennydörgésszerű messzesége, hihetetlen mélysége és a Charles Wardtól való hátborzongató különbözősége folytán örökre bevésődött azok emlékezetébe, akik hallották. A hang megremegtette a házat, és a kutyák vonítása ellenére legalább két szomszéd is meghallotta. Mrs. Ward, aki kétségbeesetten fülelt fia laboratóriumának zárt ajtaja előtt, megborzongott, amikor megsejtette annak pokoli természetét; Charles ugyanis korábban elmesélte, milyen gonosz híre van ennek a sötét könyvekben, és hogyan dübörgött föl az égre a Fenner-levelek tanúsága szerint azon a bizonyos éjszakán az elátkozott pawtuxeti tanya fölött, amikor Joseph Curwennel leszámoltak. Nem lehetett eltéveszteni ezt a lidérces mondatot, mivel Charles nagyon is élénken ecsetelte azt azokban a régi szép napokban, amikor még gátlástalanul eldicsekedett Curwenre vonatkozó kutatásaival. Pedig íme, csak egy rövid töredék volt az egy rég elfeledett nyelvből: **DIES MIES JESCHET BOENE DOESEF DOUVEMA ENITEMAUS.**

A mennydörgő hang nyomán pillanatra elsötétült a nap, jóllehet naplementéig még egy óra volt hátra, aztán újabb, az előzőtől különböző, ám ugyanolyan ismeretlen és elviselhetetlen búzpacacs pöffent ki. Charles ismét kántálásba fogott, és az anyja ilyesféle szótagokat vett ki, mint "Yi-nash-Yog-Sothoth-he-lglb-fi-throdag", majd a végén egy "Yah!" fölkiáltást, amelynek mániákus ereje fültépő crescendóba csapott át. Egy pillanat múlva minden korábbi elnyomott egy elnyújtott üvöltés, amely őrvongó szenvedéllyel kirobbanva fokozatosan hisztérikus sátáni kacajba csapott át. Mrs. Ward az anyaság félelemmel vegyes, vak merészségétől hajtva az ajtóhoz lopakodott, és félénken bekopogott, odabentről azonban nem kapott választ. Megismételte a kopogtatást, de riadtan visszahőkölt, amikor felhangzott egy újabb üvöltés, méghozzá kétséget kizáróan a fia jól ismert hangján, amely csatlakozott a még mindig harsogó sátáni kacajhoz. Az asszony erre elájult, bár még ma sem tudja megmondani az eszméletvesztés igazi és közvetlen okát. Az emlékezet néha kegyes törléseket végez.

Mr. Ward negyed hétkor hazatért az üzleti negyedből, s miután a

földszinten nem találta a feleségét, a rémült szolgálától megtudta, hogy valószínűleg Charles ajtajánál hallgatózik, ahonnan minden eddiginél szokatlanabb hangok szűrődnek ki. Azonnal fölsietett a lépcsőn, és ott találta a feleségét a laboratórium előtt, teljes hosszúságában elnyúlva a padlón; s látva, hogy nincs eszméleténél, sietve öntött egy pohár vizet a közeli benyílóban található kancsóból. A hideg vizet az asszony arcába lötytyintve örömmel nyugtázta, hogy az éledezni kezd, és felnyitja zavart tekintetét amikor a férj hátán egyszerre végigfutott a hideg, és nem sok hiányzott hozzá, hogy maga is abba az állapotba zuhanjon, amelyből a felesége éppen hogy kezd kilábalni. Ugyanis a némának vélt laboratórium nem is volt olyan néma, hanem valamilyen feszült, fojtott társalgás töltötte be, ami ahhoz túl halk volt, hogy meg lehessen érteni, ám volt benne valami mélységesen lelket nyugtalanító.

Már megszokták persze, hogy Charles formulákat mormol, ez a mostani azonban messze eltért a korábbiaktól. Ezúttal ugyanis odabent minden kétséget kizáróan párbeszéd folyt, vagy legalábbis a kérdés és felelet, állítás és viszontállítás hanglejtésének az imitálása. Az egyik hang félreismerhetetlenül Charlesé volt, a másik azonban kitűnt mélységével és öblösségével, amit az ifjú legügyesebb utánzóképeségével sem volt képes addig produkálni. Volt benne valami visszataszító, szentségtelen és abnormális, és ha nincs az a sikoly a fölocsúdo felesége ajkáról, amely fölriasztotta védekező ösztönét, akkor Theodore Howland Ward aligha tudta volna még egy jó esztendővel megnyújtani megszokott kérkedését, hogy még sohasem vesztette el az eszméletét. Így azonban gyorsan karjába kapta a feleségét, és lesietett vele a lépcsőn, mielőtt még annak a tudatáig is elhatoltak volna azok a hangok, amelyek őt oly szörnyű mód kizökkentették lelki nyugalmaiból. De még így sem volt elég gyors ahhoz, hogy ő maga ne kapjon el valamit, ami miatt veszélyesen megtántorodott a terhével. Mert úgy látszik, rajta kívül mások is meghallották Mrs. Ward sikolyát, mivel válaszul a zárt ajtó mögül felhangzott az első érthető szó, amit az a rémes, fojtott párbeszéd megtermett. Noha ez nem volt más, mint egy izgatott figyelmeztetés Charles Ward szájából, az apában mégis megfagyott a vér attól, amit kihallott belőle. Az intelem ez volt: "Psz! Írásban!"

Vacsora után Ward és Wardné alaposan megtanácskozta a dolgot, és az előbbi megfogadta, hogy még aznap este komolyan beszél Charles fejével. Akármilyen fontos is a cél, ezt a viselkedést nem lehet tovább elviselni, mivel ezek a legutóbbi fejlemények a józan ész minden határát messze túllépték, és az egész ház rendjét és nyugalmaát megingatták. Az ifjúnak valóban elmehetett az esze, mert csakis egy komplett örülttől telhet ki az a vad üvöltözés meg képzelt beszélgetés, amit a mai nap produkált. Ez így nem mehet tovább, különben Mrs. Ward belebetegszik, és a szolgálak is mind kerekre oldanak.

Mr. Ward az étkezés végén fölállt, és megindult fölfelé a lépcsőn Charles laboratóriumához. A második emeleten azonban megtorpant, mert zajt hallott fia utóbbi időben nem használt könyvtárából. Mintha könyveket dobálnának, és türelmetlenül iratok között lapoznának, és az ajtóhoz lépve Mr. Ward

megpillantotta odabent a fiát, amint kapkodva mindenféle irodalmat a karjába halmoz. Charles arca feszült volt és elgyötört, és amikor meghallotta az apja hangját, ijedten kiejtette a kezéből az egész rakományt. Az idősebb férfi parancsára helyet foglalt, és egy ideig szótlánul hallgatta a rég megérdemelt korholást.

Nem rendezett jelenetet. A leckéztetés végén elismerte, hogy az apjának igaza van, és valóban megbocsáthatatlan kellemetlenséget okoz a hangoskodásával, a motyogásával, a kántálásával és vegyészeti illataival. Megígérte, hogy ezután csendben lesz, ám továbbra is ragaszkodott a teljes elzárkózáshoz. A jövőben amúgy is, mondta, a könyveket fogja bújni, később pedig, ha netán megint szükségessé válnának a szóbeli rituálék, majd másutt keres nekik helyet. Anyját töredelmesen megkövette, amiért megijesztette és ájulásba kergette, és megmagyarázta, hogy az utóbb hallott párbeszéd része volt egy bonyolult szimbolikának, és azt a célt szolgálta, hogy megfelelő lelkiállapotba hangolja magát. Mr. Wardot kissé zavarták a fia által használt érthetetlen kémiai kifejezések, de egészében azzal a benyomással távozott, hogy a fia, a rajta látható mélységes és megmagyarázhatatlan feszültség ellenére, a józan eszénél van és kiegyensúlyozott. A dolog érdemi részét illetően azonban a beszélgetés nem sokat adott, és amikor Charles a végén fölnyalábolta papírjait és elhagyta a szobát, Mr. Ward semmivel sem tudott többet az egész ügyről. Továbbra is ugyanolyan titokzatosság övezte azt, mint szegény Nig halálát, akinek tágra meredt tekintetű és a rettegéstől eltorzult szájú, merev holttetemére egy órával korábban akadtak rá a pincében.

A tanácstalan szülőapa valamilyen homályos nyomozási ösztöntől hajtva kíváncsian szemügyre vette az üres polcokat, hogy vajon miféle könyveket cipelt föl a fia a padlásra. Az ifjú könyvtára szigorúan rendszerezve volt, így egy pillantással meg lehetett állapítani, melyik vagy legalábbis miféle könyveket emeltek le a polcokról. Mr. Wardot meglepte, hogy a már korábban eltávolított okkult és régészeti irodalmon kívül most semmi ilyesmi nem hiányzott. Az újonnan eltávolított könyvek mind modern tárgyúak voltak, úgymint történelmi, természettudományos szakcikkek, földrajzi, irodalmi kézikönyvek, filozófia meg néhány jelenkori újság és folyóirat. Ez nagyon különös változás Charles korábbi érdeklődési köréhez képest, és az apát egyre inkább elragadta az örvénylő bizonytalanság és furcsaság érzete. Különösen a furcsaság érzete nyugtalanította, olyannyira, hogy szinte a keblét marcangolva üzte-hajszolta az a kérdés, hogy mi is az, ami nincs rendben körötte. Mert valami nincs rendjén, az szent, megfoghatóan és lelkileg egyaránt. Amióta csak belépett ebbe a szobába, érezte, hogy valami nincs rendjén, és most végre rájött, hogy mi az.

Az északi falon még mindig ott magasodott az Olney Court-i házból ideszállított régi, faragott kandallópanel, ám a repedezett és oly nagy gonddal helyreállított nagy Curwen-arc képet már kikezdte az enyészet. Az idő és az egyenetlen hőmérséklet végre megtette a magáét, és a legrosszabb azóta következett be, mióta a szobát utoljára kitakarították. Az olajfesték lehámlott a

fáról, mindjobban fölünkörödött, és a végén néma hirtelenséggel apró darabokra hullott; úgyhogy Joseph Curwen arca örökre felhagyott az ifjú bámész felügyeletével, aki oly szokatlan hasonlatosságot mutatott vele, és most vékony, kékesszürke porréteggént hever elszórva a padlón.

IV. ÁTVÁLTOZÁS ÉS TÉBOLY

1.

Az emlékezetes nagypénteket követő héten Charles Ward a szokásosnál gyakrabban mutatkozott, és egyremásra hordta a könyveket könyvtárszobájából a padláslaboratóriumba. Viselkedése nyugodt volt és józan, volt azonban a tekintetében valami lopakodó, hajsolt kifejezés, ami nem tetszett az apjának, emellett hihetetlen farkasétvágyra tett szert, legalábbis a szakácsnak föladott rendelések tanúsága szerint.

Dr. Willettet is tájékoztatták azokról a pénteki hangokról és történésekről, aki a rákövetkező hét keddjén hosszú beszélgetést kezdeményezett a könyvtárszobában az ifjúval, ahol többé nem bámult le a falról a kép. Ez az interjú is akárcsak a többi, meddő maradt; ám Willett ma is kész megesküdni rá, hogy akkor a fiatalember a józan eszénél volt. Egyre azt ígérgette, hogy hamarosan sikerre jut, és fölvetette, hogy valahova máshova kellene költöztetnie a laboratóriumát. A kép elvesztésén, ahhoz képest, hogy kezdetben mennyire rajongott érte, meglepően keveset bánkódott, sőt még humorosnak is találta hirtelen elenyészését.

A második héten Charles hosszabb időre eltűnt otthonról, és az egyik napon a jó öreg Hannah, aki a tavaszi nagytakarításban segédkezett, megemlítette, hogy a fiú gyakran megjelenik egy nagy szatyorral az Olney Court-i öreg házban, és rejtélyes kutatást végez a pincében. Mindig közvetlen volt hozzá meg az öreg Asához, de most tele van nyugtalansággal, ami nagy bánattal tölti el az asszonyt, aki születésétől kezdve figyelemmel kísérte a fiú felnövekedését.

Mások pawtuxetbeli ténykedéseiről hoztak hírt, ahol a család egyes barátai meglepően gyakran látták őt a távolból. Az volt az emberek benyomása, hogy a rhodeson-the-pawtuxeti üdülő- és csónakház környékén fordult meg a leggyakrabban, és dr. Willett későbbi helyszíni szemléi kiderítették, hogy mindannyiszor kijárást keresett a sөvénykerítéssel eléggé elzárt folyópartra, ahol aztán jó sok időre eltűnt északi irányban.

Május vége felé rövid időre felújultak a padláslaboratóriumi rituális hangzatok, amit rögvest követett Mr. Ward szigorú rosszallása és Charles kissé zavart fogadkozása, hogy többé nem fog előfordulni. Mindez a reggeli órákban esett meg, és olybá tűnt, mintha felújult volna az a viharos nagypénteki, kísérteties társalgás. Mintha az ifjú szenvedélyesen vitatkozott vagy veszekedett volna önmagával, ugyanis tisztán kihallatszott, hogy a két különböző hang ádáz szócsatát folytat egymással, amelyben sürgető kérésre heves tiltakozás felelt, és ez arra indította Mrs. Wardot, hogy felsiessen a lépcsőn és hallgatózzék az ajtó

előtt. De csak szófoszlányok ütötték meg a fülét, és csak annyit sikerült tisztán kivennie, hogy "három hónapig kell ismétetni", kopogtatására pedig minden elcsöndesedett. Később apja kérdezősködésére Charles annyit mondott, hogy bizonyos konfliktus következett be a tudati szférák között, amit csak nagy ráteremtéssel lehetne elkerülni, de ő megpróbálja más tartományokba áttérni.

Június közepe táján egy éjszaka szokatlan dolog történt. Kora este lárnna és dobogás szűrődött le a fenti laboratóriumból, és Mr. Ward már éppen utána akart nézni, hogy mi történt, amikor hirtelen elült a lárma. Éjfélkor, amikor már a család nyugovóra tért, és az inas készült bezárni a bejárati ajtót, elmondása szerint Charles kissé bizonytalanul imbolyogva egy nagy bőröndöt cipelt a lépcsőn, és intett, hogy ki akar menni. Az ifjú nem szólt egy szót sem, ám a derék yorkshire-i férfiú egy pillanatra elkapta annak lázas tekintetét, és akaratlanul megborzongott. Kinyitotta az ajtót, és kiengedte az ifjú Wardot, reggelre kelve azonban benyújtotta Mrs. Wardnak a fölmondását. Volt valami sátáni Charlesnak abban a pillantásában, mondta. Mi jogon néz így a fiatalúr egy tisztességes emberre, dohogott, és aligha tudna még egy éjszakát itt eltölteni. Mrs. Ward útjára engedte az embert, állítását azonban nem vette készpénznek.

Nevetséges föltételezni, hogy Charles épp azon az éjszakán ilyen brutálisan viselkedjék, ugyanis amíg el nem aludt, halk neszeket hallott a padlásról, zokogást és járkálást meg sóhajtásokat, amelyek csak a legmélyebb kétségbeesésből fakadhattak. Mrs. Ward egészen belejött az éjszakai hallgatózásba, mert a fiát körülvevő titok minden mást gyorsan kiűzött az elméjéből.

Másnap este ugyanúgy, mint csaknem három hónappal korábban, Charles Ward elsőnek kaparintotta meg az újságot, és véletlenül elveszítette a fő oldalakat. Erre az esetre később derült fény, amikor dr. Willett megpróbált egyes csomókat kibogozni és bizonyos hiányzó láncszemeket fölkeresni. A Journal szerkesztőségében sikerült megtalálnia azokat a Charles elvesztette oldalakat, és két olyan hírt is megjelölt rajtuk, amelyek fontosak lehetnek. Ezek voltak azok:

ÚJABB TURKÁLÁSOK A TEMETŐBEN

Robert Hart, az Északi temető éjjeliőre ma reggel fölfedezte hogy megint megjelentek a hullarablók a temető régi részlegében. Ezra Weeden sírját, aki kidöntött és barbár módon megcsonkított sírkövenek tanúsága szerint 1740-ben született és 1824-ben halt meg, feldúlták és kifosztották, azzal az ásóval, amelyet a közeli szerszámkamrából tulajdoníthattak el.

A sírból eltűnt minden, ami a temetés óta eltelt évszázad alatt megmaradhatott benne, kivéve néhány korhadt deszkadarabot. Keréknyomot nem találtak, a közelben azonban a rendőrség egy ember lábnyomára bukkant, aki a cipők tanúsága szerint a finomabb körökhöz tartozhat.

Hart hajlik arra, hogy ezt az esetet kapcsolatba hozza a márciusival, amikor egy teherautós bandát riasztott el onnan, miután az egy mély gödröt

ásott; Riley őrmester azonban a kettes őrszobáról elveti ezt a feltételezést, és azt hangoztatja, hogy lényegbevágó különbség van a két eset között. Márciusban ott ástak, ahol nem volt sír; ezúttal azonban egy jól ismert és gondozott sírt fosztottak ki, minden jel szerint előre megfontoltan és szándékos rosszindulattal, ami abból is kitűnik, hogy megrongálták az előző nap még sértetlen sírkövet.

A Weeden család tagjai, akiket értesítettek az esetről, megdöbbenésüknek és sajnálkozásuknak adtak hangot, és egyetlen olyan ellenségüket sem tudták felhozni, aki képes volna ősük nyughelyét megbecsteleníteni. Hazard Weeden, az Angell Street 598-ból, emlékszik egy legendára, amely szerint Ezra Weeden röviddel a forradalom előtt belekeveredett valamilyen, számára nem dehonesztáló bonyodalomba, semmilyen újabb vizsálról vagy titokról azonban nincs tudomása. Az esettel Cunningham felügyelőt bízták meg, aki azt reméli, hogy hamarosan használható nyomra bukkan.

KUTYAUGATÁS PAWTUXETBEN

Pawtuxet lakóit ma hajnalban három óra tájt elképesztő kutyaugatás riasztotta föl, amely a folyó közelében, Rhodson-the-Pawtuxettől kissé északabbra összpontosult. A legtöbb tanú szerint a csaholás ereje és jellege szokatlanul furcsa volt; Fred Lemdin, rhodesi éjjeliőr pedig közben egy halálfélelemben vergődő ember üvöltését is hallani vélte. A lármanak egy rövid és heves égiháború vetett véget, amely valahol a part közelében törhetett ki. Az emberek az öböl melletti olajtartályokból származó különös és kellemetlen bűzt összefüggésbe hozzák ezekkel az eseményekkel, és úgy vélik, hogy az a kutya izgatottságához is hozzájárult.

Charles rendkívül elgyötörtnek látszott, és visszagondolva mindenki osztja azt a véleményt, hogy ekkor valamilyen vallomás kívánczolt ki belőle, és csak a puszta rettegés tartotta vissza attól. Az anya morbid éjszakai hallgatósága felszínre hozta azt a tényt, hogy a fiú a sötétség leple alatt gyakran kisurrant a házból, és a konzervatívabb elmeorvosok legtöbbje arra a megállapításra jutott, hogy őt kell vádolni a vámpírizmusnak azokkal a visszataszító eseteivel, amelyek körül a korabeli sajtó akkora hűhót csapott, de amelyeknek még ma sem sikerült kétséget kizáróan megállapítani a tettesét. Ezekben az esetekben, amelyek még túlságosan friss keletűek és széles körben ismertek ahhoz, hogy részletesen ki kellene térnünk rájuk, minden korú és rangú áldozatok érintve voltak, még hozzá két pontosan körülhatárolható helyszínen: nevezetesen a Wardék házához közeli villanegyedben és a North Enden, valamint a Cranston-vonalon túl a Pawtuxet környéki külvárosi fertályban. Késői járókelőket és nyitott ablaknál alvókat egyaránt ért támadás, és azok, akik túléltek a kalandot, egybehangzóan egy sovány, ösztövére rémalakról regélnek, aki égő szemekkel a torkukba vagy a felsőkarjukba mélyesztette a fogait, és mohón szipolyozni kezdte a vérüket.

Dr. Willett, aki még ekkor sem tartja örültnek Charles Wardot,

óvatosságra int ezeknek a szörnyűségeknek a megítélésében. Kijelenti, hogy neki megvan a maga elmélete, pozitív állítását pedig szokatlan tagadásra korlátozza. "Azt nem árulhatom el - mondja -, hogy szerintem ki vagy mi követte el ezeket a rajtaütéseket és gyilkosságokat, azt azonban kijelenthetem, hogy Charles Ward ártatlan az ügyben. jó okom van rá, hogy biztosra vegyem: ő nem ismerte meg a vér ízét, amit minden szóbeli érvnél ékesszólóbban bizonyít a fiú progresszív anaemiája és fokozódó sápadtsága. Ward szörnyű dolgokba ártotta bele magát, amiért meg is fizetett, szörnyeteg vagy gonosztevő azonban sohasem volt. Hogy most mi van, arra gondolni sem merek. Változás történt, és abban biztos vagyok, hogy azzal együtt a régi Charles Ward is meghalt. A lelke legalábbis, mert annak az örültnek, aki a Waite kórházából meglépett, más lelke volt."

Willettnek minden alapja megvan rá, hogy így beszéljen, hiszen gyakori vendég volt a Ward-házban, ahol Mrs. Wardot kezelte, akinek a feszültség nyomása alatt kezdték felmondani az idegei a szolgálatot. Éjszakai hallgatóságai lidérces képzelgéseket szültek, amikről csak habozva adott számot a doktornak, aki igyekezett tréfával elütni őket, ám amikor magára maradt, mélyen elgondolkodott fölöttük. Az asszony úgy vélte, hogy a padláslabor és a háló felől mindig tompa hangok szűrődnek ki, és különösen a leghetlenebb időben feltörő fojtott sóhajtozást és zokogást emlegette. Willett július elején elküldte Mrs. Wardot egy hosszabb gyógyító kúrára Atlantic Citybe, Mr. Wardot és az elkínzott és megközelíthetetlen Charlest pedig egyaránt arra intette, hogy csak vidám dolgokról írjanak neki. Az asszony valószínűleg ennek a kényszerű és nem szívesen vállalt száműzetésnek köszönheti az életét és elméje épségét.

2.

Charles Ward nem sokkal anyja elutazása után alkudozni kezdett a pawtuxeti házra. Ez egy koszos kis földszintes faépítmény volt betongarázssal, alig valamivel Rhodes fölött, a ritkásan beépült folyóparton, valamilyen különös okból azonban az ifjút semmi más nem érdekelt. Addig-addig járt az ingatlanügynökség nyakára, míg az egyik égbekiáltó áron meg nem szerezte neki a vonakodó tulajdonostól, és ez alig ürítette ki a házat, amikor az ifjú a sötétség leple alatt bepakolta az egész laboratóriumát meg a könyvtárából oda fölhordott különös és modern könyveket egy furgonba, és birtokba vette a házat. A rakodásra az éjfél utáni órákban kerített sort, és ebből az éjszakából az apja csak a félálomban elkapott fojtott káromkodásokra és a lábdobogásra emlékszik. Ettől kezdve Charles visszaköltözött második emeleti lakosztályába, és a padlásszobába sohasem tette be többé a lábát.

Charles magával vitte a pawtuxeti házba mindazt a titokzatosságot is, amelybe padlásbirodalmát beburkolta azzal a különbséggel, hogy most két másik emberrel is megosztotta titkait: egy a South Main Street vízparti részéről való lator külsejű portugál félvérrel, aki szolgának adta ki magát, és egy sovány, sötét szemüveges, festett szakállú, tudós kinézetű idegennel, aki láthatóan a

kollégája volt. A szomszédok hasztalan próbáltak szóba elegyedni ezekkel a fura alakokkal. Gomez, a mulatt csak törte az angolt, és a szakállas, aki dr. Allenként mutatkozott be, önként követte a másik példáját. Maga Ward igyekezett nyájasabban viselkedni, de csak még jobban fölkelte magára a kíváncsiságot kémiai kutatásaira vonatkozó zavaros magyarázataival. Nem sok idő telt bele, és gyanús szóbeszéd kezdett kerengeni az egész éjjel világító lámpákról; valamivel később pedig, amikor ezek a fények egyszerre kihunytak, ennél is nagyobb gyanakvást keltett a hentesből rendelt aránytalanul nagy mennyiségű hús, meg az a fojtott kiáltás, szavalás, ritmikus kántálás és sikoltozás, amely mintha a ház alól törne föl valamilyen mély pincéből. A környék tisztos polgárságában heves ellenszenv sarjadt a különös új háztartás iránt, és mondani sem kell, hogy az emberek sötét célzásokat eresztettek meg a gyűlölt intézmény címére az ekkoriban fellépő vámpírtámadási és gyilkossági járóány kapcsán; annál is inkább, minthogy ez a pestis ezúttal szorosán Pawtuxetre és a szomszédos edgewoodi utcákra korlátozódott.

Ward ideje nagy részét a bungalóban töltötte, néha azonban hazajárt aludni, és továbbra is az apai ház lakójának tekintették őt. A városból kétszer is eltávozott egy-egy hétre, de még ma sem tudni, hová. Egyre sápadtabb lett és a korábbinál is ványadtabb, és elszállt belőle az a magabiztosság, amellyel annak idején dr. Willettet életbevágó kutatásairól és várható eredményeiről ámitotta. Willett gyakran lecsapott rá az atyai házban minthogy az idősebb Wardot mélységesen nyugtalanította és bizonytalansággal töltötte el a fia ügye, és szerette volna, ha annyi józan felügyeletben részesíteti őt, amennyit egyáltalán elviselhet egy ilyen titkolózó és független felnőtt. A doktor azt állítja, hogy az ifjú még ekkor is épelméjű volt, és számtalan beszélgetést hoz föl ennek alátámasztására.

Szeptember táján alábbhagyott a vámpírismus, a rákövetkező év januárjában azonban Ward csaknem megütötte a bokáját. Már egy ideje szóbeszéd tárgya volt a pawtuxeti ház éjszakai teherautó-forgalma, most azonban egy váratlan esemény lerántotta a leplet a szállítmánynak legalábbis egy tételéről. Akkoriban gyakran megesett hogy útonálló szeszital reményében rajtaütöttek a teherautókon; és most ilyesmi történt a Hope Valley közelében egy eldugott helyen, ezúttal azonban a rablókra várt a nagyobb meglepetés. Mert amikor az "eltérített" hosszú ládákat felnyitották, valami hátborzongató zsákmányra leltek bennük, olyannyira hátborzongatóra, hogy a zsákmány nem sokáig maradhatott titokban az alvilág köreiben. A tolvajok sietve elföldelték a ládák tartalmát, ám amikor az állam rendőrsége szimatot kapott, alapos vizsgálatot rendelt el. Egy frissen őrizetbe vett csavargó, miután ígéretet kapott, hogy minden más bűne alól föloldozást nyer, végül is hajlandónak mutatkozott, hogy a helyszínre vezesse a lovas rendőröket, akik ezen a hevenyészett rejtkehelyen valami iszonyatos és gyalázatos leltre bukkantak. Nem tenne jót a nemzeti - sőt a nemzetközi - méltóságnak, ha a közvélemény valaha is tudomást szerezne arról, mire is

bukkant rá ott az a megdöbbsent csapat. Ezt még ezek a nem túlságosan kiművelt hadfiak is belátták, ezért lázas sietséggel táviratot röpítettek Washingtonba.

A ládák Charles Ward pawtuxeti házához voltak címezve, és az állami és szövetségi tisztviselők tüstént komolyan és nyomatékosan érdeklődni kezdtek nála. A fiatalember két fura társával egyetemben az izgalomtól sápadtan fogadta őket, és ártatlansága bizonyítására elfogadható magyarázattal rukkolt ki. Kutatási programjához, úgymond - amelynek mélyreható fontosságát bárki tanúsíthatja, aki az elmúlt tíz évben ismerte őt - a szükséges mintákat a kellő mennyiségben olyan ügynökségektől rendelte meg, amelyek ebben a szakmában, amennyire lehet, törvényesnek tekinthetők. A minták kilétéről a leghalványabb sejtelme sincs, és őszintén megrendült, amikor a nyomozók céloztak rá, milyen szörnyű hatással lenne az emberek érzékenységre és a nemzeti méltóságra, ha az ügy nyilvánosságra kerülne. Magyarázkodásában szilárd támogatóra lelt szakállas kollégájában, dr. Allenben, akinek furcsa, tompán kongó hangjából még nagyobb meggyőződés süttött ki, mint az ifjú izgatott szavaiból; így a végén a hivatalos közegek nem kezdeményeztek semmilyen eljárást, mindössze gondosan följegyezték azt a New York-i címet, amelyet Ward megnevezett, ám ahol a megejtett házkutatás semmi eredményre nem vezetett.

A tisztesség okából meg kell mondani, hogy a mintapéldányokat csendben és sietve visszavitték eredeti helyükre, és a közönség soha semmit sem fog megtudni szentségtörő megháborgatásukról.

1928. február 9-én dr. Willett levelet kapott Charles Wardtól, amelynek ő rendkívüli fontosságot tulajdonít, és amelyről sokszor összevitatkozott dr. Lymannel. Lyman úgy véli, hogy ez az írás pozitív bizonyítéka a kifejlett dementia praecox kóresetének; ezzel szemben Willett úgy tekint arra, mint a szerencsétlen ifjú utolsó, teljesen normális megnyilatkozására.

Külön felhívja a figyelmet a kézírás normális jellegére amely, bár itt-ott árulkodik a feldúlt idegekről, mégis határozottan Ward írása.

A teljes szöveg a következő:

Providence, R. I.

100 Prospect St.,

1928. február 8.

Kedves dr. Willett!

Úgy érzem, eljött az ideje, hogy beszámoljak azokról a fölfedezésekről, amelyeket oly régen ígérek Önnek, és amelyek miatt Ön oly sokszor noszogatót engem. Örökké méltányolni fogom a türelmét és a szándékom tisztességébe vetett bizodalját.

Most azonban, amikor kész vagyok a vallomásra, töredelmesen meg kell gyónnom, hogy az olyannyira áhított diadal örökre álom marad. Diadal helyett iszonyatot találtam, és most nem azért fordulok Önhöz, hogy a győzelmekkel eldicsekedjem, hanem hogy a segítségét és a tanácsát kérjem, hogy önmagam

és az emberiséget megmentsem egy olyan rémségtől, amely minden emberi képzeletet és számítást felülmúl. Emlékszik, ugye, a Fenner-levelekre meg a régi pawtuxeti tanya elleni rajtaütésre? Nos, most ezt újból meg kell tenni, méghozzá sürgősen! Nem lehet szavakba foglalni, mi minden függ most tőlünk - az egész civilizáció, a természeti törvények, de meglehet, hogy az egész Naprendszer, sőt a világegyetem sorsa. Egy természet ellen való szörnyűséget hívtam életre, engem azonban a tudás érdeke vezérelt. De most az egész élet és az egész természet érdekében Önnek segítenie kell nekem, hogy újból visszavessük azt a sötétségbe.

En mindörökre elhagytam azt a pawtuxeti helyet, és mindent, ami ott van, élőt és holtat el kell pusztítanunk. Én sohasem térek oda vissza, és Ön ne higgye el, ha azt hallja, hogy én ott vagyok. Majd szóban elmagyarázom, miért mondom ezt. Én végleg hazajöttem, és azt szeretném, ha Ön tüstént eljönne hozzám, mihelyt szakítani tud rá öt vagy hat órát, hogy egyfolytában meghallgasson. Ugyanis annyi időre van szükségem, és higgyen nekem, hogy sohasem volt ennél fontosabb szakmai feladata. Az életem és a józan eszem a legkevesebb, ami kockán forog.

Az apánnak nem merem elmondani, mert ő nem tudná fölfogni a dolgot. Az engem fenyegető veszélyről azonban szóltam neki, és ő fölfogadott egy detektívügynökségtől négy embert a ház őrzésére. Nem tudom, mire megyünk velük, minthogy olyan erővel állunk szemben, amelyeket még ön sem volna képes elképzelni vagy fölismerni. Ezért arra kérem, siessen, ha még életben akar találni engem, és meg akarja tudni, hogyan menthetjük meg a világmindenséget a pokoltól.

Bármikor jöhet, én nem hagyom el a házat. Ne telefonáljon, mert nem lehet tudni, ki vagy mi hallgathatja le önt. És imádkozzunk akármilyen istenekhez, hogy semmi se akadályozza meg a találkozásunkat.

A legmélyebb kétségbeeséssel:

Charles Dexter Ward

P S.: Dr. Allent lölje le, és a testét oldja föl savban. Ne égesse el.

Dr. Willett körülbelül délelőtt fél tizenegykor kapta kézhez ezt a levelet, és nyomban intézkedett, hogy az egész délutánt és estét szabaddá tegye a sorsdöntő beszélgetés számára, amely, ha kell, az éjszakába is átnyúlhat. Négy óra körülre tervezte, hogy odaérkezik, és az addig hátralévő egész idejét annyira lefoglalták a legvadabb találgatások, hogy a munkájára csak gépiesen tudott odafigyelni. Egy kívülálló talán örültnek vélhette volna a levél íróját, Willett azonban annyi különöséget tapasztalt már Charles Wardnál, hogy képtelen volt kézlegyintéssel napirendre térni fölötte, mint az örület pusztá képzelgése fölött. Határozottan érezte, hogy valami megfoghatatlan, ősi és iszonyatos leng a levegőben, és a dr. Allenre való utalás meg sem hökkentette, ha mindazt figyelembe veszi, amit Ward rejtélyes kollégájáról suttoztak Pawtuxetben. Maga Willett sohasem látta azt az embert, sokat hallott azonban beszélni a külsejéről

meg a viselkedéséről, és furdalta a kíváncsiság, miféle tekintet rejtőzhet a mögött a sokat emlegetett sötét szemüveg mögött.

Dr. Willett pontban négykor bekopogtatott Wardékhoz ám bosszankodva hallotta, hogy Charles nem tartotta magát ahhoz az ígérethez, hogy nem mozdul ki otthonról. Az örök a helyükön voltak, de arról adtak számot, hogy úgy látszik a fiatalember részben kizökkent féltékenységéből. Az egyik detektív szerint délelőtt sokáig riadtan érvelt és tiltakozott a telefonon, ilyesmiket mondva az ismeretlen hívónak: "Nagyon kimerültem, és egy ideig pihennem kell", "Bocsáss meg, de egy ideig senkit sem fogadhatok" "Kérlek, várj addig a döntő akcióval, amíg nem találunk valamilyen kompromisszumos megoldást", vagy "Nagyon sajnálom, de teljes kikapcsolódásra van szükségem, később majd beszélek veled". Majd úgy látszik, magába szállva elég bátorságot gyűjtött össze, mert titokban elhagyta a házat, és mindaddig senki sem jött rá a távozására vagy egyáltalán a távollétére, amíg egy óra tájt vissza nem tért, és szótlanul be nem nyitott a házba. Fölment a lépcsőn, és úgy látszik odafönn újból megszállta a félelem, mert amikor belépett a könyvtárba, rettegéssel teli hangon hevesen fölzokogott, s ez a zokogás valamiféle fuldokló zihálásba csapott át. Amikor azonban az inas fölment és érdeklődött, mi baj van, az ifjú nagy hetykén megjelent az ajtóban, és némán, olyan mozdulattal szólította fel a távozásra az embert, hogy abba akaratán kívül belemart a félelem. Ezt követően a kihallatszó hangos csattogás, dübörgés és nyikorgás tanúsága szerint átrendezhette a polcait majd ismét megjelent, és sietve eltávozott. Willett megkérdezte, nem hagyott-e üzenetet számára, de tagadó választ kapott. Valami nagyon felzaklathatta az inast Charles szokatlan megjelenésében és viselkedésében, mert aggályoskodva megkérdezte, van-e remény rá, hogy helyre lehet hozni az ifjú zilált idegeit:

Dr. Willett csaknem két órát várt hiába Charles könyvtárában, nézegetve a poros polcokat, ahol tágas hézagok tátongtak az eltávolított könyvek helyén, és komor mosolyt vetve az északi fal kandallója fölötti panelre, ahonnan alig egy éve a régvolt Joseph Curwen barátságos arca tekintett alá nyájasan. Egy idő után gyülekezni kezdtek az árnyékok, és a kedélyes napszálltát valamiféle megfoghatatlan rémület sodorta el, amely árnyként suhant át az éjszaka előtt. Végre Mr. Ward is hazatért, és alaposan meglepődött, hogy a fia minden őrizet ellenére kerekét oldott. A megbeszélte találkozóról nem tudott, de megígérte, hogy szól Willettnek, ha hazajön a fia. A doktort kikísérve mélyszégyen elképedésének adott hangot fia állapota fölött, és arra kérte a vendéget, hogy tegyen meg mindent a gyógyulásáért. Willett megkönnyebbülten hagyta ott a könyvtárat mert valami rémséges és szentségtelen lakozott ott, mintha az elenyészett arckép örökül maga után hagyta volna a gonoszt. Sohasem szerette azt a képet; de még most, az üres panelről is sugárzott valami, ami - bármilyen erős idegzettel dicsekedett is - arra sarkallta, hogy minél előbb kiszabaduljon onnan a tiszta levegőre.

Másnap reggel Willett üzenetet kapott az idősebbik Wardtól, hogy Charles még miradig nem tért haza. Mr. Ward megemlítette, hogy dr. Allen telefonált: Charles egy ideig Pawtuxetben marad, és nem szabad őt zavarni. Ezt az tette szükségessé, hogy magát Allent hirtelen meghatározatlan időre elszólították, és a kutatómunka megköveteli Charles részéről az állandó felügyeletet. Charles üdvözetét küldi, és elnézését kéri, ha tervének váratlan megváltoztatásával kellemetlenséget okozott volna. Ezt az üzenetet hallgatván Mr. Ward először hallotta dr. Allen hangját, amely valamilyen homályos és megfoghatatlan emléket támasztott föl benne, amit nem tudott hová tenni, ám mélységesen fölzaklatta.

E meghökkentő és egymásnak ellentmondó hírek hallatán dr. Willett maga sem tudta, mitévő legyen. Egyrészt nem lehetett letagadni Charles levelének kétségbeesett őszinteségét, másrészt mit gondoljon az ember a levél írójának váratlan szószegéséről. Az ifjú Ward azt írt, hogy kutatásai szentségtörő és fenyegető gyümölcsöket teremtek, hogy ezeket meg szakállas kollégáját mindenáron el kell pusztítani, és hogy ő maga soha többé nem fog visszatérni arra a végzetes színhelyre; mégis, a legutóbbi üzenet szerint mindezt elfeledte, és megint ott van a titok sűréjében. Ajózan ész azt sugallná, hogy hagyja magára azt a fiatalembert minden bogarával együtt, a lelke mélyén azonban nem tudott szabadulni annak a zaklatott levélnek a benyomása alól. Willett újra meg újra elolvasta a levelet, és képtelen volt olybá venni azt, mint egy örült ömlengését, bármennyire ezt sugallná is a bombasztikus hangnem meg a megszegett ígéret. Túlságosan mélyről jövő és valóságos volt a belőle kisütő rettegés, és ha ezt a doktor összevetette mindazzal, amiről már tudomása volt, kisejtette belőle az időn és téren túlról fenyegető szörnyűséget, és képtelen volt cinikus kézlegyintéssel napirendre térni fölötte. A világ ismeretlen borzalmakkal van teli, és bármily erőtlén legyen is valaki velük szemben, minden pillanatban készen kell állnia rá, hogy szembeszegüljön velük.

Dr. Willett egy egész hétig rágódott rajta, mitévő legyen, míg a végén egyre inkább hajlott afelé, hogy látogatást tegyen Charlesnál a pawtuxeti házban. Az ifjú egyetlen barátja sem vette magának a bátorságot, hogy behatoljon ebbe a tiltott menedékbe, sőt még az apja sem tudott többet annak belsejéről, mint amennyit a fia jónak látott elárulni. Willett azonban úgy érezte, hogy beszélnie kell négyszemközt a betegével. Mr. Ward csupán rövid és semmitmondó gépírási üzeneteket kapott a fiától, és elmondta, hogy Mrs. Ward sem járt jobban Atlantic City-beli pihenőhelyén. Ezért a doktor végül is tette szánta el magát, és merészen nekivágott a folyó fölé meredő domb tetején megbúvó háznak, nem hagyva magát visszatántorítani a Joseph Curwenről keringő régi legendáktól vagy a Charles Wardtól hallott újabb figyelmeztetésektől sem.

Willettet korábban már elhozta erre a helyre a pusztá kíváncsiság, s jóllehet a házba nem tette be a lábát, és nem is adott hírt az otlétéről, azért pontosan ismerte az odavezető utat. Február vége felé, egy kora délután kis

autójával végighajtott hát a Broad Streeten, miközben furcsamód arra a komor csapatra gondolt, amely százötvenhét esztendővel korábban ugyanezen az úton elindult arra a rettentő és örökre felfoghatatlan küldetésre.

Nem sokáig tartott az út a város enyészetnek indult peremén át, és máris ott terpeszkedett előtte a takaros Edgewood és az álmos Pawtuxet. Willett a Lockwood Streetnél jobbra fordult, és addig hajtott ezen a falusi úton, ameddig csak lehetett, majd kiszállt a kocsiból, és gyalog elindult észak felé, ahol a domb a szemet gyönyörködtető folyókanyarok és a ködös távolba vesző lapály fölé magasodik. Itt még mindig ritka volt a ház, és el sem lehetett téveszteni a bal kéz felőli magaslaton azt a különálló házat a betongarázsával. Peckesen végiglépkedett az elhanyagolt kavicsos gyalogúton, határozottan bezörgetett az ajtón, és rezzenéstelen hangon megszólította a gonosz kinézésű portugál félvért, aki résnyire kinyitotta az ajtót.

Haladéktalanul beszélnie kell Charlesszal, mondta, egy életbevágó ügyben. Semmilyen kifogást nem fogad el, és a visszautasítás csak azt eredményezné, hogy mindent elmond az idősebb Wardnak. A mulatt nem mutatott hajlandóságot, és nekifeszült az ajtónak, amikor Willett megpróbálta benyomni, a doktor azonban emeltebb hangon megismételte a követelését. Ekkor a ház belsejéből rekedt suttogás felelt, amelytől a doktorban akarata ellenére megfagyott a vér. "Engedd be, Tony - mondta a hang -, most is beszélhetünk, ha kell." Ám akármennyire nyugtalanító volt is ez a suttogás, a java rettenet csak ezután következett. Megnyikordult a padló, és előtűnt a beszélő is - és annak a furcsa vibráló hangnak a tulajdonosa nem volt más, mint Charles Dexter Ward.

Dr. Willett a legapróbb részletére is emlékszik ennek a délutáni beszélgetésnek, amelyet azért rögzített magában olyan tüzetesen, mert nagy fontosságot tulajdonított ennek az időszaknak. Ugyanis végre ő is hajlandó elismerni, hogy lényegbevágó változás következett be Charles Dexter Ward szellemiségében, és úgy véli, hogy ennek az ifjúnak, akivel most beszélt, reménytelenül idegen az elméje attól az elmétől, amelynek huszonhat esztendőn keresztül figyelemmel kísérte a fejlődését. A dr. Lymannel főnnálló nézeteltérése arra sarkallta, hogy nagyon pontos legyen, így Charles Ward tébolyának a kezdetét határozottan arra az időre teszi, amikor a géppel írott levelek elindultak a szüleikhez. Ezek a levelek elütnek Ward megszokott stílusától, de még attól a Willettnek címzett utolsó zaklatott írástól is. A stílusuk furcsa és régies, mintha írójuk elméjének a megroppanása olyan hajlamokat és benyomásokat bugyogtatott volna föl, amiket még gyerekkori régészkedése alatt szedett össze a tudtán kívül. Kierződik belőlük az igyekezet a modern szóhasználatra, szellemiségük és néha a nyelvük is azonban a múltat idézi.

Ez a múlt tűnt elő Ward minden hangsúlyából és mozdulatából is, amikor a doktort abban a félhomályos házban fogadta. Meghajolt Willett előtt, intett egy szék felé, és minden átmenet nélkül beszélni kezdett azon a különös, suttogó hangján, amelynek az okát igyekezett mindenekelőtt megmagyarázni.

- Elkapott a sorvadás - kezdte -, ettől az elátkozott folyami ájtértől. Bocsásson meg, kérem, a beszédemért. Úgy hi- szem, az atyám küldte őt hozzám, hogy nézné meg, miben szenvedek, de reményem, hogy nem fogja őt megriasztani.

Willett a lehető legéberebb füllel figyelte ezt a reszelős hangot, de még ennél is alaposabb tanulmányozásnak vetette alá a beszélő arcát. Itt valami nincs rendjén, gondolta, és eszébe jutott, mit is mondott a család arról, ami az egyik éjszaka megijesztette azt a yorkshire-i lakájt. Jobb szerette volna, ha nincs ilyen sötét, de nem kérte, hogy nyissák meg a zsalukat. Inkább felelősségre vonta Wardot amiért meghazudtolta az alig több mint egy héttel korábban írott zaklatott levelét.

- Épp erre akarok kilyukadni - felelte a vendéglátó. - Tudnia kell, hogy idegeimnek állapota nagyon nyomorúságos, és sok furcsa dolgot mondok és cselekszem, amikről magam sem tudok számot adni. Amint sokszor mondom, nagy dolgoknak vagyok a küszöbén, és azoknak nagysága a fejembe szállt. Bárki emberfia visszarettenne attól, amit én fölhaláltam, engem azonban nem lehet sokáig eltántorítani. Ostoba voltam, hogy őriztettem magam, és otthon maradék, mert amilyen messzire jutottam, itt vagyok a helyem. Leskelődő szomszédjaim a nyelvöket köszörülik rajtam, és bizonyára gyengeségből én magam is elhittem, amit rólam mondtanak. Merthogy semmi gonosz sincsen abban, amit én cselekszem, mindaddig, amíg helyes úton járok. Legyen olyan jó és várjon még hat hónapot, és én gazdagon megfizetek türelméért.

Értse meg azt is, hogy én a régi dolgokat jobban meg tudom tanulni magukból a dolgokból, mint a könyvekből, és magára bízom, hogy megítélje, mi fontosat bírok én nyújtani a történetnek, a filozófiának és a művészetnek annak folytán, hogy milyen ajtók vagynak nyitva énelöttem. Az ősapámnak már mindez a kezében volt, amikor azok az ostoba kotnyeles népek idejöttek és megölték őt. Nekem újfent a birtokomban van az, avagy tökéletlen módon annak egy része. Ezúttal semminek sem szabad történnie, legkevésbé az én dőre aggályaim miatt. Kérem, uram, feledjen el mindent, amit én írek kegyednek, és ne légyen félelemmel ettől a helytől vagy bármitől, ami itten van. Dr. Allen kiváló ember, és én megkövetem őt mindazért a rossz szóért, amit róla mondek. Bárcsak ne kellett volna megválnom tőle, ám máshová szólítá őt a kötelessége. Az ő buzgalma ugyanolyan nagy ezekben a dolgokban, akár az enyém, és úgy hiszem, amikor a munkától félttem, őtőle is félttem, aki pedig az én legnagyobb segedelmem abban.

Ward elhallgatott, és a doktor azt sem tudta, fiú-e vagy lány. Szinte úgy érezte, hogy hülyének veszik a levélnek ezzel a szenttelen megtagadásával; és mégsem hagyta őt nyugton az a tény, hogy míg a mostani társalgás különös idegen és vitathatatlanul tébolyult, addig a levél a maga természetességében és a jól ismert Charles Wardhoz való hasonlatosságában tragikus volt. Willett most megpróbálta, hogy régebbi dolgokra terelve a szót, földézzon az ifjú előtt néhány múltbéli eseményt, hogy visszazökkentse őt a normális kerékvágásba,

törekvése azonban fölöttébb groteszk eredményt hozott. Később a többi elmegyógyász is ugyanígy járt. Charles Ward emlékezetéből főleg a modern időkre és személyes életére vonatkozó fontos részletek megmagyarázhatatlanul kimosódtak; ugyanakkor ifjúsága minden régészkedése valahonnan a mély tudatalattijából fölbuzgott, és minden jelenkorit és személyest maga alá temetett. A régi dolgok messzemenő ismerete abnormális volt és istenkísértő, s az ifjú meg is próbált mindent, hogy véka alá rejtse ezt a képességét. Ha Willett utalt is ifjúkori régészeti bűvárkodásának valamilyen kedvenc témájára, az ifjú szinte kapásból olyan éles megvilágításba helyezte azt, hogy az egyetlen normális halandótól sem várható el, és a doktor beleborzongott ebbe a folyékony szóáradatba.

Mert nem lehet ördögi segédlet nélkül tudni olyasmiről, hogyan esett le a kövér seriff parókája akkor, amikor Mr. Douglass King Street-i Histrionick Academyjában a játék fölé hajolt 1762. február tizenegyedikén, ami akkor keddre esett; vagy arról, hogy a színészek úgy megvágták Steele Megfontolt szeretőtének a szövegét, hogy az ember szinte örült, amikor két hét elteltével a baptisták uralta törvényhozás bezáratta a színházat. Az még csak kiderülhetett régi levelekből, hogy Thomas Sabin bostoni delizsánsza "átkozottul kényelmetlen" volt, ám hol van az a becsületes régész, aki arra is emlékezne, hogy Epenetus Olney új cégtáblája (a rikító korona, amit akkor helyezett ki, amikor a kocsmáját Korona kávéháznak keresztelte el, pontosan ugyanazon a hangon csikorgott, mint annak az új dzsessz-számnak az első néhány üteme, amelyet Pawtuxet összes rádiója üvöltöz?

Ward azonban nem sokáig hagyta magát vizsgáztatni. A modern és a személyes témákat sommásan félresöpörte, a régi dolgok iránt pedig hamarosan nem titkolt unalmat tanúsított. Látszott, hogy csak egy dolog érdekli: olyan mértékig kielégíteni látogatója kíváncsiságát, hogy az minél előbb eltávozzon, és sohase térjen vissza. Evégett följánlotta Willettnak, hogy megmutatja neki az egész házát, és máris nekikészülődött, hogy végigkalauzolja a doktort a pincétől a padlásig. Willett nyitva tartotta a szemét, ám hamarosan rá kellett jönnie, hogy a szeme elé kerülő könyvek kevés számuknál és triviális tárgyuknál fogva aligha tölthetnék be a Ward otthoni könyvtárcsain tátongó hézagokat, és a satnya kis úgynevezett laboratórium a legátlátszóbb porhintés csupán. Nyilvánvaló, hogy valahol másutt lennie kell még egy könyvtárnak meg egy laboratóriumnak, de hogy hol, arra képtelen volt rájönni. Willett még az est beállta előtt úgy tért vissza a városba, hogy lényegében nem érte el a maga előtt pontosan meg sem fogalmazott célját, de mindenről töviről hegyire beszámolt az idősebb Wardnak. Abban megegyeztek, hogy a fiatalember határozottan nincs az eszénél, ám úgy vélték, hogy most még korai volna bármilyen drasztikus lépés. Mindenekfölött Mrs. Wardot teljes tudatlanságban kell tartani, már amennyire a fia furcsa gépelt levelei ezt lehetővé teszik.

Mr. Ward elhatározta, hogy maga is meglátogatja a fiát méghozzá meglepetésszerűen. Az egyik este dr. Willett elvitte őt a kocsiján egészen odáig,

ahonnan már látni lehetett a házat, és ott türelmesen várakozott rá. A szeánsz jó sokáig tartott, és az apa nagyon letörve és feldúltan tért meg róla. Fogadása nagyjából ugyanúgy zajlott le, mint Willetté, azzal a különbséggel, hogy Charles csak nagy sokára azután jelent meg, hogy a látogató beerőszakolta magát az előszobába, és határozott paranccsal a fiáért küldte a portugált; no meg, hogy a megváltozott fiú viselkedésében nyoma sem volt a fiúi szeretetnek. A helyiséget félhomály töltötte be, de az ifjú még így is panaszkodott, hogy a fény tűrhetetlenül vakítja a szemét. Csak suttogva beszélt, azzal mentegetőzve, hogy a torka nagyon rossz állapotban van; volt azonban ebben a rekedt suttogásban valami olyannyira felzaklató, hogy Mr. Ward képtelen volt szabadulni a hatása alól.

Mr. Ward és dr. Willett ettől kezdve eltökélten összefogtak, hogy mindent megtegyenek az ifjú elméjének a megmentéséért, és a legkisebb adatfoszlányt is gyűjteni kezdték az ügyről. Először a pawtuxeti szóbeszédet vették vizsgálat alá, amit aránylag könnyű volt összeszedgetniük, mert mindkettőjüknek voltak barátai ezen a környéken. Dr. Willetnek sikerült a legtöbb pletykát begyűjtenie, mert őelőtte könnyebben megoldódott az emberek nyelve, mint a főszereplő szülője előtt, és mindabból, ami a füléhez jutott, megállapíthatta, hogy az ifjú Ward igazán különös életet élt az utóbbi időben. A köznyelv nem habozott, hogy összefüggésbe hozza a házát az előző nyár vámpírizmusával, de a teherautók éjszakai jövés-menése is hozzájárult a sötét találgatásokhoz. A helyi kereskedők elmesélték, milyen szokatlan megrendelésekkel látta el őket a gonosz ábrázatú portugál; különösen szemet szúrt az a rendellenesen nagy mennyiségű hús és friss vér, amit a két közeli hentestől szereztek be. Egy háromtagú háztartás számára mégiscsak abszurd ez a mennyiség.

Aztán ott volt azoknak a föld alatti hangoknak az ügye. Erre vonatkozóan nehezebb volt pontos információt beszerezni, az összes homályos célzások azonban megegyeztek bizonyos alapdolgokban. Annyi bizonyos, hogy voltak rituális jellegű hangok, méghozzá olyankor, amikor a ház sötétbe burkolózott. Ezek persze jöhettek az ismert pincéből is, a pletyka azonban kitarzott amellett, hogy a föld alatt mélyen kiterjedt kriptarendszer húzódik. Willett és Mr. Ward nagy figyelmet szentelt ezeknek a szóbeszédeknek, mert emlékeztek a Joseph Curwen-féle katakombákról szóló régi mesékre, és biztosra vették, hogy a mostani ház kiválasztásában az volt az elsődleges szempont, hogy ez a kép mögött talált dokumentumok tanúsága szerint a régi Curwen-telken fekszik; és a két férfiú sokszor, ám eredménytelenül kutatott a régi iratok említette folyóparti bejárat után. A ház lakóit illetően hamarosan kiviláglott, hogy a környék emberei a lator portugált gyűlölték, a szakállas és szemüveges dr. Allentől féltek, a sápadt ifjú tudóstól pedig mélységesen idegenkedtek. Az utóbbi egy-két hétben Ward láthatóan sokat változott, mert föl hagyott nyájaskodó közeledési próbálkozásaiival, és ha megmutatkozott is néha, csak rekedt és különösen visszataszító suttogással szólalt meg.

Ilyen és ehhez hasonló hírfoszlányokat sikerült innen-onnan

összeszededegetniük, és Mr. Ward meg dr. Willett sokszor és hosszasan összedugták fölöttük a fejüket. Igyekeztek kihasználni a dedukció, az indukció és az alkotó képzelet minden lehetőségét, és Charles utóbbi életének minden megismert tényét - ideszámítva azt a kétségbeesett levelet is, amelyet a doktor most az apának is megmutatott - összevetették a Joseph Curwenre vonatkozó szegényes dokumentációval. Sokat adtak volna érte, ha bepillantást nyerhetnek a Charles megtalálta iratokba, mert egy dolog világos: az ifjú tébolyának kulcsa abban keresendő, ami a régvolt varázslóról és cselekedeteiről a tudomásukra jutott.

4.

Ám mégsem Mr. Ward és dr. Willett akciói voltak azok, amelyek ennek az egyedülálló esetnek a fejleményeit előrelendítették. Az apa meg az orvos, akiket elbátortalanított és megzavart az alaktalan és megfoghatatlan árnyékkal való birkózás, nyugtalanul szusszantak egyet, miközben az ifjú Ward egyre kevesebb és kevesebb gépírási levelet küldött a szüleinek. Közben eljött a hónap első napja, a szokásos számlarendezésekkel, amikor is bizonyos bankok tisztviselői furcsán csóválni kezdték a fejüket, és telefonálgattak egymásnak. Közülük azok, akik személyesen is ismerték Charles Wardot, kimentek a házához, és kíváncsian firtatták, miért van az, hogy minden újabban kibocsátott csekkje ügyetlen hamisításnak hat, és csak részben nyugodtak meg, amikor a fiatalember rekedten kifejtette, hogy egy idegi megrázkódtatás folytán a keze elveszítette normális íróképességét. Csak óriási erőfeszítések árán képes, bizonygatta, írott betűket megformálni, amit azzal is tanúsíthat, hogy újabban minden levelét kénytelen géppel írni, még a szüleinek is, akik igazolhatják állítását.

Nem ez volt az egyetlen körülmény, amely zavart tanácsstalanságra indította a vizsgálókat, hiszen ebben nem volt semmi rendkívüli vagy alapvetően gyanús; de még csak nem is a pawtuxeti szóbeszéd, amely egyik-másikuknak a füléhez is eljutott. Ami a leginkább elképesztette őket, az a fiatalember kusza beszéde volt, amely elárulta, hogy a fontos pénzügyi dolgokat illetően teljes emlékezetkiesésben szenved, holott ezekben még egy-két hónappal azelőtt tökéletesen kiismerte magát. Valami itt nincs rendjén, mert hiába tűnik összefüggőnek és értelmesnek a beszéde, mivel is lehetne megindokolni ezt a kiesést oly fontos dolgokban. Ráadásul, bár közelebbről egyikük sem ismerte Wardot, lehetetlen volt nem észrevenni beszédének és modorának a megváltozását. Annyit mindenki hallott, hogy régészkedik, de hát nincs az a szenvedélyes régész, aki ilyen elavult kifejezésekkel és gesztusokkal élne. Mindent egybevetve, a rekedtség, a bénult kéz, az emlékezetkiesés, a beszéd és a viselkedés megváltozása együttesen valami olyan zavarodottságot vagy igazán súlyos kórságot jeleztek, ami kétségkívül alapul szolgálhatott a róla keringő furcsa pletykáknak; és amikor a hivatali férfiak eltávoztak, elhatározták, hogy sürgősen beszélnek az idősebb Warddal.

Így 1928. március hatodikán hosszú és komoly beszélgetésre került sor Mr. Ward irodájában, minekutána a mélységesen megdöbbsent atya reménytelen lemondással dr. Willettért küldött. Willett átvizsgálta a csekkek ügyetlen és erőltetett aláírásait, és magában összehasonlította annak az utolsó zaklatott levélnek a kézírásával. A két írás között valóban szembeötlő és gyökeres volt az eltérés, mégis volt valami átkozottan ismerős az új írásmódban is. Cirkalmas és régies vonásai mélységesen különböztek az ifjú megszokott keze vonásától. Különös, de mintha valahol már látta volna ezt az írást. Egészében véve annyi bizonyos, hogy Charles nem normális. Ehhez nem férhet semmi kétség sem. S mivel aligha lesz rá képes, hogy továbbra is kezelje a vagyont vagy kapcsolatot tartson a külvilággal, sürgősen tenni kell valamit a felügyelete vagy esetleges gyógyítása érdekében. Ekkor hívták ki az elmeorvosokat: dr. Pecket és dr. Waite-et Providence-ből és dr. Lyman Bostonból, akikkel Mr. Ward és dr. Willett a lehető legrészletesebben ismertette az eset előzményeit, és akik hosszú tanácskozást tartottak ifjú betegük használaton kívüli könyvtárában, megvizsgálták az ott hátrahagyott könyveket és irományokat, hogy képet alkossanak az ifjú szellemi beállítottságáról. Ennek az anyagnak az átnézése és a Willetthez írott levél tanulmányozása után egyöntetűen megállapították, hogy Charles Ward tanulmányai elégségesek ahhoz, hogy bármely közönséges intellektust kizökkentsenek vagy legalábbis megrendítsenek, és nagyon szerettek volna bepillantást nyerni a fiú intimebb könyveibe és dokumentumaiba; ám tisztában voltak vele, hogy ezt csak akkor tehetik meg - ha megtehetik egyáltalán -, ha látogatást tesznek a házában. Willett lázas energiával belevetette magát az ügybe; ekkoriban faggatta ki azokat a munkásokat, akik tanúi voltak, amikor Charles megtalálta a Curwen-dokumentumokat, és ekkor kereste meg a Journal szerkesztőségében az eltüntetett újságcikkeket.

Március nyolcadikán, csütörtökön, dr. Willett, Peck, Lyman és Waite Mr. Ward társaságában megejtette nagy jelentőségű látogatását az ifjúnál; és céljukat nem rejtve véka alá, a legnagyobb alapossággal kifaggatták őt. Charles annak ellenére, hogy szertelenül sokára válaszolt a hívásra, és amikor végre izgatottan előtolta a képét, még mindig áradt belőle a laboratórium különös és orrfacsaró bűze, távolról sem bizonyult vonakodó alannak, és készségesen elismerte, hogy az emlékezete meg a lelki egyensúlya valahogy megsínylette az obskúrus tudományokba való túlzott elmélyülését. Akkor sem tanúsított ellenállást, amikor közölték vele, hogy máshová kell költöznie, és a pusztán emlékezőképességen túl nagyfokú intelligenciáról tett tanúbizonyságot. Magaviseletét látva vallatói zavartan magára is hagyták volna, ha beszédjének lépten-nyomon előtűnő régies vonásai, és tudatában a modern elemeknek régiekkel való feltűnő kiszorítása nem tanúskodott volna arról, hogy messze nem normális. Munkájáról az orvoscsapatnak sem árult el többet, mint amennyit már korábban elmondott a családjának meg dr. Willettnak, az előző hónapi zaklatott levelét pedig azzal intézte el, hogy az ideges hisztéria írta vele. Váltig azt bizonygatta, hogy ebben a félhomályos házában az itt láthatókon kívül nincs

más könyvtár és laboratórium, és kertelni kezdett, amikor azt próbálta megmagyarázni, hogy miért nincs nyoma a házban a ruhájából áradó bűznek. A szomszédság pletykáit a zavart kíváncsiság olcsó kitalációrnak festette le, dr. Allen távollétéről pedig annyit mondott, hogy nincs szabadságában határozott választ adni, ám biztosította a látogatóit, hogy ha szükség, lesz rá, a szakállas-szemüveges férfiú vissza fog térni. Wardon nyoma sem látszott izgatottságnak, amikor kifizette a közönyös haramiát, aki a látogatók minden kérdézősködésének ellenállt, vagy amikor bezárta maguk mögött a még mindig oly sok sötét titkot rejtegető házat, ha csak azt nem vesszük, hogy néha alig észrevehetően a fülét hegyezte, mintha valamilyen halk neszre figyelne. Mintha abból a bölcs belenyugvásból vett volna bátorítást, hogy eltávozása csupán múltó incidens, amely akkor jár a legkisebb bajjal, ha mihamarabb túlesik rajta. Látszott rajta, hogy szellemének csorbítatlan élére hagyatkozott, amikor ellensúlyozni próbálta mindazt a kínos hatást, amit kifícamult emlékezete, hangjának és kézírásának elvesztése, valamint titkolózó és excentrikus viselkedése keltett az emberekben. Abban megegyeztek, hogy az anyjának nem árulják el a változást, és a fia nevében az apja fog neki továbbra is gépírásos leveleket küldözgetni. Wardot dr. Waite nyugalmas és festői környezetű magánkórházában helyezték el az öbölben lévő Conanicut szigetén, ahol a kezelésébe bevont orvosok nagyon alaposan megvizsgálták és kikérdezték. Ekkor vették észre testi furcsaságait: a renyhe anyagcserét, az elváltozott bőrt és a szabálytalan idegi reflexeket. A különböző vizsgálatok közül dr. Willettet dűlta föl a legjobban az eset, hiszen ő Wardot, annak egész életét kezelte, és a legelevenebben ő tudta megítélni az ifjú szörnyű testi leromlását. Még az ismerős anyajegy is eltűnt csípőjéről, míg a mellén megjelent egy nagy fekete heg vagy sebhely, amely azelőtt nem volt ott, és Willett azon kezdett morfondírozni, hogy nem süttötték-e rá az ifjúra a "boszorkánybélyeget" valamilyen istenkáromló éjszakai összejöveten, amilyeneket a fáma szerint vad és isten háta mögötti helyeken szoktak megrendezni. A doktornak nem ment ki a fejéből az a salemi boszorkányper, amelynek egy részletével Charles még a régi, titkolózás előtti napokban ismertette meg őt, s amely így szólt: "Mr. G. B. éjszaka rátevé az ördögnek jelét Bridget S.-re, Jonathan A.-ra, Simon O.-ra, Deliverance W.-re, Joseph C.-re, Susan P.-re, Mehitable C.-re és Deborah B.-re." Ward arca is rettenetesen nyugtalanította, míg végül rá nem jött, hogy mi az, ami elrettenti rajta. A fiatalember jobb szeme fölött megjelent valami, amit eddig sohasem vett észre - egy apró sebhely vagy gödröcske, pontosan olyan, mint Joseph Curwen porrá enyészett régi képén, és amely talán valamilyen iszonytató rituális beavatás nyomát őrzi, amelyen okkult pályafutásuk során valamikor mindketten átestek.

Miközben Ward ilyen nagy szeget ütött a kórház orvosai fejébe, azalatt szigorú ellenőrzésnek vetették alá a neki vagy dr. Allennek címzett postát, és Mr. Ward úgy intézkedett, hogy azt küldjék tovább az ő házába. Willett azt jósolta, hogy sokat nem fognak nyerni, minthogy bizonyára küldöncökre bíznak

minden fontos közlendőt: március második felében azonban dr. Allen nevére érkezett egy levél Prágából, amely mind a doktort, mind az apát elgondolkasztotta. A kézírás nagyon cirkalmas és régies volt, és bár látszott, hogy nem idegen ajkú írta, szinte ugyanazt a szokatlan eltérést mutatta a modern angoltól, mint az ifjú Ward beszéde.

A levél így szólt:

Malá ulica 11.

Prága, Óváros

1928. február 11.

Testvérem Almonsin-Metratonban!

A mai napon megkaptam értesítéset, mi jött elő azokból a Sókból, melyeket elküldtem volt néked. Nem volt jó, ami világosan azt jelenti, hogy Barnabus elcserélte a nékem küldött Minta fejfáját. Ez gyakran megesik, emlékezz csak rá, mit kaptál 1769-ben a King's Chapell temetőjéből, és mit a régi temetőből 1690-ben, amely aztán végzett vele. Én is kaptam illyent Egyiptumban 75 évvel ezelőtt, tőle kaptam azt a sebhelyet, amelyet a Fiú 1924-ben látott rajtam. Már régen megmondtam néked, hogy ne hívjál föl senkit, azkit nem bírsz visszaküldeni, akár a halott Sókból, akár az Tulnansó Sphérákból. Tartsad mindig készenlétben a visszaküldés szavait, és ne pihenj meg addig, amíg meg nem bizonyosodol róla, ki az, akit felhívál. Mostanság tíz temető közül nyolcban megváltoztak a kövek. Soha sem lehetünk bizonyosak, amíg meg nem kérdezzük. Ma hallottam H.-tól, hogy baja akadt a katonákkal. Sajnálja, hogy Transsylvania Magyarországtól Romániához került, és szívesen áthelyezné a székhelyét, ha a vára nem volna tele azzal, amit mi ismerünk. De erről bizonyára írt neked is. Legközelebb küldök néked valamit egy keleti halomsírból, amelyben nagy örömet fogod lelni. Ezenközben ne feledd, hogy óhajtom B. F.-et, ha meg tudod szerezni nékem. Te jobban ismered G.-t Philadelphiában, mint én. Ha úgy gondolod, először őt támaszd fel, de ne légy véle nagyon erőszakos, mert utána én is beszélni akarok vele.

Yogg-Sothoth Neblod Zin

Simon 0.

Mr. J. C.-nek

Providence-ben

Mr. Ward és dr. Willett, mint akiket fejbe kólintottak, úgy olvasták a leplezetlen tébolynak ezt a megnyilvánulását. Csak fokozatosan jutott el a tudatukig, mit is akar mondani ez a levél. Ezek szerint nem is Charles Ward, hanem a távollévő dr. Allen lett Pawtuxet vezérlő szelleme? Ez megmagyarázhatja az ifjú utolsó, zaklatott levelének vad és elszánt felszólítását. De miért szólítják ezt a szakállas és szemüveges idegent "Mr. J. C."-nek? Nem tudtak szabadulni a gyanútól, de hát minden szörnyűségnek vannak határai. Ki

ez a Simon 0. nevű öregember, akit Ward négy évvel korábban fölkeresett Prágában? Jó jó, de az elmúlt századokban már élt egy másik Simon 0. is, a Salemből való Simon Onae, alias Jedediah, akinek 1771-ben nyoma veszett, és akinek a jellegzetes kézírására most dr Willett ráismert azoknak az Orne-féle formuláknak az alapján, amelyeket Charles egyszer megmutatott neki. Miféle rémségek és titkok, miféle természetellenes szörnyűségek keltek életre másfél évszázad múltán, hogy kísértsenek Old Providence tornyai és kupolái között? Az apa meg az idős orvos teljes tanácstalanságban vergődve elment a kórházba, és a lehető legkíméletesebben kifaggatták Charlest dr. Allenről, a prágai útról, és hogy mit tudott meg a sálemi Simon avagy Jedediah Orne-ról. Az ifjú udvariasan semmitmondó válaszokat adott ezekre a kérdésekre, és rekedt, suttogó hangján csak annyit vetett oda, hogy dr. Allen figyelemreméltó lelki közösséget mutat föl bizonyos múltbéli szellemekkel és hogy esetleges prágai levelezőtársa is hasonló képességekkel bírhat. Távozásuk után Mr. Ward és dr. Willett bosszúsán konstataulta, hogy valójában ők voltak a kivallatott fél; az elzárt ifjú ugyanis anélkül, hogy maga bármi lényegeset is elárult volna, ügyesen kiszedett belőlük mindent, ami a prágai levélben foglaltatott.

Dr. Peck, Waite és Lyman nem tulajdonított túl nagy jelentőséget az ifjú Ward társa által írott különös levélnek mivel jól tudták, hogy a hasonszörű különcök és monomániások szeretnek bandába verődni, és azon a véleményen voltak, hogy Charles és Allen egyszerűen előkapart valahonnan egy külföldi alakmást, valószínűleg olyasvalakit, akinek alkalma volt szemügyre venni Orne kézírását, és lemásolta azt, azzal a szándékkal, hogy kiadja magát a régvolt egyén reinkarnációjának. Valószínűleg Allen is hasonló eset volt, és nyilván beadta az ifjúnak, hogy ő a rég megholt Curwen avatárja. Korábban is volt már példa hasonló esetekre, ezért a hitetlenkedő doktorok kézlegyintéssel intézték el azt a növekvő nyugtalanságot, amellyel Willett vizsgálta Charles Ward különféle cselekkkel megszerzett jelenlegi kézírását. Willett úgy hitte, végre sikerült megfejtenie annak különös hasonlatosságát - amire távolról emlékeztetett, az nem volt más, mint a régvolt Joseph Curwen kézírása; a többi orvos azonban úgy vélte, hogy ez csak az efféle mániával velejáró utánzókézség, és nem tulajdonítottak neki sem kedvező, sem kedvezőtlen jelentőséget. Kollégái prózai hozzáállását látva Willett azt tanácsolta Mr. Wardnak, hogy tartsa meg magának azt a levelet, amely április másodikán érkezett dr. Allen részére a transsylvaniai Rákosból, s amelyen olyan tökéletesen és tévedhetetlenül fölismerték a Hutchinson-féle titkosírás mását, hogy az apa és az orvos csak szorongva bontotta föl a pecsétjét.

A levél így hangzott:

Ferenczy-kastély

1928. március 7.

Kedves C.!

Cca. 20 milicista látogatott meg annak okán, amit a falusi népség

híresztelt rólam. Muszáj mélyebbre ásnom és kevésbé hallatnom magamról. Ezek a Románok átkozottul rászállnak az emberre, mert míg egy Magyar étellel-itallal megvásárolhatsz, ezek fontoskodnak és mindenbe beleütik az orrukat. A múlt hónapban M. elküldte nékem az Acropolis Öt Sphinxéből való Sarcophagust, onnan, ahol azkit én előhívtam megjelölte, és 3 beszélgetést folytattam azzal, azki abban el volt földelve. Elküldörn S. O.-nak egyenesen Prágába, majd Tenéked. Makacs, de te az ilyenekkel el tudsz bánni. Bölcs tőled, hogy kevesebbet tartasz, mint korábban, mivelhogy sürgős az örök formában tartani, mert ez csak ráfizetéssel jár, és te is jól tudod, hogy ha baj van, csak több létszen mit földelnek. Ha úgy hozná a szükség, most könnyebben máshová költözhetel anélkül, hogy gondot okozna, hogyan szabadulj meg tőlük, ámbátor reményem, hogy egyhamar semmi sem kényszerít ilyen bajos dologra. Szívemben örvendezek, hogy nem sokat érintkezel azokkal ott kint, mert az mindéig halálos veszedelem forrása vala, és jól tudod, mi származna abból amikor védelmet kértél olyasvalakitől aki vonakodott megadni azt. Nálam jobban buzgólkodál, hogy szert tettel azokra a formulákra, melyeket egy másik sikeresen földmondhat, Borellus azonban úgy vélte, hogy ugyanilyen eredménnyel jár, ha csak a megfelelő igékkel élsz. Gyakran él velük a Fiú? Kár, hogy elfinnyásodik amit én már akkor előre láték, amikor csaknem tizenöt hónapokig itt volt nálam, hitem szerint azonban Te jól tudod, hogy kell elbánni véle. A formulákkal nem igézheted le őt, mivelhogy azok csak olyanokra hatnak, azkiket a másik formulák földhívtak volt az Sóiából; néked azonban van erős kezed meg késed és Pisztyolod, és sírokat sem nehéz ásni, avagy acidumok is vagynak elégetésre. O. azt mondja, hogy odaigérted néki B. F.-et. Utána én is akarom őt. Hamarosan meglátogat téged B. és lehet, hogy elviszi néked azt, amire attól a Memphis alatti Sötét Dologtól áhítozol. Légy óvatos, mit hívsz föld, és óvakodjál a Fiútól.

Egy esztendő múlva megéri rá az Idő, hogy földhívjuk az Alvilági Légiókat, és attól fogva semmi sem létszen Korlátja annak, mi miénk. Bízál az én szavaimban, mert jól tudhatod, hogy ezekben a 150 esztendőben O. meg én több lehetőséggel bírunk náladnál ezen dolgokkal foglalatoskodnunk.

Nephreu - Ka nai Hadoth Edw. H.

*Tek. J. Curwen úrnak
Providence*

Ha Willett és Mr. Ward nem mutatta is meg ezt a levelet az elmeorvosoknak, ők maguk azonban megtették a lépéseket annak alapján. Mert nincs az a tudós csűrés-csavarás, amely eltagadhatná, hogy az a különös szakállas és szemüveges dr. Allen, akit Charles zaklatott levelében olyan szörnyű veszedelemnek állított be, szoros és sötét levelezést folytat két titokzatos lényel, akiket maga Ward is földkeresett utazásai során, és akik nyíltan azt állítják magukról, hogy Curwen salemi cimboráinak túlélői avagy

avatórjai, és hogy ő maga Joseph Curwen reinkarnációjának tartja magát, és gyilkos szándékot táplál - vagy legalábbis erre bíztatták őt - egy "fiú" iránt, aki aligha lehet más, mint Charles Ward. Szervezett szörnyűséggel álltak szemben, és bárki kezdte is azt, a mostanra eltűnt Allen lehetett az egész dolog mögött. Ezért - hálát adva az égnek, hogy Charles biztonságban van a kórházban - Mr. Ward sürgősen detektíveket fogadott föl, hogy amit csak lehet, derítsenek ki a rejtélyes szakállas doktorról, hogy honnan került ide, és mit tud róla Pawtuxet, és ha lehet, kutassák föl jelenlegi tartózkodási helyét is. Az embereknek odaadta a Charlestől kapott házkulcsok egyikét, és a lelkükre kötötte, hogy kutassák át Allen elhagyott szobáját, amelyet a beteg holmijának összecsomagolásakor azonosítottak, és az esetleg ott hátrahagyott holmijai alapján próbáljanak valamilyen nyomra vezető jelre bukkanni. Mr. Ward a fia régi könyvtárában beszélt a detektívekkel, akik láthatóan megkönnyebbültek, amikor végre kitehették a lábukat a szobából, amelyben megfoghatatlanul ott lebegett a Gonosz árnyéka. Talán a hírhedt régi varázslóról hallott szövegek tették ezt akinek a képe egykor lebámult a kandalló fölötti panelről talán valami egészen más és független dolog; de elég az hozzá, hogy szinte mindenki érezni vélte a megfoghatatlan miazmát, ami ennek a régi hajléknak a faragott maradványaiból kigőzölgött, és helyel-közzel már-már materiális intenzitást ért el.

V. RÉMÁLOM ÉS KATAKLIZMA

1.

Ezek után villámsebessen elkövetkezett az a cudar élmény, amely a rettenet kitörölhetetlen jelét véste be Marinus Bicknell Willett lelkébe, és egy évtizeddel megtoldotta annak a férfiúnak a látható életkorát, aki fölött már amúgy is réges-rég elszállt az ifjúság. Dr. Willett hosszas tanácskozást folytatott Mr. Warddal, és közös nevezőre jutottak néhány olyan dologban, amiken érzésük szerint az elmeorvosok csak nevetnének. Egyetértettek abban, hogy egy iszonyatos mozgalom kelt életre a Földön, amely tagadhatatlanul kapcsolatban áll még a salemi boszorkányságnál is ősibb halottidézéssel. Szinte kétséget kizáróan bizonyítottak vették azt is, hogy legalább két élő ember - meg egy harmadik is, akire gondolni sem mertek - minden ismert természeti törvénynek fittyet hányva teljesen az uralmuk alatt tartanak olyan elméket vagy személyeket, akik 1690-ben vagy még korábban éltek a Földön. Hogy mit tesznek, vagy mire készülnek ezek a szörnyalakok - és velük együtt Charles Ward -, meglehetősen kiviláglik a levelezésükből meg azokból a régi és újabb fényfoszlányokból, amelyek az esetre rávetődtek. Kifosztják a legkülönbözőbb korokból való sírokat, köztük a világ legnagyobb és legbölcsebb férfiúját is, hogy a régi hamvakból életre hívják annak a tudatnak és tudásnak a maradványait, amely valaha éltette és gazdagította őket.

Ezek a lidérces hullarablók ocsmány kapcsolatban állanak egymással, és azzal a hideg számítással cserélgetik egymás között a híres emberek csontjait, akár a diákok a könyveket, és annak segítségével, amit ebből a százados porból

kicsikartak, olyan hatalomra és tudásra reméltek szert tenni, ami fölülmúl mindent, ami a világmindenségben valaha is egyetlen ember vagy csoport kezében összpontosult. Rájöttek arra, hogyan tartsák életben valamilyen ördögi módon saját elméjüket, akár ugyanabban akár egy másik testben, és a jelek szerint megtalálták annak a módját, hogy az összegyűjtött halottak tudatát megcsapolják. Úgy látszik, volt valami igazság abban, amikor az öreg fantaszt Borellus arról adott számot, hogy még a legrégebbi földi maradványokból is kinyert bizonyos "Főfő Sókat", amikből föl lehet támasztani a régóta halott élőlény árnyait. Megvan a formula egy ilyen árny fölélesztésére, egy másik pedig a visszaküldésére; és mindezt már olyan tökélyre vitték, hogy akár sikeresen oktatni is lehet. A fölélesztéssel azonban vigyázni kell, mert a régi sírok jelzései nem mindig megbízhatóak.

Willettet és Mr. Wardot a hideg is kilelte, amikor egyik következtetésről a másikra jutottak. A lényeket - akár testi mivoltukban, akár valamilyen hang formájában egyaránt elő lehet hívni ismeretlen helyekről vagy a sírból ám ebben az eljárásban is óvatosnak kell lenni. Joseph Curwen kétségkívül előhívott sok tiltott dolgot, de mit gondoljon az ember Charlesról? A "külső szféráknak" miféle erői jutottak el hozzá Joseph Curwen napjaiból és fordították rá az elméjét a rég elfeledett dolgokra? Mert tény, hogy mutatták neki az utat, és ő nem habozott rálépni arra. Beszélt a prágai ember-szörnyeteggel, és hosszan időzött annál a lénynél is a transsylvaniai hegyekben. És a végén nyilván Joseph Curwen sírjára is rábukkant. Nagyon is sokatmondó az az újságcikk, meg az, amit az anyja hallott azon az éjszakán, hogysem figyelmen kívül hagyhatnák. Aztán megidézhetett valamit, ami elő is jött. Az az erős hang odafönt nagypéntek napján, és az a két különböző beszédhang a bezárt padláslaboratóriumban. Mi volt az a mély és öblös hang? Lehetséges, hogy szörnyű előhírnöke volt a rettegett idegennek, dr. Allennek, az ő fantomszerű basszusának? Igen, ez volt az, amit Mr. Ward iszonyodva megsejtett, amikor egyszer telefonon beszélt azzal az emberrel - ha ember volt az egyáltalán.

Miféle pokoli tudat vagy hang, miféle síri árny vagy test válaszolt Charles Ward titkos rítusaira a zárt ajtó mögött? Azok a feleselő hangok - "három hónapon át olvasandó" -, szentséges Ég! Nem ezután tört ki a vámpírizmus? Ezra Weeden sírjának kifosztása, majd utána üvöltések Pawtuxetben - kinek az agyában született meg a bosszú, és ki fedezte föl újra a régi boszorkányságok rettegett fészket? Aztán a ház, a szakállas idegen, a szóbeszéd és a rettegés. Charles végső tébolyát sem az apa, sem a doktor nem próbálta megmagyarázni, azt azonban bizton gyanították, hogy Joseph Curwen szelleme újra fölbukkant a Földön, és tovább végzi régi szörnyűségeit. Valóban lehetséges volna az ördög általi megszállottság? Allennek valami köze van ehhez, és a detektíveknek mindent meg kell tudniuk erről az emberről, akinek a léte fenyegetést jelent a fiatalember életére. Közben az épület alatt meg kell találni azt a nagy kriptarendszert, amelynek a létezése majdnem vitán felül áll. Willett és Mr. Ward, az elmeagyógyászok szkeptikus hozzáállását tapasztalván, utolsó

megbeszélésükön elhatározták, hogy átkutatják az egész házat, és megállapodtak, hogy másnap reggel hátizsákokkal és épületen belüli és föld alatti kutatásokra alkalmas szerszámokkal és eszközökkel fölfegyverkezve a ház előtt találkoznak.

Április hatodika felhőtlen reggelre virradt, és a két kutató tíz órakor már ott volt a ház előtt. A kulcsot Mr. Ward hozta magával, és a behatolás után futólagos szemlét végeztek. Dr. Allen feldült szobájából arra következtettek, hogy a detektívek már jártak itt, és a mostani kutatók abban reménykedtek, hogy azok találtak valamilyen használható nyomot. A fő feladat persze a pincében várt rájuk, ezért késedelem nélkül leereszkedtek oda, és újból végigjárták azt a kört, amelyet egyszer már eredménytelenül megtettek a fiatal örült tulajdonos jelenlétében. Egy ideig tétován vizsgálgatták a földpadlót meg a kőfalakat, amelynek minden darabkája olyan szilárd és érintetlen benyomást keltett, hogy föl sem tudták tételezni, hogy itt valahol lejárát rejtőzhet. Willett úgy vélekedett, hogy mivel a pincét eleve úgy vajták ki, hogy senki sem gyanította alatta a katakombák létezését, azok lejárátát az ifjú Ward és társai legújabb kori ásatásai nyomán kell keresni, ott, ahol a régi boltozatos járatok után a sötét úton fülükbe jutott szóbeszéd alapján kutatni kezdtek.

A doktor megpróbálta magát Charles helyébe képzelni, hogy vajon ő hol fogna hozzá az ásatáshoz, ám ebből nem sok ihletet merített. Aztán a kizárásos módszert választva gondosan végigvizsgált, egy tenyérnyi helyet sem kihagyva, minden függőleges és vízszintes felületet a föld alatt. Hamarosan eléggé leszűkült a vizsgálat köre, és csak a kádak előtti szűk térség maradt, amellyel egyszer már eredménytelenül próbálkozott. Most azonban minden förtélyát bevetve és erejét megkétszerezve végül is rájött, hogy a padló egy helyütt egy sarokcsukló mentén elfordul, és vízszintesen félrecsúszik. Alatta egy jó állapotban lévő betonfelület tűnt elő, rajta egy vas aknafedővel, amelyhez Mr. Ward is izgatottan odasietett. A tetőt nem volt nehéz felemelni, és az apa már egészen eltávolította, amikor Willetnek föltűnt a férfi különös viselkedése. Kábán tántorgott, és a doktor ennek okát is hamarosan fölismerte a fekete aknából fölcsapó bűzhödtt levegőben.

Dr. Willett egy szempillantás alatt a földre fektette alélt társát, és hideg vízzel próbálta életre kelteni. Mr. Ward bágyadt reagálásából látható volt, hogy a kriptából kitörő dögletes áramlat alaposan levette őt a lábáról. Willett nem akart semmit kockáztatni, ezért kirohant taxiért a Broad Streetre, és a beteg erőtlen tiltakozása ellenére egykettőre hazaszállította őt, minekutána zseblámpát ragadott, orrát steril gézzel bekötötte, ismét leereszkedett a pincébe, és lenézett az imént föltárt mélységekbe. A bűzös levegő kissé szétoszlott, és Willett levilágított az alvilági nyíláson. Vagy három méter mély betonaknát pillantott meg, benne egy vaslétrával; odalent az akna régi kőlépcsőbe ütközött, amely eredetileg a mostani épülettől kissé délebbre bukkanhatott felszínre.

Willett készségesen beismeri, hogy a régi Curwen-legendák emléke egy pillanatig visszatartotta attól, hogy egyedül leereszkedjék abba a bűzös lyukba. Emlékezetébe tolakodott, mit jegyzett föl Luke Fenner arról az utolsó szörnyű éjszakáról. De aztán felülkerekedett benne a kötelességérzet, és kezében jókora utazótáskát cipelve az esetleg odalent fellelhető fontos dokumentumok számára elszánta magát. Éltés korához illő tempóssággal lekecmergett a létrán, és lejutott a nyálkás lépcsőhöz. Lámpája fényénél látta, hogy ez régi kőművesmunka; a csöpögő falakat undorító, százados penész fődte. A lépcsők lefelé vittek, nem csigavonalban, hanem három éles fordulattal, és két ember csak nagy ügygyel-bajjal fért volna el rajta egymás mellett. Körülbelül harminc lépcsőfokot számlált, amikor fojtott hang ütötte meg a fülét; ettől kezdve elment a kedve a lépcsőfokok számlálásától.

Istentelen egy hang volt az; a természetnek egy olyan tompa, álnok becstelensége, amelynek nem szabadna léteznie. Ha tompa jajgatásnak vagy az elkínzott gyötrelem és a sebzett, agy nélküli hús kétségbeesett szűkülésének neveznénk, akkor nem adnánk vissza annak leglényegibb förtelmességét és lélekbe markoló felhangjait. Ez volt az vajon, amire Ward eltávolítása napján úgy odafülett? Willett még sohasem hallott ennél megrázóbb hangot, amely csak egyre áradt feléje valamilyen meghatározhatatlan pont felől, amíg a doktor le nem ért a lépcső aljára, és lámpájával be nem világította a gigászi boltívekkel fedett és számtalan átjáróval megszakított folyosói falakat. A terem, ahol állott, lehetett vagy öt méter magas a boltívek csúcsáig és három vagy négy méter széles. Padlózatát nagyméretű pattintott kockakövek burkolták, a falait és a mennyezetét vakolat fedte. A hosszát nem tudta megbecsülni, mert elől beleveszett a végtelen sötétjébe. Az átjárók némelyikét régi gyarmati típusú, hatkazettás ajtó zárta el, a többi üresen tátongott.

Willett a bűz és üvöltés keltette félelmét leküzdve, egyenként végigvizsgálta ezeket az átjárókat; mögöttük közepes méretű, szokatlan rendeltetésű, kőmennyezetű, keresztboltozatos helyiségeket talált, a legtöbbszörben kandallóval; ezek kéményeinek felső traktusa érdekes építészeti találmány tárgya lehetne. Azelőtt soha, de azóta sem látott ilyen szerszámokat vagy szerszámnak tűnő tárgyakat, mint amelyek itt lépten-nyomon a szemébe tűntek a másfél évszázados porréteg alól; sokukat talán a régi rajtaütők törték darabokra. Számos kamrába régóta nem tehette be ember a lábát, nyilván ezek voltak Joseph Curwen legrégebbi és félbemaradt kísérleteinek a színhelyei.

Végül ráakadt egy újabb időkből való vagy legalábbis nemrég használt szobára. Olajkályha állt benne, meg könyvespolcok és asztalok, székek és szekrények; az egyik íróasztalon nagy kupac különböző korokból való irodalom. Itt-ott gyertyák és olajlámpák heverték, és Willett az ott talált gyufával meggyújtotta azokat, amelyeket használatra kész állapotban talált.

Erősebb fényben az is kiderült, hogy ez a helyiség nem egyéb volt, mint Charles Ward legutóbbi dolgozó- vagy könyvtárszobája. A könyvek közül többet felismert a doktor, a bútorzat jó részét pedig szemmel láthatólag a

Prospect Street-i palotából hozták ide. Willett itt is, ott is rábukkant egy-egy jól ismert darabra, és a meghittség érzése már-már feledtette vele a bűzt és a jajveszékelést, pedig ezen a helyen mindkettő erősebb volt, mint a lépcső lábánál. A korábban elhatározott terv szerint első kötelessége az volt, hogy fölkutasson és lefoglaljon minden olyan írományt, amely döntő fontosságú lehet; különösen azokat a vést hozó dokumentumokat, amelyeket Charles oly sok idővel ezelőtt Olney Courton a kép mögött fölfedezett. Kutatás közben értette meg, micsoda elképesztő vállalkozás lesz az ügy végső kibogozása; ugyanis dosszié dosszié hátán tömve volt különös kézírású és különös ábrákat hordozó papírokkal, és hosszú hónapokba, sőt évekbe is beletelhet, mire mindet megfejtik és rendszerezik. Egy helyütt nagy halom prágai és rákosi keltezésű levélre bukkant, amelyeken világosan fölismerte Orne és Hutchinson keze írását - az egész köteget belegyömöszölte a táskájába, hogy majd magával viszi.

Végre egy lezárt mahagóniszekrényben, amely egykor a Ward-otthon éke volt, Willett ráakadt a régi Curwen-féle papírookra: fölismerte őket annak az egy rövid pillantásnak az alapján, amelyre Charles oly sok évvel ezelőtt érdekesítette őt. Az ifjú láthatóan együtt tartotta őket úgy, ahogy rájuk talált, mert a munkások említette minden cím itt lapult, kivéve az Orne-nak és Hutchinsonnak címzett iratokat meg a titkosírást a megfejtés kulcsával. Willett az egész paksamétát elsüllyesztette a táskájába, és tovább kutatott az iratkötegek között. Minthogy Charles jelen állapota volt a legégetőbb ügy, ezért legalaposabban az egészen újnak tetsző papírokat vizsgálta át, és a friss keletű kéziratoknak ebben a bőségében nyomban fölfedezett egy fejbe vágó furcsaságot. Ez a furcsaság az volt, hogy alig talált közöttük olyat, amely Charles normális kézírásával lett volna írva, és ezek között is két hónapos volt a legfrissebb. Másfelől szó szerint rizsmaszámra lehetett találni olyan szimbólumokat és formulákat, történelmi jegyzeteket és filozófiai megjegyzéseket, amelyek - bár tagadhatatlanul mostani keltezéssel - Joseph Curwen régi cirkalmas kézírásával voltak írva. Nyilvánvaló, hogy az újabb anyag egy része a régvolt varázsló írásának gondos utánzása volt, amit Charles a jelek szerint csodálatos tökélyre vitt. Nyoma sem volt itt egy harmadik, Allenre utaló kéznek. Ha valóban ő lett a vezér, akkor úgy látszik, az ifjú Wardot arra kényszerítette, hogy az íródeákja legyen.

Ebben az új anyagban egy misztikus formula, helyesebben egy formulapár oly gyakran ismétlődött, hogy Willett még a feléig sem jutott az iratoknak, máris kívülről ismerte őket. Ez két párhuzamos oszlopból állott, a bal oldalt a "sárkányfejnek nevezett archaikus szimbólum koronázta, amelyet az almanachokban az emelkedő pályáív jelölésére használtak, míg a jobb oldali fölött a "sárkányfaroknak" megfelelő szimbólum, azaz a leszálló pályáív jele díszelgett. Az egész valahogy így nézett ki, és a doktor szinte önkéntelenül rájött, hogy a második nem más, mint az első formula visszafelé szótagolva, kivéve az utolsó egytagú szavakat meg ezt a különös nevet: Yog-Sothoth, amellyel ennek a borzasztó ügynek a kapcsán más-más betűalakban több más

anyagban is találkozott.

A formulák a következők - még hozzá betű szerint, állítja Willett nagyon határozottan -, és az első rögtön megpendített az emlékezetében valamilyen kellemetlen hűrt, amire csak utóbb jött rá, amikor újra elővette az előző év rettenetes nagypénteki eseményeit.

Ezek a formulák annyira a szemébe tolokodtak, és oly sokszor találkozott velük, hogy a doktor hamarosan akaratlanul szavalni kezdte magában őket. A végén azonban úgy látta, hogy már minden papírt összeszedett, amit egyelőre meg tud emésztani, ezért abbahagyta a vizsgálódást mindaddig, amíg ide nem csődíti a tamáskodó elmegyógyászokat egy alaposabb és rendszeresebb rajtaütésre. Még meg kell találnia a rejtett laboratóriumot, ezért táskáját a megvilágított helyiségben hagyva újból kilépett a sötét és dögletes folyosóra, ahol a boltívek szünet nélkül visszhangoztak a hátborzongató tompa jajveszékeléstől.

A következő néhány helyiség elhagyatott volt, vagy korhadó ládák és baljós kinézetű koporsók töltötték meg őket, a doktorra azonban mély benyomást tett Joseph Curwen eredeti tevékenységének nagyszabású volta. Eltöprengett az eltűnt rabszolgákon és matrózokon, a világ minden táján feltűrt sírokon, és azon, hogy mit láthattak itt egykor a rajtaütők; ám riadtan elhessegette magától ezeket a gondolatokat. Egy helyütt jobb kéz felől egy nagy kőlépcső vezetett fölfelé, következtetése szerint Curwen egyik melléképületébe, talán éppen a hírhedt résablakos kőépületbe, föltéve persze, ha az a lépcső, amelyen lejött, a csúcsos tetejű tanyaépületből ereszkedett valaha alá. Elöl egyszerre mintha eltűntek volna a falak, és a bűz meg a jajgatás fölerősödött. Willett előtt egy jókora nyitott térség tárult föl, a lámpája fénye nem ért el a túloldaláig; és ahogy előrelopakodott, helyenként a tetőboltozatot tartó zömök oszlopokba ütközött.

Kisvártatva egy oszlopcsoporthoz érkezett, amelyek a Stonehenge monolitjaihoz hasonlóan körbe rendeződtek, s középpütt három lépcsőfok magasában egy nagy faragott kőoltár foglalt helyet; zseblámpájával közelebb lépett, hogy szemügyre vegye a különös metszeteket. Ám mihelyt meglátta őket, riadtan visszahőkölt, és nem vizsgálta meg az oltár felső felületén a sötét foltokat sem, amelyek helyenként keskeny csíkokként oldalt le-lecsorogtak. Ehelyett nekiütközött a távolabbi falnak, és követte annak gigászi körívét, amelyet itt-ott fekete ajtók szakítottak meg, egész felületébe azonban megszámlálhatatlan, vasráccsal elzárt sekély cella mélyedt bele; a cellák hátsó, homorú falába erősített láncokon kéz- és lábbilincsek fityegtek. Ezek a cellák üresek voltak, a szörnyű bűz és a rettenetes jajgatás azonban nem akart szűnni, sőt itt minden korábbinál erősebben érződött, és időnként cuppogó csapkodás szakította meg.

Willett képtelen volt továbbra is elterelni a figyelmét arról a rettenetes búzról és hátborzongató hangról. Ebben a nagy oszlopcsarnokban mindkettő határozottabb és iszonyúbb volt, mint másutt, és még ebben a titokzatos föld alatti birodalomban is olyan benyomást keltettek, mintha alulról jönnének. A doktor, mielőtt a fekete ajtók valamelyike mögött kutatott volna lefelé vezető lépcső után, a kockaköves padlóra vetítette a lámpája fényét. A kövek ragyon lazán illeszkedtek egymáshoz, és szabálytalan közökben feltűnt egy-egy olyan kőlap, amely furcsa összevisszaságban át volt lyuggatva, egy helyütt pedig rendetlenül odavetve egy létra hevert. Furcsamód ebből a létrából különösen erősen áradt az a mindent betöltő, irtózatos bűz. Amint Willett lassan körbejárta a termet, egyszerre rájött, hogy a hang is meg a bűz is közvetlenül a furcsa, átluggatott kőlapok fölött jóval erősebb, mintha ezek valamiféle durva csapóajtók volnának a még szörnyűbb mélységek felé. Letérdelt az egyik mellé, feszegetni próbálta, és igen nagy erőfeszítéssel sikerült elmozdítania. Alighogy hozzányúlt a köhöz, odalent fölerősödött a nyöszörgés, és a doktor egész testében reszketett, mire föl tudta emelni a nehéz kőlapot. Lentről iszonyatos bűz csapta meg, a doktor kóválygó fejjel lefektette a kőlapot, és a lámpájával levilágított a négyzetméternyi tátongó feketeségbe.

Willettnek csalódnia kellett, ha azt várta, hogy valamilyen lépcsőre talál, amely a poklok mélységes bugyraiba vezet; ugyanis a bűz és a tébolyult szűkülés közepette csak egy mintegy másfél méter átmérőjű hengeres kút téglából rakott felső részét pillantotta meg, és nem vett észre sem létrát, sem a leereszkedés egyéb eszközét. Ahogy a fénycsóva lejjebb csúszott, a nyüsztés rettentő ugatásba csapott át, és egyidejűleg újból hallatszott a vak, céltalan kaparás és cuppogó csapkodás hangja. A kutató megborzongott, és még elképzelni is irtózott, miféle iszonytató valami rejtőzhet odalent a mélyben; egy perc múlva azonban összeszedte a bátorságát, és hasra fekvé teljes karhossznyira lenyúlt a lámpájával az egyenetlen kőperem fölött, hogy lássa, mi van odalent. Egy pillanatig nem tudott kivenni semmit, csak a nyálkás, penészes téglafalat látta végelethatatlanul beleveszni a bűz, a homály és a gyötrő kétségbeesés szinte tapintható párájába; ekkor azonban észrevette, hogy valamilyen sötét figura ugrál esetlenül és kétségbeesetten föl-alá a keskeny akna fenekén, amely legalább hét- vagy nyolcméternyire lehetett a fenti kőpadló alatt. A lámpa megremegett a doktor kezében, de nem vette le a szemét az ugráló alakról, és próbálta megállapítani, miféle élő teremtmény lehet itt bebörtönözve ennek a természetellenes kútnak a sötétjébe, étlen-szomjan azóta, amióta hosszú hónapokkal ezelőtt az orvosok elvitték innen az ifjú Wardot; és ez csak egyike azoknak, akik ott kuksolnak abban a sok hasonló aknában, amelyeknek átluggatott kőfedői sűrűn ellepik a nagy boltozatos pince padlóját. Bármilyen lények is ezek, lefeküdni sem tudnak szűkös börtönükben; és nyilván azóta várnak görnyedten szűkülve vagy ernyedten ugrádozva, amióta hetekkel ezelőtt kíméletlenül magukra hagyta őket a gazdájuk.

Marinus Bicknell Willett azonban megbánta, hogy még egyszer

lepillantott, mert hiába volt sebész és a boncterem veteránja, ettől a pillanattól kezdve nem volt ugyanaz az ember. Nehéz megmagyarázni, hogyan képes egy megfogható és megmérhető tárgyra vetett egyetlen pillantás úgy megrendíteni és kizökkenteni egy embert; csak annyit mondhatunk, hogy léteznek olyan körvonalak és tárgyak szimbólumok és szuggesztiók, amelyek rettenettel homályosítják el egy érzékeny gondolkodó látását, és iszonyú célzásokat sugdosnak a fülébe a józan világlátást védelmező illúziók mögött megbúvó, sötét kozmikus viszonylatokról és titokzatos létezőkről. Másodszor lepillantva Willett ilyen körvonalat vagy tárgyat látott meg, mert a rákövetkező néhány percig legalább olyan tébolyult volt, mint dr. Waite magánkórházának akármelyik bentlakója.

Erejétől és idegi koordinációjától megfosztott keze kiejtette a villanylámpát, és a doktor közömbösen nyugtázta, milyen sorsra jutott a lámpája - a csámcsogó fogak tanúsága szerint - az akna fenekén. Willett csak üvöltött, üvöltött és üvöltött, olyan páni félelemmel teli fejhangon, hogy a legközelebbi barátja sem ismert volna rá, és mivel képtelen volt talpra állni, eszeveszetten mászott és hempergett el onnan a nedves padozaton ahol tébolyult üvöltözésére pokoli kutak tucatjaiból válaszolt fáradt nyüszítés és csaholás. Kezét fölsebezték a nyers, laza kövek, és a fejét számtalanszor beverte a sűrűn álló oszlopokba, de csak mászott tovább. Aztán lassacskán magához tért a síri sötétségben és bűzben, és hallgatni kezdte a vontatott nyüszítést, amellyé a fölcsattant ugatás lelohadt. Teste verítékben úszott, és semmi sem volt nála, amivel világosságot csillogtatna; a pokol sötétsége és borzalma a földre sújtotta, minden erejét kiszipolyozta, és örökre kitörölhetetlen emléket hagyott a lelkében. Odalent többtucatnyi hasonló lény él még, és az egyik aknáról hiányzik a fedő.

Tisztában volt azzal, hogy az a valami, amit megpillantott, sohasem képes fölkapaszkodni a csúszós falon, ám beleremegett abba a gondolatba, hogy hátha mégis talál magának valamilyen rejtett fogódzót.

Hogy mi volt az a valami, nem árulta el soha. Hasonlított a pokoli oltár egyik-másik faragására, csak hogy eleven volt. Nem lehet a természet műve, mert ahhoz képest túlságosan befejezetlen volt. A legmeglepőbb hiányokat mutatta, az aránytalansága leírhatatlan volt. Willett csak annyit mondott, hogy ezt a lényt Ward valószínűleg tökéletlen sókból hívta elő, és szolgálai vagy rituális célokra tartogatta. Ha nem volna bizonyos jelentősége neki, akkor a képét nem vésték volna rá arra az átkos oltárköre sem. Még csak nem is ő volt azon a kövön a legocsmányabb - Willett azonban a többi aknát nem nyitotta föl. Ebben a pillanatban az első összefüggő gondolata egy kósza bekezdés volt a régebben megemésztett Curwen-iratokból - egy mondat abból az elkobzott, baljós levélből, amelyet Simon avagy Jedediah Orne küldött a régvolt varázslónak:

"Bizony, csupán iszonytató szörnyűség volt abban, amit H. abból fölhívott, amit csak részben sikerült összeszednie."

Aztán ennek a képnek borzalmas kiegészítéseként felötlött emlékezetében az a régi kósza szóbeszéd arról az összeégett, torz valamiről, amit a Curwen

elleni rajtaütés után egy héttel találtak a mezőn. Charles Ward egyszer megemlítette a doktornak, hogy az öreg Slocum szerint az a valami nem volt teljesen ember, de egyetlen olyan állatra sem hasonlított, amelyet a pawtuxeti nép valaha látott, vagy amiről olvasott.

Ezek a szavak zümmögtek a doktor fejében, miközben a salétromos kőpadlón guggolva ide-oda imbolygott. Hogy elűzze őket, magában egyre a miatyánkot ismételte, ami lassacskán afféle emlékezeterősítő halandzsává kalandozott el, olyasfélét, mint T. S. Eliot modernista Pusztája, míg végül is kikötött a Ward föld alatti könyvtárában talált, sokat ismételt kettős formulánál:

"Y'ai'ng'ngah, Yog-Sothoth" és így tovább, egészen a végső kiemelt "Zhró"-ig. Ettől mintha megnyugodott volna és egy idő múltán talpra kászálódott, keservesen siratva a pánikban elveszített zseblámpáját, és lázasan kutatva valamilyen fénysugár után a hideg pince fojtogató tintafeketeségében. Gondolkodni nem mert, csak a szemét erőltetve körös-körül próbálta fölfedezni a könyvtárban gyújtott világosság pislá fényét vagy eltévedt sugarát. Egy idő után úgy rémlett neki, mintha a végtelen messzeségben halvány fény pislákolna, és rettegő óvatossággal négykézláb arrafelé kezdett mászni a bűzben és a vonításban, gondosan kitapogatva maga előtt a terepet, nehogy nekiütközzön a sok oszlop valamelyikének vagy lezuhanjon a borzalmas akna tátongó száján.

Egyszer remegő ujjal kitapintott valamit, amiről sejtette, hogy csak a pokoli oltárhoz vezető lépcső lehet, és iszonyodva hátrahőkölt. Máskor rábukkant az elmozdított lyukas kőfedőre, és ettől kezdve szinte szánsalmas óvatossággal folytatta tapogatózását. Ám végül is sikerült elkerülnie a rettegett nyílást, és abból sem ugrott ki semmiféle veszedelem. Az, ami ott lent lapult, meg sem moccan, és hangot sem hallatott. Úgy látszik, nem tett neki jót a villanylámpa összeropogtatása. Willett mindannyiszor összerázkódott, valahányszor egy-egy ilyen fölött áthaladt, odalent fölerősödött a jajongás, általában azonban semmi sem változott, mert szinte hangtalanul mozgott. Útja során többször is észrevette, hogy elől a fény elhalványul, amiből rájött, hogy a számos meggyújtott lámpa és gyertya egymás után kialszik. Az a lehetőség, hogy gyufa nélkül itt ragad, elveszve ebben a lidérces teli föld alatti útvesztőben, arra sarkallta, hogy talpra szökkenjen és futásnak eredjen, amit most már biztonságban megtehetett, miután maga mögött hagyta a nyitott aknát; tisztában volt vele ugyanis, hogy ha a fény kialszik, egyetlen reménye a menekülésre és a túlélésre az marad, ha bizonyos idő elteltével Mr. Ward valamilyen mentőcsapatot küld utána. Most azonban sikerült kijutnia a nagy hodályból a keskeny folyosóra, ahonnan határozottan megállapította, hogy a fény az egyik jobb kéz felőli ajtón szivárogo ki. Egy szempillantás alatt ott termett, és a megkönnyebbüléstől remegve újból ott találta magát az ifjú Ward titkos könyvtárában, ahol utolsót pislogott a menedéket hozó utolsó lámpa lángja.

A következő pillanatban sietve megtöltötte a kiegészített lámpákat egy olajoskannából, amelyet még korábban megfigyelt, és az ismét világosságban úszó szobában valamilyen kézilámpa után nézett, amellyel tovább folytathatná a kutatást. Bármennyire megviselte is őt az iszonyat, makacs céltudatossága még mindig nem hagyta el, és szilárdan eltökélte magában, hogy minden követ megmozgat, hogy kiderítse, mi rejlik Charles Ward bizarr tébolya mögött. Lámpás híján végül is megragadta a legkisebb lámpát, zsebeit megrakta gyertyával meg gyufával, és magához vett egy négyliteres kannát olajat is arra az eshetőségre, ha valamilyen titkos laboratóriumra bukkan a mögött a szörnyűséges hodály mögött a maga tisztátalan oltárával és iszonyú fedett kútjaival. Minden bátorságát össze kell szednie, ha még egyszer át akar evickélni azon a térségen, de tudta, hogy ennek meg kell lennie. Szerencsére sem a félelmetes oltár, sem a nyitott akna nem volt a rengeteg cellával szabdaltsal fal közelében, amely a barlangtermet övezte, és amelynek a titokzatos sötét átjárói képezik a következő kutatás logikus célját.

Így hát Willett visszatért a bűznek és a kétségbeesett nyüzgésnek ebbe a nagy oszlopcsarnokába, és lejjebb csavarta a lámpáját, nehogy meglássa a távolban azt a pokoli oltárt vagy a fedetlen aknát, mellette az átluggatott kőlappal. A legtöbb ajtónyílás kisebb kamrákba vezetett, ezek vagy üresen tátongtak, vagy raktárukat szolgálták; ez utóbbiak egynémelyikében egészen furcsa tárgyakat látott fölhalmozva. Az egyik zsúfolva volt foszladozó és porlepte ruhaneműkötegekkel, és a fölfedező izgatottan állapította meg, hogy a másfél száz évvel azelőtti kor öltözékeit szemléli. Egy másik kamrában napjaink öltözködésének számtalan darabjára bukkan, mintha valakik folyamatosan igyekeztek volna beszerezni egy nagyobb embercsapat felöltöztetéséhez a szükséges holmikat. A legvisszataszítóbbnak azonban az itt-ott föllelhető nagy kádakat tartotta, meg a rajtuk látható baljós lerakódást. De még ennél is hátborzongatóbbnak találta a különös mintázatú ólomüstöket a bennük lévő visszataszító maradványokkal, amelyek körül olyan dögletes bűz lebegett, amely még a kriptát kitöltő egyetemes bűzön is átütött. Miután a körfalnak mintegy felét átvizsgálta, egy másik olyan folyosóra bukkan, amelyen át idejött, s abból nagyszámú ajtó nyílt.

Nekifogott a folyosó vizsgálatának, és három közepes méretű és semmitmondó tartalmú helyiség után végre egy nagy, ovális terembe jutott; az ott található tartályok és munkaasztalok, kemencék és modern műszerek, elszórt könyvek és az üvegekkel és lombikokkal zsúfolt végtelen polcok elárulták, hogy ez Charles Ward - és előtte minden bizonnyal a régvolt Joseph Curwen - sokáig keresett laboratóriuma.

Dr. Willett, miután meggyújtotta a feltöltve és működésre készen talált három lámpát, élénk érdeklődéssel végigvizsgálta a szobát és minden tartozékát, és a polcokon lévő vegyszerek mennyiségéből arra következtetett, hogy az ifjú Ward legfőbb érdeklődési területe a szerves kémia valamely ága lehetett. Egészében véve nem sokat tudott megállapítani a tudományos felszerelésből,

amelyhez egy ijesztő kinézetű boncasztal is tartozott, ezért ez a szoba igazából csalódást okozott a doktornak. A könyvek között ott volt egy fekete betűs Borellus régi, elnyűtt példánya is, és hátborzongatóan érdekes volt, hogy Ward ugyanazokat a sorokat húzta alá, amelyeknek a kiemelése másfél évszázaddal korábban úgy fölzaklatta a Curwen-tanyán a jó Mr. Merrittet. Persze az a régi példány bizonyára megsemmisült Curwen okkult könyvtárával együtt a végzetes rajtaütés során. A laboratóriumból három folyosó nyílt, és a doktor egymás után szemügyre vette ezeket. Első látásra megállapította, hogy kettő közülük egy-egy kisebb raktárhelyiségbe vezet; ezeket azonban alaposan átvizsgálta, fölfedezte bennük az enyészet különböző stádiumában lévő koporsók egymásra halmozott tömegét, és irtózva betűzte ki egyik-másik koporsó föliratát. Sok ruhanemű is volt ezekben a helyiségekben, azonkívül néhány új, gondosan leszögezzett láda, de elállt attól, hogy ezeket is átvizsgálja. Mind közül talán a legérdekesebb az a néhány holmi volt, amelyekről föltételezte, hogy Joseph Curwen régi laboratóriumi műszerének a maradványai. Ezek magukon viselték ugyan a rajtaütők keze nyomát, ám még most is föl lehetett bennük ismerni a György kori vegyészeti kellékeket.

A harmadik átjáró egy jókora kamrába torkollott, amely a padlótól a mennyezetig körös-körül polcokkal volt kibélelve, a közepén pedig egy asztal állott, rajta két lámpával. Willett meggyújtotta őket, és ragyogó fényüknél tanulmányozni kezdte körben a végtelen polcsorokat. A felső sorok némelyike üres volt, a polcok nagy részét azonban kétféle apró, különös formájú ólomedény töltötte ki; az egyik magas, fül nélküli fajta, hasonlított a görög leküthoszhoz vagy olajoskorsóhoz, a másik pedig formájában az egyfülű Phaleron-korsót utánozta. Mindegyiket fémdugó zárta le, és az oldalukat sekély vésésű, különös szimbólumok borították. A doktor egy pillanat alatt megállapította, hogy ezeket a korsókat szigorú rend szerint csoportosították; az összes leküthosz a szoba egyik falát foglalta el, fölöttük nagyméretű deszkatabla jelezte: "Custodes", míg a phaleronok a másik oldalon sorakoztak "Materia" felirat alatt. Minden edényben, a felső polcokon helyet foglalók egynémelyikét kivéve, amelyek üresnek látszottak, kartonpapír függőcímke lógott, rajtuk számokkal, amelyek valamilyen katalógusra utalhattak, és Willett rögtön el is határozta, hogy előkeríti azt. A jelen pillanatban azonban mindennél jobban érdekelte, hogy mi van a korsókban, és kísérletképpen a nagy átlagot szem előtt tartva innen-onnan fölnyitott néhány leküthoszt és phaleront. Az eredmény mindenütt ugyanaz volt. Mindkét korsófajta ugyanabból az anyagból tartalmazott kisebb mennyiséget: finom, könnyű, a semleges szürke számtalan árnyalatában játszó porszerű anyag volt bennük. A színárnyalat, amely az egyetlen különbséget jelentette közöttük, nem látszott rendező elvnek, és a leküthoszokban és a phaleronokban lévő anyag között sem volt semmi különbség. Meglehet, hogy egy rózsaszínes-fehér por mellett egy kékesszürke állt; és egy phaleronban lévő pontos mása megtalálható volt egy leküthoszban. A porok legsajátosabb tulajdonsága a tapadóképeség hiánya volt. Willett öntött

belőlük a kezébe, és amikor a port visszaszórta a tartójába, a tenyeréhez egyetlen szem sem tapadt hozzá.

A két tábla előtt tanácstalanul állt, és azt sem értette, hogy miért különítették el ezeket a vegyszereket ilyen gondosan azoktól, amelyek magában a laboratóriumban sorakoztak üvegedényekben a polcokon. "Custodes" "Materia", ez latinul annyit tesz, hogy "örök", illetve "anyagok", és ekkor villanásszerűen az emlékezetébe hasított, hogy hol is találkozott már korábban e félelmetesen titokzatos ügy során az "örök" szóval. Hát persze, abban az új keletű levélben, amelyet állítólag a régvolt Edward Hutchinson írt dr. Allennek; és a mondat abban így hangzott: "Szükségtelen az öröket formában tartani, mert ez csak ráfizetéssel jár, és te is jól tudod, hogy ha baj van, csak több létszen mit föltalálnak". Mit akar ez mondani? De várjunk csak: nem volt ebben az ügyben még egy utalás valahol az örökre, amit nem tudott teljességgel az emlékezetébe idézni, amikor Hutchinson levelét olvasta? Ward még azokban a titkolózás előtti időkben mesélt neki Eleazar Smith naplójáról, amely beszámolt arról, hogyan figyelték meg Weedennel együtt a Curwen-tanyát, és ez a félelmetes krónika említést tesz egy kihallgatott beszélgetésről, amikor az öreg varázsló még nem vonult vissza teljesen a föld alá. Smith és Weeden azt állítja, hogy abban a háborzongató társalgásban részt vettek Curwen meg bizonyos foglyai és ezeknek a foglyoknak az őrei. Hutchinson vagy az ő megtestesülése szerint ezek az örök "csak ráfizetéssel járnak", ezért dr. Allen nem tartja őket többé formában. És ha nem formában, akkor hogyan másként, ha nem azokban a "sókban", amiké a jelek szerint ez a varázsló társaság igyekezett a lehető legtöbb emberi testet vagy csontvázat átváltoztatni?

Ez hát, amit ezek a leküthoszok rejtenek; olyan szörnyűséges gyümölcssei szentségtelen rítusoknak és cselekedeteknek, akiket feltehetően sikerült megnyerni vagy rákényszeríteni arra, hogyha valamilyen pokolbéli ráolvasással életre hívják őket, akkor készségesen védelmére keljenek istenkáromló gazdáiknak vagy segítsenek nekik a vonakodók kihallgatásában! Willett megborzongott arra a gondolatra, hogy mit is öntögetett ő a tenyerébe, és egy pillanatig a legszívesebben fejvesztve kirohant volna az iszonyatnak ebből a barlangjából, a polcokon hallgatagon és bizonyára figyelőn sorakozó őrszemek közül. Aztán eszébe jutott a "Materia" felirat alatt a szoba másik oldalán sorakozó phaleron-korsók sokasága. Szintén sók - de ha nem az "örök" sói, akkor kiké? Uristen! Lehetséges volna, hogy itt hevernek minden korok gondolkodó titánjainak földi maradványai, amelyeket mesteri hullarablók eloroztak biztonságosnak hitt kriptáikból, hogy örült emberek intésére fölelevenedjenek, akik még ennél is vadabb cél érdekében kicsikarják a tudásukat, olyan cél érdekében, amely végső soron - mint ahogy szegény Charles utalt rá zaklatott levelében - "az egész civilizációt, a természet összes törvényeit, s talán az egész Naprendszer és a világegyetem sorsát" érintené? És Marinus Bicknell Willett az ujjai között szítálta a poraikat!

Ekkor a szoba távoli sarkában észrevett egy kis ajtót, és erőt véve magán

odalépett, és szemügyre vette a fölötte látható durván vésett jelet. Ez csak egy szimbólum volt, de elég ahhoz, hogy megfagyjon benne a lélek; egy morbid kedvű, álmodozó barátja ugyanis lerajzolta neki egyszer, és megmagyarázta, mi mindent jelent ez a jel az álom mély szakadékában. Koth jele volt az, amit az álomlátók a félhomályban magányosan magasodó fekete torony kapuja fölött látnak meg - és Willettnak nem nagyon tetszett, amit Randolph Carter mondott neki annak hatalmáról. Egy pillanat múlva azonban megfeledkezett a jelről mert a bűzös levegőben új, maró illat ütötte meg az orrát. Inkább vegyi, mint állati eredetű szag volt ez, és egyértelműen az ajó mögül csapott ki. És kétséget kizáróan fölismerte benne ugyanazt a szagot, amely Charles Ward öltözékét átítatta, amikor az orvosok elvitték őt. Ez volt tehát az a hely, ahonnan az ifjút elragadták? Ő bölcsőbb volt, mint Joseph Curwen, mert nem tanúsított ellenállást. Willett, aki merészen eltökélte magában, hogy a mélyére hatol minden csodának és lázálomnak, ami ezt az alvilági birodalmat betölti, megragadta a kis lámpát, és átlépte a küszöböt. Megnevezhetetlen rettenet hulláma csapott szembe vele onnan, ő azonban semmilyen akaratnak nem adta be a derekát, és semmilyen csábításnak nem engedett. Hiszen nincsen itt semmi élő, ami árthatna neki, és őt semmi sem fogja visszaretenteni, hogy áthatoljon a betegét elnyelő pokoli felhőn.

Az ajtó mögötti közepes méretű szobának egy asztalon és egy széken kívül nem volt más bútorzata, mint két, fogókkal meg kerekekkel ellátott különös szerkezet, amelyekben Willett nyomban fölismerte a középkori kínozóeszközöket. Egyik oldalon az ajtó mellett egy csomó kegyetlen korbács hevert, azok fölött néhány polcon a görög külíxhez hasonló, üres talpas ólomserlegek sorakoztak. A másik oldalon állt az asztal, rajta egy erős fényű Argand-lámpa, egy jegyzetfüzet ceruzával és hanyagul, mintegy időlegesen vagy sietve odavetve, két ledugaszolt leküthosz a kinti polcokról. Willett meggyújtotta a lámpát és gondosan átvizsgálta a jegyzetfüzetet, hogy mit vethetett papírra az ifjú Ward, mielőtt félbeszakították, de semmit sem talált, kivéve Curwen cirkalmas keze írásával az alábbi összefüggéstelen töredéket, amely semmivel sem járult hozzá az egész ügy megvilágításához:

"B. nem tevé. Elszökött a falak közé, és helyet talált odalent."

"Láttam az öreg V-t a Sabaothot mondani, és megismerém az utat."

"Háromszor föl hívám Yog-Sothothot, és másnap megkapám."

"F. megprób. kitörölni minden tudást, hogyan kell föl hívni odaátról. "

Az Argand-lámpa egész kamrát betöltő erős fényében a doktor észrevette, hogy a szemközti fal a sarkokban álló két kínozóeszköz között tele van verve pöckökkel, amelyekről formátlan, eléggé visszataszító, sárgásfehér köpönyegeg lógnak alá. Ennél azonban jóval érdekesebb volt a két szabad fal, amelynek simara vakolt kőfelülete telis-tele volt vésvé titokzatos jelekkel és formulákkal. A nedves padlón is voltak vésetek, és Willett némi nehézséggel megfejtett a szoba közepén egy nagy pentagramot, amelyet a négy sarok felé félúton egy-egy méternyi átmérőjű kör övezett. Az egyik körben, egy hanyagul odavetett sárgás

köpeny közelében hevert egy azok közül a külixek közül, amelyek a korbástartó fölötti polcokon sorakoztak; a körön kívül közvetlenül pedig a másik szoba polcairól való phaleron-korsó volt látható; a címkéje a 118-as sorszámot mutatta. A dugó ki volt belőle véve, és közelebről megvizsgálva üresnek bizonyult; a kutató azonban borzadva konstataálta, hogy a külix nem volt az. Sekély öblét penészréteggént valószínűleg a korsóból való kevés, száraz, tompán szürkés por fedte, amely csak annak köszönhetette létét, hogy ebben az eldugott barlangban nem volt légmozgás; és Willett szinte hanyatt esett a fejbe vágó fölismeréstől, amikor apránként az összes részletek és előzmények egységes képpé álltak össze. A korbácsok és kínzóeszközök, a "Materia" feliratú korsóból való por vagy só, a két leküthosz a "Custodes" polcról, a köpenyek, a formulák a falon, a jegyzetfüzetbe írott bejegyzések, a levelek és a legendák utalásai meg az a sok ezernyi ellesett pillanat, kétség és föltételezés, ami Charles Ward barátait és szüleit gyötörte - mindez az iszonyat hullámaként öntötte el a doktort, amikor a tekintete rámeredt a padlón heverő talpas ólomkülixben szétkent száraz, zöldes porra.

De Willett nagy nehezen erőt vett magán, és tanulmányozni kezdte a falba vésett formulákat. A káros szennyréteggel fedett betűk arról tanúskodtak, hogy még Joseph Curwen idejében vésték be őket, a szövegük pedig nagyjából ismerős volt azok számára, akik átrágták magukat a Curwenre vonatkozó anyagon, vagy elmélyedtek a mágia történetében. Az egyikben a doktor világosan fölismerte azt a szöveget, amelyet Mrs. Ward hallott a fiától kántálni azon az egy évvel korábbi baljós nagypénteken, és amely egy szakértő szerint nem más, mint a megszokott szférákon kívüli Htkos istenségeknek szóló rettenetes invokáció. itt nem pontosan úgy volt betűzve, ahogyan Mrs.

Ward emlékezetből papírra vetette, vagy ahogyan az a bizonyos szakértő "Eliphas Levi" tiltott könyvéből megmutatta: azonosságához azonban nem férhetett kétség, és az ilyen szavak, mint Sabaoth, Metraton, Almonsin és Zariatnatmik a rettenet hullámát zúdították a kutatóra, aki alig egy lépésre innen annyi kozmikus borzalmat tapasztalt meg.

Mindez a helyiségbe belépve a bal oldali falon volt található. A jobb oldali fal ugyancsak sűrűn tele volt írva, és ezek között Willett meglepetten ismerte föl azt a két formulát, amely oly gyakran előfordult a könyvtár újabb keletű följegyzéseiben. Nagyjából hasonlítottak azokra: fölöttük a "Sárkányfej" és a "Sárkányfarok" ősi szimbólumával, akárcsak Ward keze írásában. A helyesírása azonban sokban eltért a modern változatokétól, mintha régen Curwen másként jelölte volna az egyes hangokat, vagy a későbbi kutatás hatásosabb, javított változatát fejlesztette volna ki a kérdéses ráolvasásnak. A doktor megpróbálta összeegyeztetni a falba vésett változatot azzal, amely még most is szüntelenül ott motoszkált a fejében, de sikertelenül. Amíg az emlékezetébe rögzült szöveg: így kezdődött:

"Y'ai ng'ngah, Yog-Sothoth", addig ez a fölirat így indult:

"Aye, cngengah, Yogge-Sothotha", ami szerinte a második szó

szótagolását is nagyban befolyásolná.

Minthogy a későbbi szöveg mélyen beégett a tudatába, nem hagyta nyugodni ez az eltérés, és azon kapta rajta magát, hogy hangosan kántálja az első formulát, hátha így sikerül összhangba hozni a hangokat a bevésett betűkkel.

Hangja furcsán és fenyegetően csengett az ősi szentségtörésnek ebben a bugyrában, hanghordozását vontatott kántálássá torzította a múlt és az ismeretlen varázsa vagy talán az aknákból feltörő egyhangú, istentelen nyüzítésnek az a pokoli lármája, amely nem emberi hideg leheletként föl-alá hullámzó ritmusban még mindig borzadállyal töltötte el a bűzön és a sötétségen keresztül.

"Y'AI 'NG'NGAH
YOG-SOTHOTH
H'EE - LBEG
F'AI' THRODOG
LIAAAH!

De mi volt ez a hideg fuvallat, amely mindjárt a kántálás kezdetén életre kelt? A lámpák bánatosan pislákolnak és a homály úgy megsűrűsödött, hogy a betűk a falon csaknem láthatatlanná enyésztek. Füst kerekedett, és maró bűz, amely teljesen elnyomta a távoli kutakból áradó miazmát; korábban már érzett ilyen szagot, csak most sokkal erősebb és visszataszítóbb volt annál. Hátat fordított a falfeliratnak, és a szoba bizarr tárgyai között észrevette, hogy a padlón heverő külíxből, amelyet belülről az a baljós púder fedett, sűrű, zöldesfekete, meglepően bő és átlátszatlan füst emelkedik a rücsűbe. Nagy Isten! a por a "Materia" polcra - mi történik vele, és mi indította el? A kántált formula - a pár első fele - Sárkányfej - emelkedő pályáiv - szentséges Megváltó, csak nem...

A doktor megtántorodott, és a fejében kusza összevisszaságban száguldozott mindaz, amit Joseph Curwen és Charles Dexter Ward rémisztő esetéről látott, hallott vagy olvasott. "Bizony mondom néked, ne hívdál föl senkit, azkit nem bírsz visszaküldeni... Tartsd mindig készenlétben a visszaküldés szavait, és ha kétséged van, bizonyosodjál meg róla, kit hívtál föl... Háromszor beszéltem azzal, mi abban el volt földelve." Irgalmas ég, miféle alak az ott, a foszladozó füst mögött?

5.

Marinus Bicknell Willett reménytelennek tartotta, hogy néhány együtt érző barátján kívül bárki is hitelt adna a történetének, ezért kísérletet sem tett rá, hogy legintimebb környezetén kívül elmesélje azt. Ezen a körön kívül csak egy-két ember fülébe jutott el, és ezek többsége is csak nevetett és tréfálkozott, hogy lám, a doktor fölött is eljárt az idő. Azt tanácsolták neki, hogy vegyen ki

magának egy hosszabb szabadságot, és a jövőben tartózkodják az elmezavaros esetektől. Csak Mr. Ward van meggyőződve, hogy a veterán orvos a szörnyű igazságot mondja. De hiszen ő is látta a ház pincéjében az undok aknanyílást. Vagy nem küldte őt haza Willett betegen tizenegy órákor azon a baljós reggelen? Vagy ki próbálta, ha nem ő, hasztalan hívni a doktort telefonon még azon az estén, majd a következő napon, és ment el másnap délben maga a házhoz, ahol eszméletlenül, bár sértetlenül, meg is találta barátját az egyik emeleti ágyban? Willett hortyogva kapkodta a levegőt, és csak nagy nehezen nyitotta föl a szemét, miután Mr. Ward beléerőszakolt néhány korty brandyt, amit a kocsijából hozott föl. Ekkor az összerázkódott, és hangosan felüvöltött: "Az a szakáll... azok a szemek... Úristen, ki maga? Különös dolog ilyesmit mondani egy nett, kék szemű, simára borotvált úriemberről, akit kisgyerekkora óta ismer.

A ragyogó déli napfény semmilyen változást nem árult el a házban az előző nap reggeléhez képest. Willett öltözékén sem látszott semmi rendetlenség, kivéve néhány foltot meg kopást a térdénél, és csak alig érződött belőle az a savanyú szag, amely a fiából is áradt, amikor kórházba szállították. A doktor zseblámpája eltűnt, a táskája azonban ott volt mellette, ugyanolyan üresen, mint ahogy idehozta. Mielőtt bármilyen magyarázkodásba bocsátkozott volna, Willett nagy nehezen legyűrte iszonyodását, lekóválygott a pincébe, és megpróbálkozott a kádak előtti végzetes térséggel. Ám hasztalan erőlködött. Megkereste az előző napon használatba sem vett szerszámotáskáját elővett egy vésőt, és egyenként fölfeszegette a makacs pallókat. Alattuk most is látható volt a sima beton, ajtónak vagy nyílásnak azonban többé nyomát sem látta. Ezúttal semmi sem tátongott ott, ami levehetné lábáról a zavart atyát, aki követte ide a doktort; a deszkák alatt csak a sima beton - sem undorító kút, sem a föld alatti borzalmak világa, sem titkos könyvtár, sem Curwen-féle iratok, sem bűzös és vonító, lidérces álmok, sem laboratórium és polcok és falba vésett formulák, semmi... Dr. Willett elsápadt, és megragadta a fiatalabb férfi karját.

- Tegnap, ugye - kérdezte bágyadtan -, te is láttad... és érezted a szagát?

És amikor Mr Ward, aki maga is alig állt a lábán a félelemtől és az ámulattól, elég erőt talált magában, hogy egyetértően bólintson, a doktor félig felsóhajtva, félig levegő után kapkodva rábólintott.

- Akkor most elmesélem - mondta.

Megkeresték hát odafönt a legnaposabb szobát, és az orvos elsuttogta hátborzongató meséjét az álméklódó apának. Azon túl, hogy a külixből föltámadó zöldesfekete pára mögül előtűnt az az alak, nem volt mit mesélnie, és Willett túlságosan kinnerült volt ahhoz, hogy érdeklődjék mi is történt övele. A két férfi zavartan csóválta a fejét csak Mr. Ward rukkolt ki egyszer suttogva a javaslattal:

- Mit gondolsz, volna értelme, ha nekiesnénk ásni?

A doktor hallgatott, mert mit is felelhetne egy emberi elme, amikor ismeretlen szférák hatalmai ilyen szemérmetlenül betolakodtak a nagy szakadék

innenső oldalára? Mr. Ward azonban nem nyugodott.

- De hát hova tűnhetett? Mert hiszen ő hozott ide téged, és valamiképpen a lejáratot is eltüntette. - Willett válasza azonban most is hallgatás volt.

Ezzel azonban még nem volt vége az ügynek. Dr. Willett már távozáshoz szedelőzködött, és benyúlt a zsebkendőjéért, amikor az ujjai megakadtak a zsebében egy darab papiroson, amely korábban nem volt ott, és mellette kitapogatta azokat a gyertyákat és azt a gyufát is, amelyeket az eltűnt boltíves helyiségben markolt föl. Közöséges papírlap volt, valószínűleg abból az olcsó jegyzetfüzetből tépték ki, amelyet ott látott valahol a föld alatt a rémségeknek abban a mesebeli kamrájában; rajta az írás közöséges ceruzától származott - kétségkívül attól, amely a füzet mellett hevert. Sebtiben hajtogatták össze és a titokzatos kamra enyhe savanyú illatán kívül semmilyen túlvilági nyom vagy jel nem volt rajta. Magából a szövegből azonban csak úgy áradt a csoda, mert nem normális kornak volt a terméke, s az erőlködő laikus alig tudta kibetűzni a sötét középkornak ezeket a vonásait, jóllehet egyik-másik jelkombináció mintha ismérős volna. Íme ez volt a rövid üzenet, amely egyszerre célt adott a megrendült kettősnek, s a két férfiú erőre kapva kisietett Ward kocsijához, és utasította a sofőrt, hogy először hajtson valamilyen csendes ebédelő helyre, onnan pedig föl a dombra a John Hay könyvtárba.

A könyvtárban nem esett nehezükre paleográfiával (régí írásmódokkal) foglalkozó jó kézikönyveket találniuk, és a két férfiú addig bújta ezeket, míg föl nem ragyogott a nagy csillár esti fénye. A végén meg is találták, amit kerestek. A betűk nem voltak valamilyen beteg fantázia szüleményei, hanem egy nagyon sötét kor megszokott írásmódja. A Kr u. nyolcadik vagy kilencedik század csúcsos száz kisbetűi voltak, és földézték egy durva kornak az emlékét, amikor a friss keresztény máz alatt titokban még ott mozgolódtak a régi hitek és régi rítusok, és Britannia sápadt holdja néha még különös dolgokra bámult alá Caerleon és Hexhaus római romjai között és a Hadrianus düledező falát kísérő tornyok tövében. A szavak olyasféle latinsággal voltak írva, amilyen egy barbár kor szellemiségéből kitelt: "Corwinus necandus est. Cadaver Aq(ua) forti dissolvendum, nec alig(ui)d retinendum. Tace ut potes." Amit nagyjából így lehetne lefordítani: "Curwent meg kell ölni. A holttestet fel kell oldani aqua fortisban (savban), nehogy valami is megmaradjon. Hallgass, ahogy tudsz."

Willett és Mr. Ward döbbenet hallgatott. Találkoztak az ismeretlennel, és íme, semmi sem mozdul bennük, hogy illőképpen válaszoljanak neki. Legalábbis Willett teljesen kimerítette azt a képességét, hogy az újabb borzalmak hatással lennének rá; és mindketten csak ültek ott némán és tanácstalanul, míg a könyvtári záróra ki nem tessékelte őket. Ezután letaglózva Ward Prospect Street-i palotájához hajtattak, ahol céltalanul végigbeszélgették az egész estét. A doktor reggel felé ott helyben lepihent. Még vasárnap délben is ott találta azoknak a detektíveknek a telefon.hívása, akiket dr. Allen föl kutatására fogadtak föl.

Mr. Ward, aki fürdőköpenyében idegesen föl-alá sétált, maga vette föl a kagylót, és amikor meghallotta, hogy az emberek csaknem elkészültek a beszámolójukkal, másnap kora reggelre odarendelte őket. Willett-tel együtt örültek, hogy az ügynek ez a része tető alá kerül, mivel bárki írta is azt a különös minuszkulum (kisbetűs) üzenetet, abban biztosak voltak, hogy az a "Corwinus", akit meg kell semmisíteniük, nem lehet más, mint az a szakállas és szemüveges idegen. Charles is rettegett ettől az embertől, és zaklatott levelében meg is írta, hogy öljék meg és oldják föl savban. Ráadásul Allen Curwen nevére kapott leveleket az Európában élő különös varázslóktól, és minden jel szerint a régvolt halottidéző megtestesülésének tekintette magát. És most egy ismeretlen forrásból újabb üzenetet kaptak, hogy Curwent meg kell ölni és savban feloldani. A két üzenet kapcsolata túlságosan egyértelmű volt ahhoz, hogy valamilyen cselre gyanakodhatnának, no meg aztán nem éppen Allen készült a Hutchinsonnak nevezett személy tanácsára eltenni az ifjú Wardot láb alól? Ez a levél persze nem jutott el a szakállas egyén kezébe, a szövegéből azonban azt vették ki, hogy Allen már eltervezte, hogy leszámol az ifjúval, ha az túlságosan "finnyásnak" bizonyul. Semmi kétség, hogy Allent kézre kell keríteni, és ha nem alkalmaznák is vele szemben a legdrasztikusabb eszközt, el kell őt dugni olyan helyre, ahonnan nem tud ártani Charles Wardnak.

Aznap délután az apa meg a doktor lement az öbölbe és fölkereste a kórházban az ifjú Charlest, abban a reményben, hátha sikerül belőle, mint az egyetlen elérhető forrásból kicsikarni valamilyen információt a rejtélyek rejtélyéről. Willett teketória nélkül eléje tárta mindazt, amire rájöttek, és észrevette, hogy az ifjú arca halottsápadttá vált, amikor a részletes leírás meggyőzte a fölfedezés valódiságáról. Az orvos bevetett minden drámai effektust, és leste, hogy vajon megrezzen-e Charles arca, amikor a fedett aknák és a bennük kúksoló torz hibridek ügyéhez érkezett. Ward arca azonban közömbös maradt. Willett elhallgatott, majd méltatlankodva azt kezdte ecsetelni, mennyire kínlódnak ott étlen-szomjan azok a lények. Szemére hányt a fiatalembernek, hogy hogy lehet olyan embertelen, és beleborzongott, amikor válaszul csak egy gúnyos revetést kapott. Charles ugyanis, miután többé nem ragaszkodott ahhoz a hiábavaló állításához, hogy semmiféle kripta nem létezik, most mintha afféle morbid tréfára venné a dolgot, és rekedten röhögcsélt, mint aki jól szórakozik valamin. Aztán recsegő suttogása még hátborzongatóbbá tette azt, amit megjegyzett:

- Igen, esznek a pokolfajzatok, pedig nincs is szükségük rá! Ez a pompás az egészben! Azt mondja, egy hónapig nem kaptak enni? jó uram, ön túlságosan jóhiszemű. Tudja ám, mivel jártunk túl a szegény jó öreg Whipple erényes buzgalmán? Aki a legszívesebben mindet elpusztította volna? Azzal, hogy a szerencsétlen félig süket volt a külvilág hangjaira, és semmit sem látott vagy hallott a kutakból. Álmában sem jutott volna eszébe, hogy ott vannak! Azok a pokolfajzatok azóta ott üvöltöznek odalent, amióta száz és ötvenhét éveknek előtte Curwent kinyiffantották!

Ennél többet azonban nem sikerült Willettnek kiszednie az ifjúból. Elszörnyedve és akarata ellenére már-már meggyőzve folytatta elbeszélését, abban a reményben, hátha valamelyik jelenettel sikerül kikököntenie hallgatóját tébolyult közönyéből. A doktor iszonyodva látta mennyire megváltoztatták az elmúlt hónapok az ifjú arcát. Meg kell hagyni, a fiú szörnyű veszedelmeket idézett le az egekből. A formuláknak és a zöldes pornak otthont adó edény említése először hívott élénkséget Charles arcára. Arca csúfondáros kifejezést öltött, amikor Willett elmondta, mit olvasott a jegyzetfüzetben, és jámborul megjegyezte, hogy azok a régr följegyzések nem jelentenek semmit annak, aki nincs alaposan beavatva a mágia történetébe.

- Ám ha ismerte volna az ígét, és föltámasztotta volna azt, ami ott volt a serlegben, akkor most nem lehetne itt, hogy nekem számot adjon - szólalt meg Ward gúnyosan. - 118-as volt a száma, és hanyatt esett volna, ha utánanéz a szomszéd szobában lévő lajstromban. Ezt én még sohasem hívtam föl, és épp aznap akartam sort keríteni rá, amikor értem jöttek.

Ekkor Willett beszárnyolt a formuláról meg a föltámadó zöldesfekete füstfelhőről, mire először látott igazi félelmet megjelenni Charles Ward arcán.

- Előjött, és ön életben maradt! - Ward huhogó hangja mintha kiszabadult volna nyűgéből, és pokolbéli mélységek öblös zengésévé süllyedt. Willett, akinek megvolt a képessége a gyors helyzetfölismerésre, úgy érezte, hogy átlát a szitán, és a válaszába beleszótt egy intelmet az egyik levélből:

- 118-as, azt mondd? De ne felejtse el, hogy tíz temető közül nyolcban megváltoztak a kövek. Sohasem lehetsz bizonyos, amíg meg nem kérdezed. - És ekkor minden figyelmeztetés nélkül elővette a minuszkulum üzenetet és a páciense szeme elé tartotta. Nagyobb hatást nem is remélhetett, ugyanis Charles Ward egyből elájult.

Természetesen az egész beszélgetés a legnagyobb titokban zajlott le, nehogy a kórházi elmeorvosok azzal vádolják meg az apát meg az orvost, hogy bátorítják az örültet a téveszméiben. Most külső segítség nélkül fölemelték az alélt ifjút, és az ágyra fektették. Félig magához térve egyre bizonyos szavakat ismételt, amelyeket rögvest Orne és Hutchinson tudomására kell hoznia; ezért, amikor a fiú végleg eszméletre tért, a doktor elárulta neki, hogy ezek közül a furcsa teremtmények közül az egyik esküdt ellensége neki, mivel azt tanácsolta dr. Allennek, hogy tegye el őt láb alól. Ez a kijelentés semmilyen látható hatást nem tett az ifjúra, sőt már korábban is feltűnt a látogatóknak, hogy a beteg űzött vadként viselkedik. Ettől kezdve nem volt hajlandó egy szót sem szólani, ezért Willett és az apa magára hagyta őt, még egyszer óva intve őt a szakállas Allentől, mire az csak annyit jegyzett meg, hogy az a személy nagyon jó kezekben van, és ha akarna, sem tudna ártani senkinek. Mindezt gonoszok nevetéssel kísérte, ami szinte sértette a vendégek fülét. Attól nem kellett tartaniuk, hogy Charles esetleg üzenetet juttat el Európába ahhoz a két szörnyeteghez, mert tudták, hogy a kórház vezetése minden kifelé irányuló levelezést cenzúráz, és nem enged át semmilyen vad vagy szokatlan

küldeményt.

Van azonban egy furcsa utóélete ennek az Orne- és Hutchinson-féle ügynek, ha egyáltalán ők voltak azok a száműzött varázslók. Az akkori sok szörnyűség okozta előérettől indítatva Willett megbízott egy nemzetközi sajtófigyelő ügynökséget, hogy gyűjtsék ki a mostanában Prágában és Kelet-Transsylvaniaiban történt nevezetes bűntényekről és balesetekről szóló tudósításokat; és fél év múltán az volt az érzése, hogy a kézhez kapott és lefordított sok tarka eset között két nagyon is jelentőségteljes hírre bukkant. Az egyik arról tudósított, hogy Prága legrégebbi negyedében egy éjjel teljesen összeomlott egy ház, és az emberemlékezet óta ott lakó gonosz vénember, Josef Nada nyomtalanul eltűnt. A másik azt adta hírül, hogy a Rákostól keletre húzódó transsylvaniai hegyekben egy irtózatosszerű robbanás minden lakójával együtt eltörölte a föld színéről a hírhedt Ferenczy várát, akinek a parasztok és a katonák között egyaránt olyan gonosz híre volt, hogy hamarosan Bukarestbe rendelték volna kihallgatásra, ha ez a baleset nem vetett volna véget egy minden emberi emlékezetnél hosszabb életűnek. Willett azt tartja, hogy az a kéz, amely a minuszkulát írta, erősebb fegyverek forgatására is képes; és míg Curwen sorsát az ő kezére bízták, addig a levélke írója fölkutatta Orne-ot és Hutchinsont, és elbánt velük. Arra, hogy milyen sors érte őket, a doktor igyekezett nem gondolni.

6.

Másnap reggel dr. Willett már jókor útra kelt, hogy ott legyen Wardéknál, amikor a detektívek beállítanak. Úgy vélte, bármi áron keresztül kell vinni Allen elpusztítását vagy börtönbe zárását - avagy Curwenét, ha hinni lehet a reinkarnációs taktika hitelében -, és amíg az emberekre várakoztak, ezt a meggyőződését ki is fejtette Mr. Wardnak. Ezúttal a földszinten tartózkodtak, minthogy a ház felső emeleit egyre inkább elkerülték az ott lebegő furcsa és megfoghatatlan utálatosság miatt, ami a régi szolgák szerint összefügg azzal az átokkal, amelyet az elenyészett Curwen-arckép hagyott maga után.

Kilenc órakor megérkezett a három detektív, és késsedelem nélkül beszámoltak minderről, amit sikerült megtudniuk. Sajnos hiába szerették volna, a kalózképű Tony Gomezt nem sikerült előkeríteniük, de nem akadtak nyomára dr. Allennek sem, viszont jókora mennyiségű helyi véleményt és tényt gyűjtöttek össze a hallgatag idegenről. Allen olyan benyomást keltett a pawtuxeti emberekben, mint aki nem egészen az, akinek beállítja ma át, és mindenki megegyezett abban, hogy az a sűrű, homokszínű szakáll vagy festett, vagy hamis - ezt a véleményt meggyőzően alátámasztja az a körülmény, hogy annak a végzetes háznak a szobájában meg is találtak egy ilyen szakállt meg egy sötét szemüveget. A hangjának - amit Mr. Ward is tanúsíthat a vele folytatott telefonbeszélgetés alapján - volt valami kongó üressége, amit nem lehet egyhamar elfelejteni; a tekintetéből pedig még a fekete szarukeretes szemüvegen keresztül is átsütött a gonoszság. Az egyik boltos a vele való tárgyalás során

látta a kézírását amely szerinte nagyon különös és cirkalmas volt; a kereskedő fölismerte ezt az írást a szobájában talált megfejthetetlen ceruzajegyzetekben is.

Az előző nyári vámpírveszedelemmel kapcsolatban a többség úgy vélekedett, hogy Allen volt a vámpír és nem Ward. Kihallgatták azokat a hivatalos személyeket is, akik a kellemetlen teherautó-rablás után fölkeresték a házat. Ők kevesebb ördögöt fedeztek föl dr. Allenben, viszont őt tartották a furcsa és valószínűtlen ház uralkodó figurájának. A helyiségben ahhoz túl sötét volt, hogy alaposabban szemügyre vehessék őt, de azért fölismernék, ha újra találkozónának vele. A szakállát ők is furcsának találták, és a sötét szemüveg mögé rejtett jobb szeme fölött kisebb sebhelyet véltek fölfedezni. Ami pedig Allen szobájának az átkutatását illeti, ott semmi említésre méltót nem találtak, kivéve a szakállt meg a szemüveget, valamint néhány ceruzajegyzetet, amelyekről Willett rögvést megállapította, hogy cirkalmas kézírásuk azonos a régi Curwen-kéziratokéval meg az ifjú Ward legutóbbi nagyszámú följegyzéseivel, amiket a borzalmak eltűnt katakombáiban találtak.

Dr. Willettet és Mr. Wardot valamilyen átható, megfoghatatlan és fondorlatos kozmikus rémület csapta meg ezekből a fokozatosan föltáruuló adatokból, és beleremegtek, amikor végiggondolták azt a homályos, vad gyanút, amely egyszerre belehasított mindkettőjük agyába. Az álszakáll és a szemüveg, a cirkalmas Curwen-kézírás, a régi arckép azzal a kis sebhellyel - és a megváltozott ifjú a kórházban ugyanazzal a sebhellyel -, az a mély, kongó hang a telefonban - pontosan az, ami Mr. Wardnak eszébe jutott, amikor a fia szájából meghallotta azt a szálnalmas rikácsolást, amellyé állítólag most a hangja elsatnyult. Van, aki Charlest és Allent együtt látta? Igen, egyszer a hivatalos személyek látták, de később? Vagy nem Allen távozása után szűnt meg hirtelen Charles növekvő félelme, és nem akkor költözött át végleg a rettenetes házba? Curwen - Allen - Ward - miféle ördögi és gyalázatos egyesülése ez két kornak és két személynek? A képnek az a hátborzongató hasonlatossága Charlesszal - és nem figyelte az a kép folyton-folyvást, és nem követte szüntelenül a tekintetével a fiút? Aztán miért utánozta Allen is meg Charles is Joseph Curwen kézírását, még akkor is, ha senki sem látta őket? No meg ezeknek az embereknek az iszonyú ténykedése, a borzalmak eltűnt kriptája, amely egyetlen éjszaka aggastyánt faragott a doktorból; az éhező szörnyetegek a borzalmak kútjában, a rettentő formula, amely oly iszonytató gyümölcsöt termelt; a Willett zsebében talált minuszkuluműzenet; az iratok meg a levelek, meg mindaz a sírokról és "sókról" és fölfedezésekről való beszéd - hová vezetett mindez? Végül Mr. Ward tette a legértelmesebb dolgot. Minden esetleges kétséggel szemben megacélozva magát odaadott valamit a detektíveknek, hogy mutassák meg azoknak a boltosoknak, akik látták a baljóslatú dr. Allent. Ez a valami szerencsétlen fiának egy fényképe volt, amelyre tintával gondosan rápingálta a vastag szemüveget meg a fekete kecskeszakállt, amelyet az emberek Allen szobájában találtak.

Két órán át várakoztak a doktorral együtt a nyomasztó házban, ahol egyre

sűrűsödött körülöttük a félelem kigőzölgése, míg a fenti könyvtárszobában a kép üres helye egyre csak bámult, csak bámult, csak bámult le rájuk. Aztán visszatértek az emberek. Igen, az elváltoztatott fénykép nagyon hasonlított dr Allenre. Mr. Ward elsápadt, Willett pedig zsebkendőjével leitatta a homlokát hirtelen kiverő verítéket. Allen - Ward - Curwen - túlságosan is iszonyatos, hogysen végig mernék gondolni. Mit idézett föl a fiú a szférákon túlról, és mit csinált az öbelöle? Mi az, ami itt kezdettől végig lezajlott? Kicsoda ez az Allen, aki meg akarta ölni a túlzottan "finnyás" Charlest, és miért írta az ő kiszemelt áldozata a zaklatott levél utóiratában, hogy nyomtalanul föl kell őt oldani savban? És miért követelte az a minuszkulumüzenet is, amelynek az eredetére senki sem mert gondolni, hogy "Curwent" hasonlóképpen meg kell semmisíteni? Mi volt az a változás, és mikor következett be a végső stádium? Azon a napon, amikor azt a zaklatott levelét megírta, egész délelőtt ideges volt, aztán egyszerre csak megváltozott. Észrevétlenül kiosont a házból, és merészen elsurant az őrizetere fölfogadott emberek mellett. Ez volt az az idő, amikor kívül volt a házon.

De várjunk csak: nem kiáltott föl rémülten, amikor a dolgozószobájába - ebbe a szobába - belépett? Mit talált ott? Vagy inkább - mi találta ott őt? Az a képmás, aki merészen, anélkül hogy bárki is észrevette volna, beosont oda - vajon nem egy idegen szörny árnya volt az, aki rávetette magát egy reszkető alakra, aki egyáltalán ki sem mozdult onnan? Vagy nem hallott az inas furcsa hangokat?

Willett becsöngette ezt az embert, és halkán néhány kérdést tett föl neki. Hát bizony, ronda egy ügy volt az, mondta az inas. Zajokat hallott, kiáltást, levegő után kapkodást, fuldoklást és valamilyen zörgést, nyikorgást vagy dübörgést - illetve mindezt együtt. És Mr. Charles nem ugyanaz az ember volt, amikor egy szó nélkül elhagyta a szobát. Az inas mindezt reszketve mondta el, és bele-beleszagolt az egyik fenti nyitott ablakon beszűrődő nehéz levegőbe. A házra határozottan ráült a rettenet, és csupán a gyakorlatias detektívek őrizték meg a józanságukat. De még őrajtuk is erőt vett a nyugtalanság, minthogy volt valami homályosság ennek az ügynek a háttérében, ami egyáltalán nem tetszett nekik. Dr. Willett fejében egymást kergették a gondolatok, egyik iszonyúbb, mint a másik. Időnként szinte motyogásba tört ki, amikor egyre újabb, megdöbbentőbb, és meggyőzőbb láncolatba hordta össze a lidérces történéseket.

Ekkor Mr. Ward egy kézmozdulattal véget vetett a tanácskozásnak, és rajta meg a doktoron kívül mindenki elhagyta a szobát. Dél volt, ám mintha este volna, lopakodó árnyak töltötték be a rémek lakta házat. Willett halálos komolyan arról igyekezett meggyőzni a házigazdát, hogy ettől kezdve bízza őrá az érdemi vizsgálódást. Előreláthatóan lesznek ugyanis olyan kellemetlen elemek, amelyeket egy barát könnyebben el tud viselni, mint egy hozzátartozó. Mint a család orvosának, szabad kezet kell kapnia, és mindenekelőtt azt kéri, hogy egy időre hagyják magára odafönt az elhagyott könyvtárban, ahol a régi kandalló-párkány most sűrűbb borzadályt árasztott magából, mint amikor még

Joseph Curwen arcképe nyájasan alátekintett a festményről.

Mr. Ward, akit elkábított a mindenfelől reá özönlő groteszk morbiditás és az elviselhetetlenül észbontó föltételezések áradata, készségesen beleegyezését adta; és fél óra múlva a doktor ott találta magát bezárva a mindenki által messze elkerült szobában az Olney Courtról származó falburkolat társaságában, egyedül. A kívülről hallgatózó atya később csak motozás, tologatás és keresgélés hangját hallotta odabentről, majd végül recsegést és nyikorgást, mintha egy szorosán záródó szekrény ajtaját feszítenék ki. Ezt követte egy fojtott felkiáltás és elcsukló szipogás, majd a kifeszített ajtó riadt becsapása. Szinte ugyanabban a pillanatban megzörrent a kulcs a zárban, és elgyötört kísértetként kitámolygott az ajtón Willett, és tűzifát kért a déli falban lévő valódi kandallóba. Mert a kályha nem elég, mondta, és az elektromos farakásnak nincs sok gyakorlati haszna. Mr. Ward, aki égett a kíváncsiságtól, de nem mert kérdezősködni, kiadta a parancsot, mire egy ember fenyőfahasábokkal megrakodva, reszketve belépett az áporodott levegőjű könyvtárba, és megrakta a kandallót. Ezenközben Willett fölkapaszkodott a leszerelt laboratóriumba, és lecipelt onnan néhány holmit, ami az előző évi júliusi költözködés után még ott maradt. Mindez egy fedett kosárban rejtőzött, és Mr. Ward sohasem tudta meg, mi volt az.

Ekkor a doktor újból bezárkózott, és a kéményből az ablak előtt lecsapódó füst elárulta, hogy meggyújtotta a tüzet. Később hosszas papírzörgés után ismét fölhangzott az a fura recsegés és nyikorgás, majd puffanások következtek, amelyekből végigfutott a hideg a hallgatóság hátán. Utána Willett két fojtott felkiáltása szűrődött ki, és nyomban ezután leírhatatlanul förtelmes sercegés. A füst ekkor, amelyet le-lecsapott a szél a kéményből, koromfeketére és orrfacsaróan bűzösre váltott, és mindenki azt kívánta, hogy bárcsak az időjárás megkímélné őket ettől a fojtogató és mérges füstözöntől. Mr. Ward feje kóválygott és a szolgák egy kupacba gyülekezve figyelték a förtelmes fekete füst kavargását. Végtelennek tűnő várakozás után a füst ritkulni kezdett, és a zárt ajtó mögül valamilyen kaparás, söprés és egyéb tevés-vevés hangja szűrődött ki. Végre szekrényajtó csapódott odabent, és szomorúan, sápadtan és leverten megjelent Willett, kezében a vászonnal bélelt kosárral, amelyet a fönti laboratóriumból hozott le. Kitérta az ablakot, és abba az egykor elátkozott szobába beözönlött a tiszta, egészséges levegő, és elkeveredett a fertőtlenítőszeres furcsa új illatával. A régi kandallópárkány még mindig a helyén volt; ezúttal azonban megfosztva a gonoszságtól, és fehér burkolatával olyan nyugodtan és méltóságteljesen virított ott, mintha sohasem hordozta volna Joseph Curwen arcát. Leszállt az est, de most az árnyékokban nem bujkált rejtett fenyegetés, csupán szelíd melankólia. A doktor sohasem árulta el, mit csinált odabent. Mr. Wardnak csak ennyit mondott:

- Ne is kérdezz semmit, csak annyit mondhatok, hogy többféle mágia létezik. És nagy tisztogatást hajtottam végre. E ház lakói máttól kezdve nyugodtan hajthatják álomra a fejüket.

7.

Dr. Willett "tisztoztatása" legalább olyan idegtépő lehetett a maga módján, akár az eltűnt kriptában átélt nyomasztó kalandja, mert az idős orvos alighogy hazaért azon az estén, teljesen leesett a lábáról. Három napig ki sem mozdult a szobájából, bár a szolgák suttogtak valami olyasmit, mintha szerdán éjfél után hallották volna, hogy a külső ajtó halkán föltárul, és tüneményes nesztelenséggel becsukódik. Szerencsére a szolgák képzelete korlátozott, különben megjegyzésekre buzdíthatta volna őket a csütörtöki Evening Bulletinben megjelent egyik tudósítás, amely így hangzott:

ÚJABB SÍRRABLÓK AZ ÉSZAKI TEMETŐBEN

Alig telt el tíz hónap azóta, hogy az Északi temetőben gyalázatosan kifosztották a Weeden-sírhelyet, amikor Robert Hart éjjeliőrnek ismét feltűnt, hogy valaki ugyanabban a parcellában ólálkodik. Amikor hajnali két óra körül kinézett a hajlékából, Hart nem messze, északi irányban petróleum- vagy zseblámpa fényét vette észre, és amikor kinyitotta az ajtót, a közeli utcai lámpa világosságában határozottan kirajzolódott egy lapátos ember alakja. Az őrhabozás nélkül a férfi nyomába eredt, az azonban eliramodott a főbejárat felé, és eltűnt az utca homályában.

Akárcsak a múlt évi sírgyalázók közül az első, ez a betolakodó sem tett kárt, mielőtt rajtakapták. Csak a Ward-parcella üres területén látszott, hogy megbolygatták a talaj felszínét, ám ez a bolygatás meg sem közelítette egy sírhely méreteit, a régebbi sírokat viszont nem háborgatták.

Hart, aki nem tudott részletes leírást adni a sírgyalázóról azonkívül, hogy az illető egy alacsony, szakállas férfi lehetett, amellet kardoskodik, hogy mindhárom sírháborgatás egy kéz munkája; a kettes számú őrszoba rendőreinek azonban más a véleményük, mondván, hogy a második esetben vandál módon eltávolítottak egy régi koporsót, és összetörték a sírkövet is.

Az első incidens egy évvel ezelőtt, a múlt év áprilisában történt; akkor sikerült megakadályozni, hogy elássanak valamit; föltehetőleg szeszcsempészek kerestek maguknak rejtekhelyet. Riley őrmester szerint ez a harmadik eset is hasonlít az elsőhöz. A kettes őrszoba mindent megtesz, hogy elfogja ezeknek a sírgyalázásoknak az elkövetőit.

Dr. Willett az egész csütörtöki napot végigaludta, mint aki ki akar valamit pihenni, vagy erőt akar gyűjteni valamire. Este levelet írt Mr. Wardnak, amelyet a címzett másnap reggel kapott kézhez, és amely alaposan elgondolkoztatta a kábult szülőt. Mr. Ward azóta, hogy hétfőn fejbe kólintották azok a beszámolók és az a baljós "tisztoztatás", képtelen volt az üzleti ügyeivel foglalkozni, ám a doktor levele valahogy nyugalmat öntött belé, annak ellenére, hogy áradt belőle a kétségbeesés és az újabb titkok ígérete.

10 Barnes St.

Providence, R. I.

1928. április 12.

Kedves Theodore!

Úgy érzem, egyet-mást el kell mondanom Neked, mielőtt rászánnám magam arra, amit holnap okvetlenül meg kell tennem. Pontot fogok tenni arra a szörnyű ügyre, amelybe belekeveredtünk (mert szerintem nincs az az ásó, amely valaha is napvilágra hozhatná azt a förtelmes helyet, amelyről csak mi tudunk), ám attól tartok, hogy addig nem lesz nyugalmad, amíg meg nem győzlek arról, hogy többé nincs mitől tartanod.

Te kisgyermekkorod óta jól ismeresz engem, ezért el fogod hinni nekem, hogy vannak dolgok, amik jobb, ha homályban maradnak. jobban teszed, ha többé nem foglalkozol Charles ügyével, és parancsolóan szükséges, hogy az anyjának semmit se árulj el azon túl, amit már amúgy is gyanít. Amikor holnap meglátogatlak, Charles akkorra már megszökött. Fontos, hogy mindenki ezt higgye. Hogy örült volt, és megszökött. Az anyját fokozatosan és gyengéden beavathatod az örület részleteibe, miután már nem fogod küldeni neki a fiú nevében a gépelt leveleket. Azt tanácsolom, hogy te is utazz el hozzá Atlantic Citybe, és vegyél ki magadnak is szabadságot. Isten a megmondhatója, hogy neked is, akárcsak nekem, szükséged van rá ez után a megrázkódtatás után. Én magam is lemegyek egy időre Délre, hogy összeszedjem magam.

Így hát ne kérdezz tőlem semmit, amikor nálad leszek. Előadódhat, hogy valami galiba közbejön, ha így lesz, akkor ezt megmondom neked. De nem hinném. Többé nem lesz ok aggodalomra, mert Charles nagy-nagy biztonságban lesz. Már most is nagyobb biztonságban van, mint gondolnád. Ne aggódj Allen miatt, hogy kicsoda vagy micsoda is ő. Ugyanúgy a múlthoz tartozik, akárcsak Joseph Curwen arcképe, és mire becsöngetek hozzád, biztos lehetsz benne, hogy ilyen személy nem létezik többé. És az ami azt a minuszkulumlevélkét írta, sem fog soha többé zavarni téged vagy a tiéidet.

De vértezd fel magad a bánat ellen, és készítsd fel erre a feleségedet is. Őszintén meg kell mondanom, hogy Charles menekülése nem fogja azt jelenteni, hogy visszatér hozzád. Sajátságos kór áldozata ő, amit te is láthattál a testi és lelki állapotában bekövetkezett különös elváltozásból, és ne reménykedj abban sem, hogy valaha is megláthatod őt. Csak az vigasztaljon, hogy ő sohasem volt fenevad vagy igazán örült, csupán egy lelkes, szorgos és kíváncsi fiú, akinek a titokzatos dolgok és a múlt iránti vonzódása okozta a vesztét. Olyan dolgokba gabalyodott, amiket egyetlen halandónak sem volna szabad megtennie; és ebből a múltból föltámadt valami, ami hatalmat vett őrajta.

És most jön az a dolog, amiben a legnagyobb bizalmadat kérem. Charles sorsát illetően ugyanis valójában nem lesz semmi kétség. Körülbelül egy év elteltével, ha te is így akarod, kitalálhatsz valamilyen hihető történetet arról, hogyan végezte a fiú, aki akkor már nem lesz a világon. Fölállíthatsz egy síremléket is az Északi temetőben lévő parcelládban, az apád sírjától pontosan tíz lábra nyugatra, mert ott lesz a fiad igazi nyughelye. Amiatt sem kell

aggódnod, hogy ott valamilyen torzszülött vagy elcserélt gyermek fogja elfoglalni a helyet. A sírban a te húsodból és véredből való igazi fiú hamvai lesznek, az igazi Charles Dexter Wardé, akinek a bölcsőjétől kezdve nyomon követted a szellemi fejlődését, az igazi Charlesé az anyajeggyel a csípőjén, és a fekete boszorkánybélyeg nélkül a mellén, és a sebhely nélkül a homlokán. Azé a Charlesé, aki sohasem tett semmi rosszat, mégis az életével fizetett "finnyásságáért".

Ez minden. Charles meg fog szökni, és egy év múlva fölállíthatod a síremlékét. Holnap ne kérdezz tőlem semmit. És hidd el, hogy ősi családod becsülete makulátlan marad, amilyen mindig is volt a múltban.

Fogadd legmélyebb együttérzésemet, és nyomatékosan kérlek, hogy tanúsíts szilárdságot, higgadtságot és belenyugvást.

Örökké a barátod:

Marinus B. Willett

Így hát 1928. április 13-án, pénteken reggel Marinus Bicknell Willett fölkereste Charles Dexter Ward szobáját dr. Waite Conanicut-szigeti magánkórházában. Az ifjú, bár nem utasította el látogatóját, komor hangulatban fogadta őt, és nem mutatott hajlandóságot, hogy megnyissa a Willett által láthatóan olyannyira óhajtott társalgást. Természetesen a kripta fölfedezése és a doktor ottani ijesztő kalandjai a gátlas újabb falát emelték közénk, ezért mindkettőjünkön erőt vett a tartózkodás, miután kicseréltek néhány feszes udvariassági frázist. Ez a gát csak vastagodott, amikor Ward a doktor lárvaszerű ábrázatából olyan rettentő szándékot vélt kiolvasni, ami azelőtt hiányzott belőle. A beteg összegörnyedt, mint aki tudatára ébredt annak, hogy az aggályoskodó családi orvos helyét elfoglalta a kegyetlen és kérlelhetetlen bosszúálló.

Ward elsápadt, és végül is a doktor tette le a garast.

- Minden kiderült - mondta -, és figyelmeztetek, hogy ütött a leszámolás órája.

- Megint turkált, mi, és újabb árva, éhes kutyusokra talált? - hangzott a nyegle válasz. Látszott, hogy az ifjú a végsőkéig meg akarja őrizni magabiztosságát.

- Nem - felelte Willett higgadtan -, ezúttal nem kellett áskálnom.

Megbízunk valakiket, hogy kutassák föl dr. Allent, és a házban megtalálták az álszakállt meg a szemüveget.

- Nagyszerű! - fakadt ki a nyugalomát veszített vendéglátó, szellemesnek szánt sértő éllel a hangjában. - És remélem, jobban illenek magának, mint az a szakáll meg szemüveg, amit most visel.

- Neked is nagyon jól illenek - hangzott a nyugodt és kiszámított válasz -, mint ahogy a jelek szerint illettek is.

Alig mondta ki Willett ezeket a szavakat, mintha felhő takarta volna el a napot, jóllehet a padlón semmit sem változtak az árnyékok. Aztán Ward kifakadt:

- És ez volna az, ami olyan buzgó leszámolást követel? Mi van, ha valaki úgy látja hasznosnak, hogy időnként két arcot viseljen?

- Ugyan - intette le Willett ünnepélyesen -, megint nincs igazad. Engem az nem érdekel, ha valaki kettős szerepre vágyik, föltéve, ha egyáltalán joga van a létezésre, és föltéve, ha nem pusztítja el azt, aki előhívta őt a semmiből.

Ward ádázul rámeredt.

- Mond a uram, mit talált, és mit akar tőlem?

A doktor nem válaszolt azonnal, mintha keresné a hatásos szavakat.

- Találtam valamit - szólalt meg végül - egy régi kandallópárkány mögötti szekrényben, ahol egykor egy kép lógott, és én elégettem azt a valamit, a hamvait pedig elástam ott, ahol Charles Dexter Ward sírjának lennie kell.

Az örült a torkához kapott, és föl pattant a székről. - Ördög és pokol, ki tud még erről?! És ki hiszi el azt, két teljes hónap múltán, amióta eleven vagyok, hogy ő volt az? És mit akar tenni?

Willett, apró termete ellenére bírói fensőbbiség pózát öltve magára, egyetlen kézmozdulattal lehűtötte páciensét.

- Senkinek sem szóltam róla. Ez nem közönséges ügy hanem az idő méhéből kibuggyant téboly és a szférák mögül elővicsorgó borzalom, amit sem a rendőrség, sem az ügyészség, sem a bíróság, de még az elmeorvosok sem fognak soha felfogni és megemészteni. Hál' Istennek véletlenül még megmaradt bennem a képzelet szikrája, és rátaláltam ebben az ügyben a helyes útra. Nem tudsz félrevezetni engem, Joseph Curwen, mivel tudom, hogy igaz a pokolbéli mágiád!

Tudom, hogy szőtted a varázslatodat, és hogyan hálóztad be véle az éveken átnyúlva a hasonmásodat és leszármazottadat; tudom, hogyan rántottad le őt a múltba és bírtad rá, hogy fölemeljen téged gyalázatos sírodból tudom, hogyan rejtegetted téged a laboratóriumában, amíg ki nem ismerted magad a modern dolgokban, miközben éjszakánként vámpírként garázdálkodtál a környéken, és később szakáll és szemüveg mögé rejtetted ördögi hasonmásodat; tudom, mire szántad el ma ad, amikor ő visszahőkölt a világ sírjainak förtelmes fosztogatásától, és attól, amit kiterveltél, és azt is tudom, hogyan hajtottad végre az elhatározásodat.

Hátrahagyta a szakálladat meg a szemüvedet, és túljártál a ház őrjöinek eszén. Ők azt hitték, hogy ő volt az, aki lement, és ők azt hitték, hogy ő volt az, aki kiment onnan, miután te megfojtottad és elrejtetted őt. Ám nem számoltál a két szellem eltérő működésével. Ostoba voltál, Curwen, amikor azt hitted, hogy a vizuális hasonlóság elég lesz. Miért nem gondoltál a beszédre, a hangra meg a kézírásra? Mert látod, végül is kudarcot vallottál. Te jobban tudod nálamnál, ki vagy mi írta azt a minuszkulumlevelet, de figyelmeztetlek, hogy nem írta meg hiába. Vannak szörnyűségek és istenkáromlások, amiket gyökerestül ki kell tépni, és meg vagyok róla győződve, hogy az, aki azokat a szavakat leírta, el fogja látni Orne és Hutchinson baját. Ezek közül az egyik valaha azt írta neked, hogy "ne hívjál föl senkit, azkit nem bírsz visszaküldeni".

Egyszer már leszámoltak veled, talán ugyanolyan módon, és meglehet, hogy a te saját gonosz mágiád lesz megint a veszted. Curwen, az ember bizonyos határokon túl nem avatkozhat be a természetbe, és mindaz a szörnyűség, amit életre hívtál, fölkél ellened, és el fog pusztítani téged.

A doktort ekkor a lény görcsös kiáltása szakította félbe. Joseph Curwen, reménytelenül sarokba szorítva, fegyvertelenül, és érezve, hogy ha erőszakkal próbálkozna, tucatnyi ápoló sietne a doktor segítségére, ősi szövetségéhez menekült, mutatójával kabalisztikus jeleket írt le, és a rekedtség álcáját levetve mély, kongó hangján kántálni kezdte egy iszonyú formula kezdőszavait:

"PER ADONAI ELOIM, ADONAI JEHOVA, ADONAI
SABAOTH, METRATON..."

Willett azonban résen volt. Alighogy az udvaron el kezdtek vonítani a kutyák, és hirtelen hideg fuvallat szökkent föl az öböl felől, a doktor ünnepélyes és kimért hangon belekezdett abba a szövegbe, amelyet kezdettől fogva - szemet szemért, mágiát mágia ellen - be akart vetni, hadd lássa, mennyire sikerült elsajátítania a mélysége leckéjét. Ezért Marinus Bicknell Willett csengő hangon szavalni kezdte a második felét annak a formulának amelynek az első fele életre hívta annak a minuszkulumnak az íróját - a titkos ráolvasást, amely fölött ott díszelgett a Sárkányfárok, a leszálló pályaív.

OL THROD AI'F
GEB'L - EE'H
YOG - SOTHOTH'
'NGAH'NG AI'Y
ZHRO!

Már Willett legelső szava beléfojtotta a betegbe az elkezdett mondókát. Képtelen volt kimondani egyetlen szót is, és a rémalak vadul hadonászni kezdett a karjával, ám hamarosan bénaság kötötte gúzsba. YOG-SOTHOTH szörnyűséges nevére kezdetét vette az iszonyú változás. Nem egyszerű feloldódás volt az, hanem inkább átalakulás vagy visszaalakulás, és Willett behunyta a szemét, nehogy elhagyja az eszmélete, mielőtt végigmondaná a ráolvasást.

De nem ájult el, és az istentelen századok tiltott titkainak ez a tudója nem háborgathatja többé a világot. Az idő méhéből kibuggyant téboly elenyészett, és ezzel Charles Dexter Ward esete lezárult. Dr. Willett, mielőtt kitámolygott a szörnyűségeknek ebből a szobájából, kinyitotta a szemét, és megbizonyosodott róla, hogy amit az emlékezetében megőrzött, nem őrizte hiába. Mint ahogy előre látta, nem volt sávra szükség. Akárcsak elátkozott képmása egy évvel korábban, most maga Joseph Curwen is ott hevert a padlón finom, vékony, kékesszürke porréteg alakjában.

Baranyi Gyula fordítása

A dolog a küszöbön (1933)

1.

Tény és való, hogy hat golyót röpítettem a legjobb barátom fejébe; ám jelen beszámolómmal reményem szerint mégis be tudom bizonyítani, hogy nem vagyok a gyilkosa. Először valószínűleg örültek hisznek majd - még annál az embernél is örültebbnek, akit az arkhami elmegyógyintézet egyik lakócellájában agyonlöttem. Később aztán néhány olvasóm bizonyára össze fogja vetni állításaimat az ismeretessé vált tényekkel, és fölmerül benne a kérdés, hogy egyáltalán juthattam-e volna másfajta következtetésre, miután saját szememmel láttam az iszonyú bizonyítékot - azt a dolgot a küszöbön.

Egészen e fordulópontot jelentő pillanatig jómagam is csupán egy megbomlott elme rémképeit gyanítottam a szövevényes és ellentmondásos események háttérében, melyeknek végkifejlete később aztán visszavonhatatlan lépésem megtételére sarkallt. Időnként még most is elfog a bizonytalanság, hogy nem tévedtem-e... vagy nem örültem-e meg mégis. Nem tudom - de Edward és Asenath Derbyről mások is mesélhetnének furcsa dolgokat, s még a keményfejű rendőrnnyomozók is kifogytak a tudományukból, amikor ama rettenetes utolsó látogatóra kellett volna magyarázattal szolgálniuk. Megpróbálkoztak ugyan egy nem túl meggyőző elmélet összetákolásával, miszerint valami morbid tréfáról, elbocsátott háziszolgák bosszújáról lenne szó, lelkük legmélyén azonban maguk is tisztában vannak vele, hogy a valóság sokkalta borzalmasabb és hihetlenebb.

Azt állítom tehát, hogy nem öltem meg Edward Derbyt. Sőt, inkább bosszút álltam érte, s egyúttal megszabadítottam a világot egy olyan szörnyetegtől, aki az egész emberiséget romlásba dönthette volna, ha tűröm, hogy létezése folytatódjék. Életünket szürke homályzónák szegélyezik, melyek időnként felszínre vetnek egy-egy megszállott lelket. Amikor egy felelősségtudatos ember ilyesmivel szembesül, azonnal le kell sújtania, nem törődhet vele, miféle következményekkel jár majd a cselekedete.

Születésétől fogva jól ismertem Edward Pickman Derbyt. Nyolc évvel volt fiatalabb nálam, de annyira koraérett, hogy már akkor sok közös vonást éreztem kettőnk között, amikor ő még csak a nyolcadik esztendejében járt, én pedig a tizenhatodikban. A legfeltűnőbb gyerektehetség volt, akit valaha ismertem; hétéves korában egy fantasztikus, borús hangulatú - helyenként már-már hátborzongató - költeményével egészen megrémítette magántanárát. Feltűnő koravénségéhez talán az is hozzájárult, hogy kímélve, a világtól elzárva nevelték. Egyedüli fiú volt, s hozzá igen gyenge testalkatú, ezért szülei, akik valósággal bolondultak érte, szinte sohasem engedték el a közelükből. Sétálni csak nőrsz kíséretében mehetett, és ritkán nyílt lehetősége felügyelet nélkül együtt játszani más gyerekekkel. Nem csoda hát, hogy zárkózzon, befelé forduló ifjú lett belőle, különös és gazdag képzeletvilággal megáldva, hisz szigorú

szabályok szerint megregulázott környezetéből csak fantáziája révén nyerhetett szabadulást.

Korát meghazudtoló tudásszintjét mindenesetre bizarrnak és megdöbbentőnek találtam, s amit könnyű kézzel írt, az elég figyelemreméltó volt hozzá, hogy a köztünk lévő korkülönbség dacára lenyűgözött. Akkoriban előszeretettel tanulmányoztam a groteszk beütésű művészeteket, s nagyon örültem, hogy ebben a fiatalabb gyerekben rokon lélekre leltem. A baljós és csodálatos dolgok iránti közös vonzalmunk háttéréül az öreg, ódon s a mélyben valahogy ijesztő város szolgált, amelyben éltünk - a ködlepte, mesés Arkham, ahol a roskatag, előreugró nyergestetőket és a málladozó, György-kori balusztrádákat letűnt évszázadok párája lengte körül, s a Miskatonic Egyetem vén épületét halk morajként járta át a rég elfeledett hangok kísértete.

Ahogy teltek az évek, érdeklődésem mind inkább az építészet felé fordult, s feladtam tervemet, hogy illusztrációkat készítek Edward hátborzongató költeményeihez, ám ez nem befolyásolta barátságunkat. Az ifjú Derby csodálatos tehetsége egyre jobban kibontakozott; tizennyolcadik évében nagy feltűnést keltett verseskötetével, melyet Azathoth és más lidércnyomások címen publikált. Élénk levélváltásba bonyolódott Justin Geoffrey-vel, a hírhedt költővel, Baudelaire nagy tisztelőjével, aki A monolitok népét írta, és 1926-ban sikoltozva halt meg egy angol tébolydában, miután látogatást tett egy félreeső, rossz hírű városkában Magyarországon.

Ami viszont a gyakorlatiasságot és a független életvitelt illeti, ezen a téren Derbyt súlyos hátrányba hozta kíméletes neveltetése. Bár egészségi állapotában javulás mutatkozott, túlságosan elővigyázatos szülei továbbra is táplálták gyermeki gyámoltalanságát, amelybe kicsi kora óta beleszokott. Soha nem utazott kíséret nélkül, soha nem hozott önálló döntéseket, soha nem kellett semmiféle felelősséget vállalnia. Már igen hamar kiviláglott, hogy az üzleti életben semmiképp nem állná meg a sarat, és pénzkereső foglalkozásra is alighanem alkalmatlan - mivel azonban családjá tetemes vagyonnal bírt, ez nem jelentett számára nehézségeket. Felnőtt korában is megőrizte csalókan gyermeki külsejét. Szőke volt, kék szemű, arcát mindig üde pír színezte, és bármennyire igyekezett szakállt növeszteni, fáradozásának nem sok eredménye mutatkozott. Hangja lágy volt, kellemes csengésű, s bár a testedzést teljesen elhanyagolta, nem hízott el, csak kamaszosan pufók maradt. Elég magasra nőtt, és vonzó arcával bizonyára sikereket aratott volna a lányok körében, ha szemérmessége vissza nem riasztja a próbálkozástól, s nem keres inkább menedéket a könyvei között.

Derby minden évben külföldre utazott a szüleivel, így hát nem esett nehezeére elsajátítani - noha csak felszínesen - az európai gondolkodás- és kifejezésmód alapjait. Poe-ra emlékeztető tehetsége egyre inkább dekadens irányban fejlődött tovább, egészen másfajta művészi érzések és hajlamok ébredtek benne, mint korábban. Én közben befejeztem tanulmányaimat a Harwardon, egy bostoni építészeti irodában szakmai gyakorlatot szereztem,

megházasodtam, és végül visszatértem Arkhambe, hogy képesítessemnek megfelelő munkakörben helyezkedhessek el. Mivel apám egészségügyi okokból Floridába költözött, familiánk ősi kúriája a Staltonstall Streeten teljes egészében a rendelkezésemre állt. Edward csaknem minden este felkeresett minket, már-már családtagnak tekintettük. A kopogtatót egészen sajátos módon kezelte, mely úgyszólván az egyéni azonosítójelévé vált; vacsora után szinte vártam már a három koppantást, amit rövid szünet után további kettő követett. Sokkal ritkábban fordult elő, hogy én tegyek látogatást az ő házában; ilyenkor általában irigy tekintettel méregettem folyamatosan gyarapodó könyvtárának obskurus köteteit.

Derby Arkhamben tanult, a Miskatonic Egyetemen, mivel a szülei nem akarták, hogy másik városban végezze stúdiumait. Tizenhat évesen vették fel, és három év alatt lediplomázott; a fő szakja az angol és francia irodalom volt, de minden más tárgyból kiemelkedő teljesítményt nyújtott, a matematikát meg a természettudományokat kivéve. A többi hallgatóval nem nagyon találta meg az összhangot, jóllehet szívesen tartozott volna a "hagyománytagadók" és a "bohémek" közé, akiknek felszínesen szellemdús beszédmodorát és értelmetlenül ironizáló affektálását buzgón majmolta. Bizonyára kétséges viselkedési normáikat is szívesen átvette volna, csak a bátorság hiányzott hozzá belőle.

Ehelyett szinte fanatikus elszántsággal vetette bele magát a titkos, mágikus tudományok tanulmányozásába; a Miskatonic Egyetem könyvtára már akkor is híres volt bőséges anyagáról ebben a témakörben. Edward felszínesen mindig is érdeklődött a különös és fantasztikus jelenségek iránt, most azonban teljesen elmerült a mélyebb rejtélyekben, melyeket a legendás múlt hagyott hátra az utókor okulására és zavarodottságára. Olyan művekbe temetkezett bele, mint a rettenetes Eidon Könyve, az Unaussprechliche Kulte von Junztól és az örült arab, Abdul Alhazred tiltott Necronomiconja; ám a szüleinek sohasem árulta el, miket olvas. Edward éppen húszéves volt egyetlen fiam születésekor, és úgy láttam, nagyon örült neki, hogy a gyermeket róla neveztem el - Edward Derby Uptonnak.

Huszonöt évesen Derby megdöbbenően művelt ember volt, amellet elég jól ismert költő és fantazta noha irodalmi pályafutása kissé megsínylette a kapcsolatok és az önálló kezdeményezés hiányát: tudóskodó írásait kevesen olvasták s még kevesebben értették. Én voltam talán a legközelebbi barátja - számomra a fontos elméleti témák kimeríthetetlen forrását jelentette, ő pedig minden olyan dologban az én tanácsomra támaszkodott, amit nem akart megbeszélni a szüleivel. Nem nősült meg - inkább szemérmessége, lustasága és szülei túlzó aggályai miatt, semmint természetes hajlamból -, társasági életet szinte egyáltalán nem élt. A háborús években rossz egészségi állapota és szemmel látható gyámoltalansága megóvta tőle, hogy besorozzák. Jómagam önkéntesnek jelentkeztem Plansburgben, és tiszti rangot kaptam a hadseregben; arra azonban már nem került sor, hogy átvezényeljenek a tengerentúlra.

Így teltek az évek. Edward harmincnégy éves volt, amikor az édesanyja elhunyt; ekkor hosszú hónapokra valami titokzatos, idegi alapú betegségbe esett, és teljesen cselekvőképtelenné vált. Az apja végül magával vitte egy európai körutazásra, melynek során maradandó lelki károsodás nélkül sikerült kilábalnia depressziójából. Ezután egyfajta groteszk, rosszul leplezett megkönnyebbülés hatalmasodott el rajta, mintha valami láthatatlan ballasztól szabadult volna meg. Ismét forogni kezdett a "bohém" egyetemi körökben, noha tulajdonképpen már túl idős volt hozzá, és olykor meglehetősen vad túlzásokra ragadtatta magát; egy ízben például tekintélyes summát - melyet tőlem kölcsönzött - fizetett azért, hogy apja ne értesüljön az ő szerepéről egy elég nagy port felverő botrányban. A Miskatonic Egyetem "hagyománytagadóiról" ekkoriban leírhatatlan pletykákat rebesgettek. A rémhírek suttozó terjesztői még fekete mágiára és egyéb elképzelhetetlen eseményekre is célozhattak.

2.

Edward harmincnyolc éves korában ismerkedett meg Asenath Waite-tel. A lány akkoriban huszonhárom éves lehetett, középkori metafizikát tanult a Miskatonic Egyetemen. Egy barátomnak a lánya már régebről ismerte őt - egy osztályba jártak a kingsporti Hall Gimnáziumban - de nem nagyon közösködött vele, mert eléggé furcsa hírben állt. Kreol bőrű volt, alacsony és rendkívül vonzó; az összhatást csak a szeme rontotta le, mely kissé mintha kimeredt volna az üregéből. Mindazonáltal volt valami az arckifejezésében, ami miatt a finomabb érzésű emberek nem érezték jól magukat a társaságában; mások inkább a származása és morbid beszédtemái miatt kerülték. Ugyanis a Waite család innsmouthi ágába tartozott; mégpedig Innsmouth rohamosan elnéptelenedő, félig romba dőlt városáról, mogorva és emberkerülő lakóiról már nemzedékek óta sötét legendák járnak az új-angliai nép ajkán. Azt rebesgették, hogy ez a lezüllött kikötő az 1850-es években a cserekereskedelemnek egy különösképp visszataszító formáját üzte a déltengeri szigetvilággal, melynek során természetellenes vérkeveredésre került sor, s a népesség valami undorító beütés hordozójává vált. A hajmeresztő história felettébb élénk fantáziára vallott; ilyesmiket csupán a babonás, előítéletekkel terhelt vidéki jenkik tudnak kitalálni és ennyire hátborzongató formába önteni.

Asenath esetében ehhez még az is hozzájárult, hogy Ephraim Waite lánya volt: az apja nagyon idős korában nemzette, az anyja pedig - egy teljesen ismeretlen asszony - csak lefátyolozva mutatkozott mások előtt. Ephraim Waite egy régi, romos házban lakott Innsmouthban, a Washington Sheeten, és akik látták az épületet (mert az arkhamiek ha csak tehették, nem mentek Innsmouthba) azt állították, hogy a padlásablakai mind be vannak deszkázva és a késő esti órákban fura hangok szűrődnek ki mögülük. Beszélték, hogy a vénember a maga idejében a mágia jeles művelőjének számított; a legenda szerint kedve szerint tudott a tengeren viharokat támasztani és lecsendesíteni. Fiatalkoromban láttam őt néhányszor, amikor átjött Arkhambe, hogy némely

tiltott könyveket tanulmányozhasson; emlékszem, mennyire visszataszítónak találtam ráncos képét, farkasvigyorát és zilált, vasszürke szakállát. Elmebajban halt meg, meglehetősen gyanús körülmények között, röviddel azelőtt, hogy gyermeke (végrendelkezési óhaja szerint az igazgató gyámoltjaként) felvételt nyert a Hall Gimnáziumba. A lányról az a hír járta, odaadó tanítványa volt, s noha külsején semmi rendelleneset nem lehetett felfedezni néha mégis ugyanolyan sátáni benyomást tett a külső szemlélőre, mint az apja.

A barátom, akinek a lánya egy osztályba járt Asenath-szal, még sok más furcsaságot mesélt róla, mikor az Edwarddal kötött ismeretsége folytán a téma felvetődött. Asenath a jelek szerint amolyan varázslónőfélének adta ki magát az iskolában, és valóban produkált néhány meghökkentő bűvészmutatványt. Azt állította, viharokat tud támasztani; sikeres bemutatóira azonban inkább figyelemreméltó időjósai tehetsége szolgálhatott magyarázattal. Feltűnő volt, hogy minden állat nagy ívben kerülte, s ha jobb kezével bizonyos mozdulatokat végzett, a kutyák éktelen vonításban törtek ki. Néha azzal ijesztett rá iskolatársnőire, hogy olyan dolgokról beszélt nekik, amikről tisztességes fiatal lánynak egyáltalán nem lehetett volna tudomása; máskor megmagyarázhatatlan pillantásokkal vagy gesztusokkal sokkolta őket, és szemérmetlen, gúnyos módon derült a reagálásukon.

Környezetét azonban leginkább azzal rendítette meg, hogy képes volt a befolyása alá vonni másokat, mint annak több ízben is kétségbevonhatatlan tanúságát adta. Minden bizonnyal rendkívül tehetséges delejező lehetett. Volt egy különleges nézése, amellyel egészen sajátos tévképzeteket tudott kiváltani osztálytársnőiből. Akire rátekintett; az egyszerre csak úgy érezte, mintha személyiséget cseréltek volna, és Asenath szemével látná saját magát, akárcsak a tükörben; a különbség csupán annyi, hogy a szeme kissé kidülled, és gonosz fények csillannak benne. Asenath gyakran tett mindenféle nevetséges kijelentéseket az emberi tudat természetéről - hogy tudniillik a működése lényegében független a testtől, vagy legalábbis a test életfunkcióitól. Néha indulatosan kifakadt a sors szeszélye ellen, hogy nem férfinek született; meggyőződése szerint ugyanis a férfiagy sajátos és messzemenő képességekkel rendelkezett. Ha férfiagya lenne, mondotta nemegyszer, akkor utolérné, sőt fölül is múlná az apját a titokzatos erők uralásában.

Edward a hallgatói klubban ismerte meg Asenath-t, az ifjú egyetemi "értelmiség" egyik találkozóján, és másnap, szokásos esti látogatása alkalmából, egyébről sem tudott beszélni, csak róla. Leginkább az nyűgözte le benne, hogy mennyire művelt és milyen széles az érdeklődési köre, de egyébként is el volt ragadtatva a fellépésétől. Jómagam sohasem láttam a lányt, hallomásból is alig ismertem, de tudtam, hogy kiről van szó. Elég sajnálatosnak tartottam, hogy Derby elvesztette miatta a fejét, ám meg sem próbálkoztam a kijózanításával, hisz tudtam jól, hogy az ellenzés ilyenkor csak a vonzalmat erősíti. Barátom mellékesen megjegyezte, hogy az apjának egyelőre nem kívánja említeni a dolgot.

Az elkövetkezendő hetekben az ifjú Derby szinte csak Asenathról beszélt. Most már mások is elejtettek egy-egy megjegyzést Edward kései románcával kapcsolatban, de be kellett vallaniuk, hogy sokkal fiatalabbnak néz ki a koránál, és semmi esetre sem fest méltatlan kísérőnek bizarr módon bálványozott istennője mellett. Bármennyire elhanyagolta a testedzést; csak kevésbé volt kövérkés, az arcát pedig egyetlen ránc sem barázdálta. Asenath szemzugában ezzel szemben idő előtti szarkalábak mutatkoztak, ami általában átlagon felüli akaratőre vall.

Edward egy ízben a lánnyal együtt tett nálam látogatást, s azonnal láttam, hogy érdeklődése korántsem maradt viszonzatlanul. Asenath folyton olyan pillantásokkal méregette, mintha saját tulajdonának tekintené; tüstént megértettem, hogy kapcsolatuk már túllépte az intimitásnak azt a fokát, amelynél még nehézség nélkül fel lehetne számolni. Nem sokkal később felkeresett az öreg Mr. Derby, akit mindig is tiszteltem és nagyra tartottam. Hallott a fia új "barátságáról", és apránként mindent kiszedett belőle. Edward feleségül akarta venni Asenath-ot, már megfelelő házat is keresgélt maguknak a kertvárosban. Mr. Derby tisztában volt vele, hogy egyébként nagy befolyásom van Edwardra, és megkérdezte, nem tudnék-e odahatni, hogy vége legyen ennek a meggondolatlan afférnak. Sajnálkozva bár, de közölnöm kellett vele, hogy túlbecsüli a képességeimet. Edward gyöngé akaratával ugyan a siker reményében szállhatnék szembe, az asszony eltökéltsége ellen azonban semmi esélyem. Az örök gyermek a szülőktől való függőségét átruházta egy új, erősebb vezérszemélyre, és ez ellen mindketten tehetetlenek vagyunk.

Az esküvőre egy hónap múlva került sor, a menyasszony kívánságára polgári szertartással, a békebíró előtt. Mr. Derby végül - az én tanácsomra - nem mutatta ki ellenérzését, és részt vett a rövid ceremónián, jómagammal, feleségemmel és fiammal együtt. Rajtunk kívül csak az egyetemről volt jelen néhány ifjú hölgy és fiatalember, akiknek az öltözékét - különösen egy ilyen alkalomra - ízléstelenül különködőnek találtam. Asenath megvásárolta a régi Crowninshield-birtokot a városszélen, a High Street végén; ezt szemelte ki közös otthonuknak. Innsmouthba csupán rövid időre szándékozott visszatérni, hogy magával hozzon néhány könyvet és bútordarabot, meg három háztartási alkalmazottat, akik eddig a régi Waite-kúriát tartották rendben. Mr. Derby egyik legnagyobb félelme tehát alaptalannak bizonyult: Asenath nem kívánt végleg hazaköltözni, hanem Arkhamben telepedett le. Persze döntése meghozatalakor aligha Edwardra és édesatyjára volt tekintettel, sokkal inkább személyes okok motiválhatták: nem akart elszakadni az egyetemtől, a gazdag könyvtártól és sznob intellektuellekből álló baráti körétől.

Mikor Edward a mézesheteket követően felkeresett, úgy találtam, hogy némileg megváltozott. Asenath először is rábeszélte, hogy váljon meg alig pelyhedző szakállától ám ez csak a felszín volt: Barátom sokkal józanabbnak és megfontoltabbnak tűnt, arcáról eltűnt a megszokott "duzzogó gyermek" kifejezés, helyébe valami őszinte, szívből jövőnek látszó szomorúság lépett.

Nem tudtam tisztázni magamban, tetszik-e nekem ez a változás vagy sem. Tény, hogy sokkal inkább keltette felnőtt férfi benyomását, mint korábban bármikor. Talán a házasság volt számára a megoldás, gondoltam - nem lehetetlen, hogy függőségének átruházása végre megadja neki a lökést az öntudatra ébredéshez, s végre független és felelősségtudatos személyiség válik belőle. Egyedül jött, mert Asenathnak nagyon sok dolga volt. A fiatalasszony rengeteg könyvet és műszert hozott magával Innsmouthból (mikor ezt a nevet kiejtette, Derby szemmel láthatólag megborzongott) és most a crowninshildi ház meg a hozzá tartozó birtok helyrehozatalával van elfoglalva.

A régi Waite-kúriát, folytatta Edward, ő személy szerint eléggé visszataszítónak találta: viszont elhoztak belőle néhány dolgot, amikből megdöbbenően sokat tanulhat. Asenath útmutatásával igen jelentős előrelépéseket tett a titkos tudományok elsajátítása terén. Egyes kísérletek, amiket az asszony javasolt, rendkívül kockázatosak és mélyrehatóak - úgy érzi, fölösleges lenne most erről részletekbe bocsátkozni -; de ő megbízik Asenath képességeiben és szándékaiban. A három alkalmazott elég furcsa - egy vénségesen vén házaspár, akik még az öreg Ephraim alatt kezdték a szolgálatot, és olykor rejtélyes célzásokat tesznek vele meg az elhunyt feleségével kapcsolatban, meg egy fiatal, sötét bőrű parasztlány, feltűnő testi torzulásokkal, aki folyton átható halszagot áraszt.

3.

A rákövetkező két esztendőben egyre ritkábban találkoztam Derbyvel. Olykor két hét is eltelt anélkül, hogy házunk kapuján felhangzott volna a jól ismert hármaskettős koppantás; ha pedig eljött - vagy ha én tettem nála látogatást, amiről mind inkább leszoktam -, általában nem volt kedve fontos dolgokról társalogni. Ha okkult stúdiumairól kérdeztem, amelyeket régebben aprólékos részletességgel megvitattam velem, kitérően válaszolt és más témára terelte a szót; a feleségéről pedig egyáltalán nem szeretett beszélni: Asenath nagyon megöregedett a házasságuk óta, és furcsamód most már ő tűnt idősebbnek kettejük közül. Arcára a koncentrált eltökéltségnek oly határozott kifejezése telepedett, amelyet még senki másnál nem láttam, s bár tulajdonképpen most is vonzó teremtés maradt valami - meghatározhatatlan és megmagyarázhatatlan módon egész megjelenése egyre visszataszítóbbá vált a szememben. Ez feleségemnek és fiamnak is feltűnt, ezért egy idő után végleg felhagytunk náluk tett látogatásainkkal, amiért Asenath - ahogy azt Edward a kamaszos tapintatlanság egy meggondolatlan percében elárulta - rendkívül hálás volt nekünk. A Derby házaspár időnként hosszú utazásokra indult - állítólag Európába, de Edward olykor sokkal egzotikusabb helyszínekre célozgatott.

Körülbelül egy éve lehettek házasok, amikor az Edward Derbyn mutatkozó változás közbeszéd tárgya lett. Csupán futólag emlegették, hiszen pusztán lélektani jellegű volt; ennek ellenére rávilágított néhány érdekes mozzanatra. Megfigyelték ugyanis, hogy Edward időnként olyan arckifejezést

ölt és olyan dolgokat csinál, ami teljesen összeegyeztethetetlennek tűnik minden önfegyelemnek híján való, nemtörődöm természetével. Így például nyilvánvalóan megbirkózott egy olyan feladattal, amely korábban legyőzhetetlen kihívást jelentett számára, és megtanult autót vezetni. Többször látták őt Asenath masszív Packardjának volánja mögött; amint nagy sebességgel kikanyarodik a crowninshildi behajtóról, s oly ügyesen és biztos kézzel uralja a kormányt, amit azelőtt mindenki elképzelhetetlennek vélt volna róla. Ilyen alkalmakkor szemlátomást mindig hosszabb kocsútra indult; senki sem tudta, hová igyekezhet, ám bár legtöbbször az innsmouthi bekötőútra fordult rá.

A változást furcsamód senki sem érezte örvendetesnek. Az emberek azt suttozták, Edwardnak ilyenkor az arca és a testtartása is megváltozik, s feltűnően hasonlít a feleségére vagy éppen a vén Ephraimra. Könnyen meglehet persze, hogy csak azért kaptak lábra mindenféle híresztelések, mert ilyesmi meglehetősen ritkán történt vele. Sokszor pár óra múlva már vissza is tért autós kirándulásairól, fáradtan gubbasztva a hátsó ülésen; friss tudásában nyilván elbizonytalanodhatott, mert a Packardot bérelt sofőr vagy szerelő vezette. A változás jelei akkor sem mutatkoztak rajta, ha látogatást tett valamelyik régi ismerősénél, többnyire nálam; bár ezek az alkalmak egyre gyérültek, ilyenkor ugyanolyan határozatlanul viselkedett, mint a régi időkben - sőt, gyermeki gyámoltalansága, ha lehet, még hangsúlyosabb volt. Mialatt Asenath arca előregedett, Edwardé általában a kamaszos éretlenség beletörődő, ernyedtt kifejezését viselte. Ha eltekintünk a szokatlan erélyesség ritka perceitől, és azoktól az alkalmaktól, amikor valami újfajta, megtört szomorúság suhant át rajta egy-egy pillanatra. Mindent összevetve a jelenség valóban elég rejtélyes volt. Időközben a Derby házaspár fokozatosan visszavonult s "hagyománytagadó" egyetemi hallgatók köréből - nem mintha beleuntak volna a bohéméletbe, hanem mert újabb stúdiumaiktól - legalábbis a szóbeszéd szerint - még e dekadens társaság legkiégettebb lelkiületű hangadói is visszariadtak.

Házasságuk harmadik esztendejében Edward a velem folytatott beszélgetésekben célozgatni kezdett rá, hogy feleségével való kapcsolata nem nélkülöz bizonyos fokú nyugtalanságot, hogy azt ne mondjam: félelmet. Olyan megjegyzéseket tett, hogy "ez már valóban túl messzire megy", és több ízben utalt rá, hogy egy felnőtt embernek meg kell őriznie az "önazonosságát". Kezdetben eleresztettem a fülem mellett ezeket a kiszólásokat, később azonban megpróbáltam néhány óvatos, kerülőutas kérdéssel tovább puhatolózni, mivel eszembe jutott, amit a barátom mesélt Asenath hipnotikus hatalmáról az iskolatársnői fölött - hogy a lányoknak néha olyan érzésük támadt, mintha átkerültek volna Asenath testébe, és látnák önmagukat az osztályterem túloldalán. Tapogatózó kérdéseimre Edward hálával vegyes rémülettel reagált, s egyszer valami olyasmit motyogott, hogy a közeljövőben komolyan el kellene beszélgetnünk egymással.

Körülbelül ekkortájt hunyt el az öreg Derby, amiért - a történetek utólagos ismeretében - hálát kell adnom a sorsnak. Edwardot mélyen megrendítette az

esemény, de nem döntötte tehetetlen apátiába, mint annak idején az édesanyja halála. A házassága óta döbbenetesen keveset látta az apját, hiszen erős családi ösztönét Asenathnak sikerült teljesen maga felé fordítania. Egyesek a szemére vetették, hogy túlságosan könnyedén túltette magát a veszteségen - különösen mivel szilaj és magabiztos autós száguldozásai egyre gyakoribbá váltak. Szeretett volna visszaköltözni a régi családi házba, de Asenath ragaszkodott Crowninshieldhez, ahová már otthonosan befészkelte magát.

Néhány nappal később a feleségem egy rendkívül furcsa históriát hallott az egyik barátnőjétől; ez a derék asszony: egyike volt azon keveseknek, akik még nem szakítottak meg minden társadalmi érintkezést a Derby házaspárral. Aznap is látogatást akart tenni náluk, és már a High Street végén járt, amikor kitárult a főkapu; s a kavicsal beszórt felhajtóról kirobogott az útra a Packard; feleségem barátnője egy pillanatra még Edward arcát is látta a volán fölött, s mint utóbb bevallotta, roppant ellenszenvesnek találta önelégült vigyorát. Utána becsengetett, de a visszataszító szolgáló azt mondta neki, hogy Asenath sincs itthon. Távoztában véletlenül még visszanezett a házra, és Edward könyvtárszobájának ablakában egy másik arcot pillantott meg; igaz, csupán a másodperc töredékéig, mert nyomban eltűnt a függöny mögött. A kurta látvány azonban így is olyan hatást tett a jóasszonyra, hogy megtorpant az utcán, és csak percek múlva tudta folytatni útját; mert azokról a vonásokról odafönt szívbemarkoló intenzitással sugárzott a megalázottság fájdalma és a reményvesztett sóvárgás. Ám ami a leghihetlenebb volt: a barátnő megesküdünt a feleségemnek, hogy az emeleti ablakban megjelenő arc Asenath arca volt - a céltudatos, könyörtelen Asenathé, akiről elképzelni sem tudtam, hogy bármiféle sorscsapásoktól sújtva képes lenne megtört szemekkel, segítségért esdekelve tekinteni a külvilágba, mint valami tehetetlen, megvert kutya.

Edward nálam tett látogatásai időközben újra megsűrűsödtek, és most már konkrétabb célzásokat is megkockáztatott a helyzetére vonatkozólag. Amit mondott, az elképzelhetetlen volt, még a legendákkal körülszótt, évszázados Arkhamben is; ám olyan nyíltan, olyan szuggesztív erővel tárta föl előttem sötét titkait, hogy aggódni kezdtem elméje épsége miatt. Hátborzongató gyűlésekről beszélt sivár, néptelen tájakon; roppant kőtömbökből összerótt romokról a maine-i ősröngy szívében; végtelen lépcsősorokról, melyek a földmély örök sötétségébe futnak; titkos sziklajáratokról a láthatatlan határfalakban, melyek más terekbe és más időkbe vezetnek; iszonyú lélekvándorlásokról, testetlen felderítőutakról távoli és tiltott régiókban, ahol az "itt" és a "most" értelmét veszti, s a háborgó őstermészet nem engedelmeskedik többé a tulajdon törvényeinek.

Beszámolói zavaros, nemegyszer összefüggéstelen szóáradatban ömlöttek belőle; mint a tébolyodottak hagymázás fecsegése. Ám ő tudta, hogy amit az emberi nyelv tökéletlen eszközeivel formába igyekszik önteni előttem, az számomra érthetetlennek és felfoghatatlannak tűnhet, s ezért - borzalom! -

bizonyítékokat is hozott az alátámasztására. Olyan tárgyakat mutatott nekem, amelyek teljes tanácstalanságba döntöttek: meghatározhatatlan színű és állagú dolgokat, melyek ellentmondtak a földi létezés minden szabályelvének, örült hajlataik és síkjaik nem szolgáltak semminemű felismerhető célt, és egyetlen emberi elmével kigondolt geometriai rendszerben sem voltak értelmezhetők. Ezek "odakintről" valók, mondta; és a felesége érti a módját, hogyan lehet beszerezni őket. Aztán rémült suttogássá vékonyodott a hangja, s dadogva célozgatni kezdett bizonyos összefüggésekre a vén Ephraim Waite-tel kapcsolatban, akit annak idején néha látott az egyetemi könyvtár olvasótermében. Ezek a célzások homályosak és töredékesek maradtak, mintha még végiggondolni sem merné egészen őket; ám a legmélyükön valami szörnyűséges gyanú sejlett föl, hogy az agg boszorkánymester talán egyáltalán nem is halott még, sem szellemi, sem testi értelemben.

Ahogy verítékezve sorolta ijesztő leleplezéseit, Derbynek időnként mondat közepén torkán akadt a szó; ilyenkor csak szemmel látható erőfeszítéssel bírta folytatni, s akkor sem mindig ott, ahol abbahagyta. Akkor, hideglelős döbbenetemben még föl sem merült bennem a gondolat, hogy Asenath valahonnan a távolból esetleg érzékeli, mi folyik itt, és igyekszik valamiféle telepatikus delejezéssel meggátolni Edwardot a beszédben; elvégre az iskolában több ízben kétségtelen bizonyosságát adta hasonnemű képességeinek. Az nyilván bosszantotta, hogy a férje titkokat fecseg ki nekem, mert néhány héttel később már félelmetes erejű szavakkal és pillantásokkal próbálta megakadályozni nálam tett látogatásait. Edward csak roppant nehézségek árán tudott eljutni hozzám, mert hiába tagadta le az úticélját, mihelyt elhagyta a házat, nyomban hatalmába kerítette valami idegen befolyás; ilyenkor aztán azon kapta magát, hogy egészen más irányba gyalogol, vagy éppen egyszerűen elfelejtette, hová készült. Ezért legtöbbször akkor keresett fel, ha Asenath elment - még hozzá "a saját testében", tette hozzá egyszer legnagyobb meghökkenésemre. Az asszony utóbb mindig értesült ezekről a látogatásairól - a személyzet figyelte a jövés-menését -, de egyelőre nyilván nem tartotta tanácsosnak; hogy drasztikus módon lépjen föl ellenük.

4.

Azon az augusztusi napon, amikor megkaptam a maine-i sürgönyt, Derby a házassága harmadik évében volt. Akkor már hónapok óta nem láttam; mint mondták, "üzleti úton" járt. Ez csak azt jelenthette, hogy Asenath vitte el magával, bár a város éber szemű pletykafészkéi tudni vélték, hogy a házuk felső emeletén mozgolódik valaki a kettőzött leplekkel elfüggönyözött ablakok mögött. Ekkor már jómagam is elég komolynak ítéltem hozzá a helyzetet, hogy bizonyos megfigyelő intézkedéseket foganatosítsak, és a háztartási alkalmazottak vásárlásai valóban arra utaltak, hogy a kíváncsi jóasszonyoknak igazuk lehet.

Ekkor kaptam kézhez a chesuncooki rendőrfőnök sürgönyét, melyben

értesített a tetőtől talpig mocsokkal borított eszelősről, aki összefüggéstelen mondattöréseket zagyválva tántorgott elő az erdőből, és engem hívott segítségül sikoltva. Edward volt az - még annyi is alig telt tőle, hogy megadja az intézkedő közegeknek a nevét és a címét.

Chesuncook a maine-i erdőövezet legsűrűbb, legvadabb és legnehezebben megközelíthető zónájában fekszik, úgyhogy egy teljes napot töltöttem a volán mögött, míg odajutottam; néptelen, hepehupás földutakon száguldottam lázas sietséggel, miközben baljós és fantasztikus tájak suhantak el mellettem kétfelől. Edward Derbyt a helyi rendőrkapitányság egyik zárkájában találtam meg, állapota a dühöngő örület és a totális apátia között váltakozott. Azonnal felismert, amikor a rácsok elé léptem, s mintha epileptikus roham tört volna ki rajta, értelmetlen, összefüggéstelen szóáradatot zúdított rám.

- Dan... Istennek legyen hála! A shoggothok verme! Hatezer lépcsőfok, mind-mind lefelé... Iszonyat, iszonyat!... Nem engedtem neki, hogy átvegyen, aztán egyszerre csak ott voltam... Ia! Shub-Niggurath!... Az oltár... az oltár a barlangban... az a másik fölemelkedett róla, és akkor felbőgtek mind az ötszáz, körös-körül... És a csuklya alatt valami azt vartyogta: "Kamog! Kamog!"... Mert a vén Ephraim... Ez volt a titkos neve köztük... Hatezer fok mélyen, lent a lyukban... Odavitt, pedig megígérte, hogy nem fog odavinni!... Előbb még a könyvtárban voltam, ahová bezárt... aztán meg, ahová alászállt a testemmel... Az a hely maga a fürtelem, csak olyan isteneket ismer, akiket másutt rég elfeledtek... Ott kezdődik a Nagy Árnyék, de őrző áll a kapuban... láttam egy shoggothot... épp más alakba folyt át... Nem bírom, ezt nem bírom! Megölöm, ha még egyszer odaküld! Ember, sátán vagy kísértet, de megölöm! Ezzel a két kezemmel ölöm meg, érted, Dan? Esküszöm...

Egy teljes órámba telt, míg megnyugtattam, de végül abbahagyta. Másnap tisztességes ruhákat vettem neki a helyi szatócsüzletben, és visszaindultam vele Arkhambe. Hisztérikus kitörései elcsendesedtek, most inkább hallgatásba burkolózott - bár amikor áthajtottam Augustán, sötéten motyogni kezdett valamit, mintha a város látványa kellemetlen emlékeket ébresztett benne. Nyilvánvaló volt, hogy nem akar hazamenni; és amilyen fantasztikus rögeszméket dédelgetett a feleségével kapcsolatban, számomra is ez a megoldás tűnt okosabbnak. Elvégre bármilyen gyöngye idegzetű és könnyen felizgatható volt Edward, ezek a rögeszmék nem maguktól támadtak a fejében; most már bizonyosnak véltem, hogy az asszony rosszindulatú delejes befolyás alatt tartja, mellyel előbb-utóbb az örületbe fogja kergetni. Elhatároztam hát, hogy egy időre az én házamban szállásolom el, és cseppet sem érdekelt, mit szól hozzá Asenath. Később majd segítek neki elválni, hisz egészen nyilvánvaló volt, hogy ennek a házasságnak a lélektani tényezői Edward számára felérnek az öngyilkossággal. Miután kijutottunk a nyílt vidékre, halk motyogása abbamaradt, s én hagytam, hadd szunnyadjon el mellettem, az ülésen, le-lebicsakló fejjel, meggyötörten is ártatlan arccal, mint valami nagyra nőtt gyermek.

Mikor naplementekor Portlandbe értünk, Edward újratezdte a motyogást,

ezúttal valamelyest érthetőbben; fél füllel odafigyelve idővel ki tudtam venni, mi minden zagyvaságot hord össze Asenathról. Az asszony felelőtlen praktikái egészen elképesztő mértékben megterhelhették az idegeit, mert képzeletében valóságos hálót szőtt köré lázas hallucinációkból. Ez a mostani vészhelyzet, motyogta fáradtan, csupán egy a sok közül. Asenath úrrá akar lenni fölötte, s ő tisztában van vele, hogy egy szép napon végleg a hatalmába fogja keríteni. Most is valószínűleg csak azért hagyta el, mert kényszerítve volt rá: még nem képes huzamosabb időn át az uralma alatt tartani. Asenath rendszeresen átveszi a teste fölött az irányítást, hogy névtelen helyeken névtelen rítusokat végezzen benne, őt pedig hátrahagyja a saját asszonytestében, az emeleti könyvtárszobába zárva. De előfordul néha, hogy Asenath nem bírja elég sokáig; ekkor ő minden figyelmeztetés nélkül visszatér a valódi testébe, és többnyire valami iszonyú és ismeretlen helyen találja magát. Van úgy, hogy megijedni sem marad ideje, mert a felesége azonnal újra magához ragadja az irányítást; de van úgy, hogy nem sikerül neki. Ilyenkor egyszerűen otthagyja őt kiszolgáltatottan, mint most is. Hányszor kellett már szörnyű távolságokból visszavergődnie Arkhambe? Ha megtalálta a kocsit, onnantól már könnyebben ment a dolog, csak keresnie kellett valakit, aki jó pénzért hazafuvarozza.

A legborzalmasabb az, hogy Asenath uralma minden alkalommal valamivel tovább tart. Férfi akar lenni, hogy teljes értékű ember legyen; ezért sajátítja ki Edward testét. Egyetemi körökben figyelt föl rá, és azonnal észrevette, hogy kifinomult elme párosul benne gyenge akarattal. Egyszer majd végleg átveszi fölötte az irányítást, és eltűnik valamerre a testében, hogy nagy mágus lehessen, mint az apja; őt meg itt fogja hagyni ebben a rohamosan hanyatló női porhüvelyben, ami még csak nem is egészen emberi. Igen, most már tudja, miféle vér fertőzte meg annak idején az innsmouthiakat.. víziszörnyek, kételtű korcsok, mélységlakók... irtózatos. És a vén Ephraim... ő ismerte a titkot: amikor megöregedett, förtelmes bűnre aljasult, hogy ne kelljen meghalnia... örökké akart élni... Asenathnak sikerülni fog... az első kísérlet már bevált...

Miközben Derby tovább motyogott, a szemem sarkából vizsgálgatni kezdtem, hogy megállapítsam, valóban megváltozott-e; mert egy ideje már határozottan ez volt a benyomásom. Paradox módon most határozottan jobban nézett ki: keményebbnek, gerincesebbnek. Nyomát sem láttam rajta a szokásos beteges ernyedtségnek, tehetetlenségnek, méla megadásnak. Mintha elkényeztetett életében először valóban összeszedte és megemberelte volna magát; ezt azzal véltem megmagyarázhatónak, hogy az Asenath delejes befolyásával vívott küzdelem végre éberségre, cselekvésre, erői mozgósítására sarkallta. Szellemileg azonban szárnalmas állapotban volt, kényszerképzetektől gyötört idegroncs: csupa zavaros és nevetséges dolgot hordott össze a feleségéről, a fekete mágiáról, az öreg Ephraimról meg valami nagy leleplezésről, ami még engem is ki fog gyógyítani a kételkedésből. Néha olyan szavak tolultak az ajkára, melyek számomra is ismerősek voltak: emlékezetem

porlepte, elfeledett zugaiból nyomakodtak előre kéretlenül, hisz oly sok idő telt már el azóta, hogy jómagam is tiltott fóliánsok lapozgatásával igyekeztem felajzani ifjúi érzéseimet... Meg-megborzongtam, miközben hallgattam őt, mert ezek a múlt ködéből felmerülő nevek és ígék egyfajta mitikus következetességet kölcsönöztek lázas zagyválásának, szilárd összefüggésekbe rendezték széttöredezett mondatait; egy-egy örült pillanatra úgy éreztem, mintha félelmetes meggyőző erővel ruháznák fel őket. Eszembe jutottak azok az ép ésszel felfoghatatlan objektumok, amiket Arkhamben mutatott nekem. Edward ekkor szünetet tartott, fejét hátrahajtotta, mélyeket lélegzett; s bennem óhatatlanul fölmerült a lélektani párhuzam, hogy az ember többnyire akkor viselkedik így, amikor erőt gyűjt valami végleges, iszonyú kinyilatkoztatáshoz.

- Dan, Dan, emlékszel még rá? Az izzó szemére, a torzonborz szakállára, ami nem őszült meg soha? Egyszer rám nézett; sosem feledtem el. Most is ugyanígy néz rám: És tudom, miért! A Necronomiconban találta meg a formulát. Az oldalszám, a cikkely... Talán egyszer lesz bátorságom megsúgni neked; akkor majd elolvasod és megérted. Akkor tudni fogod, mi falt föl elevenen. Tovább, tovább... egyre csak tovább... testből testbe, testből testbe újra... sohanem fog meghalni, a vén sátán. Soha. Az élet szikrája... aki érti a módját, hogy oldja föl a kötések... a test már halott, de a láng egy ideig még tovább loboghat... Megmondom, honnan indulj; akkor talán rájössz magad is. Jól figyelj, Dan... tudod te, hogy a feleségem miért törte magát ilyen ostobaságokkal... hogy írás közben a betűi balra dőljenek? Láttad te már a vén Ephraim keze írását? Akarod tudni, miért fagyott meg bennem a vér, mikor a kezembe került egy cédula, amire Asenath csak úgy futtában vetett oda pár sort?

- Asenath... Asenath... létezik ő egyáltalán? Sargenték... a két öreg szolga... Honnan veszik, hogy a vén Ephraim gyomrában mérget találtak? És amit még azonfölül beszélnek... Hogy Ephraimon egészen hirtelen tört ki az örület, szinte egyik pillanatról a másikra... És hogy amikor az agya elborult, egyszer csak felsikoltott félelmében... Felsikoltott mint egy kislány, érted?

És akkor Asenath, aki végig ott volt, bezárta őt a padlásszobába... ahol a másikat tartották, az anyját... aki miatt be kellett deszkázni az ablakokat és körbekárpitozni a falakat... Asenath kislány volt még, tizenhárom éves, de egyáltalán nem úgy viselkedett... és az a sikoly, a vén Ephraim torkából, abban a szörnyű pillanatban... Bebörtönözték a lelkét? Ki börtönzött be kit? Kifinomult elme és gyöngé akarát... Miért dühöngött úgy a vénember, amikor fiú helyett lánya született? Az az elaljasult, elaggott emberkorcs, aki minden becsületéből kivetkezett... Mondd meg nekem, Daniel Upton, miféle sátáni csere történt abban az elátkozott házban?... És milyen sors várta azt a gyenge, hiszékeny, kiszolgáltatott lányporontyot, aki azért ember volt még, legalább felerészből? Úgy ám, a padlásszoba lakója gondoskodott róla, hogy ne lehessen visszacsinálni a dolgot... ahogy egy szép napon majd az én feleségem is gondoskodni fog. Mert a legfontosabbat tudnod kell, Dan: ez a valami, ami Asenathnak hívhatja magát, ez képes arra, hogy...

Ekkor történt. Derby hangja egyre élesebbé és harsányabbá vált, míg végül fülsértő rikácsolásba csapott át, majd hirtelen, szinte gépies kattanással elhallgatott. Az a jelenet jutott eszembe, otthon a házamban, amikor beszéd közben ugyanígy akadt el a szava, s én már-már hajlamos voltam azt hinni, hogy valamiféle Asenath által küldött telepatikus hullám forrasztja torkára a mondandóját. Ám ez valami egészen más volt - és rögtön éreztem, hogy sokkal borzalmasabb. Edward arca egy pillanatra a felismerhetetlenségig eltorzult mellettem, s ugyanakkor egész testén görcsös rángás futott végig, mintha minden csontja, szerve, izma, mirigye és idegszála egyszerre rendeződne át valami gyökeresen más struktúrába, hogy egy idegen lényeg, egy idegen akarat hordozóvá váljon szolgálhassanak.

Hogy mi volt ebben a látványban annyira iszonyú, azt a legjobb akaratom mellett sem tudnám megmondani; tény azonban, hogy ekkor olyan elsöprő erővel tört rám az undor és a rosszullet - olyan nyomasztó súllyal éreztem magamon a dolog rendellenességét és abnormitását -, hogy az ájulással küszködve még a kormány is kis híján kicsúszott a kezemből. A mellettem ülő alak többé nem régi, gyermekkori jóbarátom volt, hanem valamiféle rettenetes behatoló a külső űr sötétjéből, a kozmikus idegenség tömény kivonata, mely pusztá létezésével az okelvű világrendet fenyegeti.

Megingásom egy pillanatig tarthatott csupán, utasomnak azonban ez is elegendő volt hozzá, hogy kitépje markomból a kormányt, s arra kényszerítsen, hogy helyet cseréljek vele. Erősen sötétedett már, Portland fényeit pedig messze magunk mögött hagytuk, úgyszólván az arcából szinte semmit nem láttam. A szememben gyúló láz lángok azonban így sem kerülhették el a figyelmemet; rögtön rájöttem hát, hogy most abba a bizonyos túlfűtött, hiperaktív állapotba került, amely valódi énjétől olyannyira távol állt, s ami az utóbbi időben mégis oly gyakran eluralkodott rajta. Megfordult volna a fejében a gondolat, hogy a szelíd békülékeny Edward Derby, aki soha nem sajátította el az autóvezetést, sem a határozott fellépést, bármilyen körülmények között képes lenne félresöpörni engem az útból, és a saját kocsimban kiragadni a kezemből a volánt - márpedig most hajszálpontosan ez történt. Hosszú ideig nem szólt egy szót sem, s én megmagyarázhatatlan iszonyodásomban hálás voltam neki ezért.

Biddeford és Saco fényeihez közeledve aztán nemcsak a szememben izzó parázslángot láthattam tisztán, hanem dacos fejtartását, ajkának elszánt vonalát is - és borzongás futott végig a hátamon. Az embereknek igazuk volt; a túlsorduló energiáktól hevülő Edward Derby valóban ijesztően hasonlított a feleségéhez meg a vén Ephraimhoz: Nem csodálkoztam, hogy ilyenkor senki nem találja rokonszenvesnek, mert valóban volt ebben az állapotban valami természetellenes - amit én annál inkább éreztem, hiszen nem is olyan régen még a hisztérikus rögeszméivel traktált. Hiába ismertem Edward Pickman Derbyt születésétől fogva - ez a férfi mellettem egy idegen, ismeretlen lény volt, egy hideg és céltudatos szörnyeteg, mely valahonnan az emberi megismerés körein túlról tört be a mi világunkba, ama zord és félelmetes régiókból, ahová csak az

őrültek és a lángelmék nyerhetnek betekintést egy-két kurta pillanatra, szent elragadtatásuk tetőfokán.

Szenvtelen hallgatásba burkolózott, míg el nem értük a következő sötét útszakaszt, s amikor végre beszélni kezdett, a hangja idegenül csengett. Egyrészt mélyebb és határozottabb volt, mint Edwardtól valaha hallottam, másrészt sokkal szabatosabban és lényegretörőbben fogalmazott. Egészen más volt az akcentusa, a kiejtése is; nem igazán tudtam hová tenni, valami homályos, távoli és szerfölött zavaró módon mégis ismerősnek hatott. Alaptónusát a mélyről sugárzó, gyilkos ironia adta meg; nem az éretlen sznobok üres, kihívó és hatásvadász álíróniája, amit Derby oly nagy előszeretettel majmolt, hanem egyfajta metszően kegyetlen gunyorosság, mindent átható, őszinte és gonosz. Döbbenetes volt, milyen öntudatos magabiztossággal szól hozzám ez az ember, közvetlenül egy súlyos idegösszeroppanás után.

- Remélem, Upton, számíthatok rád! - mondta halvány mosollyal. - Igazán szégyellem magam a viselkedésemért, és nem szeretném, ha híre menne. Tudom, hogy sokat kérek, de az volna a legjobb, ha elfelejtenéd az egészet; hidd el, szörnyen kínos számomra a dolog. Jól tudod, milyen állapotban vannak az idegeim; és elég régóta vagyunk már barátok ahhoz, hogy megbocsáss nekem, amiért mindenféle kellemetlenségekbe rángattalak. Igazán hálás vagyok azért, amit értem tettel, és köszönöm, hogy hazamehetek veled.

- Az előbb mindenféle ostobaságot fecsegtem össze, tán a feleségemről is, meg az életemről egyáltalán. Vedd úgy, hogy fantáziáltam; az ilyesmi óhatatlanul megesik, ha valaki olyan tanulmányokat folytat, mint én. Az én filozófiámban szép számmal vannak furcsa fogalmak, és ha az ember túl sokat töri rajtuk a fejét, mindenféle agyrémei támadnak. Azt hiszem, egy kis pihenésre lesz szükségem. Lehet, hogy egy darabig nem fogok jelentkezni nálad, talán elutazok valahová. Asenath-t valószínűleg otthon hagyom; néha valóban terhemre van a folytonos gondoskodásával. Szóval most nem ő lesz az oka, ha hosszabb időre elmaradok; de ha valami gond lenne, rajta keresztül bármikor üzenhetsz.

- Nyilván furcsának találtad ezt a mostani tanulmányutammat is, pedig egyszerű rá a magyarázat. Az északi erdőkben sok emléke maradt a régi indián kultúráknak: megalitok, sírhalmok és hasonlók. Asenath-tal újabban néprajzi tematikájú kutatásokba kezdtünk, és az itteni régészeti anyag ebből a szempontból még szinte teljesen kiaknázatlan. Attól tartok, nem vagyok elég jó formában a terepmunkához; egyszerűen túlerőltettem magam, és elvesztettem a fejemet. Arkhamból majd vissza kell küldenem valakit a Packardért. Egy hónap pihenés talpra állít majd, meglásd!

Hogy a magam részéről mivel járultam hozzá a társalgáshoz, az teljesen kiesett az emlékezetemből, ami bénítólag hatott a gondolataimra útitársam váratlan átalakulása és idegenné válása. Egész testemet valami leírhatatlan, soha nem tapasztalt iszonyat dermesztette jéggé, mely percről perce fokozódott, úgyhogy a végén már szinte delíriumban vártam az utazás befejezését. Derbynek

szemlátomást nem állt szándékában visszaengedni a volánhoz, s én rettegésemben csak örülni tudtam a nyaktörő tempónak, amellyel átszáguldottunk Portsmouthon és Newburyporton.

Amikor ahhoz az elágazáshoz értünk, ahol a főút Innsmouth megkerülésével a szárazföld belseje felé fordul, egy pillanatra páni félelem fogott el, hogy sofőröm lekanyarodik a néptelen, elhanyagolt tengerparti bekötőútra, s a korccsá satnyult város felé veszi az irányt, mely évtizedek óta pusztul és málladozik a rajta ülő átok sötét árnyékában. Ez azonban alaptalan vakrémületnek bizonyult részemről, egyenes vonalban robogtunk tovább célunk felé, előbb Rowleyt, majd Ipswichtet hagyva el szédítő iramban. Nem sokkal éjfél előtt értünk Arkhambe; a régi Crowninshield-kúriát fényesen kivilágítva találtuk. Mielőtt kiszállt volna a kocsiból, Derby ismételten biztosított róla, mennyire hálás a segítségemért, én pedig határtalan megkönnyebbüléssel hazahajtottam. Borzalmas utazás volt - annál is inkább, mert nem tudtam okát adni, miért -, és egyáltalán nem bántam Derby bejelentését, hogy a közeljövőben kevesebbet fogjuk látni egymást.

A következő két hónapban sora röppentek fel a különféle mendemondák. Rebesgették, hogy Derby mindgyakrabban mutatkozik túlfűtött hangulatban, Asenath pedig szinte egyáltalán nem fogad már vendégeket. Engem Edward mindössze egyszer keresett föl ezalatt, Asenath Packardjával - amit időközben visszahozattak Maine-ből akárhol is hagyta -, hogy elvigyen néhány könyvet, melyek kölcsönben voltak nálam. Az újfajta állapotában volt, és épp csak addig maradt, hogy egy-két udvarias, kitérő szót váltassunk egymással. Nyilvánvaló volt, hogy amikor ilyen energikus a viselkedése, nemigen van számomra mondanivalója - még arra sem vette a fáradságot, hogy kopogtatásnál a régi azonosítójelét használja, ami feleségemnek és fiamnak is feltűnt. Akárcsak az emlékezetes autóút estéjén, ez alkalommal is valami halvány, ám mélyen gyökerező iszonyat fogott el a jelenlétében, amit semmivel sem tudtam megindokolni; mindenesetre szabályszerűen felszabadultnak éreztem magam, mikor végre eltávozott.

Szeptember közepén Derby egy hétre elutazott; a különöc egyetemi entellektüellek közül egyesek úgyszólván beavatottként nyilatkoztak erről, sűrűn célozgatva egy hosszas egyeztetések után végre megvalósult találkozóra egy spiritiszta szekta rosszhírű vezetőjével, akit röviddel ezelőtt utasítottak ki Londonból, s most New Yorkban ütötte fel a főhadiszállását. Ami engem illet, nem tudtam kiverni a fejemből azt a különös maine-i hazatérést. A pillanatok alatt végbemenő átalakulás, amelynek tanúja voltam, igen mély hatást gyakorolt rám, s ismételten azon kaptam magam, hogy töprengésekbe merülve keresek magyarázatot rá. Legkevésbé önnön viselkedésemet értettem, hogy foghatott el higgadt, józan ember létemre jeges borzadály, amikor tulajdonképpen semmi okom nem volt rá.

Mind közül a legfurcsább szóbeszéd azonban a régi Crowninshield-ház sóhajtozó kísértetét kapta szárnyra. A hátborzongató sóhajokat számos

tekintélyes, szavahihető tanú hallott az ódon kúria környékén, kivált az éjszakai órákban; a legtöbben határozottan állították, hogy női hang volt, és egyes fiatal emberek szerint gyanúsán hasonlított Asenathéra. Elég messzire elhallatszottak, és az is megesett olykor, hogy hirtelen maradtak abba, mintha erőszakkal fojtották volna el őket. Némelyek már a hatósági vizsgálat szükségességét is felvetették, ám a rosszindulatú pletykák csattanós cáfolatot nyertek, amikor Asenath fényes nappal megjelent az utcán, és élénk társalgást folytatott számos ismerősével, melynek során nemcsak hosszas távollétére adott magyarázatot innsmouthi rokonainál tett látogatásával, hanem futólag megemlítette azt a szerencsétlen bostoni vendégét is, aki valamely családi tragédiából kifolyólag idegösszeroppanást kapott a Crowninshield-kúriában, s utána még hetekig hisztériás rohamoktól szenvedett. Az ominózus vendéget ugyan senki sem látta, ám Asenath fellépését követően a rossznyelvek egy időre elnémultak. Később valaki még tovább komplikálta az ügyet azzal az állítással, hogy a rejtélyes kísértet újabban néha férfi hangon sóhajtozik.

Egy októberi estén felhangzott kapumon a három ismerős koppantás, melyet csakhamar még kettő követett. Magam siettem ajtót nyitni, s Edwardot pillantottam meg a lépcsőn; azonnal láttam, hogy ezúttal s régi énjével lesz dolgom, amelyik az elmúlt hónapokban teljesen a háttérbe szorult, s utoljára azon a borzasztó autóúton válthattam szót vele, Chesuncookból hazafelé jövet, amikor komolyan aggódni kezdtem az elméje épsége miatt. Arcán az érzelmek furcsa keveredése tükröződött, a diadalmámor vetélkedett rajta a félelemmel; és amikor behúztam mögötte az ajtót, a válla fölött lopva hátrasandított az utcára, mintha meg akarna győződni róla, hogy nem követik-e.

Miután elhárítottam körülményes mentegetőzését a kései zavarásért, beinvitáltam a dolgozószobámba, ahol először is egy pohár whiskyt kért idegnyugtatónak. Tartózkodtam a kérdezősködéstől, inkább türelmesen kivártam, míg eléggé lecsillapodik, hogy szabadon kiönthesse nekem a szívét. Végül úgy-ahogy megemberelte magát, és rekedten, suttogásba fúló hangon beszélni kezdett.

- Asenath elment, Dan. Tegnap éjjel nem volt láb alatt a személyzet, úgyhogy végre le tudtam vele ülni egy alapos beszélgetésre. Nagyon komoly ígéretet csikartam ki belőle, hogy a továbbiakban felhagy a kizsákmányolással. Időközben ugyanis foganatosítottam bizonyos... bizonyos okkult természetű óvintézkedéseket, amikről neked sohasem beszéltem. Kénytelen volt engedni, de nagyon megharagudott. Egyszerűen összepakolta a holmiját, és New Yorkba utazott; tüstént itthagya a házat, hogy elérje még a nyolc huszas bostoni gyorsot. Attól félek, csúnya szóbeszéddek terjednek el majd rólunk, de ezen nem lehet segíteni. Senkinek sem kell említened, hogy veszekedtünk; elég lesz annyit mondani, hogy hosszabb külföldi tanulmányútra indult. - Valószínűleg valami undok szektához fog menni; tudod, ezek valósággal rajonganak érte. Remélem, végül majd elutazik nyugatra, és békében elválhatunk; mindenesetre szavát vettem, hogy innen

eltakarodik, és nem háborgat többé. Szörnyű volt, Dan - az a szuka a legjobb úton járt, hogy elorozza a tulajdon testemet, kiüldözzön belőle, és örökre a szolgájává tegyen. Megjátszottam a megtört gerincű rabot, úgy csináltam, mintha mindenben engedelmeskednék neki, de közben végig a kínálkozó alkalomra vártam. Terveket kovácsoltam, nagyon-nagyon óvatosan; volt némi esélyem, mert bár a testemet uralta, a gondolataimban nem olvasott. Az egészről csak annyit érzékelt, hogy lázadok a helyzetem ellen, de azt hitte, tehetetlen vagyok. Meg sem fordult a fejében, hogy netán keresztülhúzhatom a számításait... csak hogy nekem is volt még pár adum tartalékban, és amikor ütött az óra; ki is játszottam őket!

Derby gyámoltalanul körülnézett, és töltött magának még egy kevés whiskyt.

- Mikor ma reggel visszajöttek, kifizettem azokat a nyomorult cselédeket, és szélnek eresztettem őket. Először akadékoskodtak, mindenféle kérdésekkel hozakodtak elő, de végül muszáj volt kihurcolkodniuk. Ugyanaz a fajta, mint Asenath: innsmouthiak - egy test, egy lélek voltak vele. Remélem, békén hagynak; egyáltalán nem tetszett nekem a nevetésük, amikor odébbálltak. Minél többet vissza kell majd vennem apa régi alkalmazottai közül, mert úgy döntöttem, hogy amint csak tehetem, hazaköltözöm. Ebben az odúban egy perccel sem maradok tovább, mint feltétlenül szükséges.

- Most biztos azt hiszed, Dan, hogy megőrültem; pedig Arkham történetében épp elég furcsaság igazolja, amit most elmondtam neked, és amit még mondani fogok. Azonkívül a saját szemeddel láttad az egyik átváltozásomat: Maine-ből hazafelé jövet, a kocsidban, nem sokkal azután, hogy elmeséltem egyet s más Asenathról. Akkor sikerült elkapnia - kikergetett a saját testemből! Az utolsó dolog, amire emlékszem, hogy egészen bedühödtem, és megpróbáltam rányitni a szemedet, hogy kicsoda is valójában ez a nősténydémon. De elkapott, és én egyszeriben megint a házban találtam magam... a könyvtárszobában, ahová azok a nyavalyás cselédek bezártak... ennek a sátáni fúriának a testében... ami még csak nem is volt emberi test. Te pedig vele együtt utaztál hazáig: az ordas fenevaddal, aki az én irhámot hordta álcázásul. Nem is értem, hogy nem vetted észre a különbséget!

Szünetet tartott, és vádló pillantást vetett rám; én pedig megborzongtam a tekintetétől. Hisz fölfigyeltem én a különbségre - még mennyire, hogy fölfigyeltem! -; de hogy fogadhattam volna el egy ilyen eszeveszett magyarázatot? Hogy fogadhattam volna el akkor - és hogy fogadhatnám el most? Feltámadó kétségeim bizonyára tükröződhetek az arcomon is, Edward azonban nem hagyta magát kizökkenteni - sőt, egyre jobban indulatba jött. - Védekezniem kellett, Dan, muszáj volt védekezniem! Mindenszentek napján örökre megkaparintott volna; akkor tartják a sabbatot, odafönt Chesuncooknál, és amikor bemutatják az áldozatot, az én sorsom végleg megpecsételődik. Onnan már nincs menekvés... a lélekcsere beteljesedik... én vagyok ő, és ő én... visszavonhatatlanul... és akkor hiába minden... Végérvényesen hatalmat nyert

volna a testem fölött, érted? Tudod, mit jelent ez? Ő férfivá válik, teljes értékű emberré... évtizedek óta csak erre törekedett... engem nyilván eltesz láb alól... megöli a régi testét, és vele együtt engem is... ahogy egyszer már megtette... a félvér szuka, az álnok vénember... a szörnyeteg...

Edward arca hátborzongató fintorba torzult, s miközben dadogva, gesztikulálva igyekezett meggyőzni igazáról, kellemetlenül közel tolt az enyémhez. Hangja alig hallható suttogássá halkult.

- Meg kell értened, Dan, amit akkor az autóban mondani akartam... hogy ez az emberszörny valójában nem is Asenath, hanem a vén Ephraim maga! Másfél éve ébredt föl bennem a gyanú, és azóta bizonyossággá érlelődött. A kézírása árulta el, pedig ügyelt rá nagyon... de azért néha előfordult, hogy valamit kutyafuttában, gondolkodás nélkül kellett lefirkantania... a vége felé többször is, mert akkor már én intéztem úgy... Hajszára olyan kézírása volt, mint az apjának... nem egyszerűen hasonló, hanem teljesen azonos... betűről betűre egyezett... És időnként olyasmiket mondott, amiről csak egy öregember tudhat... egy elvetemült, gonosz öregember, aki... mikor megérzi, hogy közeledik a halála... kicseréli a saját testét az egyszülött leánygyermekére... Mert ő volt az egyetlen alkalmas személy... fogékony elme és gyöngye akarat... akit éppen a hatalmába keríthetett... És a régi testét a padlásszobába zárta... rábízta a lányt az anyja gondjaira... a vízi ivadék, a mérget váladékozó korcs, akit a fekete mágiájával idézett föl a tengermélyből, hogy asszonyává tegye... aki őt s a porontyát egyaránt gyűlölte ezért... s aki - lám! - egyszerre állhatott bosszút mind a kettőn... Az ég a tudója, ilyen halált senki sem érdemel! Mit gondolsz, Dan, nekem miféle véget tartogathatott?... Mert hogy rám is sor került volna, annyi bizonyos... Esküdj az életedre, Dan: nem láttad-e a vén Ephraim lelkét fellángolni a nőstényördög szemében? Vagy... vagy az enyémben, amikor megszállta a testemet?

Edward suttogása hörgő zihálásba fűlt, s kénytelen volt levegő után kapkodva szünetet tartani. Elmekórtani eset, gondoltam megrendülten; de én nem fogom a gyermekkori jóbarátomat tébolydába csukatni. Talán az idő múlása és az Asenath-tól való szabadulás jótékony hatással lesz rá. Az egyik legveszélyesebb rögeszméjéből már így is kigyógyult; mert abban bizonyos voltam, hogy Edward Pickman Derby soha többé nem fogja morbid okkult praktikákba ártani magát.

- Később majd többet is mesélek neked... most pihennem kell, sokat. De van még mit mondanom bőségesen; s az ég a tanúm rá, hogy szívből kívánom, bár kevesebb lenne? Beszélhetnék a tiltott tanokról, amikbe a nőstény bevezetett... vénségesen vén, förtelmes kultuszok, melyek ma is elevenek még a glóbusz eldugott zugaiban... Mit elevenek, tenyésznek és terjeszkednek, úgy lépik el a Földet, mint penész az almát!... És akik e bálványokat tisztelik, sokszor alig valamivel emberibbek náluk... még ha valaha rég apa nemzette, anya szülte is őket... Mert a mi fajtánkból néhányan olyan titkok tudói, amiket senkinek sem szabadna ismernie; és olyan dolgokra képesek, amiket senkinek

nem szabadna megtennie. Éveken át éltem ebben a gyalázatban, de ennek egyszer s mindenkorra vége. A Miskatonic Egyetem könyvtárosai helyében még ma elégetném azt az átkozott Necronomicont, az összes többi fürtelemmel együtt!

- Most már nincs mitől félnem; nem kaphatnak el. Itt kell hagynom ezt az istenverte házat, amilyen gyorsan csak lehet, majd otthon rendezkedem be, a családi örökségemben. Tudom, hogy te segíteni fogsz, ha szükségem lesz rá. Mert előfordulhat, hogy... például a három cseléd, az innsmouthi sátánfattyak; ezek nem is igazán emberek, bármire képesek... Vagy ha az emberek gyanakodni kezdenének Asenath miatt... ha a rendőrség az új címét kérdi, nem tudom megadni, fogalmam sincs, hová mehetett? mindenfélét gondolhatnak... Aztán vannak, akik esetleg félreérthetik az elválásunkat... magánszemélyek, tudományos intézmények... bizonyos kultuszok... egyesek közülük elég szélsőséges módszereket használnak... Tudom, hogy te meg fogsz védeni, ha valami történik... de persze nem fog történni semmi... és te egyébként sem hagynál cserben... mert azt nem tehetnéd soha... és elég erős is vagy hozzá, hogy megvédj... mindenképpen elég erős, igen...

Sikerült rábeszélnem Edwardot, hogy töltsen nálam az éjszakát az egyik vendégszobában, és reggel már valamelyest nyugodtabban ébredt. Megbeszéltünk néhány részletet a Derby-birtokra való hazatelepedésével kapcsolatban: nem mintha egy-két aláírástól eltekintve szükségem lett volna a közreműködésére, de titkon azt reméltem, hogy ha lefoglalja magát a költözködés praktikus teendőivel, élete hamarabb visszazökken a normális kerékvágásba. Másnap este nem jött le hozzám, én azonban az elkövetkezendő hetekben gyakran fölkerestem őt elalvás előtt. Ilyenkor általában kerülni igyekeztünk minden furcsa és kellemetlen témát; beszélgetéseink főként a régi családi kúria rendbehozatala körül forogtak, ha pedig ezt a tárgyat kimerítettük, elővettük a jövő nyári utazást, amelyet a fiammal hármásban szándékoztunk megejteni.

Asenath-ot jóformán sohasem emlegettük, mivel hamar észrevettem, hogy Edwardot még mindig rendkívüli mértékben felzaklatja a téma. A városban természetesen a legkülönfélébb ostoba pletykák kaptak lábra, ám ez tulajdonképpen semmi újdonságot nem jelentett hisz a régi Crowninshield-kúria körül eddig is vadabbnál vadabb híresztelések keringtek. Engem inkább a Derby-család bankárjának nekem szánt megjegyzése nyugtalanított, amit a Miskatonic Clubban ejtett el egy este, feltehetőleg nem minden célszerűség nélkül, noha a hangulat ekkorra már meglehetősen kötetlenné lazult. Ebből kiindulva némi utánajárással kiderítettem, hogy Edward minden hónapban kerek összegeket küld Innsmouthba, részint egy házaspár - Moses és Abigael Sargent -, részint pedig bizonyos Eunice Babson címére. Határozottan úgy látszott, mintha az elbocsátott háztartási alkalmazottak pénzt zsarolnának ki tőle, noha ezt nekem nem említette.

Alig vártam már a nyarat, hogy fiam számára - aki ekkor a Harvard

Egyetemen folytatta tanulmányait - megkezdődjön a szünidő, és Edwarddal hármásban elutazhassunk Európába. Barátom állapota nem javult olyan gyorsan; mint reméltem: többnyire rémült és letört ember látványát nyújtotta, s ha nagy néha mégis jókedvre derült, örömebe némi hisztérikus elem vegyült. A szülei udvarházát decemberre rendbe tettük, de a költözködést egyre húzta-halasztotta. Jóllehet a Crowninshield-kúriától szemlátomást félt és undorodott, valami miatt mintha mégsem tudott volna elszakadni tőle. Egyetlen árva szobát sem volt hajlandó kiüríteni, és minden elképzelhető ürügyet kihasználta, hogy haladékos nyersen a költözésre. Mikor emiatt egy ízben szemrehányást tettem neki, szándékom ellenére kimondottan sikerült ráijesztenem. Az apja öreg lakája - akit számos régi cseléddel együtt újra alkalmazásába fogadott, egyelőre a Crowninshield-birtokon - jónak látta bizalmasan közölni velem, hogy Edward időnként magányos túrákra indul az épületben, mindenféle szerszámokkal felszerelve; különösen a pincegátdorban szokott hosszan motoszkálni és kopácsolni, amit a derék szolga a maga részéről meghökkentőnek, szinte már betegesnek talált. Bennem felötlött a gondolat, hogy talán Asenath jelentkezett újra, és ez kavarta föl a lelki nyugalmát, ám az öreg lakáj szerint a posta nem tartalmazott olyan leveleket, amelyek tőle származhatnának.

Röviddel karácsony előtt aztán bekövetkezett a katasztrófa: Derby, éppen nálam vendégeskedve, minden figyelmeztető jel nélkül idegösszeroppanást kapott. Ha jól emlékszem, a jövő nyári úttervünket tárgyaltuk, amikor hirtelen velőtrázó hangon felsikított, s föl pattant székéről. Arca ijesztően eltorzult, magam is megriadtam a láttára; mert azt a fajta csontig hasító, vérfagyasztó iszonyatot, ami e pillanatban kiült rá, halandó ember legfeljebb kisgyermekkora legszörnyűbb lidércnyomásaiból ismerheti.

- Az agyam! Az agyam! Ű, Istenem, Dan... elkapott... odaátról... szúr... szaggat... az a néber... még most is... Ephraim... Kamog! Kamog!... A shoggothok verme... Ia! Shub-Niggurath! Erdők Fekete Kecskéje, ezer ivadékkal!... A láng... a láng... túl a testen, túl az életem... a földben... Ű, Istenem!

Visszanyomtam a székére, és erőszakkal belediktáltam egy korty bort; őrzöngése eközben minden átmenet nélkül tompa apátiává lanyhult. Nem védekezett, csak az ajka mozgott némán, mintha magához beszélne. Rájöttem, hogy szólni igyekszik hozzám, így hát lehajoltam a szájához, hogy jobban értsem az alig hallható szavakat.

- ...próbálkozik, megint próbálkozik... gondolhattam volna... micsoda dac, micsoda erő... semmi sem állhatja útját... sem a távolság, sem a mágia, sem a halál... újra jön és újra jön és újra... éjszakánként... nem menekülhetek... iszonyú... ó, Istenem, Dan, ha tudnád, milyen iszonyú...!

Ahogy lassan tompa kábulatba süllyedt, párnákkal polcoltam körül, és hagytam, hadd aludjon. Orvost nem hívtam hozzá, hisz tisztában voltam vele, mi lenne a diagnózisa az elmeállapotáról. Úgy gondoltam, adok még egy utolsó esélyt a természet gyógyerejének. Barátom éjfél tájt felriadt, ekkor

feltámogattam az egyik vendégszobába, és lefektettem. Reggelre eltűnt; a nyomokból ítélve az éj leple alatt kiosont a házból. Még megijedni sem volt igazán időm, amikor felberregett a telefon; a vonal túlsó végén az öreg lakáj jelentkezett a Crowninshield-birtokról, közölve velem, hogy Mr. Derby otthon van, és nyugtalanul járkal a könyvtárszobájában.

Edward egészsége ettől fogva rohamos gyorsasággal hanyatlott. Többé nem jött el hozzám, én azonban mindennap meglátogattam. Semmit nem csinált: naphosszat ült a könyvtárban, meredten bámult maga elé, és olyan ember benyomását keltette, mint aki minden idegszálát megfeszítve hallgatózik. Olykor egész értelmesen beszélt, ám kizárólag hétköznapi dolgokról. Ha megpróbáltam a szót a problémáira, jövőbeli terveire vagy Asenathra terelni, azonnal őrjöngeni kezdett. Az öreg lakáj beszámolt róla, hogy éjszakánként szörnyű rohamok kínozzák, s ha ez így megy tovább, előbb-utóbb valami kárt tesz magában. A természetben nem bizakodhattam többé; el kellett szánnom magam a végzetes lépésre.

Hosszúra nyúló megbeszélést folytattam a Derby család orvosával, bankárjával és ügyvédjével, majd felkértem az orvost, hogy két kollégája - az ideg- és elmekórtan kiváló szaktekintélyei - kíséretében vizsgálja meg Edwardot. Alig tették föl neki az első kérdéseket, szegény barátom ijesztő epileptikus görcsökben tört ki; lesóványodottan hanykolódó testét még aznap zárt kocsiba rakták, és beszállították az arkhami elmeegógyintézetbe. Ahogy csak tőlem telt, igyekeztem gondoskodni róla, hetente legalább kétszer látogattam. Ez jómagamnak is szörnyű idegi megterhelést jelentett; tehetetlen elkeseredésemben könnyek szöktek a szemembe valahányszor meghallottam zilált sikolyait. Ám ez még mindig jobb volt a hörgő-rekedt suttogáshoz képest, amely kezdetben még hömpölygő szófolyamban áradt, utóbb viszont egyetlen primitív mondókévé kristályosodott; ezt darálta a szerencsétlen Edward monoton hangon, a végtelenségig ismételve.

...meg kellett tennem... meg kellett tennem... elkap... utolér... odaátról... a sötétből... mama! mama! Dan!... segítetek!... segítetek!...

Az esetleges gyógyulás kilátásait illetően az orvosok nem nyilatkoztak, én azonban igyekeztem megőrizni derülátásomat. Ha Edward fölépül, otthonra lesz szüksége; ezért a személyzetet átköltöztettem a Derby-udvarházba, amit ha ép eszén van, nyilván ő is helyeselt volna. Hogy mi legyen Crowninshielddel és berendezésével - különös tekintettel Asenath hagyatékára, a megmagyarázhatatlan eredetű és rendeltetésű tárgyak garmadájára -, azt nem tudtam eldönteni, egyelőre tehát minden maradt a régiben. A Derby-kúria személyzetének utasításba adtam, hogy hetente egyszer menjenek át és takarítsák ki a nagyobb helyiségeket, a fűtő pedig ugyanezekben a napokon gyűjtsen be a kazánba.

A borzalom kevéssel gyertyaszentelő előtt tetőzött; előhírnöke - a sors kegyetlen iróniájaként - egy csalóka reménysugár volt. Egy január végi reggelen azzal az örvendetes hírral hívtak föl az elmeegógyintézetből, hogy Edward

állapotában jelentős javulás állt be: szellemileg teljesen magához tért, értelmesen érintkezik a környezetével, a rohamok megszűntek. Az emlékezőtehetsége ugyan erősen megsínylette a krízist, tette hozzá sajnálkozva a telefonáló, elmekórtanilag azonban teljesen gyógyultnak tekinthető. Természetesen néhány napig még megfigyelés alatt fogják tartani, de az orvosi minősítés gyakorlatilag végleges. Ha minden jól megy, nyolc napon belül elhagyhatja az intézményt.

Az örömhírtől fellelkesedve a tehető leggyorsabban az elmeorvosintézetbe siettem; nyilván a felfokozott várakozás is tette, hogy amikor egy ápolónővér Edward lakócellájába vezetett, valósággal főbekölintásként ért a kellemetlen meglepetés. A páciens felállt az üdvözlésemre, és udvarias mosollyal nyújtotta felém a kezét; én azonban rögtön láttam rajta, hogy abban a telített energiájú állapotban van, amely olyannyira elüt természetes személyiségétől. Edward október óta több ízben is kifejtette nekem, hogy e jellemváltozás mindig annak a jele volt, hogy a teste fölött a felesége vette át az irányítást. Még ha komolyan is vettem volna rögeszmés képzelődéseit, ez a lehetőség most akkor sem jöhetett szóba, hiszen Asenath nem tartózkodott Arkhamben; ki tudja, merre járhatott. Ám hogy ugyanarról a tudathasadásos jelenségről van szó, amivel már korábban is szembesültem, azt tévedhetetlenül mutatta a lelkem mélyén felhorgadó borzadály, melynek szokás szerint most sem tudtam okát adni. Ugyanakkor el kellett ismernem, hogy az előttem álló férfi szúrós tekintetével, szigorú vonalú ajkával, a szeme sarkában sorakozó szarkalábakkal határozottan hasonlított Asenath-hoz és a vén Ephraimhoz; és amikor megszólalt, hangjából ugyanaz a tiszta, kemény, baljós ironia sugárzott, amelytől öt hónappal ezelőtt; Maine-ből hazafelé jövet, csaknem eszemet vesztettem félelmemben. Aznap éjjel ez az ember vezette az autót a Crowninshield-udvarházig; később is találkoztam vele egyszer, amikor udvariassági látogatást tett nálam, és a kapuban megfedkezett Edward Derby azonosítójeléről.

Most mosolyogva, higgadtan beszélt az intézetből történő elbocsátásáról, meg hogy miként kívánja rendezni utána az életét Arkhamben, s nekem nem maradt más hátra, minthogy helyeslőn bólogassak, pedig sok minden a jelek szerint valóban kiesett az emlékezetéből, például közös nyári utazásink terve is.

Lényegében mindenben egyetértettem vele; ám ugyanakkor a zsigereim mélyén éreztem, hogy itt valami hazug abnormitás folyik, mely épp annyira félelmetes, mint amilyen megmagyarázhatatlan. Hogy ez a férfi épelméjű, az vitán felül állt; az viszont már korántsem, hogy azonos-e az általam ismert Edward Pickman Derbyvel. De ha nem ő az, akkor kicsoda? És hová tűnt Edward? Mi történjen ezzel a lényel, engedjük szabadon, zárjuk tébolydába... vagy egyszer s mindenkorra töröljük el a föld színéről? Hiába fejezte ki magát választékos udvariassággal, valahogy mégis cinikus gúny süttött minden egyes szavából; a szeme sötét tűzzel szikrázott, akárcsak Asenathé, s amikor egy mondatában a roppant nyomasztó helyzetéből való szabadulást említette, egy

pillanatra mintha démoni lángok lobbantak volna benne. Azt hiszem, nagyon bután viselkedtem, és kimondhatatlan megkönnyebbülésemre szolgált, amikor végre elhagyhattam a lakócellát.

A nap hátralévő részében azzal gyötörtem az agyam, hogy megoldást kerestem e hátborzongató problémára; éjszakai álmom rövid és zaklatott volt, reggel pedig újólág elmélyült töprengésbe merültem, egészen másnap estig. Kinek a lelke nézett rám Edward arcából azokkal az idegen szemekkel? Semmi másra nem tudtam gondolni, csak erre a tompa, nyugtalanító kérdésre, megszokott rendes munkámba bele sem kezdtem. A második nap délelőttjén heves szívdobogás fogott el, mikor váratlanul fölberregett a telefon. Az elmeógyógyintézet ügyintézője hívott, hogy megnyugtasson: a páciens állapotában továbbra sem állt be visszaesés, megbeszélésünk értelmében hamarosan elbocsátják. Sötétedéskor már - bevallom - közeljártam a teljes idegösszeomláshoz. Egyesek talán úgy vélik, épp zaklatott lelkiállapotom befolyásolta józan ítélőerőmet, s színezte a valóságosnál félelmetesebbre az ezután bekövetkező eseményeket; nekik csak azt válaszolhatom, hogy ezúttal nem minden bizonyítékot lehet félresöpörni az én beteges fantáziámra való hivatkozással.

5.

Ezen az éjszakán, az elmeógyógyintézetben tett látogatásom másodnapján zúdult rám teljes súlyával az iszonyat pörölycsapása, valami tompa, mindent átható rettegésbe taglózva lelkemet, melyből immár sohasem fog kivergődni. Egy telefonhívással kezdődött, nem sokkal éjfél előtt. Már csak én voltam ébren az egész háznépből; álmosan emeltem a fülemhez a kagylót a könyvtárszobában. Senki nem szólt bele, s már azon voltam, hogy leteszem és megyek lefeküdni, amikor a vonal túlsó végéről valami halovány alig hallható zörejre lettem figyelmes. Mintha valaki emberfölötti erőfeszítéssel igyekezne hangokat kiadni. Tovább füleltem, s egy idő után olyasféle neszeket véltem hallani, mint amikor valami nyúlós, képlékeny folyadékmasszát, például híg csíríz vagy sűrű szirupot - kavargatnak: Szrty... szrty... szrty... Egészen jellegtelen zaj volt, nekem valahogy mégis az a furcsa benyomásom támadt, hogy ezek voltaképpen szótag- és szóföszlányok, melyeket valaki kétségbeesetten kínlódva próbál artikulálni.

- Halló, ki beszél? - kiáltottam bele a hallgatóba.

Válaszként azonban továbbra is csupán a rejtélyes szrty...szrty... szrty-szrty... érkezett, legfeljebb az iram gyorsult föl valamelyest. Úgy tűnt, a különös zörejek vonalhibából adódnak; de az is eszembe jutott, hátha a másik készülék rossz, és a hívó fél hall engem, csak én nem hallom őt.

- Nem hallom magát - mondtam, a fenti elgondolásból. - Inkább tegye le, és próbálkozzon más készülékkel!

Valószínűleg jól okoskodhattam; titokzatos hívóm mindenesetre megértett, mert már hallottam is a halk kattanást, ahogy visszahelyezte a kagylót a villára.

Mint említettem, ez éjjél körül történt. Amikor közvetlenül ezután ellenőrzést kértem a központtól, hogy honnan futott be hozzám az iménti hívás, ők a régi Crowninshield-kúriát adták meg, pedig a takarítónők következő látogatása csak három-négy nap múlva lett volna esedékes. Hogy később mit találtak a házban, arra elegendő röviden utalnom: a szörnyű felfordulás az egyik hátsó pincetraktusban; az undorító, ragacsos mocsoknyomok mindenütt; a sietve szétdúlt ruhásszekrény; a megmagyarázhatatlan foltok a telefonkészüléken; a nagy nehézségek árán használatba vett levélpapír; és a szörnyű, édeskés bűz, amely át-meg átjárta az egész épületet. A rendőrök, ezek a szegény bolondok persze fölállítottak néhány csinos kis elméletet és konokul hajszolják azt a rovott múltú, elbocsátott cselédet, aki az utolsó nap kavarodásában kereket oldott. Ő segédkezett volna három beteges hajlamú, züllött söpredéknek, egy bizonyos rossz hírű és félreeső tengerparti városkából, hogy némely régebbi sérelmeikért visszataszító bosszút álljanak; engem pedig állítólag azért vontak bele a dologba, mert Edward közeli barátja és bizalmasa voltam.

Idióták, egytől egyig! Komolyan azt gondolják, hogy azt a kézírást félanalfabéta innsmouthi cselédek hamisították? Vagy hogy ők szervezték meg fondorlatos módon a későbbi eseményeket? Hát nem látják az ordító testi elváltozásokat az üres porhüvelyen, mely valaha Edward Derbyé volt? Ami engem illet, én már mindent elhiszek, amit boldogtalan barátomtól hallottam. Az emberi elme szűk horizontján túl oly megnevezhetetlen borzalmak léteznek, amiket legsötétebb rémálmainkban sem bírnánk elképzelni, ám fajtánk örökös átka, a tudásszomj és a kíváncsiság időnként mégis szembesít velük. Ephraim... Asenath... ők is ebből az ősi átokból támadtak, és elevenen fölfalták Edwardot, mint ahogy engem is elevenen föl fognak falni majd. Honnan tudhatnám, hogy biztonságban vagyok-e? Ezek az erők nem kötődnek az élet fizikai megnyilvánulásaihoz. Beletelt egy kis időbe, míg másnap összeszedtem magamat annyira, hogy újra járni és beszélni tudjak. Akkor egyenesen a tébolydába mentem, és agyonlöttem azt a förtelmet. Hat golyót eresztettem a koponyájába, közvetlen közletről, bosszúból Edwardért és az egész világért; de vehetek-e biztosra bármit, amíg el nem hamvasztják? A rendőrség valami ostobaság végett őrizgeti a tetemet, hogy pár hülye fölvagdalja és okosakat írjon róla; halvány fogalmuk sincs róla, mit kockáztatnak, különben nyomban elégetnék. Tűzre vele, azonnal! Ő már nem Edward Pickton Derby volt, amikor a fejének szegeztem a revolveremet. Rám nézett, és - istenemre mondom! - mosolygott, mialatt én hatszor meghúztam a ravaszt. Igen, tüstént hamvasztókemencébe kell vetni azt a szörnyeteget, különben megőrülök. Nem kizárt persze, hogy már örült vagyok, de a dolgok lényegén ez mit sem változtat. Ha nem égetik el, talán én leszek a következő. Csakhogy én nem vagyok Derby, az én akaratom erős; és nem fogom megvárni, míg a tudat homályzónáiból föluszított kimérák aláássák és ronggyá tépázzák. Egyetlen élet: Ephraim, Asenath, Edward... és ki még? Dőreség volna feltételezni, hogy az emberi történelem ködbe fúló távlataiban egyedül Ephraim Waite olvasta el és értette

meg a Necronomiconban azt a passzust, amelynek pontos helyét Edward - hála a sorsnak! - már nem tudta elárulni nekem. Hányan lehetnek? Mindegy. Én nem hagyom elüldözni magam a tulajdon testemből; az én lelkem nem lesz senki prédája. A szétlőtt fejű hulla tanú rá az arkhami tébolydában, hogy a kezem elbírja a fegyver súlyát; akkor sem fog reszketni, ha majd a saját halántékomnak kell szegeznie.

De hadd számoljak be összefüggő előadásban ama rettenetes éjszaka utolsó eseményeiről! Azt meg sem említem, amit a rendőrség konokul igyekszik nem tudomásul venni, hogy a High Streeten kevéssel hajnali két óra előtt, három kései járókelő is látott egy groteszk, gnómszerű jelenést, bő viharkabátba burkolózva, amely pokoli bűzt árasztott, és lomhán, idomtalanul vonszolta magát a járdán. Nem rángatom elő a hajánál fogva a furcsa lábnyomok ügyét sem; ilyeneket a város több pontján találtak reggelre virradóra, s mindeddig nem sikerült kideríteni, miféle szerzet hagyhatta őket. Mondom, mindezen körülményekre nem is térek ki bővebben; elegendőnek vélem azt elbeszélni, ami velem magammal történt, személyesen.

Majdnem pontosan két órakor a kapucsengő és a kopogató hangja ébresztett, még hozzá egyszerre; a szokatlan időpontban érkező látogató ugyanis felváltva szólaltatta meg hol egyiket, hol másikat, meglehetősen tétován és gyámoltalanul, mintha bottal böködné őket. Mi több, tisztán kivehető volt, hogy a csengővel és a kopogatóval egyaránt Edward régi azonosítóját igyekszik utánozni, amelyben három jelre rövid szünet, majd további kettő következett. Ezt az ütemet próbálta tartani sután és ügyetlenül, már-már kétségbeesetten.

Mély álomból ébredtem, e a fejem pillanatok alatt kitisztult. Edward a kapuban; és a régi azonosítójelét használja! Túlfűtött állapotában erre nem emlékszik... Lehetséges volna, hogy visszanyerte valódi énjét? És miért jött ide, ilyen nyilvánvaló sietségben? Kiengedték a felügyeleti idő letelte előtt, vagy megszökött? Ha újra visszavedlett igazi önmagává, fordult meg a fejemben, miközben háziköntösömet magamra kapva leviharzottam a lépcsőn, akkor közben talán tombolt és kiabált, ezért visszaminősítették az ápoltak közé; ez ösztönözhetette a kétségbeesett kísérletre, hogy saját erejéből szerezze vissza a szabadságát. Bármilyen szamárságot csinált, újra ő a jó öreg Edward, és én segíteni fogok neki!

Odakint sűrű sötétség uralkodott, a kerti lámpás halványsárga fényében csak a hatalmas szilfák árnyai bomlottak ki itt-ott az éji homályból. Amint kinyitottam a bejárati kaput, olyan undorító, tömény bűzhullám csapott az arcomba, hogy elakadó lélegzettel tántorodtam hátra, s ha nem kapom el idejében az ajtófélfát, még tán hanyatt is esek. Felkavarodott a gyomrom, öklendezve igyekeztem legyűrni hányingeremet; nem csoda, hogy először alig vettem észre a púpos, deformált törpealakot, bár jószerivel az orrom előtt kuporgott a lépcsőn. A jeladás csakis Edwardtól származhatott; de akkor mit keres itt ez a nyomorék koldus, ez a temetőbűzt árasztó embercsökevény? Hová tűnhetett Edward egyik pillanatról a másikra? Amikor belülről lenyomtam a

kapu kilincsét, a csengő még szólt.

Váratlan látogatóm Edward egyik bélelt viharkabátját viselte; az alja a földet söpörte, a kabátujjak még vastagon visszatűrve is eltakarták a kezét. Fején széles karimájú puhakalapot hordott, mélyen a szemébe húzva; arca elé fekete selyemsálat kötött. Amint bizonytalanul közelebb léptem hozzá, a torz gnóm nyálkás, cuppogó hangokat adott ki, melyek kísértetiesen hasonlítottak a rejtélyes telefonzörejekre - szrty... szrty...-, és jókora, sűrűn teleírt papírlapot hajított a lábam elé, középen hosszú ceruzával átszúrva. Óvatosan lehajoltam érte - nem akartam orra bukni az émelyítő, édeskés büztől még most is szédelegtem -, majd kisimítottam, és megpróbáltam kibetűzni a kerti lámpás fényénél.

Semmi kétség, Edward kézírása volt. De miért akar levelezni, amikor az előbb még elég közel volt hozzá, hogy becsöngessen? És miért ilyen elnagyoltak és reszketegek a ceruzavonásai? A kertben derengő, sárgás félhomály nem volt elegendő az olvasáshoz, ezért behátráltam az előszobába; a nyomorék törpe gépiesen megindult utánam, ám a bejárati ajtó küszöbén megtorpant. El sem tudtam képzelni, miféle szerzet lehet, de olyan ocsmány büzt árasztott, hogy a gyomrom egy pillanatra sem szűnt meg háborogni tőle; csak remélni mertem - hála az égnek, nem is hiába -, hogy a feleségem nem ébred föl és nem veszi észre.

Olvasni kezdtem hát, s már az első mondat után megfeledkeztem a szagokról; aztán egyszerre csak megrogyott a térdem, és minden sötétbe borult körülöttem. Mikor felocsúdtam, az előszoba padlóján feküdtem, a félelem görcsbe dermedt ujjaim még mindig a borzalmas írást szorongatták.

Dan, menj az intézetbe, és öld meg! Pusztítsd el! Ő már nem Edward Derby. Legyőzött... Ő Asenath... pedig több, mint három hónapja halott. Én öltem meg. Muszáj volt. Nem várt alkalom: ketten egyedül, én az igazi testemben. Bezúrtam a fejét egy gyertyatartóval. Mindenszentek éjjelén örökre megkaparintott volna.

A pincében ástam el, a hátsó raktárban. Régi ládák mögött. A nyomokat eltüntettem. A cselédek másnap gyanút fogtak, de nem tehettek semmit. Mind csupa gazember. Ha a rendőrségre mennének, őket csuknák le először. Úgyhogy elküldtem őket. De vigyázni kell, mert bármire képesek. Ezek, meg a többi innsmouthi. És vannak más kultuszok is.

Egy ideig azt hittem, minden rendben lesz. Aztán jött a fájdalom. Mintha horgot akasztanának az agyadba. Tudtam, mi ez; már az elején gondolnom kellett volna rá. Asenath lelke vagy a vén Ephraimé... Az ilyet nem könnyű elpusztítani. Csak úgy hiába öled meg. Amíg a testből marad valami, a lélek is eleven. Uralmat akart nyerni fölöttem. Lelket cserélni, mint életében. Ő megtelepszik az én testemben, engem bebörtönöz a pincében elkapart hullába.

Tudtam, mi vár rám. Védekeztem, amíg bírtam. Még a tébolydában is. Minden éjjel harcoltunk. Persze nem volt esélyem. Aztán megtörtént.

Vaksötétben ocsúdtam... úgy éreztem, fuldoklom... Asenath rothadó testében... a pincében, a ládák mögött, ahová én magam ástam el. És azt is tudtam, hogy ő az én testemben van, a tébolydában... Méghozzá visszavonhatatlanul. Mert Mindenszentek elmúlt, az áldozatot bemutatták... az neki érvényes, akár ott volt, akár nem... persze csak ha vissza tud valahogy jutni odaátról... de ő visszajutott. Most épelméjű és egészséges, mindenki láthatja. Nem sokáig fogják az örültek között tartani.... ha pedig kieresztik, szörnyű veszedelem szabadul a világra. Én ezt végiggondoltam... és kétségbeestem... és úgy döntöttem, mégis kikaparom magam a föld alól.

Késő... a beszédhez ez a test túl régi már... telefonálnom nem sikerült... de írni még tudok... Valahogy majd összeszedem magam, és elviszem neked ezt az üzenetet. Öld meg a szörnyet! Értem és az egész világért... Ügyelj rá, hogy a teste elégjen. Ha nem teszed, örökké fog élni... egyik testből a másikba száll... ki tudja, mi lesz belőle a végén. És Dan - amíg csak élsz, óvakodj a mágiától! Ne engedj a csábításnak... Az egyház a Sátán művének tartotta. Én ismerem jól: sokkal rosszabb... Isten veled!... Mindig nagyszerű barátom voltál. A rendőrségnek mondd azt, ami a leghihetőbbnek tűnik... rettenetesen sajnálom, hogy belerángattalak. Nekem nemsokára végem... ez a váz nem húzza már sokáig... Remélem, el tudod olvasni az írásomat... És öld meg őt, Dan! Öld meg bármi áron!

Barátod, Ed

A levél második részét csak később olvastam el, mert a harmadik bekezdés végén elájultam. Nem tudom, meddig fekettem magatehetetlenül, ám első eszmélésem igencsak kurta időre szólt. Mikor magamhoz tértem, immár az iszonyú igazság teljes ismeretében, tekintetem ellenállhatatlan erővel fordult a bejárat négyszöge felé; pedig tudtam jól, hogy bármilyen látvány tárul ott elé, számomra csak a borzalmak tetőfoka lehet. A küszöbön éktelenkedő képződményről igen nehéz volt elhinni, hogy valaha is értelmet vagy öntudatot hordozott volna; a házból kiáramló meleg levegő ugyanis erjesztőleg hatott a benne zajló természeti folyamatokra. Amikor hitetlenkedő agyam végre fölfogta, hogy ez a bomló salakanyag nem is olyan rég még legjobb barátom gondolatait próbálta közvetíteni felém, újfent aléltan zuhantam vissza a padlóra, alig néhány perccel ocsúdásom után.

A gondnokomat keményebb fából faragták nálam; ő nem ájult el reggel az elébe táruló látványtól, hanem azonnal értesítette a rendőrséget. Mire kiértek, én már ágyban feküdtem, a bűzös, szétfolyó kupachoz azonban senki sem nyúlt. Az emberek zsebkendőt tartottak az orruk elé.

A szemle során Edward furcsa ízléssel összeválogatott ruhadarabjain kívül főként valami undorító, cseppfolyós, szerves kásafélét találtak, melynek átvizsgálása - különösen a bűz miatt - igen undorító feladatnak bizonyult. Az eredmény néhány kisebb-nagyobb csontmaradvány lett, többek között egy bezúzott tetejű koponya, melyről a fogtechnikusok minden kétséget kizárólag

megállapították, hogy Asenath Derby-Waite koponyája.

Kornya Zsolt fordítása

IV. TÖREDÉKEK

Azathoth (1922)

Amikorra a világ kinőtt a gyerekkorból, a csodák emlékei is kikoptak az emberek fantáziájából, szürke városok magas, karcsú tornyainak ijesztő és rút erdeje emelkedett a füstös egek felé olyan felhőket szülve, melyek az erőtlen napot eltakarták a tavasz virágzó rétjei elől. E réteken tanulta meg egykor a Föld téli hótakaróját levetni a szépség és líra számára, ám a felhők sötét árnyékai alatt e rétek szépségei megfakultak, s a csipás, befelé néző szemek e sötétlő felhőtakarót is bodor fantomokká korcsosították. Más, prózaibb dolgok váltak fontossá az emberiség számára, s a gyermeki remények is lényegüket veszítve libbentek tova, ám élt ekkor egy férfi, aki az üres, küldetés és célok nélküli élet elől, az álmok és látomások világába menekült.

Emberünknek csak az éber világ számára volt neve és lakóhelye, ám e világ számára is feledésbe merült mindkettő. Elég talán annyit mondani, hogy szülővárosát a magas falak mögötti tökéletes homály uralta, nap mint nap nyugalanság, hajsza és árnyékok között élt, esténként olyan szobába tért haza, ahonnan csak egy ablak nyílott, s az sem mezőkre vagy ligetekre tárta szárnyait, hanem a sötét függönyön keresztül más, hasonló ablakok világítottak fakó reménytelenséggel. Ebből az egy ablakszárnyból sok sivár falat és ablakot láthatott, s esetleg, néha-néha messzire kihajolva, a távoli, apró csillagok haladását szemlélhette. Mivel a puszta ablakok és falak visszatérő, monoton látványára a férfit a magányos örület felé kezdett közeledni, szobánk a lakója éjszakáról éjszakára kihajolt és feltekintett az égre a magas városok és a prózai világon túli dolgok más töredékeit is felfedezni. Évekkel később lassan a nevükön kezdte hívni az éjsötét égi óceánon hajózó csillagokat, képzeletben követte is őket, ameddig sajnálkozva ki nem siklottak látómezejéből. Addig az ideig olyan titkokba pillanthatott be, amelyek a közönséges szem számára láthatatlanok maradtak.

Egy éjszaka erős áramlás vert hidat az álom kísérete égbolttól egészen le a magányos figyelő ablakáig, a szoba zárt levegőjét egyesítve a kinti léggel, a mesés éteri csoda részévé olvasztva. Az ibolyaszínű éjféli vad vihara söpört

keresztül a szobán, csillogó aranyporral, por és tűz örvényeivel, a végső úr és a világon túli nehéz illatok kavargásával. Kábító óceánok áradtak, szemek által sohasem látott napok sugaraiban idegen örvények, felidézhetetlen mélységek delfinjei és sellői úsztak... Nesztelen végtelenség örvénylett az álmodó körül, testének érintése nélkül lengték körül a lágy szellők, ahogy mereven kihajolt a magányos ablakon. Emberünk ettől kezdve napjait a távoli szférák dagályai alapján számolta, ahogy e szférák más éteri gömbök irányába hömpölyögve nőttek-dagadtak óvatosan. Egy zsongító világ zöld napkeltéje altatta gyengéden, és szötte további álmait egy zöld part lótoszvirágokkal és csillogó vörös camalote-bokrokkal teli szakaszán...

Vitalis Imre fordítása

A leszármazott (1926)

Londonban van egy ember, aki üvölt, amikor a templom harangjai konganak. Egyedül él csíkos macskájával Gray fogadójában, és az emberek ártalmatlan örülnek tartják.

A szobája tele van a legunalmasabb és leggyermekdedebb könyvekkel, és órákon át próbál kikapcsolódni azok segítségével. Csak azt próbálja elérni az életben, hogy ne kelljen gondolkodnia. Valamilyen okból a gondolkodás nagyon szörnyű számára, és mindent, ami mozgásba hozza képzeletét, kerül, mint a pestist. Nagyon sovány, szürke és ráncos, de vannak olyanok, akik azt mondják, hogy közel sem olyan öreg, mint amilyennek látszik. A félelem rettenetes karmaiban tartja, és akár egy hangtól is mereven kémlelni kezd, izzadságtól gyöngyöző homlokkal. Órizkedik a barátoktól és a társaságtól, mivel nem akar kérdésekre válaszolni. Évekkel ezelőtt otthagya őket, és senki sem tudja közülük biztosan, hogy elhagyta-e az országot, vagy csak kikerült a látóterükből, valamilyen eldugott mellékutcában lakva. Már egy évtizede lakik Gray fogadójában, és arról a helyről, ahol azelőtt volt, semmit se mondott addig az éjszakáig, amikor a fiatal Williams megvette a Necronomicont.

Williams egy álmodozó volt, és még csak huszonhárom éves, amikor az ősi házba költözött, ahol idegenszerűséget és kozmikus szellő fuvallatát érezte a szürke, ráncos ember környezetében, a szomszéd szobában. Ott erőltette a barátságát, ahol azt régi barátok sem merték, és elképedt a félelem láttán, amely erre a sovány, elgyötörtten figyelő emberre rátelepedett. Mert hogy ez az ember mindig kém-lelt és fülelt, abban senki sem kételkedett. Bár inkább az elméjével figyelt és bámult, mint a szemeivel vagy a füleivel és minden pillanatban próbált elfojtani valamit a szellemtelen, kellemes regényekbe való szüntelen elmerülése közben. És amikor a templomi harangok zúgtak, befogta a fülét és üvöltött, és a

vele lakó szürke macska vele egy szólamban bömbölt, amíg az utolsó kondulás visszhangozva el nem halt.

De Williams akárhogy is próbálta, nem tudta rávenni szomszédját, hogy bármi mélyebb vagy rejtett dologról beszéljen. Az öregember nem alkalmazkodott megjelenéséhez és modorához, de mosolyt, kellemes hangot tettetve örömmel és lázasan fecsegett jókedvű semmiségekről, bár hangja minden pillanatban emelkedett és vékonyodott, amibe végül sípoló és összefüggéstelen fejhang hasított. Azt, hogy tudása mélyreható volt és alapos, még a legegyszerűbb megjegyzései is egyértelművé tették, és Williams azon se lepődött meg, hogy megjárta a Harrow-t és az Oxfordot.

Később kiderült, hogy nem más ő, mint Lord Northam, akinek ősi, öröklött Yorkshire-parti váráról olyan sok különös dolgot mondtak; de amikor Williams a várról próbált beszélgetni, és annak híres római kori eredetéről, tagadta, hogy bármi szokatlan lenne ezzel kapcsolatban. Éles hangon vihogott, amikor szóba került az állítólagosan alatta elhelyezkedő kriptarendszer, amit egy tömör, az Északi-tengerre fenyegetően meredő sziklából véstek ki.

Ilyen témákról beszéltek addig az éjszakáig, amikor Will meglátogatta, s amikor bátorkodott belefogni a gyűlöletes gót betűs kiadás olvasásába. Will most végre nemcsak egy hozzáférhető másolatot talált, hanem birtokba is vehette egy nevetségesen alacsony figurától egy zsidó üzletben, ahol gyakran vásárolt korábban különös dolgokat, és szinte bámulta a bozontos szakálla mögül kuncogó öreg Levite-t; amikor megtörtént a nagy felfedezés - a vastag bőrborítás a rézkapsokkal annyira szembetűnő volt, és az ár olyan csekély, hogy nem hagyhatta ki a lehetőséget.

Egyetlen pillantást vetett a címre, és ez elég volt neki, hogy szinte önkívületbe essen, és a ködös szövegbe illesztett néhány ábra a legfeszültebb és legnyugtalanítóbb emlékeket idézte fel az agyában. Érezte, hogy nagyon fontos, hogy hazavigye a súlyos kötetet, és elkezdje megfejtani, és olyan kapkodó sietséggel vitte ki a boltból, hogy az öreg zsidó kárörvendően kuncogott mögötte. De amikor végre biztonságban volt a szobájában, túl nehéznek találta a gót betűk és a közönséges nyelvezet kombinációját - pedig jó nyelvérzéke volt -, és vonakodva meglátogatta fura, félszeg barátját, hogy segítsen neki a cirkalmas, középkori latin szövegben. Lord Northam ostobaságokat gagyogott a csíkos macskájának, és hevesen összerezzen, amikor a fiatalember belépett. Miután meglátta a kötetet, vadul megborzongott, és el is ájult, amikor Williams kiejtette a címét.

Akkor mesélte el a történetét, amikor visszanyerte eszméletét; előadta örületének fantasztikus képzetét, eszeveszett suttogásban, nehogy barátja ne legyen elég gyors, hogy elégesse az átkozott könyvet, és alaposan szétszórja hamuit.

A kezdeteknél kellett lennie valami hibának, de az sosem lehetett volna irányító, ha a felfedezésekben nem jut olyan messzire. Ő annak a dinasztiának a

tizenkilencedik bárója volt, melynek gyökerei nyugtalanítóan messze nyúlnak vissza a múltba, hihetetlenül messze, ha figyelembe vehetjük a homályos tradíciót; mivel voltak családi történetek egy leszármazotról a szászok előtti időkből, amikor egy bizonyos Cnaeus Gabinius Capito, Augustus Harmadik Légiójának hadi tribunusa, aki később a római Britanniában Lindunban állomásozott, rövidesen el lett űzve, mert megparancsolta a részvételt bizonyos szertartásokban, amik egyik ismert valláshoz sem kapcsolódtak. A szóbeszéd szerint Gabinius bement egy hegyoldali barlangba, ahol furcsa szerzetekkel találkozott, és a sötétben együtt idézték meg az Ősi Jelet egy különös fajzattal, akikre a britonok csak félelemmel tudtak gondolni, és ők voltak az utolsók, akik elmenekültek a hatalmas földdarabról, ami Keleten elmerült, és csak azok a szigetek maradtak meg belőle, amelyeken erődítmények, körök és szent helyek álltak, amelyek közül a Stonehenge volt a legnagyobb. A legenda szerint Gabinius egy bevehetetlen erődöt építtetett a tiltott barlang fölött, ahol megalapított egy dinasztiát, amit a piktek és szászok, a dánok és a normannok sem voltak képesek eltörölni; s volt egy feltevés, hogy ebből a dinasztiából származott a Fekete Herceg vakmerő társa és helytartója, akinek III. Edward adta a Northam bárója címet. Ezek a dolgok nem voltak biztosak, bár sokat beszéltek róla, és valójában a northami vártorony aggasztóan hasonlított Hadrianus palotájának bástyájához. Gyerekként Lord Northamnak különös álmai voltak; amikor a vár öregebb részeiben aludt, és rákapott arra a kitarító szokásra, hogy az emlékezetén keresztül visszatekintett zavaros helyszínekre, mintákra és benyomásokra, amelyek nem az éber tapasztalatainak részét képezték. Álmodozóvá vált, aki az életet egyhangúnak és ki nem elégítőnek találta, és olyan valamikor ismerős furcsa emlékek és összefüggések keresője lett, ami nem a Föld látható vidékein feküdtek.

Áthatva attól az érzéstől, hogy anyagi világunk csak egy atom egy hatalmas és fenyegető rendszerben, és hogy ismeretlen ősi erők befolyásolják és áthatolnak a tudat szféráján minden ponton. Northam fiatal- és ifjúkorában felváltva merítette ki a hivatalos vallások és az okkult titkok forrásait. Semmiben sem talált azonban megnyugvást vagy elégedettséget, és ahogyan öregedett, az élet ízetlensége és korlátai egyre jobban őrijítővé váltak számára. A kilencvenes években belekóstolt a sátánizmusba, és mindig mohón falt bármilyen elméletet vagy nézetet, amely szabadulást ígért a tudomány és az unalmasan egyhangú természeti törvények szűk távlataiból. Könyveket - mint például Ignatius Donnelly elképzelt beszámolóit Atlantiszról - szippantott magába, és elbűvölte Charles Fort egy tucat sötét előjelének hóbortossága. Mérföldeket utazott, hogy felkeressen egy falusi történetet egy abnormális csodáról, és egyszer elment Arábia sivatagába, hogy felkeresse egy homályos beszámoló Névtelen Városát, melyet ember még nem látott. Növekedett benne egy szívfájdító hit, hogy valahol létezik egy egyszerű kapu, amit ha valaki megtalál, szabadon beléphet azokba a külső mélységekbe, melyeknek visszhangjai olyan tompán zörögtek az emlékei mögött. Lehet, hogy a látható

világon volt, de lehet, hogy csak az ő elméjében és lelkében. Talán a saját félig felfedezett agyában tartotta azt a rejtett láncszemet, amely ősbib és jövőbeli életekbe ébreszthet elfelejtett dimenziókban, s amely összekötheti őt a csillagokkal és a felettük levő végtelenséggel és örökkévalósággal.

Tóth Máté fordítása

A könyv (1933?)

Az emlékeim nagyon zavarosak. Eleinte temérdek kétségem volt, egy ideig szörnyen éreztem magam. Az évek elhúztak nyomtalanul mögöttem, semmi nem maradt belőlük, csak egy pillanat, mint magányos pont a szürke, alaktalan végtelenségben. Elmém kiürült, nem vagyok teljesen bizonyos benne, hogy megértettem ezt a figyelmeztető jelzést. Az a kétely gyötör, hogy más erősebb és talán meggyőzőbb impresszióra lesz szükségem, hogy elkerülhessem, amitől annyira tartok. A kilétem szintén zavarba ejtően ködös, talán nem is fontos. Véleményem szerint a kapott súlyos trauma - a példátlan, kivételes élmények valami más, égbekiáltó következménye.

Kalandjaimnak ez az időszaka, és természetesen, minden ezt követő esemény a fereg-járta könyvtől kezdődik. Jól emlékszem, amikor rábukkantam, egy sejtelmes helyen, közel a fekete-olajos csillogó folyóparthoz, az örökös, sűrűn kavargó köd régiójában. Ez a hely egy hajdani épület, végigjárva a végtelennek tűnő, ablaktalan belső szobák és alkóvok sorát, mindenütt a magas-mennyezetig érő polcokat találtam, teli rothadó-pusztuló könyvekkel. Ott, e könyvek nagy szabálytalan halmai között, a kőpadlón és a durván megmunkált faladákban, ott volt az a dolog, amit én az egyik ócska kupacban találtam. A címe nem mondott számomra semmit, és az első néhány lap is hiányzott. Ám a könyvet felütve és továbblapozva a végéig, a szemembe villant valami, amibe bele is szédültem.

Egy formula volt ez, sorolva azokat a dolgokat, melyeket kimondani és végrehajtani parancsolt. Felismertem, hogy ez fekete és rég elfeledett valami, melyeket a pusztuló szövegből szerettem volna kiszűrni a titkos paragrafusok elolvasása előtt, az undorítóknak és az elbűvölőnek írásba foglalt keveréke az idegenül ősi mélyből előásott, univerzumot őrző titkokról. Ez volt a kulcs - egy útmutató - bizonyos kapukhoz és metamorfózisokhoz, ember előtti korok megálmodott és suttogva kapott oly misztikumaihoz, melyek a testetlen szabadsághoz és a dimenziókon túli felfedezésekhez, az életen túli világhoz, az általunk nem ismert anyagi világba vezetnek. Nem hinném, hogy a századoknak bármely embere megidézhetné volna ezt az életteli teli szubsztanciát, ha megtudhatta volna is, hogy hol találja meg. Bizony, ez a könyv valóban

nagyon-nagyon régi volt. Nem nyomtatták, hanem minden biztonnyal megbomlott tudatú szerzetesek írták kézzel, baljós latin frázisokat másolva ijesztő antikvitások iniciáléiba.

Emlékszem, hogy a vénember gúnyosan bámult és vihogott, majd amikor látta, hogy már meguntam, egy furcsa jelet rajzolt a kezével. Azt sem engedte meg, hogy fizessek a könyvért, és csak jóval később értettem meg, hogy miért. Hazasiettem keresztül azokon a szűk, hol szeles, hol köddel borított, nedves utcákon. Egy ijesztő gyanú kerített hatalmába: lopakodva követ, puhán, nesztelen léptekkel... valami. A százados épületek ingó falai elevennek tűntek egy új és morbid alattomoság - mintha valami más, a gonosz titkos, eddig zárt csatornája nyílt volna meg hirtelen. Éreztem, hogy ezeknek a falaknak és túldíszített oromzatoknak a penészes téglái, gombásodó vakolata, gerendái -, mint megannyi szem, gyémánt-táblás ablakok bámultak - alig türtőztetve, hogy nekem jöjjenek és összetörjenek... Még elolvastam egy darabkát ebből az istenkáromló formulából, majd becsuktam a könyvet és siettem tovább.

Hosszan olvastam a könyvet - halottfehér arccal, a bezárt padlásszobában, hosszan, kitartóan kutatva az ismeretlent. A hatalmas ház nagyon csendes volt, de nem maradtam fenn éjfélnél tovább. Bizonytalanul gondoltam az alvó családomra és a cselédségre. Mennyivel mások lettek az elképzeléseim és ismereteim a korokról és dimenziókról, és teljes lett a teóriám az idő felbomlásáról, valamint újraformálódásáról. Ahogy a gyertyafénynél olvastam - a könyörtelenül csepegő viaszt figyelve - távoli harangtornyoktól származó halk harangszó zendült fel. Úgy tűnt, a hangok közé más, nagyon távoli felhang is betolakodott, bár ezt még meghallani is féltem.

Ekkor hallatszott először sercegés és motoszkálás a manzárdszoba ablaka felől, ahogy kinéztem a magasból a város többi háztetői felé. Hangosan zúgva és zümmögve nekem úgy tűnt, mintha az ősi dal kilencedik versszaka volna, beleborzadtam, ahogy rájöttem, hogy ez mit is jelent. Azt, aki megnyitja a kaput, egy árnyék által legyőzetik, ami követi, és többé soha nem lesz egyedül. A könyvben így állt - és valóban minden eszerint alakult. Ezen az éjszakán megnyitottam az utat az idő és a látomások kusza forgatagához. A reggel a manzárdszobában talált, de a falak, a polcok, bútorok és minden egyéb furcsának, szokatlannak tűnt...

Ezek után már nem láthattam ugyanúgy a környezetet, mint ahogy ezidáig ismertem. A jelen képei keveredtek bennem egy kicsit a tegnappal, és egy kicsit a várható jövővel. Minden ismerős tárgy idegennek tűnt ebben az új perspektívákkal kibővült látómezőben. Ismeretlen és félig-ismerős formákkal telt fantasztikus álmaimban sétálva új utakat és folyosókat jártam be, még kevésbé ismerhettem fel a szűk szférák olyan jelenségeit, amelyeket úgy szerettem volna elkerülni. Figyeltem magamat, semmi egyebet nem láttam, de nem is tehettem. Kétszer olyan csendes és zárkózott lettem, mint előzőleg, közel álltam az örülethez. A kutyák már féltek tőlem, nagyjában kerülték az árnyékomat, mely soha nem került a bal oldalamra.

De még tovább olvastam - rejtett, elfeledett könyvekben és tekercsekben, új látomások vetültek elém - az űr és más életformák új kapui nyílottak meg számomra, tovább az ismeretlen kozmosz belsejébe.

A padlóra megrajzoltam az öt koncentrikus tűzkört, majd beléptem a legkülsőbe. Ezután elkántáltam azt a rémséges, Mongóliából származó litániát. A falak szétolvadtak, eltűntek, engem pedig egy fekete szél kapott fel, keresztülsodorva a mérhetetlen szürkeség örvényén, ismeretlen hegyláncok túformájú ormain keresztül. Ezután megszűnt a rémséges sötétség, idegen csillagképekben ismeretlenül formázódó csillagok miriádja fénylett fel. Végezetül halovány zöld fény derengett fel távol alattam, melyből egy város épületeinek csavarodott tornyait különböztettem meg, melyek olyan formában és stílusban tekeredtek, melyről eddig nem olvastam, de még csak nem is álmodtam soha. A megszűnő örvénylés ebbe a városba sodort, láttam egy nagy tér kőépületeit a nyitott űrbe, és úrrá lett rajtam a bennem rejtőzködő rémület. Sikoltoztam és viaskodtam, nem tudom meddig, végül - tisztázatlan, hogy mi úton - újra a padlásszobámban eszméltem fel, a padlón fakón foszforeszkáló öt szabályos kör fölött. Nem volt több furcsaság ebben az éjszakai utazásban, mint a korábbiakban, de annyival rémesebb volt, hogy ráébredtem: bezárult a kifelé nyíló örvények és világok azon kapuja, melyeken előzőleg oda-vissza járhattam. Ettől a naptól kezdve fokozott óvatossággal bánhattam csak az okkult tudományok ígéivel, nehogy oly mélységekbe taszítsák testemet, ahonnan megszűnt a földre való visszatérés lehetősége örökre...

Vitális Imre fordítása

V. VERSEK

A yugoth-i gomba (részlet) (1929-1930)

I. A könyv

A ház sötét volt poros, elhagyott
Kusza zugok közt, hol közel a part
S a hullám furcsa dolgokat kavart
Nyugat szele gyanús ködöt hozott
Füst, fagy bújtatta mind az ablakot.
S a könyvhalom, mint a múlt ferde fáin

A padlóból a plafonig állt ki.
s benne ősi tudás porladott.

Bűvkörbe léptem, s ódon halomból
Mi kézhez esett, lapozni kezdtem,
Megborzongtam a furcsa szavaktól,
Melybe sok titok van, ismeretlen
Aztán gazdájuk után néztem ott
Nem leltem őt - csak egy hang vihogott.

II. Az üldözés

A könyvet kabátom alá tettem
Rejtve bármely szem elől e helyen
Az ódon kikötőn átsiettem
Körbepislantva és idegesen.
Vak ablakok tántorgó falakban
Meredtek rám, nézve vad futásom
(Ijesztő kór rejllhet titkaikban)
Csak a kék ég hozta nyugovásom.

Nem volt, ki látta tettem, de néma
nevetés hangzott szédült fejemben
S tudtam hogy a beteg éj világa
Meglapul a rég vágyott kötetben.
Oly idegen lett az út s a falak
S nyomomban valami némán haladt.

III. A kulcs

Nem tudom hogy mi somfordált ottan
Ó- sikátorok hulladékában
Már ajtómban remegtem, sápadtan
És otthonom gondosan bezártam.
Megvolt a könyv; vén, mint rejtett utak
Át Más Tereken és át az úron
Mely birtokol másik világokat
És átnyúlik a földi időkön.

Enyém volt a kulcs a látomáshoz
Alkonyi ormokhoz s ligetekhez
Kik tapadnak idegen homályhoz
Rejtve, mint örök emlékeinkhez

A kulcs enyém volt, de mint ültem ott,
Halk nesz remegtette az ablakot.

IV. A felismerés

Visszatért a nap, mikor mint gyermek
Láttam az ősi tölgyeknek völgyét,
A fojtó ködöknek szürkességét,
A lopakodó, formátlan szennyet,
S a vadul burjánzó növényzetet.
Egy oltár állt ott, vésett jelével
Tornyukból leszállt Öregekével
Kik legyőzték az időt és teret.

Test hevert az oltár nedves kövén
S tudtam, kik fálnak ott, nem emberek
e furcsa, szürke világ nem enyém
Yuggoth az, s az elmúlt csillagterek
Majd a test halálsikolyt ordított
Már túl későn: tudtam, én vagyok ott!

V. Hazatérés

A démon szólt, hazavisz most engem
A megidézett, árnyékos földre
Hol a fennsíkon megerősítve
Vad szél szalad márvány mellvédeken
S a kupolák útvesztője alatt
A tengerparton tornyok erdeje
Állok majd még ott - szólt - lenyűgözve
S hallgatom a messzi hullámokat.

Imígy szólt s át, az alkony kapuján
Sodort tűztavak lángnyelve mellett
Át ős-istenek vérarany-trónján
Kik ősfélelemtől üvöltének
Át az éj fekete szakadékán
"Ez volt otthonod" - gúnyolt - "hajdanán!"

VI. A lámpa

Sziklaüregben lámpára leltünk
Thébai pap sem érthette a jelt,

Mit a barlangfal ijesztőn viselt,
S intette a Földet, melyen élünk.
Nem volt más ott, csak egy mécses bronzból
Belül furcsa olaj nyomaival
Különös, vésett cikornyáival
S halvány jelekkel ősi gazságról.

Negyven század félelme kevés volt;
Óvatlan hoztuk ki zsákmányunkat
A kunyhó, hol vizsgáltuk, sötét volt
Gyufa gyúlt, próbálván ősz-olajat
Lobbant. - Nagy Isten! Órült pillanat,-
Mit láttunk, attól létünk elapadt.

VII. Sámán - hegy

A városra nőtt a Hegy hallgatag
A főutat szakadék vágta el
Komoran nézte zöld erdeivel
Az útkanyarban az ó tornyokat.
Két évszázad suttogetta mesélve
Mi történt a kihalt hegyoldalon
Szétroncsolt lényre leltek egy napon
S eltűnt egy fiú, s a család reménye.

Egy nap a postás már falut se lelt,
Se házak, se népek nem voltak ott
Aylesbury népe kijött, s figyelt.
Majd a postásnak megmondták legott
Hogy amit látott, az hiteltelen.
A hegytorkolat elnyúlt szélesen.

Szegedi Sándor fordítása

Providence (1924)

Hol öböl s folyó egyesül
És erdős hegy mereng
Providence tornya elmerül
Az ősz-egekbe fent.

Kanyargó, keskeny utak
Dombtetőre kúsznak
Varázsnapok, régi múltak
Csendet s békét hoznak.

Lámpafény, kopogatónesz.
Fénye György-tégláknak,
Egy tűnt kor képe, hangja ez
S álmai leszállnak:

Lépcsősorok vaskorlással
Ködlő harangtoronyok,
Templom, fakó faragással,
mohával szőtt ormok.

Rejtett temetők kövei
Elmúlást regélnek
Korhadó rakpart tetői
Tenger felé néznek.

Falak állnak utcán, téren
Már százötven éve
Fák nőnek az útszegélyen
Emberre se nézve.

Kőhidak a patakokon
Hegyoldalban házak,
S titkokra az udvarokon
Szellemeik vigyáznak.

Szőlőfedte utcalépcsők
Parázsló ablakok
Szürkületben élve rejlő
Lent maradt alakok.

Providence! Mily légi sereg
Száll szép szárnyaidon,
Mily szellemeik, tündérszelek
Ősi utcáidon!

Az esti harangszó öreg
völgyed hangja felett,

s a halmoknál sok zord öreg
Áldja szent földedet?

Szegedi Sándor fordítása

Poe járt erre (1936)

Örök-merengő árnyak otthona,
Régmúltba veszett századok álma;
Komoly fák vigyáznak sírhalmokra,
Boltívük alatt hajdan világa.
Körben az emlékek fénye táncol,
S holt ágak suttognak tűnt napokról,
Látványra s hangra hiába várva.
Magányos, bús kísértet suhan el
Ott, ahol valaha élteben járt,
Halandó pillantás nem éri el,
Dala mélyen zendül az időn át.
Csak ki varázsos titkot ismer s ért,
Látja e sírok közt Poe szellemét.

Magyar Attila fordítása

Poe járt erre (1936)

Örök ábránd itt az árnyak sorsa,
Álmaik a tovatűnt századok;
Ős-szilek árnya hull a halmokra,
Boltívük alatt szunnyadó korok.
Mindenütt emlékek fénye remeg,
Múlt napot idéznek holt levelek,
Vágyukban képek, hangok: tegnapok.
Kísértet suhan búban, magányban,
A szenthelyen, hol sehol nincs nyoma;
Gyarló szemek nem láthatják meg őt,
Bár átzeng a múlton titkos dala.
S kevés, ki ismer tündéri mesét,

S látja a sírok közt Poe szellemét.

Szegedi Sándor fordítása

Nemezis (1917)

Az álom kísértet-kapuin át,
Túl holdtalan szakadék éjén,
Elfeledve életeim számát
Mindent hallattam szemeim mélyén;
És harcolok és sikítok a kikelet előtt, ijedt örültként.

Fordultam a Földdel a hajnalért,
Mikor az ég lángtengerré vált,
Láttam ásító kozmosz sötétjét,
Hol görögnek kormos planéták;
Hemperegnek borzalmakon, elhagyatva, névtelenek, vak némák.

Sodródtam végtelen tengereken,
Baljós, szürke fellegek alatt,
Villámok millió tuskéje fenn,
Bömbölő, tomboló égi vad;
A zöld vizekből felszálló láthatatlan démonok sóhaja.

Boltívein szarvasként szökelltem
Az ősi, megőszült ligetnek,
Hol tölgyeken masíroz a jelen,
S félnek kószálni a szellemek,
És futottam valami elől, ami a holt ágak közül figyelt.

Barlangos hegyekben megbotlottam,
Sivár pusztákból magaslottak,
Békák kútjain szomjam oltottam,
Mik mocsarakba szivárogtak,
És elátkozott vizekbe, kik mégegyszer már nem láthatnak.

Néztem a nagy, szédítő palotát,
Tapostam lakatlan termein,
Megmutatta borostyán ruháját,
Ahogy Hold kelt távol völgyein,

Elfeledtem már falain lógó furcsán szótt képeit.

Ablakaiból csodálva bámultam,
Hogyan porlad odakinn a rét,
A falu háztetői alattam,
Sírok ölelte átok a lét,
S kutatom a márványfal urnái zaját apró dallamért.

A korok sírjait hantoltam el,
Szárnyára kapott a félelem,
Hol a füstokádó Erebus kel,
Hol bánat bámul a jéghegyen,
S földeken, hol a sivatagi nap rágja, mit éltetni képtelen.

Mikor a fáraók trónra ültek,
Már vén voltam; ismeretlen
Korokban éltem gyarló életet,
S csak én voltam, az egyetlen,
És az Ember büntelen és boldogan élt egy távoli szigeten.

Ó, de szellemem nagyot vétett,
Ítélete utolérte,
Túlvilág irgalma nem segített,
A sírban sem nyugodhat érte,
Örök éónok kegyetlen szárnya taszítja homály mélyére.

Az álom kísértet-kapuin át,
Túl holdtalan szakadék éjén,
Elfeledve életeim számát,
Mindent hallattam szemeim mélyén,
És harcolok és sikítok a kikelet előtt, ijedt örülként.

Magyar Attila fordítása

Nathicana (?)

Zais elkerített kertjében,
Zais ködbeburkolt kertjében,
Ahol fehér naphalot virít,
Az éjfél illatos hírnöke:

Szunnyadnak csendes kristálytavak,
És patakok folynak nesztelen,
Patakok Kathos barlangjaiból,
Hol homályszellemekek nyugszanak.
S a patakokon, tavakon át
Hajlanak alabástrom hidak,
Fehér hidak szép faragással
Tündér és démon figurákkal.
Itt haloványan fénylenek
furcsa napok és furcsa bolygók,
S oly különös Bnapis félholdja.
S hol sűrűl az esti félhomály,
Borostyánnal font sáncok állnak.
Lehull Yabon fehér párája
S a ködök kavargásaiban
Látom az isteni Nathicanat,
A koszorús, fehér Nathicanat,
Szépszemű, pírajkú Nathicanat,
Ezüsthangú, édes Nathicanat,
A kedves, szeretett Nathicanat.
Valamikor kedvesem volt ő,
Akkortól, mikor még nem volt idő
S bármit tehattünk Yabon alatt
Ott időztünk örökkön- örökké
Zais ártatlan gyermekei,
Békében élve az ösvényeken
S békében élve a lugasokban,
Koronánk fehér s szent nephalote .
Mily gyakran úsztunk az alkonyban
virágréteken s hegyeken át
Hol astalthontól fehér minden
A szerény de gyönyörű asthaltontól.
S álmodtunk egy álmovilágban
Mely szépségesebb, mint Aidenn
Mely igazabb, mint az értelem!
Álmodtunk s eonokig szeretttünk
Míg eljött Dzannin átkozott kora,
Dzannin démoni, örült kora,
Mikor nap - s bolygófény vörös lett
S vörösbe öltözött Bnapis holdja,
S vörösén hulltak Yabon párái.
Vörössé vált a virág s a patak,
S a tavak a hidak alatt ,

A csendes hidak rózsaszinben
Izzottak szörnyű tükrözéssel,
Míg a faragott démon s tündérhad
Vad - vörösén bámult az árny mögött.
Megrohant a látomás, a sűrű
Függönyön révülten nézek át,
S látom az isteni Nathicanat,
A tiszta, a fehér Nathicanat,
Szeretett, páratlan Nathicanat.
De egy örvény az örületben
Elrejté a drága látomást
S kárhozatos, vöröslő vízió
új világot hoz fel elém.
Vörös - sötét feléledt világát,
Melyet életbe hív egy ájulás
Mely ebben most új életre lelt.
Látom a szépség fantomjait
Ragyogó, pokol - fantomjait,
Kik Dzannin bűneit takarják.
Nézem őket végtelen vággyal
Tán szeretni is lehetne őket!
De szemük fényében gonoszság
kegyetlenség és ördögi lét.
Vadabbak, mint Thapron és Latgoz
Kétszer- gonoszok álcáik mögött.
S ha jön az éjfél könnyű álma,
Csak akkor jön el Nathicana
A sápadt, szúzi Nathicana
De tűnik röpke pillanatban?
Keresem őt újra és újra,
Keresem Plathotis italával
Melybe Astarte bora vegyül
S melyet fájdalom könnye edzett.
Sóvárgok Zais kertje után;
Zais elveszett kertje után
Hol a fehér nephalot virul,
Az éjfél illatos hírnöke.
Egy végső ital, mely ma készül,
Ital, mely démonoknak kedves,
Tán számúzi a vörös eget,
Mely az ájulásban életre kelt.
Most, most, ha a főzet hibátlan,
Elenyész a vörös örület,

S kígyólények mély sötétjében
Elkorhadnak béklyó - láncaim.
S Zaisnak kertjei utolszór
Fénylenek kíznó látomásban
S Yabon ködeinek közepén
Vár az isteni Nathicana,
Örök, újra meglelt Nathicana
Kit az életben nem leltem soha.

Szegedi Sándor fordítása

A kert (1918)

Van egy régi-régi kert, mely néha álmaimban él,
Hol a májusi napfény bolyong, kísértetfénye kél,
Hol tarka-barka virágnak színe szürkévé fakul
És málló oszlopok tövében ó-gondolat lapul.
A szögletekben indák, rések, mohák a tócsák körül,

A fojtó bozóttól a lugas hideg sötétbe merül.
A csendbe süllyedt ösvényeken a gyep ritka, sovány
Elmúlt dolgok doh- szagától a levegő halovány.
Nincsen élő teremtmény e magányos helyen sehol
S az élősövény csendes, hangot nem hall semmikor.

Amint járok s várok s hallgatok, gyakran kutatom a kort,
Mikor ismertem jól e kertet, hajdan, valamikor,
Gyakran hívom a régmúlt napok tovatűnt képeit,
S amint nézem a szürke helyet, érzem, mit tudtam itt.
S megborzongtat a felismerés, körbeölel a bánat:
Szívem most a kert, s hervadt remény neve a virágnak.

Szegedi Sándor fordítása